ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 1er FEVRIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11125 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.125

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ԵՐԳԵՐՆ ԱԼ ՄՈՌՆԱՆՔ

Ի՜նչ տարակոյս որ մեր ինքնուրոյն արժէքները աւելի շուտ կը մաշին օտարութեան մէջ:

Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետէինք միայն մեր գաղութին վրայ, ո՛րքան աւերներ պիտի արձանագրէինք: Լայն անջրպետ մը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Կորուստ՝ բնական մահերով:

Կորուստ՝ իբրեւ հետեւանք տեղական փորձութեանց, այլասերման, օտարացման:

Կորուստ՝ մաշումով, ուժերու սպառումով, արժէքներու ծխրումով:

Կարճ ժամանակաշրջան մը չէ 25 տարին, օտարութեան մէջ:

Մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ կը գտնուինք միջավայրի մը մէջ ուր դժուար կը դիմանան մանր, ցիրուցան համրանքները, համայնակուլ յորձանքին առջեւ: Ինչպէս ամերիկեան ափերուն վրայ:

Բայց եւ այնպէս, հարկադրուած ենք անկարելին փորձել, դիմանալու, կանգուն մնալու համար: Անխախտ պահելով մեր ինքնուրոյն դիմագիծը եւ սեփական արժէքները: Անշուշտ ի շահ այսօրուան եւ վաղուան հայրենիքին:

Այս է որ կը կոչուի ազգապահպանում: Մեր բառով՝ ինքնապաշտպանութիւն:

Բազմաթիւ միջոցներ ունինք, այս ճակատին վրայ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց: Կը բաւէ որ չպակսին կամքն ու հաւատքը: Ազգային գիտակցութիւնը եւ հպարտութիւնը:

Այդ միջոցներէն մէկն ալ Երգը, որ դարերով արեւ ցանած է մեր ճամբաներուն վրայ, խաւարակուռ Ասիոյ մէջ, թեւ տալով մեր երեւակայութեան եւ արդար յաւակնութեանց:

Արդարեւ, ո՞ւր հասած կ՚ըլլայինք մինչեւ հիմա, առանց Հայկական Երգին:

Թշնամին չյաջողեցաւ սպաննել զայն, իր ամէնէն արիւնոտ կատաղութեան մէջ: Համխեան բռնակալութեան օրերէն մինչեւ Հայաջինջ Սարսափները:

Եթէ կարելի չըլլար հրապարակաւ արտայայտուիլ, եղանակներ կը մրմնջէին տուներու մէջ: Կամ կը քաշուէին բնութեան ծոցը, թնդացնելով լեռ ու ձոր:

Եւ, արեան ճապաղիքներուն վերեւ ալ, առնուազն «Տէր ողորմեա» մը կը լուէր, եթէ ոչ «Կռունկ»ը կամ կրակոտ անէծք մը:

Ինչ որ կարելի եղաւ պահել, ճոխացնել եւ ծաղկեցնել դարերու ընթացքին, այժմ փոխադրուած է արտասահման:

Տարագիր բազմութիւնները ձայն կուտան, ձայն կ՚առնեն ի սփիւռս աշխարհի: Ամէն մէկը իր երգարան-գանձարանն ունի, աւելի կամ նուազ վաւերական:

Անշուշտ բախտաւոր են այն գաղութները որ երաժշտագէտներ ունին եւ երգչախումբեր:

Դժբախտաբար այդ սերունդն ալ կը մաշի հետզհետէ: Օրինակ, շատ բան չէ մնացած Վարդապետի սերունդէն, ինչպէս Կոլկաթէն, Պոլսէն եւ ուրիշ վայրերէ հասած ուժերէն:

Բախտաւորներէն մէկն ալ՝ մեր գաղութը կը համարուի, թէեւ շատ բան պակսած է նախկին թափէն: Մանաւանդ որ, ձայներն ալ հետզհետէ կ՚այլափոխուին, կորսնցնելով իրենց հարազատութիւնը:

Բայց կը դիմանայ ճակատը, շնորհիւ մի քանի երաժշտագէտներու յարատեւութեան:

Եթէ մեր երգերն ալ մոռնանք...

Մտածումն անգամ սարսուռ կը պատճառէ:

Խրախուսել հայկական երգահանդէսները, թեւ տալ երաժշտագէտներուն եւ երգչախումբերուն՝ կը նշանակէ ամէնէն առաջ մեր հոգին լեցնել: Բազմապատկել մեր դիմադրական կորովը:

1948 — Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՔՈՆԿԸ ՍԱՅԿՈՆԻ ՄԷՋ

ՃՈՆՍԸՆ ՄՏԱՀՈԳ

Նախագահ Ճոնսըն չէ հեռացած իր գրասենեակէն եւ հեռաձայնին կախուած կապ է պահած Սայկոնի ամերիկեան դեսպանատան հետ, թէեւ խանգարումներու եւ Սայկոնի չփոթ կացութեան հետեւանքով, միշտ դեսպանատունը չէր զոր Ճոնսըն կը գտնէր, այլ յաճախ հրամանատարութիւնը, ուրիշ սպասարկութիւն մը եւայլն:

Ցատակ է որ Ամերիկացիք, ինչպէս գիտել կուտար Ֆրանսուա Փոնսէ Ֆիկառոյի մէջ, կը թերագնահատեն իրենց դիմաց եղողը: Այդ եղած էր արդէն Փուէպլոյի միջադէպին պատճառը եւ այսօր ալ նոյնը կը պատահի Վիէթնամի հետ: Հարաւային Վիէթնամի մայրաքաղաքը յանկարծ պատերազմական դաշտի վերածուած է: Անշուշտ կարելի է նաեւ տարբեր վարկած մը գտնել անցուդարձին: Ոմանք կը խորհին թէ զօր. Ուեսմորլանտ դիտումնաւոր ձեւով ձգած է որ այս կացութիւնը ստեղծուի համոզելու համար Ուաշինկթըն նստողները թէ իր ունեցած ուժերը քիչ են եւ հարկ է 500 հազար զինուոր եւս ղրկել Վիէթնամ:

Սայկոնի մէջ, ամերիկեան դեսպանատունէն զատ, յարձակման ենթարկուած են Վիէթնամի սպայակոյտին շէնքը, Փիլիպպեան դեսպանատունը: Մինչեւ առաւօտեան 2(Չորեքշաբթի) ամերիկեան դեսպանատունը խառնակ վիճակի մէջ եղած է, այդ ժամէն ետքն է որ ապահովութիւն տրուած է Ճոնսընի թէ Ամերիկացիք կրկին տէրն են դեսպանատան:

Վիէթքոնկի բոլոր տարրերը Հարաւային Վիէթնամի զինուորներու զգեստներ հագած կը կատարէին իրենց յարձակումները, ինչ որ անշուշտ բոլորովին չփոթ կացութիւն մը կը ստեղծէր:

Մայրաքաղաքէն զատ, Վիէթքոնկը յարձակումներ կ՚ընէր նաեւ՝ Տա Նանկ (ռմբակոծութիւններով), Թան Քանհ (քաղաքին երկու երրորդը կը գրաւէին), Քուի Նհոն, ծովեզերեայ քաղաք մը, Սայկոնէն 450 քիլոմեթր հիւսիս-արեւելք: Յարձակումներ կ՚ըլլան նաեւ Փլէյքու, Պան Մէ Թուոթ, Նհա Թրանկ, Հօյ Ան, Թույ Հոա եւ Քոնթում:

Պէտք է ընդունիլ, եւ անկասկած Ամերիկացիք ալ կ՚ընդունին, որ Վիէթքոնկը ռազմագիտական եւ ռազմավարութեան իր գաղտնիքները միշտ կը յաջողի գաղտնի պահել մինչեւ վերջին վայրկեանը:

Զինուորական յաղթանակէ աւելի, քաղաքական յաղթանակ մըն է զոր կը փնտռէ զօր. Ժիափ եւ հարկ է ընդունիլ որ կը յաջողի ցոյց տալ Ամերիկացիներուն, որ ամէն բան տոլարով եւ հսկայ ուժով չըլլար միշտ: Ներքին ճակատի վրայ ալ, ինչպէս կը հաստատէ Մաքս Քլօ, Վիէթքոնկը մեծ յաղթանակ մը տարաւ, վասնզի փաստը տուաւ թէ կը զարնէ ուր որ ուզէ, երբ որ ուզէ եւ այդ ձեւով մեծ տպաւորութիւն կը գործէ բնակչութեան վրայ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԷՏՈՒԱՐ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

Քոմպա Երեքշաբթի օր, տեսակցութիւն մը հրատարակած է Էտուար Իւթիւճեանի հետ, Փարիզի ստորերկրեայ 128 քիլոմեթր կառուղիներու մասին:

Կ՚անդրադառնանք առանձին:

"Alpha" ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ալփա համայնագիտարանին 18րդ թիւին մէջ բաւական լայն տեղ տրուած է Հայաստանի (պատմական եւ խորհրդային), նկարներով ու փոքր քարտէզով, (էջ 413-415): Առանձին գլուխներ նուիրուած են՝ պատմութեան, լեզուին եւ գրականութեան, արուեստին եւ երաժշտութեան ու վերջապէս ներկայ Հայաստանին:

ՇԱՌԼ ՏԷՏԷԵԱՆ ՆԷՕՅԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

Նէօյիի ակադեմիան առջի օր ընտրեց Անտրէ Մօրուայի եւ Կապրիէլ Փէռէօի աթոռներուն յաջորդները:

Անտրէ Մօրուայի աթոռը մէկ թեկնածու ունէր միայն՝ Վլատիմիր տ՚Օրմէսսոն, որ կ՚ընտրուէր անմիջապէս:

Կ. Փէռէօյի աթոռին կար երեք թեկնածու: Ընտրուած է Շառլ Տէտէեան, 4ի դէմ 18 ձայնով: Շառլ Տէտէեան տեսուչն է Փարիզի Գրականութեան համալսարանին Բաղդատական արդիական գրականութեան ենթիթիւին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ նախարար՝ Ա. Մալրօ Մոսկուա կ՚երթայ Փետրուարի վերջ:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ Նախարարաց Խորհուրդը «համալսարանական ոստիկանութիւն» մը ստեղծած է, որ կը գործէ համալսարաններէն ներս:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԱՓՓՈՒՆԻԻ մարմինը Պէյրութի պատրիարքական մատուռը փոխադրուած է: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի կաթողիկէ Սուրիացիներու Ս. Գէորգ մայր-տաճարին մէջ: Պատրիարքական աթոռի իր յաջորդը պէտք է ընտրուի յուղարկաւորութեան յաջորդող իննը օրերուն ընթացքին: Կարդինալ Թափփունիի վախճանման առթիւ, կը յիշուի թէ ան մահուընէ ազատած է առաջին աշխարհամարտին (քրիստոնեաներու ջարդերուն առեն, Թուրքերու կողմէ, կը գրէ Ֆիկառօ) եւ կախաղանէ փրկուած է աւստրիական միջամտութեան մը շնորհիւ: Աւելի մանրամասնութիւն կուտայ Լը Մոնտ, յիշելով Թափփունիի ամբողջ կղերը ջարդուած է 1914ին Թուրքերուն կողմէ եւ ինք ալ կախաղան պիտի հանուէր բայց միջամտութիւններու հետեւանքով «Թուրքերը չհամարձակեցան» (Լը Մոնտ) եւ բանտարկեցին քարայրի մը մէջ, ուր դարեր առաջ բնակած էր՝ Սիմոն:

ԻՍՐԱՅԵԼՑԻՔ համաձայն չեն որ Եգիպտոս «մաքրէ» Սուէզի ջրանցքը եւ հոն անշարժութեան մատնուած նաւերը կարենան դուրս ելլել: Կը վախնան որ այդ պատրուակով բոլորովին բանան ջրանցքը, գայն փակ պահելով Իսրայէլի առջեւ: Միւս կողմէ Իսրայէլցիք կրակ բացած են եգիպտական վըտէքեներու վըրայ: Կողմերը տարբեր ձեւով կը պատմեն դէպքերը: Ամէն պարագայի մէջ, ջրանցքը փակ պիտի մնայ ցնոր տնօրինութիւն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՈՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ...

Հետաքրքրութեամբ մը կարդացուեցաւ Էտուար Սաապի «Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները (*) խորագրեալ գրութիւնը, որ, չհաշուած իր կարգ մը կէտերուն անկատար հանդամանքը, տեսակ մը խտացումը կը հանդիսանար Դաշնակցութեան պատմութեան:

Մնաց որ, պատմութիւն չէ պատմած միայն Էտուար Սաապ, այլ նաեւ մեկնաբանած է պատմութիւն, ճշգրտօրէն եւ խորութեամբ:

Ուշագրաւ է մանաւանդ արտասահմանի դաշնակցութեան որդեգրած քաղաքական վարքագծին վերաբերող խորհրդածութիւնը: Այդ խորհրդածութեան ամբողջութիւնը ծանօթ է թէեւ ընթերցողին, այսուհանդերձ թող ներուի երկուերեք կէտ ընդգծել:

«Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ պահանջել Հայաստանի անկախութիւնը եւ անոր վերամիաւորումը:

«Դաշնակցականները չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ այլ երկիրներու ներքին քաղաքականութեան:

«Դաշնակցականները կը մերժեն որեւէ կեցուածք, որ կ՚արգիլէ իրենց միախառնուիլ մարդկային ընտանիքին»:

Համարաբական չափանիշով լրագրող մըն է Էտուար Սաապ ու «Ազդակ»ի ընթերցողները լաւապէս ծանօթ են անոր լայն պատրաստութեան եւ կորովի գրիչին: Մեր պատմութեան եւ գաղափարական էութեան մասին իր ունեցած ճշգրիտ արտայայտութիւններուն համար, այսօր ուրախութեան նոր ու արդար առիթ մը եւս կ՚ընծայէ ան մեզի:

Երբ մեր արիւնը կրող ու լեզուն խօսող մարդերը մեր ճիշդը ճիշդ չեն հասկնար, այլեւս անբնական չէ, որ օտարին թափանցող նայուածքին եւ օրինակելի պարկեշտութեան առթած ուրախութիւնը լայն ծաւալ ստանայ հոգիներուն մէջ: Որքա՛ն ալ շատ ըլլան Դաշնակցութեան հակառակորդները, իրողութիւնները կամայական մեկնաբանութիւններու ենթարկող կամակատարները որքա՛ն ալ բազմանան օր աւուր, ճշմարտութիւնը կը մնայ նոյնը, աշխարհի չորս ծագերուն սարածուած հայկական գաղութներուն « բարոյական պատասխանատուութիւնը » ստանձնած կուսակցութիւնը հաւատարիմ կը մնայ հայրենիքին, ազգին ու այլ ազգերու հանդէպ որդեգրած իր մեծ սկզբունքներուն:

Հայրենիքը ամբողջական տեսնելու եւ ամբողջական ազատութեան մէջ տեսնելու երազ մը կը հետապնդէ Դաշնակցութիւնը ու կարելի չէ երեւակայել անխաթար ու անկաշառ անձ մը, որ այդ բաղձանքին համար մեղադրանքներ հիւսելու մեղք մը ներէ ինքն իրեն: Նոյն ատեն օտար երկիրներու ներքին կեանքին միջամուխ ըլլալու տրամադրութիւնը սեփական ժողովուրդին դաւաճանելու համազօր արարք կը համարէ Դաշնակցութիւնը եւ առաւելաբար իր ջանքերուն, գաղափարական իր ջռւած սնունդին շնորհիւ է, որ այսօր «Հայու մը մտքէն երբեք չանցնիր արիւնի կամ կրօնքի խտրութիւն մը դաւանիլ կամ գոյդ հպատակութիւն մը արժեցնել, ինչպէս է պարագան Հրեաներու ջախջախիչ մեծամասնութեան»:

Ամբողջը այս է, Էտուար Սաապին ըսածը:

Կարդացէք ու մի մոռնաք: Կարդացէք ու տարածեցէք, վասնզի ճիշդ կ՚ըսէ եւ նովին բանիւ արժանի է տարածման...:

«Ազդակ» — Պ. Ս.

(*) «Յառաջ», Յունուար 30 եւ 31:

ԱՐԵՆԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔ

Արիւնային խումբերու գոյութիւնը գիտական տուեալներու վրայ հիմնուած իրողութիւն մըն է: Անոնց իրարու յարմարողութիւնը կամ ներհակութիւնը էական կարեւորութիւն ունի երակային արիւնարկումի համար որ, իբրեւ կենսատու դարման, անհրաժեշտօրէն կը կիրարկուի, ամէն անգամ որ մեծաքանակ արիւնահոսութիւն մը կամ արիւնի որակային ծանր խանգարում մը կը վտանգեն արկածեալի մը կամ հիւանդի մը կեանքը (տես «Յառաջ», 23-1-68):

Բայց արենախումբերը մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն նաեւ կենսահոգեբանական տեսակէտէն: Կարգ մը ուսումնասիրութիւններ կը հաստատեն անոնց հաւանական առընչութիւնը թէ անհատներու եւ թէ ժողովուրդներու խառնուածքներուն հետ:

Անցեալին մէջ Չինացիները նկատած էին արդէն արիւններու յարմարողութեան կամ ներհակութեան երեւոյթը եւ անոր վրայ կը հիմնուէին ոչ թէ արիւնարկելու, այլ ամուսնութիւնները արտօնելու կամ արգիլելու համար: Որովհետեւ համոզուած էին թէ արիւնն է որ կը պայմանաւորէ մարդոց բնաւորութիւնը եւ թէ արիւններու խառնուրդէն կարելի է հետեւցնել ամուսնութեան թեկնածուներու բնաւորութեան յարմարութիւնը կամ ներհակութիւնը:

Այդ նպատակով, իւրաքանչիւր զոյգի արիւնը բաժակի մը մէջ կը խառնէին: Եթէ խառնուրդը թանձրանալէ առաջ ժամանակ մը հեղուկ եւ միապաղաղ մնար, կը հետեւցնէին թէ արիւնները, հետեւաբար երկուքին բնաւորութիւնները յարմարող են եւ կ'արտօնէին ամուսնութիւնը: Իսկ եթէ խառնուրդը փտրէր, կը նշանակէր թէ արիւնները, հետեւաբար բնաւորութիւնները յարմար չեն. այդ պարագային ամուսնութիւնը կ'արգիլէին:

Որքա՞ն հիմնաւոր է այս համոզումը: Կապ կա՞յ արդեօք արենախումբերուն եւ խառնուածքներուն, հետեւաբար բնաւորութիւններուն միջեւ:

Տիկին Լէոն Պուրտէլ, որ կը դասախօսէր Մարդակենսաբանական Բարձրագոյն Հիմնարկին մէջ, 1962ին հրատարակեց այս մասին աշխատութիւն մը, ուր կը խտացնէ իր եւ ուրիշներու ուսումնասիրութիւններուն եւ վիճակագրութիւններուն արդիւնքը եւ կը փորձէ փաստել այդ կապին գոյութիւնը, ցոյց տալով իւրաքանչիւր խառնուածքի հետ որոշ արենախումբի մը մշտական զուգադիպութիւնը:

Ինչ որ խառնուածք (թամփերաման) կը կոչենք, մարմնին բնախօսական եւ հոգեբանական հակազդեցութեան եւ յարմարողութեան եղանակն է մեզ շրջապատող ֆիզիքական եւ ընկերային միջավայրին: Այդ եղանակն է որ կ'արտայայտէ իւրաքանչիւր անհատի վարուելակերպը, յատկանշելով որոշ խառնուածք մը, որուն ընդհանուր գիծերը ժառանգաբար ստացուած են: Միջավայրն է որ, իր ամէնօրեայ գրգիռներով եւ ազդեցութիւններով, անհուն այլազանութիւն կը դնէ միեւնոյն խառնուածքին պատկանող անհատներուն միջեւ, առանց կարենալ փոխելու անոր հիմնական յատկանիշերը, որոնք մնայուն են: Բժշկութեան հայրը՝ Հիպոկրատ, 25 դար առաջ նշմարած էր միջավայրին հանդէպ մարդոց ֆիզիքական եւ հոգեկան վարուելակերպին կամ վերաբերումին տարբերութիւնները եւ, հիմնուելով զանոնք յատկանշող ընդհանուր գիծերուն վրայ, չորս խումբ խառնուածքներ զանազանած էր: Դարերու ընթացքին, մասնաւորաբար ներկայ դարուն, անոնք փոփոխութիւններ կրեցին, տարբեր անուններով որակուեցան, համաձայն զանոնք ուսումնասիրողներու մեկնակէտին եւ տեսանկիւնին, զորս դժուար է պարզել յօդուածի մը նեղ սահմաններուն մէջ:

Լէոն Պուրտէլ, իր կարգին, չորս խառնուածքները կ'անուանէ դաշնաւոր (արմոնիք), կշռութաւոր (ռիթմիք), մեղեդիական (մելոտիք) եւ խառն (քոմփլէքս) որոնց կը համապատասխանեն կամ կը զուգադիպին Ա., Բ., Օ. եւ ԱԲ. արենախումբերը:

Ահաւասիկ, համառօտակի, այս խառնուածքները յատկանշող ընդհանուր գիծերը:

Դաշնաւոր խառնուածքի տէրերը գրեթէ միշտ Ա. արենախումբին կը պատկանին: Անոնք դիւրայօյզ կ'ըլլան եւ զգայուն՝ գեղեցիկի բոլոր ձեւերուն: Հայեցողականին: Աւելի երազող՝ քան գործող: Ինքնատիպ երեւակայութիւն ունին: Ընդունակ են գրական, գեղարուեստական եւ այլ ստեղծագործութիւններու եւ եռանդով կ'աշխատին, պայմանաւ որ սիրեն իրենց աշխատանքը եւ միջավայրը ներդաշնակ ըլլայ իրենց բնաւորութեան եւ ձգտումներուն հետ: Հակառակ պարագային՝ չեն յարմարիր եւ ծոյլ ըլլալու աստիճան անտարբեր կը դառնան: Հաւաքականութենէ ընդհանրապէս կը խուսափին եւ կը սիրեն առանձին աշխատիլ, խաղաղ վայրի մէջ: Դիւրահաղորդ չեն, բայց երբ համակրին, սրտօրէն կը կապուին: Եթէ միջավայրը հակակրութիւն ներշնչէ, յաճախ իրենց ներաշխարհին մէջ կ'ապաստանին: Այս խառնուածքը ունեցողները մասնաւորապէս ենթակայ են հոգեմտային խանգարումներու:

Կշռութաւորներու մէջ Բ. արենախումբը տիրական է: Ասոնք նախորդներուն հակառակ յատկանիշները կը ներկայացնեն: Աւելի գործող են, քան երազող: Գործունեայ, կամքի տէր եւ յարատեւող են: Կը սիրեն աշխատանքը եւ կը ձգնին իրենց նպատակը իրագործել, պայմանաւ որ նախապէս լաւ ըմբռնեն զայն, ընդունին եւ որոշում տան: Գործունեայ, հաշուող, ճշգապահ, մանրախոյզ եւ խստապահանջ են: Նաեւ ինքնիշխան, հրամայող եւ պաղարիւն: Շրջապատէն դիւրաւ չեն ազդուիր: Կայուն են եւ իրատես ամէն միջավայրի մէջ:

Մեղեդիականները՝ Օ արենախումբին կը համապատասխանեն: Ամէն միջավայրի կը յարմարին, նման իրենց արիւնին զոր անվտանգ կարելի է ներարկել բոլորին: Առանձնութենէ չեն ախորժիր, ուրիշներու ընկերութիւնը կը փնտռեն եւ հաւաքական աշխատանքը կամ զուարճութիւնը կը սիրեն: Թէ գործունեայ են եւ թէ կը սիրեն լաւ ապրիլ: Դիւրահաղորդ են եւ լաւատես: Թէ վերացական են եւ թէ իրատես: Միշտ շարժման մէջ են եւ կը նախընտրեն բացօթեայ աշխատանքը: Ամէնէն համակրելի խառնուածքն է:

Խառն խառնուածքին մէջ ԱԲ. արենախումբը կը տիրէ: Ա. եւ Բ. արենախումբերու խառնուրդը ըլլալով, անոնց յատկութիւններուն եւ առաւելութիւններուն հետ, անոնց թերութիւնները, անկայունութիւնը եւ հակասութիւնները կը ներկայացնէ: Պարագային համեմատ գործօն է կամ խաղաղ: Միջավայրի գրգռումներուն համազօր հակազդեցութիւններ կ'ունենայ: Բազմատեսակ աշխատութիւններու կրնայ լծուիլ: Գերզգայուն է, անըմբռնելի եւ անդոհական, կամայական է եւ անկայուն:

Պուրտէլի տեսութեան համաձայն, արենախումբերու եւ խառնուածքներու փոխյարաբերութիւնը այնքան սերտ է որ Ա. արենախումբը ունեցող երկու մանուկներ մէկը՝ Չինացի, միւսը՝ Ամերիկացի, եթէ միեւնոյն պայմաններու մէջ ապրած ու մեծցած են, խառնուածքով եւ վարուելու կերպով շատ աւելի իրարու կը նմանին, քան Ա. եւ Բ. արիւնախումբերուն պատկանող երկու մանուկներ, երկուքն ալ Չինացի կամ Ամերիկացի, նոյնը՝ միւս արենախումբերուն համար: Նաեւ նոյն արենախումբը ունեցող եւ ազգութեամբ տարբեր երկու անհատներ, ընդհանրապէս միեւնոյն ախտաբանական վիճակներու ենթակայ կ'ըլլան:

Եթէ ձեր արենախումբը գիտէք, եւ կը ճանչնաք ձեր խառնուածքը կրնաք ստուգել Պուրտէլի տեսութեան ճշդութիւնը:

Բայց ի՞նչ անդրադարձումներ ունի արիւնախումբերու համեմատութիւնը ժողովուրդներու ընդհանուր խառնուածքին եւ վարուելակերպին վրայ:

Այդ մասին՝ ուրիշ անգամ:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԻՒԶԱՆ ԳԱՐԱԳԱՇ

Գարագաշեան անունը հայ թատրոնի պատմութեան մէջ ունի իր յոյժ պատուաւոր տեղը: Այդ պատմութեան էջերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք Գարագաշեան անունին, թէ՛ արեւմտահայ եւ թէ արեւելահայ բեմերուն վրայ:

1860ական թուականներուն արեւմտահայ թատրոնին մէջ բեղուն բեմական գործունէութիւն մը ունեցած են Գարագաշեան քոյրերը՝ Երանուհի եւ Վերգինէ: Առաջինը՝ անդրանիկը, իր բեմական գործունէութիւնը սկսած է Պոլսոյ Արեւելեան Թատրոնին մէջ (1864) Սրապիոն Հեքիմեանի ղեկավարութեամբ, իսկ երկրորդը՝ Վերգինէն, առաջին անգամ բեմ ելած է 1869ին Մկիտարի Ալիքիէի բեմին վրայ: Երկու քոյրերն ալ մեծ յաջողութեամբ եւ փառքով շարունակած են իրենց բեմական ասպարէզը, լուսաւոր ծիր մը ձգելով արեւմտահայ թատրոնի երկնակամարին վրայ:

Ուրիշ մը՝ Շաւարշ Գարագաշ, զմայլելի դերասան մը, նոյնպէս երկար տարիներ բեղուն աշխատանք կատարած է արեւմտահայ բեմերուն վրայ: Անծանօթ մը չէ եղած Շաւարշ Գարագաշ նաեւ Փարիզի հայ գաղութին, քանի որ ան 1935ին հիւրաբար գտնուելով մեր մէջ, իր արուեստին ճաշակը հրամցուցած է Փարիզահայութեան:

Վերեւ յիշուած Գարագաշներուն մասին ընդարձակ յօդուածներով խօսած ենք արդէն իր ժամանակին այս սիւնակներուն մէջ: Այսօր մեր նպատակն է ներկայացնել ուրիշ արուեստագէտ մը՝ դերասանուհի Սիւզան Գարագաշը, որ իր անըստգիւտ տաղանդով երկար տարիներ փայլած է արեւելահայ բեմերուն վրայ:

Սիւզան Գարագաշ ծնած է 1897ին, Թիֆլիզ եւ իր բեմական առաջին քայլերը առած է նոյն քաղաքին մէջ 1913ին, երբ տասնեւվեցամեայ պարմանուհի մըն էր:

Ընդածին տաղանդով մը օժտուած այս աղջիկը կարճ ժամանակի մը ընթացքին արագընթաց կը յառաջդիմէ ու կը նուաճէ արուեստի նորանոր հանդրուաններ եւ 1920ին արդէն Երեւան կուգայ իբրեւ արեւելահայ թատրոնի լաւագոյն սուպրէթ դերասանուհին:

Բեմական թեթեւ սեռի դերերով Սիւզան Գարագաշ բեղուն թատերական շրջան մը բոլորեց մինչեւ այն օրը երբ ոտք դրաւ Երեւանի պետական թատրոնը, ուր ամէն ինչ փոխուեցաւ երիտասարդ դերասանուհիին համար:

Սիւզան Գարագաշ ինքզինքը գտաւ միջավայրի մը մէջ ուր կար նոր ձեւի եւ նոր ոճի թատրոն մը ստեղծելու հաստատ համոզումը: Հայրենի թատրոնի նոր ուսուցիչները իրենց սկզբունք ըրած էին աւանդական դարձած ու կարծրացած բեմական սեռի կաղապարներէն ազատ կացուցանել ոեւէ արուեստագէտ ու անոր ներշնչել արուեստի բազմալար նուագա-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Ապտիւլ Համիտ ցոյց տալու համար թէ արդէն ըմբռնած է անոր գործածութեան ձեւը, սեղանին վրայ շարուած փամփուշտներէն մէկն առաւ, հրացանին մէջ դրաւ եւ ծառի մը վրայ թառած ճնճղուկ մը նշան առնելով ըլթակը քաշեց: Հէք թռչունը ոստէն խլուած չոր տերեւի մը պէս գետին ինկաւ:

Ապտիւլ Համիտի մռայլ դէմքին վրայ յաղթական գոհունակութեան ժպիտ մը գծագրուեցաւ:

Սեղանին վրայէն նոր փամփուշտ մը առաւ, կրկին լեցուց հրացանը:

Բայց այս անգամ ուզեց իր նշանառութեան կարողութիւնը աւելի դժուարին փորձի մը ենթարկել: Հրացանը ձեռքը՝ պատուհանին առջեւ կեցած՝ սկսաւ իր նայուածքը պտըտցնել չորս կողմը, մինչ քովը գտնուող պալատականը, ձեռքը ձեռքին վրայ, գլուխը ակնածանքով խոնարհած կը սպասէր:

— Կ'ուզէի որ օդին մէջ բարձրէն թըռչող թռչունի մը վրայ փորձէի հրացանը, ըսաւ պալատականին:

— Վեհափառ Տէր, պատասխանեց միւսը, եթէ հրաման կ'ընէք, ըսենք որ մէկ քանի թռչուններ արձակեն ձեր թռչուններէն:

Ապտիւլ Համիտի հաճոյ թուեցաւ պալատականին տուած խորհուրդը եւ անշուշտ հաւանութիւն պիտի տար անոր, երբ յանկարծ, հրացանը որ պահ մը գետին դրած էր, վեր բարձրացուց եւ շեշտակի դէպի օդին մէջ ուղղեց:

Թիկնապահը իր ակնարկը սեւեռեց դէպի այն կողմը ուր նշան կ'առնէր իր վեհափառ տէրը:

Ճերմակ թռչուն մը, որ աղաւնի մը ըլլալ կը թուէր, կը սաւառնէր ընդարձակ պարտէզին ծառերուն գագաթէն:

— Անշուշտ երեք հարիւր մեթր բարձրէն կը թռչի, մտածեց ինքնիրեն պալատականը, եւ չեմ կարծեր որ այդ արագութեամբ ընթացած միջոցին՝ պիտի յաջողի զարնել:

Խորհրդածութիւնը տակաւին չէր աւարտած երբ հրացանը պայթեցաւ...: Թռչունը իր վազքը կասեցուց եւ կամաց կամաց իր թեւերը բախելով, սկսաւ վար իջնել:

Ապտիւլ Համիտ գոհ ու զուարթ դէմքով մը պալատականին նայեցաւ, կարծես ըսել ուզելով անոր.

— Տեսա՞ր կարողութիւնս:

— Հրաշալի նշանառութիւն մըն է այս վեհափառ տէր, ըսաւ թիկնապահը հիացական շեշտով մը, եւ թէ շնորհ ընէք, խոնարհաբար պիտի խնդրեմ ձեր վեհափառութենէն որ հրաման տաք ինձ այդ թռչունը իբրեւ թանկագին յիշատակ մը պահելու:

— Լաւ, բայց նախ եւ առաջ կ'ուզեմ մօտէն տեսնել թէ թռչունը ուրկէ՞ վիրաւորուած է... ըսէք, որ անմիջապէս բռնեն զայն ու հոս բերեն:

Աղաւնին, որովհետեւ իրաւցնէ սպիտակ աղաւնի մըն էր կայսերական նշանառութեան զոհը, արդէն պարտէզին մէջ, մարգագետնին վրայ ինկած էր ուր ողորմելի կերպով կը տապլտկէր:

Թիկնապահը խսկոյն սրահէն դուրս վազեց իր տիրոջ հրամանը կատարելու համար, մինչ սուլթանը, պատուհանին առջեւ կեցած, կը դիտէր իր զոհին հոգեվարքը, աչքերը հրճուանքով լեցուն: Ապտիւլ Համիտ հակառակ մեծ ոճրագործ մը ըլլալուն, պզտիկ ոճիրներով ալ կրնար ժամանակ անցընել ու անոնցմէ ալ հաճոյք զգալ:

Քանի մը վայրկեան ետքը, Համիտի քով եղող պալատականը երեւցաւ պարտէզին մէջ եւ արագ արագ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի այն մարգագետինը որուն վրայ տակաւին աղաւնին կը շարժէր իր թեւերը:

Սուլթանը, միշտ պատուհանին առջեւ կեցած, ակնապիշ կը դիտէր իր թիկնապահը, որ արդէն հասած էր մարգագետնին մօտ եւ թռչունը ձեռքերուն մէջ առած էր ամենախորին յուզումով մը ընկճուած: Ապտիւլ Համիտ նշմարած էր անոր յանկարծական ու տարօրինակ յուզմունքը եւ հետաքրքիր էր ժամ առաջ պատճառը հասկնալ եւ ձեռքովը նշան կ'ընէր որ խսկոյն վերադառնայ: Թիկնապահը նշմարեց տիրոջ նշանը եւ թռչունը ձեռքերուն մէջ բռնած, վազելով պալատ վերադարձաւ:

Երբ սրահէն ներս մտաւ, շնչասպառ կը հեւար, այնքան արագօրէն սանդուխներէն վեր սուրացած էր:

— Վեհափառ Տէր, գոչեց առանց սպասելու որ սուլթանը իրեն խօսք մը ուղղէ, Վեհափառ Տէր, աղաւնիին վիզը պլըլուած թուղթ մը կայ, որ բարակ ժապաւէնով մը կապուած է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(38 – Շար.)

բանի մը վրայ նուազելու հնարաւորութիւնները:

Կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին Սիւզան Գարագաշ կրցաւ զարգացնել իր կատարողական կարելիութիւնները, թօթափեց իր վրայէն սեռի թանձր կեղեւը ու եղաւ նաեւ քնարական տիպարներու մեկնաբանող մը: Այդ տեսակէտէն Սիւզան Գարագաշի բեմական լաւագոյն ստեղծագործութիւնները եղան Սունդուկեանի «Պէպօ»ի Կեկելը, Շիրվանզադէի «Չար Ոգի»ի Սոնան եւ վերջապէս Շէյքսփիրի Տեզտեմոնան եւ Օֆելիան:

Շէյքսփիրի վերոյիշեալ երկու հերոսուհիները հայ բեմերու վրայ աւանդութիւն էր դարձած միշտ ալ մեկնաբանել ընդհանրապէս գեղեցիկ, եթերային դրաւչութեամբ: Երբեք ալ չէ փնտռուած անոնց բնաւորութեան իւրայատկութիւնը եւ երբեք ալ չէ գտնուած, ու թերեւս ալ հարկ չէ համարուած որոնել ու գտնել այդ բանը: Իր նախորդներուն նման, Սիւզան Գարագաշ ալ այդ երկու կերպարներուն մէջ չունեցաւ աւանդական դարձած սովորութեան յաղթահարելու զօրութիւնը, բայց եւ այնպէս դերին ալ չմնաց այդ աւանդութեան: Ան Տեզտեմոնայի տիպարը իջեցուց իր աներեւոյթ պատուանդանէն, մերժեց եւ երբեք չուզեց ընթանալ սիգապանծ հերոսուհի մը ներկայացնելու ճամբայով, այլ ընտրեց ճանապարհը իր մարմնաւորած տիպարին տալու պարզ ու հասարակ կնոջ մը, երկրային էակի մը կերպարանքը, որուն ապրումներուն ներաշխարհը յոյժ մատչելի էր հանդիսականին: Եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ Սիւզան Գարագաշի Տեզտեմոնան եւ Օֆելիան ունեցան աւելի որոշակի անհատական նկարագիր եւ աւելի ճշգրիտ յուզականութիւն:

Այնքան դիւրութեամբ այս դերասանուհին իր ուսերէն նետած էր որոշ բեմական սեռի մը կառչելու սկզբունքը, որ նոյն յաջողութեամբ կ՚անցնէր այն կամուրջը որ ձգուած էր սուպրէթի մը եւ քնարական հերոսուհիի մը տիպարներուն միջեւ: Տեզտեմոնայէն եւ Օֆելիայէն ետք Սիւզան Գարագաշ եղաւ նաեւ Գաբրիէլ Սունդուկեանի Կեկելը եւ Մարգարիտը ու բոլոր այս հակոտնեայ տիպարներու ապրումները կարողացաւ տալ հաւասար ուժգնութեամբ:

Օտար թատերական գրականութեան մէջ Սիւզան Գարագաշ մեծ յաջողութիւն ունեցած է բազմաթիւ թատերակներու մէջ: «Սէր եւ խարդաւանք»ի Լուիզայի տիպարը իր լաւագոյն բեմական յաղթանակը կարելի է համարել, իսկ ֆրանսական դասական թատրոնի զարդերէն Պոմարշէի «Ֆիկարոյի ամուսնութիւնը» թատերախաղին մէջ Սիւզան Գարագաշի յաջողութիւնը գլած ու անցած է բեմական հնարաւորութիւններու բոլոր սահմանները: Այդ դերակատարման առթիւ եղած գնահատանքներէն հետաքրքրական է հետեւեալ գրութիւնը որ կը քաղեմ վերջերս Երեւանի մէջ հրատարակուած «Հայ Սովետական Թատրոնի Պատմութիւն» հատորէն.—

«... Պոմարշէի պիեսի բեմադրութեան մէջ նա աւելին էր, քան գեղեցիկ խօսք ու շարժման հետք եւ հրապուրիչ աչքեր ունեցող մի դերասանուհի, ինչպէս նա երեւում էր ամէն մի դերում: Սիւզան Գարագաշն այստեղ թափանցել է դասական կատակերգութեան բուն հիւսուածքը եւ ստեղծել է սոցիալական, պատմական ստոյգ նկարագրի կերպար, որի ներաշխարհը բացայայտւում էր նոյնքան հետաքրքիր, որքան դերապատկերն էր ամբողջութեան մէջ...»:

Եւ հեղինակը կը շարունակէ երկարօրէն եւ մանրամասն թուել Սիւզան Գարագաշի այդ դերի ստեղծագործութեան առանձնայատկութիւնները, դասելով զայն հայրենի բեմի լաւագոյն աշխատաւորներու կարգին:

Համեմատաբար կանխահաս մահ մը ունեցած է Սիւզան Գարագաշ:

Արդարեւ, 1944ին, երբ հազիւ 47 տարեկան էր, Սիւզան Գարագաշ կը մահանայ, որովհետեւ ժամանակէն առաջ յոգնած էր սիրտը:

Եւ արդէն, ճշմարիտ արուեստագէտին ո՞ր օրկանն է որ կը յոգնի սիրտէն առաջ...:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԷՐԵԲՈՒՆԻ-ԵՐԵՒԱՆ

Ազգերու նման քաղաքները եւս ունին իրենց պատմութիւնը. կը ծնին, կ՚ապրին եւ յաճախ ալ կը մեռնին՝ ձգելով միայն յուշ մը, զարդարելով պատմութեան էջերը: Մեծ թիւ չեն ներկայացներ այն քաղաքները, որոնք ծնունդ առած են հին դարերուն, ապրած են անկումներով եւ վերելքներով լեցուն կեանք մը եւ այսօր եւս կը շարունակեն ապրիլ կենսունակ տրամադրութեամբ ու ապագային նայելով յուսատու աչքերով:

Այդ քիչերուն մէջ առաջիններէն է Երեւան, որ իր ժողովուրդին նման եւ անոր հետ, յաջորդաբար անցած է մարդկային պատմութեան գրեթէ բոլոր փուլերը:

Ուրարտուն պատմութեան բեմ ելաւ Ք. Ա. 9րդ դարուն: Կեդրոնն էր Վանը իր շրջակայքով:

Արգիշտի Ա. (Ք. Ա. 8րդ դար) Արաքսի ձախ հովիտը գրաւելէ ետք, երկրին տնտեսական, վարչական եւ ռազմական գործունէութիւններուն լայն ծաւալ տալու նպատակով, ձեռնարկեց, ինչպէս ցոյց կուտան պեղումները, շինարարական մեծ աշխատանքներու: Այդ աշխատանքներէն երկուքը ծանօթ են մեզի: Առաջինը Էրեբունին է, երկրորդը՝ Արգիշտիխինիլին: Այս երկու քաղաքներուն անունները ծանօթ էին ուրարտագէտներուն՝ Արգիշտի Ա.ի տարեգրութիւններու տուեալներով, եւ որովհետեւ որոշ տուեալներ կային վերոյիշեալ քաղաքներէն երկրորդը տեղադրելու Երուանդունիներու մայրաքաղաք Արմաւիրի սահմաններուն մէջ, գիտնականներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ այս վերջինին վրայ:

Գիտական մտքին ոլորտներէն երկար ժամանակ, բնականաբար, դուրս մնաց Էրեբունին, քանի որ անոր տեղը անծանօթ էր:

Միայն 1950ին, Արինբերդ բլուրին վրայ յայտնաբերուեցաւ Արգիշտի Ա.ի արձանագրութիւններէն մէկը, որ, ինչպէս պարզուեցաւ մեր վերծանումէն, Էրեբունի բերդ–քաղաքի շինութեան վաւերագիրն էր:

Եթէ աշխարհի բազմաթիւ քաղաքներու ծնունդը կը հաւաստեն առասպելները, Երեւանի ծննդեան վկայականը փորագրուած է սեպաձեւ գրութեամբ՝ երկաթաքարի վրայ. ուրարտական թագաւոր Արգիշտի Ա. (736–764 Ք. Ա.) իր տիրակալութեան 5րդ տարին, 782–781 Ք.Ա. կառուցած է բերդ մը եւ անուանած զայն Էրեբունի: Գիտական նոր նիւթերը եւ հետազօտութիւնները վերջնապէս պարզեցին, որ Էրեբունին կառուցուած է այսօրուան Երեւանի հարաւ – արեւելքը, եւ որ Երեւան անունն ալ կուգայ ուրարտական Էրեբունի անունէն:

Երեւան բառին բացատրութեամբ զբաղած են շատեր, սակայն եղած մեկնութիւնները, անշուշտ, նիւթի սակաւութեան հետեւանքով, զուրկ էին գիտական հիմնաւորումներէ: Միակ գիտական մօտեցումը ցուցաբերած է ռուս ականաւոր արեւելագէտ Մ. Նիկոլսկի, որ զայն համեմատած է ուրարտական Էրիէնի տեղանունին հետ: Յետագային հաստատուեցաւ թէ սխալ էր այս մեկնաբանութիւնը: Մասնաւորապէս հայագէտ – արեւելագէտ Գր. Ղափանցեան պարզեց, որ էրի ցեղը ապրած է Շիրակի եւ ոչ թէ Երեւանի դաշտին մէջ, որով հերքեց Նիկոլսկիի էրի+աւան=Երեւան մեկնաբանութիւնը:

Մեր մեկնաբանութեան ելակէտը (1951) պատմա – լեզուագիտական էր այն իմաստով, որ Էրեբունի բերդ–քաղաքը պատմականօրէն գրեթէ նոյն վայրին մէջ յայտնաբերուած էր (Երեւան), իսկ Էրեբունի – էրեւան – Երեւան փոխանցման դէմ լեզուագիտական լուրջ առարկութիւն չէր կրնար ըլլալ: Մեր ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ յատկապէս ուրարտական բառերուն մէջ հայ հնչիւններու (ր, լ, մ, ն) մօտ բաղաձայնը կ՚ըլլայ ձայնեղ (բ, գ, դ, ձ, ջ), եւ ուրեմն Էրեբունի բառին միջին վանկը պէտք է արտասանել բու, այսինքն՝ Բ ձայնի հնչիւնով, եւ ոչ թէ Պ (կամ՝ Փ), ինչպէս սովորաբար կը տառադարձեն սեպախումբը, իսկ ուրարտերէնի Պ–ն (բ) հայերէնի մէջ գրեթէ միշտ կը հնչէ Վ:

Որ Էրեբունին շարունակած է ապրիլ նաեւ Ուրարտուի անկումէն ետք եւ սերտ կապ հաստատած է իր մշակոյթով եւ բնակիչներու ցեղագրական կազմութեամբ, հին հայկական շրջանին հետ, անժխտելի կերպով հաստատուեցաւ այդ վայրին մէջ գտնուած յետ–ուրարտական, այսինքն՝ հին հայկական բազմաթիւ նիւթերով: Պարզ է, ուրեմն, որ Էրեբունի ուրարտական անունը, սերունդէ սերունդ փոխանցուելով, Հայերու բերանին մէջ հնչած է Էրեւունի, իսկ հուսկ ուրեմն Երեւան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ
Ուրարտագէտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ»

Երեւան, 11 Յունուար.— Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը այս տարի լոյս պիտի ընծայէ Հրաչեայ Աճառեանի լեզուի հաստատութեան կազմած «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»ի Ա. հատորը: Բառարանը պիտի ունենայ չորս հատոր, որուն միւս երեք հատորները յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն մինչեւ 1972:

Այս ուշագրաւ աշխատանքը կ՚ընդգրկէ արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական հայերէնին յատուկ այն բոլոր բառերը, դարձուածքները եւ կայուն բառակապակցութիւնները, որոնք օգտագործուած են հայ գրականութեան մէջ, սկսած Աբովեանէն մինչեւ ներկայ ժամանակները:

Նախորդ այս տիպի բառարաններէն ներկայ հրատարակութիւնը կը տարբերի անով, որ այստեղ տեղ չեն գտած գրաբար, միջին հայերէն նեղ բարբառային կիրառութիւն ունեցող այն բառերը, որոնք չեն գործածուած եւ չեն գործածուիր ժամանակակից գրական լեզուի մէջ: Ընդհակառակն, բառարանը համալրուած է բազմաթիւ նոր բառերով, որոնք կամ նախկինի մէջ բառարանագրական մշակման չեն ենթարկուած, եւ կամ ստեղծուած ու օգտագործման մէջ են մտած վերջին տասնամեակներու ընթացքին:

Բառերու իմաստային նրբերանգները հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ տրուած են լրիւ եւ մատչելի բացատրութիւններով, որոնց համար բերուած են նաեւ գրական օրինակներ արեւմտահայ եւ արեւելահայ հեղինակներէն եւ մամուլէն: Փոխառութիւններէն ընտրուած են այն բառական միաւորները, որոնք գրաւոր եւ բանաւոր լեզուի մէջ ընդհանուր գործածութիւն ունին եւ նեղ մասնագիտական բնոյթ չեն կրեր:

Բառարանը կ՚ամփոփէ շուրջ հարիւր հազար բառ:

Իւրաքանչիւր հատոր բաղկացած է մօտաւորապէս 130 պրակէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այդ գիշերը Հէստէնի ճամբէն Մ... եկող սուրհանդակի կառքը փողոցի մը անկիւնէն քաղաքը մտնելով վայրկեանին պզտիկ երկանիւ կառքի մը հետ զարնուեցաւ, որու սպիտակ երիվար մը լծուած էր: Այս երկանիւ կառքը սուրհանդակի կառքին հակառակ ուղղութեամբ կուգար, եւ մէջը մէկ անձ կար միայն, որ էր վերարկուով պլլուած մարդ մը: Երկանիւ կառքին անիւը բաւական ուժգին հարուած մը կերաւ: Սուրհանդակը ձայն տուաւ մարդուն որ կանգ առնէ, բայց ճամբորդը մտիկ չըրաւ եւ արշաւելով իր ճամբան շարունակեց:

— Ահա ստիպողական գործ ունեցող մարդ մը, ըսաւ սուրհանդակը:

Ճամբորդը որ այսպէս կը շտապէր, այն մարդն էր որու անշուշտ գթութեան արժանի յուզումներով տառապիլը քիչ մը առաջ տեսանք:

Ո՞ւր կ՚երթար: Ինքն ալ պիտի չկրնար ըսել ո՛ւր կ՚երթար: Ինչո՞ւ կ՚աճապարէր: Ինքն ալ չէր գիտեր: Դիպուած ինչ ճամբայ որ կը ցուցնէր, նոյն ճամբէն անցնելով կ՚երթար: Ո՞ւր: Անշուշտ Արաս կ՚երթար, բայց գուցէ նաեւ ուրիշ տեղ: Մերթ ընդ մերթ ինքն ալ կը զգար թէ ուրկէ եւ ո՛ւր երթալը չէր գիտեր եւ կը սարսէր: Գիշերուան մթութեան մէջ կը յառաջանար դէպի վիհ մը յառաջանալու պէս: Բան մը կը մղէր, բան մը կը քաշէր զինքը: Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ի՛նչ կ՚անցնէր իր սրտէն, այլ ամէն մարդ պիտի հասկնայ թէ ի՛նչ էր անցածը:

Այլ սակայն ամենեւին բան մը որոշած, վճռած, հաստատած կամ ըրած չէր: Իր խիղճը վերջնական բան մը չէր ըրած բնաւ: Ինչ որ էր ի սկզբան, կատարելապէս նոյնն էր նաեւ հիմա:

Ինչո՞ւ Արաս կ՚երթար:

Կը կրկնէր ինքնիրեն ինչ որ արդէն ըսած էր խուլի երբ Սքոֆէրի կառքը բռնած էր. թէ իրերու վիճակը ի՛նչ հետեւանք կ՚ուզէ թող ունենայ, ամենեւին անպատեհութիւն մը չէր ունենար աչքերովը տեսնել եւ ինքնին դատել եղելութիւնը. մանաւանդ թէ խոհեմութիւնն ալ կը պահանջէր գիտնալ ինչ որ տեղի պիտի ունենար. թէ կարելի չէր վճիռ մը տալ առանց դիտելու եւ քննելու խնդիրը. թէ ամէն բան հեռուէն մեծ երեւոյթով կ՚երեւար, թէ սակայն եթէ տեսնէր Շանմաթիէօն, որ թշուառական մըն է անշուշտ հաւանօրէն իր խիղճը մեծապէս պիտի սփոփուէր. թողլով որ իր տեղը ան երթայ թիարանը. թէ ստուգիւ հոն պիտի գտնուին Ժավէր, նաեւ երեք վաղեմի թիապարտները, այսինքն Պրըվէ, Շընիտէօ, Քոշփայլ եւ որոնք ժամանակաւ ճանչցած էին զինքը եւ որոնք սակայն անշուշտ հիմա պիտի չկրնային ճանչնալ, — ո՛հ, ի՛նչ գաղափար — թէ Ժավէր ամենեւին պիտի չկրնար ճանչնալ զինքը. թէ ամէն մարդ կ՚ենթադրէր թէ այդ Շանմաթիէօն է Ժան Վալժանը, թէ ամէնէն շատ կը յամառին անոնք որ կը կարծեն եւ կ՚ենթադրեն թէ հետեւաբար բնաւ վտանգ մը չկար:

Թէ անշուշտ սեւ վայրկեան մըն է այն, թէ սակայն անվտանգ պիտի անցնէր զայն, մանաւանդ թէ իր ճակատագիրը որքան յոռի ըլլալ ուզէր, անոր սանձը իր ձեռքն էր, եւ թէ անոր տէրն էր: Այս մտածումին կ՚ապաւինէր ապահովութեամբ:

Բայց վերջապէս լաւագոյն պիտի համարէր ամենեւին չերթալ Արաս:

Սակայն կ՚երթար:

Կը մտածէր ու միանգամայն կը մտրակէր երիվարը, որ կանոնաւոր եւ ապահով կերպով մը արշաւելով ժամը երկուքուկէս մղոն ճամբայ կ՚առնէր:

Քանի կը յառաջանար կառքը, մարդը այնքան ընկրկիլ կը զգար:

Արեւը ելլելու ժամանակ բաց դաշտի մէջ կը գտնուէր Մ... քաղաքէն բաւական հեռացած էր ալ: Հորիզոնին նայեցաւ եւ տեսաւ որ կը ճերմկնար ան, առանց տեսնելու նայեցաւ որ ձմեռնային արշալոյսի մը բոլոր ցուրտ պատկերները իր առջեւէն կ՚անցնէին: Իրիկուան պէս առաւօտն ալ ճիւաղներ ունի: Չէր տեսնէր ծառերու եւ բլուրներու սեւաթոյր ծրագիրները որոնք սակայն առանց անոր գիտութեան եւ կարծես թէ ֆիզիքապէս անոր ներսը թափանցելով հոգւոյն բազմայոյզ կացութեան չգիտեմ ի՛նչ տխուր եւ աղէտաւոր հանգամանք մը եւս կուտային:

Ամէն անգամ որ կ՚անցնէր ան առանձին տուներուն մէկուն առջեւէն, որոնք երբեմն ճամբաներու ներկայութեամբը շինուած են, ինքնին կ՚ըսէր.— Այլ սակայն մարդիկ կան որ կը քնանան:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պետրոս Պալըքճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Պալըքճեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԼԸՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկ. Ա. Հ. Բալուեան եւ զաւակները եւ Տէր եւ Տիկին Պապանեան եւ որդին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (4 Փետր.) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող դրչեղբայրները եւ բարեկամները:

×

ՎԻԷՆ.— Յարութիւն Զարդարեան, զաւակները եւ Զարդարեան գերդաստանին բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէնժօզէֆ մատրան մէջ, ողբացեալ տիկին

ՀԵՐՄԻՆԷ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները կը հրաւիրուին:

×

Այրի Տիկին Նէնէթ Սիմոնեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հայկանոյշ Սիմոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Փետրոնօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէնտէրեան (պորտօ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 4) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, փեսին եւ ազգականին

ՅԱԿՈԲ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Տիկին Սիրարփի Իւսթատի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ Պ. Գառնիկ Իւսթատ եւ զաւակը Օր. Մարի Իւսթատ, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Կիւրճեան եւ զաւակները իր անդրանիկ թոռնիկը՝ Շէյտա Հաքի 30ական ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ ջեռուցման համար:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլ – Սէն-Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը հետեւեալ նուէրները ստացած է.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սուրէն Կիրակոսեան 50 ֆր., Դաւիթեան ընտանիք, Մինասեան ընտանիք, Յովսէփ Օհանեան 20 ական, Գուրգէն Կաստուքեան, Վերժինէ Յովսէփեան, Յարութիւն Կիրակոսեան, Կարպիս Աճէմեան, Սարգիս Չէյթունցեան, Բարգէն Բրուտեան եւ Մասիս Չէչէքեան 10ական, Թաղիս դպրոցին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կեդրոնը 70, Նախկին Արի եւ Արենուշներ 50, Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէ 30, Վարդեվար Գամպէրեան եղբարք, Վարդան Պանտիկեան, Հայկազն Մարտիրոսեան 20ական, Սարգիս Խօշիկեան, Յովհաննէս Տէրտէրեան 10ական Առաջնորդարանին:

Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը 30, Գամպէրեան եղբարք, Նախկին Արի եւ Արենուշեան 20ական, Զալեան ընտանիք 10, Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչին:

Վարդեվար Գամպէրեան եղբարք, Յովհ. Տէրտէրեան, Հայկազն Մարտիրոսեան 20ական, Անդրանիկ Երեմեան 10 Մուրատ Ռափայէլեան Միութեան:

Թաղական Խորհուրդ Սէն Ժերոմի եւ մի ոմն 20ական Թաղիս աղքատներուն:

Թաղականութիւնս խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ բոլոր նուիրատուներուն:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԴԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Նախկին գումար 5890 ֆրանք:

Զուլհակեան ընտանիք 300 ֆր. Պ. Գեղամ Սադըրեան 200, Պ. Շահին Պարկըրճեան, Պր. Հայկ Թօփաքեան, Պ. Պետրոս Պետիկեան, Տիկ. Տէքմէճեան, Ճիղվէճի ընտանիք, Պապիկեան ընտանիք (Գրիգոր Ալլահվերտեանի մահուան առթիւ Եգիպտոս մահացած) 100ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Փափազեան, Տիկին Գէորգեան (Սէվրան), Տէր եւ Տիկ. Արշակ Չիլինկիր, Պ. Հայկ Էլմայեան (իր ծնողաց յիշատակին), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Գույումճեան, Տիկին Եղիս Ալիքսանեան (իր ամուսնոյն մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ) 50ական ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէլէկեան 40, Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Կիւրճեան, Պ. Գառնիկ Իւսթատ եւ զաւակը, Կիւրենեան (Կուսէնվիլ), 30ական, Տիկին Զաքարեան (Անկէն), Աբրահամեան ընտանիք, Պետրոսեան ընտանիք, Պ. Հրանդ Մարտիրոսեան, Պ. Նշան Քէօսէեան, Տիկ. Ազատի Երկանեան 20ական, Տիկին Հրանդուհի Եարալեան, Տիկ. Եղիսաբէթ Ղազարոսեան, Պ. Թադէոս Բիլալեան 15ական, Նաշմի ընտանիք, Պ. Յակոբ Գարաօղլանեան Տիկ. Արշակուհի Դաւիթեան, Տիկ. Թէրզեան, Տիկ. Անիձա Սարաֆեան, Մետաքսեան ընտանիք, Քէհճեան ընտանիք 10ական, Տիկ. Թոլմասեան, Տիկ. Նազարեան 5ական ֆրանք:

(Ընդհանուր գումար 7695 ֆրանք):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը, տնական աշխատանք կը փնտռէ, բնակութեամբ: Դիմել՝

Տիկին Մինասեան

11, Ave. de la Porte des Ternes

PARIS (17e)

‘‘ՀԱՅ-ԲՈՅԺ’’Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շաւարշ Նարդունի ջերմապէս կը խնդրէ «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր այն բաժանորդներէն որոնք տարիներու առկախ հաշիւ ունին, որ անյապաղ վճարեն իրենց պարտքերը: Իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ առանձին նամակով հաշուեցոյց ներկայացնէ:

Շ. Նարդունի, որ ընդհատած է իր աշխատանքը և բժշկական հետեւողական խնամքներու կը կարօտի, վստահ է որ իր ընկերներն ու բարեկամները ջանք պիտի չխնայեն իրեն օգտակար ըլլալու համար, առաջին առթիւ ապահովելով «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր առկախ հաշիւներու անմիջական կարգադրութիւնը:

Գումարները ղրկել միայն ու միայն մանտա – քարթով եւ «Յառաջ»ի հասցէով:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Երէց-Արենոյշներու, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA

340, Bld. Chave — Marseille

Պիտի նուագէ

LES RAISINS - VERTS

Հանրածանօթ նուագախումբը իր երգիչ ԱԼՊԷՐԻ մասնակցութեամբ:

Զանազան անակնկալներ

եւ հայկական պարեր

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ 15 Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (3 փետրուար) գիշեր ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, ընկ. Արամ Աւետիսեանի բնակարանը (48 Ռիւ Պեռնար ժիւկօ): Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ռուբէնեան Միութեան կողմէ, կիրակի (Փետրուար 11):

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս.Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները:

ՑԵՐԵԿԻՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:

Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան

74, Rue Bernard du Bois

Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ

73, Bd Georges Estrangin

Roucan-Blanc

Tél. : 53-20-49

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

«ՍՕՍԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4,30էն մինչեւ կէս գիշեր

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Métro Cadet

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Հայկական, Եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ

Բոլոր երիտասարդները կը հրաւիրուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (3 փետրուար) ժամը 3ին՝ Միութեան դրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Զեկուցումներ եւ Յանձնախումբի ընտրութիւն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN

Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 2 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11126 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.126

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱԿ

Այս անունով գրքոյկ մը ստացանք վերջերս, լոյս ընծայուած Հարէ հրատարակչականի կողմէ, որ կազմուած է Լոնտոնի մէջ, նպատակ ունենալով հրատարակել «անկախ, մասնագիտական ուսումնասիրութիւններ հայ ընկերաբանական եւ մշակութային հարցերու մասին»:

Այսպէս կը բացատրուի Հարէի նպատակը Յառաջաբանին մէջ:

Հայկական Մամուլի Ցուցակ 1967ը անգլերէն է: Կը բաղկանայ 48 մանրատառ մեքենագիր էջերէ: Խմբագրողն է Եդուարդ Գիւլբէկեան: Հրատարակութեան ծախքը հոգացած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը:

Հեղինակը խղճամիտ աշխատանք կատարած է ի մի հաւաքելով հայրենիքի, Խ. Միութեան եւ սփիւռքի մէջ ներկայիս հրատարակուող 280 օրաթերթերու, շաբաթօրեակներու, ամսագրերու, պարբերականներու, հանդէսներու եւ տարեգիրքերու անունները:

Դասաւորումը կատարած է լատինական այբուբենի կարգով: Իւրաքանչիւր թերթի անունը տուած է նախ անգլերէնով, անմիջապէս առջեւը աւելցնելով հայատառ անուանումը եւ անգլերէն թարգմանութիւնը, հիմնադրութեան թուականը, ի՛նչ բովանդակութիւն ունենալը, պարբերականութիւնը, ո՞ր քաղաքին մէջ հրատարակուիլը: Սփիւռքի թերթերուն համար նաեւ՝ խմբագրի եւ տպարանի անունն ու հասցէն:

Տառադարձութեան համար յարմար չէ դատած անուանի հայագէտներ դերմանացի Հիւպշմանի եւ ֆրանսացի Անթուան Մէյէէի դրութիւնը, զոր կը գործածեն օտար հայագէտները եւ որ լատինական տառերուն վրան կամ տակը կէտեր կամ գիծեր աւելցնելով ոչ-լեզուաբաններու համար ընթերցումի դժուարութիւն կը պատճառէ: Ուստի ընդունած է հնչական տառադարձութիւնը, հետեւելով մեր դասական լեզուի եւ արեւելահայերէնի հնչումներուն:

Գրքոյկի վերջաւորութեան հայերէն եւ լատիներէն այբուբեններու հնչական ցանկը տուած է:

Ըստ հեղինակին, աշխարհի հինգ միլիոն Հայերու մէկ երրորդը կ՚ապրի Հայաստանէն եւ Կովկասէն դուրս: Եւ սակայն իր ներկայացուցած 280 թերթերու եւ պարբերականներու կէսը լոյս կը տեսնէ Սփիւռքի մէջ:

Վերջին մասին մէջ անգլերէն ցուցակ մը հրատարակած է ըստ Նիւթի եւ հայերէն այբուբենի կարգով ցանկը տուած է իր ներկայացուցած թերթերուն:

Գիւլբէկեան կը խոստանայ երեք տարին անգամ մը հայկական մամուլի նոր ցուցակ հրատարակել թերթերու տպաքանակին եւ ծանուցումներուն մասին յաւելուածական տեղեկութիւններով:

Իբրեւ մատենագիտութիւն իր յիշած աղբիւրները աղքատ են: Սակայն ակնյայտ կ՚երեւայ, որ բաւական աշխատանք կատարած է կարելիութեան սահմաններուն լրիւ ցուցակ մը պատրաստելու համար:

Դիտելի պարագայ մըն է, որ աննշան հրատարակութիւններուն ու կարեւորներուն նոյն չափանիշով մօտեցած է: Ցաճախ առաջիններուն աւելի տեղ յատկացուցած է:

Կարգ մը թերթեր տարիներէ ի վեր դադրած են, սակայն տեղ գտած են գրքոյկին մէջ: Ցաջորդ տպագրութեան մէջ այդ թերթերը կը սրբագրուին անշուշտ:

Սակայն կայ ամէնէն կարեւորը աշխարհագրական բաժանումի պակասը:

Ո՞ր թերթը ո՞ր երկրին մէջ լոյս կը տեսնէ: Կամ տուեալ երկրի մը մէջ ի՞նչ թերթեր ու պարբերականներ լոյս կը տեսնեն:

Գրպանի մը աշխատանքը մեծապէս պիտի դիւրացնէր նման դասաւորում մը:

Հայաստանի եւ Խ. Միութեան մէջ լոյս տեսնող բազմաթիւ թերթեր գրքոյկի էջերուն մէջ ցրուած, կորսուած են: Նոյնը՝ Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Լիբանանի եւ այլ երկիրներու մամուլին համար:

Առաջին ձեռնարկը չէ այս հայկական մամուլի մասին: Ժամանակի Հ. Գ. Վ. Գալէմքեարեան (1893, Վիեննա), Գարեգին Լեւոնեան (1895, Ալեքսանդրապոլ, 1934 Երեւան), Կարապետեան (1924, Վիեննա), Ա. Բ. Կարինեան (Երեւան 1956–1960, 2 հատոր), Յովհ. Պետրոսեան (Երեւան 1954–1957, 3 հատոր) եւ ուրիշներ զբաղած են այս նիւթով:

Գիւլբէկեան ուզած է կազմել պարզ ցուցակ մը, առանց մեկնաբանութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈԾԵՆ ՍԱՅԿՈՆԸ

ՎԻԵԹԿՈՆԿԸ ՀԻՒԷՆ ԱԼ ԿԸ ԳՐԱՒԷ

Դիւրին է ըսել, ինչպէս կ՚ընեն Ամերիկացիք, որ Վիէթքոնկի յանդգնութիւնը Սայկոնի մէջ յուսահատ մարդոց քաջութիւնն է: Ամէն պարագայի մէջ, անկախ քաղաքական տեսակէտներէ, ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ արտակարգ քաջութիւն պէտք է ունենալ, մահը աչք առնելով, ընելու համար ինչ որ Վիէթքոնկը ըրաւ Սայկոնի մէջ: Պզտիկ բան չէ ամերիկեան դեսպանատունը բարձրանալ, Անկախութեան շէնքը գրաւել, քաղաքի մը մէջ որուն տէրն են Ամերիկացիք: Զոհերը շատ են անշուշտ, երկու կողմերէն: Բայց Վիէթքոնկ քոմանտոներու յաջողութիւնը կը փաստէ նաեւ թէ անոնք կը վայելեն Հարաւային Վիէթնամի ժողովուրդին պաշտպանութիւնն ու մեղսակցութիւնը, ինչ որ անտեսելիք բան մը չէ: Աւելին, Ամերիկացիք կը յայտնեն նաեւ թէ Վիէթքոնկի մէջ կան Հարաւային Վիէթնամցի բանուորներ եւ գիւղացիներ: Մինչ նախագահ Թիէօ պատերազմական վիճակ կը հռչակէր քաղաքին մէջ, Ամերիկացիք հըրահանգ կու տային որ ժողովուրդը պարպէ օդակայանին թաղամասը, որպէսզի կարենան ռմբակոծել: Այսինքն Ամերիկացիք Սայկոնը կը ռմբակոծէին, գլուխ ելլելու համար Վիէթքոնկի հետ:

Կը հաստատուի որ Վիէթքոնկի այս յարձակման ծրագիրը պատրաստուած է Յունուար 15ին եւ թէ Հանոյ իսկ տեղեակ չէ եղած սկիզբը եւ գիտցած է միայն վերջին պահուն: Ծրագրին հեղինակն է Սայկոնցի երիտասարդ ճարտարապետ մը:

Տակաւին ճշգրիտ թիւ մը չկայ զոհերուն: Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, երկու օրուան մէջ, 2985 կեռիլլա սպաննուած են: Ամերիկացիք ալ 232 սպաննուած կը յայտարարեն վերջին կռիւներուն առեն: Ասոնց մէջ 5 ոստիկան-զինուոր եւ երկու մաւրին սպաննուած են դեսպանատան կռիւներու ընթացքին:

Միւս կողմէ Ազգ. Ազատ. Ճակատը գըրաւած է Հիւէն: Եթէ նկատենք թէ Միացեալ Նահանգները պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր իրենց ուժերու ամէնէն կարեւորն է (քանակ եւ որակ) զոր ղըրկած են արտասահման, աւելի հասկնալի կ՚ըլլայ միջին Ամերիկացիին զառնութիւնը: Ֆիկառոյի Ամերիկայի թղթակիցը կ՚անդրադառնայ ատոր, նկատելով թէ անշուշտ շատ է Ամերիկացիներուն համար, մէկ շաբթուան ընթացքին, ծիծաղելի դառնալ Հիւսիսային Քորէայի (Փուէպլոյի գրաւում) եւ Վիէթքոնկի կողմէ: Հոգեբանական գետնի վրայ ալ ծանր հարուած մըն է եւ նուաստացում մը Ամերիկայի վարկին համար:

Մոսկուան ալ, անշուշտ չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը: Կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա կը գրէ.— Դէպքը մեկնաբանութեան չի կարօտիր: Ցանդուգն յարձակումը Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան վրայ, Սայկոնի մէջ, լաւ կը պատկերացնէ կացութիւնը: Ահաւասիկ պերճախօս կերպով հերքուած այն լաւատեսութիւնը, որ այնքան անհրաժեշտ է Ճոնսընի, ընտրապայքարի այս տարուան ընթացքին»:

Վերջին լուրերու համաձայն, 232 ամերիկացի զինուոր սպաննուած է, 303 Հարաւային Վիէթնամցի եւ 5000 Հիւսիսային Վիէթնամցի, վերջին երկու օրերու ընթացքին ամբողջ երկրին մէջ:

×

Նիւ Եորքէն հասած լուրերու համաձայն, Միացեալ Նահանգները հրաժարած են Փուէպլօն ետ առնելու մտադրութենէն եւ պիտի գոհանան անձնակազմին ազատագրումով: Այս ձեւով Ապահովութեան Խորհուրդին գործը դիւրացուցած կ՚ըլլան:

Հարաւային Քորէան սակայն գոհ չէ Ամերիկայի «վարանումներէն» եւ Սէուլի կառավարութեան Արտաքին նախարարը, յայտարարած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ իր կառավարութիւնը պիտի ընդդիմանայ որեւէ ուղղակի բանակցութեան Ամերիկացիներու եւ Հիւսիսային Քորէայի միջեւ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ՁԷՋՈՔ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ռումանացիք օրէ օր ցոյց կու տան իրենց «չափահասութիւնը» Մոսկուայի նկատմամբ: Վճռած են չէզոք մնալ Փեքինի եւ Մոսկուայի միջեւ ծագած տաղնապին մէջ: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Շինթէյա փափաք կը յայտնէ որ.— «Ոչ մէկ աշխատանք տարուի որ կրնայ աւելի ծանրացնել տարակարծութիւնները միջազգային համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ, ընդհակառակն, ամէն բան ըլլայ բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծելու համար կուսակցութեանց միջեւ»:

Յօդուածը կը ծանրանայ «միասնականութեան» հարցին վրայ, որ կեդրոնը պիտի ըլլայ կուսակցութեանց խորհրդակցական ժողովին եւ կը շեշտէ վտանգները զորս կ՚ապրի ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան դատը: Անգամ մը եւս երեւան կ՚ելլէ Ռումանիոյ չէզոք դիրքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐՈՖ. ՊԱՐՆԱՐ, որ եւրոպական շըրջապտոյտ մը կը կատարէ, Պապին կողմէ ընդունուելէ ետք, Հռոմի մէջ կարգ մը ժամադրութիւններ ունի: Սրտի փոխադրման վիրաբոյժը հաւանաբար սինեմայի վըտէթ դառնայ, ինք կատարելով իր դերը: Տեսակցութիւններ ունեցած է Ճինա Լօլօպրիճիտայի, Ռոպերթօ Ռոսսելինիի, եւ Սոֆիա Լորէնի հետ, ապա Լոնտոն գացած:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիա վերահաստատեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Եուկոսլաւիոյ հետ: Խզած էր 1957ին երբ Պելկրատ պաշտօնապէս կը ճանչնար Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը եւ դեսպանատուն մը կը հաստատէր Արեւելեան Գերմանիա:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ զինուորական ուժը բաղկացած է երեք միլիոն զինուորէ, հազար նաւէ, 35 ընդծովեայէ եւ երեք հազար օդանաւէ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Քիզինկէր հինգ օրուան այցելութիւն մը կը կատարէ Իտալիա: Հաւանական է որ ընդունուի Պապին կողմէ:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ ցոյց մը կատարուած է Ազգ. Թատրոնին մէջ բողոքելու համար այն արգելքին դէմ զոր կառավարութիւնը դրած է թատերգութեան մը վրայ: Ցիսուն ուսանող ալ ձերբակալուած են: Արգիլուած թատերգութիւնն է ազգային մեծ բանաստեղծ՝ Ադամ Միքիէվիչի Ծիատիճ (Մեռելոց) դասական գործ մը, գրուած 19րդ դարուն երբ Լեհաստան բաժնուած էր, թատերգութեան մէջ կարգ մը տեսարաններ ցոյց կու տան ժողովուրդին հակակրութիւնը ռուս գրաւողին նկատմամբ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ պիտի արտաքսուի Եւրոպայի Խորհուրդէն եթէ մինչեւ 1969ի գարնան ժողովրդավար եւ խորհրդարանական վարչակարգ մը հաստատուած չըլլայ երկրին մէջ: Այս որոշումը տուաւ Սթրազպուրկի եւրոպական Խորհրդարանը, քուէարկելով առաջարկուած բանաձեւը: Աթէնքի մէջ, տասը օրուան «փորձի» շրջանի մը համար, վերցուած է մամուլի գրաքննութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ Պուլվար տէ Պաթինեօլի վըրայ, Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, անցորդները ամերիկեան ուեսթերն մը ապրած են: Երեք հոգի կը հետապնդէին չորրորդ մը, փորձելով սպաննել երբ մարդը ապաստան կը գտնէ օթօպիւսի մը մէջ, շնորհիւ վարողին, որ դուռը կը բանայ: Հետապնդողները կը յաջողին օթօպիւս բարձրանալ եւ կրակ բանալ: Կը վիրաւորեն վարողը եւ իրենց հետապնդուած մարդը՝ Արման Մերտինեան, Մարսէյլէն, որու բնակութիւնը արգիլուած է Սէնի նահանգին մէջ: Ոստիկանութիւնը չէ կրցած, Զորեքշաբթի գիշեր, գտնել յարձակողները:

ԷՅՖԷԼԻ աշտարակի առաջին յարկէն, մարդ մը նետած է հեռատեսիլը իր գործիքը բողոքելու համար յայտագրերու խեղճութեան եւ գէշ որակին դէմ:

ՄԻՆԵՌՎ սուզանաւը գտնելու այլեւս ոչ մէկ յոյս կայ: Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ նաւուն եւ 53 հոգինոց անձնակազմին կորուստը:

ԻՍՐԱՅԷԼ մերժած է մուտքի վիզա տալ դեմոկրատ Իրաւագէտներու Միութեան մէկ պատուիրակութեան, որ Յորդանանէն ետք, կ՚ուզէր այցելել Իսրայէլի գրաւած հողամասերը: Պատուիրակութիւնը կը բողոքէ, յայտնելով թէ մերժումը անհասկնալի է եթէ Իսրայէլեան իշխանութիւնները ծածկելիք բան մը չունին»:

ՖՐԱՆՍԱ պարպեց Մերս-էլ-Քէպիրի նաւահանգիստը, ինչպէս կը նախատեսէր Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ եղած համաձայնութիւնը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ Խորհուրդը յայտնեց թէ կառավարութիւնը կրնայ, պարզ հրովարտակով (առանց Խորհրդարանէն անցնելու) արտօնել որ ծանուցում տրուի հեռատեսիլէն:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ հերթական Խորհուրդը որոշեց զարկ տալ մատչելի վարձքերով յարկաբաժիններու շինութեան:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Ֆանֆանի Ալժերիա պիտի այցելէ Փետրուար 9էն 13:

ՄԱՐՈՔ կը հասնին, ի մօտոյ, Իրաքի եւ Լիբանանի նախագահները:

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ («ՎԱՐԴԱՆ»)

ՄԵԾ ԽՈՆԱՐՀԸ

Փարիզէն, նամակով մը միայն իմացայ մահը Ղեւոնդ Մելոյեանի։

Վասպուրականի մեր դաւադրական ձեռնարկներուն մէջ կարեւոր դեր ունէր։ Բայց հին վասպուրականցիներէն, ոչ ոք կը ճանչնար այդ լռակեաց մարդը։ Վերջին Մոհիկաններէն մէկն էր։ Բոլանդակ նուիրումով, ինքնամոռաց թափով՝ ամէն ինչ տուաւ իր ժողովուրդին։

1904ին էր որ ճեմարանական վանեցի քանի մը ընկերներու հետ վերադարձաւ հայրենիք։ Ուսուցիչ էր Վանի Կեդրոնական դպրոցին մէջ, իսկ գիշերները՝ ֆետայական խումբերու հետ։ Պատասխանատու ընկերներէն յանձնարարուեցաւ անոր կապի գործը արտասահմանի հետ։ Գիշերները ապրեցաւ ֆետայիներու հետ, չոր գետնի վրայ, հագուստով ու կօշիկով երկարած՝ հանգստին համար։ Ունեւոր տունէ էր, բայց գրեթէ երբեք տուն չգնաց, բաժնեց անոնց չարքաշ կեանքը ու երբեք չգանգատեցաւ։

Խմբագրեց խմորատիպ «Երկունք» քարոզչական թերթը երիտասարդութեան համար, որուն մէջ դեռ կ'ապրի թեւաւոր անոր խօսքը. «Մեր կայծը միշտ կանգնած է, ոչ մի փոթորիկ կրնայ խախտել զայն»։

Այնուհետեւ, ինքն էր որ ստանձնեց ղեկավարութիւնը Թուրքերէն «Սարահ Իւլ Խէյր» պարբերաթերթին, որուն շուրջ բոլորուեցան տեղացի Թուրք քանի մը երիտասարդներ։ (Երբեք չիմացուեցաւ, որ կը հրատարակուէր Հայերու կողմէ)։ Թուրքերէն այդ թերթը տարածուեցաւ Թուրքիոյ բոլոր գաւառներուն մէջ, մինչեւ Պոլիս, մեծ շարժում յառաջացնելով երիտասարդ Թուրք մտաւորականներու մէջ։

Վասպուրականը իր լայնածաւալ կազմակերպութեամբ դարձած էր հնոցը յեղափոխական շարժումներու եւ զինամթերքի։ Այս հանգամանքը չվրիպեցաւ Թուրք կառավարութեան աչքէն…։

Այդ օրերուն էր, դժբախտաբար, որ տեղի ունեցաւ Դաւոյի դաւաճանութիւնը։ Կառավարութիւնը փութաց զինուորական ուժով գրաւել Վանը։ Մօտ 400 զինուոր, Էրզրումէն, լեցուեցան Վան։ Թուրք հրամանատարը արգիլելու համար որեւէ շարժում, այգիներու մէջ շինուած բարձր տանիքներու վրայ պահակներ դրաւ։ Համոզուած էինք որ կռիւը անոնց հետ անխուսափելի էր։ Որպէսզի մեր զինուած ուժերուն հնարաւորութիւն տայինք ազատ շարժուելու եւ գրաւելու ռազմական կէտերը, որոշեցինք ապահովել մեր քանի մը հիւանդկախ եւ արագ շարժուելու անկարող ղեկավարներու կեանքը։

Մինչեւ Թուրք զօրքերու դասաւորումը եւ ծրագիրներուն մօտէն տեղեկանալը, մինչեւ պատրաստուիլը ընդդիմութեան, մտածուեցաւ ժամանակաւորապէս օգտուիլ ստորերկրեայ ջրանցքէն, որ մօտ 25 մեթր խորութենէ կ'երկարէր մինչեւ Վարագայ լեռը։ Ջրանցքը քանի մը բերաններ (հորեր) ունէր, որոնք իբր ելք կը ծառայէին։ Այդ խումբն էր որ իջեցուցինք հոն, յատուկ շինուած տախտակամածներու վրայ։ Դուրսը մնացինք, կռուող ղեկավարներու հետ, Սարգիսը եւ ես։

Մատնուեցաւ սակայն մերիններուն տեղը։ Կառավարութիւնը պաշարեց եւ ձերբակալեց բոլորը։ Անոնց մէջ էր նաեւ Մելոյեան։

Խուզարկութիւններու միջոցին, Թուրքերու ձեռքը անցան, Թուագրային խորհրդաւոր նշաններով եւ մեր կողմէ պատրաստուած ինքնապաշտպանութեան քարտէզները։ Կառավարութիւնը ամէն միջոցի դիմեց, լուծելու համար գաղտնանշաններու գաղտնիքը։ Չյաջողեցաւ։ Մուսուլէն բերել տուաւ դաւանափոխ եւ Փորթուգալեանի աշակերտ քոմիսէր Մեհմէտ էֆէնտին ու անոր յանձնեց թնճուկին լուծումը։

Ճեմարանականներէն Վարդան Պաղտաշեան չկրնալով դիմանալ անխնայ ծեծին ու տանջանքին, ըսած էր, թէ այդ թուղթերուն գաղտնիքը միայն Ղեւոնդ Մելոյեանը գիտէ։ Քոմիսէրը բանտէն բերել տալով Մելոյեանը, ըսած է. «Կը տեսնե՞ս այս բոլոր թուղթերը, նշաններով, գունաւոր գիրերով եւայլն։ Այս բոլորը պատրաստուած են քու կողմէ։ Պիտի բանաս մեզի ասոր գաղտնիքը»։

— Ասոնք անծանօթ են ինծի, — պատասխանած է Մելոյեանը։ Սխալ տեղեկութիւններ տուած են ձեզի։ Ես ուսուցիչ եմ եւ վախէս մտած էի հորը։

— Դուն ինծի՞ հետ կը խաղաս, որիկա՛յ, — պոռացած է քոմիսէրը։ Ու մտրակի բազմաթիւ հարուածներ տալով գլխուն ու մարմնին զանազան մասերուն, ըսած է. — Շո՛ւն, աւազակ, վարժապետ է եղեր… ոտքիս տակը կը սատկեցնեմ քեզի…

— Ըսի արդէն քոմիսէր էֆէնտի, այս բոլորը Դոկտորի (Կոմս) եւ Իշխանի կողմէ գրուած ու պատրաստուած են։

— Հա՛, ատով կ'ուզես խաբել զիս։ Անոնք ազատ են ատո՞ր համար…։

Եւ հրամայած է փետտել Մելոյեանի պեխերը, ահաւոր կերպով գանակոծելով զայն։ Սակայն անհետեւանք։ Նորէն վերադարձուցած են բանտ։

Այնուհետեւ վրայ հասաւ Օսմանեան Սահմանադրութիւնը։ Բոլոր բանարկեալները ազատուեցան։ Դաշնակցութիւնը վերստին յարութիւն առաւ։ «Եղբայրացած» էինք Թուրք սահմանադրականներուն հետ։ Մելոյեանը, Սեբաստացի Մուրատի հետ ղրկուեցաւ դէպի Բաղէշ եւ Տիգրանակերտ, բանակցելու՝ Վեհիբ փաշայի եւ Թուրք այլ յեղափոխական ղեկավարներու հետ, ապահովելու համար նորածին սահմանադրական կարգերը…

Ապա, Մելոյեան Արեւմտեան նահանգներէն անցաւ Պոլիս եւ անկէ՝ Լօզան։ Հոն ամուսնացաւ, մտաւ համալսարան եւ աւարտեց։

Լօզանի մէջ լոյս ընծայեց «Արմենուչ» անունով թատերգութիւն մը, որ արժանացաւ միջազգային գրական առաջին մրցանակի։

Փարիզը կեդրոն դարձած էր ցանուցրիւ հայ մտաւորականներու։ Կարծես այլեւս վերջացած էր հանրային աշխատանքը։ Մելոյեան, իր կնոջ հետ առանձնացաւ Փարիզի արուարձաններէն Կրետէյ գիւղին մէջ, զուրկ նիւթական միջոցներէ։ Ձեռք չպարզեց ոչ ոքի։ Ո՛ւրկէ ուր «գըտաւ» արհեստ մը, վտանգաւոր եւ թունաւոր՝ պիստոլէով օթոներ ներկել։

Այդ օրերէն իր առողջութիւնը քայքայուած էր արդէն։ Կնոջը հետ, իրենց տնակին մէկ անկիւնը, նպարավաճառի խանութին մէջ, չարքաշ ու զրկուած կեանք մը անցընելով ունեցաւ երկու զաւակ, որոնք կ'ապրին։

Ահա այսպէս ապրեցաւ Մեծ Խոնարհը, տառապած հայրենաբաղձ Ղեւոնդ Մելոյեանը, անծանօթ բոլորէն…։

ԿՈՄՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ԵՒ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Հանրապետութեան նախագահը՝ տը Կոլ, Փետրուար 6ին, 70.000 նախատեսուող բազմութեան մը առջեւ բացումը պիտի կատարէ ձմեռնային ողիմպիական խաղերու։

Ֆրանսայի մէջ ձմեռնային առաջին մրցումները (ողիմպիական անունը տրուեցաւ յետագային) տեղի ունեցան 1924ին Շամոնիքսի մէջ։ Այդ տարիներուն եւ դեռ մինչեւ վերջերս դահուկը կը նկատուէր «հարուստ»ի զբօսանք։ Այժմ արդէն ժողովրդականացած է եւ դարձած՝ հանրամատչելի։

Չորս տարի առաջ էր, որ ողիմպիականներու միջազգային կոմիտէն, նկատի առնելով Կրընոպլի ընձեռած յարմարութիւնները ձմեռնային խաղերու, այս վայրը ընտրեց իբրեւ 1968ի միջազգային մրցումներու դաշտ։

Հետեւաբար զարմանալի չէ, որ վերջին տարիներու ընթացքին քաղաքն ու շրջակայքը դարձաւ հսկայ աշխատանոց մը։ Գաղափար մը տալու համար ողիմպիական խաղերու ծախքին մասին, յիշենք, որ ան պիտի հասնի հազար միլիոն ֆրանքի, որուն 80 առ հարիւրը պիտի հայթայթէ Պետութիւնը, իսկ 20 առ հարիւրը՝ քաղաքայինները (Կրընոպլը)։ Անշուշտ սուղ կ'արժէ, եթէ նկատի ունենանք, որ այս մեծածախս գումարը 12 օրուան խաղերու համար է միայն, բայց եթէ նկատի ունենանք, որ չորս տարիէն շինուեցաւ այն ինչ որ յիսուն տարիէն պիտի շինուէր բնականոն պայմաններուն մէջ եւ, մանաւանդ, շինուածը պիտի մնայ քաղաքի սեփականութիւն, յատկացումը տեղին կրնանք նկատել։

Կրընոպլը նկատի առնուեցաւ ձմեռնային ողիմպիականին համար շնորհիւ իր դեղատեսիլ բնութեան եւ, մասնաւորապէս, շրջանին ընձեռած լայն յարմարութիւններուն։ Այսպէս, 30 քիլոմեթր շառաւիղի մը վրայ կարելի է գտնել 1200էն մինչեւ 1600 մեթր բարձունքներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի դահուկի որոշ մասնագիտական յարմարութիւններ. օրինակ, Շամրուս՝ վայրէջքի եւ Սէն-Նիզիէ՝ ոստումի համար։

Կրընոպլը աշխարհագրական դիրքով կը գտնուի Ֆրանսայի հարաւ-արեւելքը՝ Իզեռ նահանգին մէջ՝ շրջապատուած Ալպեաններով, Վէրքորի եւ Շարթրէօզի բարձունքներով։

Գաղղիոյ կառավարիչը՝ Լիւկիւս Մինուցիւս Փլանկիւս, երբ Քրիստոսէ 40 տարի առաջ իբրեւ բնակավայր կ'ընտրէ Իզեռ եւ Տրաք գետերու միջեւ տարածուող այս գեղեցիկ հովիտը, վայրին գեղեցկութենէն հմայուած զայն կ'անուանէ Գուլարօ, որ լատիներէն կը նշանակէ մեկուսացած հանգիստ վայր։

Չորս դար ետք, երբ Գրադիանոս կայսրը կուգայ Գուլարօ, զայն կը դարձնէ միջնաքաղաք մը այս անգամ Գրադիանոպոլիս անունով։ Ահա այս անունն է, որ դարերու ընթացքին ժողովուրդին բերնին մէջ հոլովուելով դարձաւ Կրընոպլը։

1789ին, այսինքն Ֆրանսական Յեղափոխութեան տարեշրջանին, քաղաքը ունէր 20.000 բնակիչ, 1875ին բնակչութեան թիւը կը բարձրանայ 45.000ի։ Ներկայիս կը հաշուէ 250.000, իսկ մասնագէտներու կարծիքով 1975ին այս թիւը պիտի հասնի 375.000ի։

Քաղաքի առաւելութիւններէն մէկն ալ այն է, որ հանդրուան մը կը կազմէ Քօթ տ'Ազիւրի ճամբուն վրայ. նշանաւոր է Նափոլէոնի ճանապարհը, որ հարաւի դուռը կը նկատուի։

Կրընոպլը մանաւանդ մտաւորական կեդրոն մըն է. արդարեւ ամէն տարի 20 հազար ուսանողներ՝ Ֆրանսայի զանազան շրջաններէ եւ օտար երկիրներէ կուգան այստեղ ուսանելու։

Ճարտարուեստ եւ մտաւոր աշխատանք զուգահեռ կ'ընթանան։

«Ճերմակ հանքածուխը» (հույ պլանշ), ծնաւ երբ Արիսթիտ Պէրկէս առաջին անգամ ըլլալով յաջողեցաւ ելեկտրականութիւն ստանալ սանձուած ջրվէժի մը ուժով բանող թիւրպինի մը միջոցաւ։ Սակայն անհրաժեշտ էր այդ նոր «ուժը» փոխադրել այլուր՝ օգտագործելու համար ամէն վայրերու մէջ։ Հետեւաբար պէտք էին մասնագէտներ։ Հիմնուեցան համալսարաններ, շրջանաւարտ եղան ճարտա–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Այս անակնկալ յայտնութիւնը յանկարծ Ապտիւլ Համիտի զուարթութիւնը մարեց. դէմքը մթագնեցաւ, աչքերուն նայուածքը չար ու մռայլ արտայայտութիւն մը առաւ եւ շուրթները թեթեւօրէն դողդղացին։ Բնութեամբ ջղագրգիռ ու կասկածոտ ըլլալով, որեւէ անակնկալ մը, աննշան դէպք մը զինքը կը տագնապեցնէր ու կը խռովէր։

— Ի՞նչ թուղթ է այդ, գոչեց թիկնապահին, որ սպիտակ աղաւնին զգուշութեամբ ձեռքերուն մէջ կրելով մօտեցած էր իր վեհափառ տիրոջ։

Հէք անասունը տակաւին կը հոգեվարէր, հրացանին գնդակը իր աջ թեւը խորտակած ու կուրծքը ծակած էր, բայց կարող չէր եղած զայն վայրկեանապէս սպաննելու։

— Վեհափառ Տէր, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ թուղթ է, որովհետեւ չհամարձակեցայ ձեռք դպցնել անոր, եւ ուզեցի անմիջապէս ձեզ բերել։

— Շատ աղէկ ըրեր ես, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ եւ ձեռքը երկնցուց թռչունը առնելու համար։

Անգամ մը զայն ձեռք անցընելէ ետքը, տենդային շարժումով մը ուզեց ժապաւէնը, որուն կապուած էր պլլուած փոքրիկ թուղթը, կտրել եւ այնպիսի կոշտ ու բուռն կերպով կատարեց այդ գործողութիւնը, որ հէք վիրաւոր թռչունը խեղդամահ եղաւ։

Համիտ, թուղթին տիրանալէ ետքը, աղաւնին սրահին մէկ անկիւնը նետեց։

Իր դէմքը, այդ միջոցին, ահռելի անձկութեան մը մատնուած էր, թուղթի փոքրիկ կտորը մատներուն մէջ կը դողդղար եւ ինք կարծես չէր համարձակեր զայն բանալու։ Արդէն թուղթին շուրջը բարակ դերձան մը կապուած էր զոր հարկ եղաւ դմելիով մը կտրել։ Վերջապէս իր դողահար մատներով բացաւ թուղթը որ հազիւ սիկարէթի թուղթի մը մեծութիւնը ունէր։

Ապտիւլ Համիտ իր կասկածոտ եւ հատու ակնարկը սեւեռեց թուղթին վրայ։ Մանրադիտական գիրերով ամբողջ լեցուած էր թուղթին մէկ երեսը, սակայն անկարելի էր կարդալ զայն։

— Շուտ խոշորացոյց մը գտիր բեր, հրամայեց բռնաւորը իր պալատականին, որ խիստ ուրախ էր իր տիրոջ մատուցած ամենակարեւոր ծառայութեանը համար եւ որ ամենայն ակնածանքով կեցած էր իր դէմը։

Թիկնապահը իսկոյն դուրս ելաւ սրահէն։

Համիտ փոքրիկ թուղթը ձեռքին մէջ բռնած, մտատանջ կերպարանքով մը կը նայէր անոր վրայ գտնուած սեւ ու մանրուկ գիրերուն։ Գիտէր որ պզտիկ թուղթի վրայ կարելի եղածին չափ շատ բան կարենալ գրելու համար, խոշորացոյցի օգնութեամբ, ամենամանր գիրերով կը գրէին որ յետոյ նոյնպէս խոշորացոյցով կը կարդացուէր, ամենայն դիւրութեամբ, ուստի փոքրիկ տոմսակին գրութեան այդ ձեւը չէր զարմացներ զինքը, միայն թէ ժամ առաջ կ'ուզէր հասկնալ անոր պարունակութիւնը։

Իցի՛ւ թէ ծածկագիր գրութիւն մը չըլլար, կը խորհէր ինքնիրեն, այն ատեն խնդիրը կը դժուարանայ եւ հարկ կ'ըլլայ ծածկագրութեան բանալին գտնել, ինչ որ կարելի է թէեւ, բայց շատ աշխատութեան եւ ժամանակի կարօտ է։

Յետոյ յանկարծ կասկածի մտածում մը ունեցաւ որ ալ աւելի խոժոռ ու չարաշուք արտայայտութիւն մը տուաւ իր արդէն տժգոյն ու դաժան դէմքին։

— Այսպէս ուրեմն, իմ պալատիս վրայէն գաղտնի թղթակցութիւններ կը կատարուին, զուգէ դաւադրութիւններ կը սարքուին եւ ոչ ոք կ'իմանայ կամ ոչ ոք իմաց կուտայ, մտածեց։

Ու ջղագրգիռ շարժումով մը սկսաւ ժուռ գալ սրահին մէջ, փոքրիկ տոմսակը ձեռքին մէջ պինդ բռնած։

Յանկարծ նշմարեց սպիտակ աղաւնին որ անկիւնը նետուած էր։ Մօտեցաւ քովը, ծռեցաւ եւ սկսաւ ուշադրութեամբ զայն քննել։

— Սովորական աղաւնի մը չէ այս, ըսաւ, այլ յայտնապէս սուրհանդակ աղաւնիներու մասնաւոր ցեղին կը պատկանի… ատիկա կրնայ մեզի ծառայել ապագայ խուզարկութիւններու համար, պէտք է անմիջապէս փնտռել տանք թէ Պոլսոյ մէջ որոնց քով կը գտնուի այս աղաւնիներէն…։ Արդեօք ո՞ր կողմէ կուգար եւ դէպի ո՞ւր կ'երթար… կարծեմ դիմացէն, ասիական եզերքէն կուգար։

Միշտ աղաւնիին փոքրիկ մարմնոյն առջեւ ծռած այս մտատանջ խորհուրդներով ուղեղը կը չարչարէր, երբ սրահին դուռը բացուեցաւ եւ թիկնապահը երեւցաւ սեմին վրայ։

Ապտիւլ Համիտ իսկոյն ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Բերի՞ր խոշորացոյցը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(39 - Շար․)

ՊԱՅՔԱՐ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ժընեւի մէջ բացումը կատարելով ՄԱԿի թմրեցուցիչներու յանձնաժողովի 22րդ նստաշրջանին, Սփինելլի, տնօրէնը Միացեալ Ազգերու Ժընեւի Գրասենեակին, նախ գիտել տուաւ, թէ թմրեցուցիչներու գործածութիւնը համաճարակի բնոյթ կը ստանար, ապա մեծ վտանգ կը ներկայացնէին գլայախարութիւն յառաջ բերող թմրեցուցիչները: Ասոնց մէջ էլ.էս.Տէն, որ առաջին գիծի վրայ կուգայ գործածութեան տեսակէտէն, «արդէն իսկ աւերներ կը գործէ»:

Այսուհանդերձ, յանձնաժողովի երեք շաբաթուան աշխատանքներէն կը պարզուի, որ անցեալի նման ափիոնն ու քոքայինն են, որ ամէնէն աւելի ենթակայ են ապօրինի վաճառքի:

Այս ապօրինի վաճառքը, հակառակ ոստիկանութեանց ձեռք առած խիստ միջոցներուն, կը շարունակէ ծաղկիլ: Փաստ է, որ մաքսանենգները ոչ միայն կը գտնան աւելի վարպետ իրենց արհեստին մէջ, այլեւ կը բարելաւեն «ապրանքը» ծածուկ կերպով երկէ երկիր անցնելու իրենց կերպերը: Թուելու համար օրինակ մը միայն, յիշատակենք, որ մէկ քիլօ թմրեցուցիչ գտնուեցաւ զետեղուած Մ. Նահանգներ առաքուած ելեկտրոնիկ գործիքներու մէջ:

Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այսպէս կոչուած «մրջիւններու» ձեւով կատարուած մաքսանենգութիւնը, որ մեծապէս կը դիւրանայ ճամբորդութիւններու ժողովրդականացման եւ գաղթերու հետեւանքով: Զբօսաշրջիկներ (ոչ միայն պիթնիկներ եւ հիփիներ) իրենց ճամբու կամ արձակուրդի ծախքը ապահովելու նպատակով կը գնեն եւ կը ծախեն փոքր քանակութեամբ թմրեցուցիչ: Օտար երկիր գաղթող բանուորները եւս կարեւոր դեր կը խաղան այս խնդրին մէջ: Գերմանիոյ մէջ ծառայող հազարաւոր թուրք բանուորները լուրջ մտահոգութիւն կը ստեղծեն իշխանութիւններուն համար, ինչպէս գիտել տուաւ էնթերփոլի (միջազգային ոստիկանութիւն) ընդհ. քարտուղարը՝ Ժան Նեփոթ:

Առողջապահութեան միջազգային Մարմինէն զատ, էնթերփոլն ու այս հարցին մասնագէտ կազմակերպութիւններու դէտեր եւ 24 երկիրներ մաս կը կազմեն ՄԱԿի յանձնաժողովին: Ինչ կը վերաբերի Չինաստանի, միայն Թայփէի իշխանութիւնները ներկայացուած են: Հետեւաբար, Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչը անհրաժեշտ նկատեց, որ յիշեալ աթոռը վերապահուի համայնավար Չինաստանի: Ֆրանսա, Հունգարիա, Եուկոսլաւիա համակարծիք գտնուեցան այս տեսակէտին:

Սակայն, որքան ալ ցաւալի ըլլայ թէքնիք գետնի վրայ, նկատի առնելով շօշափուած հարցին բնոյթը, համայնավար Չինաստան դուրս կը մնայ յանձնաժողովի աշխատանքներէն: Մինչդեռ այս երկիրը ապահովաբար մեծ նպաստ մը պիտի բերէր աշխատանքներուն՝ նկատի առնելով Ասիոյ հարաւ-արեւելեան մասին մէջ մշակութեան դրուած թմրեցուցիչ-տունկերը: Նկատուեցաւ, որ Թուրքիոյ մէջ մեկոնի մշակութիւնը կ՚ապահովէ ապրուստը հարիւր հազարէ աւելի գիւղացի ընտանիքներու: Նկատի առնելով Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը, դժուար թէ հնարաւոր ըլլայ ջնջել եկամուտի այս աղբիւրը, առանց անոր փոխարէնը գտնելու աղբիւրներ, որոնք պիտի ապահովեն շահագրգռուողներու ապրուստը:

Փրոֆ. Պապայեան (Խորհ. Միութիւն) շեշտեց, թէ մեկոնի մշակութիւնը պէտք է ենթակայ ըլլայ խիստ հսկողութեան, ինչպէս պարագան է Խորհ. Միութեան մէջ:

Այսուհանդերձ, կը գտնուին շրջաններ, ինչպէս Եուննան, Չինաստանի, Պիրմանիոյ, Լաոսի եւ Թայլանտի սահմանագլուխին վրայ, ուր այս տունկին մշակութիւնը ոչ մէկ հակակշռի ենթակայ է: Հետեւաբար պէտք չէ զարմանալ, որ մաքսանենգները ոչ մէկ դժուարութիւն կը քաշեն ձեռք ձգելու թմրեցուցիչներու արտադրութեան հում նիւթերը, քանի որ ասոնք միշտ առատ են:

Այսուհանդերձ, յանձնաժողովի անդամներուն համար գոհունակութիւն պատճառող երեւոյթներ ալ կան, ինչպէս Լիբանանի մէջ վերջին տարիներուն կիրարկուած հնդկական կանեփի մշակութիւնը տարբեր մշակութիւններով փոխարինելու աշխատանքները:

Այս գործողութիւնը փորձառական ձեւով կիրարկուեցաւ նախ 100 հեքտար տարածութեամբ հողի վրայ, սակայն 1967ի վերջերը փորձառութիւնը կը տարածուէր 1000 հեկտարի վրայ, որ շուտով պիտի հասնի 3 հազար հեկտարի այս տարի: Լիբանանի մէջ 5000 հեկտար կը բռնեն հնդկական կանեփի մշակութեան յատկացուած հողերը:

Կարեւոր նպաստ մը տրուեցաւ Լիբանանի, որպէսզի փրկուրծէ այս ձեռնարկը: Ֆրանսա ղրկեց մասնագէտ մը եւ, ներկայիս, Ամերիկացիները եւս կը հետաքրքրուին այս ծրագրով:

Ֆրանսայի, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Եուկոսլաւիոյ կողմէ ներկայացուած բանաձեւ մը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ յանձնաժողովին կողմէ: Համաձայն այդ բանաձեւին, յանձնաժողովը կը շնորհաւորէ Լիբանանի կառավարութիւնը՝ նկատի ունենալով, որ եթէ ան յաջողի վերջ տալ հնդկական կանեփի մշակութեան, մեծ նպաստ մը բերած պիտի ըլլայ թմրեցուցիչներու դէմ մղուած պայքարին այդ շրջանին մէջ:

Զգայախաբութիւն ստեղծող թմրեցուցիչներու անչափելի գործածութիւնը եւ անոր աղետալի ազդեցութիւնը երիտասարդութեան վրայ, յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձաւ Ժընեւի մէջ: Աշխատանքի մարմին մը՝ նախագահութեամբ Ֆրանսայի պատուիրակ բժ. Մապիյոյի, քննելէ ետք հարցին գանազան երեսները, յանձնաժողովին ներկայացուց ծրագիր մը, որուն զօրավիգ կեցան Քանատա, Մ. Նահանգները, Գանա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մեքսիկա, Անգլիա եւ Խորհ. Միութիւն: Այս ծրագիրը, որ ընդունուեցաւ մեծամասնութեամբ, կ՚առաջարկէ կարգ մը միջոցներ, որոնք թմրեցուցիչներու գործածութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցներէն աւելի ճկուն ըլլալով հանդերձ, կը նկատուին գործնական՝ պայքարելու համար գլայախաբութիւն ստեղծող կամ ջիղերը հանդարտեցնելու կոչուած դեղահատներու դէմ:

Բանաձեւուած որոշումներէն մէկն ալ ուշադրութեանը կը յանձնէ կառավարութիւններուն այն վտանգին մասին, որուն կ՚ենթարկուին մարդիկները երբ կը գործածեն թմրեցուցիչներ: Որոշումը կը յանձնարարէ ի հարկին «գործնական բոլոր միջոցները ձեռք առնել արգիլելու համար այս երեւոյթը»: Բժ. Մապիյօ, որ ներկայացուց այս որոշումը, յիշեցուց թէ հարցը յանձնաժողովին ուշադրութեան յանձնուած էր Ֆրանսայի պատուիրակութեան կողմէ 1965ին:

Եւրոպայի Խորհուրդի վերջին հանդիպումին, 29 Յունիս, 18 երկիրներ ապօրինի գտան մարդիկներու «տոփինկ»ը, որուն զոհ գացին, օրինակ, դանիացի մարդիկ մը Հռոմի ողիմպիականի ընթացքին, 1960, եւ անգլիացի հեծենաւորդ մը Ֆրանսայի վերջին շրջավազքին մէջ: Ողիմպիական այս տարեշրջանին, թէ Կրընոպլի եւ թէ Մեքսիկոյի մէջ լաւագոյն առիթն է «միաձայնութեամբ դատապարտելու այս վտանգաւոր եւ անօրինական եղանակը»:

Թ. Ա. Թ.

բաղէններ, որոնք փառքը կը կազմեն թէ երկրին եւ թէ իրենց համալսարանին: Համալսարաններէն յիշենք հետեւեալները՝ ելեկտրո-շիմին, ելեկտրո-մեքանիքը եւ բոլորին փառապսակը՝ Սանթըր տ'էթիւտ Նիւքլէէրը:

Այսօր, Իզեռի եւ Տրաքի վրայ հաստատուած են 21 թիւրպինի կեդրոններ, որոնք տարեկան կ'արտադրեն 3,5 միլիառ քիլովաթ ժամ ելեկտրականութիւն:

Քանի մը օրէն ողիմպիական բոցը պիտի արծարծուի Կրընոպլի մէջ: Մինչ այդ կրկնենք ողիմպիականները վերահաստատող Պառոն Փիէր տը Քուպէրթէնի մէկ խօսքը՝ այնքան այժմէական.— «Փառքը ոչ շահիլն է եւ ոչ ալ կորսնցնելը. այլ խաղերուն մասնակցիլը»:

Վ. ԲԱՐԱԽԵԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ

Յունուար 19ին, Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ, խիստ շահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք, նախաձեռնութեամբ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին:

Բանաստեղծը պիտի խօսէր իր բանաստեղծութեան մասին, ինչ որ դժուար նիւթ մըն է, զոր Մելիք վարպետօրէն ներկայացուց:

Քանիցս ըսած ենք, աւելորդ չէ կրկնել, որ ըստ մեզի, Ռուբէն Մելիքի մեծագոյն արժանիքն է՝ լեզուն: Ինք գիտէ ընտրել լաւագոյն բառերը, ստեղծել մոգութեան Սենֆոնի մը, ու հմայել ունկնդիրը՝ պարզ դասախօսութեամբ մը իսկ:

Ծնած Փարիզ, արեւելահայ ծնողքէ, բացատրեց իր մանկութիւնը, որ զուգահեռ յառաջացած է հայ ընտանեկան ու ֆրանսական դպրոցական շրջանակներու մէջ, ստեղծելով լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մին, այն սերունդին, որ Վանտէի ֆրանսական դաշտերուն ի տես, չէ կրցած մոռնալ թէ Արարատ մը կայ իր սրտին մէջ:

« Rouben je viens, mon nom le dit,
des autres zones...

Ամբողջ պատմութիւն մը կայ մէկ տողի մէջ:

Բանաստեղծը յաջող ընտրութիններ ըրած էր իր քերթուածներէն, զորս կարդաց նոյնքան յաջողութեամբ, ու սիրով պատասխանեց ներկայ երիտասարդներու հարցումներուն:

Զգայուն բանաստեղծութիւն մը, քօղարկուած անորոշ պատկերներու երազային հմայքին ետին՝

« C'est sur l'absence d'une abeille
Que la fleur ferme ses pétales... ».

Երկու տողեր եւս, որոնք կը վկայեն թէ հեղինակը ունի աշխարհ մը ու գտած է բանաստեղծութեան մէջ, սէրն ու գեղեցկութիւնը մարդկութեան, մինչ զայն կը շարունակէ իր փորձը բանաստեղծութիւնը սպաննելու բայց.—

« Je serai parmi vous...
Quand chacun aura dit la prière et l'éloge
Avant que soit rompu le pain qui vous
unit ».

×

ԷՏՈՒԱՐ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Յունուար 20ին, Շաբաթ իրիկուն, ծանօթ ճարտարապետ Էտուար Իւթիւճեան, սպասուածէն աւելի ունկնդիր հաւաքած էր Եան'ց Քլիպը, ուր պիտի կատարէր լուսարձակումներ: Առիթն էր «Հայկ. արձանները Դ.էն ԺԷ. դար» հատորին հրատարակութիւնը:

Նախքան լուսարձակումը, հեղինակը ստորագրեց հատորը, որ կը վաճառուէր տեղւոյն վրայ:

Ապա, Փրոֆ. Իւթիւճեան ներկայացուց գունաւոր նկարներ, Հայաստանէն, որոնց ցուցադրութիւնը աւելի շահեկան պիտի ըլլար եթէ որոշ դասաւորումի մը արդիւնք ըլլար:

Պ. Իւթիւճեան սրամիտ բանախօս մըն է, որ գիտէ համեմել իր խօսքերը եւ հաճելի զրոյցի բնոյթ տալ, նիւթերու որոնք այլապէս կրնան խորթ թուիլ ոչ-մասնագէտ հանդիսատեսին:

Ա. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՅԹՕՆԸ (113)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Երկվարին արշաւը, ապարէզին փոքրիկ զանգակները եւ քարայատակին վրայէն հոլովող անիւները մեղմ եւ միաձեւ ձայն կը հանէին: Այս բաները սիրուն կ'երեւան երբ զուարթ է մարդը. տխուր կ'երեւան երբ տրտում է ան:

Երբ Հեստէն հասաւ, բոլորովին լուսցած էր: Պանդոկի մը առջեւ կանգ առաւ, որպէսզի ձին հանգստանայ ու միանգամայն ուտելու համար վարսակ տրուի անոր:

Ինչպէս Սքոֆէրը ըսած էր, այս ձին Պուլոնեէի փոքրաձեւ ձիերու տեսակէն էր. այս տեսակ ձիերուն գլուխը, փորը շատ մեծ է, բայց պարանոցը բաւականին չափ չէ. լանջը բաց, գաւակը լայնաձեւ, ծունկը վտիտ եւ բարակ ու հաստատուն է. այս ձիերուն տեսակը վտիտ եւ բարակ ու ոտքը հաստատուն եւ քաջողջ է: Սքոֆէրի լաւ կենդանին երկու ժամուան մէջ հինգ մղոն քալած էր եւ գաւակին վրայ եւ ոչ իսկ կաթիլ մը քրտինք ունէր:

Կառքէն իջած չէր մարդը: Ախոռին ծառան, որ վարսակը կը բերէր՝ յանկարծ ծռեցաւ եւ ձախ կողին անիւը զննելով.

— Շատ հեռո՞ւ պիտի երթաք այս կառքով, հարցուց:

Ճամբորդը առանց մտախոհէն զարթելու պատասխանեց.

— Ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Հեռու տեղէ՞ կուգաք, կրկնեց ծառան:

— Հինգ մղոն հեռու տեղէ կուգամ:

— Ա՜հ:

— Ինչո՞ւ ա՜հ ըրիր:

Ծառան նորէն ծռեցաւ. պահ մը լուռ կեցաւ՝ ուշադրութեամբ անիւին նայելով, յետոյ կանգնելով ըսաւ.

— Վասնզի այս անիւը թէեւ կարելի է որ հինգ մղոն ճամբայի դիմացած ըլլայ, բայց հիմա անտարակոյս եւ ոչ իսկ մէկ քառորդ մղոնի պիտի դիմանայ:

Ճամբորդը կառքէն վար իջնելով ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ըսես, բարեկամ:

— Կ'ըսեմ թէ հրաշք մըն է հինգ մղոն ճամբայ առնելդ եւ մեծ ճամբու վարի փոսերուն մէկուն մէջ ձիին հետ չգլորուիլդ: Դուք ալ նայեցէք, եթէ չէք հաւատար:

Անիւն իրօք մեծապէս վնասուած էր: Սուրհանդակին կառքին զարնուելովը անիւին երկու շառաւիղները ճեղքուած էին. միջնանիւն ալ քերուած էր, եւ պտուտակին ծակն ալ աւրուած:

— Բարեկամ, ըսաւ ծառային, այստեղ սայլագործ մը կա՞յ:

— Անշուշտ, պարոն:

— Խնդրեմ, գնա եւ հոս կանչէ զայն:

— Սա տեղն է: Է՜, Պուրկայլեար վարպետ, հոս եկուր:

Պուրկայլեար վարպետը որ սայլագործն էր, իր դուռին շեմին վրայ կը կենար: Եկաւ, անիւը քննեց եւ կոտրուած ոտք մը դիտողի վիրաբոյժի մը պէս դէմքը ծամռեց:

— Կրնա՞ս անմիջապէս շինել այս անիւը:

— Այո՛, պարոն:

— Ե՞րբ պիտի կրնամ ճամբայ ելլել:

— Վաղը:

— Վա՞ղը:

— Ամբողջ օրուան մը գործ կայ անիւին վրայ: Միթէ ստիպողակա՞ն է ճամբորդութիւնդ:

— Շատ ստիպողական: Առ առաւելն մինչեւ մէկ ժամ պէտք է որ մեկնիմ:

— Անկարելի է, պարոն:

— Ինչ որ ուզուի կը վճարեմ:

— Անկարելի է:

— Լաւ, մինչեւ երկու ժամ:

— Այսօր անկարելի է: Պէտք է նորէն երկու շառաւիղ եւ միջնանիւ մը շինել: Վաղուընէ առաջ չէք կրնար մեկնիլ, պարոն:

— Ունեցած գործս չի կրնար վաղուան սպասել: Միթէ կարելի չէ՞ փոխանակ այս անիւը նորոգելու տեղը ուրիշ մը գնել: Սայլագործ չե՞ս:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պետրոս Պալըքճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Պալըքճեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԼԸՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկ. Ա. Հ. Բալուեան եւ զաւակները եւ Տէր եւ Տիկին Պապանեան եւ որդին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (4 Փետր.) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող գործընկերները եւ բարեկամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Սէն Ժեռմէի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Լա Փոմէն Տիկ. Աւետեան - Պիչօեան 40 ֆրանք՝ ողբացեալ Տիկին Արմաւենի Յարութիւնեանի մահուան առթիւ: Յարութիւնեան ընտանիք 20, Գամպէրեան եղբարք 20, Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւն 30, նախկին Արի եւ Արենուշներէն 20, Շալճեան ընտանիք 10 ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժեռմէի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Յարութիւնեան ընտանիքին, ընկերուհի Տիկին Արմաւենի Յարութիւնեանի կըսկծալի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Տակըլճեանի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Քըլխեան ընտանիքին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր Կրօնիկ Տակլճեանի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Պարոն Գուրգէն Քէչիչեանէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի 14 Յունուար Մանուկներու Օրուան նուիրատուութեանց անուանացանկը.—

Փոքրիկն Քիւրաճեան Սոնիա 70, փոքրիկն Քիւրքէտէն Մեսրոպ 50, Զարդարեան Յովհաննէս 30, Անտոնեան Աստղիկ 20, Տէր եւ Տիկ. Միսաքեան 20, Տիկ. Մուրթաֆեան, Պ. Սանճեան, Տիգրան Յակոբեան ընտանիք, փոքրիկն Քրիստին Սրապեան, փոքրիկն Քիւրաճեան Պետիկ, փոքրիկն Գասպաքճեան Սիլվի, Տիկ. Մուրատեան Պայծառ, փոքրիկն Բարախեան, Պ. Բարախեան Վարդան, Տէր եւ Տիկ. Կիւրինեան, փոքրիկն Ժամկոչեան Աւետիս, Տիկ. Ճէլալեան, Օր. Սապունճեան Հիլտա, Բարախեան Փաւքալ, Պ. Ճըրըքեան Յովհաննէս, փոքրիկն Փափազեան Վերոնիկ, Հապիկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Ալիքեան, Պ. Մարանճեան Կարապետ փոքրիկն Մարաշլեան Իսկուհի, փոքրիկն Կիւրէնեան Միշէլ 10ական ֆրանք:

(Ընդհ. գումար 400 ֆրանք):

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 4) ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն: Գերապայծառ Ռիւփ, կը խօսի իր գիրքին մասին (կարեւոր մաս մը նուիրուած Հայերուն, Հայաստան իր ճամբորդութեան առթիւ):

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, Հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան):

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) Հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան):

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հայ Ուսանողական Տան Տնօրէնութեան ու վարչութեան կողմէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՁԱՏՐԵԱՆ

(Պարիթոն)

վկայեալ՝ Պուքրէշի երաժշտանոցէն
դաշնամուրի ընկերակցութեամբ
Հէրի Քոքսի:

Երեքշաբթի 6 Փետր. ժամը 21ին, Ուսանողական Միջազգային Տան մեծ սրահին մէջ: Հասցէ՝

Maison Internationale
21, Bld. Jourdan — Paris (14e)
Métro : Cité Universitaire
Bus : P.C.

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շաւարշ Նարդունի ջերմապէս կը խնդրէ «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր այն բաժանորդներէն որոնք տարիներու առկախ հաշիւ ունին, որ անյապաղ վճարեն իրենց պարտքերը: Իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ առանձին նամակով հաշուեցոյց ներկայացնէ:

Շ. Նարդունի, որ ընդհատած է իր աշխատանքը և բժշկական հետեւողական խնամքներու կը կարօտի, վստահ է որ իր ընկերներն ու բարեկամները ջանք պիտի չխնայեն իրեն օգտակար ըլլալու համար, առաջին առթիւ ապահովելով «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր առկախ հաշիւներու անմիջական կարգադրութիւնը:

Գումարները ղրկել միայն ու միայն մանտա - քարթով եւ «Յառաջ»ի հասցէով:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Երէց - Արենույշներու, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA
340, Bld. Chave — Marseille
Պիտի նուագէ
LES RAISINS - VERTS

Հանրածանօթ նուագախումբը իր երգիչ ԱԼՊԷՐի մասնակցութեամբ:

Զանազան անակնկալներ
եւ հայկական պարեր

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 15 Ֆ.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
«ՍՕՍԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4,30էն մինչեւ կէս գիշեր
17, Rue Bleue, PARIS (9e)
Métro Cadet
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Հայկական, Եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ
Բոլոր երիտասարդները կը հրաւիրուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Փետրուար) ժամը 3ին՝ Միութեան գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Զեկուցումներ եւ Յանձնախումբի ընտրութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, Կիրակի (Փետրուար 11):

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները:

ՑԵՐԵԿԻՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ շարունակէ իր գործունէութիւնը: իր գործունէութիւնը:

Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ Հայկական տիտքերու ձօն հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտռածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (3 Փետրուար) գիշեր ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ԵնԹակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, ընկ. Արամ Աւետիսեանի բնակարանը (48 Ռիւ Պեռնար Ժիւկօ): Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժան Կուժոն):

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ՇԱԲԱԹ
3
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
3 FEVRIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11127 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.127

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Լարուսի տասը հատորնոց ծանրակշիռ Մեծ Համայնագիտարանէն ետք (1960–1964) այժմ սկսած է հրատարակուիլ նոր Համայնագիտարան մը, որ կը կոչուի Ալֆա Անսիքլոփէտի:

Լարուսէն տարբերութիւնն այն է, որ Ալֆայի տիտղոսը աւելի շողշողուն է, Գունաւոր Տիեզերական մեծ Համայնագիտարան. Թուղթը փայլուն է. կը պարունակէ բազմաթիւ գունաւոր նկարներ եւ լոյս կը տեսնէ շաբաթական մէկ պրակ (24 էջ): Կը տպուի Իտալիա: Հրատարակչական ընկերութեան կեդրոնն է Փարիզ: Ունի մասնաճիւղեր Պելժիա եւ Զուիցերիա:

Յունուար 31ին լոյս տեսաւ 18րդ պրակը (Բ. հատոր), էջ 409–432, որուն մէջ այբուբենական կարգով Արմէնի բառին տակ շուրջ երեք էջ յատկացուած է Հայաստանին, հինգ գունաւոր նկարներով, — մէկը քարտէս:

Քարտէսը կանաչ գոյնով ցոյց կուտայ հայաբնակ վայրերը 1893ին, այսինքն Թրքահայաստանի մեծ մասը՝ բաւական լայն սահմաններով: Իսկ վարդագոյն գիծերով ներկայացուած է Խորհրդային Հայաստանը:

Ալֆայի բովանդակութիւնը աւելի համառօտ է, բաղդատմամբ Ֆրանսերէն, անգլերէն կամ օտար նման այլ հրատարակութեանց:

Այդ պատճառաւ ալ Հայաստանի յատկացուած բաժինը շատ կարճ է: Նիւթերը չեն խորացուած: Յայտնի է թէ հրատարակիչները ուզած են դիւրին կարդացուելիք, շատ միտք չյոգնեցնող «չանմարան պիտանի գիտելեաց» մը տալ, մատչելի ժողովրդական լայն զանգուածներու:

Ալֆա համառօտ գիծերու մէջ կը ներկայացնէ Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, պատմութիւնը, լեզուն ու գրականութիւնը, արուեստներն ու երաժշտութիւնը:

Տարակոյս չկայ, եւ Պատմական Հայաստանի սահմաններու մասին իր տեղեկութիւնները քաղած է օտար, հին աղբիւրներէ եւ անցեալն ու ներկան իրար խառնելով եւ շփոթելով կը գրէ թէ շուրջ 140.000 քառակուսի քմ. ներկայացնող այս շրջանին մէջ հազիւ 3 միլիոն բնակիչներ կ'ապրին: Ուրվհետեւ, կ'ըսէ, բազմաթիւ ջարդեր զրկած են զայն իր բնակչութեան գործօն տարրերու մէկ մասէն:

Յետոյ կ'աւելցնէ թէ այդ (երեք միլիոն) Հայերը գլխաւորաբար կը զբաղին անասնաբուծութեամբ եւ երկրագործութեամբ:

Ու կը թուի թէ իր ըսածը ապացուցանելու համար կը հրատարակէ Նոյ նահապետէն մնացած նկար մը, որ իբր թէ կը ներկայացնէ տակաւին վաչկատուն եւ խաշնարածութեամբ զբաղող վրանաբնակ հայ ընտանիք մը:

Կը տեսնուի թէ «Համայնագիտարան»ի մէջ գրող մարդիկ տակաւին կը շփոթեն Հայն ու Քիւրտը: Խնդրոյ առարկայ նկարը իրականին մէջ կը ներկայացնէ վաւերական քիւրտ ընտանիք մը:

Նոյն շփոթութիւնը 1960ին տեսեր էինք Լարուս համայնագիտարանին Հայաստանի նուիրուած բաժնին մէջ, ուր իբրեւ հայ ազգագրական տիպար ներկայացուած էին քիւրտ աղջիկ մը եւ գլուխը քէֆէյէով փաթթած լեռնական Քիւրտ մը, (Ա. հատոր, էջ 583, գ. սիւնակ):

Ալֆայի պատմական բաժնին մէջ ալ սխալներ սպրդած են: Հայերը 506ին չէ, որ «բաժնուած են բիւզանդական օրթոտոքս եկեղեցիէն» եւ պահած իրենց միաբնակեան դաւանանքը: Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովը 451ին տեղի ունեցաւ:

Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը վերջ գտաւ ո՛չ թէ 1341ին, այլ 1375ին:

Կը յիշէ 1894–96ի «զարհուրելի ջարդերը», սակայն ո՛չ մէկ տող 915ի Մեծ Եղեռնի մասին: Դիւանագիտութի՞ւն արդեօք:

«Թուրքերն ու Ռուսերը կրկին իրարու մէջ բաժնեցին Հայաստանը» ոչ թէ 1921ին այլ 1920 Դեկտեմբերի սկիզբը:

Աւելի լայն տեղ յատկացուած է Լեզու եւ գրականութիւն բաժնին, Ոսկեդարէն, Միջին դարէն մինչեւ մեր օրերը: Արդիական շրջանի հայ գրողներու շարքին Զօպանեանի անունը տպագրական սխալով եղած է Չիճարեան:

Հայաստանի հին ու նոր ճարտարապետութեան եւ արուեստներու, ինչպէս նաեւ երաժշտութեան մասին հակիրճ եւ թռուցիկ տեղեկութիւններ միայն տուած է: Յիշած է Յովնաթանեան արուեստագէտներու ընտանիքը (ԺԷ–ԺԹ դար) եւ... Մարտիրոս Սարեանը միայն:

Երաժիշտներու շարքին կը յիշէ (Պապա) Համբարձումը, Կոմիտաս վարդապետը, Սպիրիդոն Մելիքեանը, Սպենդիարեանն ու Արամ Խաչատուրեանը: Կը թուէ նաեւ հայ երաժշտական գործիքները, քէմէնչէ, դուդուկ (սրինգ), թառ եւ քանոն:

Վերջին մասին մէջ կը խօսի Խորհրդային Հայաստանի մասին: Բնակչութեան թիւը ցոյց կուտայ 2.250.000, որուն 85 առ հարիւրը Հայ, մնացեալը Ազէրի, վրացի, ռուս եւ քիւրտ: Երեւան ունի 665 հազար բնակիչ, Լենինական՝ 127.000:

Նկարները, բացի վերը յիշուածներէն, կը ներկայացնեն տեսարան մը Հայոց լեռներէն, մանրանկար մը Մլքէ Թագուհիի (Թ–Ժ դար) Աւետարանէն եւ Անիի Ս. Գրիգոր եկեղեցին (ԺԱ դար):

Յատկանշական են իր այն տողերը թէ Սփիւռքի բոլոր երկիրներու Հայերը մշակութային եւ կրօնական կապերով համախմբուած կազմակերպութիւններու մէջ՝ կը յաւերժացնեն հայ ազգութեան մը յոյսը:

Ներկայ անստոյգ օրերուն հոգեկան սփոփանք մը կը գտնենք, երբ օտարներ կը խօսին մեր անցեալ պատմութեան, ներկայ կացութեան եւ ապագայի յոյսերուն մասին:

Սպասելով լաւագոյն օրերու:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՎԻ ՎԱԽ ՍԱՅԿՈՆԻ ՄԷՋ

ԿՌՈՒԻՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Սայկոն պատերազմական դաշտի վերածուած է եւ ներկայիս սովի վախ կայ: Խանութ կամ պարենաւորման որեւէ վայր փակ է, փողոցէ փողոց, ձեռքի տակէ սեւ շուկայ մը սկսած է:

Ամերիկեան օդուժը շարունակած է ռմբակոծել Սայկոնի այն մասերը, ուր Վիէթքոնկ զինադրական ուժեր կան տակաւին: Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, վերջին երեք օրերու ընթացքին ընդհանուր կորուստներու պատկերը հետեւեալն է.—

Վիէթքոնկը 4959 մեռեալ եւ 1862 գերի ունեցած է: Զինակիցներու կորուստներն են 555 սպաննուած եւ 1698 վիրաւոր, մէջն ըլլալով ամերիկացի 232 մեռեալները եւ 929 վիրաւորները եւ Հարաւային Վիէթնամցի 300 մեռեալ եւ 727 վիրաւորները: Կարելի չէ եղած ճշդել զոհերու թիւը բնակչութեան մէջ, բայց անկասկած շատ մեծ է: Ականատեսները ահաւոր պատկերներու նկարագրութիւնը կ'ընեն ինչպէս սա մայրը իր վեց երախաներով սպաննուած Վիէթքոնկ կռիւղներու կողմէ, ձեռքերնին սեղմած Թեթի (Ամանոր) առթիւ իրենց ստացած խաղալիկները: Ու նման պատկերներ ամէն կողմ, հիւսիս թէ հարաւ:

Սայկոնէն զատ Տալաթի մէջ ալ կացութիւնը չփոթ է: Տալաթ Սայկոնէն 300 քիլոմեթր է: Ամերիկեան զեկոյց մը կը հաստատէ թէ համայնավարները տէրն են քաղաքին կեդրոնին եւ կրակ կը պարպեն քաղաքայիններու եւ կառավարական զինուորներուն վրայ: Այդ շրջանը ամերիկեան զօրք չկար բացի երկու հարիւր խորհրդատուներէ:

Համայնավարները յայտարարած են թէ գրաւելէ ետք Հիւէն, հոն հաստատած են յեղափոխական ժամանակաւոր կառավարութիւն մը:

Ամէն պարագայի մէջ Վիէթքոնկ յարձակումները կը շարունակուին ամէն կողմէ եւ Նախագահ Ճոնսըն հաւանաբար բացառիկ միջոցներ ձեռք առնէ: Կը կարծուի թէ պիտի երկարաձգէ զինուորական ծառայութեան շրջանը եւ պահեստի զօրքէն մաս մը կանչէ:

× Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Սակոնի մէջ քաղաքային զոհերու թիւը երկու հազարի կը հասնի:

Ընդհանուր կարծիքն այն թէ Վիէթքոնկի անսպասելի արշաւանքը իբրեւ նպատակ ունի ճնշում բանեցնել բանակցութիւններու համար, փաստելով թէ որեւէ բանակցութեան ատեն, կարելի չէ անտեսել Ազգ. Ազատ. Ճակատը (Վիէթքոնկ):

Ուեսմորլանտի համար «յուսահատութեան» պայքարն է զոր Վիէթքոնկը կը տանի, քանի մը օրէ թէեւ բազմաթիւ ամերիկացի բարձրաստիճան սպաներ չեն բաժներ ամերիկեան ուժերու հրամանատարին կարծիքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԻՉԸՐՏ ՆԻՔՍԸՆ հաստատելով ցարդ եղած նախատեսութիւնները, յայտնեց թէ Հանրապետական կուսակցութեան վաւերացման թեկնածու է, նախագահական յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար: Միացեալ Նահանգներու նախկին փոխնախագահը շատ փոքր տարբերութեամբ պարտուեցաւ 1960ի ընտրութեանց (մրցակիցն էր՝ Քենըտի):

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքին հարցը միշտ կնճռոտ կը մնայ: Ծանօթ է որ Իսրայէլի ընդդիմութիւնը արգելք եղաւ որ ջրանցքը առժամապէս բացուի, հոն մնացած նաւերուն ելքը թոյլ տալու համար: Ու Թանթ իսկ շատ կասկածելի կը նկատէ որեւէ կարգադրութեան յոյս:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ 43 հոգի ձերբակալուած կը մնան, թէեւ կարգ մը զրոյցներու համաձայն, բանտարկուածներու թիւը ասկէ շատ աւելի մեծ է: Ծանօթ է որ այս ձերբակալութիւնները տեղի ունեցան «հակախորհրդային» պայքարին ընթացքին, որ ծնաւ քանի մը օր առաջ:

ՓՐՈՖ. ՊԱՐՆԱՐ շարունակելով վըտէթի իր շրջապտոյտը, Փարիզ հասաւ Ուրբաթ օր, ուր կը մնայ չորս օր: Հաւանական կը նկատուէր որ տեսակցութիւն մը ունենայ Նախագահ տը Կոլի հետ:

ԴԱՆԻՈՅ մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ վերջին ընտրութիւններէն ետք: Դահլիճը բաղկացած է աջ եւ կեդրոն կուսակցութեանց անդամներէ: Տասնեւհինգ տարիէ առաջին անգամ ըլլալով, դահլիճը ընկերվարական չէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ընդունեցան Հիւսիսային Քորէայի առաջարկը, ուղղակի բանակցելու Փուէպլոյի հարցին համար: Կը կարծուի թէ Հիւսիսային Քորէա պիտի «վերադարձնէ» Փուէպլոյի անձնակազմը:

ՏԷԼՀԻԻ մէջ բացուած է Միացեալ Ազգերու Բ. ժողովը առեւտուրի եւ բարգաւաճման մասին, 132 երկիրներու ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ: Բացումը կատարելով Տիկին Ինտիրա Կանտի յայտարարած է. «Ի չգոյէ վճռական լուծումներու, մարդիկ պիտի ըմբոստանան եւ բռնութեան դիմեն»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը եւ թագուհին Հռոմէն Քոփընհակըն գացած են:

ՁՄԵՌԸ ԱՒԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐՏԻՆԻ ԳԱՅԼԵՐԸ
3 ՀՈԳԻ ՅՕՇՈՏԱԾ ԵՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (Յուն. 31).— Խստաշունչ ձմեռը ամբողջ սաստկութեամբ կը շարունակուի ներքին եւ արեւելեան Անատոլուի մէջ: Երկրին այլազան շրջաններուն մէջ 33 հոգի մեռան, հարիւրաւոր հոգի ալ վիրաւորուեցան տապալած փոխադրական միջոցներու պատճառով:

Երբ Քայսէրի զերոյէ վար 25 աստիճանով Թուրքիոյ ամէնէն ցուրտ շրջանն է, Անթալիայի մէջ ալ 14 աստիճանով գարնանային օդ կը տիրէ: Արեւելեան եւ ներքին Անատոլուի մէջ ձիւնին թանձրութիւնը երկու եւ եօթը մեթրի միջեւ կը տարուբերի, ընդհատաբար կը շարունակէ ձիւնել: Անհարկու ձիւնամրրիկի հետեւանքով կարգ մը ճամբաներ փակուեցան, կառախումբերը եւ միւս մեքենայացած միջոցները պաշարուեցան ձիւնով Պէյշէհիր լիճը ցուրտէն սառեցաւ: Պոլսի 50 գիւղերուն մէջ կարմրախտէ 20 տղաք մեռած ըլլալուն վարժարանները մինչեւ 3 Փետրուար փակուեցան:

ՊՈԼԻՍ

Քաղաքիս մէջ ջերմութիւնը վեց աստիճանէ զերոյի իջաւ եւ թեթեւօրէն ձիւնեց: Օդերեւութաբանական կայանէն կը հաղորդուի որ այսօր պիտի չձիւնէ:

ՄԱՐՏԻՆ

Սովահար գայլեր գիւղերը իջան եւ երեք հոգի կերան: Մուսիքա գիւղին մէջ երեք հոգի սառելով մեռան:

ՄՈՒՇ

Առջի օր Թաթուանէ մեկնած բեռնատար կառախումբը Րահվա դաշտին փապուղիին մէջ ձիւներով պաշարուեցաւ:

ՎԱՆ

Էրճիշ գաւառակին Թաշքաբը գիւղին մէջ երկու հոգի ձիւնակոյտի տակ մնալով մեռան:

ՄԱԼԱԹԻԱ

Պայրամ Ուչագը գիւղին վրայ տասը թոննոց ձիւնակոյտ մը իյնալով ութ հոգի մեռան: Վեց հոգի ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան:

ՄԱՐԱՇ ՄԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Վերջին տարիներու ամէնէն ցուրտ օրերը ապրող Մարաշի ջրաելեկտրակայանը խանգարուած ըլլալուն քաղաքը մթութեան մէջ մնաց: Ձիւնը անընդհատ շարունակուելուն կարելի չըլլար կայանը նորոգել: Այս պատճառաւ փուռերն ալ հաց չէին կրնար պատրաստել:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Քե՛զ, չարազօր օրէնքներու եւ անչափելի
անարդարութեան այսօրուան
մարդկութիւն,
Եւ քեզ, մարդկութիւն, որ եղբայրութեան
ապառնիին տիրացող ոսկեղէն հսկան
պիտի ըլլաս,
Ձեր երկուքին համար ես՝ Արեւելքներու
եւ Արեւներու խռէապաշտ եւ ըմբոստ
քնարաւորս,
Ցաւակոծ ցեղիս բարկութեան բոցը եւ իր
աւերուած աշխատանքին մրրկէ բո –
ղոքը պիտի բերեմ...

Սիամանթօ է խօսողը, արեւմտահայ մեծ բանաստեղծ Սիամանթօն, Ատոմ Եարճանեանը:

Ծնուել է Եփրատի ափին, 1878 թուականին, Ակն քաղաքում՝ արեւմտահայ բանաստեղծներից շատերի եւ մեր ան – նման հայրէնների հայրենիքում:

Տասնեւվեց տարեկան էր Սիամանթօն, երբ սկսեցին 1895–96 թուականների ջարդերը գաւառներում ու Պոլսում: Ի՞նչ կարող էր զգալ եւ տեսնել տասնեւվեց տարեկան պատանին այդ օրերին, եթէ նա Հայ չէր եւ չէր ապրում Արեւմտեան Հայաստանում, բնութեան չաայլ գոյներ, գարուն, սէր, արեւ ու արշալոյս: Տասնեւվեց տարեկան Սիամանթօն այդ ամէնի փոխարէն միայն ջարդ էր տեսնում, հըրդեհ ու գաղթ...

Ի՞նչպէս կարող էր նա անհոգ պատանեկութիւն ունենալ եւ անհոգ երգել սէր ու գարուն, աստղ ու արշալոյս, երբ, նրա խօսքերով ասած, նոյնիսկ «արշալոյսներն ու վերջալոյսները Հայերի արիւնից էին կարմրում...»:

Սիամանթօն, որն աշխարհ էր եկել հայ գիւղի քնքոյշ սրնգահարը դառնալու, իր առաջին իսկ բանաստեղծութիւններով դարձաւ տառապանքի ու սարսափի երգիչ, կամ, ինչպէս ինքն է ասում, «ողջակիզումներու ուխտուած սպիտակ տըղայ...»:

Սուլթան Համիտի արիւնոտ բռնակալութիւնը սարսափ ու վհատութիւն էր ստեղծել արեւմտահայ ժողովրդի ու նրա բանաստեղծների մէջ, անտարբերութիւն ու միստիկա, անօգնական տրտունջք ու աղօթք:

Սիամանթօն առաջիններից մէկն էր, որ ոչ միայն չէր յուսալքւում տառապանքներից, այլեւ աշխատում էր դիւցազնական ոգի ու ատելութիւն բորբոքել ժողովրդի սրտում ընդդէմ ամէն տեսակի բռնակալների: «Դիւցազնօրէն», հէնց այդպէս էլ կոչւում է Սիամանթօյի առաջին գիրքը:

Պատահական չէ, որ երբ Ռուսաստանում բռնկուեց 1905 թուականի յեղափոխութիւնը, Սիամանթօն մեծ խանդավառութեամբ արձագանգեց այդ դէպքերին: 1905 թուականի յեղափոխութիւնը պարտուեց, բայց թերեւս հէնց նրա ազդեցութեամբ էր, որ Արեւմտահայերն սկսեցին իրենց ազատագրման ելքը որոնել Թուրքիայի ներսում Սուլթան Համիտի բռնակալութիւնից դժգոհ ժողովուրդների ու խմբերի հետ դաշինք կնքելու մէջ...:

«Երիտասարդ Թուրքերի» կուսակցութիւնը շատ լաւ հասկանում էր Թուրքիայի ճնշուած ազգերի այդ դժգոհութիւնները, դրա համար էլ մեծ հմտութեամբ օգտագործեց Հայերի, Սերբերի, Մակեդոնացիների ու այլոց ազնիւ ձըգտումները եւ նրանց օգնութեամբ գահընկէց արեց Սուլթան Համիտին ու իշխանութիւնն իր ձեռքն առաւ: Թւում էր, թէ իրականացաւ հայ ժողովրդի խաղաղ կեանքի ու աշխատանքի յոյսը եւ «հոգեւարքի ջահերն» արդէն յանգան...

Բայց, աւա՛ղ, դեռ Սահմանադրութիւնից մի տարի էլ չանցած, սկսեցին «կարմիր լուրեր» գալ գաւառներից, սկսուել էր Ատանայի զարհուրելի ջարդը, այս անգամ ոչ թէ Սուլթան Համիտի, այլ կարմիր Ֆէսը եւրոպական գլխարկի փոխած «Երիտասարդ Թուրքերի» ձեռքով...

Եթէ նախորդ ջարդերը Սիամանթօն նըկարագրում էր լսածով, կամ որոշ հեռաւորութիւնից, եւ կարող էր նրանց մասին գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ հիւսել, ապա այս անգամ նա ջարդը տեսնում էր մօտիկից, սեփական աչքով եւ տեսածն այնքան ահաւոր էր ու ցնցող, որ սիրտ չէր մնում ոչ բանաստեղծութեան եւ ոչ էլ արուեստի համար:

Հե՞շտ է յանգաւորել խռովքը, ցասումը կամ լացը, որպէսզի Սիամանթօն կարողանար յանգաւորել իր բանաստեղծութիւնները:

«Սպիտակ յանգը» քմահաճոյք չէր, եւ Սիամանթօն չէ, որ ընտրել էր այդ ձեւը, ձեւը ինքն էր ընտրել Սիամանթօյին, աւելի չուտ՝ բնականօրէն բխել նրա արտայայտածի բովանդակութիւնից:

Սա կարեւոր է նշել մանաւանդ այն պատճառով, որ երբեմն մեր օրերի մի չարք երիտասարդ բանաստեղծներ ձեւն ընկալում են որպէս առանձին ինքնաբաւ հասկացողութիւն, անհարկի ու անտեղի օգտագործելով ոչ միայն սպիտակ կամ անյանգ ոտանաւորը, այլեւ ուրիշ բանաստեղծների ձեւական շատ առանձնայատկութիւններ:

Բայց դառնանք Սիամանթօյին ու նրա ստեղծագործութեան նիւթին:

Սիամանթօն տագնապած ճչում էր եւ դիմում մերթ դահիճներին, մերթ զոհերին, մերթ մեծ տէրութիւններին... Ազնիւ մարդ ու բանաստեղծ, նա չէր հաւատում, որ Ի. դարը կարող է նման անմարդկային ոճիր հանդուրժել, թւում էր, թէ ուր որ է, ամբողջ աշխարհը ոտքի կը կանգնի եւ անպաշտպան ժողովրդի գլխից կը հեռացնի արիւնոտ եաթաղանը...

Եւ սարսափով տեսնելով, որ աշխարհը լուռ է, անտարբեր եւ իր լռութեամբ մեղսակից է դահիճին, Սիամանթօն խակական բանաստեղծին յատուկ ահեղ ցասումով ժայթքեց աշխարհում իր նմանը չունեցող չիկացած տողը.

Ո՜վ մարդկային արդարութիւն,
Թող ես թքնեմ քու ճակատիդ...

Զնայած իր ահաւոր սարսափներին, Ատանայի ջարդը չտարածուեց Արեւմտահայաստանի այլ շրջաններում: «Երիտասարդ Թուրքերը» հաւանաբար հասկացան, որ իրենց իշխանութիւնը դեռեւս բաւականաչափ ամուր չէ, եւ իրենց դէմ հանել Հայերին ու Թուրքիայում ապրող միւս ժողովուրդներին, նշանակում է փորել սեփական գերեզմանը...

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐՔՍԻՍՏԱԿԱՆ ԵՐԱԶՆԵՐ ԵՒ «ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ» ՄԵԹՈՏՆԵՐ

Կացութիւնը քիչ մը տարօրինակ է Եուկոսլաւիոյ մէջ, ուր ներկայիս բնակիչները կը ջանան մարքսիստական երազները իրականացնել «կապիտալիստական» մեթոտներ գործածելով, այսինքն՝ քաջալերելով անհատական նախաձեռնութիւնը:

Վարչակարգը կ'ուզէ քաջալերել ու միաժամանակ սանձահարել ազատութիւնը: Ասիկա հակադրութիւն մը կը հանդիսանայ, սակայն, ամէն պարագայի մէջ, Եուկոսլաւիան համայնավարական երկիրներէն ամէնէն «ազատ»ն է: Այսուհանդերձ, ասիկա արգելք չեղաւ որ պաշտօնական քաղաքականութիւնը քննադատած ըլլալուն համար փրոֆեսէօր մը դատապարտուի ու վարչակարգի փոփոխութիւնը պահանջած ըլլալուն համար՝ Միլովան Ճիլաս բանտարկուի:

Թիթօ երբեմն իբրեւ ռուսասէր եւ հակամերիկացի կը ներկայանայ, երբեմն ալ՝ իբրեւ ամերիկասէր եւ հակառուս: Կը ջանայ հաւասարակշռութիւն պահել երկու «գերուժերուն» միջեւ, եւ ըստ երեւոյթին կը յաջողի ատիկա ընել, հիմ ունենալով Փասքալի դեղադիրը, որ կը թելադրէ ճշմարտութիւնը ցած ձայնով ըսել եւ սուտերը՝ բարձրաձայն...:

Թիթօ կը հաւատայ, թէ իր հարցը կը կայանայ իր երկիրը բաղկացնող այլատարր եւ իրար ատող տարրերէն կայունութեան մը ստեղծումին մէջ: Եուկոսլաւիոյ մէջ գոյութիւն ունին կաթոլիք Խրուաթները եւ Սլովէնները, օրթոտոքս Սերպերը, Մակեդոնացիները եւ Գարատաղցիները: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ միւսիւլմանները եւ ուրիշ փոքրամասնութիւններ: Եուկոսլաւներու անջատողական բանավէճերու ազդեցութիւնը ի յայտ եկաւ, երբ 28 տարի առաջ Եուկոսլաւիան տապալեցաւ Առանցքի բաբանակներուն միջեւ:

Թիթօ կ'ուզէ որ զօրաւոր կեդրոնական իշխանութիւն գոյութիւն ունենայ, որպէսզի կեդրոնախոյս ուժերը սահմանափակուին, մինչ միաժամանակ տեսակ մը ազատութեան զարգացումը քաջալերուի: Իր այս ճիգը կը բացատրէ շատ մը կուսակցական ղեկավարներու «մաքրագործումը», որ այս տարի սկսաւ լայն ծիրի մէջ, եւ որուն սկիզբը եղած էր տարիներ առաջ, երբ հեռացած էին անցեալի իր երկու մօտիկ գործակիցները՝ Ճիլաս, որ չափազանց շատ ազատութիւն կ'ուզէր եւ Ռանկովիչ — Ներքին Արտաքին գործոց նախարարը — որ շատ քիչ ազատութիւն կ'ուզէր:

Երիտասարդ փրոֆեսէօր Միխայլօ, որ կը չարունակէ պատիժը կրել, դատապարտուեցաւ, որովհետեւ եուկոսլաւական ընկերվարութիւնը «խելագար» անուանեց: Եւ արդարեւ, խելագար կացութիւն մը գոյութիւն ունի այս տարօրինակ երկրին մէջ: Հակառակ անոր որ մառնչալ Թիթօ բանտարկեց կաթոլիկ առաջնորդ Կարտինալ Սթեփինաչը, ամերիկացի լրագրողի մը թոյլ տուաւ որ անոր այցելէ բանտի իր խուցին մէջ:

Ճիլաս արտօնութիւն ստացաւ կուսակցութեան պաշտօնական օրկանին մէջ հրատարակել յօդուածներ, որոնք նոյն ինքն կուսակցութեան ջնջումը կը պահանջէին: Ծանր պատիժի ենթարկուած Միխայլօվ նախապէս, բայցէն, ծանօթ հակահամայնավար կազմակերպութիւններու օգնութեամբ կը գործէր...:

×

Եուկոսլաւիան միակ համայնավար երկիրն է, ուր Խորհրդարանը յանդգնեցաւ կառավարական օրինագիծեր մերժել: Նոյնպէս արտօնուեցաւ հրատարակութիւնը գրական պարբերաթերթերու, որոնք ընդդիմադիր կողմի մտաւորականներէ կը ղեկավարուէին:

Մամուլը չի կրնար ազատօրէն կառավարութիւնը քննադատել, սակայն առարկայօրէն կուտայ աշխարհի վրայ պատահածները եւ բոլոր օտար թերթերէն յօդուածներ կը վերհրատարակէ: Վատիկանի հետ յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան եւ ճամբորդութիւններու սահմանափակումները վերցուեցան, յանուն «պրոլետարական միջազգայնութեան»:

Կարելի է ըսել թէ վարչակարգը կը տատանի ազատութեան եւ կեդրոնական հսկողութեան միջեւ: Մարդ այն տպաւորութիւնը կը կրէ, թէ Թիթօ կ'ուզէ եր-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այո՛, վեհափառ տէր, ահաւասիկ:

— Տուր տեսնեմ:

Եւ խոչորացոյցը առնելով մօտեցաւ պատուհանին, յետոյ թիկնապահին դառնալով չարունակեց.

— Այս աղաւնին տար պահէ, եւ ամենայն զգուշութեամբ, առանց մէկ փետուրին վնասելու... պէտք է որ զմռսել տանք անպատճառ:

Եւ մինչ թիկնապահը իր տիրոջ հրամանը կատարելու համար աղաւնին առած դուրս կ'ելլէր, Ապտիւլ Համիտ փոքրիկ թուղթը կը բանար եւ խոչորացոյցով կը զննէր, տենդայոյզ հետաքրքրութեամբ մը:

Առաջին բանը որ իր աչքին զարկաւ ու գինքը դողահար սարսափով մը համակեց, տոմսակին տակը, իբրեւ ստորագրութիւն ծառայող երկու գլխագիրներն էին, որոնք խոշորացոյցին ապակիին տակ յըստակօրէն կը տեսնուէին: Այդ գլխագիրները լատինական երկու տառերը Էմ Ա. գիրերն էին...:

— Նորէն այդ անիծեալ գիրերը, գոչեց Համիտ որուն դէմքը նոյն րոպէին ահռելի արտայայտութիւն մը առաւ:

Էմ եւ Ա... միթէ այդ գիրերը չէի՞ն դրոշմուած Բանտիլլիի ու Էրէնքէօյի մէջ գտնուած չորս դիակներուն վրայ:

Ապտիւլ Համիտ իր դողահար ձեռքը, որով բռնած էր խոշորացոյցը, պտըտցուց տոմսակին վրայ: Մանրագիտական գիրերը, ապակիին տակ խոշորնալով, որոշ կերպով դուրս կը ցցուէին: Ֆրանսերէն գրութիւն մըն էր կարճ նախադասութիւններով եւ Համիտ որ բաւական գիտէր Ֆրանսերէնը, կրցաւ կարդալ այդ խօսքերը եւ անոնց իմաստին թափանցել:

Ահա ուրհանդակ աղաւնիին յանձնուած փոքրիկ թուղթին պարունակութեան թարգմանութիւնը.

«Ամէն ինչ աղէկ կ'երթայ: Վտանգէն խուսափեցան: Մեծ գործը կը պատրաստուի: Դրամ, մարդ: Նոր օժանդակներ: Հինգ վստահելի միայն հոն: Մեծ յոյսը լաւագոյն վիճակի մէջ է: Սելանիկ, Էտիրնէ, Իւսկիւպ անկասկած: Պէտք է աշխատիլ Պոլիս, Այտըն: Զօրքը պատրաստ: Արդարութեան գործը կը չարունակուի: Վեց թռչուն փախած: Անձնուէրը զրկեցէք չուտով Մահափորձը աւելորդ է, միշտ մեր ձեռքին մէջ ունինք: Զգուշացէք չատախօսութենէ: Վստահելի չեն 18 – 32 – 33 – 41 եւ 55 թիւերը: Սովորական ճամբով կրնաք թղթակցիլ: Եղիպտացին մէկ անգամէն վճարեց պէտք եղածէն աւելի, բայց նորէն կը կրկնենք՝ դրամ, մարդ: Կարմիր ծովի գործը պէտք է փութով առաջ տանիլ: Ապագային անպատճառ պէտք պիտի ունենաք: Տղաքներուն համար նոր փորձանք չկայ»:

Ապտիւլ Համիտ աննկարագրելի վրդովումով մը երեք անգամ, վրայ վրայի կարդաց այդ խորհրդաւոր տոմսակը, որ թէեւ ծածկագիր չէր, սակայն եւ այնպէս իր կարուկ նախադասութիւններով ու պայմանադրական բառերով մեծ բան մը չէր հասկցներ:

Ինչ որ սակայն յստակօրէն ցոյց կուտար այն էր թէ խորհրդաւոր մարմին մը կար Պոլսոյ մէջ որ թաքուն նպատակի մը համար կ'աշխատէր եւ թէ այդ մարմինը իր ճիւղերը ունէր երկրին ամէն կողմը: Այս իրողութիւնը արդէն բաւական էր սարսափի մատնելու համար Ապտիւլ Համիտը:

Բաց աստի այդ տոմսակին մէջ խօսքեր կային որոնք իրենց տարտամութեամբը զարձեալ կասկածոտ բռնաւորին միտքը կը չարչարէին:

Մահափորձի խօսք մը կար անոր մէջ. որո՞ւ դէմ պիտի ուղղուէր այդ փորձը. ապահովաբար իրեն դէմ: Յետոյ, սա խօսքերը «մահափորձը աւելորդ է, միշտ մեր ձեռքին մէջ ունինք», Ապտիւլ Համիտ սապէս կը մեկնէր.

«Սուլթանը սպաննելու համար ահաբեկելու պէտք չկայ, ուզած ատեննիս այս գործը կրնանք տեսնել, քանի որ մեր ձեռքին մէջն է միշտ»:

— Իրենց ձեռքին մէջ... կը խորհէր Ապտիւլ Համիտ ամբողջ մարմնովը ակամայ սարսռալով, գիս իրենց ձեռքին մէջ ունին, ի՞նչպէս կարելի է այդ բանը, ի՞նչ ըսել կ'ուզեն ասով... արդեօք նոյնիսկ պալատիս մէջ բա՞ն գրած են, արդեօք իրենց մարդիկներէ՞ն շրջապատուած եմ առանց գիտնալու, արդեօք ամէնքը ինծի դէ՞մ կը դաւեն...:

Եւ բռնաւորին ակնարկը կասկածի փայլով մը շողաց. անբացատրելի վախ մը տիրեց բովանդակ էութեան վրայ, սոսկումով պատուհանին քովէն հեռացաւ ու իր կասկածոտ նայուածքը ժուռ ածեց սենեակին չուրջը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(40 – Շար.)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւարենց» խումբի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, Յունուար 28ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Սրահը, որ ի դէպ կահաւորուած եւ յարդարուած էր ճաշակով, լեցուած էր երէց եւ երիտասարդ հանդիսականներով, որոնք, ապահովաբար, ականատես եղած ըլլալով ուրիշ տարիներու նմանօրինակ ձեռնարկներու յաջողութեան եւ վայելքին, փութացած էին այս տարի եւս մեծ թիւով ներկայ գտնուելու, դիտելու երիտասարդ սերունդին պատրաստած գեղարուեստական յայտագիրը եւ, միեւնոյն ատեն, քաջալերելու Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը։

Հանդիսութեան բացումը կազմակերպիչ յանձնախումբին անունով կատարեց ընկ. Ժ. Ժ. Օսմանեան։ Ընկերը իր բացման խօսքին մէջ շեշտը դրաւ իրենց կատարած կարեւոր գործին վրայ։

Հուսկ ուրեմն գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, որ պատրաստուած էր խնամքով եւ ճաշակով։

Օր. Ալիս Ալթունեան, Լիոնէն, իր հաճելի ձայնով ներկաներուն հրամցուց ժողովրդական երգերու փունջ մը, որ գնահատուեցաւ լաւապէս։

Անտարակոյս մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը, որ այս անգամ հասարակութեան ներկայացուց պէսպիսուն պարերով եւ ինչ որ կարեւոր է, թողուց մարզուած եւ վարժ պարախումբի մը տպաւորութիւնը։

«Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, երգեց քանի մը խմբերգներ։ Հանդիսականները խանդավառութեամբ ողջունեցին բոլոր երգերն ալ անխտիր։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կատարած օգտակար գործի մասին արտայայտուեցաւ ընկ. Ժ. Միրիճեան։

Փոքր դադարէ մը ետք ներկայացուեցաւ փոքրիկ կատակերգութիւն մը՝ բեմադրութեամբ կատակերգութեան հեղինակին՝ Կ. Օսմանճեանի։

Դերակատարները երիտասարդներ էին եւ, շնորհիւ իրենց դերուսոյցին, ներկայացուցին հաճելի խաղարկութիւն մը։

Հանդէսին պաշտօնական բաժինէն ետք տեղի ունեցաւ պարանցիկ երեկոյթը, նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

կուքն ալ յաջողիլ եւ եուկոսլաւական յեղափոխութիւնը կայունացնել իր մահէն առաջ։ Սակայն, տրամաբանօրէն անկարելի է ասիկա։ Յեղափոխութիւնները ուժական են, կայուն չեն, եւ անշարժացած յեղափոխութիւն մը՝ սառած ջրվէժի մը պիտի նմանէր...։

Թարգմ. Սէ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ.— Յունուար 22ի կիրակին տարուան առաջին ձեռնարկը, բացառիկ հանդիսութիւններէն մին պիտի ըլլայ մեր գաղութին ազգային կեանքին մէջ։

Մանուկներու Օրն էր, կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ ազգ. դպրոցին աշակերտութեան։ Օր մը, որ մեր էութիւնը կը վերանորոգէ, մեր ազգային հպարտութիւնը կը գգուէ ու աստիճանաչափը կը հանդիսանայ մեր ազգային գիտակցութեան։ Նաեւ օր մը, որ եթէ երախաներուն հրճուանք կը պատճառէ, նոյն հոգեկան բարձր տրամադրութիւնը կը ստեղծէ նաեւ ծնողքներու եւ դպրոցին ազգային արժէքը գնահատողներու մօտ։

Տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը շքեղօրէն պատրաստուած էր։ Բեմին անկիւնը զետեղուած հսկայական տօնածառը իր երփներանգ լամբերով տօնական բնոյթ մը կը կրէր։

Իսկ Խաչուհիները եռանդով գործի լծուած, կը սպասարկէին ու կը հսկէին կարգապահութեան։ Սեղանները բեռնաւորուած էին փրփրուն գինիի եւ այլ ըմպելիներու շիշերով ու կարկանդակներով։ Հսկայ սրահին բոլոր սեղանները գրաւուած էին հանդիսականներով՝ գաղութին բոլոր խաւերէն։ Ապացոյց մը՝ դպրոցին վայելած ժողովրդականութեան։

Ժամը 3,30ին, մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ ընկերուհի Սոնա Պառաւեան բացուած յայտարարելով հանդէսը, խնամքով պատրաստուած բովանդակալից գրութեամբ մը պարզեց մասնաճիւղի ցանկութիւնները կրթական հարցի նկատմամբ, ուրուագծելով այն դժուարին պայմանները որոնց կը բախի մասնաճիւղը դպրոցը կանգուն պահելու համար։ Թելադրեց ծնողքներուն չզրկել իրենց զաւակները հայեցի դաստիարակութենէ, որպէսզի այդ ուղղութեամբ թափուած ջանքերը ապարդիւն չանցնին։

Ապա խօսք առաւ ուսուցչուհի Տիկին Մառի Կարապետեան որ զեկուցում տուաւ դպրոցին վիճակին մասին։ Այս տարեշրջանին աշակերտութեան թիւը բարձրացած է 35ի։ Աշակերտները սիրով կը յաճախեն դպրոց, նոյնիսկ արձակուրդի օրերուն ընթացքին։ Ուշիմութեամբ կը հետեւին դասերուն, սորվելով մայրենի լեզու, երգ ու արտասանութիւն։ Ուսուցչուհին ալ գոհ է որ իր զոհողութիւնները կ'արդիւնաւորուին։

Վերջապէս բեմ եկան աշակերտները։ Բոլորն ալ երջանիկ են ու հպարտ։ Ներդաշնակօրէն կ'երգեն «Բարի եկաք ազնիւ հիւրեր», «Իմ հեռաւոր հայրենիք», «Սաբերդ ծաղկել», «Սիրուն, կայտառ մանուկներ», «Հովիւը սարում տխրեց» եւ «Ծիտը ծառին ծլվլում է»։ Եղան սիրուն արտասանութիւններ փոքրերու կողմէ։

Ապա մենախօսութիւններ՝ «Գեղացի ծոյլ աշակերտը» (Խ. Աբովեանէ) եւ «Կաթնավաճառուհին եւ կաթին ամանը» (Լաֆոնթէնի առակներէն)։

Եղան նաեւ գեղջկական պարեր գունագեղ տարազներով ու պարողներու շնորհալի ու ճկուն շարժումներով։ Կ'արժէ յիշատակել Պ. Յովհաննէս Պօստանճեանը Լիոնէն որ սիրով նուիրած էր տարազներուն կերպասները։

Խօսք տրուեցաւ ընկ. Հայկուհի Թաշճեանի, Պ. Մեսրոպ Պալընտրեանի եւ հոգեւոր հովիւ Վարդի։ Ընկ. Թաշճեան ծանրացաւ հայեցի դաստիարակութեան վրայ։ Հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք նոյն մտահոգութիւնը կը բաժնեն՝ պայքար ուծացման դէմ ու միջոցներ գտնել օտարութեան մէջ մեծցող սերունդները փրկելու այլասերումէ։ Թելադրեց աւելի՛ զոհողութիւն եւ ծնողական պարտականութեան գիտակցութիւն։ Պ. Պալըտըրեան վերյիշելով իր մանկութիւնը, երբ տունաւոր գոգնոցներով դպրոց կը յաճախէր։ Ետքը որբանոցներու մէջ շարունակելու համար մայրենի լեզուի ուսումը։ Այս վերյիշումով հաստատեց թէ Հայը ի՛նչ պայմաններու տակ ալ գտնուի, նախանձախնդիր է հայեցի դաստիարակութեան։ Մաղթանքներ ըրաւ մեր դպրոցին յարատեւութեան համար։

Տէր Վարդ իր կարգին շեշտելով դպրոցին դերը իբրեւ ազգապահպանման ազդակ, գնահատեց Խաչուհիներու անկուն կամքը որ հարթելով բոլոր խոչընդոտները կանգուն կը պահեն դպրոցը։ Նոյն գրուատիքը նաեւ ուսուցչուհիին, որուն դժուարին ու համբերատար աշխատանքը յարգանք կը պարտադրէ բոլորին։ Իր օրհնութիւնները տուաւ Խաչուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք լծուած են մեր գաղութին ազգային գործունէութեան։

Միջնարարին Պ. Նուպար Պօտուրեան թուելէ ետք դպրոցին նիւթական պահանջները, կոչ ըրաւ ներկաներուն իրենց դրամական նուէրներով օժանդակ հանդիսանալ։ Եւ օրինակ հանդիսանալով իր մօրը կողմէ 100 Ֆրանք նուիրեց։ Այս խայծը բաւարար եղաւ որ ամէն անկիւնէ դրամ արշաւէ դէպի բեմ։ Շատ կարճ ժամանակի մէջ գումարը բարձրացաւ 1400 Ֆրանքի։ Այնքան արագ կատարուեցաւ գործողութիւնը որ կարելի չեղաւ արձանագրել նուիրատուներու անունները։ Վստահ ենք թէ ոչ ոք պիտի վշտանայ այս ակամայ զանցառութենէն։

Բոլորն ալ գոհ էին։ Ոգեւորութիւնը բարձրացաւ երբ ներկաներուն խնդրանքով մեներգեց Պ. Ռուբէն Կէնճոյեան՝ «Տըլէ Եաման»ը։

Ապա Կաղանդ պապան, յոգնաբեկ ու բեռնաւոր, բեմ եկաւ ու համբերութեամբ ունկնդրելէ ետք փոքրիկներուն բոլոր բաղձանքները բաժնեց իր նուէրները։ Հոս ալ փոքրիկները ցոյց տուին իրենց շնորհները մենախօսութիւններով, հաւաքական արտայայտութիւններով։

Ժամանակը արդէն սահեր էր անզգալաբար եւ սեղաններուն շիշերն ալ դատարկուեր էին իրենց պարունակութենէն՝ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ վերջ գտնելով հանդիսութեան։

Գ. Պ.

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դեկտ. 20ի Վալանսի Հայ գաղութին ընդհանուր ժողովին, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուած, Ընտրողական Յանձնախումբի անդամ ընտրուած են հետեւեալ ազգայինները.— Պ. Պ. Միհրան Տէր-Սարգիսեան, Լեւոն Տէր-Սարգիսեան, Պետիկ Պապիկեան, որոնք ըստ Վալանսի Հայութեան կանոնագրին, ձեռնարկած են վերակազմել Ազգային Միութիւնը։ Թեկնածուներ.— Լուսաւորչական համայնքէն՝ Տոքթ. Մարք Գոհարեան, Վահրամ Գրիգորեան։ Հողաբարձութեան կողմէ՝ Արսէն Տէր-Սարգիսեան, Յակոբ Անտոնեան, Եդուարդ Թորոսեան (ոչ-հողաբարձու)։ Կաթողիկէ համայնքէն՝ Մարտիրոս Եաղըճեան, Գէորգ Մեսրոպեան։ Հայ Աւետ. համայնքէն՝ Յակոբ Նազարեան (Մոնթելիմար), Պօղոս Ահարոնեան։ Վերոյիշեալ ընտրողական յանձնախումբը, երեք համայնքներէն յանձնարարուած ազգայիններու թեկնածութիւնը վաւերացնելով, կազմած է Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը եւ անմիջապէս դիւանի ընտրութեան անցնելով՝ գաղտնի քուէարկութեամբ դիւանը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Նախագահ Տոքթ. Մարք Գոհարեան, փոխ-նախագահ Արսէն Տէր-Սարգիսեան, հայերէնի քարտուղար՝ Վահրամ Գրիգորեան, փոխ-քարտուղար՝ Մարտիրոս Եաղըճեան, Ֆրանսերէնի քարտուղար՝ Եդուարդ Թորոսեան, փոխ-քարտուղար՝ Մարտիրոս Եաղըճեան, գանձապահ՝ Պօղոս Ահարոնեան, Գէորգ Մեսրոպեան (փոխ-գանձապահ)։

Վերոյիշեալ դիւանը կազմուելէ ետք, ձեռնարկուած է յանձնախումբերու կազմութեան։ Ա) Աղքատախնամ մարմին, Բ) Հաշտարար մարմին, Գ) Ընդունելութեան մարմին։

Այս յանձնախումբերու կազմը ամբողջացնելու համար, իբրեւ օժանդակ առնուած են հետեւեալ ազգայինները, որոնք սիրով ընդունած են բերել իրենց օժանդակութիւնը՝ վերոյիշեալ յանձնախումբերու մէջ.— Պ. Պ. Նազարէթ Գասպարեան, Յակոբ Կօչկակարեան, Պետիկ Պապիկեան, Միհրան Տէր-Սարգիսեան,

Նոյնպէս Ռոմանէն, Պ. Յակոբ Քէֆէնէկեան ընդունած է Ազգային Միութեան լիազօր-ներկայացուցիչի պաշտօնը Ռոմանի մէջ։

Յուսանք, որ Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը, այս նոր կազմով, արդիւնաւէտ շրջան մը բոլորէ եւ օգտակար հանդիսանայ գաղութին։

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Անշուշտ, պարոն։

— Միթէ անիւ մը չունի՞ս որ ծախես ինծի, այս կերպով անմիջապէս կրնամ մեկնիլ։

— Պահեստի՞ անիւ մը։

— Այո՛։

— Ձեր կառքին բոլորովին յարմար անիւ մը չունիմ։ Անիւները զոյգ կ'ըլլան։ Երկու պատահական անիւ միատեղ չեն գործածուիր։

— Ուրեմն զոյգ մը անիւ ծախէ ինծի։

— Պարոն, ամէն անիւ ամէն առանցքի չի յարմարիր։

— Փորձէ՛ անգամ մը։

— Պարապ բան է, պարոն. ծախելու համար ունեցած անիւներս միայն սայլի անիւներ են։ Հոս պզտիկ գիւղ մըն է, գտնուածը այս է։

— Գոնէ ինծի վարձելու կառք մը ունի՞ս։

Սայլագործ վարպետը անգամ մը նայելով հասկցած էր որ ճամբորդին կառքը վարձով առնուած կառք մըն էր, ուսերը շարժեց եւ ըսաւ.

— Շիտակը աղէկ կը նայիք եղեր ձեզ վարձուած կառքերը. եթէ ունենայի անգամ պիտի չուզէի տալ ձեզի։

— Ծախո՞ւ ալ չունիս։

— Կառք չունիմ։

— Ի՜նչ, պզտիկ կա՞ռք մըն ալ չունիս. արդէն ըսի թէ յօժարակամ պիտի վճարեմ քու պահանջած գումարդ։

— Պզտիկ գիւղ մըն է այս. կայանին մէջ հին կառք մը ունիմ զոր պահելու համար տեղւոյս քաղքենիներէն մին տուաւ ինծի եւ զոր ամէն ամսու երեսունեւմէկին կը գործածէ։ Կրնամ ձեզ վարձել այդ կառքը, հոգս անգամ չէ, բայց պէտք չէ որ քաղքենին կառքը անցնիլը տեսնէ։

— Սուրհանդակի ձիեր կ'առնեմ։

— Ո՞ւր պիտի երթաք, պարոն։

— Արաս։

— Այսօր կ'ուզէք հասնիլ։

— Անշուշտ։

— Սուրհանդակի ձիե՞ր առնելով։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Միթէ վնա՞ս ունի, եթէ կէս գիշերէն չորս ժամ ետք հասնելու ըլլաք։

— Անշուշտ ունի։

— Վասնզի կ'ուզէի բան մը ըսել. եթէ սուրհանդակի ձիեր առնելու ըլլաք... պարոն, անցագիր ունի՞ք։

— Այո՛։

— Ապա ուրեմն սուրհանդակի ձիեր առնելով վաղուընէ առաջ պիտի չկրնաք Արաս հասնիլ։ Այս կողմի ճամբաները ծուռումուռ են։ Կառքի կայանները ուզած ձիդ չի գտնուիր, վասնզի ձիերը դաշտերը ղրկուած են։ Մեծ արօրներու գործածութեան եղանակը նոր կը սկսի. ուժեղ ձիերու պէտք կայ, հետեւաբար թէ սուրհանդակներու եւ թէ ուրիշ տեղ գտնուած ձիերը կ'առնուին։ Մէկ մի կայարան հասնելով առնուազն երեք կամ չորս ժամ պիտի սպասէք։ Տեղ տեղ ալ հետի պիտի քալէք։ Շատ բլուրներու վրայէ անցնելու պիտի պարտաւորուիք։

— Ապա ուրեմն ձիով կ'երթամ։ Քակէ ձին կառքէն։ Հարկաւ կրնամ համետ մը գնել այս կողմերէն։

— Անշուշտ. բայց այս ձին համետի կրնա՞յ դիմանալ։

— Աղէկ ըսիր. հիմա միտքս եկաւ որ չի դիմանար։

— Ուրեմն...

— Բայց գիւղին մէջ չե՞մ կրնար վարձու ձի մը գտնել։

— Մեր կողմերը չի գտնուիր այնպիսի ձի որու հարկաւորութիւն ունիք։ Գտնուելու ալ ըլլայ, հարկ է ծախու առնէք, վասնզի ձեզի չեն ճանչնար այս կողմերու մարդիկը։ Բայց ոչ ծախու եւ ոչ ալ վարձու պիտի գտնէք անանկ ձի մը, եթէ հինգ հարիւր Ֆրանք կամ հազար Ֆրանք տալ ուզէք։

— Ի՞նչ ընելու է ուրեմն։

— Շիտակը, անկեղծութեամբ կ'ըսեմ թէ ամէնէն աղէկ միջոցն է վաղուան թողուլ ճամբորդութիւնը որպէսզի անիւը նորոգեմ։

— Վաղը շատ ուշ է։

— Է՜հ, ի՞նչ ընենք։

— Արաս գացող սուրհանդակին կառքը մտնեմ։ Ե՞րբ կ'անցնի։

— Վաղը գիշեր։ Սուրհանդակի երկու կառքերը գիշերը կ'երթեւեկեն. մին կ'երթայ եւ միւսը կուգայ։

— Բայց իրա՞ւ կ'ըսէք թէ օրուան մը գործ կայ այս անիւը նորոգելու համար։

— Այո՛, օրուան մը, մանաւանդ թէ ամբողջ օրուան մը։

— Երկո՞ւ բանուոր բանեցնելով։

— Տասը բանուոր բանեցնելով։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ – ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ. — Երաժշտական երեկոյթ Salle Playel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մուրատ Սահակեանի թաղման առիթով՝ Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչէն 30 ֆ., Յակոբ Տէր-Ներսէսեանի թաղման առիթով՝ Գրիգոր Թիւթիւնճեանէ 20, Արշամ Պապայեանի թոռնիկին մկրտութեան առիթով՝ Սանթր Ենովքեանէ 15, Ամանորի առիթով՝ Տոքթ. Արմենակ Շահպալեանէ 20, Տիկին Մարի Զաքարեանէ 20, Վարդիվառ Գամպէրեանէ 10, Նեկտար Մանասեանէ 10: Անդրանիկ Տէր-Գէորգեանի թաղման առիթով՝ Պօմոնի Կապ. Խաչէն 20, Տիկ. Էլիզ Վառնաճեանէ 20, Ալեքսանեան ընտանիքէն 50, Չիչէքեան ընտանիքէն 20, Թիւթիւնճեան ընտանիքէն 20, Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչէն 20:

Արմենուհի Գոյումճեանի թաղման առիթով՝ Արամ Պետիկեանէ 50, Գառնիկ Տէրոյեանէ 20, քառասունքին առիթով՝ ամուսինէն՝ Սարգիս Գոյումճեանէ 30: Հայաստան Տէրոյեանի եւ խնամիին՝ Աննա Գաբրիէլեանի չորրորդ տարելիցին հոգեհանգստեան առիթով՝ Գառնիկ Տէրոյեանէ 20: Միհրան Խաչատուրեանի թաղման առիթով՝ Արսէն Գարախանեանէ 20, Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութենէն 10: Արմաւ Յարութիւնեանի թաղման առիթով՝ Յարութիւնեան ընտանիքէն 20, Գամպէրեան եղբայրներէն 20, Սէն Ժեռոմի Հայաստան Ենթակոմիտէէն 30, Յովհաննէս Տէրտէրեանէ՝ 10, Հայկազ Մարտիրոսեանէ 20, Վարդան Պանթիկեանէ 20, Նախկին Արի-Արենոյցներէն 50, Սարգիս Խողեանէ 10, Հ. Յ. Դ.ի Մարսիլիոյ Շրջ. Կոմիտէէ 70 ֆրանք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Այրի Տիկ. Տէր-Մարտիրոսեանէ 200 ֆրանք եկեղեցիին եւ 100 Ազքատախնամին, այրի Տիկ. Շահենիկ Նազարէթեանէ 100 եւ Տիկ. Սողոմոնեանէ 20 եկեղեցիին, խաչի կնքահայրութեան առթիւ: Ողբ. Թորոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Օհանեանէ 20, Պ. Միքայէլ Ասլանէ 10 եւ Արմենակ Թորոսեանէ 20 եկեղեցիին:

Ծննդեան խաղալին.— Պր. Պր. Արծրունի Զրրաչեանէ 100, Յակոբ Սալաքեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Աղնաւորեանէ 50, Աստուր Հոլոփիկեանէ 30, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Յովսէփեանէ 30, Տիգրան Օհանեանէ 20, Մինաս Պօղոսեանէ 10 ֆ.:

Տիկնայք Մարիքա Սէթեանէ 50, Էօքսիւզեանէ 20, Արզումանեանէ 20, այրի Տիկին Պապոյեան Մ.է 20 ֆրանք:

Ոմն 20 ֆրանք, Կիւլիանէ Գասպարեանէ 10, Զապէլ Մանուէլեանէ 10, Զաքմաքլըեանէ 10, Սրբուհի Սեմերճեանէ 10, Լուսիա Ռափայէլեանէ 10, Անի Միսաքեանէ 10, Փաքչիչեանէ 8, Պօյաճեանէ, Գործունեանէ, Հաճի Աւետիսեանէ, Զապէլ Քըլըեանէ, Կարապետեանէ 5ական:

Պր. Պր. Կիրակոսեան 10, Տիրան Խայիկեան 10, Կիւրճեան 5, Տիկին Շահում 5 ֆրանք եկեղեցիին:

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 4) ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ *կայանէն: Գերապայծառ Ռիւփ, կը խօսի իր գիրքին մասին (կարեւոր մաս մը նուիրուած Հայերուն, Հայաստան իր ճամբորդութեան առթիւ):*

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան):

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (3 Փետրուար) գիշեր ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շաւարշ Նարդունի ջերմապէս կը խնդրէ «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր այն բաժանորդներէն որոնք տարիներու առկախ հաշիւ ունին, որ անյապաղ վճարեն իրենց պարտքերը: Իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ առանձին նամակով հաշուեցոյց ներկայացնէ:

Շ. Նարդունի, որ ընդհատած է իր աշխատանքը և բժշկական հետեւողական խնամքներու կը կարօտի, վստահ է որ իր ընկերներն ու բարեկամները ջանք պիտի չխնայեն իրեն օգտակար ըլլալու համար, առաջին առթիւ ապահովելով «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր առկախ հաշիւներու անմիջական կարգադրութիւնը:

Գումարները ղրկել միայն ու միայն մանդա - քառթով *եւ «Յառաջ»ի հասցէով:*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
«ՍՕՍԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4,30էն մինչեւ կէս գիշեր
17, Rue Bleue, PARIS (9e)
Métro Cadet
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Հայկական, Եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ
Բոլոր երիտասարդները կը հրաւիրուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Փետրուար) ժամը 3ին՝ Միութեան գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— *Ձեռնարկներ եւ Յանձնախումբի ընտրութիւն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ՝ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ *Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, Կիրակի (Փետրուար 11):*

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները:

ՅԵՐԵԿԻՆ *(ժամը 13)*

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժան Կուժոն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 4 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11128

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.128

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՅԻՇԵ՞ՆՔ

Իննսուն տարիէ ի վեր հայերէն եւ օտար լեզուներով բազմաթիւ գրքեր ու գրքոյկներ հրատարակուած, թերթերու եւ պարբերականներու մէջ անթիւ, ան-համար յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ լոյս տեսած են Արեւելեան Խնդրին շուրջ, որուն անբաժան մասը կը կազմէ Հայկական Հարցը։

Աշխարհի ճակատագիրը վարող վեց մեծ պետութիւնները 1878ին Պերլինի մէջ մեզի տուին չարաչուք 61րդ յօդուածը՝ Հայկական Հարցը պզտիկցնելով եւ զայն վերածելով պարզապէս արեւելեան նահանգներու Բարենորոգումներուն։

Այս վերջինները պիտի գործադրուէին Օսմ. կառավարութեան կողմէ, որ պարբերաբար տեղեկութիւններ պիտի տար իրենց՝ կատարուածներու մասին, քանի որ հաւաքաբար երաշխաւոր կը դառնային։

Մինչ Պալքաններու քրիստոնեայ ազգերը — սերպ, պուլկար, մակեդոնացի, ռումանացի, ղարատաղցի, պոշնաք, — իրենց ազգային բաղձանքներուն գոհացում կը ստանային միանգամ ընդմիշտ ձերբազատուելով օսմանեան զարհուրելի լուծէն, Հայերը տարտամ խոստումներով ճամբու կը դրուէին եւ «երաշխաւոր» վեց մե՛ծ պետութիւնները իրենց խիղճը կը հանդարտեցնէին։

Հայկ. Հարցը միջազգային հանգամանք էր ստացած իբրեւ հետեւանք 1877–78ի ռուսեւթրքական պատերազմին, երբ ցարական բանակները — առաջնորդութեամբ գլխաւորապէս հայ զօրավարներու — գրաւած էին Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգները։

Զինուորական գործողութեանց ընթացքին տեղացի Հայերը որոշ աջակցութիւն ընծայած էին Ռուսերուն, այն յոյսով որ գրաւուած հողամասերը ընդմիշտ պիտի կցուէին ռուսական կայսրութեան, ինչպէս 1826–28ին, Պարսիկներու եւ Թուրքերու դէմ մղուած պատերազմներէն ետք։

Ու երբ յայտնի եղաւ, որ Ռուսերը պիտի չկրնան լիովին վայելել իրենց յաղթանակին պտուղները եւ կցելով միայն Պաթումի, Կարսի ու Արտահանի նահանգները, պիտի պարպեն Էրզրումը, Ալաշկերտի հովիտը, Պայազիտն ու մնացեալ վայրերը, այս վերջիններու հայ բնակչութեան կեանքի ապահովութիւնը առաջնակարգ խնդիր կը դառնար։

Ռուսական բանակները, մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչի հրամանատարութեամբ հասած էին մինչեւ Պոլսոյ դուռները, — Սան Սթէֆանօ։ Զինադադար կնքուած էր եւ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենային հաշտութեան համար։

Հայոց պատրիարք Ներսէս Վարժապետեան վերջին վայրկեանին Սան Սթէֆանոյի մէջ կը ներկայանար մեծ-դուքսին եւ կը յաջողէր հաշտութեան դաշնագրին մէջ մտցնել տալ յօդուած մը, 16րդը, զոր կը խմբագրէր Պոլսոյ ռուսական դեսպանը՝ Իկնատիեւ։

Այս յօդուածը նպաստաւոր էր Հայերուն համար, քանի որ պայման կը դնէր Բարենորոգումներու գործադրութիւնը նախ քան ռուսական բանակներու հեռացումը Հայկ. գրաւեալ նահանգներէն։

Այդ ճակատագրական օրերուն անգլիական նաւատորմը Մարմարա փութալով սպառնաց Ռուսերուն։ Ջուրը ձգեց Սան Սթէֆանոյի դաշնագիրը։

Ու Յունիս 4ին Նենգամիտ Ալպիոն Պոլսոյ մէջ համաձայնագիր կնքեց Բ. Դրան հետ, յանձն առնելով զէնքի ուժով պաշտպանել Օսմ. Կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը Փոքր Ասիոյ մէջ, այն պարագային երբ Ռուսիա փորձէ Կարսէն, Արտահանէն եւ Պաթումէն հարաւ ուրիշ հողամասեր գրաւել (անշուշտ վտանգելով Հնդկաստանի ճամբան)։

Եւ որպէսզի կարենայ անմիջական օգնութեան փութալ, Ապտիւլ Համիտ Մեծն Բրիտանիոյ կը նուիրէր Կիպրոս կղզին, որ շատ մօտ էր Թուրքիոյ եզերքներուն։

Այս դաշնի դաշնագրով Բարձրագոյն Դուռը կը խոստանար անհրաժեշտ բարենորոգումներ մտցնել այն հողամասերուն մէջ, ուր խնդրոյ առարկայ են «քրիստոնեայ եւ այլ հպատակներու բարւոք վարչութիւնն ու պաշտպանութիւնը»։

Անգլիոյ պահանջով եւ միւս մեծ պետութեանց համաձայնութեամբ է, որ Պերլինի մէջ գումարուեցաւ ծանօթ վեհաժողովը եւ Յուլիս 13ին կնքուեցաւ ծանօթ դաշնագիրը։

61րդ յօդուածին նախագիծը յատկօրէն կը տեսնուի Յունիս 4ի անգլեւթրքական դաշնի համաձայնագրին մէջ, որ ծանօթ է «Կիպրոսի դաշնագիր» անունով։

Մեծ պետութեանց մրցակցութիւնը Թուրքիայէն տնտեսական շահեր ապահովելու համար՝ բոլորովին մոռացութեան մատնեց Հայկական Հարցը։ Ապտիւլ Համիտ ոչ մէկ բարենորոգում մտցուց հայկական նահանգներուն մէջ։ Երաշխաւոր պետութիւններն ալ ո՛չ մէկ լուրջ հաշիւ պահանջեցին։

Իրենց ներկայացուցած 1895ի «Մայիսեան Ծրագիր»ը, որով բարենորոգումներ կը պահանջէին Հայկ. նահանգներուն համար, իբրեւ հետեւանք 1894ի Սասունի ջարդերուն, յանգեցաւ հայաբնակ քաղաքներու համատարած կոտորածներուն, 1895–1896։

Ո՛չ մէկ երաշխաւոր պետութիւն, — ո՛չ իսկ Ռուսիա — համարձակեցաւ հաշիւ պահանջել Կարմիր Սուլթանէն։

Հայերը ի զուր ամբաստանեցան իբրեւ ռուսասէր կամ անգլիասէր։ Թուրքերը 1878էն մինչեւ Մեծ Եղեռնը շարունակեցին իրենց հայահալած քաղաքականութիւնը, անպատիժ, խնդալով Եւրոպայի քթին։

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն ետք ալ յաղթական դաշնակիցները ո՛չ մէկ լուրջ աջակցութիւն ցոյց տուին մեզի։ Ուրացան մեր դատը եւ ձեռք երկարեցին իրենց երէկի եւ մեր յաւիտենական թշնամիին։

Կ'արժէ, որ պարբերաբար անդրադառնանք անցեալի դէպքերուն՝ յիշողութիւնները թարմացնելու եւ անոնցմէ դասեր քաղելու համար։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ Է

Ճոնսըն ուզեց վստահեցնել Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդը թէ կացութիւնը այնքան ալ աննպաստ չէ Վիէթնամի մէջ եւ թէ զօր. Ուեսթմորլանտ կը խորհի թէ ի վիճակի է դէմ դնելու։ Ճոնսըն յայտարարեց նաեւ. — «Մանրամասն տեղեկութիւններ ունինք ինչ կը վերաբերի Հօ Շի Մինհի հրահանգներուն։ Յարձակման առաջին մասին «ընդհանուր ապստամբութիւն» անունը տրուեցաւ։ Գիտէինք որ նպատակն էր տապալել Սայկոնի սահմանադրական կառավարութիւնը եւ այնպիսի կացութիւն մը ստեղծել որ Վիէթնամցիք եւ մենք ի վիճակի ըլլանք ընդունելու համախմբման կառավարութիւն մը, համայնավարներու տիրապետութեան տակ։ Երկրորդ նպատակն էր զանգուածային յարձակում մը Հիւսիսային Վիէթնամցի միաւորներու»։

Ճոնսըն կ'անդրադառնայ նաեւ համայնավարներու կորուստներուն. — Տասը հազար մեռեալ, 2300 գերի, մինչ Միացեալ Նահանգները 249 մեռեալ ունեցած են։ Ճոնսընի մխիթարութիւնն այն է նաեւ որ Վիէթքօնկը չէ յաջողած իր նպատակին մէջ, քանի որ ժողովրդային ընդհանուր ապստամբութիւն տեղի չէ ունեցած։ Աւելցուց սակայն թէ մեծ յարձակումի մը կը սպասեն Քէ Սանհի շրջանը։

Վիէթնամի մէջ, Վիէթկոնքը կը շարունակէ իր յարձակումները։ Սայկոնը անճանաչելի դարձած է եւ կռիւները կը շարունակուին փողոցներուն մէջ։ Հիւէի մէջ, կռիւը անխնայ է։ Քաղաքին մէջ դէմ առ դէմ են 3000 Հիւսիսային Վիէթնամցի եւ 2500՝ Հարաւային։ Ափին միւս կողմը, մարիններու երեք գունդ պաշարուած են եւ մղոն առ մղոն կը պաշտպանուին Վիէթքօնկ յարձակումներուն դէմ։ Ամերիկացիք կը խոստովանին թէ Երեքշաբթի օրուընէ ի վեր իրենց ուժերուն քսանուեհինդ առ հարիւրը կորսնցուցած են։

Տալաթ քաղաքը միշտ Վիէթքօնկի ձեռքը կը մնայ, ամերիկեան յարձակումները ետ մղուած են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ վերջ գտած են գերմանեւիտալական խօսակցութիւնները։ Վարչապետ Քիզինկէր եւ իտալացի ղեկավարները կրկնած են թէ վճռած են դիւանագիտական բոլոր միջոցները օգտագործել օգնելու համար Մեծն Բրիտանիոյ որպէսզի անդամակցի Հասարակաց Շուկային։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ պէտք է մինչեւ Երկուշաբթի իր հրաժարականը ներկայացնէ որպէսզի նոր կառավարութիւն մը կազմուի, պատրաստելու համար Մարտ – Ապրիլի երեսփոխանական ընտրութիւնները։

ԱՄՈՒԱՆԻ մէջ խօսակցութիւններ պիտի սկսին Նասրի եւ Թիթոյի միջեւ, որ հասաւ Շաբաթ օր։

ՖՐԱՆՍԱ չի հրաժարիր Մերս-էլ-Քեպիրի վրայ ունեցած իր իրաւունքներէն։ Ալժերիա որ ծովային ուժ չունի, ներկայիս ունի պատերազմական արդիական նաւահանգիստ մը, զոր Ֆրանսացիք շինած են։ Ֆրանսա, պարպելէ ետք Մերս-էլ-Քեպիրը, յոյս յայտնած է թէ ուրիշ օտար պետութիւն մը իր տեղը չի գրաւեր, գոնէ մինչեւ 1977։ Այդ թուականին կը վերջանայ Էվիանի համաձայնագրերու նախատեսած 15 տարուան պայմանագիրը։

ԱՆՏԻՊ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԷ

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք անտիպ նամակ մը Աւետիք Իսահակեանէ, ուղղուած Շաւարշ Միսաքեանին, 1924 Մայիս 14 թուականով, Վենետիկէն։ Այսօր, երբ չկան, ոչ մե՛ծ վարպետը ո՛չ ալ մե՛ր վարպետը, կը հրատարակենք այս նամակը, որպէս նշխարհ մը՝ շահեկան եւ յուզիչ։

Սիրելի ընկ. Շաւարշ Միսաքեան,

Ձեր նամակը ստացած էր իմ բացակայութեան ժամանակ. ես Ապրիլի 4ից գնացել էի մի գիւղ հանգստանալու, գըլխի ցաւեր ունէի, որ ջղայնութեան արդիւնք էր. խնդիրն այն է, որ Վենետիկը թէեւ հանգիստ քաղաք է, բայց քայլելու տեղ, պարտէզներ, հո՛ղ, հո՛ղ չունի. քար է եւ ջուր. իսկ ինձ համար պէտք էր հող, անտառ, դաշտ, օդ… գրօսնել բաց օդում, անվերջ գրօսնել. մի ամիս մնալուց յետոյ, կազդուրուած վերադարձայ։

Գրում էք թէ, սիրտ ունեմ աշխատելու. հարկաւ — չունեմ. ի՞նչ սիրտ կարող է լինել. ի տես ի՞նչ բաների. բնաջնջուած հայ ժողովրդի մի մասի՞, թէ մնացած բոլշեւիկեան անբարոյացած միւս մասի… Հարկաւ յուսահատ չեմ, բայց կորով, եռանդ չունեմ, եւ ոգեւորութեան աղբիւր. եւ այդ է պատճառը, որ քիչ եմ գրում, եւ երեւի լաւ չեմ էլ գրում (թէեւ հիմա ո՞վ է որ լաւ է գրում, ամէնքն էլ հին, մաշուած յուշերով են ապրում)։

Սակայն անգործ էլ չի կարելի նստել, մի բան պիտի անել, աւելի քիչ տանջուելու համար։ Վէպս վերջացած է, բայց մշակում եմ, եւ ինչքան մշակում եմ, այնքան տեսնում եմ նրան թերիները. զզուելի բան է եւ գրագէտ լինելը — միշտ դժգոհ իրենից, իր գրածներից, մի խօսքով… էհ, կեանքը մի բան է, որ ընկել, քաշ ենք տալիս, կ'երթանք, եւ երեւի ամենաերջանիկ օրը այն օրն է, երբ էլ գոյութիւն չենք ունենայ։

Գրում էք, որ փեսայ էք դարձած. շընորհաւորեմ, երեւի բախտաւոր էք զգում Ձեզ, քանի որ այդ լուրջ հասակում լծի տակ էք մտել. Աստուած տայ, աւելի բախտաւոր լինիք. ինձ համար՝ ամուսնական կեանքիս մէջ զաւակն է միակ իրական բանը, որի համար տանում եմ այս անհամ գոյութիւնը։ Յաճախ, երբ մըտքովս անձնասպանութիւն է անցնում, զաւակիս որբ չթողնելը ինձ կապում է կեանքին…։

×

«Ճակատամարտ» Զմիւռնի աղէտից յետոյ դադարեցին ինձ ուղարկել. երբեմն Ս. Ղազար գնալիս կարդում եմ թերթերը, սակայն «Հայրենիք», «Յուսաբեր» ստանում եմ, եւ «Կոչնակ», եւ իրազեկ եմ որոշ չափով մեր դժոխքին. մի ամիս թերթ չկարդացի, եւ աւելի լաւ էի զգում ինձ, հայ թերթերը թունաւորում են մարդու հոգին։ Զլինեն, աւելի լաւ է։ Թերթերի պատճառած ջղագրգռութիւնը հիւծում է մեր վերջին ուժերը. «որբութիւն, սով, անտէրութիւն, ազգերի ըրմարդութիւն, անսրտութիւն, Վան, Մուշ, Անի, բոլշեւիզմ, Թուրք, քուրդ, վրացի, Չիչերին, արեւելքի յեղափոխութիւն, տեղահանութիւն, միսիոնէր… եւայլն, եւ այլն» մղձաւանջներ են անվերջանալի, ուղեղը կրծող որդեր…։ Թողնենք սա։

Հարց էք տալիս, թէ արդեօք գիտե՞մ իտալական նոր, ժողովրդական մի վէպ՝ ֆրանսերէնի թարգմանուած, ամօթ է խոստովանելը որ չգիտեմ. յայտնի են ինձ միայն դ'Անոնցիոյի վէպերից. ես տակաւին դժուարութեամբ եմ կարդում սրանց հեղինակները. եւ մեծ բաներ չունեն, առանձնապէս, այնպէս որ աւելի սիրով կարդում եմ գաղղիական, գերմանական, ռուսական հեղինակները. արժէքաւոր է Փիրանտելլօ, ֆրանսերէն կան բաներ, (Լը Լիվռէ Ռուժ), Լիպռէրի Սթոք։ Աւելի լաւ գրականութիւն ունեն հիւսիսի ժողովուրդները. արժէ նրանցից թարգմանել։

Տիկին Պերճուհին ի՞նչ զգայուն բաներ ունի. կ'խնդրէի բարեւէք նրան իմ շնորհաւորութիւններով։

Ձերմ բարեւներով եւ յարգանօք

Ձերդ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՄԱՀԱԶԴԻ

Շատ տարիներ, ըսենք կէս դար առաջ, երկիր, մենք ոչ գուշակ ունէինք, ոչ ալ աստղաբաշխ, որ երկին կամ երկինքին նայելով, ըսէր մեզի, թէ նոր տարին ի՞նչ տեսակ տարի պիտի ըլլայ. պատերազմի՞ թէ խաղաղութեան, առատութեա՞ն թէ երաշտի, կարկո՞տը պիտի վնասէ մեր արտերուն, թէ մարախը, ժաժք — երկրաշարժ — տեղի պիտի ունենա՞յ, պարբերական կոտորածը որը պիտի թողո՞ւ մեզ... Այս բաները գիտնալու համար, կը սպասէինք արագիլներու գալուն, վերադարձին: Մարտ ամսուն մէջ, օր մըն ալ, հայրս, Դուրթին միխանէն հանդիպելով, քանի մը հատ քաշած, թեթեւ մը ճօճուելով կուգար տուն՝ ու կ'ըսէր, թէ լէյլէկը — արագիլը — ինչ էր բերած իր հետ, — Հա՞սկ, օ՞ձ, երկա՞թ, լաթի կտո՞ր մը, (իրենց բառով՝ չափութ):

Այն ատեն գեղի իմաստունները, կամ անոնցմէ ամէնէն իմաստունը, բերուած իրին բնոյթէն՝ կը գուշակէին տարւոյն ու մեր ապագան:

Եթէ այդ գուշակութիւնը ուրախառիթ, բարի էր, հայրս կը խմէր իր ուրախութենէն, եթէ չար էր ու անբաղձալի՝ մեբախէն...:

×

Հիմա, հոս, որ նոր տարին, ըստ իր բարի սովորութեան, նորէն եկած է, բնական է որ կրկին հետաքրքրուինք՝ գիտնալու համար, թէ ի՞նչ բերած է իրեն հետ՝ ու ի՞նչպէս պիտի ըլլան մեր օրերը. կռի՞ւ, խաղաղութի՞ւն, սո՞վ, գինւոյ ու ցորենւոյ առատութի՞ւն, աշխարհի վե՞րջ... Բայց որովհետեւ հոս արագիլ չկայ՝ իր բերած առարկայով մեր բախտը մեզի պարզաբանելու, ուզենք չուզենք, մեր ակնարկը պաշտօնական գուշակներու դարձուցած, կը սպասենք անոնց բերնին բացուելուն: Դժբախտաբար, անոնք ալ, առհասարակ մանրուքներով են հետաքրքրուած. Լոլոբրիճիտայի յղութեամբ, Սինաթրայի ապահարզանով, կամ Լիզ Թէյլըրի ամուսնութեամբ... Մինչդեռ մեր հետաքրքրութիւնը ուրիշ ուղղութեամբ կը տարածուի. մենք կը հետաքրքրուինք մեր ապագայով, մեր ազգային հողերով, մեր ԱՐԱՐԱՏՈՎ, մեր հողերով, մեր դատով, մեր գոյութենով, Սփիւռքի ճակատագրով, մեր լեզուով, մեր Աբեղեան ուղղագրութիւթենով, մեր նոր սերունդով, ու քիչ մը եւս առաջ երթալով, ըսենք՝ լուսինով ու արեւով ալ: Լուսինով՝ որ դարերով խոստովանահայրն է եղած սիրողներուն ու արեւով՝ որ պաշտուած է մեր նախահայրերէն՝ ու մայրն է ամէն բարեաց:

Ամէն անգամ երբ կարդամ, թէ Ամերիկացիք կամ Խորհ. Միութիւնը դնդակ մը արձակած են դէպի լուսին, սիրտս դող կ'ելլէ, սիրտս դող կ'ելլէ՝ վախնալով որ կ'երթան ու կ'ապականեն գիշերուան մեր լապտերը:

Բարեբախտաբար, արեւը, որուն տաբերքը նուազագոյնը հինգ միլիառ տարի կը հաշուուի, դեռ տաք է, ինքզինք պաշտպանելու ընդունակ: Ճիշդ է, ինչպէս ամէն բան, ան ալ օր մը պիտի մեռնի, միայն թէ, այդ մահը տեղի պիտի ունենայ պայթումով. ու երբ պայթի, պիտի եռան մեր ծովերն ու ովկիանոսները ու լեռները դառնան հրաշէկ:

Ալ ըսելու հարկ կա՞յ, թէ այդ պահը մեր ալ վերջը պիտի ըլլայ... Ալ ոչ ազգ, ոչ հայրենիք, ոչ սահման, ոչ ափ մը հողի ու Աստուծոյ տուած ջուրերուն մէջ նաւարկութեան իրաւունքի համար կռիւ, ոչ դաշնակցական եւ ոչ համայնավար կամ ռամկավարութիւն:

Մինչեւ հիմա, երկիրը պարբերաբար կը տաքնայ ու կը պաղի: Ներկայիս իր տաքնալու շրջանն է որ կը բոլորէ: Բեւեռի սառի դաշտերը հալելու վրայ են, ու ովկիանոսները՝ տարին մէկ մատնաչափ կը բարձրանան: Արհամարհելի չէ այս աճման չափը: Եթէ երկրաշարժներու ցնցման պատճառով երկրի կեղեւին վրայ կքումներ ու փլուզումներ գոյանալով, չչէզոքացնեն այդ աճումը, ջուրերու բարձրացումը, Հոլանտան ու իր նման երկիրներ, մեր կեանքի տեւողութեան իսկ, կը մնան ամբողջութեամբ ջուրերու տակ:

Վերջին տարիներս, (նոյնիսկ այս տարի, ձմեռը ահաւոր ցուրտ մը կայ. ու առաւօտուն, երբ կը բանայի դուրսի դուռը, բնատեղիէն երկաթը ձեռքս փակաւ), ցուրտ ձմեռներ ու համեմատաբար զով ամառներ ունեցած ենք, բայց ասոնք պատահական բաներ են, բացառութիւններ: Հազար ինը հարիւր երեսունէն ի վեր, Եւրոպայի ու Հիւսիսային Ամերիկայի ջերմութիւնը աստիճանաբար բարձրանալու վրայ է: Հաշուուած է որ բարեխառնութեան ամբողջական փոփոխութիւն մը 250.000 տարի պիտի առնէ. այս հաշուով, պիտի գայ օր մը, որ Պոսթոն, ուր մեր թերթերու խմբագիրները կ'ապրին տառոյցի ծովով մը իրարմէ անջատուած, մշտնջենական գարուն պիտի ունենայ Մայամիի պէս, ուր հիմա նարընջենիներ կը ծաղկին ու եղակը կը բուրումնաւէտէ օդը: Երբ այդ օրը գայ, Կրինլենտի մէջ, ուր սառի խաւը երկու մղոն թանձր է հիմա, վարդենիներ պիտի ծաղկին եւ կակաչներ...:

Կը կարծուի, թէ երկրի արեւուն շուրջ դառնալու ծիրին կրած աննշան փոփոխութիւններն են որ պատճառ կ'ըլլան երկրի բարեխառնութեան պարբերաբար փոխուելուն: Քանատայի ու Մ. Նահանգներու հիւսիսային սահմանագլխին վրայ պառկող երեք լիճերը օր մը սառնակոյտեր էին. սառի դօտին, դէպի հարաւ, մինչեւ Շիքակօ՝ ու եւրոպական ցամաքամասի վրայ ալ՝ մինչեւ Փարիզ էր հասած. յետոյ սկսաւ ջերմացման շրջանը, որ դեռ կը շարունակուի: Յետոյ պիտի սկսի պաղիլ, ապա տաքնալ՝ ու այսպէս շարունակաբար մինչեւ արեւի մահը...:

Արեւը, որուն ջերմութիւնը մակերեսին վրայ սանթիկրատով 6.000 ու կեդրոնին մէջ 20.000.000 ըլլալ կ'ենթադրուի, երբ սպառէ իր արտաքին մասին վրայ գտնուող ջերմոյժն ու վառելանիւթը, կեդրոնի նիւթերը պիտի խուժեն դուրս յառաջացնեն աքոս, ջերմութիւնը իջեցնեն կէսի, պայթումներ տեղի պիտի ունենան ու արեւը հսկայ կարմիր սկաւառակի մը պէս պիտի կախուի անջրպետին մէջ՝ եռացնելով ծովերը, ածխացնելով բոլոր մոլորակները ու դարձնելով մեր լեռները հրաշէկ:

Երբ արեւուն վերջնական պայթումին ժամանակը գայ, ինչպէս բազմաթիւ մեծ աստղեր կը պայթին, հաւանաբար մեր երկիրը նետուի անհուն տարածութեան մէջ՝ ուր, խաւարին ու բացարձակ պաղին ու սառնամանիքին մէջ, ծփայ յաւիտեանս յաւիտենից:

Այս բաները տեղ պիտի չունենան վաղը կամ միւս օր, մի՛ վախնաք: Մենք, նուազագոյնը, 5 միլիառ տարի եւս մեռնելիք արեւուն մահազդը, գործ մը տեսած ըլլալու համար, այսօրուընէ գրեցինք:

ԱՐԱՄ ՀԱՄԿԱՁ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչ էլ որ լինէր պատճառը, Հայերը ամբողջ չորս տարի՝ 1910 թուականից մինչեւ 1914 թուականը, խաղաղ կեանք ունեցան, եւ ինչպէս միշտ պատահում է նման դէպքերում, նոյնիսկ այդ կարճ ժամանակամիջոցում իսկոյն պոռթկացին նրանց բռնադատուած ստեղծագործական ուժերը եւ վերածնունդ սկսուեց նրա հոգեւոր ու նիւթական կեանքում:

Հէնց այդ ժամանակ էր, որ Սիամանթօն, շրջելով նախ աւեր գիւղերը, իսկ ապա Ամերիկայի եւ այլ երկրների Հայոց գաղութները, գրեց իր «Հայրենի հրաւէր» գիրքը՝ հայրենադարձութեան կոչ անելով ջարդից փախած Հայերին...

Հայրենադարձի կոչ... նոր եւ աւելի մեծ եղեռնի նախօրեակին...

Մի՞թէ այդքան միամիտ էին հայ ժողովուրդն ու մտաւորականները: Այո, դժբախտաբար միամիտ էին, սակայն այն յաւերժական միամտութեամբ, որով աշխատաւոր մարդը միամիտ է լինում մարդասպանի համեմատութեամբ, ազնիւ մարդը՝ ստահակի, մտածող մարդը՝ գազանի հանդէպ:

Նրանք ոչ միայն միամիտ էին, այսինքն՝ ազնիւ, այլեւ վեհ ու հպարտ նոյնիսկ տանջանքի մէջ, ինչպէս վայել է իսկական մարդուն, որն ուրիշներին էլ իր չափանիշով է նայում:

Քաջ գիտենալով, թէ ով է իրականում բորբոքում թուրք ամբոխի մթին բնազդները, յատկապէս կրօնական մոլեռանդութիւնը, նրանք, այդ թւում նաեւ Վարուժանն ու Սիամանթօն, այդ ամբոխի մասին խօսում էին թէկուզ արհամարհանքով, բայց եւ... ցաւով, այնպէս, մարդն է ցաւում, տեսնելով մարդու կերպարանքը կորցրած իր նմանին...

Բայց ի՞նչ է կամքը եւ կորովը այդ
վատոգի վոհմակին,
Որ գաղափարին եւ գեղեցկութեան համար
չէ, որ կը շարժի,
Այս երկրայելի եւ չհասկցուած կրօնք-
ներու ժանտին համար կը մռնչէ
Կամ գողութեան, կողոպուտի եւ աւերի
իր վաղանցուկ յոյսերուն...

գրում է Սիամանթօն իր «Յաղթանակ մը» բանաստեղծութեան մէջ:

Նոյնիսկ ջարդերի ամէնից ահաւոր պահերին, երբ մահակներով, կացիններով ու մանգաղներով զինուած խուժանը յարձակւում էր հայկական գիւղերի վրայ, Սիամանթօն, ինչպէս այդ վայել է Սասունցի Դաւթի յետնորդին, իրենց տունն ու պատիւը պաշտպանող Հայերին յորդորում էր կրակել ոչ թէ մոլորեցուած ամբոխի, այլ նրա մութ կրքերը բորբոքողների վրայ...

Ապարօշին ուղղեցէք այն որ ձեռքը դրօշ
մ'ունի եւ ձիու մը վրայ բազմած,
Քարոզներովն իր կարմիր՝ խեղճ խուժանը
խենթեցուց...
Կրակեցէք, ձեր զոհերն առաջինի եւ
աշխատասէր
Քաղաքցիներ չեն երբեք, այլ ցեցերն են
ցեխակոյտ...

Այո, նոյնիսկ այդքան սոսկալի ոճիրներ տեսնելուց յետոյ, որոնք կատարւում էին, ճիշդ է, կուրացած, բայց մարդու ձեռքով, Սիամանթօն էլի չէր կորցնում իր հաւատը դէպի մարդը, դէպի գալիքը:

Այդ էր պատճառը, որ նա, չնայած իր ընկերների ու բարեկամների թախանձանքներին, 1914 թուականի ամրանը Ժընեւից Պոլիս վերադարձաւ եւ, ինչպէս Աւետիք Իսահակեանն է պատմում, «Ընկաւ գազանի երախն» այն ժամանակ, երբ «Սուրբ Մեսրոպ» հրաշալի պոէմից յետոյ ծրագրում էր գրել «Արտաւազդ» պոէմը եւ Վահան Տէրեանի հետ Մոսկուայում նոր գրական հանդէս հիմնադրել...

Ծանր եւ ահաւոր եղաւ Սիամանթօյի կեանքը, իսկ մահը՝ կրկնակի ծանր ու ահաւոր:

Ընդամէնը 37 տարի ապրեց նա եւ ըն-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այո՛, ամէնքն ալ, ամէնէն հաւատարիմ կարծուածն ալ կեանքիս դէմ կը դաւեն մոլտաց ակռաներուն մէջէն:

Յետոյ կրկին աչքերը յառեց փոքրիկ թուղթի կտորին վրայ զոր ձեռքը բռնած էր միշտ եւ խոշորացոյցը մօտեցնելով նորէն կարդաց ծայրէ ծայր ու երկար ատեն աչքը անոր վրայ սեւեռած մնաց, ջանալով իր դիւային իմացականութեան բոլոր ուժովը գուշակել ու մեկնել ամբողջ խօսքերը:

— «Սովորական ճամբով կրնանք թղթակցիլ», կրկնեց ինքնիրեն... ո՞րն է սովորական ճամբան, սուրհանդակ ադամնե՞րը, թէ ուրիշ միջոց մը ունին ... այս ի՛նչ սարսափելի բան է, այնքան զգուշութիւններէն ետքը, տակաւին սովորական ճամբով գաղտնի թղթակցութիւն կը կատարուի իմ քիթիս տակ... «Կարմիր ծովի գործ»ն ի՞նչ է արդեօք... այդ գործին բնաւ խելքս չի հասնիր. պէտք է լուսաբանել այդ կէտը... «վեց թռչուն փախած» այս խօսքերն ալ շատ մութ են, ապահովաբար թռչունը ուրիշ նշանակութիւն մը ունի այստեղ...:

Ապտիւլ Համիտ նորէն սկսաւ տենդային քայլերով ժուռ գալ սենեակին մէջ, մէկ ձեռքով փոքրիկ տոմսը՝ եւ միւսով խոշորացոյցը բռնած: Իր տագնապը հետզհետէ կ'աւելնար քանի կը մտածէր խորհրդաւոր թուղթին առեղծուածային խօսքերուն վրայ:

— Ա՛խ, ի՛նչպէս այդ աւանակները ձեռքերնէն փախցուցին այդ չորս անձերը: Հիմա ամէն բան հասկցած պիտի ըլլայինք, հառաչեց ինքնիրեն, ապահովաբար այս տոմսակը անոնց կողմէ գրուած է իրենց ընկերներուն...:

Սրահին մէջտեղը կեցաւ եւ կրկին խոշորացոյցը մօտեցուց տոմսին:

— Այո՛, գոչեց յաղթական կերպով, այո՛, իրենց կողմէ գրուած է այս թուղթը... «վտանգէն ազատեցանք» կը ծանուցանեն, տարակոյս չկայ որ Ենի Մահալլէի դէպքին կ'ակնարկեն: Ազատեցա՛ն ոճրագործները մեր ապուշներուն անճարակութեան շնորհիւ... ա՛խ, ամէնքն ալ խօսք մէկ ըրած են իմ կորուստս պատրաստելու համար... բայց իրենց պիտի ցուցնեմ, ամէնուն ալ պիտի հասկցնեմ...

Ու կատաղի թափով մը սկսաւ նորէն իր պտոյտը սրահին մէջ: Ապտիւլ Համիտ իր բարկաճայթ աչքերով ու ջղային շարժումներով վանդակի մէջ բանտարկուած վագրի մը երեւոյթը ունէր այս վայրկեանին եւ զինքը տեսնող մը ապահովաբար վախ պիտի զգար:

Յանկարծ խոյացաւ պատին վրայ զետեղուած ելեկտրական զանգակին եւ ուժով մը կոճակին վրայ կոխեց, մատը երկար ատեն կոճակին վրայ պահելով:

Րոպէ մը ետքը դուռը բացուեցաւ եւ Սուլթանին հաւատարիմներէն մէկը, սեւամորթ երկայնահասակ ներքինի մը, Սայիտ անուն, դրան սեմին վրայ երեւցաւ:

— Շուտ Թահսին փաշան հոս կանչէ, գոչեց Ապտիւլ Համիտ կատաղի շեշտով մը:

Ներքինին որ իր տէրոջ այդ ջղագրգիռ վիճակներուն յաճախ հանդիսատես եղած էր, առանց այլայլելու խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուռը փակելով աներեւոյթ եղաւ:

Բռնաւորը որ տակաւին իր ձեռքին մէջ բռնած էր թուղթի կտորը, զայն անմիջապէս իր գրպանը դրաւ, իսկ խոշորացոյցը նետեց սրահին մէկ անկիւնը, եւ դարձեալ շարունակեց իր վանդակափակ վագրի պտոյտը ընդարձակ սրահին մէջ:

Յետոյ, քիչ մը հանդարտած, ինկաւ թիկնաթոռի մը մէջ աչքերը անթարթ յառելով սենեակի ձեղունին:

Քիչ մը ետքը պալատի առաջին քարտուղար Թահսին փաշա ներս մտաւ եւ յուշիկ քայլերով յառաջացաւ դէպի իր վեհապետը եւ սրահին մէջտեղ կենալով պայմանադրական բարեւը տուաւ:

Ապտիւլ Համիտ որ ներս մտնելուն պէս նշմարած էր իր հաւատարիմ ծառան, բնաւ կենդանութեան նշան մը ցոյց չտուաւ եւ շարունակեց իր նայուածքը սեւեռած պահել դէպի ձեղունը:

Յետոյ յանկարծ աչքերը վար առնելով գոչեց առանց ուրիշ որեւէ նախաբանի.

— Ամէնքդ ալ դաւաճաննե՛ր էք, ամէնքդ ալ ինծի դէմ կը դաւէք, այո՛, իմ կործանումս կը պատրաստէք...

Քարտուղարը գլուխը խոնարհած, առանց պատասխան մը տալու կը սպասէր այդ բարկութեան նոպային մեղմանալուն եւ կը ջանար գուշակել թէ ի՛նչ բանի ակնարկել կ'ուզէր իր տէրը:

— Ամէնուդ ալ արժանի պատիժը պիտի տամ, կը գոռար բռնակալը դողահար ձայնով մը:

Թահսին փաշա կը շարունակէր միշտ ակնածական լռութիւն մը պահել, շանթահար դիրքով մը մէկ կողմին հակած ու ձեռքերը քով քովի, փորին վրայ ծալած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(41 – Շար.)

տեղծագործեց ընդամէնը 15 տարի, այդ կարճ ժամանակամիջոցում երգելով երեք տեսակի ջարդեր՝ այն ջարդերը, որոնց մասին լսել էր, նրանք, որ տեսել էր սեփական աչքով եւ այն ջարդերը, որոնք նա նախատեսել էր իր բանաստեղծի անշեղ բնազդով դեռեւս տարիներ առաջ եւ որոնց զոհ գնաց նաեւ ինքը:

Դեռեւս 1902 թուականին նա գրում է.

Անապաբեցէք, ձեզի եմ, որովհետեւ բոլոր
կեանքերը պիտի ջախջախուին,
Բոլոր ամոլները պիտի արիանան եւ բոլոր
այրիները պիտի մահանան,
Բոլոր նորածինները իրենց խանձարուր –
ներուն արիւնոտ ծալքերուն տակէն,
իրենց կեանքին անգիտակ աչուքները
մահուան մէջը պիտի բանան...

Սարսռեցնող մի կանխատեսութեամբ Սիամանթօն բազմիցս գրել է նաեւ իր սեփական մահուան մասին: Իր բանաստեղծութիւններից մէկում, արդէն հաշտուած նահատակութեան մտքի հետ, դահիճներին դիմելով, նա հպարտութեամբ գոչում է.—

Ահա ձեզի ցեղիս վերջին սափորն արիւնի,
Ըմպեցէք զայն ցմրուր, եթէ դուք դեռ
ծարաւ էք...

Եղեռնի վերաբերեալ բոլոր գաղտնի փաստաթղթերում եւ յատկապէս Թալէաթի ուղարկած ծածկագրերում դահիճները հայ ժողովրդի փոխարէն գործ են ածել «ինչ-որ մի ժողովուրդ», «ոմն մի ցեղ» եւ այլ անորոշ արտայայտութիւններ

Զգւում ինչից է այդ, դահճի՝ դէպի անպաշտպան ու անմեղ զոհն ունեցած հատուցման սարսափի՞ց, թէ նրանից, որ այդ ոճրագործները, դեռ իրենց մտայղացումը չիրականացրած, կարծել են, թէ մեր ժողովուրդն արդէն վերացել է, դարձել է անորոշ մի բան... Բայց ինչ էլ որ լինի դրա պատճառը, արժէ այսօր ի լուր աշխարհի նորից ու նորից ազդարարել, որ հայ ժողովրդի անթիւ ու անհամար դահիճները, սկսած ոմն «Յազկերտից» մինչեւ «ինչ-որ Թալէաթ ու Էնվեր», իրենց անփառունակ վերջին են գտել ու փոշիացել, մինչդեռ հայ ժողովուրդը եղել է, կայ ու կը լինի յաւէտ, ինչպէս իր բանաստեղծների, այդ թւում եւ Սիամանթօյի անմահ երգն ու ոգին:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

«ԶՈՋՕ»ԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

1968ի առաջին օրը, պատարագը դեռ նոր աւարտեր էր: Գաւառացի նորեկ մը՝ մօտենալով, ծերունիի մը սրբութիւն տանելու հրաւիրեց զիս: Սրբատուփս առնելով ճամբայ ելայ:

Գումգափուէն Ենիգափու, ծովեզերեայ պարիսպներուն տակէն յառաջացանք: Բաւական մը քալելէ ետք, տնակի մը առջեւ հասանք: Ներսը տակնուվրայ տնիքէն ու պատերու ճեղքերէն ջուրեր կը վազեն, վարը տախտակամածին վրայ պառաւ մը կռնակի վրայ կիսամեռ պառկած է:

Շամամ տիկինը 120 տարեկան ծերունի մըն է: Ազատ լեռներու օդը շնչած, գուլալ աղբիւրներու ջուրով սնած, առողջ կազմով գաւառացին, այս վատառողջ ու նեղ սենեակին մէջ, տեսողութիւնը կորսնցուցած, լսողութիւնը տկարացած, ուշակորոյս, հիւանդ պառկած է: Օտար միջավայրի ապականած ու թունաւոր օդը անոր կուրծքը կը ճնշէ... Ես ծերունին մահամերձ կարծելով, վրան աղօթք մը կարդալու համար, երբ պայուսակէս խաչս հանելու կը պատրաստուէի, ձայն մը լսեցի.

— Տատէ՛, Երէցն է եկեր...

Պառկողը ուշքի եկաւ, գլուխը աջ ու ձախ երերցնելով հարց տուաւ.

— Հէ՞...

— Երէ՛ցը... Երէ՛ցը եկեր է...

Ան արագ շարժումով մը բազուկներուն կռթնելով, անկողնին մէջ շտկուեցաւ ու նստաւ: Ես ալ խաչս տեղը դնելով, «Զղջում»ը արտասանել սկսայ: Բայց տեսայ որ ան իմ ըսածներս չէր իմանար եւ չէր պատասխաներ, այլ ինքնիրեն բաներ մը կը մրթմրթար... Ես կեցայ ու սպասեցի, թէ ի՞նչ պիտի ընէ: Խօսելը դադրեցնելով, երեսը խաչակնքեց ու բերանը բացաւ...

Այն ատեն կատարելապէս համոզում գոյացուցի, թէ ան իր գիտակցութեան տէրն էր եւ կրօնական օրինական կանոններուն կատարելապէս տեղեակ...: Ուստի, կատարեալ խղճի հանդարտութեամբ, սրբութիւնը մատակարարեցի: Ան նորէն խաչակնքեց ու իր անկողնին մէջ պառկեցաւ:

Այդ շարժուձեւը, իր լուռ բողոքն էր... եւ որովհետեւ ես էի որ կը նշմարէի այս պարագան, իր դէմը բազմոցի մը վրայ նստելով, Շամամ տիկինին դէմքին վրայ 120 տարիներու պատմութիւնը սերտել ուզեցի:

Ամէն անցնող տարի, անոր նիւթական կառոյցէն մաս մը պակսեցուցեր է: Եւ սակայն, Սասնոյ սարերու մաքուր օդին կարմիր հետքերը չեն կրցեր սրբել... Եւ ահա այդ բիծերուն մէջ կը տողանցեն անմահ յուշեր...:

Ես խորհրդածութեանց մէջ խորասուզուած կը խոկայի... եւ ահա երիտասարդ մը Շամամի մօտենալով ձայնեց.

— Զոջօ՛...

Այս ձայնը ծերունին ոգեւորեց: Նորէն անկողնին մէջ շտկուեցաւ: Թեւերը բացաւ եւ իրեն մօտեցող երիտասարդին գլուխը թեւերովը պատելով, իրեն քաշեց ու ջերմագինս համբուրեց:

Քանի մը օրեր ետք, ծերունին ննջած էր: Մայր եկեղեցիէն դէպի գերեզման, գագաղին առջեւէն ձիւնի հաստ շերտերը ճեղքելով երբ կը քալէինք, «Զոջօ»ն յիշեցի: Թաղումը վերջացնելէ ետք, Սասունցիներուն հարցուցի, թէ «Զոջօ» ի՞նչ կը նշանակէ, հարցումիս պատասխանը.

— «Մեծ մայրիկ» եղաւ:

Որովհետեւ Սասունցիներու մնացորդները Քիւրտերու մէջ մնացած են, կարծեցի որ այս բառը քրտերէն էր... Բայց ոչ, ան հարազատ հայերէն է:

Զոջօն «զօջ»էն կուգայ:

Զօջ... մեծ... աւագ... առաջաւոր կը նշանակէ:

«Զոջօ»ն ալ Սասունցիներու բարբառով, «մեծաւորուհի» մեծ տիկինի իմաստով կը գործածուի:

Գաւառացիներու հետ ունեցած յարաբերութեանս միջոցին, համոզուեցայ, թէ միայն Սասունցիները հարազատ հայերէնին հաւատարիմ մնացած են:

Անոնք, առաւօտները բարի լոյս... կէսօրին, բարի օր... երեկոներուն ալ, բարի իրիկուն կ'ըսեն:

Քաղաքացիները, քաղաքակրթուած ըլլալու համոզումով կը պարծենան... եւ սակայն, գաւառացիներէն սորվելիք շատ բաներ ունին...:

Գաւառի սէրը սրտիս, գաւառացիներու մտերիմ: Ու ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԹԱՓԱՆՑԻԿ ՊՈՂՊԱՏ

Սամուէլ Ռիւպէն անունով Ամերիկացի մը ստեղծեց չժանգոտող պողպատ մը, որ թափանցիկ ըլլալով հանդերձ ունի սովորական պողպատին զօրութիւնը:

ՆԱԽԱՏԵՍԵԼ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐԸ

1966 Ապրիլի աղետալի երկրաշարժէն ետք, Թաշքենդի շրջանին մէջ տեղի ունեցան 800 զանազան աստիճանի երկրաշարժներ: Մարդիկ առայժմ չեն կրնար արգիլել երկրաշարժները, բայց կրնան որոշ չափով զանոնք նախատեսել:

Զանազան ձեւերէն մէկը առաջարկուեցաւ վերջերս Ուզպեքիստանի երկրաշարժի հիմնարկութեան կողմէ: Ինքնաշխատ սարքերու միջոցով չարունակ չափել ջրհորներու մէջ գտնուող ռատոն կոչուած հազուագիւտ կազին քանակը: Այս կազը ընդհանրապէս կուգայ երկրագունդի խորքէն, շոգարձակ նիւթերու շարունակական քայքայման հետեւանքով եւ հետզհետէ կը բարձրանայ մինչեւ երկրին մակերեսը, մնալով կայուն մակարդակի մը վրայ: Գիտնականները գտան, թէ երկրաշարժին կամ ցնցումներու նախօրեակին, երկրին ստորին խաւերու մէջ ծնունդ կ'առնէ բարձր ճնշումի դաշտ մը, որ արագ դուրս կը մղէ ռատոնը, որուն քանակութիւնը կը բարձրանայ երկրին մակերեսին մօտ:

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուին, որ հորին մէջ ռատոնի քանակութիւնը չափելով կարելի է ոչ միայն 15–20 ժամ առաջ նախատեսել երկրաշարժի մը մօտեցումը, այլեւ ճշդել միաժամանակ անոր ուժը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԻՖՂԻՍԻ ԱՓԻՆ, գրեց Լեւոն Շահոյեան, Պէյրութ 1967:

×

ՋԱՀԵՐԹ, հոգեւոր պարբերաթերթ Յունուար 1968, հրատարակութիւն Հայ Աւետ. հոգեւոր եղբայրութեան, Պէյրութ, Լիբանան:

×

ԱՆԻ, պարբերաթերթ, հրատարակութիւն Անի օթեակի թիւ 11, Պէյրութ, Լիբանան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Շառաւիղները չե՞ն կրնար չուաններով կապուիլ:

— Շառաւիղները կը կապուին, բայց միջանիւը ոչ: Մանաւանդ որ անիւին հրջանակն ալ աւրուած է:

— Այս քաղաքը կառք վարձող մը չկա՞յ:

Զխազարմանն ու սայլագործ վարպետը երկուքը միասին իրենց գլուխը վեր ընելով պատասխանեցին.

— Ոչ:

Անբաւ ուրախութիւն մը զգաց ճամբորդը: Յայտնի էր թէ Նախախնամութեան մատը կար այս գործին մէջ: Ան էր իր կառքին անիւը կոտրողը եւ զինքը կէս ճամբան ձգողը: Բայց հնազանդած չէր Նախախնամութեան այս առաջին ազդանշանին, որ տեսարանն էր. ամէն ճիգ թափած էր իր ճամբորդութիւնը շարունակելու համար. ուղղամտութեամբ ամէն միջոցներու դիմած էր ընդունայն. եղանակն ալ, յոգնութիւնն ալ, ծախքն ալ առ ոչինչ սեպած էր նպատակին հասնելու համար. որեւէ կերպով յանցաւոր չէր կրնար համարուիլ ինք: Աւելի հեռու երթալու արգիլուելն իրեն վերաբերեալ խնդիր մը չէր: Յանցանքն իրը չէր. այս արգելքը ոչ թէ իր խղճին այլ Նախախնամութեան թոյլտուութեամբը պատահած էր:

Շունչ առաւ: Ժավէրին այցելութենէն ի վեր առաջին անգամն էր որ ազատօրէն եւ բոլոր կուրծքովը շունչ մը կ'առնէր: Այնպէս կը կարծէր թէ քսան ժամէ ի վեր իր սիրտը ճնշող երկաթեայ ձեռքն ա՛լ թողուց զայն:

Կ'երեւակայէր թէ Աստուած իր կողմն էր, եւ կը յայտնուէր:

Ըսաւ ինքնիր թէ ըրած էր ինչ որ կրնար ընել եւ թէ հիմա իրեն կը մնար ետ երթալ հանդարտօրէն:

Եթէ սայլագործին հետ ըրած խօսակցութիւնը պանդոկին սենեակներուն մէկուն մէջ տեղի ունեցած ըլլար, ոչ ոք ականատես եղած պիտի ըլլար ըսուած խօսքերուն, իրերու վիճակը անփոփոխ պիտի մնար, եւ հաւանական է որ հարկ պիտի չունենայինք պատմելու յետագայ դէպքերուն եւ ոչ մին. բայց այդ խօսակցութիւնը փողոցը տեղի ունեցած էր: Փողոցին մէջ ամէն անգամ որ խօսակցութիւն մը կ'ըլլայ, անհրաժեշտ խումբ մը կը կազմէ: Միշտ կան այնպիսի անձեր որոնք միմիայն կ'ուզեն հանդիսական ըլլալ: Երբ ճամբորդը սայլագործին հարցումներ կ'ընէր, քանի մը եկողներ եւ գացողներ անոնց բոլորտիքը կանգ առած էին: Նորատի տղայ մը որ ոչ ոք ուշադրութիւն ըրած էր քանի մը բոպէ մըտիկ ընելէն ետք խումբէն բաժնուած եւ գացած էր վազելով:

Ճամբորդը, իր ներքին խորհրդակցութենէն ետք զոր քիչ մը առաջ նշմարեցինք, երբ կ'որոշէր ետ դառնալ, այդ տղան ալ ետ կը դառնար պառաւ կնիկի մը հետ:

— Պարոն, ըսաւ կինը, ծառաս կ'ըսէ թէ կառք մը վարձու բռնել կ'ուզէք:

Ճամբորդը երբ լսեց այս պարզ խօսքերը, զոր տղայի մը առաջնորդութեամբը եկող պառաւ կնիկ մը ըսած էր, կռնակէն սկսաւ քրտինք հոսիլ ուղխօրէն: Կարծեց թէ զինք արդէն թոյլ տուող ձեռքը ետեւէն մութին մէջ վերստին կ'երեւար, եւ թէ բոլորովին պատրաստ նորէն բռնելու զինքը:

— Այո՛, կին դու, վարձով բռնելու կառք մը կ'ուզեմ պատասխանեց:

Եւ շուտով շարայարեց.

— Բայց այս քաղաքին մէջ չկայ:

— Կայ, ըսաւ պառաւը:

— Ո՞ւր կայ, հարցուց սայլագործը:

— Իմ տանս մէջ, պատասխանեց պառաւը:

Սարսռեցաւ ճամբորդը: Աղետաւոր ձեռքը նորէն բռնած էր զինքը:

Պառաւը իրօք սայլերու կայանին մէջ ուռիէ պզտիկ կառք մը ունէր: Սայլագործը եւ պանդոկին ծառան ցաւելով որ ճամբորդը պիտի փախցնէն իրենց ձեռքէն, միջամտելով ըսին.

— Երկայն եւ սոսկալի սայլ մըն է ըսածը. առանցքին վրայ միրկ դրուած բան մըն է. — Սայդ է նաեւ որ նստարանները կաշիէ երկայն փոկերով կախուած են ներսը: Անձրեւը ներս կուգայ.— Խոնաւութենէն ժանգոտած եւ մաշած են անիւները. — Պարզապէս ճամբու սայլ մըն է, պարոնը մեծապէս պիտի սխալի եթէ այդ սայլով ճամբորդելու հաւանի, եւն.:

Սուտ չէին այս դիտողութիւնները, բայց այս բեռնակիր սայլը, այս ճամբու սայլը, այս բանը, ի՛նչ կ'ուզէր թող ըլլար, երկու անիւով կը շարժէր եւ կրնար Արաս երթալ:

Վճարեց ինչ որ ուզուեցաւ իրմէ. իր երկանիւ կառքը սայլագործին յանձնեց նորոգելու համար որպէսզի դարձին նորէն առնէ, ճերմակ ձին նորէն պզտիկ կառքին լծել տուաւ, մէջը մտաւ եւ առաւօտէն ի վեր բռնած ճամբայէն սկսաւ երթալ:

Երբ կառքը երթալ սկսաւ, խոստովանեցաւ ինքնին թէ պահ մը առաջ կերպիւ մը ուրախացած էր մտածելով թէ պիտի չերթար ուր որ կ'երթար: Գրեթէ բարկութեամբ քննեց այս ուրախութիւնը եւ տեսաւ որ անհեթեթ ուրախութիւն մըն էր ան:

Ի՞նչ կար ուրախանալու ետ դառնալով: Վերջապէս ազատօրէն կը ճամբորդէր: Ոչ ոք կը բռնադատէր զինքը այս ճամբորդութիւնը ընելու:

Մանաւանդ թէ ինչ որ պիտի պատահէր, առանց իր կամեցողութեան պիտի չպատահէր:

Հետեւնէն կ'ելլէր արդէն երբ ձայն մը լսեց որ կը պոռար.— Կեցէ՛ք, կեցէ՛ք: Կեցուց կառքը չգիտեմ ի՛նչ տենդային եւ ջղաձգային շարժումով մը որ յոյսի կը նմանէր:

Պոռացողը պառաւին պզտիկ ծառան էր:

— Պարոն, ըսաւ, կառքը ես գտայ ձեզի համար:

— Է՛, ի՞նչ կ'ուզես:

— Բան մը չտուիք ինծ:

Ան որ ամէնուն ալ եւ յօժարութեամբ պարգեւ կուտար, տղուն այս պահանջքը անհեթեթ եւ գրեթէ սոսկալի համարեց:

— Ա՛հ, գո՞ւն ես դառնողը, սրիկա՛յ, բան մը պիտի չտամ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի օղափոխութեան կայանին կը նուիրեն.

Տիկ. Սեդրոսեան, Տիկ. Պաքըրճեան, Պ. Պալեան (Էքս), Տիկ. Վ. Հաճեան (Տրակինեան), Պ. Մէրամէթճեան, Պ. Ր. Պուճուլեան (Առնուվիլ), Տիկ. Սէփէթ — ճեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Ս. Զօրպա — ճեան (Մարսէյլ) 50ական ֆրք.: Տոքթ. Քէչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Տոքթ. Ֆէրմանեան (Առնուվիլ), Տէր եւ Տիկ. Ս. Ակորոֆ, Տիկ. Կարապետեան եւ այրի Տիկ. Թաղւորեան (Վիլ–Ֆրանչ), Տէր եւ Տիկ. Ս. Մելիքեան (Նիս), Պ. Անդրէասեան 30ական ֆր.: Տէր եւ Տիկ. Պապիկեան, Տէր եւ Տիկ. Սուճեան (Սէնթ Էթիէն), Պ. Ա. Հաճընլեան, Պ. Ա. Յակոբեան, Տիկ. Տիրատուրեան, Պ. Կոչիկեան, Պ. Ասատուրեան, Պ. Թէրլէմէզեան, Պ. Զալոյեան, Պ. Զարֆճեան, Պ. Գարբիէլ Մելիքեան, այրի Տիկ. Ատրինէ Ճիւհէրեան, Պ. Փափազեան (Անկէն), Քիաթիպեան ընտանիք, Պ. Ջաֆրազեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ճիհանեան, Պ. Ր. Պարսամեան (Մոնրուժ), Տիկ. Հ. Գասաբեան, Պ. Տիարեան, Մարտիրոսեան ընտանիք (Անկէն), Պ. Ղազէրեան, Գասպարեան — Միթիլճեան ընտանիք (Պուրժ), Պ. Տէմիրճեան, Պ. Ժ. Մըկըրեան, Տէր եւ Տիկ. Լ. Տօնիկեան (Պանէօ), Պ. Մ. Ղազարոսեան, այրի Տիկ. Սապունճեան, Տէր եւ Տիկ. Գամէր Պասմաճեան, Օր. Սաթենիկ Քարտաշեան, Պ. Հրանդ Պէզիրեան, Տէր եւ Տիկ. Դ. Մասլաքեան 20ական ֆր.: Տէր եւ Տիկ. Հանըմեան 25: Պր. Պ. Գըլըճեան (Շանփինյի 18: Պ. Իսրէնեան (Սէլ–Սէն–Քլու), Պ. Սերժ Եկաւեան (Էքս), Տիկ. Մօրուքեան, Պ. Հրաչեան 15ական ֆ.: Պ. Եղիկեան (Պուլոնեը), Պ. Էրքիլէթեան, Պ. Վ. Էսայեան, Տէր եւ Տիկ. Էսայեան (Վերսայլ), Պ. Էպպէրեան (Ալֆորվիլ), Պ. Էպրիւչիմեան (Քրեթէյ), Ֆէրնանճեան ընտանիք (Մէօտոն), Պ. Ժ. Ֆրանկիւլ, Էլազեան ընտանիք (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկ. Վ. Կարապետեան (Փավիյոն–սու–Պուա), Տիկ. Իվոն Կարիպեան, Տէր եւ Տիկ. Կուպաթեան (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկ. Կէօզիմեան (Սարսէլ), Պ. Տ. Հաճեան (Նիս), Պ. Յարութիւնեան (Քլամառ), Պ. Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեան, Պ. Արամ Խաչիկեան (Ժանթիյի), Տիկ. Իբրահոսեան (Նիս), Պ. Ինճիճեան, Տէր Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան (Նիս) Պ. Ա. Գալֆայեան (Ֆոնթընէ–սու–Պուա), Պ. Գալայճեան (Վիլնէօվ Սէն–Ժորժ) այրի Տիկ. Գալայճեան (Վիթրի), Պ. Գամճեան (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկ. Ս. Մանիկեան, Տիկ. Ս. Քանժունդէֆ, Պ. Գափամաճեան (Նիմ), Պ. Նշան Քէօսէեան, (Մոնմորանսի), Գարադէհեան ընտանիք (Վիլմոմպլ), Պ. Գասարճեան, Տէր եւ Տիկին Գաղանճեան (Կրոյլ), Տէր եւ Տիկ. Քէպապճեան, Պ. Խաչիկ Քէհրիպարեան (Վերսայլ), Տէր եւ Տիկ. Գ. Գէորգեան (Փավիյոն–սու–Պուա), Պ. Ս. Քոչեան (Մէօտոն), Պ. Ս. Գալֆայեան (Անթոնի), Գարբիէլեան ընտանիք (Արնաս) 10ական ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Տոքթ. Գ. Կիւլպէնկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Վ. Ջիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկ. Բասմանեան, Պ. Եդ. Մուրատեան 50ական ֆրանք, Տիկ. Հ. Թորոսեան 30, Տիկիններ Ներսէսեան, Գէորգեան, Գալէնտէր, Պիւռթէյ, Նոռա, Խուպեսէր, Ադլաղանեան, Ալիքսանեան, Սապակ, Ջաքըմեան 20ական ֆրանք:

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քառէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, կիրակի (Փետրուար 11):

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ
Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները:

ՑԵՐԵԿԻՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 4) ժամը 8ին Ֆրանս–Քիւլթիւռ կայանէն: Գերապայծառ Ռիւփ, կը խօսի իր գիրքին մասին (կարեւոր մաս մը նուիրուած Հայերուն, Հայաստան իր ճամբորդութեան առթիւ):

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս–Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան):

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան):

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հայ Ուսանողական Տան Տնօրէնութեան ու վարչութեան կողմէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՏՐԵԱՆ

(Պարիթոն)
վկայեալ՝ Պուքրէշի երաժշտանոցէն
դաշնամուրի ընկերակցութեամբ
Հէրի Քոքսի:
Երեքշաբթի 6 Փետր. ժամը 21ին, Ուսանողական Միջազգային Տան մեծ սրահին մէջ: Հասցէ՝
Maison Internationale
21, Bld. Jourdan — Paris (14e)
Métro : Cité Universitaire
Bus : P.C.

POUR
VENDRE
ACHETER
LOUER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի , Մարտ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ[illegible] Ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւի[illegible] րէ Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու [illegible] խումբերու ներկայացուցիչները Շաբաթ 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ահա[illegible] րոնեան» ակումբի մէջ:

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30ին:

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղ[illegible] թատերական ներկայացումը 4 Մայ[illegible] Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայ[illegible] Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակեր[illegible] պէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ [illegible] Թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժա[illegible] Կուժոն):

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

1968ի առաջին հաւաքական այցելութիւնը
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ Ապրիլ 10ին — ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 25ին
Երթուդարձ օդանաւով 1900 ֆրանք

Արձանագրութեան համար դիմել՝
TRANSTOUR
22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS
ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15–18:
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 46.94.11):
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 145 Ռիւ Պարապան: Հեռաձայն 60.01.11:
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով 32 ֆրանք

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
6 FEVRIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11129 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.129

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՆՉԷ՛ ԿՌՈՒՆԿ, ԿԱՆՉԷ...

Աւելի մօտ, հէ՛յ քաղքցիներ, աւելի մօտ ցիրուցան բազմութիւններու :

Մանաւանդ այս ափերուն վրայ, ուր աչքերը այնքան շուտ կը շփոթին, ոտքերը սահեցնելով փողոցէ փողոց :

Աւելի մօտ այն հազարեակներուն կամ հարիւրեակներուն որոնք, ահա տասնը — հինգ տարիէ ի վեր լոյսի կը սպասեն : Կը հեւան հարազատ շունչի մը կարօտէն :

Հարկ է աւելի մօտենալ : Մտերմանալ : Հետեւիլ ու սիրտել :

Այո, մանաւանդ հետեւիլ ու սիրտել :

Ձենք ուղեր վայրերան կանչեր արձակել : Բայց, ո՞վ պիտի համարձակէր ծածկել տարիներուն ցանած աւերը :

Հազարաւոր, աչքեր հեռղհետէ կը հեռանան հայկական հորիզոնէն :

Ու զարձեալ հազարաւոր թեւեր որ կը-նային ինքնապաշտպանութեան կուռ եւ ծաւալուն ցանց մը կազմել, կը գրկեն ոչ թէ մայր բունը, այլ զօտիներ կպչուն եւ լպրծուն :

Բանաստեղծութիւն չէ որ կը փորձենք : Պիտի ջանանք ապացուցանել, իր կարգին, շարք մը երեւոյթներ, որոնք չեն կրնար պարտկուիլ աւետաբեր հաւաստիքներով :

Կը հալի՛ն, կը նօսրանան, կ'ուծանան, — մինչեւ անգամ այն բազմութիւնները որոնք ջերմութեան ու հաւատքի կայծ մը բերած էին իրենց հետ, երբ առաջին անգամ ոտք նետեցին այս ափերուն վրայ :

Կը յօրանջեն, կը հառաչեն, կը քրթմնջեն ուրիշ բազմութիւններ, որոնք այդ կայծը վառեցին այստեղ, յանուն «Հայաստանի լուսապայծառ իրականութեան» եւ ուրիշ սփոփանքներու :

Եւ ըսէ՞նք թէ նահանջականութեան անփառունակ ճամբուն վրայ, ամէնէն հօծ բազմութիւնը կը կազմեն երիտասարդներ, — անշուշտ անոնք որ կը նախընտրեն ապրիլ առանց զաւանանքի :

Հեռո՛ւ մեզմէ որեւէ ձգտում՝ սեւցնելու պատկերը :

Ընդհակառակն : Մեր աչքին առջեւ նոյնքան ուժգնութեամբ կը պարզուի լոյսը, ինչպէս ստուերը : Մենք բնազդաբար կ'ըմբոստանանք լալկան տրամադրու — թիւններուն դէմ, որ զարերով գլուխը կախ հօտի մը վերածեր է ստուար բազմութիւններ :

Հարկ է հակազդել Արեւելքէն փոխադրուած, կոչկոռ կապած այդ ունակութեան : Հարկ է թարմացնել, պայծառացնել հոգիները : Հարկ է զարկ տալ կենսուրախ տրամադրութեանց :

Այս չի նշանակեր լոյսը խառցնել եւ ստուերը անտեսել :

Ոչինչ կը շահինք, մէկ ծայրայեղութենէն միւսը գլորելով :

Ոչ լաց ու կոծ — «մեռանք — կորանք» — ոչ ալ միականի լաւատեսութիւն : Այլ ձիգ մը իրականութիւնը տեսնելու այնպէս ինչպէս որ կայ, ինչպէս որ կ'ընթանայ :

Այո՛, մանաւանդ այս վերջինը՝ ինչպէս որ կ'ընթանայ :

Առանց այս տարրական պարտականութեան, որ կը նշանակէ տեսնել ու վերլուծել, ապա ուրեմն տրամաբանել ու զօրծել, — մենք արդէն խրած կ'ըլլանք ցեխի անծանօթը :

Կը թուի թէ քիչեր կ'ըմբռնեն այս վտանգը : Իսկ այդ քիչերը կը գտնուին կազմակերպուած հոսանքներու մէջ կամ անոնց բոլորտիքը :

Նոյնիսկ անոնց մէջ պակաս չեն թուլութեան ախտանշաններ : Ամէն պարագայի մէջ, եղածով գոհանալու կամ եղա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

ՄԻՆՉ ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊՔԸ
ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ

Մինչ դաշնակցային Հանրապետութեան նախագահը Փարիզ եկած էր, գերմանական դեսպանատան վերանորոգման եւ բացման առթիւ, Գերմանիոյ մէջ, Արտաքին նախարարին մէկ յայտարարութիւնը բաւական խառնաշփոթ կը ստեղծէր :

Շաբաթ իրիկուն, Պօհարնէի շքեղ պանդոկը, հիմնովին վերաշինուած, բայց մնացած հաւատարիմ ամէնէն զուտ «Կայսրութիւն» ոճին, կ'ընդունէր նախագահ տը Կոլը : Ծանօթ է որ այս պանդոկը, որ պատմական յուշարձան դասաւորուած է եւ գերմանական դես-պանատունն էր պատերազմէն առաջ, գրաւուած էր : Ցետոյ կէս փլած վիճակի մէջ, եւ Ատընաուըրի խնդրանքին վրայ տը Կոլ, կը վերադարձնէր Պոնի կառավարութեան : Ապա, մէկ գերման եւ մէկ ֆրանսացի ճարտարապետի կը յանձնուէր վերանորոգումը, որ պիտի արժէր 25 միլիոն ներկայ ֆրանք (2ուկէս միլիառ) :

Այս անզուգական պանդոկի մէջ է որ նախագահ Լիւպքը, ճաշէն ետք, բաժակաճառ մը կ'արտասանէր ի պատիւ տը Կոլի եւ կը շեշտէր «այս հարստութեան (Պօհարնէի պանդոկը) պահպանումը մեր երկու Պետութեանց հաշտութեան խորհրդանիշն է եւ մեր երախտագիտութեան վկայութիւնը ֆրանսացի ժողովուրդին հանդէպ : Ժամրան որ մեզ հասցուց ֆրանքեւգերմանական բարեկամութեան դիւրին չէր, բայց այլեւս մեր երկու ժողովուրդները միացած են» : Իր պատասխանին մէջ, նախագահ տը Կոլ ալ խորհրդանիշ մը տեսնելով այս շէնքին մէջ, կ'ըսէր. — «Այս բնակութիւնը, կառուցուած անցեալին մէջ եւ վերանորոգուած ապագային համար, այսօր կը ծառայէ իբրեւ հոյակապ միջավայր մը ցոյցի մը այն բարեկամութեան, զոր մեր երկու ժողովուրդները կնքեցին իմաստութեամբ եւ զգացումով» :

Անդին սակայն, Գերմանիոյ մէջ, Վիլի Պրանտի մէկ ճառը ծանր միջադէպ մը պիտի ստեղծէր :

Ի՞նչ ըսած էր դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը : Ճիշդ ըսելով այդ անգամ կարելի չէ եղած ստուգել : Ճառը արտասանուած էր Շաբաթ օր, Ռաւընսպուրկի մէջ, ընկերվարական կուսակցութեան Պատը — Վիւրթանպերկի տեղական համագումարին առջեւ : Մամուլի Տէ Փէ Ա. (գերմանական) գործակալութեան համաձայն, Պրանտ յայտարարած էր. — «Ֆրանքեւգերման բարեկամութիւնը, խորապէս արմատացած մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ, աւելի ուժեղ պիտի ըլլայ քան հակեւրոպական գաղափարները, իշխանութեան ծարաւի պետական ղեկավարի մը» : Գերմանական գործակալութիւնը այս խօսքերը կը վերարտադրէր չակերտի մէջ : Քիչ ետք, կառավարութեան լրատուութեան սպասարկութիւնները, կը սկսէին զանազան հերքումներ տալ, բայց ի վիճակի չէին, ճշգրիտ բան մը ըսել Պրանտի յայտարարութեան մասին, որովհետեւ իրենցմէ ոչ ոք հոն էր :

Պոնի կառավարական շրջանակները կ'ըսեն թէ Վիլի Պրանտ այդպէս չէ արտայայտուած այլ ըսած է՝ «կը յուսամ որ երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան արմատացումը հարկ եղածին չափ խորունկ է, որպէսզի նոյնիսկ ոչ — իմաստուն կառավարութիւններ այլեւս ի վիճակի չըլլան բան մը փոխելու» : Այս է ներկայիս «պաշտօնական» բնագիրը Վիլի Պրանտի ճառին : Կը սպասուի ձայներիզին, ուր արձանագրուած է Պրանտի յայտարարութիւնը : Բայց այդ մասին ալ յստակ բան մը չկայ : Թէ կառավարութիւնը եւ թէ մամուլի գործակալութիւնը կը պնդեն թէ ի վիճակի են փաստելու թէ իրենց ըսածը ճիշդը (եւ նոյն բանը չէ խիրաքանչիւրին ըսածը) : Մէկ արձանագրութիւն առած է կուսակցութեան քարտուղարը, հատ մըն ալ Տէ Փէ Ան :

Ամէն պարագայի մէջ, եղածը այնքան լուրջ նկատուած է, որ Կիրակի օր Քուվ տը Միւրվիլ Քէ տ'Օրսէ կանչած էր Փարիզի գերման դեսպանը բացատրութիւն պահանջելով :

Եւ այս ամբողջը կը պատահի այնպիսի ատեն մը երբ նախագահ Լիւպքը Փարիզ է եւ վարչապետ Քիզինկէր ալ պիտի գայ քանի մը օրէն :

ծը մաշեցնելու տրամադրութիւններ :

Պէտք է բարձրաձայն ազդարարել եւ յիշեցնել ամէն տեղ, — անթաւական է ինչ որ ունինք, իբրեւ ազգակ ինքնապաշտպանութեան : Իբրեւ կազմակերպուած համրանք եւ թիկունք :

Այս հարցը դրած ատեն, մենք նկատի ունինք բոլոր կազմակերպութիւններն ու միութիւնները : Այլեւս իւրաքանչիւրին կը մնայ գտնել իր ուժն ու սպառումը : Իր «մուտք»ն ու «ելք»ը :

Բուն կուսակցական դետնի վրայ, ի՛նչ խօսք որ նորէն իրական դերակշռութիւնը կ'իյնայ Դաշնակցութեան : Ե՛ւ իբրեւ համրանք, ե՛ւ իբրեւ բարոյական ազդակ :

Բայց — այս պարագան իսկ ոչ թէ սընապարծութիւն, այլ մտահոգութիւն պէտք է պատճառէ մեր ընկերներուն : Առաջինէն մինչեւ վերջինը :

Եթէ կը հաւատանք մեր դերին եւ ուժին, կը նշանակէ թէ այսօր շատ աւելի ծանր է մեր պատասխանատուութիւնը :

Մանաւանդ որ, շատ բան փոխուած է մեր շուրջը : Եւ կը փոխուի ամէն օր :

Եթէ կարենայինք միայն այդ փոփոխութեանց իմաստն իմանալ, ո՜րքան լայն պիտի բացուէր մեր ճամբան, բազմապատկուելու համար : Ոչ միայն այստեղ, այլեւ ամէն տեղ :

Ինչ որ ունինք իբրեւ դաւանանք, կ'արժէ այնքան որքան կազմակերպուած ուժ ունինք : Այլ մանաւանդ խանդավառութիւն եւ ինքնազործունէութիւն :

Արդէն «շրջանաւարտներ» կան բոլոր ճակատներու վրայ : Ամէնէն հեռաւոր անկիւնը : Եւ զործեր, պարտականութիւններ որ զուրզուրանքի, աշխատանքի կը կարօտին :

Եթէ մեզի կ'իյնայ միշտ եւ ամէն տեղ յիշեցնել «Կանչէ կռունկ»ը այդ չի նշանակեր թէ մեր ջիղերը պիտի թմրին միայն երգելով եւ հառաչելով, եւ յետոյ հեռաւոր սուրբերու կամ հրաշքներու ըսպասելով :

Փորձենք երգը վերածել իր բուն իմաստին.

Կանչէ՛ կռունկ, կանչէ, բանի զարուն է ...

Ա՛հ, հաւատալ, զործել : Գործել, քանի զարուն է : Վաղը շատ ուշ մնացած կ'ըլլանք :

Եւ ատոր համար ալ, աւելի ու աւելի մօտենալ տարագիր բազմութիւններուն : Դառնալ աւելի խանդավառ ու վճռական :

Ու կազմակերպուիլ, կազմակերպուիլ : Բոլոր ճակատներու վրայ :

1937 — Շ.

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵԼԻՒԷՆ

Արեւմտեան Գերմանիոյ հեռատեսիլի երկրորդ կայանը, (զունաւոր) Ուրբաթ օր, Յունուար 29ին ժամը 20.15էն մինչեւ 21ին հեռասփռեց Հայաստանի մասին : Տեսակցութիւններ ունեցաւ Կաթողիկոսին, Վ. Համբարձումեանին եւ Մարտիրոս Սարեանին հետ :

Վազգէն Ա. քանի մը հարցումներուն, գերմաներէն պատասխանեց : Հայաստանի մէջ կայ 52 եկեղեցիներ եւ անոնց մէջ Կիրակի օրերը կը կատարուին եկեղեցական պատարագներ : Եւ կան նոյնպէս 70–80 եկեղեցիներ իբրեւ պատմական վայրեր :

Գերմանացի թղթակիցը ըսաւ եւս, որ հարիւր հազարաւոր Հայեր Թուրք զինուորներու կողմէ սպաննուած են եւ մնացածները ապաստան գտած են ուրիշ երկիրներ :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Սայկոնի չինական թաղամասը՝ Շոլոն գրաւուած է միշտ Վիէթքոնկի կողմէ եւ ըստ հարաւային — Վիէթնամի փոխ—նախագահ՝ Քիի, նոր յարձակումներու կը սպասուի : Քի կ'ըսէ թէ Վիէթքոնկը իր ամբողջ ուժերը չէ սպառած եւ Սայկոնի շուրջը երեք զօրամաս պահած է : Յարձակման ենթակայ է նաեւ Քէ Սանհ : Հիւէի մէջ ալ Ամերիկացիք չեն կրցած վերահաստատել նախկին կացութիւնը : Պատերազմական նոր դաշտ մըն ալ բացուած է Տա Նանկ :

Ցիշենք որ «Լը Մոնտ»ի (Փետրուար 4 – 5) մէջ «Ազատ կարծիքներ» բաժնին մէջ Ժան — Մարի Գաղու (նախկին աշակերտ Էքոլ Նորմալ Սիւփի եւ գրականութեան ակրեժէ ինչպէս կը յիշէ թերթը) «Պէտք է փրկել Միացեալ Նահանգները, խորագրով յօդուած մը հրատարակած է, ուր կ'ուսումնասիրէ Վիէթնամի կացութիւնը, տրուած ըլլալով որ Ամերիկացիներու պարտութիւնը հոն, կը նշանակէ Եւրոպացիներու պարտութիւնը : Այդ պատճառով որդի Գաղուի համար, Ամերիկա դատապարտուած է պատերազմը շահելու զինուորական դետնի վրայ :

× Փուէպլոյի հարցը կարգադրուած է : Միացեալ Նահանգները ներողութիւն խնդրած են հիւսիսային Քորէայէն, անոր ջուրերը բռնաբարած ըլլալուն համար, ատոր փոխարէն, Քորէա կը վերադարձնէ լրտես — սուզանաւին անձնակազմը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԸ ՄՈՆՏԻ մէջ (Փետրուար 4 – 5) Փիէր Տրուէն անդրադառնալով Ժիւքառ տ'Էսթէնի բացած վիճաբանութեան նոյն թերթին սիւնակներուն մէջ կը գրէ. — «Ինչպէս Գաղուի նկարներուն մէջ, շատ գիծեր կան Ժիւքառ տ'Էսթէնի գիտուն բռիփբփիճին մէջ, որոնք ի վերջոյ վայելուչ եւ համաչափ տեսարան մը կը կազմեն» :

ԿԷՆՁՊՈՒՐԿԻ (Խորհրդային դատապարտուած չորս մտաւորականներէն մէկը) մայրը նամակ մը ղրկած է Կոմսոմոլսկայա Պրաւդայի (նամակը ձեռքէ ձեռք կ'անցնի Մոսկուա) ուր կը սպառնայ որ անուանարկութեան դատ պիտի բանայ Կոմսոմոլներու թերթին դէմ եթէ իր ղրկած ճշդումը չհրատարակուի : Թերթը գրած է թէ Կէնզպուրկ էր Թէ Սէի գործակալ էր, բայց մայրը կ'ըսէ թէ «դատախազը խոստովանած է դատավարութեան ատեն թէ սխալ մը գործած էր : Ոչ փաստ, փաստաթուղթ կամ վկայութիւն բերուած է այդ առընչութեամբ եւ ամբաստանեալ կողմն ալ այդ կէտը չէ նշած» :

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ա.

Ինչպէս յայտարարուեցաւ Սփիւռքի հայ մամուլին մէջ, 1968ին կը լրանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան յիսնամեակը: Այդ հանդրուանը, արժանավայել կեր–պով պիտի նշուի անշուշտ, մամուլով ու հանդիսութիւններով, ամէն տեղ ուր գոյութիւն ունի հայ մարզական շարժման կորիզ մը, ոգեկոչելու համար Միութեան ազգանուէր գործունէութիւնն ու նաեւ տալու յարգանքի տուրք մը, անհետացող կամ վերապրող հիմնադիրներուն, ղեկավարներուն ու մարզիկներուն, որոնք հիմնեցին, զարգացուցին ու գոյատեւել տուին, հանրային օգտին ու հայապահպանման գերագնցապէս ծառայող երիտասարդական ամէնէն կենսունակ այս կազմակերպութիւնը:

Ցանկալի է որ հայրենի իշխանութիւններն ալ ու ի մասնաւորի, ֆիզկուլտուրայի կոմիտէները մասնակցին այս տօնակատարութեան, բերելով գնահատանքի իրենց խօսքը՝ հայրենանուէր այս Միութեան, որ կը պատկանի ամբողջ հայ ժողովուրդին:

Բոլոր անոնք որոնք գործօն կերպով մաս կազմեցին կամ բարոյապէս օժանդակեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաջողութեան ու վերելքին, արժանի են ազգային երախտագիտութեան: Առաջին գծի վրայ կուգան անշուշտ անոր հիմնադիրները: Ու այսօր, անոնց յաջորդները արդարացի հպարտութեան զգացումով մըն է որ պիտի փառաւորեն տարեդարձը կիսադարեան նախախնամական այս Միութեան որ ծնունդ առաւ ճակատագրական պահու մը: Հայ ժողովուրդի սրտաբուխ մաղթանքը պիտի ըլլայ, որ տակաւին բազմաթիւ տասնամեակներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը շարունակէ ցեղին աղնուացման նուիրուած իր առաքելութիւնը:

Այս առթիւ, նոր սերունդին համար հետաքրքրական է իմանալ անոր հիմնադրութեան պարագաները ու մանաւանդ ճանչնալ անոր իսկական հիմնադիրները:

Դժբախտաբար, հինգ տասնամեակներ ետք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ղեկը յետագային իրենց ձեռքը առնողները, ի վիճակի չեն շատ անգամ իրականութիւնը ճշգրիտ կերպով պատկերացնելու ու յաճախ բառեմաօրէն պատմութիւնը կ'իւրացնեն այնպէս ինչպէս աւանդուած է իրենց: Նման թերի վկայութիւններ, դժբախտաբար մտքերու մէջ շփոթութիւն կը ստեղծեն:

Այս հարցին շուրջ, վերջերս ամերիկահայ մամուլին մէջ, ներկայացուեցան տրամագծօրէն իրարու հակառակ տեսակէտներ: Այդ՛ անորոշութիւնը մեր շուրջն ալ գոյութիւն ունի, ու կը պատահի որ անիրազեկ անձեր, անզիտակցաբար ընդունին կարծիքներ որոնք իրականութեան չեն համապատասխաներ:

Բարեբախտաբար սակայն, հակառակ անցնող հինգ տասնամեակներուն, դեռ կ'ապրին, այդ շրջանի դէպքերուն ծանօթ ու շարժումին սկզբնական օրերուն կապուած անհատներ, որոնք կրնան իրենց անկողմնակալ կարծիքն ու վկայութիւնը բերել: Եւ սակայն այդ բանին ալ հարկ պիտի չմնայ եթէ ուզենք բուն իսկ վաւերական աղբիւրին դիմել:

Հարցը այն է թէ ո՞վքեր էին շարժումին նախաձեռնութիւնը ստանձնողները, որո՞նք էին հիմնադիրները եւ ովքե՞ր եկան աւելի ետքը մաս կազմելու առաջին Կեդրոնական Վարչութեան:

Այս վերջիններն ալ իրաւացի՞ է դասել իբր հիմնադիրներ թէ լոկ ճանչնալ զիրենք իբր Միութեան առաջին ղեկավար մարմնի անդամներ:

Այդ հարցումը քանիցս ուղղուեցաւ վերջերս ինծի ալ: Բայց, ինչպէս ըսի, լաւագոյնը պիտի ըլլայ լսել բուն նախաձեռնողին վկայութիւնը:

Այդ անձը՝ նոյնինքն Գրիգոր Ցակորեանն է, հայ սկաուտներու ընդհ. պետը: Անոր բերած վկայութեան վաւերականութեան մասին, կ'ենթադրեմ որ որեւէ տարակարծութիւն գոյութիւն չունի շահագրգռուողներուն մօտ:

Արդ, Գրիգոր Ցակորեան, 1926ին, այսինքն Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութենէն հազիւ ութ տարի ետք, ուրեմն թարմ յիշատակներով, կը պատմէ իր յուշերը, Ռումանիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի օրկան «Արի»ի նոյն տարուան Նոյեմբեր 14ի թիւին մէջ (էջ 1, 2, 3, 4), ուր Սիրունին ալ գրութիւն մը ստորագրած է այս հարցին նուիրուած:

Երկուքին ալ տեսակէտները համապատասխան են իրարու:

Վերջերս, Ամերիկայի մէջ, Տիգրան քահանայ Խայեանն ալ, իբրեւ մէկը հիմնադիրներէն, յօդուածաշարքի մը մէջ, անդրադարձած էր այս հարցին, ուր բացի յիշողութեան պզտիկ վրիպումէ մը՝ ինչ կը վերաբերի Սիրունիի հիմնադիր ժողովին մասնակցութեան, կուտայ ցանկ մը, ուր մէկ–երկու անունի տարբերութեամբ, կը մօտենայ նախորդ երկուքին տեսակէտներուն:

Արդէն, իրականին մէջ, իբրեւ վերապրող բուն հիմնադիրներ, ըստ Գր. Ցակորեանի կը մնան այս վերջին երկուքը: Իսկ առաջին Կեդր. Վարչութեան անդամներէն Վահրամ Փափազեան եւ Գր. Մէրճանոֆ:

Խօսքը Գր. Ցակորեանի տալէ առաջ, մէջբերում մը ընենք Սիրունիի գրութենէն, ուր ի մէջի այլոց ան կ'ըսէ.

.

« Նոր հռչակուեր է զինադադարը, երբ գիշեր մը Գրիգոր Ցակորեանի հիւրը կ'ըլլամ: Գրիգորը վաղուց կը ճանչնամ: Ան առենին, մէկն է եղեր հայ մարզական շարժումը հրահրողներէն: Ինքն է եղեր « Պալթա Լիմանի »ի (*) սիւներէն մէկը, Շաւարշը մարմնակրթութեան մրցողը, ջերմ ու սրտցաւ աջակից «Մարմնամարզ»ին.. հայկական Ողիմպիականներուն ամէնէն եռանդուն կազմակերպիչներէն մէկը:

« Իրեն հետը չէ՞ր որ օր մը խորհեր էինք հայ Նաւասարդեան խաղերու վերածել, Պոլսոյ մէջ մեր սկսած Ողիմպիականները ու 1914ին նոյնիսկ պզտիկ փորձ մը ըրեր:

« Այդ գիշերն է որ իրեն հետ Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար ծրագրի մը ուրուագիծը կը շինենք, որ քիչ ետք, շաբաթէ մը հազիւ պիտի որդեգրուէր մեր խումբ մը եռանդուն մարզիկներէն՝ հետզհետէ կեանք առնելու համար:

« Ինչ խօսք որ Գրիգոր եղաւ ամէնէն աւելի գործին փարողը »:

.

Իսկ էջ մը անդին Գրիգոր Ցակորեան կը պատմէր թէ ի՛նչպէս ստեղծուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը:

ԳՐ. ՃՈԼՈԼԵԱՆ

(*) Ցուրքպոլի նշանաւոր հայկ. խումբ մը, Վոսփորի մէջ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն Գերման Գնդ. Շթանկէի Տեղեկագրին)

Ը.

«Իմ (Հիպատոսի) եւ Վալիի բացակայութեան ժամանակ, այդ արտօնագրերն ալ դարձեալ, բանակի վերին հրամանատարի հրամանով, անմիջապէս չեղեալ համարուած են (էնթ-ցօկըն): Եւ տասնք ալ ամենակարճ ժամանակի մէջ պարտաւորուած էին հեռանալ էրզրումէն: Ատոնցմէ շատեր, նոյնիսկ ճամբու համար ամէնէն անհրաժեշտ իրեղէններ առնել թոյլատրուած չէին: Այս վերջին (5րդ) կարաւանն ալ Աշքալէի եւ Բաբերդի մօտերը բոլորովին կողոպտուած է: Այդ վերջիններուն հետ եղած էին նաեւ հայ բժիշկները եւ դեղագործները, որոնց մէկ մասը, իբր թէ Պատերազմական Ատեանի վճռագրով (անկեպլիս), Պայպուրթի մօտ՝ հրացանազարկ եղած է:

Ինչպէս առաջ ըսուեցաւ 2րդ, 3րդ եւ 4րդ կարաւաններէն, քանի մը բացառութիւններ հասած են մինչեւ Երզնկա, եւ դեռ հոն կը սպասէին մինչեւ Ցուլիսի կէսը (Օգոստոսի սկիզբը), վրաններու տակ՝ կայանի մը մէջ:

Ես համոզուած եմ որ ներկայութիւնս՝ կայութեան, համեմատաբար, լաւ եւ օգտակար եղած է:

Օգոստոսի սկիզբը, բոլորը դէպի Ուրֆա պիտի ղրկուին ըսելով, քշած են Քէմախի կիրճը: Անոնցմէ մի քանիները ողջ մնալով, իրենց որոշեալ տեղը հասած են եւ հոն կը կենան:

Տարագրութիւն տեղի ունեցած վիլայէթներէն եկած տեղեկութեանց համաձայն, սպաննուածներու թիւը շատ մեծ է:

Օրինակ, Խնուսի դաշտին մէջ տեղի ունեցած է Հայերու մեծ ջարդը, նոյնպէս Տրապիզոնի վիլայէթին մէջ, գրեթէ ամբողջ Հայերը սպաննուած են:

Իրապէս, ես Երզնկայի մէջ անձամբ, ոչ մէկ այր–մարդ տեսայ Տրապիզոնէն: Տարագրութեան կերպերը չափազանց վայրագ եղած էին: Օրինակ, Տրապիզոնի Հայերուն, քանի մը ժամ միայն տրուած է, եւ արգիլուած է անոնց ծախել իրենց սեփականութիւնները. ատկէ զատ, փոխադրութեան որեւէ միջոց չեն ունեցած, կառավարութեան կողմէ. գրեթէ բոլորը հետիոտն մեկնած են: Նոյն վայրենի միթոտները գործածուած են Սեբաստիոյ շրջանի Հայերուն դէմ:

Եթէ իմ հետեւեալ դիրքիս մասին հարցում կ'ուղղուի, տեսակէտս հետեւեալն է.—

Ինծի ծանօթ է որ մենք անմեղ Հայերը պաշտպանելու իրաւունք չունինք (?) եւ չենք կրնար զանոնք մեր պաշտպանութեան տակ առնել (?): Իմ դիմումս կը կայանար հաղորդել կառավարութեան եւ սահմանափակել տարագրութիւնը, խօսիլ անոնց կեանքին և սեփականութեանց մասին եւ բռնաբարութիւններուն դէմ: Անոնք կ'ըսէին, թէ տարագրութիւնը զինուորական անհրաժեշտութեան հետեւանք է: Գոնէ մարդկային կերպով ըլլար այդ տարագրութիւնը:

Այդ մտածումներով, տարագրութեան սկիզբը, թէ քաղաքային վարչութեան եւ թէ բանակի վերին հրամանատարութեան դիմում ըրի: Երբ իմացայ Քէմախի, Խնուսի եւ Դերջանի ջարդերուն մասին, տեղեկագիրս ղրկեցի Ձեր Բարձրապատուութեան եւ խնդրեցի որ Վալիին խիստ հրահանգներ տրուէին:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Իմ պալատիս մէջ իմ կեանքիս դէմ կը դաւէք, այո՛, պոռաց բռնակալը, ապացոյցներ ունիմ ատոր մասին… գրաւոր ապացոյցներ:

— Վեհափառ տէր, կմկմաց Թահսին փաշա այս բացայայտ ամբաստանութենէն սահմռկած, ուրիշներու մասին երբեք երաշխաւոր չեմ կրնար ըլլալ, բայց իմ մասիս, Աստուծոյ սուրբ անունովը կ'երդնում որ միշտ անձնուէր ու հաւատարիմ եղած եմ ձեր բարձր վեհափառութեան եւ եթէ գրաւոր անհերքելի ապացոյցներ ունիք ինծի դէմ որոնց մասին համոզում գոյացուցած էք, ես միշտ նոյն անձնուիրութեամբ եւ հաւատարմութեամբ պատրաստ եմ սիրով հպատակելու ձեր վեհափառութեան կողմէ սահմանուած պատիժին:

— Դուրս կորսուէ, պոռչեց Ապտիւլ Համիտ ձեռքովը վանողական շարժում մը ընելով:

Թահսին փաշա մէկ քանի անգամ մինչեւ գետին խոնարհելով դուրս ելաւ:

Պալատի առաջին քարտուղարը յաճախ իր տիրոջմէն այսպիսի յանդիմանութիւններ լսած ու դուրս վռնտուած էր. ուստի ատոր համար անսովոր յուզում կամ զարմանք մը չկրեց: Միայն թէ ինչ որ ներկայ պարագային իրեն տարօրինակ կը թուէր, սա էր որ չէր կրնար որեւէ մեկնութիւն մը տալ իր վեհապետին այս անակնկալ բուռն բարկութեան: Առտուն Սուլթանը սովորականէն լաւ տրամադրութեան մէջ էր եւ մինչեւ այդ ժամը բան մը չէր պատահած որպէսզի տեղի տար այդ տեսակ գրգռումի մը:

Ոչ մէկու մը հետ տեսնուած էր եւ ոչ ալ գրաւոր թուղթ մը ընդունած էր դուրսէն եւ Թահսին փաշա որ սուրհանդակ ղաւնիին դէպքը չէր գիտեր, ի զուր միտքը կը չարչարէր բացատրելու համար իր տիրոջ այս յանկարծական ու անակնկալ կերպարանափոխութիւնը:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

Ապտիւլ Համիտի գերագրգռութիւնը որ իր ծայրայեղ աստիճանին հասած էր, այնչափով չմեղմացաւ. ընդհակառակն կարծես հետզհետէ աւելի սաստկացաւ:

Թահսին փաշայէն ետքը, կարգը եկաւ Ապտիւլ Ղանի աղային, յետոյ Մէհմէտ փաշայի, յետոյ Հաճի Ալի փաշայի, Իզզէթ փաշայի, Թահիր փաշայի, մուշիր Նուրի փաշայի եւ այսպէս մէկիկ մէկիկ բոլոր իր հաւատարիմներուն, որոնք ամենայն ակնածութեամբ լսեցին իրենց տիրոջ լուտանքները եւ նախատինքները եւ գետնամած բարեւներով մեկնեցան իր քովէն:

Սուլթանին այս բարկութիւնը ամբողջ Եըլտըզը սարսափի մատնեց, մանաւանդ որ ոչ ոք տակաւին կրցած էր գուշակել անոր շարժառիթը:

Մինչեւ իրիկուն Ապտիւլ Համիտ տենդայոյզ վիճակի մը մատնուած էր: Սրահին մէջ նստած, առեն առեն խորհրդաւոր տոմսակը կը բանար ու կրկին կ'ենթարկէր խոշորացոյցի ապակիին, ջանալով անոր բոլոր գաղտնիքներուն թափանցել:

Ա՛խ, արդեօք ինչե՛ր պիտի չտար որպէսզի անոր ամէն մէկ տողը իրեն բացատրէին, մանաւանդ ինչե՛ր պիտի չտար ձեռք ձգելու համար այդ տողերը գրողը եւ անոր ընկերները:

Ու քանի միտքը կը բերէր որ զանոնք իր ճանկը անցընելէ ետքը կրկին ձեռքէն փախցուած էր, ա՛լ աւելի կը բորբոքէր իր կատաղութիւնը:

Հիմա իր սեւեռուն գաղափարն էր ձեռք ձգել կրկին այդ չորս փախստականները կամ գոնէ անոնցմէ մին: Իր մտային ամբողջ զօրութիւնը այդ նպատակին հասնելու համար կը յոգնեցնէր:

Իրիկուան դէմ՝ յանկարծ, իր սենեկապանը կանչեց եւ ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշան ուղեց որ արդէն առտուընէ ի վեր պալատին մէջ իր տիրոջ հրամաններուն կը սպասէր:

— Շուտով, անմիջապէս պէտք է պարտիզպան խմէրը գտնել տաս ու հոս բերես, հրամայեց:

— Գլխուս վրայ, վեհափառ տէր:

Որչափ ալ Շէֆիք փաշա Սուլթանին հրամանը գլխուն վրայ առած՝ դուրս ելաւ, այսուհանդերձ անոր կատարումը շատ դիւրին գործ չէր: Պարտիզպանը ոստիկանութեան մէկ պաշտօնեան չէր, անոր հրամանին տակ կամ հրահանգովը չէր գործեր, այլ ինքնաբերաբար, խոստացուած պարգեւը շահելու համար գործը կը հետապնդէր եւ բոլորովին իր կամքին ձգուած էր: Այսպէս երեք օրէ ի վեր մէջտեղ չէր ելած, թէեւ գիտէին որ միշտ փնտռտուքի վրայ էր ու Վոսփորի ասիական գիւղերը կը շրջէր, ու կը յուսար հետք մը գտնել: Այս պարագաներուն մէջ ի՛նչպէս կարելի էր Սուլթանին հրամանը անմիջապէս գործադրել ու զայն գտնելով Եըլտըզ բերել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(42 – Շար.)

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ, ԲԱՅՑ...

1965ի կիսուն մեր մոլորակը կը հաշուէր շուրջ 3·295·000·000 բնակիչ, այսինքն 778·000·000ի յաւելում մը արձանագրուած էր 1950էն ի վեր: Այս յաւելումին երեք չորրորդը տեղի ունեցած է թերաճ շրջաններու եւ, մանաւորապէս, Ասիոյ մէջ:

Այս տուեալները եւ ասոնց կարգին բազմաթիւ ուրիշներ կը տրուին ՄԱԿի վերջերս հրատարակած տեղեկատու հատորին մէջ, որ կը չօշափէ աշխարհի անցեալ տարուան ընկերային վիճակը:

Ազգագրական հարցերու յատկացուած բաժնին մէջ դիտել կը տրուի, թէ 1960ին, աշխարհի բնակչութեան երկու երրորդը կը բնակէր թերաճ երկիրներու մէջ, ուր ծնունդներու միջինը, բաղդատմամբ զարգացած շրջաններու, երկու անգամ աւելի էր: Այս համեմատութիւնը 1980ին հաւանաբար ըլլայ երեք չորրորդ եւ բնակչութեան ընդհանուր թիւը՝ աւելի քան 4·250·000·000:

Գիւղական շրջաններէ դէպի քաղաքները կատարուած գանգուածային գաղթը տեղի ունեցած է գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ: Վերջին տուեալներու համաձայն, գիւղական շրջաններու բնակչութեան թիւը, 1960ի ժամանակները, մօտաւորապէս 735·000·000 էր, այսինքն աշխարհի բնակչութեան քառորդը: Համաձայն առժամեայ նախատեսութիւններու, գրեթէ մէկ երրորդը աշխարհի բնակչութեան քաղաքներու մէջ պիտի բնակի 1980ին:

Տեղեկագրութիւնը դիտել կու տայ նաեւ որ մինչեւ 1960 միայն Հնդկաստան եւ Փաքիստան կը գործադրէին պաշտօնապէս ծնունդները սահմանափակելու ձըգտող ծրագիրը: Սակայն 1964էն 1966ի միջոցին 12 երկիրներ եւս հետեւեցան այս ծրագրին:

Առողջապահութեան յատկացուած գլուխին մէջ կը շեշտուի, որ մահացութեան տոկոսը աստիճանաբար կը նուազի: Հազարի վրայ 9,7 էր 1960ին, 9,2 էր 1965ին 91 երկիրներու մէջ: Պայքարը բազմաթիւ փոխանցիկ հիւանդութիւններու դէմ, ինչպէս բորոտութիւն, ծաղկախտ, ուղեղատապ եւ թոքախտ, նուաճում կ'արձանագրէ, այսուհանդերձ թոքախտը դեռ առողջապահական գետնի վրայ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ աշխարհի մէջ, ուր հաւանաբար տասն քան միլիոն թոքախտաւորներ կան դեռ:

Յատկանշական երեւոյթներէն մէկն ալ այն է, որ սաստկացած են կարգ մը վարակիչ հիւանդութիւնները, ինչպէս վեներական հիւանդութիւնները, դեղին ջերմը, ժանտախտը եւայլն:

Սիրտ–անօթային հիւանդութեանց զոհ գացողներու տոկոսը կը նկատուի 40 առ հարիւր՝ յառաջադէմ երկիրներու մէջ:

Խլիրդի մասին կատարուած քննութիւնները մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրած են վերջին տարիներուն եւ յուսադրիչ արդիւնքներ ձեռք ձգուեցան տարրալուծարաններու մէջ: Կը կարծուի կարելի դարձնել շուտով անոնց կիրարկումը հիւանդանոցներու մէջ: Կանխարգելիչ միջոցներ ի գործ դնելու աշխատանքը քանի մը տարիէ ի վեր ամէնէն կարեւոր ճիւղերէն մէկն է խլիրդի դէմ մղուած պայքարին:

Սննդառական հիւանդութիւնները, իրենց բոլոր երեսներով, թերաճ երկիրներու մեծ մասին թիւ մէկ հարցն է: Արդարեւ մէկէն մինչեւ տասը առ հարիւր ծծկեր մանուկներ եւ երախաներ կը տառապին մարմնին այնքան անհրաժեշտ գոլերու պակասէ:

Ալքոլամոլութիւնը, թմրեցուցիչներ գործածելու մոլութիւնը, ինչպէս նաեւ մտային անկարողութիւնն ու մտային յետամնացութիւնը երթալով աւելի մտահոգիչ կը դառնայ բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

Ինչ կը վերաբերի աշխատանքին եւ գործին, տեղեկագրութիւնը կը հաստատէ, որ վերջին տուեալներու համաձայն, բնակչութեան տնտեսապէս գործունեայ տարրը մօտաւորապէս 1,3 միլիառ անձերէ կը բաղկանար, այսինքն՝ 1960ի բնակչութեան հարիւրին 43 տոկոսը: Կը նախատեսուի, որ թերաճ երկիրներու աշխատող բազուկներու թիւը 1·010 միլիառի հասնի մինչեւ 1970, այլ խօսքով՝ 160 միլիոնի յաւելում մը, որ կը ներկայացնէ իբրեւ տարեկան միջին յաւելում՝ 1,75 առ հարիւր զարգացած երկիրներու մէջ. այսուհանդերձ, նախատեսուած բուն աճն է 50 միլիոն:

Առօրեայ գործածութիւններու սահմանուած իրերու գինը ընդհանուր առմամբ կը բարձրանայ (նկատի առնուած են վիճակագրութիւն ունեցող երկիրները, որոնց թիւը հարիւրի մօտ է): Այսուհանդերձ, 1960–65ին գիները, բաղդատմամբ նախորդող տասնամեակին, նուազ արագութեամբ բարձրացած են:

1960–65ին, աշխարհի զանազան շրջաններու մէջ, զանգուածային յառաջդիմութիւն մը արձանագրուած է երկու սեռերու հաւասարութեան ճամբուն վրայ:

Լուսաւորութեան յատկացուած բաժնին մէջ դիտել կը տրուի, թէ եթէ մէկ կողմէ 44,3 առ հարիւրէն 39,3 առ հարիւրի իջած է անգրագէտներու տոկոսը 1960–1965ին, աշխարհի մէջ, միւս կողմէ, սակայն, անոնց թիւը 700 միլիոնէ բարձրացած է 740 միլիոնի:

Տեղեկագրութենէն կը պարզուի, թէ յանցագործութիւնը (գողութիւն, ոճիր եւայլն) աստիճանաբար կը շեշտուի զարգացած եւ թերաճ երկիրներու մէջ հաւասարապէս:

Թ. Ա. Թ.

Բողոք ներկայացուցի: Ըսին որ նման անպատիւ դէպքեր վերջ կը գտնեն: «Զէզոք երկիրներու մէջ Թուրքիոյ բարեկամութեան կը վնասեն: Աղէկ գաղ, ըսի, նաեւ որ միջամտութեան առիթ կը տրուի՝ հայկական խնդիրներու մասին եւ նման պարագայի, Թուրքիոյ հետ դաշնագիր կնքուելու առեն, սեղմուած աննպաստ դիրքը աւելի կը բարդանայ: Կառավարութիւնն ալ, այդ դէպքերուն հետեւանքով, անհաճոյ դիրքի մէջ պիտի գտնուի, ատոր համար պէտք է վճռական ըլլալ, եւ արգիլել անոնց կրկնութիւնը, կառավարական օրկանները պէտք է հրաժարին, եւ կենան, նման պատասխանատուութենէ զերծ մնալու համար»:

Վալին պատասխանեց թէ իմ հաշիւներս ճիշդ են: Բայց, ըսաւ նաեւ որ ինք պատասխանատու չէ: Ինքը կը գործէ միայն վերին հրամանատարութեան հրահանգին համաձայն (*):

Հակառակ այս դիմումիս Հայերուն տարագրութիւնը հրամայուած է այնպիսի ճամբաներով, ուր ապահովութիւն չկար եւ պաշտպանութիւն բնաւ տրուած չէր:

Աւելին ըլլալով, Վալին խոստացած էր ընել իր կարելին: Իրր թէ ջանացեր է տարագրեալներու պաշտպանութիւն տալ, հակառակ (Իթթիհատ) Կոմիտէի նպատակներուն: Իրր թէ ան դիմում կատարեր է թէ վերին հրամանատարին եւ թէ Կոմիտէին մօտ, իրենց ազդեցութիւնը գործածելու:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԾԱՆՕԹ. (*) — Նիւրընպերկի մէջ նըրման ձեւով ինքնարդարացում չընդունուեցաւ քանի որ խնդիրը մարդասպանական ոճիր գործելու մասին է, եւ Պետութիւնը պատասխանատու է իր բոլոր օրկաններով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Յունուար 24ի Զորեքշաբթի երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հրապարակային հաւաքոյթ մը, ուր խօսեցաւ Ամերիկայի ընկերներէն Յովհաննէս Տէր–Յովհաննէսեան:

Յարգելի ընկերը ընդհանուր ակնարկով մը թուեց այն աշխատանքները որ կը տարուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, Հայկական Հարցը արծարծելու, ՄԱԿի անդամ պետութեանց ղեկավար շրջանակներուն ծանօթացնելով մեր ազգային պահանջները: Այս հսկայական աշխատանքին լծուած են երիտասարդ համալսարանականներ ու մտաւորականներ:

Մեր վեթերան ընկերը Հայաստան ալ այցելած ըլլալով, տուաւ իր տպաւորութիւնները: Հաստատեց թէ հոն ալ երիտասարդութիւն մը հասած է հայրենասիրութեամբ տոգորուած: Հայրենիքի ժողովուրդն ալ սերտօրէն կապուած է Հայկական Դատին, սակայն անկարող է իբրեւ անկախ պետութիւն ստանձնելու անոր հետապնդումը:

Արտասահմանի Հայութեան կը մնայ, մէկդի թողուլ կանխակալ կարծիքները ու միահամուռ ճիգերով հետապնդել այդ արդար դատը:

Ընկերը պատասխանեց նաեւ ներկաներու կողմէ եղած հարցումներուն:

Գ. Պ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

— * —

Թշնամիներ չունենալ՝ կը նշանակէ բարեկամներ ունենալու արժանի չըլլալ:

ԺՈՒՊԷՐ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մտածեց ձին եւ արշաւելով մեկնեցաւ: Շատ ժամանակ կորսուած էր Հեստէնի մէջ, և կ'ուզէր այդ կորուստին տեղը լեցնել: Պզտիկ ձին քաջ էր եւ երկու ձիի պէս կը տանէր կառքը, բայց ժամանակը փետրուար ամսոյ ժամանակ ըլլալով անձրեւ եկած էր, եւ ճամբաները յոռի էին: Մանաւանդ թէ կառքը չէ թէ երկանիւ այլ բիրտ եւ ծանր կառք մըն էր: Ասկէ զատ ճամբուն վրայ բազմաթիւ զառիթափներ կային:

Չորս ժամի մէջ կրցաւ Հեստէնէն Սէն Փօլ երթալ: Չորս ժամ տեւեց հինգ մղոնը:

Սէն Փօլ հասնելով պանդոկ մը իջաւ, ձին հանել տուաւ կառքէն եւ ախոռ զըրկեց: Սքոֆէյրին տուած խոստումին համեմատ մսուրին քով սպասեց մինչեւ որ ձին կերակրի: Սպասեց տրտում եւ խառնաշփոթ բաներ մտածելով:

Պանդոկապետին կինը ախոռ մտաւ:

— Պարոնը միթէ չուզե՞ր նախաճաշել:

— Աղէկ որ ըսիք, մանաւանդ թէ ախորժակ ալ ունիմ, ըսաւ:

Գնաց այս կնոջ ետեւէն որու դէմքը առողջ և զուարթ էր: Ճամբորդը կնոջ առաջնորդութեամբ ստորին սրահ մը մտաւ ուր սեղաններ կային. ասոնց փռոցները մոմլուած կտաւներ էին:

— Շուտ ըրէ, կրկնեց ուղեւորը. պէտք է որ ճամբայ ելլեմ: Ստիպողական է ճամբորդութիւնս:

Հոլանտացի անձեայ սպասուհի մը շտապով սեղանին սպասները բերաւ: Ճամբորդը այս աղջկան կը նայէր բարօյալիր զգացումով մը:

— Կը զգայի թէ բան մը ունիմ, ըսաւ ինքնիրեն: Նախաճաշիկ չէի ըրեր:

Կերակուրը բերուեցաւ: Հացը առաւ յարձակումով մը եւ պատառ մը խածաւ. յետոյ յամրաբար սեղանին վրայ դրաւ զայն եւ ալ չկերաւ:

— Ինչո՞ւ աղի է ասոնց հացը, հարցուց սայլորդի մը որ ուրիշ սեղանի մը քով կը ճաշէր:

Սայլորդը Գերմանացի էր եւ չհասկըցաւ հարցումը:

Դարձեալ ախոռ, ձիուն քով գնաց:

Ժամէ մը ետք Սէն Փօլէն ելած էր եւ կը յառաջանար դէպի Թէնք որ Արասէն հինգ մղոն հեռու էր:

Ի՞նչ կ'ընէր ճամբան շարունակելով: Ի՞նչ կը մտածէր: Ինչպէս առտուն, նոյնպէս եւ հիմա կը նայէր որ ծառերը, խողովով ծածկուած յարկերը, մշակուած դաշտերը կ'անցնէին, ինչպէս նաեւ կ'արեւութանային բնական վայրերը որոնք կը խախտին ամէն անգամ որ ճամբորդը անկիւնէ մը դառնալով ուրիշ ուղի մը կը մտնէ: Այս այնպիսի հայեցողութիւն մըն է, որ երբեմն սրտին կը բաւէ, եւ հարկ չի թողուր մտածելու: Առաջին եւ վերջին անգամ հազարումէկ առարկաներ տեսնե՛լ, ասկէ աւելի ի՞նչ մելամաղձային եւ ազդու բան կրնայ ըլլալ: Ճամբորդելը ամէն վայրկեան ծնիլ եւ մեռնիլ է: Գուցէ իր մտքին ամէնէն անյայտ սահմաններէն դիտելով, այս փոփոխական հորիզոններու եւ մարդկային կեանքի մէջ բաղդատութիւններ կ'ընէր: Կեանքի ամէն բաները մշտնջենապէս մեր տեսութենէն հեռանալով կը փախչին:

Մթութիւնները եւ ճառագայթները իրարու կը խառնուէին:

Փառաւոր լոյսէ մը ետք խաւարում մը կը տիրէ. կը նայինք, կ'աճապարենք, ձեռք կ'երկնցնենք բռնելու համար ինչ որ կ'անցնի. կեանքի ամէն մէկ դէպքը ճամբէ մը ուրիշ ճամբայ մտնելու անկիւն մըն է, եւ ահա յանկարծ կը ծերանանք:

Կարծես սասանում մը կը զգանք. ամէն բան խաւարին է. մթապատ դուռ մը կը նշմարենք, եւ այն տխուր երիվարը որ մեզի կը տանէր՝ կանգ առաւ: Եւ ահա սքօղուած եւ անծանօթ էակ մը կը տեսնուի որ երիվարին կապերը կը քակէ խաւարին մէջ:

Երեկոյեան մութ տիրելու ժամանակ, քանի մը մանուկներ որոնք դպրոցէն կ'ելլէին, այս ճամբորդին նայեցան որ Թէնք կը մտնէր: Ստոյգ է թէ օրերը տակաւին տարուան կարճ օրերն էին: Ճամբորդը Թէնքի մէջ չկեցաւ ամենեւին: Գիւղէն դուրս ելլելու պահուն քարայատակը շինող գործաւոր մը գլուխը վերցուց եւ ըսաւ.

— Շատ յոգնած է աս ձին:

Իրօք անասունը ալ քալելով կ'երթար:

— Միթէ Արա՞ս կ'երթաք, հարցուց գործաւորը:

— Այո՛:

— Եթէ այդ կերպով երթալու ըլլաք, կանուխ պիտի չհասնիք:

Ճամբորդը կեցուց ձին եւ հարցուց բանուորին.

— Մինչեւ Արաս քանի՞ մղոն ճամբայ կայ տակաւին:

— Գրեթէ ճիշդ եօթը մղոն:

— Ո՞վ ըսաւ, ուղեցոյց գիրքին մէջ հինգ մղոն եւ մէկ քառորդ նշանակուած է:

— Ա՜հ, ըսաւ բանուորը, չէ՞ք գիտեր ուրեմն թէ ճամբան կը նորոգուի հիմա: Ասկէ քառորդ մը անդին ճամբան կտրըուած պիտի գտնէք: Աւելի հեռու երթալը անկարելի է:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք:

— Ձախ կողմի ճամբայէն գացէք որ Քարանսի կը տանի, առուակէն անցէք. երբ Քամպլէն հասնիք, աջ կողմի ճամբան բռնեցէք, Մոն Սէնթ Էլոյի ճամբան է եւ Արաս կը տանի:

— Բայց գիշեր է արդէն, պիտի զարտուղիմ:

— Տեղացի չէ՞ք:

— Ո՛չ:

— Պարոն, կրկնեց բանուորը, կ'ուզէ՞ք որ ձեզ խրատ մը տամ: Ձեր ձին յոգնած է. Թէնք վերադարձէք. լաւ պանդոկ մը կայ. այս գիշեր հոն պառկեցէք. վաղը գացէք Արաս:

— Պէտք է որ այս գիշեր հոն գտնուիմ:

— Աս ուրիշ բան է: Ուրեմն այդ պանդոկը գացէք եւ օգնական ձի մը առէք: Ձիուն տէրը ձեզ կ'առաջնորդէ զարտուղի ճամբաներէն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ – ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ — Երաժշտական երեկոյթ Salle Playel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Ֆրանսայի տիկինէ մը 15 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, 25 ֆրանք Կապ. Խաչին եւ 25 ֆր. «Յառաջ»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ողբացեալ Աստուր Պողրճեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ զաւակները քսանական ֆր. կը նուիրեն Ազգատախնամի Հանգստեան Տան եւ «Հայ-Բոյժ»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 ֆրանք «Յառաջ»ին :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

10 Փետրուար, Շաբաթ — *Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին և չորեքտասան զինուորացն : Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :*

13 Փետրուար, Երեքշաբթի — *Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան, տեղի կ'ունենայ մոմավառութիւն (Մլէտ) :*

14 Փետրուար : Չորեքշաբթի — *Տեառնընդառաջ : Տօն է քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :*

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գրիգորեան Անդրանիկի Յովհաննէս, ծնած 1917ին Ստեփանավանի Գուլթան գիւղը, գերի ինկած 1942ին Ռօսթովի մէջ, կը կարծուի թէ Ֆրանսա է, կը փնտռուի իր աղջկայ Վալանդինա Գրիգորեանի կողմէ :

Գուրգէն Եղիազարի Յովհաննէսեան, ծնած էջմիածնի շրջանի Վարմաշիար գիւղը, մօրը անունը Սաթենիկ (մահացած), ունի տղայ անունը Նուբիկ եւ աղջիկը Վաչեա. 1966ի Հայաստան այցելող թուրիստներ յայտնած են ողջ ըլլալը ու Ֆրանսա գտնուիլը, ամուսնացած եւ երախաներ ալ ունենալը : Փնտռողն է Երեւարնակ Սարգիս Գէորգի Յարութիւնեանը :

Մայր եկեղեցւոյ մօտ նամակ ունին հետեւեալները :

Կարապետ Կարօեան, Մելպունէն (Աւըստրալիա) Լուսաբեր Կարոյեանէ –

Հէլվաճեան Ինդնատիոս, Հայաստանէն (էջմիածին) Սիրանիկ Արսլնաենայի կողմէ :

Ամպարեան Ազնիւ, Պաթումէն (Վրաստան) Խաչատուրեան Տաճատ Լեւոնի կողմէ :

Կը խնդրուի փնտռուողները եւ նամակատէրերը դիմել եկեղեցւոյս քարտուղարութեան,

339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, 13-Մարսէյլ 8 : էկլիզ Արտէնիէն :

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շաւարշ Նարդունի ջերմապէս կը խնդրէ «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր այն բաժանորդներէն որոնք տարիներու ոսկալ հաշիւ ունին, որ անյապաղ վճարեն իրենց պարտքերը : Իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ առանձին նամակով հաշուեցոյց ներկայացնէ :

Շ. Նարդունի, որ ընդհատած է իր աշխատանքը և բժշկական հետեւողական խընամքներու կը կարօտի, վստահ է որ իր ընկերներն ու բարեկամները ջանք պիտի չխնայեն իրեն օգտակար ըլլալու համար, առաջին առթիւ ապահովելով «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր ոսկալ հաշիւներու անմիջական կարգադրութիւնը :

Գումարները ղրկել միայն ու միայն մանտա – քարթով *եւ «Յառաջ»ի հասցէով :*

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ
ՄՈՒՐԱՏԻ
(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, կիրակի (Փետրուար 11) :

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները :

ՅԵՐԵԿԻՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք :

Արձանագրուիլ — Պ. Տէրտէրեան

74, Rue Bernard du Bois

Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ

73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար :

ՄԵԿՆՈՒՄ — Փետրուար 25ին : Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մէթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէր-մինիսի *առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի* Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վէր-վէն, Մօպէօժ *ճամբով :*

Ճաշ ճամբուն ընթացքին :

Ներկայ կ'ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլ-*ներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն :*

Վերադարձ ժամը 17ին : Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առեւները :

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20 :

ԿԱՐԵՒՈՐ — Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ քիթր տը վօյաժ *օտարներուն համար :*

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

***Association sans but lucratif, régie par la loi du** 1-7-1901*

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան) :

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան) :

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի Ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները Շաբաթ 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ահարոնեան» ակումբի մէջ :

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30ին

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի Քրիստափոր խումբը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են

L'ARMENIE *Թիւ* CLVLX 199 (*խմբերգ*)
LE CAUCASE *Թիւ* CLVLX 182 (*պարերգ*)

Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (*Եկմալեան պատարագ*) — 20150 (*Կոմիտասեան պատարագ*)
20169 *եւ* 20172 (*զանազան տօներու երգեր*)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (*սէնֆօնիք երաժշտութիւն*) — 10016 (*մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ*)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 *վայրկեան* (10 – 15 *կտորներով*)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). *Գին՝* 30 *ֆր.*

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
7 FEVRIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11130 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.130

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Ա.

ԿԻՊՐՈՍ ԱՆՍՊԱՌ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ

Կիպրոսի արուեստական տագնապը 1954էն ի վեր առաւելագոյն չափով շահագործուեցաւ եկող-գացող Թուրք կառավարութեանց կողմէ :

1877ին Ապտիւլ Համիտ Անգլիացիներուն տուեր էր կղզին՝ պաշտպանուելու համար Ռուսերուն դէմ այն պարագային, երբ ցարական բանակները սպառնային Կարսէն ու Արտահանէն իջնելու դէպի հարաւի տաք ջուրերը : Օսմանեան կառավարութիւնը ձեւական գերիշխանութիւն մը միայն կը պահէր Կիպրոսի վրայ, որ խորհրդանշական որոշ գումար մը կը վճարէր Բ. Դրան ամէն տարի :

1914ին, երբ Թուրքիա Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մէջ մտաւ դաշնակիցներուն դէմ, Անգլիա վերջնապէս կցեց կղզին : 1923ին Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուց կցումը : Հաշիւը փակուած էր միանգամ ընդ միշտ :

Մէնտէրէսի Դեմոկրատ կառավարութիւնը իր դիրքը ամրապնդելու եւ երկրին թշուառութիւնն ու տագնապալի կացութիւնը ծածկելու համար արուեստականօրէն ստեղծեց Կիպրոսի տագնապը : Գրգռեց Թուրք խուժանին մոլեռանդութիւնը՝ գոհացում տալով անոր ջարդելու եւ փճրելու բնածին տրամադրութեանց : Կազմակերպեց 1955 Սեպտեմբեր 6-7ի զազրելի նախճիրը, խայտառակուելով քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ :

Ու այդ օրերէն մինչեւ այսօր հեւ ի հեւ վիճակի մէջ կը պահուի ժողովուրդը : Նաւատորմը շոգիի վրայ կազմ ու պատրաստ կը սպասէ : Երբեմն ալ Իսքէնտէրունէն ճամբայ կ՚ելլէ Կիպրոսի ուղղութեամբ : Ցետոյ կէս ճամբէն ետ կը դառնայ :

Մէնտէրէսէն ետք զինուորական կառավարութիւնը, յետոյ Ինէօնիւ եւ Տէմիրէլ նոյն դրդիչ քաղաքականութեան հետեւեցան : Մերթ սպառնացին նաեւ պատերազմ յայտարարել Յունաստանի դէմ : Անգարայի կառավարութիւնը ամէն դուռ բախեց իր դատին պաշտպաններ ճարելու համար : Սակայն իր ռազմական ախորժակները զսպուեցան թէ՛ Ամերիկայի եւ թէ Խորհ. Միութեան կողմէ, որոնց երկուքին հետ ալ սիրալիր յարաբերութիւններ կը մշակէ : Մէկէն անհաշիւ տոլար կը ստանայ : Միւսէն ոսկի եւ զէնք կը ստանար Լենինի օրով, այժմ իր ճարտարարուեստին զարգացման համար Մոսկուա մեքենաներ եւ կազմածներ կը ղրկէ Թուրքիա, համապատասխան մասնագէտներով :

Երբ Թուրքիա վտանգի մէջ է, ընդդիմադիր կուսակցութիւնները կը մոռնան իրենց հակառակութիւնը կառավարութեան դէմ եւ պաշտպան կը կանգնին անոր :

Անգարայի համար Կիպրոսը անսպառ դրամագլուխ մը կազմեց՝ հայրենիքը շարունակ վտանգի մէջ ցոյց տալու առընչութեամբ :

Ներկայիս Թուրքեւհելլէն կառավարութեանց փոխադարձ յարաբերութիւնները խաղաղ շրջան մը կը բոլորեն : Անգարա պաշտօնապէս ճանչցաւ Աթէնքի զինուորական կառավարութիւնը, մինչ ուրիշ պետութիւններ վերապահ դիրք են բռնած :

Բուն իսկ կղզին մէջ անստոյգ վիճակ կը տիրէ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏԻ ԸՍԱԾԸ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Է ԵՂԵՐ

ՄԻՋԱԴԷՊԸ ՀԱՐԹՈՒԱԾ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Գերմանական Տէ Փէ Ա մամուլի գործակալութիւնը ներողամտութիւնը խնդրեց Պոնի կառավարութեան եւ Ֆրանսական արտաքին նախարարութեան, իր կատարած սխալին համար : Գործակալութեան տնօրէնութիւնը կը յայտնէ թէ իր թղթակիցը կարքի արկած մը ունեցած է դէպի Ռամպուիյէ ճամբուն վրայ եւ այդ շօքին տակ լսած է Պրանտի ճառը, ու իրար խառնած, ներկայիս, արձանագրուած երեք ժապաւէն կայ որ կը փաստեն թէ Պրանտ ըսած է.— «Ֆրենքօ-գերման հաշտութիւնը եւ երկու երկիրներու բարեկամութիւնը այնքան խոր արմատ ձգած է Ֆրանսացիներուն եւ Գերմանացիներուն սրտին մէջ, որ նոյնիսկ ոչ-իմաստուն կառավարութիւններ չեն կրնար բան մը փոխել» : Հոս անշուշտ որեւէ վնասակար բան չկայ : Հաւանական չի նկատուիր որ փոփոխութիւն կատարուած ըլլայ արձանագրուած ժապաւէններուն վրայ, տրուած ըլլալով որ երեք հատ կայ, յետոյ բացի Տէ Փէ Աէն, ուրիշ ոչ մէկ գործակալութիւն կամ թղթակից նման հաղորդում մը կատարած էր : Այսինքն «ոսմբին» մենաշնորհը իր քովն էր միայն, ինչ որ տարօրինակ էր եւ վարկ կուտայ այն բացատրութեան թէ Տէ Փէ Աի թղթակիցը ցնցուած էր եւ լաւ մտիկ չէ ըրած :

Գերմանացիք մտահոգ են սակայն : Կը վախնան որ հակառակ ճիգերուն, տը Կոլ ոխ պահէ այս խնդրին համար եւ կարեւորութիւն չտայ Քիզինկէրի թելադրանքներուն : Արդարեւ Գերմանիոյ վարչապետը, որ Փարիզ պիտի գայ քանի մը օրէն, պիտի փորձէր համոզել թը Կոլը որ բանակցութիւններ սկսին վեցերու եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ :

Նախագահ Լիւպքը, Գերմանիա վերադառնալէ առաջ, Երկուշաբթի ցերեկ ճաշի հիւրն էր տը Կոլի : Այս ճաշին չէր մասնակցեր սակայն երկու կառավարութիւններու ոչ մէկ անդամ : Ոչ մէկ բաժակաճառ ալ կ՚արտասանուէր, այս ձեւով է որ տը Կոլ կը յայտնէր իր դժգոհութիւնը :

Միջազգային պահակախումբը ներկայ է միշտ, արգիլելու համար ընդհարումները :

Թուրքիոյ պահանջով հելլէն զինուորները Յունաստան վերադարձան :

Զօր. Կրիվաս, կղզին Յունաստանի միացման՝ Էնոսիսի Թունդ ջատագով, հեռացաւ կղզիէն :

Կիպրոսի հիւս. մասին մէջ Հանրապետութեան նախագահի օգնական Տր. Քիւչիւքի կողմէ կազմուեցաւ Թուրք կառավարութիւն մը, որ չուզեր ճանչնալ Մակարիոս Արք.ի հեղինակութիւնը :

Այս վերջինը կրկին պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին համար :

Իսմէթ Ինէօնիւ անցեալ շաբաթ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Կիպրոսի տագնապը տակաւին չէ փարատած :

Նման յայտարարութիւններով, կառավարական թէ ընդդիմադիր, շարունակ կեր կուտան ամբոխին՝ լարուած վիճակի մէջ պահելով մոլեռանդ ու տգէտ բազմութիւնները :

Երեւոյթները ցոյց կուտան սակայն թէ Թուրքեւհելլէն պատերազմի մը վտանգները անհետացած են առ այժմ :

Ու Թուրք զանազան կուսակցութիւնները սկսած են դարձեալ իրարու միս ուտել ու զիրար ամբաստանել զանազան մեղքերով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի Հնդկաստանի նախկին դեսպան Քրիշնա Մենոն վերջերս լոյս ընծայած է գիրք մը՝ Խորհ. Միութեան մասին :

Գրքին բաժիններէն մէկը նուիրուած է Հայաստանէն հեղինակին ստացած տպաւորութիւններուն :

Ստորեւ տպաւորութիւններէն մաս մը :

Հայաստան այցելելէ առաջ կը կարծէի թէ ծովեզերեայ երկիր մըն է անիկա՝ ցած երկիր մը, ուր կ՚ապրին ծովագնացներ : Գուցէ այս տպաւորութիւնը կուգար անկէ, որ Հնդկաստան ապրող Հայերը մեծ մասամբ կը զբաղէին առեւտուրով եւ կը բնակէին ծովեզերեայ քաղաքներու մէջ՝ Կալկաթա, Պոմպէյ, Մատրաս :

Բայց Հայաստան բոլորովին ուրիշ էր : Ան ծովի մակերեսէն միջին հաշուով բարձր է չորս հազար ոտք : Ընդհարձակ, քարքարոտ բարձրաւանդակ մըն է, որ շրջապատուած է բլուրներով, իսկ անոնցմէ դէպի վեր կը խոյանայ Արարատը :

Հայաստանը հարուստ է քարի բոլոր տեսակներով, մէջը ըլլալով նաեւ մարմարը : Հինէն ի վեր Հայերը սքանչելի քարտաշներ եղած են :

Սեւանը երկրին գեղատեսիլ անկիւնն է : Գտնուելով ծովի մակերեսէն 6.250 ոտք բարձրութեան վրայ. ան կը համարուի ամէնէն բարձր լիճը Խորհ. Միութեան մէջ : Սեւանը աւելի մեծ է, քան Զուիցերիոյ բոլոր լիճերը միասին առնուած : Հոն կը թափին 28 գետեր, եւ միայն Զանգուն է, որ Սեւանէն բխելով կ՚երթայ կը թափի Արաքս, Թուրք-հայկական այժմու սահմանին վրայ : Զանգուի վրայ ստեղծուած են շարք մը ելեկտրակայաններ, որոնք ելեկտրուժ կը հայթայթեն երկրին :

Հայաստանի մէջ մասնագիտական կրթութեան մակարդակը այնքան բարձր է, որ երկիրը մասնագէտներով կ՚ապահովէ ոչ միայն իր զարգացումը, այլեւ կ՚օգնէ միւս հանրապետութիւններուն : Հայերը կարեւոր դեր կը խաղան ոչ միայն արդիւնաբերութեան, այլեւ գիտութեան, տնտեսութեան, դիւանագիտութեան, արուեստի եւ երաժշտութեան բնագաւառներուն մէջ :

Ինծի կը հետաքրքրէր Հայաստանի անցեալն ու ներկայի պատմութիւնը : Ուրոչ հանրապետութիւններու մէջ կը գերակշռէ ներկան : Իսկ Հայաստանի մէջ անցեալը կը քալէ ներկային համընթաց :

Հայաստանի պատմական թանգարանը այդ ժողովուրդին քաղաքակրթութեան վառ պատկերն է նախապատմական դարաշրջանէն մինչեւ մեր օրերը : Մեզի ծանօթացնելով հին քարի եւ նոր քարի կարգ մը նմոյշներ, թանգարանին տնօրէնը ցոյց տուաւ 1300 լիթրանոց կարասներ, որոնք, ինչպէս ըսաւ ինք, երեք հազար տարուան պատմութիւն ունին : Քրիստոնէութեան տարածումը Հայաստանի մէջ ցուցադրուած է քանի մը կոտուներով, սրբապատկերներով :

Մատենադարանին մէջ մեզի ցոյց տուին պատմութեան, փիլիսոփայութեան, աշխարհագրութեան, աստղագիտութեան եւ բժշկութեան վերաբերող գիրքեր, որոնք կը վկայեն միջնադարեան Հայաստանի մէջ քաղաքակրթութեան բարձր մակարդակի մասին :

Մեր հետաքրքրական ճամբորդութիւններէն մէկն էր այն զոր կատարեցինք Երեւանէն Գառնի : Լեռներու գոգին կառուցուած հեկայ տաճարը կանգնած է անդունդի եզրին : Շուրջը փլատակներ՝ հոյակապ փորագրութիւններով :

Էջմիածինի մէջ կը գտնուին քանի մը նկարներ եւ սրբապատկերներ, բայց առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ տաճարին թանգարանը : Թանգարանի նկարներէն կ՚ուզեմ խօսիլ երկու հատի մասին : Ասոնցմէ մէկն է Անիի աւերակները, իսկ միւսը՝ Նոյի Տապանը Արարատ լերան վրայ : Արարատը Հայերուն համար նոյնքան նուիրական է, որքան Կալեասը՝ Հնդիկներուն, Ֆուճիյաման՝ Ճափոնցիներուն եւ Պողտո Օղան՝ Մոնղոլներուն համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՈՒԼԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կը թուի թէ զոյգ տագնապներ ծագած են Փուէպլոյի հարցին առթիւ, որ կարգադրուած չի թուիր, հակառակ նախապէս տրուած հաւաստիքներուն : Տագնապ մը ծագած է Մ. Նահանգներու եւ Հիւսիսային Քորէայի միջեւ, ու հատ մըն ալ Մ. Նահանգներու եւ Հարաւային Քորէայի միջեւ : Այս վերջինը դժգոհ է որ Ամերիկա կը բանակցի «իր գլխուն վրայէն» եւ տեղի կուտայ դիւրութեամբ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը որոշեց 15էն 30 առ հարիւր տուգանք մը դնել այն Ամերիկացիներուն որոնք օրական եօթը տոլարէն աւելի կը ծախսեն արտասահմանի մէջ : Այլ խօսքով ամէն ամերիկացի որ կը ճամբորդէ Հիւսիսային կամ Հարաւային Ամերիկայէն դուրս, կրնայ օրը միայն եօթը տոլար ծախսել : Ութ տոլարէն մինչեւ 15, կ՚ենթարկուի 15 առ հարիւր տուգանքի, եւ երեսուն առ հարիւրի երբ 15 տոլարէն աւելի ծախսէ օրական : Երբ Ամերիկա վերադառնան պէտք է յայտարարեն մաքսային սպասարկութեան թէ որքա՞ն դրամ ետ կը բերեն :

ԺԸՆԵՒԷՆ կը հաստատեն թէ 1967 Յուլիս մէկէն Դեկտեմբեր 31, արաբական երկիրներէ գաղթող Հրեաներու մեծ մասը Ֆրանսան ընտրած է, հաստատուելու համար : 24.200 հրեայ հեռացած է արաբ երկիրներէ : Ասոնց աւելի քան 15 հազարը Ֆրանսա եկած է : Ֆրանսայի հրեայ համայնքը 60 միլիոն ներկայ ֆրանքի նուէր մը ըրած է Իսրայէլի, Յունիսի պատերազմէն ի վեր :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ ողբերգական ժողովուրդին համար : Սայկոնի մէջ յիսուն հազար գաղթական կայ : Ամէնէն կատաղի կռիւները կը շարունակուին Հիւէի մէջ : Այսինքն կայսերական նախկին մայրաքաղաքին մէջ, որ մեծ նշանակութիւն ունի Ամերիկացիներուն համար : Ճոնսըն յայտարարած է թէ «ամերիկեան Տիէն-Պիէն Ֆու մը տեղի պիտի չունենայ» :

ՔԱՓԻ մէջ Պլայպերկ նոր բարդութիւններ ունեցած է եւ պիտի չկարենայ հիւանդանոցէն դուրս ելլել այս շաբթու, ինչպէս նախատեսուած էր : Սրտի փոխարկումի գործողութիւնը կատարուած էր քառասուն օր առաջ :

ԻՐԱՔԻ Հանրապետութեան նախագահը Փարիզ կը հասնի Չորեքշաբթի օր, պաշտօնական այցելութեան : Պաղտատէն մեկնած առեն, յայտարարած է թէ «բոլոր արաբ երկիրներու թարգմանը պիտի ըլլայ նախագահ տը Կոլի մօտ» :

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն Գերման Գնդ. Շթանգէի Տեղեկագրին)

Թ.

Ընդհանուր կերպով Էրզրում քաղաքի բնակիչներուն հանդէպ, քիչ մը աւելի մեղմ վարուած են, քան միւս քաղաքներուն։ Իմ դիմումներս ալ իր գործը դիւրացուցած են.—

1.— Տարագրեալներու ճամբու պատրաստութեան համար 14 օրուան ժամանակ մը տրուած էր։

2.— Արտօնուած էին իրենց հետ տանիլ իրենց ինչքերը կամ ծախել։

3.— Առեւ. եւ ականաւոր անձերը կարելիութիւն ունեցած են իրենց ապրանքները եւ արժէքաւոր իրեղէնները Օսմանեան պանքը կամ հայկական եկեղեցին ամբարելու։

4.— Կառավարութիւնը փոխադրութեան միջոց չունեցողներուն եղան կառքեր տրամադրած է։

5.— Այն ընտանիքները որ պաշտպանող այր-մարդ չեն ունեցած, եւ կամ իրենց ամուսինները զօրաւորական փաշտերու մէջ եղած են, անոնք արտօնուած են ընկերանալու իրենց ընտանիքներուն։

Քաղաքային իշխանութիւնը քիչ մը մարդկային վերաբերում ցոյց տուած է՝ հիւանդներուն, անտէր կիներուն, մանուկներուն, որոնք մնացած էին Էրզրումի մէջ, սակայն յետոյ, զինուորական իշխանութիւնը եւ կոմիտէն չեղեալ համարած են այդ թոյլտուութեան հրամանըն ալ (*)։

Խորապէս ցաւալի է զինուորական իշխանութեան եւ Կոմիտէի բռնած դիրքը, եւ մութին մէջ գործող անձերու ձեռք առած միջոցները։ Հայերու տարագրութեան մասին, շրջաններու սահմանակից վայրերուն մէջ, մոլեռանդ վրէժխնդրութեամբ, եւ կողոպուտի ու բնաջնջումի մոլուցքով, արշաւանք սարքած են զանոնք շրջապատելով։

Թուրք ժողովուրդին մտածող դասակարգը այս բնաջնջումի քաղաքականութեան համաձայն չէր (**)։

Հայերու այս խնդրին մէջ իմ տեղեկագրութիւնս եւ գործունէութիւնս հետեւեալը եղած է. (***)։

Երբ քննութեան առնուին Հայերու խռովութիւնները եւ անոնց դէմ ձեռք առնուած միջոցները, կարելի էր զանոնք արգիլել։

Որքան որ ես գիտեմ, այդ տեսակէտով (Հայերուն կողմէ) ոչինչ պատահած է։

Հաւանալի է, որ այն վայրերուն մէջ, ուր հայ յեղափոխականներ ապստամբած են, կամ ռուսական գործակալներ դտնուած են, պէտք էր որ յանցաւորները խստութեամբ պատժուէին, այն վայրերուն մէջ, ուր կառավարութիւնը կամ զինուորական իշխանութիւնը վտանգ կամ սպառնալիք կը տեսնէին, բայց ոչ այդ տեսակի բռնաբարումներ։ Հայերու ապստամբութեան մասին փաստեր չկային (****)։

Կառավարութիւնը շատ վատ գործունէութիւն ունեցաւ, եւ սահմանակից ագերու մէջ ալ ատելութիւն յառաջ բերաւ։

Այս կառավարութեան ճնշումը այնքան վատ եղած էր որ թշնամին ապստամբ նկատած են, եւ անոնց խոստումներէն հրապուրուած են։ Եւ ատիկա բնական է, ուրիշ ճակատներու վրայ ալ նոյնն է։ Այդ նկատումով քաղաքական եւ զինուորական խիստ միջոցներու դիմած են։

Բայց կը թուի թէ ատիկա անբնական է, եւ քաղաքակրթութեան հակառակ է։ Կառավարութիւն մը անարժան է, երբ միջոցներ ձեռք կ'առնէ, դժգոհ եղող մաս մը ժողովուրդի դէմ՝ զինուորական միջոցներով, չէթէներով, ոստիկանական օրկաններով գրգռիչ ընթացք մը բռնել։

Վերոյիշեալ նկատումներով ես որպէս գերման կառավարութեան ներկայացուցիչ՝ պարտականութիւն համարեցի որ Հայերու դէմ առնուած այս քայլերուն դէմ մենք լուռ մնացած չըլլանք եւ երբ չենք կրցած արգիլել, գոնէ աշխատած ենք մեղմացնելու (*****)։

Իմ դիրքս ալ անհաճոյ էր եւ վտանգալի։ Իմ կառավարութիւնս ալ անհաճոյ դիրքի մը մէջ դրած եմ, եւ պահանջներ ըրած չարժելու օրինական ձեւով եւ տառապանք չպատճառելու անմեղներուն։

Իմ տեսակէտիս համաձայն էին մտածող Թուրքեր թէ կառավարութեան մէջ, եւ թէ զինուորականներուն մէջ, սակայն բոլորն ալ կը վախնային Կոմիտէէն։ (Իթթիհատի) տեղական Կոմիտէն փոքր խմբակ մըն էր, անարժէք անձեր, տեռորիսթներ, որոնք անձնական շահ կը հետապնդէին, եւ ազդեցութիւն ունէին, ու Հայերու բնաջնջումը կը քարոզէին։

Այդ անձերը նոյն վայրենաբարոյ ընթացքը ունեցան Արտանուշէն Արտահանի եւ Օլթիի մէջ, մինչ Ռուսերը ոչինչ ըրին խլամ ժողովուրդին դէմ։

Կոմիտէին մութի մէջ գործող անձերուն ազդեցութիւնն էր այդ։ Անոնք հակառակ էին նաեւ գերմաններուն եւ աւելի զօրաւոր էին միւսներէն։ Իմ կարծիքով այդ սխրթեմը եւ այդ տեսակէտը պէտք է խորտակուի։

Նման ընթացք մը, ոչ միայն վտանգ է Թուրքերուն, այլ նաեւ վտանգ է մեզի եւ մեր զինակիցներուն։

Անոնց ընթացքը, հայկական խնդրին մէջ, ցոյց տուաւ որ ինչ վտանգաւոր գործիք մը մտած է կառավարութեան վարչութեան մէջ, անպատասխանատուներ եւ միմիայն անձնական շահեր հետապնդողներ։

Ներփակ կը ղրկեմ նաեւ տեղեկագիրը պատերազմական կամաւոր (գերման) Քարլ Շլիմմէի, որ Տրապիզոն ղրկուած էր պաշտօնական գործով եւ կը պատմէ իր տեսածները։

(Ստոր. Ֆօն ՇՕՅՊՆԵՐ – ՐԻՀԹԸՐ

Ուղղուած է.— Նորին Բարձրապատուութեան Կայսերական Դեսպան Իշխան Հօհէնլօհէ – Լանկէնպուրկի, Կ. Պոլիս»։

(*) Ժամանակաւոր մեղմ վարուելակերպ մը՝ արդինքի տեսակէտով ոչ մէկ արժէք ներկայացուցած է։

(**) Հիւպատոսը կը սխալի, Պատերազմական Ատեանի Բաքերդի վճռագրին մէջ բռնուած է որ նախապէս, ամէն տեղ, ժողովուրդին համաձայնութիւնը առնուած է։ Հազարէն մէկ բացառիկ մտածող Թուրք մը, ի՞նչ ազդեցութիւն կրնար ունենալ, ճիհատի մոլուցքով կատղած թուրք խուժանին վրայ։

(***) Գտնուած են գերման հիւպատոսներ եւ օգնականներ, որոնք հայ աղջիկներ պահած են իբր հարճ։

(****) Հոս դարձեալ հիւպատոսը ինքզինքին կը հակասէ, երբ կ'ըսէ որ փաստ մը չկար ապստամբութեան, հապա ինչո՞վ կ'արդարանան այդ ոճրային միջոցները։

(*****) Ի՞նչը մեղմացնելու. սպանութիւննե՞րը։ Քանի՞ հոգի պաշտպանած էք։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Բ.

Ութ տարի հազիւ անցեր է այն օրէն երբ քանի մը ընկերներու հետ հիմը դըրինք Հ.Մ.Ը.Մ.ին։ Այդ օրերուն թերեւս մեր մտքէն չէր անցներ թէ կարճ տեւողութեան մէջ այսքան ծաւալ պիտի գտնէր մեր սկսած շարժումը, հակառակ իր ճամբուն վրայ ցցուող բազմազան խոչընդոտներուն, հակառակ հայ ժողովուրդին գլխուն պայթած ահաւոր փոթորիկներուն։ Բայց մեծ էր, այն ատենէն, հաւատքը որ ճամբայ հանեց մեզ, եւ ոգեւորութիւնը որ շրջապատեց մեր առաջին իսկ քայլերը։ Կը հաւատայինք թէ հոգիով ու մարմնով զօրաւոր նոր սերունդ մը պէտք է գայ եւ թէ, մանաւանդ, մեր շարժումը կը քալէ դէպի այդ նոր սերունդը։ Դեռ կանուխ է դատելու համար մեր սկսած գործը, կանուխ է որովհետեւ ութ տարին նշանակութիւն չունի համազգային այսպիսի կազմակերպութեան մը պտուղը չափելու համար, եւ մանաւանդ անոր համար՝ որ բնականոն պայմաններ չորունեցան Հ.Մ.Ը.Մ.ին դէպի վաղը իր քայլերուն մէջ։

Այսուհանդերձ, ամէն տարի որ կ'անցնի պէտք է հանդրուան մը թուի մեզի, կարենալ պահ մը դիտելու համար մեր կտրած ճամբան, զօտեպնդուելու նոր ճամբուն համար։

×

Հ.Մ.Ը.Մ.ի նման կազմակերպութիւն մը ստեղծելու գաղափարը վաղուց կար, պատերազմէն իսկ առաջ։ Երբ Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք հայ երիտասարդութիւնը սկսաւ շունչ առնել Թուրքիոյ մէջ, եւ հետզհետէ սկսաւ կազմուիլ մարզական միութիւններ, անհրաժեշտութիւնը ծագեցաւ, անհատական ճիգերը համախմբելու, եւ հաւաքական աշխատանքով՝ իրականացնելու մեր վաղուան սերունդին Ֆիզիքական դաստիարակութեան գործը։

1911ին, հայկական առաջին ողիմպիականէն ետք, մարզական շարժման նուիրուած քանի մը ընկերներով փորձեցինք մարմնակրթական ընդհանուր կազմակերպութեան մը կորիզը ստեղծել, իրարու մօտ համախմբելով գոյութիւն ունեցող մարզական միութիւնները, որոնց գլխաւորներն էին «Րաֆֆի»ն, «Տորք»ը, «Արաքս»ը, «Արտաւազդ»ը, եւն. եւ անոնցմէ բխեցնելով ղեկավար մարմինը։ Ապարդիւն անցան մեր առաջին փորձերը։ Շատ էին մեր ճամբուն վրայ խոչընդոտները։

Մարզական միութիւններէն ոմանց անտարբերութիւնը եւ կարգ մը անձնական, եսի խնդիրներ շարժման ղեկավարներուն մօտ, մեր ճիգերը կեցուցին։ Դառն է այդ խոչընդոտները յիշել. կ'ըսեմ անոր համար, որպէսզի գիտցուի թէ պատերազմէն առաջ ալ հասունցած էր հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան մը կազմութեան գաղափարը, եւ զայն իրականացնելու համար քանիցս ձեռնարկ իսկ եղած էր։

×

Պատերազմը խորտակեց նաեւ հայ երի-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Ոստիկանութեան նախարարը իր տիրոջ քովէն հեռանալէն ետքը այս մտատանջութեան մատնուեցաւ։ Ցանկարծօրէն Ապտիւլ Համիտի վրայ տիրող գրգռուածութիւնը արդէն ամբողջ պալատը սարսափի մատնած էր եւ ժամերէ ի վեր բոլոր պալատականները շփոթած ու շլմորած՝ երկիւղախառն նայուածքով՝ իրարու կը նայէին, առանց համարձակելու իրարմէ բացատրութիւն մը ուզել իրենց տիրոջ տարօրինակ բարկութեան մասին։ Ամէնէն աւելի տաղնապալի կացութեան մէջ գտնուողներէն մէկն էր Շէֆիք փաշա, որ բնազդաբար կը գգար որ Սուլթանին արտասովոր բարկութիւնը կապ ունէր չորս փախստականներու խնդրին հետ եւ ահա այժմ իր ենթադրութիւնը կը հաստատուէր Ապտիւլ Համիտի ստիպողական հրամանովը։

Ժեղճ նախարարը ընկճուած վիճակի մը մէջ մտաւ այն սենեակը ուր կը գտնուէր Արիֆ էֆէնտին եւ ոստիկանութեան նախարարութեան պատկանող մէկ քանի ուրիշ կարեւոր պաշտօնեաներ որոնք գրեթէ մշտապէս Ըլտըզի մէջ կը մնային օրերէ ի վեր։

— Նորին վեհափառութիւնը հրաման ըրաւ որ պարտիզպան Խոճէր աղան անմիջապէս պալատ բերուի, ըսաւ խօսքը բոլոր հոն գտնուողներուն ուղղելով, միթէ ձեր մէջէն որոշապէս իր տեղը գիտցող մէկը կա՞յ....։

Ամէնքը, առանց պատասխանելու, հարցական կերպով մը իրարու նայեցան։

Ոչ ոք կրնար որոշ պատասխան մը տալ նախարարին հարցումին։

— Հիմա անմիջապէս ամէն կողմ մարդ ղրկելու եւ զինքը փնտռելու է, շարունակեց նախարարը, ինքնիրեն խօսելու պէս. Սուլթանին հրամանը պէտք է վայրկեանապէս կատարուի... եթէ ոչ հետեւանքը դէշ կ'ըլլայ։

Եւ Շէֆիք փաշա՝ յուզուած վիճակի մը մէջ՝ սկսաւ ժուռ գալ։ Ապտիւլ Համիտի գրգռութիւնը փոխանցիկ էր, ընդհանրապէս եւ երբ ինք տաղնապի մը ենթարկուէր, իրեն հետ ամբողջ պալատը գտնուողներն ալ կը տաղնապէին եւ իրենց պաշտպանութիւնը կը կորսնցնէին։

— Օ՛ն, նստիլ մտածելով գործ չտեսնուիր, գոչեց նախարարը, չուտով ամէն կողմ մարդ ղրկեցէք, պէտք եղած հրահանգները տուէք, եթէ հարկ ըլլայ, ամբողջ ոստիկաններն ու լրտեսները ցրուեցէք Վոսփորի գիւղերը եւ պարտիզպան Խոճէր աղան գտնելով բերել տուէք... մինչեւ երկու ժամ պէտք է որ հոս ըլլայ, կը հասկնա՞ք։

Ամէնքն ալ այս վճռական հրամանին վրայ մէկէն ոտքի ելան, առանց որոշապէս գիտնալու թէ ի՛նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէին իրենց Վեհափառ տիրոջ հրամանը գործադրելու համար։

Մութը արդէն կոխած էր եւ Ըլտըզի պալատին մէջ ելեկտրական լոյսերը վառուած։

Ընդհանուր իրարանցում մը կը տիրէր ամէն կողմ։ Զինուոր թիկնապահներ կ'երթային կուգային անընդհատ, շուարած հապճեպով մը։ Ապտիւլ Համիտ միայն ոստիկանութեան նախարարին իր հրամանը հաղորդելով չէր բաւականացած, նոյն հրամանը կրկնած էր նաեւ իր պալատի մասնաւոր ոստիկանութեան, յետոյ ուրիշ նորանոր հրամաններ արձակած էր աջ ու ձախ, երբեմն զիրար չէզոքացնող, զիրար ժխտող հրամաններ, վայրկեանական տպաւորութեան տակ տրուած։

Սուրհանդակ աղաւնիին պատմութիւնը վերջապէս երեւան ելած էր։ Թիկնապահը որ նշանաւոր ժամանակ Ապտիւլ Համիտի քով կը գտնուէր ու ինք գալուն ձեռքովը բերած էր թղթատար վիրաւոր թռչունը, վերջապէս եղելութիւնը բերնէն փախցուցած էր, թէեւ առանց գիտնալու խորհրդաւոր տոմսակին պարունակութիւնը։ Սակայն այդ տարօրինակ դիպուածէն անմիջապէս ետքը Սուլթանին գրգռուած անսովոր յուզումը եւ ահռելի բարկութիւնը կասկած չէին թողուր որ աղաւնիին վզէն կախուած թուղթը ամենակարեւոր բան մը կը պարունակէր։ Եւ ահա ամէն մարդ, Ըլտըզի մէջ, այս մասին զանազան ենթադրութիւններու անձնատուր կ'ըլլար, առանց երբեք բուն ճշմարտութիւնը կարենալ գուշակելու։

Նոյնիսկ բողներ կային որ ասիկա գուցէ պալատականներէն մէկուն կողմէ սարքուած խաղ մըն էր, Սուլթանը գրգռելու մասնաւոր նպատակով մը հնարուած։

Իրաւ ալ, յաճախ, Ըլտըզի մէջ այդ տեսակ խաղեր կը պատրաստուէին, Սուլթանին աչքին զիրար վարկաբեկելու, իրարու հոր փորելու եւ Ապտիւլ Համիտ ալ այս բանը շատ աղէկ գիտէր եւ նոյնիսկ բաւական ճարպիկ ու խելացի էր այդ խաղերը գուշակելու եւ լաւ այնմ անոնց կարեւորութիւն ընծայելու համար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(43 – Շար.)

տասարդութիւնը ։ Ոչ միայն կոտրակեց անոր թեւը, այլեւ լղրձեց անոր մարմինն ու հոգին։ Եթէ նոր սերունդ մը չգար՝ սրտով ու մարմնով առողջ, իր կամքին ու ջիղերուն տէր, անկարելի էր խորհիլ ցեղին վերականգնումին մասին։ Գոնէ այս էր մեր մտատանջութիւնը պատերազմի օրերուն ։ Այդ կէտը տանջեր է յաճախ իմ ալ ուղեղս՝ երբ խորհեր եմ պատերազմէն առջի մեր անմիջական յոյսերուն, եւ այն հեռանկարին մասին որ կը սպառնար մեզ գտնել պատերազմէն անմիջապէս ետք ։ Ո՞վ պիտի տէր կանգնէր հայ երիտասարդութեան, երբ բարի օր մը վերջ գտնէր համայնաւեր սպանդը ։

Զինադադարը եկաւ։ Իր բերած առաջին սփոփանքին հետ բերաւ նաեւ ահաւոր հոգեր ։ Հասաւ որբերուն եւ գաղթականներուն առաջին կարաւանը ։ Կը խշխշար մարդուս սիրտը՝ անոնց վիճակը տեսնելով ։ Հայ երիտասարդութիւնը շարժման մղելու եւ մարզական ոգեւոր կեանք մը վերսկսելու ծրագիրը բեւեռուած էր մտքիս մէջ, երբ տարագիրներու եւ որբուկներու պարզած աղեխարշ պատկերը տեսայ ։ Ու խորհեցայ որ հայ երիտասարդութիւնն ալ պէտք է բաժին առանձնէ հայ ժողովուրդի վերապրողներուն ուսերուն բարդուած բեռը վերցնելու աշխատանքին մէջ։ Ահա ատկէ ծագեցաւ մարզանքն ու սկաուտութիւնը միակ կազմակերպութեան մը մէջ միացնելու գաղափարը ։ Մարզանքը մեզի պիտի տար մարմնով եւ հոգիով ալ առողջ սերունդ մը, եւ սկաուտութեան շնորհիւ, այդ նոր սերունդին մէջ պիտի մտնէր պարտականութեան գիտակցութեան, զոհողութեան, ժուժկալութեան եւ հայրենասիրութեան ոգին ։ Պէտք էր սակայն մարմին տալ այս գաղափարին ։ Խնդիրը կը դառնար նախաձեռնութիւնը առանձնելուն մէջ։ Առաջին աշխատանքը բարեկամի(*) մը հետ ունեցանք մեր տունը ։ Պատրաստեցինք ծրագրի մը ուրուագիծը ։ Մարմնակրթութիւնը եւ սկաուտութիւնը հաւասարապէս հիմը կազմեցին այդ ուրուագծին ։ Պէտք էր սակայն որդեգրել տալ մեր մարզական շարժման վերապրողներուն, ու հաւաքական աշխատանքով մարմին տալ գործին ։

Որոշեցինք խորհրդակցութեան մը կանչել մեր մարզական շարժման վեթերաններն ու ամենամօտ բարեկամները շատ սահմանափակ թիւով ։ Նոյեմբեր մէկին էր որ մեր գրասենեակին մէջ տեղի ունեցաւ այդ պատմական նիստը ։ Հոն էին Հայկ Ճիզմէճեան, Տիգրան Խոյեան, Գառլօ Շահինեան, Լեւոն Յակոբեան, Սիրունի եւ ես։ Պարզեցի մեզ ոգեւորող իտէալը եւ հրաւիրեցի անմիջապէս գործի եւ աշխատանքի լծուիլ։ Հարկ չկայ ըսելու թէ բոլորին ալ սրտին մօտիկ էր գաղափարը, մարմնակրթանքն ու սկաուտիզմը ծաւալել մեր ժողովուրդին մէջ՝ իբրեւ հոգիով եւ մարմնով առողջ սերունդ մը պատրաստելու ամէնէն ուղիղ ճամբան, եւ աշխատանքը սկսիլ դպրոցներէն ու երիտասարդութենէն, այսինքն ուշադրութեան առարկայ ընել վաղուան սերունդը ։

Այդ ժողովն էր որ հիմը եղաւ։ Ամէնքն ալ տոգորուած էին անմիջական աշխատանքի լծուելու տենչով, առանց միլրճուելու ձեւակերպութեանց մէջ։ Ներկաներն էին որ պիտի կազմէին առաջին խորհուրդը՝ իբրեւ կեդրոնական վարչութիւն, քանի մը բակայաներ կցելով իրենց, ինչպէս Յովհաննէս Հինդլեան, Ժիրայր Խորասանճեան, Վահրամ Փափազեան, Գրիգոր Մէրճանօֆ։ Սիրունին էր միայն, որ չմտաւ վարչութեան մէջ՝ խոստանալով դուրսէն աշխատիլ։ Յետոյ էր որ երբ ցանցը տարածուէր, պիտի խորհուէր ընդհանուր ժողովի հրաւիրելու եւ ընտրովի ստեղծելու կեդրոնական վերին մարմինը ։

Ըսեմ այս առթիւ որ այս առաջին նիստին իսկ մարմնակրթութիւնը եւ սկաուտիզմը միացուեցան միակ դրօշի մը տակ, իբրեւ լրացուցիչ մաս իրարու ։ Ապագան ցոյց տուաւ թէ իրաւունք ունէին հիմնադիրները ։

Ու աւելցնեմ որ առանց պատճառի չէր որ որդեգրեցին «Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւն» վերտառութիւնը։ «Մարմնամարզական» բառը բաւական չէր հիմնադիրներուն խորհրդը պարզելու համար ։ Մեր որդեգրածը մարմնամարզը չէր միայն, այլ մարմնակրթութիւնը՝ իր լայն, ամբողջական եւ բարեբար իմաստով ։

Հետաքրքրական է յիշել թէ այդ նիստին մէջ էր որ «Հ. Մ. Ը. Մ.» կրճատումն ալ ստեղծուեցաւ։ Առաջին պահուն խորթ եկաւ մեր ականջներուն իսկ։ Բայց ան կամաց կամաց ընդհանրացաւ, սիրուեցաւ, մինչեւ դարձաւ համազգային գուրգուրանքի առարկայ ։ Տեսակ մը խորհրդանշան է ան հիմա բովանդակ հայ երիտասարդութեան համար ։

Այսպէս ստեղծուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Իր զարգացման փուլերը թուել՝ մեր մարզական շարժման պատմութեան տարբեր մէկ գլուխն է։ Իմ նպատակս էր պատմել շարժման առաջին բոպէն ։

×

Հայ ժողովուրդին գլխուն պայթած փոթորիկները մեր գործն ալ խանգարեցին պահ մը ։ Բայց չկրցան ջնջել նետուած բարեբեր սերմը ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կանգուն է, եւ վստահութեամբ կը դիտէ ապագան ։ Ան կը հաւատայ իր ճիգերուն ուժին, ու իր իտէալին յաւերժութեան ։ Ան կը հաւատայ թէ պիտի գայ իր երազած սերունդը ։

ԳՐԻԳՈՐ Մ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Քրայօվա, 1926 Հոկտ. 17)

(*) Կ'ակնարկէ Սիրունիի (Գ. Ճ.)։

(Շար.)

Է. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

« Փարիզի մէջ կառքերու եւ հետիոտն քալողներու երթեւեկը այնքան խճողուած է, որ օրուան որոշ ժամերու հաղորդակցութիւնը կը կատարուի շատ դանդաղ կերպով ։ Ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակը առանց այն լայն անցքերուն, որոնք հաստատուեցան մայրաքաղաքին մէջ եւ որոնց շնորհիւ այնքան հիմնական կերպով բարելաւուեցաւ մայրաքաղաքին հաղորդակցութիւնը »։ Այս տողերը, որոնք քաղուած են «Շինութիւնը» թերթէն, կը կրեն վեց Յունուար 1867 թուականը ։ Այդ շրջանին ինքնաշարժը դեռ մուտք գործած չէր մեր կեանքին մէջ, այսօր, սակայն, երբ աւելի քան մէկ միլիոն կը նկատուի Փարիզի ինքնաշարժներու թիւը, գոյութիւն ունեցող ճամբաներու ցանցը, բաղդատմամբ հարիւր տարի առաջուան, աւելի մեծ չէ քիլոմեթրի հաշուով։ Եւ, երթեւեկութիւնը բարելաւելու ուղղութեամբ ձեռք առնուած միջոցները՝ ճամբաներու լայնացում մայթերու հաշւոյն, «կապոյտ» շրջագիծի հաստատում, մէկ ուղղութեամբ թոյլատրուած երթեւեկութիւններու յաւելում, գետնըերքի երկայնքին շինուած ուղի եւայլն, աժամեայ, չնչին եւ շուտով իրենց արժէքը կորսնցնող կարգադրութիւններ են ։

Ըստ երեւոյթին, անհրաժեշտ է օր մը ծայրայեղ միջոցներ ձեռք առնել ։ Այսինքն՝ սահմանափակել, նոյնիսկ բոլորովին արգիլել երթեւեկութիւնը եւ կամ՝ հիմնովին փոխել Փարիզի ենթաշինուածքը (բայց աս մէկը քիչ հաւանականութիւն ունեցող ենթադրութիւն մըն է)։ Կայ ուրիշ լուծում մը, որ նոյնպէս բացառիկ է իր տեսակին մէջ, եւ որուն մասին, սակայն, հազուադէպ կը խօսուի, կարծես ցնորական միտք մը ըլլար, երբ իրականութեան մէջ դիւրութեամբ կարելի է իրագործել զայն, նկատի ունենալով որ բազմաթիւ առաւելութիւններ ունի անիկա ։ Վերոյիշեալ ծրագիրը կը նախատեսէ հաստատել ստորերկրեայ ճամբաներու ցանց մը ։ Այս ծրագրին նախագիծը պատրաստած է ԺԵՖԻւս (Ստորերկրեայ Քաղաքաշինութեան Ուսումներու եւ Կապի Խումբ) գլխաւորութեամբ հարցին ամէնէն մեծ մասնագէտը նկատուող, ճարտարապետութեան յատուկ դպրոցի փրոֆէսօր եւ բազմադեղարուեստից վարժարանի գլխաւոր դասախօս, ճարտարապետ Էտուար Իւթիւճեանի ։

Այս ծրագրին ծանօթանալու մտադրութեամբ «Բոմպա»ի կողմէ Պերնառէթ Կոտէ տեսակցութիւն մը ունեցած է Է. Իւթիւճեանի հետ ։

Ստորեւ այդ տեսակցութեան գլխաւոր հատուածը ։

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Որքան գիտեմ, աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր կ'աշխատիք ստորերկրեայ ճամբաներու ծրագրին վրայ ։ Ի՞նչ պայմաններու տակ յղացաք եւ պատրաստեցիք ծրագիրը ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Իր հիմնադրութենէն ի վեր, 1933, ԺԵՖԻւսը կ'ուսումնասիրէ ստորերկրեայ ճարտարապետութիւնը եւ կը պատրաստէ ծրագիր մը՝ ստորերկրեայ երթեւեկութեան ։ Տարիներ շարունակ մեզ նկատեցին ցնորամիտներ ։ Սակայն 1937ին, դանդաղ ասպարէզի մարդիկ հետաքրքրուեցան մեր աշխատանքներով եւ օգնեցին մեզի ։ Անոնց մէջ Ժան Ժիրօտու, Օկիւստ Փերրէ, Էտ. Հերիօ ։ Մեզի համար քաջալերանք մը եղաւ ստորերկրեայ քաղաքաշինութեան միջազգային առաջին համագումարը, որուն մասնակցեցան 28 երկիրներ։ Համագումարը կայացաւ 1936ին ։

ԺԵՖԻւսի ծրագիրը կարելի էր իրագործել երեսուն տարիէ ի վեր։ Այդ պարագային Փարիզ պիտի ունենար փարքինկի քառասուն հազար տեղ եւ բազմաթիւ ստորերկրեայ ուղիներ ։ Բայց փոխանակ իրականացնելու ստորերկրեայ ամբողջական ծրագիր մը, վայրի մը մէջ հաստատեցին փարքինկ, ուրիշ վայրի մը մէջ շինեցին կէս – ստորերկրեայ գետնըերեայ ուղի ։ Ստորերկրեայ այս «խճողումը» լուրջ արգելք մը պիտի ըլլայ ապագայ ծրագիրներու իրագործման ճամբուն վրայ ։

Հ.— Ի՞նչ կը նախատեսէ ԺԵՖԻւսի ծրագիրը ։

Պ.— Պատրաստեցինք 128 քիլոմեթր երկարութեամբ ստորերկրեայ ուղիներ՝ երթեւեկութեան երկու կողմերով եւ իւրաքանչիւր կողմի համար երթեւեկի երեք գիծերով։ Կարելի է երկարել այս ցանցը։ Մեր ծրագրին համաձայն պիտի հաստատուին ուղղահայեաց երկու առանցքներ՝ Հիւսիս – Հարաւ եւ Արեւելք – Արեւմուտք։ Մուտքի եւ ելքի այս տրամանկիւնային ուղիները պիտի հաղորդակցին մեծ երթուղիներուն (Օթոռութ)։ Այս ուղիներուն վերնամասին վրայ հաստատուած ուղղանկիւն ճամբաներ պիտի ծառայեն իբրեւ կապ գլխաւոր կեդրոններու։ Անոնց վրայ, մակերեսին աւելի մօտ եւ ուղիղ հաղորդակցութեան ճամբաներով օժտուած ստորերկրեայ կառատուներ պիտի շինուին։ Ընդերքին խորութիւնը կարելի կը դարձնէ այս ցանցին հաստատումը ։

Պայման չէ, որ ստորերկրեայ ուղիները քաղաքին ճամբաներուն ուղղութիւնը ունենան ։ Այսուհանդերձ, ստորերկրեայ ուղիներու ելքի եւ մուտքի հանգոյցները պիտի համապատասխանեն մակերեսին վրայ գտնուող քառուղիներուն ։

Հ.— Առաջին առթիւ ի՞նչ ուղղութեամբ պիտի կատարուին շինութիւնները ։

Պ.— Ութ քիլոմեթրի առանցք մը՝ Հիւսիս – Հարաւ, Արեւելք – Արեւմուտք եւ 12 քիլոմեթր տրամանկիւն, այսինքն քսան քիլոմեթր ճամբայ, որ պիտի ունենայ ելքի եւ մուտքի չորս հանգոյցներ՝ Բոնքորտ, Կառ տը Լ'Էսթ եւ Կառ Տիւ Նոր, Տանֆէր եւ Պասթիյ ։

×

Այս տեսակցութիւնը կը ստանայ աւելի մասնագիտական բնոյթ, բայց Փրոֆ. Իւթիւճեան իր լաւատեսութիւնը կը յայտնէ, եզրակացնելով .— « Լաւատես եմ, Փարիզի երկրաբանական կառոյցը շատ կը յարմարի ստորերկրեայ քաղաքաշինութեան իրագործումներուն եւ կը խորհիմ թէ ամէն մարդ այս գաղափարին պիտի գայ, ի վերջոյ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բանուորին խրատը բանեց. ետ դարձաւ եւ կէս ժամէն ետք միեւնոյն տեղէն կ'անցնէր արշաւելով եւ օգնական լաւ ձիով մը։ Կառքին քեղեքին վրայ ճխողարման մը նստած էր որ սուրհանդակ կ'անուանէր։

Բայց ճամբորդը կը զգար թէ ժամանակ կը կորսուէր։

Գիշեր եղած էր բոլորովին։

Զարտուղի տեղերը մտան. ճամբան սոսկալի էր։ Կառքը անիւի հետքերուն մէջէն դէպի միւսը կ'իյնար։ Ճամբորդը սուրհանդակին ըսաւ.

— Շարունակ արշաւենք. կրկին ընծայ պիտի տամ քեզ։

Ցատանումի մը առթիւ կառքին լծակը կոտրեցաւ։

— Պարոն, ըսաւ սուրհանդակը, ահա լծակը կոտրեցաւ, չգիտեմ թէ ի՛նչպէս պիտի լծեմ ձին։ Գիշերը շատ յոռի է այս ճամբան. եթէ հաճէիք դառնալ եւ թէնքի մէջ պառկիլ, վաղը առտու կանուխ կրնայինք Արաս հասնիլ։

— Զուանի կտոր մը եւ դանակ մը ունի՞ս, պատասխանեց ճամբորդը։

— Այո՛, պարոն։

Ծառի ոստ մը կտրեց եւ լծակ մը ըրաւ զայն։

Այս պատճառաւ ալ քսան րոպէ կորսուեցաւ. բայց արշաւումով մեկնեցան։

Դաշտը խաւարամած էր։ Բլուրներուն վրայ ցած, կարճ եւ սեւ մառախուղներ կը սողային, եւ մուխի պէս կը հեռանային անոնց վրայէն։ Ամպերու մէջ գրեթէ սպիտակ նշոյլներ կային։ Ծովի կողմէն եկող հով մը հորիզոնին ամէն կողմերէն կարասիներ շարժող մարդու մը պէս դղրդիւն կը հանէր։ Ինչ որ կը նշմարուէր, սարսափելի երեւոյթներ ունէր։ Որքա՜ն բաներ կը սարսռին գիշերուան այս ահաւոր շունչերէն։

Ճամբորդը ցուրտէն կը դողար։ Առջի օրէն ի վեր կերակուր չէր կերած։ Անորոշապէս կը յիշէր թէ ութ տարի առաջ ալ Տ...ի շրջակաները գիշերով կը քալէր, բայց կը կարծէր թէ երէկուան յիշատակ մըն է ան։

Հեռուէն զանգակատուն մը ժամը մէկը զարկաւ։ Հարցուց տղուն.

— Քանի՞ է ժամը։

— Եօթը, պարոն. ութին Արաս պիտի գտնուինք։ Ալ երեք մղոն ճամբայ ունինք։

Նոյն պահուն առաջին անգամն էր որ խորհեցաւ, եւ աւելի առաջ չխորհելուն զարմացաւ, թէ գուցէ անօգուտ էր իր կրած բոլոր աշխատանքը, թէեւ ոչ իսկ գիտեր թէ դատը քանիին պիտի տեսնուի, թէ գէթ կը պարտաւորէր տեղեկութիւն առած ըլլալ այս մասին, թէ այլանդակ ընթացք մըն էր այսպէս ըստ դիպուածի ճամբորդութիւն մը ընել առանց գիտնալու թէ բանի մը պիտի ծառայէ ան թէ ոչ։

Յետոյ միտքովը քանի մը հաշիւներ ըրաւ. հաշիւ ըրաւ թէ եղեռնական ատեաններու նիստերը սովորաբար առաւօտեան ժամը իննին կը սկսին, թէ այն դատը երկար տեւող դատ մը չէր, թէ խնձորի գողութիւնը շուտով տեսնուող գործ մըն է. թէ ալ այնուհետեւ կը մնար հասկնալ թէ դողը նոյն ինքն Ժան Վալժա՞նն է թէ ոչ. ան ալ չորս կամ հինգ հոգիի վկայութեամբը եւ փաստաբանին քանի մը խօսքերովը պիտի որոշուէր. թէ ամէն բան լմննալէն ետք Արաս պիտի ըլլայ։

Սուրհանդակը ձիերը կը մտրակէր։ Առուակէն անցեր եւ Մոն Սէնթ Էլոյէն ալ անցնելով հեռացեր էին։

Գիշերուան խաւարը հետզհետէ կը թանձրանար։

ԳԼՈՒԽ Խ.

ՔՈՅՐ ՍԻՆՓԼԻՍ ԿԸ ՓՈՐՁՈՒԻ

Սակայն նոյն վայրկեանին Ֆանթին ուրախութեան մէջ էր։

Խիստ գէշ գիշեր մը անցուցած էր՝ երազներ տեսնելով, սոսկալի կերպով հազալով, տենդն ալ սաստկանալով։ Առաւօտուն՝ երբ բժիշկը զինքը տեսնելու եկաւ, Ֆանթին կը բանդագուշէր։ Բժիշկին կերպարանքը խռովուած էր. պատուէր տուած էր անմիջապէս իմաց տրուի իրեն երբ Մատըլէն գայ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կրօնիկ Տալլճեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Ն. Շեխիկեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանեէօյի մասնաճիւղին : Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան երեսուն ֆր. «Հայաստանի» եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Եսթեր Իշգալացեանէ 500 ֆրանք :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

10 Փետրուար, Շաբաթ.— Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին և չորեքտասան զինուորացն : Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :

13 Փետրուար, Երեքշաբթի.— Երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան, տեղի կ'ունենայ մոմավառութիւն (Մլէտ) :

14 Փետրուար : Չորեքշաբթի.— Տեառնընդառաջ : Տօն է քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :

18 Փետրուար, Կիրակի.— Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին :

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու եւ դպիրներու .— Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքեարպէյեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թօրոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըրմճեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գարեհինքհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ, քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծօրթուեանի, Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի եւ Եսայի քհնյ. Ալթունեանի հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գրիգորեան Անդրանիկի Յովհաննէս, ծնած 1917ին Ստեփանավանի Գուլթան գիւղը, գերի ինկած 1942ին Ռօսթովի մէջ, կը կարծուի թէ Ֆրանսա է, կը փնտռուի իր աղջկայ Վալանդինա Գրիգորեանի կողմէ :

Գուրգէն Եղիազարի Յովհաննէսեան, ծնած էջմիածնի շրջանի Վարդաշիար գիւղը, մօրը անունը Սաթենիկ (մահացած), ունի տղայ անունը Նուբիկ եւ աղջիկը Վաչէա. 1966ի Հայաստան այցելող թուրիստներ յայտնած են ողջ ըլլալը ու Ֆրանսա գտնուիլը, ամուսնացած եւ երախաներ ալ ունենալը : Փնտռողն է Երեւաննակ Սարգիս Գէորգի Յարութիւնեանը :

Մայր եկեղեցւոյ մօտ նամակ ունին հետեւեալները :

Կարապետ Կարօեան, Մելպոմնէն (Աւրստրալիա) Լուսաբեր Կարոյեանէ –

Հէլլաճեան Ինդնատիոս, Հայաստանէն (էջմիածին) Սիրանիկ Արսլանեանի կողմէ :

Ամպարեան Աղնիւ, Պաթումէն (Վրաստան) Խաչատուրեան Տաճատ Լեւոնի կողմէ :

Կը խնդրուի փնտռուողները եւ նամակի տէրերը դիմել եկեղեցւոյս քարտուղարութեան,

339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, 13–Մարսէյլ 8: էկլիզ Արմէնիէն :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, կիրակի (Փետրուար 11) :

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցին
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները :

ՑԵՐԵԿԻՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք :
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

(Ս. Պօղոս – Պետրոս)

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանգիստ հոգաբարձութեանս նորոգ հանգուցեալ անդամներէն

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՊԷԼԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով :

Արարողութեանց կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.— Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ :

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին : Հաւաքուիլ՝ կիրակի առաւօտ ժամը 7.45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վէրվէն, Մօպէօժ ճամբով :

Ճաշ ճամբուն ընթացքին :

Ներկայ կ'ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն :

Վերադարձ ժամը 17ին : Ժամանում Փարիզ ժամը 22.30ի ատենները :

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20 :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ Ինքնութեան Ապգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 20ին եւ 31ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Բժիշկ, դեղագործ, ատամնաբոյժ, վիրաբոյժ եւ կենսաբան, ինչպէս նաեւ այդ ասպարէզներու նուիրուող ուսանողները կը հրաւիրուին Հայ Բժշկ. Միութեան կողմէ՝

ՏՈՔԹ. ՏԱՌԻՏԼԱՐԵԱՆԻ

դասախօսութեան Խուլլոժիի մասին (ֆիլմերով) որ տեղի պիտի ունենայ Սէն Միշէլ հիւանդանոցը 33 Րիւ Օլիվիէ տը Սէր, Հինգշաբթի (Փետր. 15) ժամը 21ին : Անոնք որ կը փափաքին ներկայ ըլլալ թող նախապէս տեղեկացնեն հեռաձայնելով ժամը 10էն 13 կամ 19.30էն 21՝ 734 – 04 – 23 կամ 878 – 95 – 32 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, կիրակի կէսօրէ ետք :

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 9ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն Ներկայացուցչական Ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները Շաբաթ 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ահարոնեան» ակումբի մէջ :

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի Քրիստափոր խումբը, այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (9 Փետր.) երեկոյեան ժամը 8.30ին նոր հաւաքատեղին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս–Քիւլթիւռ կայանէն, Հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան) :

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) Հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան) :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Յաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը : Մեծ պատրաստութեամբ 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 28ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE թիւ CLVLX 182 (պարերգ)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). Գին՝ 30 Ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար․ 75 Ֆ․ Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 90 Ֆ․ Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 8 FEVRIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11131 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.131

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Բ.

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ

Աւելի քան չորս տասնեակ տարի առաջ, «անկախութեան պատերազմ»ի վաղորդայնին, Մուսթաֆա Քեմալ իր փառքի գագաթնակէտին հասած՝ շնորհիւ Լենինի եւ դաշնակիցներու՝ իբրեւ անվիճելի մենատէր իր միահեծան իշխանութեան ենթարկեց Թուրքիան :

Փորձեց մէկ օրէն միւսը քսաներորդ դարու քաղաքակիրթ ազգերու մակարդակին բարձրացնել տգէտ ու մոլեռանդ ժողովուրդ մը, որ ամուր կառչած էր միջնադարեան, հնաւանդ եւ այլամերժ մտայնութեան :

Բռնի ուժի դիմեց կախաղաններու պերճախօս օրինակով խորտակելու համար ընդդիմութիւնը մոլլաներու եւ սոֆթաներու, որոնք չէին կրնար մարսել աշխարհականացման օրէնքները ,— իսլամական կրօնքի բաժանումը պետութենէն, արաբերէն տառերու փոխարինումը լատինականով, փաթթոցին ու ֆէսին տեղ «կեավուր»ներու գլխարկին ընդունումը, կիներու «նամէհրամ»ին ջնջումն ու առանց չարշաֆի, ֆէրաճէի ու փէչէի փողոց ելլելը եւ այլ յեղափոխական բարեշրջումները :

Հանրապետական Հալք կուսակցութիւնը նախ իր հիմնադրին, իսկ անոր մահէն (1938) ետք Իսմէթ Ինէօնիւի բռնակալ վարչաձեւին տակ ամէն ճիգ փորձեց Աթաթիւրքեան բարենորոգումները պարտադրելու համար :

Սակայն իր տիրապետութեան քառորդ դարու շրջանին չյաջողեցաւ փոխել քարացած, բրածոյ դարձած մտայնութիւնները :

Ու երբ երկրորդ աշխարհամարտէն ու Թրումընի վարդապետութենէն ետք վերջ տրուեցաւ միակ կուսակցութեան դրութեան, Հալքէն բաժնուողներ կազմեցին «Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը :

Ուզեցին կապկել Ամերիկացիները, «Հալք»ը Հանրապետական էր : Ուրեմն նոր կուսակցութիւնն ալ պէտք է կոչուէր «Դեմոկրատ» :

Տարիներու ընթացքին բուսան երկրորդական արժէքով ուրիշ կուսակցութիւններ ալ, որոնք գաղափարականէ աւելի աթոռի պայքար կը մղէին եւ իրարու հետ կը մրցէին սիրաշահելու համար տգէտ, մոլեռանդ բազմութիւնները :

«Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ եկաւ 1950ին եւ տասը տարի միահեծան վարեց երկիրը, հետեւելով Հալքի օրինակին, այն տարբերութեամբ, որ հետզհետէ խախտեց Աթաթիւրքի յեղափոխական բարենորոգումները, գոհացում տալու կրօնամոլ տարրերու ազատ գործունէութեան :

Մէնտէրէս հինգ հարիւր նոր մզկիթներ շինել տուաւ : Իր օրով «Նուրճի»ներն ու յետադիմական «Շէրիաթճի»ները ազատ ասպարէզ գտան, շահագործելով Անատոլուի անուս եւ անտաշ գիւղացիները, որոնք իրենց զանգուածային քուէներով 1954ին եւ 1958ին ապահովեցին Դեմոկրատներու յաղթանակը :

Աթաթիւրքի բարենորոգումներու խախտումին հակահարուածը կրեցին այս վերջինները 1960 Մայիս 27ին, երբ խումբ մը զինուորականներ (38 հոգի) տապալեցին Ճէլալ Պայար – Մէնտէրէսի կառավարութիւնը, սարքեցին Եասսը Ատայի խեղկատակ դատավարութիւնը, կախաղան բարձրացուցին Ատնան Մէնտէրէսը, Ֆաթին Զօրլուն եւ Փոլաթքանը, բանտարկեցին Դեմոկրատ նախարարներն ու երեսփոխանները :

Այս զինուորականները կ'երդնուին Աթաթիւրքի անունով եւ կ'ուզէին խստիւ իրագործել անոր բարենորոգումները : Շատ չանցած պառակտեցան : Ու երբ ժողովրդավարական ընտրութիւններ կատարեցին, Հալքին յանձնեցին իշխանութիւնը, խորհրդարանին մէջ մնայուն աթոռներ ապահովելով իրենց համար :

Դեմոկրատ կուսակցութեան տեղ կազմուեցաւ «Ատալէթ»ը Պայար – Մէնտէրէսի համակիրներով եւ հետզհետէ հող շահեցաւ երկրին մէջ : Իսմէթի դիրքը խախտեցաւ :

Ու 1965ի ընտրութեանց մէջ Ատալէթ յաղթանակը տանելով ձեռք առաւ իշխանութիւնը, զոր ցարդ կը պահէ :

Մինչ այդ, դաւերը, մեքենայութիւնները, մրցակցութիւններն ու երկպառակութիւնները կը շարունակուին, օրէ օր աստիճան մը աւելի ծանրացնելով ներքին տագնապը երկրին մէջ եւ վտանգելով Քեմալի բարենորոգումները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁՄՐԱՆ 10-ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Կրընոպլը տօնական եւ հանդիսաւոր երեւոյթ ստացած էր, Փետրուար 6ին, Ձմրան 10րդ Ողիմպիական խաղերուն առթիւ : Ներկայ էր Հանրապետութեան նախագահը, Պարսկաստանի կայսրուհին եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, եկած ամէն կողմէ :

Իւրաքանչիւր երկրի պատուիրակութիւնը կը տողանցէ, մեծ տպաւորութիւն կը գործեն Ամերիկացիք, Ռուսերը, Ֆրանսացիք, Ճափոնցիք, Հնդիկները եւայլն, եւայլն :

Ողիմպիականներու կոմիտէի նախագահը կը հրաւիրէ նախագահ տը Կոլը, որ պաշտօնապէս բացուած յայտարարէ խաղերը, ու տը Կոլ, մեծ հանդիսաւորութեամբ կ'արտասանէ աւանդական նախադասութիւնը .– «Ձմրան 10րդ Ողիմպիական Խաղերու բացումը կը յայտարարեմ (Կրընոպլի) »:

Այդ պահուն կը հասնի ողիմպիական դրօշակը, զոր կը բարձրացնեն :

Մինչեւ վերջին վայրկեանը ամէն հարց հարթուած չէր մանաւանդ սքիներու միջոցով եղած ծանուցումին համար : Արդարեւ բաւական խնդիր եղած էր այդ առընչութեամբ, ի վերջոյ միջին ճամբայ մը գտնուեցաւ : Ոեւէ մարզիկ ուշադիր պիտի ըլլայ որ սքիին վրայ գտնուող նիշը, չերեւայ մամուլի, շարժանկարի կամ հեռատեսիլի միջոցով :

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ Երեքշաբթի գիշեր եւ յաջորդ օրը Օրլիի մէջ կ'ընդունէր Իրաքի նախագահը :

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԿՌՈՒՆԵՐԸ ԿԱՏԱՂԻ ԵՆ

Չորեքշաբթի առտու Ամերիկացիք կը յայտնէին թէ Լանկուէյի իրենց ճամբարը ինկած է : Այդ ճամբարը կը գտնուի Քէ Սանհի ձորը եւ կը պաշտպանէր Քէ Սանհի մուտքը : Առաջին անգամ ըլլալով Վիէթքոնկը կը յարձակէր հրասայլերով :

Եօթը օրուան կատաղի կռիւներէ ետք, ամէն կողմ, կը հաղորդուի թէ 23 հազար Վիէթքոնկ սպաննուած է, 614 ամերիկացի եւ 1130 հարաւային – վիէթնամցի :

Գալով Սայկոնի, կացութիւնը աւելի փայլուն չէ : Քաղաքը միշտ երկու մասի բաժնուած է : Մէկ մասը Ամերիկացիներուն ձեռքն է, միւսը՝ Վիէթքոնկի :

Հոնք – Քոնկէն հասած լուրերու համաձայն երբ Վիէթքոնկի զօրքերը գրաւած են Հիւէն, գերի բռնած են գնդապետ մը եւ ամերիկացի ռազմիկներու ամբողջ խումբ մը : Միւս կողմէ եւ միշտ ըստ Վիէթքոնկի մամուլի գործակալութեան Հոնք – Քոնկ հասած լուրերուն, քանի մը հարիւր հարաւային – Վիէթնամցի սպայ եւ զինուոր ինչպէս նաեւ քանի մը տասնեակ ամերիկացի խորհրդատու գերի բռնուած են կամ Վիէթքոնկի կամ Հիւէի բնակչութեան կողմէ :

Ներկայիս Հիւէն կէսին Ամերիկացիներու ձեռքն է եւ պաշտօնական շէնքին վրայ կը ծածանի ամերիկեան դրօշը :

× Մոսկուայի մէջ, Հիւսիսային – Վիէթնամի պատուիրակութեան Ազգ․ ճակատի ներկայացուցիչը անգամ մը եւս յայտարարած է թէ Վիէթնամի խաղաղութիւնը կապուած է ամերիկացի «յարձակողներու» մեկնումին : Կ'ըսէ նաեւ թէ Վիէթքոնկի ձեռք ձգած թաքթիք յաջողութիւնները քաղաքական նոր պայմաններ ստեղծած են, որոնք կրնան ի մօտոյ, բոլորովին անվաւեր դարձնել Թիէօ–Քիի կառավարութեան ձեռքը մնացած հեղինակութիւնը » :

× Նիւզուիք կը հաղորդէ թէ Խորհ․ Միութիւնը հարիւր Միկ տուած է Հանոյի կառավարութեան :

× Սէուլէն հասած լուրերու համաձայն, տակաւին որեւէ կարգադրութիւն չէ եղած Ուաշինկթընի եւ Հիւսիսային Քորէայի միջեւ Փուէպլոյի շուրջ : Գրած էինք թէ Հարաւային – Քորէա բողոքած էր Ամերիկացիներուն, որ շատ դիւրին տեղի կուտան Հիւսիսային – Քորէայի եւ կը զգուշացնէին որեւէ զիջումի դէմ :

× Հոլանտա նախաձեռնարկ եղած է խաղաղութեան կոչի մը համար Վիէթնամի մէջ, խումբ մը ուրիշ երկիրներու հետ :

× ՄԱԿի Ընդհ․ Քարտուղար Ու Թան Տէլհիէն ետք Մոսկուա պիտի անցնի կիրակի օր եւ տեսնուի վարչապետ Կոսիգինի հետ :

ԻՐԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Զօր․ Արէֆի պաշտօնական այցելութեան առթիւ, բաւական աղմուկ եղած է Փարիզի մէջ : Ծանօթ է որ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերն են՝ քարիւղային հարցեր եւ Ֆրանսայի զէնքի հայթայթումը Իրաքի :

«Քոմպա», որ շատ կը գրէ քրտական հարցով, ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանսա կը պատրաստուի զէնք տալ երկրի մը, որ տարիներէ ի վեր ցեղասպանութիւն կը կատարէ իր երկրին հիւսիսը :

Այս առթիւ Քիւրտերու պարագլուխը՝ Պարզանի նամակ մը ղրկած է նախագահ տը Կոլի, ուր կ'ըսէ․ «Եւրոպայի ամէնէն մեծ դիմադրողն էք եւ ձեր հայրենիքը ազատագրեցիք, ուրեմն միայն համակրող մը կրնաք ըլլալ գրեթէ յուսահատ դիմադրութեան զոր վեց տարիէ ի վեր կը տանին քիւրտ լեռնականները » :

Յիշենք այս այցելութեան առթիւ թէ Իրաք 1958էն ի վեր անկախ Հանրապետութիւն է (1921էն1958 թագաւորութիւն) : Տարածութիւնն է 448 հազար 742 քառակուսի քիլոմեթր : Բնակչութեան թիւը ութ միլիոն չորս հարիւր հազար : Մայրաքաղաքն է՝ Պաղտատ, կարեւոր միւս քաղաքներն են՝ Պասրա, Մուսուլ, Քէրքիւք : Անապատային երկիր մըն է, արմաւ կ'արտադրէ (համաշխարհային արտադրութեան ութսուն առ հարիւրը) : Երկրին մեծ հարստութիւնն է քարիւղը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահը Ապտալլահ Եաֆիի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը : Այս նոր կառավարութեան գլխաւոր պաշտօնն է պատրաստել Մարտ – Ապրիլի երեսփոխանական ընտրութիւնները :

«ՖԻԿԱՌՕ» կը հաղորդէ որ հինգ հազար քրիստոնեայ երիտասարդ աղջիկներ ստիպուած եղած են հեռանալ Սուրիայէն : Լիբանանի խողովակով հասած նոր լուրերու համաձայն, Հալէպի ոչ – պետական դպրոցները փակուած են, Պետութիւնը ջնջած է նախապէս տուած արտօնութիւնները : Այդ դպրոցներու տնօրէնութիւնը կը սպասէ որ շէնքերն ալ գրաւուին : Քահանայ մըն ալ որ 12 տարի է Սուրիա էր, արտաքսուած է : Պապը սկսած է իրար անցնիլ եւ իր անունով Կարդինալ Զիքոնեանի գրած է սուրիացի եպիսկոպոսներուն :

ԱԹԷՆՔԷՆ մամուլը անգլիական եւ ֆրանսական գործակալութիւնները կը հաղորդեն թէ մաքրագործումները կը շարունակուին բանակին մէջ :

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Գերպ․ Մակարիոս յայտարարած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ Կիպրոսի բնակչութիւնը պիտի հրաւիրուի կամ հանրաքուէով, կամ ժողովրդավար մէկ ուրիշ միջոցով իր կարծիքը յայտնելու կիպրական հարցին շուրջ : Ի պատասխան ընդդիմութեան քննադատութեանց, որ կ'ամբաստանէր զինքը թէ հրաժարած է Էնոսիսի գաղափարէն, Մակարիոս յայտարարած է .— » Խիղճս հանդարտ է : Թուրքեւյոյն խօսակցութեանց ձախողութենէն ետք եւ Թուրքիոյ ծանօթ անզիջող դիրքէն, նոր խօսակցութիւններ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, որեւէ ձեւով յանձնառութեան տակ չեն դներ Կիպրոսի կառավարութիւնը » :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը յայտարարեց սոցիալ – դեմոկրատ խորհրդարանական խմբակցութեան առջեւ թէ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի ֆրանքեւ – գերման լաւ գործակցութիւն մը ձեռք ձգել : Դատապարտած է Տէ Փէ Ա գործակալութիւնը որ նման սխալ մը կը գործէ : Ամէն պարագայի մէջ, այս միջադէպին առթիւ՝ կը յիշուի որ ձայներիզը փաստ չի նկատուիր արդարութեան կողմէ, որովհետեւ շատ դիւրութեամբ կրնայ խարդախուիլ :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգելքի տակ առաւ Էնրիքօ Մասիասի սալերն ու ֆիլմերը տրուած ըլլալով որ այս երգիչը շատ կը ծառայէ սիոնական քարոզչութեան :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ 1ի դէմ 41 ձայնով Իրաւաբանութեան համալսարանի դասախօսները բանաձեւ մը քուէարկած են, ուր կը բողոքեն որ համալսարանական վայրերը գրաւուած ըլլան ոստիկանութեան կողմէ :

ԱԼԺԵՐԻԱ հարիւր միլիոն լիթր գինի պիտի ծախէ Խորհ․ Միութեան 1968ին եւ վեց հարիւր հազար թոն երկաթ :

ԳԱՀԻՐԷԻ յեղափոխական ատեանի նախագահը յայտարարած է թէ 1962ին ալ արդէն տագնապ մը ծագած էր Նասըրի եւ մառեշալ Ամէրի միջեւ :

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ, այս ամսու վերջ «Մայրաքաղաքը» անունով երեկոյեան օրաթերթ մը պիտի սկսի լոյս տեսնել, քաղաքական «անկախ» գիծով :

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ

(ՀԵՂԻՆԱԿ Գ. Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ – 1966, ԷՋՔ 1038)

Իրապէս պատկառելի հատոր մը : Մեծադիր, երկսիւն, մաքուր տպագրութեամբ 1038 էջով «ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ» մը, որ նշանաւոր հայ քաղաքին, ամէնուս ծանօթ, շատ սիրելի հայաքաղաքի մը՝ Ամասիոյ պատմութիւնն է : Ի՜նչ ծաղկուն ազգային եւ մշակութային կեանք մը խլրտած էր հոն 1915էն առաջ, իր յատուկ ազգային մամուլն անգամ՝ «Ապառաժ», «Ամասիա» ունենալով : Իսկ այժմ աւեր – աւերակ է հայկական Ամասիան, որմէ հարիւրաւոր վերապրողներ՝ տարտղնուած են աշխարհի չորս ծագերուն ու կը պահեն, կը ջանան պահել իրենց Հայութիւնը եւ հայրենի սովորոյթները :

84 տարեկան կորովի հայրենասէր մըն է, բնիկ Ամասիացի Պ. Գաբրիէլ Յ. Սիմոնեան, որ իր ուսերուն վրայ առած «Յուշամատեան»ի մը հրատարակութեան ամենածանր բեռը՝ 1949էն սկսած՝ այսօր պատուով հրապարակ կը դնէ այս գեղեցիկ հատորը՝ իսկապէս յաւերժացնելով յիշատակը մասնաւորապէս հայկական Ամասիոյ : « Տաժանելի՝ բայց օգտակար աշխատանքի մը լծուած ըլլալու գիտակցութեամբ՝ չեմ ընկրկած այլազան դժուարութիւններու առջեւ », կը գրէ Գաբրիէլ Սիմոնեան (Ներածական, էջ 6) :

Ութ մասերու եւ 45 գլուխներու մէջ ուսումնասիրուած են Ամասիոյ պատմութիւնը, տեղագրութիւնը, ընկերային եւ մշակութային կեանքը, տեղահանութիւններն ու գաղթը, Ամասիոյ հայ «մնացորդացը» եւ այլն : Շատ կարեւոր գլուխ մըն է մասնաւորապէս «Ամասիոյ Հայոց Գաւառաբարբառը» (էջ 935 – 1017) : Բազմաթիւ քարտէսներ ու նկարներ կը զարդարեն հատորին էջերը :

Հիացումի եւ գնահատանքի բաւարար բառ չենք գտներ աւելոր, բայց այսքան աշխատունակ ու անխոնջ հեղինակին ուղղելու համար : Հարիւրաւոր անձերու կատարելիք գործը՝ մինակը գլուխ հանած է : Մեծագումար ծախքերու բեռը բառնալու արիութիւնը ունեցած է՝ ի սէր իր հայրենի քաղաքին ու հայրենակիցներուն :

Զենք տարակուսիր, թէ բոլոր վերապրող Ամասիացիներու անվերապահ ջերմ երախտագիտութեան ու գնահատանքին պիտի արժանանայ Գաբրիէլ Սիմոնեան (Կիպրոս) : Կը շնորհաւորենք զինք՝ իրբեւ մին իր աշխատութեան մօտէն ծանօթ մը :

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Գ.

Հիմնադրութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնող իրագեկ անձի մը այս վկայութիւնը, անշուշտ կասկած չի վերցներ : Սակայն ուրիշ մէկ քանիներ ալ, որոնք նոյնպէս հիմնադրութեան այդ շրջանի դերակատարներն են եղած, տարբեր ձեւով կը ներկայացնեն եղելութիւնը :

Դժբախտաբար այս վերջինները շատ ուշ՝ 45 – 50 տարի սպասելէ ետք միայն իրենց յուշերը թուղթին կը յանձնեն, երբ հարկ էր արձանագրել այդ դէպքերը օրը օրին, կամ առնուազն համախոհուրդ առենագրութիւնը պահել սկզբնական տարիներուն, երբ տակաւին՝ միութեան բոլոր հիմնադիրները ողջ էին :

Ցաւալի է որ, Հայ Սկաուտի մէջ ալ, որ օրկանն էր Հ.Մ.Ը.Մ.ի և հրատարակուիլ սկսաւ հիմնադրութենէն մօտ մէկ տարի ետք, ոչ մէկ մանրամասն նկարագրութիւն կը գտնենք անոր կազմութեան մասին ոչ ալ ցանկը հիմնադիրներուն, վաւերացուած նոյն ինքն հիմնադիրներուն կողմէ :

Ու այսօր, մենք անորոշ ու անճիշդ գաղափար մը պիտի չունենայինք յիսուն տարի առաջ տեղի ունեցող անցուդարձերու մասին :

Վերջին պատերազմէն անմիջապէս առաջ, 1938ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քսանամեակին առթիւ Գ. Շահինեանի կողմէ, անկատար ու սխալ ցանկ մը տրուեցաւ արդէն որ տպագրուած է այդ օրերու նամակաթուղթերուն վրայ, հետեւեալ կարգով, Գ. Յակոբեան, Հ. Ճիզմէճեան, Գ. Մէրճանօֆ, Գ. Շահինեան, Տ. Խոյեան եւ Յ. Ճ. Սիրունի :

Տիգրան քահանայ Խոյեան, որ մէկն է եղեր նոյնպէս հիմնադիր ժողովին մասնակցողներէն, վերջերս Ամերիկայի Հայրենիքին մէջ, չորս յաջորդական յօդուածներ ունի, Վահրամ Փափազեանի « Սէ՛ր, սէ՛ր, սէ՛ր» հատորին պարունակած անճշդութիւնները մատնանշելու նուիրուած :

Այդ ճշդումները կատարելու առիթով, ինք ալ կուտայ հիմնադիր ժողովին ներկայ ըլլալու հրաւիրուած անձերուն անունները, որոնք ըստ իրեն հետեւեալներն են Գրիգոր եւ Լեւոն Յակոբեան, Հայկ Ճիզմէճեան, Գառլօ Շահինեան, Վահրամ Փափազեան, Ժիրայր Խորասանճեան, Յ. Ճ. Սիրունի եւ ինք :

Դժբախտաբար այս ցանկն ալ բոլորովին համապատասխան չէ Գր. Յակոբեանի տուած ցանկին : Ու յիշողութեան պզտիկ վրիպումով մը, ինչպէս բսինք, ինչ կը վերաբերի Սիրունիի մասնակցութեան, կ'աւելցնէ .

« Բացի Սիրունիէն, որ հանրային աշխատանքներով չափազանց զբաղած ըլլալուն, ակամայ կը բացակայէր, բոլորն ալ ներկայ էին ժողովին » :

Իսկ քիչ անդին կ'ըսէ .

« Յ. Ճ. Սիրունին, մարմնով բացակայ էր թէեւ, բայց հոգւով ու սրտով մեզի հետ էր : Ոչ մէկ ժողովի ներկայ չեղաւ (մինչեւ ընդունուած իրողութիւնը, միայն առաջին հիմնադիր ժողովին ներկայ ըլլալն է), բայց իր ամենակարեւոր դերը խաղաց, աւելի ուշ, իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին ծրագիր – կանոնագիրը պատրաստող յանձնախումբին անդամ : (Այդ ծրագիր – կանոնագիրը առաջին ժողովէն իսկ առաջ ան պատրաստած էր) : Երեք հոգինոց այդ յանձնախումբին անդամներն էին, Յ. Ճ. Սիրունի, Գրիգոր Յակոբեան եւ Տիգրան Խոյեան : Երկու յաջորդական գիշերներ Գ. Յակոբեանի Բերայի բնակարանին մէջ գլուխ գլխի գործը ամբողջացուցինք : Սիրունիի փորձառութիւնը այդ ուղղութեամբ, գլխաւոր ազդակը եղաւ, աշխատանքի յաջող ու սահուն ընթանալուն » :

Իսկ Վահրամ Փափազեանի տուած ցանկը իր հատորին մէջ գլխովին տարբեր է : Ըստ իրեն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներն են — առանց սակայն ճշդելու թըւականը առաջին ժողովին — հետեւեալները .

Գրիգոր եւ Լեւոն Յակոբեան, Հայկ Ճիզմէճեան, Վարդ Փօլարեան, Բիւզանդ Կէօզիւպէօյիւքեան, Գր. Մէրճանօֆ եւ ինքը : «Ճիշդ եօթը հոգի, ոչ աւելի ոչ պակաս» ինչպէս կը շեշտէ :

Այս ցանկին մէջ չեն երեւար խոկական հիմնադիրներէն երեքը՝ Յ. Ճ. Սիրունի, Գ. Շահինեան եւ Տ. Խոյեան : Այս մոռացումը շատ զարմանալի է : Ակներեւ է որ յիսուն տարի ետք, յիշողութեամբ գրի առնուած այս վկայութիւնները կարելի չէ վաւերական նկատել, որովհետեւ յայտնի կ'երեւայ որ հիմնադիր ժողովի եւ առաջին կեդր. վարչութեան անդամներուն միջեւ շփոթութիւն մը ստեղծուած է եւ անունները իրարու խառնուած են :

Միւս վաւերական նկատուելիք աղբիւրը նոյն ինքն Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնն է ու իր պաշտօնաթերթը :

« Հայ Սկաուտ »ը իբրեւ օրկան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկսաւ հրատարակուիլ, հիմնադրութենէն գրեթէ տարի մը ետք, որուն առաջին թիւը լոյս տեսաւ 25 Հոկտեմբեր 1919ին : Այդ առաջին իսկ թիւէն, Միութեան նպատակը պարզելու առեն, պատշաճ էր որ հիմնադրութեան պատմութիւնը ճշգրիտ կերպով տրուէր : Առանձին բաժնի մը մէջ, ընդհ. տեղեկատուութիւն մը կայ՝ թէեւ, ուր հիմնադրութենէն կը խօսուի բայց շատ անկատար ձեւով : Առաջին ժողովին թուականէն արդէն տարի մը անցեր է, ու այդ միջոցին հիմնադիրները իրենց կազմը ընդլայնելու համար, բացակայ ընկերներ ալ հրաւիրեր են, մօտ տասը – տասներկուքի բարձրացնելով առաջին կեդր. վարչութեան անդամներուն թիւը :

« Հայ Սկաուտ »ի խմբագրութիւնը կը վարէր, մեր ամէնուն սիրելի Կարօ Ուծաղեանը, որ պատերազմէն առաջ ալ Շ. Քրիսեանի Մարմնամարզին կ'աշխատակցէր առողջապահական յօդուածներով, Քէօթահիայէն : Ուրեմն այդ ընդհանուր տեսութիւնը՝ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ինք է խմբագրած : Սակայն, Միութեան հիմնադրութեան շրջանին հեռու գտնուելով, այդ մասին հպանցիկ ակնարկ մը միայն կուտայ, առանց անուններու յիշատակութեան, անշուշտ հիմնուելով բերանացի իր ստացած ծանօթութեանց վրայ, եւ առանց խորանալու մանրամասնութեանց մէջ : Հետեւաբար, առկէ ալ կարելի չէ քաղել վաւերական ու ճշգրիտ տեղեկութիւն մը, ինչպէս պիտի նկատենք ստորեւ մեր ընելիք մէջբերումէն :

Ուրեմն, 1 Հոկտեմբեր, 1919 թուականը կրող այդ տեղեկատուութեան մէջ, որ Միութեան մէկ տարուան գործունէութեան կը վերաբերի, «Հ. Մ. Ը. Մ.» ստորագրութեան տակ կը կարդանք .

« Զինադադարի առաջին օրերուն, երբ Հայութիւնը արիւնի մկրտութենէն տակաւին նոր դուրս էր եկեր, իր շղթաներուն կապանքները հազիւ քակուած, խումբ մը երիտասարդներ հաւաքուեցան Պ. Գրիգոր Յակոբեանի կոչին վրայ, կազմելու համար Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւնը (Հ. Մ. Ը. Մ.) :

Առաջին նիստը գումարուեցաւ 1 Նոյեմբեր 1918ին ինը հոգիի ներկայութեամբ(*), որոնք հրաշքով մը աւերի ճիրաններէն դուրս մնացած էին եւ որոնք նախկին սիրահարներ ու մասնագէտներ էին մարզանքի եւ սբօրի կեանքին : Այս առաջին ժողովին մէջ որոշուեցաւ լայն եւ պարզ ծրագրով մը սկսիլ Մարմնակրթանքի գործը եւ զայն մտցնել մասնաւորապէս դպրոցներէ եւ հիմնելի որբանոցներէն ներս » :

Ուրեմն որքան տեսակէտ, նոյնքան հակասական վկայութիւններ պատմութիւնը գրելու առեն :

Եւ սակայն ինչ որ անվիճելի կերպով ընդունելի է եւ ամէն ոք համաձայն է առոր, առիկա Գրիգոր Յակոբեանի դերն է, իբրեւ նախաձեռնարկ, զոր ի հարկէ կը շեշտէ նաեւ «Հայ Սկաուտ»ը : Բայց միւսներուն մասին յիշատակութիւն չըկայ, երեւի զգուշանալու համար որ վերջէն եկողներուն ինքնասիրութիւնը չվիրաւորուի :

— Ամփոփելով՝ Գրիգոր Յակոբեան եւ Սիրունի համաձայն են վեց հոգիի մասնակցութեան սկզբնական չարժումին :

— Գառլօ Շահինեան վեց հոգի կ'ըն-

(*) Բայց դժբախտաբար չի ճշդեր թէ ովքեր էին անոնք : Այդ օրերուն այնքան ալ կարեւորութիւն չէր տրուեր անձերու ինքնութեան, երբ հաւաքական գործն էր կարեւորը :

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Բայց ամէն պարագայի տակ, դարձեալ կարեւորութիւն տալ կը կեղծէր որպէսզի իր պալատականները չյուսահատէին եւ չարունակէին իրարու դէմ հակառակութիւններ ստեղծել, որովհետեւ բոլոր բռնակալներուն պէս, Ապտիւլ Համիտ ալ իր շուրջը գտնուողներուն փոխադարձ թշնամութեան վրայ հիմնած էր իր դժոխային իշխանութիւնը :

Այս անգամ սակայն Ապտիւլ Համիտ երբեք մտքէն չանցուց որ յատկապէս պատրաստուած խաղ մըն էր այս, նախ որ ապաւինին գնդակահար զարնուիլը բոլորովին խելքէ մաքէ չանցած անակնկալով մը տեղի ունեցած էր, յետոյ տոմսակին պարունակութեան մէջ չկար որեւէ ...ն մը որ ուղղուած ըլլար այս կամ այն պալատականին, կամ անոնցմէ մէկուն վրայ կասկած հրաւիրելու հանգամանք ունենար :

Շէֆիք փաշային իր հրամանը տալէ ետքը, արդէն երկու ժամ անցած էր ու տակաւին որեւէ արդիւնք չէին տուած ձեռնարկուած խուզարկութիւնները պարտիզպանը գտնելու մասին :

Սուլթանը նորէն իր քով կանչել տուաւ ոստիկանութեան նախարարը :

— Ո՞ւր է պարտիզպանը, պոռաց անոր երեսին :

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց խեղճ մարդը շփոթած, պէտք եղած բոլոր հրամանները տուի, ամէն կողմ մարդ ղրկեցի եւ կը յուսամ որ հիմա կը գտնեն կը բերեն զինքը :

— Ամէնքդ ալ խաբեբաներ, ստախօսներ, ապերախտներ էք, գոչեց Ապտիւլ Համիտ բարբաջելով, վստահ եմ որ բան մը չես ըրած ու մարդը պիտի չկրնաս գտնել :

— Վեհափառ տէր, կմկմաց նախարարը դողահար ձայնով մը, ձեր հրամանը մինչեւ երկու ժամ անպատճառ պիտի գործադրուի Աստուծոյ շնորհիւ... :

— Եւ եթէ երկու ժամէն պարտիզպան խօմէրը մէջտեղ չըլլայ, ձեռքէս ազատելիք չունիս :

— Ձեր Վեհափառութիւնը ուզածը կրնայ ընել ինծի եւ ես պատրաստ եմ սիրով ու խոնարհութեամբ ընդունելու իր կողմէ եկած ամէն շնորհ կամ պատիժ, բաւ է որ հաւատարմութեամբ ծառայեմ իրեն :

— Հաւատարմութիւնդ այս պարագային մէջ յայտնի պիտի ըլլայ, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ որուն ձայնը քիչ մը հանդարտած կը թուէր, գիտցիր որ այս գիշեր անպատճառ պէտք ունիմ պարտիզպան խօմէրին :

— Ձեր փափաքը պիտի կատարուի, պատասխանեց նախարարը, թէեւ շատ վըստահ չէր իր ըսածին վրայ, բայց եւ այնպէս չէր կրնար տարբեր կերպով խօսիլ իր վեհափառ տիրոջ :

Վայրկեանները կը սահէին սակայն եւ ոչ ոք երեւան կ'ըլլէր, ոչ մէկ կողմէ լուր մը կուգար : Խեղճ Շէֆիք փաշա ծայրայեղ տագնապի մը մատնուած, պատուհանին քով ակնապիշ կը սպասէր, տեսնելու համար աւետաբեր հրեշտակը որ պիտի գար իրեն բարի լուրը հաղորդելու : Իր միակ յոյսը հարիւրապետ Շիւքրի պէյի վրան էր, իր ոստիկանական պետերուն ամէնէն վարժն ու աչքաբացը, որ ինչպէս գիտենք, յատուկ եռանդով մը կը հետապնդէր այս գործը եւ որ միշտ յարաբերութեան մէջ էր պարտիզպան խօմէրի հետ :

Եւ սակայն Շիւքրի պէյն ալ երեք օրէ ի վեր չէր տեսած խօմէրի երեսը, թէեւ լաւ գիտէր որ միշտ իր խուզարկութիւնները կը շարունակէր Պէյքօզի կողմերը :

Շէֆիք փաշայի հրամանները ստանալուն պէս, հինգ վեց հոգիի ընկերակցութեամբ եւ մասնաւոր շողեմակոյկով մը փութացած էր Պէյքօզ, խոստանալով անպատճառ պարտիզպանը գտնել ու բերել եւ նախարարը միմիայն անոր վրայ դրած էր յոյսը :

Եւ սակայն ժամերը կը սահէին կանցնէին ու տակաւին մարդ չէր երեւար : Ապտիւլ Համիտի համբերութիւնը հետզհետէ կը սպառէր : Բանակալը ծրագիր մը յղացած էր որուն գործադրութեան համար անպատճառ պէտք ունէր պարտիզպան խօմէրի եւ անոր համար էր որ ժամերէ ի վեր անոր գալուն կը սպասէր : Այդ ծրագիրը ոչ ոքի չէր յայտնած ու ոչ ոք ալ կրնար երեւակայել ինչ ըլլալը, բայց ամէնքը կը զգային որ Ապտիւլ Համիտի ամբողջ մտածումը այդ միջոցին, պարտիզպանին վրայ կեդրոնացած էր :

Կէս գիշերին մօտեցած էր արդէն եւ տակաւին յուզումը եւ երթեւեկը չէր հանդարտած պալատին մէջ : Նորանոր մարդիկ ղրկուած էին ամէն կողմ, մինչ առաջին մեկնողները կը սկսէին ձեռնունայն վերադառնալ, յուսահատ դէմքերով :

Ապտիւլ Համիտ այդ իրիկունը չէր ճաշած, միայն երկու գաւաթ կաթ խմելով անցուցեր էր, իր սենեակին մէջ առանձնացած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(44 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Յունուար 29ին խորհրդակցական ժողով մը գումարուած է Արուեստի Տան մէջ, Երեւան, Հայաստանի թատերական արուեստի ներկայ վիճակի քննութեան համար :

Ա. Բաբայեան, արուեստի գործերու վարչութեան պետի տեղակալը, խօսելով թատերական խաղացանկի եւ Հայաստանի ժամանակակից թատերգրութեան մասին, դիտել տուած է, որ գոյութիւն ունեցող 11 թատրոնները տարին կը ներկայացնեն վաթսուն նոր բեմադրութիւններ : Ժամանակէ մը ի վեր ներկայ կեանքը պատկերացնող գործերը սկսած են համեմատաբար աւելի մեծ տեղ գրաւել : Ներկայիս ժամանակակից թատերագիրներու երեսուն գործեր տարբեր բեմերէ կը ներկայացուին հանդիսատեսներու : Առանձնապէս յաջողութիւն կը գտնեն հետեւեալները.—

« Աշխարհը, այո, շուռ է եկել» (Ա. Պապայեան), «Ղազարը գնում է պատերազմ» (Ժ. Յարութիւնեան), «Գլխի գինն է յիսուն միլիոն» (Ժ. Յարութիւնեան), « Կապոյտ ձիաւորը» (Գ. Գէորգեան), «Երբ բացւում է առաւօտը» (Ա. Դարբնի) :

Սակայն, ընդհանուր առմամբ, «գորշութիւնը, միապաղաղութիւնը, նոյնօրինակ սիւժեներու կրկնութիւնը, կերպարներու հոգեվիճակներու պարզունակութիւնը դեռ կը շարունակեն իշխել բեմերուն վրայ », «Մոդեռն հայ դրամատուրգիան թատրոնին չի տար խէական մեծ ընդհանրացումներով, խոր հոգեբանական յագեցուածութեամբ, մեծ պրոբլեմներու նուիրուած ստեղծագործութիւններ » , եզրակացուցած է Ա. Պապայեան :

Ապա խօսած է Գ. Տէր – Գրիգորեան, Գրողներու Միութեան վարչութեան թատրոնի ճիւղի նախագահը, որ յայտարարած է, թէ վերջին երկու տարիներուն Հայաստանի թատերագիրներու գործերէն բեմադրուած է 21 ստեղծագործութիւն :

Սակայն, բացառութեամբ քանի մը հատին, մնացեալները ունին հիմնական նոյն թերութիւնները՝ չկան լուրջ ընդլիքներ, հոգեբանական խոր վերլուծութիւններ :

Համաձայն Գ. Տէր Գրիգորեանի, վերջին տարիներու գործերուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ պատմական անցեալը : Այդ գործերուն մէջ կը նշմարուին անհնպատակ, յաճախ կրկնութիւն եղող խօսքեր, բեմ կը հանուին արդէն մաշած տիպարներ : Իսկ թատրոնները փոխանակ արգիլելու այս տեսակ գործերու բեմադրութիւնը, ընդհակառակն, աւելի շատ հանդիսատես գրաւելու համար այդ ներկայացումները կը ցուցադրեն հարիւրաւոր անգամ : «Մեզի համար, — ըսած է Գ. Տէր – Գրիգորեան ,— ընդունելի է այն պատմական փիէսը, որ կուտայ նաեւ մեր ժամանակը, կը հաստատէ ապագան» : Ապա եզրակացնելով իր խօսքը , ըսած է, թէ «Թատրոնի ասպարէզէն դըրեթէ դուրս մնացած են մեր վարպետ գըրողները, թատերագիրները » :

Մշակոյթի նախարարը՝ Կ. Ուզունեան դիտել տուած է, թէ ժամանակակից ինքնուրոյն թատերգութիւնը խիստ ետ կը մնայ արդի պահանջներէն ; Յաջողութիւնները քիչ են, ինչ որ մտահոգիչ է :

գունի, անճիշդ ցանկով մը :

— Խոյեան քահանայ այդ թիւը կը բարձրացնէ ութի, Սիրունիի առաջին հիմնադիր ժողովին մասնակցութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ ընելով :

— Վահրամ Փափազեան բոլորովին տարբեր ցանկ մը կուտայ, կեդրոնանալով եօթը հոգիի վրայ, ուրկէ դուրս կը մնան բուն հիմնադիրներէն երեքը :

— Իսկ «Հայ Սկաուտ»ը, ինչպէս տեսանք, իննի կը բարձրացնէ այդ թիւը :

Հետեւաբար, մարդ կը տարակուսի թէ, վերջ ի վերջոյ որոնք են իսկական հիմնադիրները :

Ի՞նչպէս բացատրել այս խառնակ դըրութիւնը : Ցիշողութեան պակասի՞ , ինքնասիրական զգացումի՞ թէ անձնական հակառակութեան յագեցումի վերագրել :

Բայց մենք, հետեւելով տրամաբանութեան եւ ողջմտութեան, ստիպուած ենք հիմ բռնել Գրիգոր Ցակոբեանի տեսակէտը, որ կը բխի բուն իսկ իր նախաձեռնողի հանգամանքէն :

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱԿԱՆՈՒՆ ՄԸ

Հաստատաբազուկ Սեբաստացի մըն էր, ինչպէս սովորութիւն է ըսել, Սատանենց Ոսկեհանը, որ հուժկու, բարձրահասակ եւ դեռ երիտասարդ կ'երեւար իր պարզ արտաքինին մէջ :

Եղեռնի օրերուն, չատերու հետ, գրնտան մը առաջնորդուած՝ ահով ու դողով կը սպասէր վախճանին, երբ լուեցաւ ձայն մը դուրսէն .— «Ով որ ձիերէ եւ կառապանութենէ կը հասկնայ, թող դուրս գայ » :

Ոսկեհան յոյսի եւ լոյսի վազելով կը ներկայանայ ոստիկանին : Եւ այսպէս կը դառնայ կառապանը վալիի : Եւ ի՛նչ կառք : Ձես գիտեր որ Հայու պատկանած շեղեցիկ փայթօն մը՝ նոյնքան գեղեցիկ զոյգ մը ձիերով : Հայը եւ իր կառապանը չկան այլեւս : Նոր կառապանին՝ Ոսկեհանի կը յանձնուի կառքին եւ ձիերուն խնամքի պաշտօնն ու պարտականութիւնը, որ կը կատարէ սիրով եւ հոգածութեամբ :

Վալին, անշուշտ, յիմար չէր նման գանձ մը Մէհմէտի կամ Ալիի մը յանձնելու, իսկ Ոսկան ազբարը գոհ է իր մորթը ազատելուն եւ տանելի կեանք մը վերսկսելուն համար :

— Միայն անունդ փոխէ, կ'առաջարկեն Ոսկեհանի :

— Տէլի (խենթ) Ոսկեհան ըսէք, լմննայ երթայ, կը պատասխանէ ան : Եւ այդպէս ... կ'երթայ, մինչեւ ...

Ոսկեհան մեծ խնամք կը տանի կառքին եւ ձիերուն, որոնք իրեն համար կը դառնան հպարտութեան աղբիւր :

Օր մը, սակայն, թերեւս ժամանակը հասած նկատելով, կը մեկնի Ամասիա՝ Սեբաստիա – Սամսոն ճամբով : Ամասիոյ մէջ շատ յարմար գինով կը ծախէ կառքն ու ձիերը եւ, կլոր գումար մը գրպանած, կը վերադառնայ Սեբաստիա : Կը ներկայանայ վալիին եւ մորակը մէկդի նետելով ու խոնարհ ձեւով կը կանգնի՝ աչքերը գետին յառած :

— Ի՞նչ կայ, կը հարցնէ վալին .

— Ինչ պիտի ըլլայ վալի պէյ, կողոպտեցին, կողոպտեցին զիս, կառքը, ձիերը, պխտակի պէս ձիերը ... ու կը հեծկլտայ :

Վալին լաւապէս տեղեակ ըլլալով, որ այդօրերուն աւազակախումբեր կը վխտային ամենուրեք (եւ երբ արդէն չէին վխտացած աւազակախումբերը Թուրքիոյ մէջ) եւ լաւ գիտնալով իր կառապանին հոգածու եւ նուիրուած բնաւորութիւնը, կարծես մխիթարելու համար, կը պատասխանէ .

— Է՛հ, հայտան կըլէն, հույա կետէր:

— Բայց պէյս, կը բողոքէ Ոսկեհան, այս անգամ տարբեր եղաւ, Հայտան կելտի, հայա կետտի :

Եւ երբ կը յիշեմ այս պատմութիւնը, հարց կուտամ ինքզինքիս, թէ արդեօք մականունը կապ չունի՞ այս եղելութեան հետ :

ՄԱՐԻՅԱ ՄԵՏԱՔՍԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Շարադրութեան պահուն, ուսուցիչը աշակերտներուն կ'ըսէ՝ որ նկարագրեն թէ ի՞նչ ունին իրենց գրպաններուն մէջ :

Ցակոբիկ մէկ վայրկեանի մէջ կը գրէ ու տետրակը կը գոցէ :

Ուսուցիչը կը զարմանայ եւ տետրակը կ'ուզէ :

Կը բանայ ու կը կարդայ .

« Միայն ծակեր » :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԵԾԱՆԻՒԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը գինեձօն մը սարքած էր Յունուար 26ին, Ուրբաթ գիշեր, բարեգալուստ մաղթելու Իրաքահայ Հ. Մ. Ը. Մ.ական հեծիկի ախոյեան Ճ. Թէճիրեանի :

Երիտասարդ մարզիկը յաջորդաբար մասնակցած է տոկունութիւն պահանջող հեծիկի մրցաշարքերու՝ շահելով ախոյեանութիւններ եւ միշտ բարելաւելով իր մրցանիշերը :

Այսպէս, առաջին մրցաշարքին, Պաղտատ, 25 ժամ անընդհատ հեծիկ քշած է, երկրորդ անգամ՝ հարիւր ժամ : Իսկ մէկուկէս տարի առաջ Պաղտատի մէջ տեղի ունեցած հեծելարշաւի միջազգային մրցումին, որուն մասնակցած են հնդիկ, ռուս, փաքիստանցի, արժանթինացի մարզիկներ, Թէճիրեան 120 ժամուան մէջ կտրելով երկու հազար քիլոմեթր ճամբայ՝ շահած է առաջին մրցանակը : Այս մրցումին երկրորդ հանդիսացած է Ռուսիոյ ներկայացուցիչը՝ վեց ժամ տարբերութեամբ :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկին յաղթանակը գնահատելով, Իրաքի հանրապետութեան նախագահը՝ Ձոր. Արէֆ, մասնաւոր ընդունելութեան մը ընթացքին շընորհաւորած է հայազգի մարզիկը : Այդ առթիւ նախագահը գովքը հիւսած է հայ ժողովուրդին :

Դեկտեմբերին յաջողութիւններ կ'արձանագրէ նաեւ Պէյրութի մէջ, հուսկ ուրեմն կը մեկնի Լիզպոն՝ մասնակցելու միջազգային հեծելարշաւի տոկունութեան մրցումին : Մրցումը կը սկսի Դեկտեմբեր 27ին: Ճ. Թէճիրեան 1115 քիլոմեթր ճամբան առանց ընդմիջումի եւ դադարի կը սլանայ 77 ժամ 10 վայրկեանէն, ապա երեսուն հազար հանդիսականներու առջեւ կը շարունակէ քշել հեծիկը՝ մրցանիշը հասցնելով 127 ժամի : Այսպէս կը հռչակուի ախոյեան՝ համաշխարհային չափանիշով :

Փարիզի մէջ, հեծելարշաւի Ֆրանսական դաշնակցութեան կազմակերպութեամբ պիտի փորձէ բարելաւել իր մրցանիշը :

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տաղանդաւոր երգահան Արամ Խաչատուրեանի թաւջութակի Concerto պիտի նուագուի Փլէյէլի մեծ սրահին մէջ Կիրակի Փետրուար 11, ժամը 17.45 Concerts – Lamoureux նուագախումբի կողմէ, մասնակցութեամբ յայտնի թաւջութակահար Ռէն Ֆլաշոյի :

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ֆանթին առաւօտուն տխրութեամբ անցուց, քիչ խօսեցաւ եւ իր անկողնի սաւաններուն վրայ ծալեր ըրաւ՝ ցած ձայնով եւ կմկալու պէս հաշիւներ ընելով որոնք կ'երեւար թէ հեռաւորութեան հաշիւներ էին :

Խորունկ եւ անշարժ էին աչքերը որոնք գրեթէ մարած կ'երեւային եւ որոնք սակայն մերթ ընդ մերթ նորէն կը վառէին, աստղերու պէս կը փողփողէին : Երբ տըխուր ժամ մը կը մօտենայ, կարծես թէ երկնային ճառագայթով կ'ողողուին անոնք որ երկրային ճառագայթէն կը զըրկուին :

Ամէն անգամ որ քոյր Սէնփլիս անոր ինչպէս ըլլալը կը հարցնէր, անփոփոխ կերպով կը պատասխանէր .— Լա՛ւ. կ'ուզէի Պ. Մատըլէնը տեսնել :

Քանի մը ամիս առաջ ճիշդ այն ժամանակ երբ Ֆանթին իր վերջին համեստութիւնը, վերջին ամօթն եւ վերջին ուրախութիւնը դեռ նոր կորսուած էր, ինքն իր ստուերն էր, հիմա ալ ինքն իր ուրուականն էր : Ֆիզիքական հիւանդութիւնը կատարելագործած էր ինչ որ բարոյական հիւանդութիւնն ըրած էր : Այս քսանեւհինգ տարեկան անձին ճակատը խորշոմած, այտերը թուլցած, ռունգերը ճմլուած, ակռաները թափած, դէմքը կապարի գոյն առած, վիզը ոսկրուտ, անրակները ցցուած, անդամները նիհարցած, մարմինը հողի գոյն առած էր, եւ իր խարտիշագոյն մազերը ալեւորդ մազերու հետ խառնուած կը բուսնէին : Բաբէ՜, հիւանդութիւնը որքան շուտ կը ծերացնէ մարդը :

Կէսօրին բժիշկը նորէն եկաւ, քանի մը պատուէրներ տուաւ, հարցուց թէ պարոն քաղաքապետը հիւանդանոց եկա՞ծ էր թէ ոչ, եւ գլուխը օրօրեց :

Պ. Մատըլէն սովորաբար ժամը երեքին կուգար հիւանդը տեսնելու համար : Ճըշդապահութիւնը բարութիւն մը ըլլալով, ճշդապահ էր ան :

Ժամը երկուքուկէսի ատենները Ֆանթին սկսաւ յուզուիլ : Քսան քայլի մէջ տասն անգամէն աւելի հարցուց կրօնուհիին .— Քոյր իմ, ժամը քանի՞ է :

Ժամը երեքը երբ զարկաւ, Ֆանթին որ սովորաբար հազիւ թէ կրնար շարժիլ իր անկողնին մէջ, ջղաձգային ճնշումով մը ոսկրուտ եւ դունատ ձեռքերը իրարու միացուց եւ ահա կրօնուհին խորին հառաչանք մը լսեց որ անոր կուրծքէն կ'ելլէր եւ որ կարծես թէ բեռ մը կը վերցընէր : Յետոյ ետին դարձաւ Ֆանթին եւ դուռը նայեցաւ :

Քառորդ մը այս դիրքով կեցաւ, աչքը դուռին վրայ հաստատած, անշարժ եւ կարծես թէ շունչը բռնելով : Քոյրը չէր համարձակէր հետը խօսելու : Եկեղեցիին ժամացոյցը ժամը երեք եւ մէկ քառորդ զարկաւ : Ֆանթին մեքենապէս բարձին դրաւ գլուխը :

Բան մը չըսաւ, եւ սկսաւ սաւանին վըրայ ծալեր կազմել :

Կէս ժամ անցաւ, անցաւ նաեւ մէկ ժամ. բայց ոչ ոք եկաւ. ամէն անգամ որ ժամացոյցը կը զարնէր, Ֆանթին կը կանգնէր եւ դուռին կողմը կը նայէր. յետոյ նորէն կը պառկէր :

Մտքէն ինչ անցնիլը յայտնապէս կ'երեւար, բայց ոեւէ անուն չէր տար, չէր գանգատէր, ոչ ոք կ'ամբաստանէր միայն թէ աղէտաւոր կերպով կը հազար : Կըրնայ ըսուիլ թէ մթութիւն մը կ'իջնէր իր վրայ : Ֆանթին կապարի գոյն առած էր, եւ շուրթերն ալ կապարագոյն էին : Մերթ ընդ մերթ կը ժպտէր :

Երբ ժամը հինգ զարկաւ, քոյրը լսեց որ Ֆանթին խիստ կամաց եւ մեղմիկ կ'ըսէր .— Բայց քանի որ վաղը պիտի մեռնիմ, այսօր չգալը անիրաւութիւն է :

Սէնփլիս քոյրը նոյնպէս կը զարմանար Պ. Մատըլէնի ուշանալուն :

Բայց Ֆանթին իր անկողնին ձեղունը կը նայէր : Կ'երեւար թէ բան մը յիշել կ'ուզէր : Յանկարծ շունչ մը հանելու պէս տկար ձայն մը հանելով սկսաւ երգել :

Այս երգը օրօրիչ կնոջ մը հին տաղերգութիւնն էր : Ֆանթին ժամանակին այս երգը երգելով կը քնացնէր իր պզտիկ Քոզէթը, եւ հինգ տարիէ ի վեր, այսինքն զաւկին տեսութենէն զրկուելէն ի վեր, միտքը եկած չէր այդ : Այնքան տըրտում ձայնով եւ այնքան անուշ կերպով կ'երգէր որ լսողը, նաեւ կրօնուհի մը ըլլար, կրնար արտասուել : Քոյրը որ դառնութեանց սովորած էր՝ աչքերուն արցունքով լեցուիլը զգաց :

Ժամացոյցը ժամը վեց զարկաւ : Ֆանթին կարծես թէ չլսեց : Այնպէս կ'երեւար թէ ալ չորս կողմ եղած իրերուն ուշադրութիւն չէր ըներ բնաւ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ – ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théatre du Gymnase
7 Ապրիլ — Երաժշտական երեկոյթ Salle Playel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ խիրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Եսա Մկրտիչեան իր սիրելի մօրեղբօր՝ Երուանդ Յարութիւնեանի *մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, որ կը կատարուի այս Կիրակի (Փետրուար 11) առաւօտ, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի հարիւր ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Թանգարան հարիւր, Հայ Մշակոյթի Տան հարիւր, Կապ. Խաչի հիւանդներուն հարիւր, Տրապիզոնի Հայր. Միութեան 50, (Ստանալ «Յառաջ»էն եւ 50 ֆր Յառաջի:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին եւ Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԶԱՊԷԼ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարի Տէր-Ներսէսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 11 Փետրուար, Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, իր ամուսնոյն՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին Լեգէոնի ընկերներուն ու յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ուրբաթեանի, Այրի Տիկին Տակլեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց փեսային եւ ամուսնոյն՝ Կրօնիկ Տակլեանի *մահուան առթիւ:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը հետեւեալ նուէրները ստացած է Կարապետ Եաղըճեանի մահուան առթիւ.— Այրի Տիկին Եաղըճեան հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նուպար Եաղըճեան 50, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Անասա 50, Պ. Յակոբ Քէօլէեան 50: Մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տարաբախտ Արմենակ Նազգաշեանի մահուան առթիւ, Մէզօն – Լաֆիթէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընզեան, Կապոյտ Խաչին կը նուիրեն երեսուն ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ Յառաջէն):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
(Ս. Պօղոս – Պետրոս)

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանգիստ հոգաբարձութեանս նորոգ հանգուցեալ անդամներէն

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՊԷԼԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով:

Արարողութեանց կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.— Գիւտ Ծ. Վրդ. Նազգաշեան:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 20ին եւ 31ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Բժիշկ, դեղագործ, ատամնաբոյժ, վիրաբոյժ եւ կենսաբան, ինչպէս նաեւ այդ ասպարէզներու նուիրուող ուսանողները կը հրաւիրուին Հայ Բժշկ. Միութեան կողմէ՝

ՏՈՔԹ. ՏԱՌՒՏԼԱՐԵԱՆԻ

դասախօսութեան Խոռլոժիի *մասին (ֆիլմերով) որ տեղի պիտի ունենայ Սէն Միշէլ հիւանդանոցը* 33 Րիւ Օլիվիէ տը Սէր, *Հինգշաբթի (Փետր. 15) ժամը 21ին: Անոնք որ կը փափաքին ներկայ ըլլալ թող նախապէս տեղեկացնեն հեռաձայնելով ժամը 10էն 13 կամ 19·30էն 21՝* 734 – 04 – 23 *կամ* 878 – 95 – 32:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ *Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, Կիրակի (Փետրուար 11):*

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները:

ՅԵՐԵԿՈՒՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Խօսնակ՝ Կարպիս Յարութիւնեան
Ճաշերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼՃԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիսի *առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի* Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վէրվէն, Մօպէօժ *ճամբով:*

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ'ըլլաք վիոլներու եւ Մամզէլ*ներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:*

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առտենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ *օտարներուն համար:*

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

10 Փետրուար, Շաբաթ .— *Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին և չորեքտասան զինուորացն: Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին:*

13 Փետրուար, Երեքշաբթի.— *Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի* Տեառնընդառաջի *հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան, տեղի կ'ունենայ մոմավառութիւն (Մլէտ):*

14 Փետրուար: Չորեքշաբթի.— *Տեառնընդառաջ: Տօն է քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին:*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ:

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին Թատերական ներկայացումը Կիրակի, Մարտ 24ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Յաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը: Մեծ պատրաստութեամբ: 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 28ին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի Ներկայացուցչական Ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները Շաբաթ 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ահարոնեան» ակումբի մէջ:

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30ին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (9 Փետր.) երեկոյեան ժամը 8·30ին նոր հաւաքատեղին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՃԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան):

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան):

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, *մեթրօ* Քոնքորտ:

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին:

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-021

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 9ԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տնօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), *տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները:* Մուտքը ազատ է:

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 8 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11132 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.132

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Համրանք չունին այն անանուն, համեստ ու խոնարհ հայորդիները, որոնք չափ երիտասարդ տարիքէն զինուորագրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ անոր սրբազան դրօշին տակ կրակի մէջ նետուեցան եւ իրենց կարմիր արիւնը թափեցին հայ ազգի ազատութեան համար, արժանանալով հերոսի լուսապսակին :

Սեբաստացի Մուրատ համեստ ընտանիքի մը զաւակն էր, ծնած 1874ին Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղը :

Փոթորկալից կեանք մը վերապահուած էր իրեն : Գիւղական դպրոցը կէս ձգած՝ կը զառնայ հովիւ ու կը զբաղի որսորդութեամբ : Զափահասութեան տարիքը չհասած կը սպաննէ ճամբան իր վրայ յարձակող Թուրքերէն մէկը, միւսները կը փախչին :

Կարճ բանտարկութենէ մը ետք կ'անցնի Պոլիս : Յերեկը կ'աշխատի իբրեւ բեռնակիր : Գիշերը հայերէնի դասընթացքի կը հետեւի : Կը մասնակցի Հնչակեաններու 1893ի ցոյցին Խորէն պատրիարք Աշըքեանի դէմ : Յետոյ պահ մը Եգիպտոս ու Յունաստան մնալէ ետք կ'երթայ Թիֆլիզ : Անկէ Կարս, ուր կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը :

Արիւնը կ'եռար երակներուն մէջ : Յեղափոխականի իր բնածին խառնուածքը կը մղէր զինք օր առաջ մտնելու երկիր եւ կռուելու :

1903 Մայիսին իբրեւ պարզ զինուոր Թորգոմի խումբին հետ կ'երթայ Սասուն, ուր կը միանայ Անդրանիկի, Հրայրի եւ Գէորգ Զաւուշի : Կը մասնակցի 1903 - 1904ի Սասնոյ կռիւներուն, որոնց մէջ աչքի կը զարնէ իր արտակարգ քաջութեամբ :

1905ի հայ - թաթարական ընդհարումներու օրերուն Սիւնիքի շրջանին մէջ բազմաթիւ հայ գիւղեր աւերումէ կը փրկէ՝ ջարդելով յարձակում փորձող Ազերիները :

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Վիէննայի Ընդհ. Ժողովին, յետոյ Կովկասի ճամբով կ'անցնի Ատրպատական :

1908ին, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, միւս ընկերներուն պէս ինք ալ զէնքը վար դրած՝ կը վերադառնայ իր հայրենի գիւղը՝ Կովտուն, Պիթլիս, Տիգրանակերտ եւ Խարբերդ այցելելէ ետք :

Այստեղ կը նուիրուի մշակութային, կրթական ու կազմակերպչական աշխատանքներու : Սեբաստիոյ գիւղերուն մէջ կը հիմնէ յիսունէ աւելի դպրոցներ : Միւս կողմէ կը զբաղի ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեամբ :

1910ի գարնան կ'ամուսնանայ յեղափոխական ուսուցչուհի Ազապիի հետ :

Խաղաղութեան շրջանը երկար պիտի չտեւէր :

Շուտով կը ծագի 1914ի համաշխարհային պատերազմը, երբ տակաւին չէր չորցած մելանը Բարենորոգումներու նոր համաձայնագրին, որով ինքնավարութիւն կը ստանային Հայկական նահանգները՝ Եւրոպացի մարզպաններու հսկողութեան տակ :

Թուրքերը մութին մէջ կը նիւթէին իրենց ոճրային ծրագիրները :

1915ի Մեծ Եղեռնէն առաջ աշուասափի մթնոլորտ մը կը ստեղծէին գաւառի մէջ : Երզնկայի ճամբուն վրայ չարաչար կը սպաննէին առաջնորդ Սահակ վարդապետ Օտապաշեան, Արմաշական :

Ազգանշան մըն էր այս, նախաքայլը գալիք սարսափի օրերուն :

Սեբաստիոյ տխրահռչակ կուսակալ Մուամմէր կը հրամայէ ձերբակալել Մուրատը, որ շրջանի ամէնէն աչքառու դէմքն էր :

1915 Մարտ 15ին Մուրատ կրկին ձեռք կ'առնէ իր սիրական զէնքը եւ լեռ կը բարձրանայ փոքր խումբի մը հետ : Ճամբան ընդհարումներ կ'ունենայ Թուրք զինուորներուն հետ : Ամիսներ թափառելէ ետք կը հասնի Սամսոն, ուր Նոյ. 29ին 13 հայ եւ 9 յոյն զինակիցներով կը յարձակի Թուրք առագաստանաւի մը վրայ եւ հրաշքով կը հասնի Պաթում :

Գործունէութեան նոր շրջան մը կը սկսի մեր հերոսին համար : Բախտորոշ օրեր էին : Հայութիւնը օրհասական կռիւներ կը մղէր դարաւոր թշնամիին դէմ, որ արմատախիլ էր ըրած հայկական նահանգներու բնակիչները եւ ջարդած :

Նահատակներու վրէժով գրահուած՝ Մուրատ իր զինակիցներուն՝ Սեպուհի, Կայծակ Առաքելի եւ ընկերներուն հետ կը կազմակերպէ Կովկասեան ճակատի դիմադրութիւնը :

Երզնկայի գրաւումէն ետք մէկ հայ մէկ ոսկի կարգախօսով հազարաւոր Հայեր կ'ազատէ Խարբերդի եւ Տէրսիմի շրջանէն :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք ռուս զինուորները կը լքեն ճակատը՝ Հայերը մինակ ձգելով Թուրք կանոնաւոր բանակին դիմաց : Կովկասէն օգնական ուժեր չեն հասնիր : Մուրատ գնդապետ Մորէլի հետ կը կազմակերպէ երկու հազար հոգինոց հայկական ուժեր եւ Երզնկայէն մինչեւ Կարս կը նահանջէ՝ կռուելով թշնամիին դէմ եւ ապահով վայրեր հասցնելով հայ գաղթականները :

Հայաստանի անկախութենէն ետք Թուրքեւգերման ուժերը կը յառաջանային դէպի Բագու, օր առաջ տիրանալու համար քարիւղի հարուստ հորերուն :

Ռոստոմի հրաւէրով Մուրատ եւ Սեպուհ կ'անցնին Բագու, ուր Ստեփան Շահումեան կը գործակցէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, կռուելու համար թշնամիին դէմ :

Երկու փառապանծ հերոսները անմիջապէս կը մասնակցին կռիւներուն, որոնք սաստկացած էին :

1918 Օգոստոս 4ին Մուրատ կը ձեռնարկէ գրաւել բլուր մը, որ ռազմագիտական կարեւորութիւն կը ներկայացնէր : Յանկարծ թշնամի դաւադիր գնդակ մը վերջ կուտայ իր կեանքին : Ճակատէն զարնուած՝ հերոսը զէն ի ձեռին բլուրէն վար կը գլորի դէպի թշնամի դիրքերը :

Իսկական հերոսի վայել վախճան մը կ'ունենայ Մուրատ, Կովտունցի քաջամարտիկ ու անվեհեր գիւցազնը :

Մարսէյլի Սեբաստացիները իր անթառամ յիշատակը կ'ոգեկոչեն այս Կիրակի, անոր հերոսական մահուան յիսնամեակին առթիւ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏ

Հերո՛ս,
Այս պահուս, ահա՛,
Ձեմ գիտեր ինչպէ՛ս քանդակեմ՝ դէմքդ,
Քանդակեմ՝ հոգիդ, քանդակեմ՝ ինքդ,
Ըսեմ, որ արդէն, կը նմանիս դուն՝
Վահագն Աստուծոյ հրավառ անձին ...

Դեռ պատանի, կրակ ու բոց,
Մրրիկ, ըմբոստ, հովի՛ւ մանուկ,
Յանկարծ սրի՛նգ եղար՝
Մոլորեալներուն բոլո՛ր ...

Օր մը, խումբի մը մէջ աղուոր,
Ահա՛ Թորգոմ, ահա՛ Զաւուշ, ահա՛
Հրայր,
Եւ քաջ Անդրանիկը մռայլ ...
Պա՛րզ էիր դուն, առնց մէջ,
Զինուոր եղար պարզունակ ...

Շա՛տ բարունակ, դարձար՝ տարերք՝
Հայ վրէժին ահաւոր,
Ահաբեկիչ անանուն,
Ո՛չ կեանք անդորր, ո՛չ հանգիստ քուն ...

Սուսերդ սուրբ, հոգիդ ազատատենչ,
Եւ Բեզասդ «կայծակնավազ»,
Ամբողջ Հայութեան վրայ,
Կովտունէն Սեւ Ծով, Սեւ Ծովէն Բագու,
Ճախրեցին զերթ այերանաւ մը հսկայ ...
Յանդիմանութիւնը, որ տուին քեզի,
Պատուանշան մը՛ն է այսօր,
Կուրծքիդ վրայ քու հպարտ ...

Այս պահուս, ահա՛, ի՛նչ պատիւ մեզի,
— Յիսնամեակէ յիսնամեակ,
Մաս մըն ես դուն, մասունք մը սուրբ՝
Հայրենիքի մեր հողերէն ...
Սեբաստացիդ, ո՛վ Մուրատ,
Նահանգ մըն ես, Հայաստանի քարտէզին,
Զոր կերտեցիր արեամբդ քու հերոսի,
Հայդուկ՝ վկայեալ, եւ Առաքեալ
մաքրազործ ...

Յ. Ն. ԱՂԱՅԵԱՆ

5-2-68, Մարսէյլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԷՆ ՓԱՐԻԶ

Վիէթնամի կացութիւնը շատ ծանր է, ամէն բանէ առաջ անմեղ ժողովուրդի մը համար, որու անունով է որ կը տարուին այս անխնայ կռիւները : Մէկ կողմի ժողովուրդը «ազատագրելու» համար է, միւս կողմը, ժողովուրդը «պաշտպանելու» համար է որ կը կրակէ, կը ռմբակոծէ, զէնքի տեսակ չի խնայեր, ու Նափալմ ալ կը նետէ : Այս եղած է մանաւանդ Պէն Թռէ գիւղաքաղաքին անողոք ճակատագիրը : Նիւ Եորք Հէրըլտ կը գրէր Հինգշաբթի առտու թէ քաղաքային կորուստները զինուորական կորուստներու կրկինը եղած են իսկ նոյն օրուան Տէյլի Էքսփրէսը իր առաջին էջին վրայ, կը հրատարակէ ահաւոր նկարագրութիւն մը : Իր թղթակիցը իբրեւ ականատես կը պատմէ թէ ի՞նչպէս մեռած է Պէն Թռէ անունով քաղաքը : Հրահանգելէ ետք որ վերապրողները (անոնք որ չէին մեռած Վիէթքոնկի գնդակներէն) պարպեն քաղաքը, Ամերիկացիք, բոլոր միջոցներով, կը քանդէին ինչ որ կանգուն մնացած էր :

Գրած էինք արդէն թէ Լանկուէյ ինկած է Վիէթքոնկի ձեռքը, ինչ որ ծանրակշիռ է Ամերիկացիներուն համար :

Այս դժոխքէն հեռու, Փարիզի մէջ ալ կռուած են յանուն Վիէթնամի : Զորեքշաբթի գիշեր խումբ մը երիտասարդներ կը հաւաքուէին Մուբիւալիթէ, ուր հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին ի նպաստ հարաւային - Վիէթնամի եւ Ամերիկացիներուն : Զախեր ուզելով խանգարել, ոստիկանութիւնը միջամտած է եւ ամէն կողմէ վիրաւորներ եղած են : Կ'ըսուի թէ կարգի սպասարկութիւններէն երեսուն վիրաւոր եղած է, բազմաթիւ վիրաւորներ ալ կան երիտասարդներուն մէջ : Ամէնէն ծանր միջադէպերը տեղի ունեցած են Սէն Ժերմէն Տէ Փրէ, մանաւանդ Տէօ Մեկոյի առջեւ : Ոստիկանները արտասուաբեր ռումբ գործածած են, բայց նաեւ բոլորն ալ մաքրաքներով խրախու վրայ յարձակած են եւ ոստիկանութիւնը կ'ամբաստանէ նաեւ լրագրողները որոնք զանազան նկարներ առած են : Ձերբակալութիւններ ալ կատարուած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ ծանր տագնապ մը սկսաւ եւ վարչապետ Վան Պօյնանց իր հրաժարականը տուաւ թագաւորին : Ծանօթ է որ լեզուական հարցը երկար ատեն է բարդութիւններ ստեղծած է, որոնք ի վերջոյ ներկայ ծանր եւ անլուծելի նըկատուած կացութիւնը ստեղծեցին : Լեզուական հարցին գլխաւոր օճախն է Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանը : Ֆլամանները կ'ուզեն որ, Լուվէնի մէջ (Ֆլաման քաղաք) ուսումը միայն Ֆլամեներէն կատարուի, ըստ 1963ի լեզուական օրէնքին : Այդ օրէնքը սակայն, ցարդ, չէր կիրարկուեր բարձրագոյն ուսման համար, ըստ ուրիշ կարգադրութեան մը, որ կը վերաբերէր մանաւանդ կաթողիկէ հին ու անուանի համալսարանին, ուր ուսուցումը կը շարունակուէր երկու լեզուներով : Ուալոններն ալ չեն ուզեր տեղի տալ եւ ջնջել Ֆրանսերէն տրուած ուսուցումը, տրուած ըլլալով խնդրոյ առարկայ համալսարանին համբաւը : Լուվէնի համալսարանը կան 21 հազար ուսանող, որոնց 2200ը օտար են : Ֆլաման բաժնին արձանագրուած են 11.279 իսկ ֆրանսական բաժնին՝ 10.247 : Թագաւորը սկսած է իր խորհրդակցութիւնները նոր վարչապետ մը նշանակելու համար, բայց այդ ալ լուծում չէ : Կ'ուզէ խուսափիլ Խորհրդարանը լուծելէ եւ ընտրութեանց դիմելէ, կանխահաս կերպով (բուն թուականը 969ի գարնան է) տրուած ըլլալով, որ այդ ձեւով ալ հարցը չի կարգադըրուիր :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Ուաշինկթըն հասաւ, բայց շատ լաւատես չէ ինչ կը վերաբերի այցելութեան արդիւնքին :

ԻՐԱՔԻ Հանրապետութեան նախագահը ընդունուեցաւ տը Կոլի կողմէ : Էլիզէի ընդունելութեան բաժակաճառերուն ընթացքին, տը Կոլ յիշեց թէ ի՞նչպէս կը նախատեսէ Միջին Արեւելքի տագնապին կարգադրութիւնը : Զօր. Արէֆ ալ իր կարգին ծանրացած է պաղեստինեան հարցին վրայ :

ՄԱՏՐԻՏ կ'երթայ, 37 տարիներու աքսորէ մը ետք, Ալֆոնս ԺԳ.ի այրին, որ կը պահէ Սպանիոյ թագուհիի տիտղոսը, քանի որ Ֆրանքօ վերահաստատած է միապետութիւնը թէեւ թագաւոր չէ նշանակուած : Թագուհին կուգայ թոռան զաւկին կնունքին, (Տոն Քարլոսի եւ Յունաստանի Սոֆիի մանչը) :

ԹԻԹՕ - ՆԱՍԸՐ խօսակցութիւնները վերջ գտան Ասուանի մէջ : Նասըր համամիտ է Եուկոսլաւ օրեւէ նախափեռնութեան որ կրնայ խաղաղ լուծում մը բերել Միջին Արեւելքի տագնապին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ յիսունեւչորս գիտուն եւ գրագէտ երկու խնդրագիրներ ուղղած են Գերագոյն Ատեանին եւ ընդհ. դատախազին, ուր կը պահանջեն կէնսպուրի դատավարութեան վերաքննութիւնը : Ստորագրեալները կը բողոքեն մամուլի մէջ հրատարակուած դատավարութեան անճիշդ թղթակցութեանց դէմ եւ ոստիկանական ճնշումներու, որոնք եղած են ամբաստանեալներու ընտանիքներուն վրայ :

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տուրքերու յայտարարութեան թուղթերը, այս տարի ալ առանձին հարցարան մը ունին, որ կը վերաբերի հարկատուին վարած կեանքի պայմաններուն (երկրորդական բնակավայր, կառք, սպասաւոր եւն. եւն.), որպէսզի կարելի ըլլայ ստուգել թէ յայտարարած շահը ճիշդ է՞ :

ԵՐԲ ՄՈՒՐԱՏՆԵՐ ՉՈՒՆԷԻՆՔ

Արդահատանքն ու արհամարհանքն էին մեր բաժինը, երբ Մուրատներ չունէինք: Երբ շահախնդիր մարդկութիւն մը եւ արիւնածարաւ բռնեններ Հայը կը համարէին հասարակ «չէրչի»: Կամ պատրաստ որս: Մսացու ոչխար:

Նախապաշարումը փարատեցաւ, երբ հրաշուի կտրիճներ սկսան փոթորկաշունչ արշաւներ կատարել սարէ սար: Երբ մայրաքաղաքներն անգամ թնդացին յանդուգն ձեռնարկներով: Բոլորն ալ՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան:

Մուրատներուն շնորհիւ էր որ խլրտեցաւ, պղպջաց ռազմական արիւնը՝ թըմբրած երակներու մէջ: Անոնց առնական, վրէժխնդիր բռունցքն էր որ գլատուութեան կանչեց թշնամին: Միեւնոյն ատեն յարգանքի հրաւիրելով արդահատողներն ու թերահաւատները:

Ժողովուրդի զաւակ, ինչպէս ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մեր ժամանակակից հերոսներուն եւ ռազմիկներուն, Մուրատ շատ կանուխէն ըմբռնեց իր կոչումը:

Գիւղացի, ուրեմն ի ծնէ աշխատաւոր, ան իր սրատես աչքերով դատեց իր շրջապատին, ինչպէս աշխարհի չարն ու բարին:

Եւ ընտրեց իր ճամբան պայծառ գիտակցութեամբ: Վճռեց կրակը նետուիլ ու զարնել, երբ կը զարնեն, կամ կը սպառնան զարնել:

Ամենօրեայ կեանքը դպրոց մը եղաւ իրեն համար: Գիւղէն մինչեւ Պոլիս եւ ուրիշ ամէն տեղ:

Իր բնազդը աւելի զօրաւոր էր քան համալսարանական դաստիարակութիւն մը՝ չափելու համար մարդոց անիրաւութեան եւ բարբարոսութեան խորութիւնը:

Ան հատորներ չթղթատեց, գտնելու համար արիւնախանձ բռնակալութեան գաղտնիքները:

Ի հարկին կրնար դաս տալ շատ մը գրոց – բրոցներու, իր այնքան պարզ, անարուեստ այլ անդիմադրելի պերճախօսութեամբ:

Մուրա՛տ: «Շինական», ինչպէս կ'անուանէին յեղափոխական ծածկանունով:

Իսկապէս շինական — հայ գիւղացի, անոր բոլոր առաքինութիւններով: Խոնարհ մշակ մը ինչպէս հարիւր հազարներ իրեն պէս, որ արտ կը վարէ, եզ կ'արածէ, եւ, եղան փաստակի ճամբուն վրայ, յանկարծ դէմ դիմաց գալով անողոք իրականութեան, անարդարութեան եւ բռնութեան հետ, կ'ըմբոստանայ եւ առաջին հարուածը կուտայ անարգ չնացողի մը գլխուն: Իր շինական բազուկը տեղն ու տեղը գետին կը փռէ հարստահարիչը, եւ այնուհետեւ մնաք բարով աշխատանք եւ տուն – տեղ:

— «Ես էլ ձեզ հետ հայրենիքիս ջրերն եմ խմել, եզներ եմ արածել, դաշտ ու ձոր գնացել եւ օրին մէկն էլ պանդուխտ ինկել»...

Մուրատի ամէնէն բնորոշ գիծն այն է, որ մինչեւ վերջն ալ մնաց հարազատ գիւղացի: Կը խորշէր ոչ միայն քաղքենի սեթեւեթէն, այլ եւ փառքէն: Ցայտնապէս կը նեղուէր, երբ իր ներկայութեանը կը խօսէին իր քաջագործութեանց մասին: Եւ ընդհակառակն, տղու պէս կը խայտար, երբ կը խօսէին ուրիշներու մասին: Կամ գիւղի, դաշտի, աշխատանքի, մշակոյթի մասին: Եւ տղու պէս ալ կը պարէր, երբ հայրենաշունչ երգ մը պոռթկար — «Ես եմ ազատ հայ պատանի, լեռներն են իմ հայրենիք»:

Մուրատները ոչ միայն քաջ էին, այլեւ իմաստուն: Գիտէին կշռել վայրկեանին պահանջը: Յաճախ շատ աւելի պայծառ կը դատէին քան տիտղոսաւոր քաղաքագէտներ:

Անոնք իրենց անձին օրինակով հաստատեցին թէ ինչպէս կարելի է բարձրացնել ժողովուրդի մը ուժն ու հմայքը: Թեւ տալ անոր բազուկին ու մտքին: Եւ ծառայել, ծառայե՛լ անսահման անձնուիրութեամբ, ի խնդիր ազատ եւ ամբողջական հայրենիքի:

Տ.

ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ԵՐԶՆԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հատուած մը Մ. Վարանդեանի գրքէն, որ կը նկարագրէ Մուրատի օրհասական պայքարը Երզնկայի մէջ, 1918ին, երբ հարկադրուած էր ճակատիլ քիւրտ խուժանին եւ թուրք բանակին դէմ, սակաւաթիւ ուժերով.—

Տեսակ մը հայկական կառավարութիւն էր հաստատուած Երզնկայի մէջ, ուր Մուրատ ստանձնած էր ներքին գործոց եւ միանգամայն պատերազմական նախարարութիւնը: Իբրեւ այդպիսին, օր մը պաշտօնական հրաւիրագրով իր մօտ կանչեց Թուրք երեւելիները, նախկին Թուրք պաշտօնեաներ ու կրօնաւորներ, որոնք թիւով երեսունէ աւելի (կային անոնց մէջ եւ Հայերու ջարդարարներ), ընկճուած, դողալով ուղեւորուեցան հայ ազգային Առաջնորդին մօտ: Գացին եւ թրքական թէմէննաներով *հաւատարիմ հպատակութիւն խոստացան հայ նորակազմ կառավարութեան: Մուրատ քաղաքավարութեամբ ընդունեց զանոնք եւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.—*

«Հայերն ու Թուրքերը այս երկրի հարազատ զաւակներն են, մեր եւ ձեր նախահայրերը դարերով միասին ապրած են, անոնց մէջ տարբերութիւն եւ ոխ գոյութիւն չունէր... Թուրք կառավարութիւնը այս վերջին քառորդ դարու ընթացքին շատ նեղութիւններ տուաւ Հայերուն, բայց ատոր պատասխանատուն դուք չէք: Էնվէր եւ Թալէաթ ուզեցին Հայերը բնաջինջ ընել, բայց չյաջողեցան... Այժմ մոռցած ենք այդ ամէնը եւ ձեզի հետ պիտի վարուինք սիրով ու քաղցրութեամբ:

«Այսօրուընէ սկսեալ, հոս ապրող Թուրքերդ հպատակ էք հայկ. կառավարութեան... Մի՛ խորհիք, թէ մեր ուժերը անբաւական են պահելու այն դիրքերը, զոր լքեցին Ռուսերը: Կը պատուիրեմ, որ կատարեալ հնազանդութիւն ցոյց տաք...»:

Մուրատ պատուիրեց, որ բացուին մըզկիթները եւ Թուրքերը ազատօրէն կատարեն իրենց կրօնական պաշտամունքը: Խոստացաւ ամսավճար տալ հօճաներուն, միւէզիններուն եւ իւլէմաներուն, որոնք ամսականներ կը ստանային ժամանակին իրենց կառավարութենէն:

Թուրքերը մօտեցան կարգաւ ու փափաք յայտնեցին համբուրելու Մուրատին ձեռքերը, ոմանք բռնի կ'ուզէին համբուրել անոր ոտքերը... Կրկին ու կրկին, կեղծ ժպիտներով, իրենց հաւատարիմ հպատակութիւնը յայտնեցին եւ լռիկ – մնջիկ մեկնեցան...:

Թուրքերէն գրուած պաշտօնական նամակով Մուրատ քաղաքապետ նշանակեց Թուրք Եուսուֆ էֆէնտին եւ անոր օգնական տուաւ մէկ Հայ եւ մէկ Քիւրտ: Ոստիկանութեան գործը ամբողջովին յանձնուեցաւ Հայերուն: Նշանակուեցաւ եւ գաղտնի ոստիկան մը — Գէորգ Զուլճեան — որուն պաշտօնն էր.—

1.— Հետախուզել այն Թուրքերն ու Քիւրտերը, որոնք մեղսակից եղած են հայկական ջարդերու:

2.— Արգիլել փախուստը այն Թուրքերուն եւ Քիւրտերուն, որոնք ճանչցուած էին իբր խռովարարներ:

Գտնուեցան եւ ոստիկանութեան ձեռքը յանձնուեցան նշանաւոր ջարդարարներ, որոնք օրինական հարցաքննութենէ ետք, մահուան դատապարտուեցան:

Աւաղ, կարճատեւ եղաւ Մուրատի գլխաւորութիւնը: Երերո՛ւն էր հայկական վարչութեան հիմքը, թող էինք մեր համբանքով, քիչուոր էինք իբրեւ բանակ եւ շրջապատող խաժամուժը անդուլ որոգայթներ կը լարէր մեր դէմ, իսկ Թուրք զօրքը կը պատրաստուէր արշաւել...

Երզնկայի զօրախումբը ի սպառ մեկուսացած էր, զատուած Էրզրումի բերդէն 150 *քիլոմեթր տարածութեամբ: Հայկական ուժերը շիտակօրէն կը գործադրէին զինադադարի բոլոր յօդուածները, բայց Թուրքերն արդէն յայտնորոշ արամադրութիւն կը ցուցնէին՝ խախտելու զայն: Դեռ Յունուար 22ի իր նամակներով, Թուրք բանակի հրամանատար Վէհիպ փաշա գանգատներ կ'ուղղէ Կովկասեան ճակատի Հրամանատարին, թէ իբր Հայերը Երզնկայի շրջանին մէջ անգթութիւններ կը գործեն տեղական խաղաղ բնակչութեան դէմ եւ թէ Ռուսերը փոխարինող գունդերը դժուար կարող են խաղաղութիւնը վերահաստատել այդ շրջանին մէջ...*

Պատրուակ մըն էր Թուրքերու կողմէ Երզնկան վերագրաւելու... Եւ իր ծրագիրը գլուխ բերելու համար, թշնամին անգամ մը եւս հրապարակ կոչեց այն ահռելի, ճակատագրական պատուհասը, որ քառասուն տարիներէ ի վեր Թուրքերու ձեռքին գերագոյն միջոցն եղած է Հայութիւնը խոշտանգելու եւ որ մեծագոյն դերերէն մէկը խաղացած էր նաեւ 1915ի հայկական ջարդերուն մէջ... Նա կոչ ըրաւ Քիւրտերուն: Քրտական հրոսակները սկսան մին միւսի ետեւէ իրենց արշաւներն ու յարձակումները Երզնկայի մեր ուժերու թիկունքին: Մերայինները ուժգին հակահարուածներով յետ մղեցին Թուրքերու այդ կոյր գործիքը եւ Քիւրտերը փախան, թողնելով 65 սպաննուածներ:

Յարձակումները, սակայն չդադրեցան: Թուրքերուն պէտք էր ամէն գնով վերանուաճել ռազմագիտական այդ կարեւոր կէտը — Երզնկան եւ ատոր համար հարկ էր քիչ – շատ լուրջ պատրուակ ստեղծել: Քիւրտ հրոսակները վերադարձան նոր ուժերով: Մերայինք դարձեալ ճակատեցան, բայց կռուի ընթացքին մեր ինքնապաշտպան ուժերը ստիպուած եղան մէկէն ի մէկ ուղղուիլ դէպի Երզնկա, վասնզի լուր եկաւ թէ տաճիկ զօրքը կը պատրաստուի յարձակում գործելու եւ թէ տեղական Թուրք ժողովուրդն ալ պիտի ապստամբէր հայ բերդապահ եւ փոքրաթիւ զօրքին դէմ: Թուրքերը յիրաւի կը պատրաստուէին եւ Վէհիպ փաշա վերստին — այս անգամ հեռագրով — կը գանգատի Հայերու ի գործ դրած երեւակայական բարբարոսութիւններու մասին, եւ կ'աւելցնէ թէ հարկադրուած է զօրք ղրկելու՝ մահմետական բնակչութիւնը պաշտպանելու համար:

Եւ սկսաւ թրքական յառաջխաղացութիւնը Քէմախի կողմէն: Սկսաւ անհաւասար գօտեմարտը Թուրք գերակշիռ ուժերու եւ հայկական համեստ բանակին միջեւ, որ Երզնկայի մէջ ունէր միայն հազար սուիններ եւ ընդամէնը վեց թընդանօթ: (Մնացածը յատկացուած էր հաղորդակցութեան գիծերու պաշտպանութեան): Դիմադրութիւնը անյոյս էր: Անհրաժեշտ էր բոլոր կարելիօրէն խուսափիլ կռիւներէ, յետ նահանջել դէպի Էրզրում եւ որքան հնարաւոր է ժամանակ վաստըկիլ, որպէսզի թիկունքին հայ բանակը կարողանար աւելի լաւ կազմակերպուիլ ու աճիլ:

Ամիրխանեան վառ գոյներով կը ցուցադրէ կացութիւնը փախի *նախօրեակին, կը պատմէ Թուրքերու եւ Քիւրտերու գի–*

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Ամէն վայրկեան անդիմադրելի պէտք մը կը զգար խորհրդաւոր տոմսը գրպանէն հանելու եւ հարիւրերորդ անգամ զայն կարդալու, խոշորացոյցին օգնութեամբ:

Ալ հիմա ծայրէ ծայր գոց ըրած էր եւ մէջի կարճ խօսքերը յամառօրէն իր մտքին մէջ կը ցցուէին ու իր ուղեղը կը չարչարէին: Ալ իրեն սեւեռուն գաղափարը եղած էր պարտիզպան Էօմէր աղան, անոր գալուստին կը սպասէր խօլական մոլեգնութեամբ մը, ամէն վայրկեան ելեկտրական զանգակը հնչեցնելով ու լուր հարցնելով:

Ոստիկանութեան նախարարը՝ Շէֆիք փաշա, Եըլտըզի պալատի մուտքի մեծ դրան քով գտնուած պահապաններուն յատկացեալ տաղաւարին մէջ գացած էր սպասելու, որպէսզի լուր մը առնելուն պէս փութայ իր վեհափառ տիրոջ հաղորդելու: Կարծես նոյն միջոցին ամբողջ Թուրքիոյ ճակատագիրը այդ պարտիզպանէն կախուած էր:

Միջոց մը նախարարը իր ժամացոյցը նայեցաւ մտատանջ դէմքով մը: Կէս գիշերը ժամ մը անցած էր:

Անհամբեր շարժումով մը ոտքի ելաւ ու դուրս ուղղուեցաւ, մինչեւ պարտէզի դրան մեծ դրան քով, աչքերը յառելով այն օձապտոյտ ճամբուն վրայ որ Պէշիկթաշէն Եըլտըզ կ'երկարի եւ որ նոյն ժամուն, թէեւ կազերու լոյսով լուսաւորուած, սակայն ամայի էր բոլորովին:

Ամառնային հիանալի գիշեր մըն էր, աստեղազարդ պայծառ երկինքով մը, հեռուն կ'երեւար Մարմարայի ծովն ու Վոսփորի մուտքը վեհաշուք հանդարտութեան մը մէջ: Շէֆիք փաշայ թէեւ բանաստեղծական զգայուն հոգի մը չունէր, այսուհանդերձ պահ մը զմայլած մնաց իր առջեւ պարզուող տեսարանին վսեմութենէն եւ մոռցաւ այն հոգետանջ տագնապը որուն մատնուած էր ժամերէ ի վեր: Գրպանէն սիկարէթի տուփը հանեց, հատ մը առաւ ու վառեց եւ հեշտանքով մը սկսաւ ծխել, երազուն կերպարանք մը առնելով:

Հինգ վայրկեանէ ի վեր այսպէս, Ապտիւլ Համիտի բարկութիւնն ու պարտիզպանին փնտռտուքը մոռնալով, Շէֆիք փաշա ինքնամոռացման հեշտութիւնը կը վայելէր, երբ՝ յանկարծ, կառքի թաւալումի մը հեռաւոր ձայնը իր ուշադրութիւնը գրաւեց:

— Արդեօք բարի լո՞ւր մը կուգայ, ըսաւ ինքնիրեն եւ ալ աւելի ուշադրութեամբ մտիկ ընել սկսաւ: Ձայնը արագօրէն կը մօտենար եւ հիմա նախարարը կրնար զանազանել որ ոչ թէ մէկ կառքի այլ երկու եւ գուցէ աւելի կառքերու թաւալման ձայնն էր որ կը հասնէր:

— Շիւքրի պէյը ըլլալու է իր մարդոց հետ, խորհեցաւ նախարարը: Ներսէս ձայն մը այնպէս կ'ըսէ... եւ ինծի անանկ կուգայ որ յաջող լուր մը կը բերեն... անյաջող լուր մը ունեցողը կառքը այսչափ չի վազցներ...:

Օձապտոյտ ճամբուն վրայ, կազի լոյսերուն տակ ու ծառերուն մէջէն Շէֆիք փաշա նշմարեց վերջապէս երկու կառքեր որոնք սըրընթաց կուգային:

— Վայրկեանէ մը կը հասնին, մտածեց նախարարը ուրախ դէմքով մը:

Արդարեւ, քիչ մը ետքը, երկու կառքերը երեւցան ճամբուն ծայրը: Շէֆիք փաշայի սիրտը յուզումէն ուժգին կը բաբախէր, այնքան վստահ էր սխալած չըլլալուն:

Վերջապէս առաջին կառքը, որ քանի մեթրի չափ առջեւէն կ'ընթանար, կանգ առաւ մուտքի դրան առջեւ եւ կառքին դռնակէն գլուխ մը դուրս ելաւ:

Ոստիկանութեան նախարարը իսկոյն ճանչցաւ հարիւրապետ Շիւքրի պէյը, Եըլտըզի պալատական հաւատարիմ ու եռանդուն սպաներէն մէկը, որ յօժարակամ ոստիկանի դեր ալ կը կատարէր իր տիրոջ հաճելի ըլլալու եւ անոր շնորհներուն արժանանալու համար:

Վերջապէս եկաք, գոչեց նախարարը ուրախութեան ճիչ մը արձակելով... Գըտա՞ք պարտիզպանը:

— Այո, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Շիւքրի պէյ չոր ու եղերական ձայնով մը որ զարմանք ու մտատանջութիւն պատճառեց նախարարին:

— Միասի՞ն բերի՞ք...:

— Այո, ըսաւ նոյն տարօրինակ շեշտովը:

— Ո՞ւր է...:

— Միւս կառքին մէջ:

Վայրկեանապէս այս բառերը փոխանակուելէ ետքը, կառքին դռնակը բացուեցաւ եւ Շիւքրի պէյ ու իրեն ընկերացող երկու անձերը կառքէն վար ցատկեցին:

— Բայց շուտ, մեր վեհափառը անհամբեր կը սպասէ, վայրկեան մը առաջ պէտք է Էօմէր աղան իրեն ներկայացնենք, գոչեց Շէֆիք փաշա որ հակառակ հարիւրապետին տարօրինակ կերպարանքին, ուրախութենէն ինչ ընելիքը չէր գիտեր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(45 – Շար.)

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍԸ

Սեբաստացի Մուրատի մահուան յիսնամեակին առթիւ գրի կ'առնեմ քանի մը յուշեր՝ մեծ յեղափոխականին կեանքէն քաղուած :

1915ի սեւ տարին էր, Մայիս ամիսը, երբ գիշեր մը կ'իմանամ հօրս եւ մեծ եղբօրս՝ Կարոյի սուր վէճը ·

— Կարօ, տղաս, այնքան ատեն որ գիս խրատարար կարգած են, գումարը հաւասար չափով պիտի բաժնեմ : Ձեզ փափաքիր, որ գիւղը երկուքի բաժնուի եւ ես կողմնակալ նկատուիմ :

— Բայց, հայր, նկատի առ որ մենք առնուազն կրկնապատիկ թիւը ունինք բաղդատմամբ հնչակեաններուն, որոնք հազիւ քսան հոգի են :

— Ճիշդ է, բայց նախօրօք պիտի որոշէիք եւ համաձայնէիք այդ մասին : Հանգանակութիւնը միասին կատարած էք, գումարը կը կիսուի հաւասար չափով :

Վէճը վերջ գտաւ համաձայնութիւնով՝ դիմել Մուրատի խրատարարութեան՝ ընդունելի անպայման :

Յաջորդ օրն իսկ եղբայրս մեկնեցաւ Սեբաստիա : Այլեւս պարզ էր ինծի համար, թէ Հայոց Աքիլլէսը մեր տունը պիտի գար ի մեծ ուրախութիւն ինծի եւ բոլորիս :

Մուրատի մեր գիւղը գալը արդարացնելու մտահոգութեամբ, քանի որ Թուրք իշխանութիւնները որսկան շուներու պէս քայլ առ քայլ կը հետեւէին հերոսին շարժումներուն, հօրս կարգադրութեամբ եւ Մուրատի համաձայնութեամբ որոշուեցաւ ձիարշաւ մը կազմակերպել գիւղին մօտերը :

Համաձայն մեր գիւղի սովորութեան, իբրեւ մրցանակ դրուեցաւ կարեւոր գումար մը, զոր նուիրած էր հայրս այս նպատակին համար : Շուտով լուր ղրկուեցաւ շրջակայ գիւղերը՝ հայ եւ թուրք, հրաւիրելու մրցումին : Հաղորդուեցաւ թէ ձիարշաւին ներկայ պիտի գտնուին Մուրատն ու Շարքշլայի գայմագամը (գաւառապետ) Միւհէտտին պէյ : Մուրատը տեսնելու եւ գումարը շահելու ակնկալութենէն մղուած գիւղ թափեցան տասնեակ մը ձիաւորներ :

Մրցման սահմանագիծը կ'որոշէ Մուրատ : Հինգ քիլոմեթր ճամբայ՝ երթ ու դարձով : Անոնց որոնց ձիերը մատակ էին, անշուշտ, ճամբուն երկարութիւնը նկատի առնելով կը սամձէին : Սակայն որոշողը Մուրատն էր, հետեւաբար կարելի չէր առարկել :

Վերջապէս կը հասնի այնքան սպասուած պահը մրցումին : Հազարաւոր բազմութեան բացագանչութիւններու ներքեւ մրցումը կը սկսի : Մուրատ իր Աստղիկին հետ կը սուրայ : Եւ ինչպէս կ'ակնկալուէր՝ առաջինը կը հանդիսանայ Մուրատ՝ երկրորդը՝ եղբայրս :

Սեբաստացի յեղափոխականը կատարած էր իր խոստումը, որ տուած էր հօրս մրցումէն առաջ, ըսելով, թէ ոչ մի մտահոգուիր, դրամդ չի կորսուիր :

Երեկոյեան ճաշին, Մուրատ կը խնդրէ հօրմէս եղբօրս հետ յաջորդ օրը այցելել Տէնտիլ՝ Ազամ չաւուշը տեսնելու :

— Եթէ նոյնիսկ մերժեմ, տղաս պիտի չհնազանդի, փաշա, կ'ըլլայ հօրս պատասխանը :

Տէնտիլը մեր շրջանի ամէնէն մեծ գիւղն էր, որ ունէր զուտ հայ բնակչութիւն՝ չորս հարիւր ընտանիքներէ բաղկացած : Կը գտնուէր Ալիս գետի հիւսիսը :

Յաջորդ օրը երեկոյեան Մուրատն ու եղբայրս ճամբայ կ'ելլեն : Մինչեւ Գանտիլլի վերելքը կ'ըլլայ հանգիստ, սակայն, վայրէջքին համար, անհրաժեշտ էր հետիոտն շարունակել ճամբան : Հազիւ հարիւր մեթր յառաջացած էին, երբ Մուրատ կը նկատէ, որ ճամբեզրի թուփերը կը շարժէին : Հերոսը կ'ըմբռնէ անմիջապէս, որ ծուղակ մը լարուած է իր դէմ : Առանց շշմելու, կը հրամայէ եղբօրս գետին իյնալ եւ Թուրքերէն օգնութեան աղաչանքներ արտասանել : Եղբայրս կը հետեւի հրահանգին, իսկ Մուրատ, իբրեւ թէ եղբօրս վրայ ծռած, կամաց մը կը փսփսայ.— Կարօ, տես հարուածը պատրաստէ, երբ թուփերէն դուրս ելլեն եւ մեզի մօտենան, դուն առջեւէն կրակէ ես ալ՝ ետեւէն :

Այդպէս ալ կ'ըլլայ, Թուրքերը գոհունակութեամբ, որ որսը իրենց ձեռքը կ'իյնայ այս ձեւով, կը մօտենան անհոգ քայլերով :

Եւ յանկարծ, Մուրատ ոտքի ցատկելով կը գոչէ · շուներ, անշարժ կեցէք եւ զինաթափուեցէք, այլապէս ձեզ շան սատակ կ'ընեմ :

Թուրքերը՝ 12 փախստական զինուորականներ, մեր առջեւը կեցած ահ ու դողով կը սպասեն :

Մուրատ զիրենք մէկ առ մէկ կը հրաւիրէ իր քով եւ իւրաքանչիւրին կուտայ մէկական ոսկի : Եղբօրս առարկութեան կը պատասխանէ՝ տեղ կայ, որ մեծ հոգի պէտք է ըլլալ · ասոնք իրենց գրպանին մէջ ոչինչ ունին :

Կը հրաւիրէ նաեւ անոնց ղեկավարը՝ Մէհմէտ չաւուշը, որ հարկադրաբար կ'առաջնորդէ զիրենք Ալիս գետէն եւ Մուրատի հարցումին վրայ, կը խոստովանի, թէ զինքը սպաննելու հրահանգը կուգար Սեբաստիոյ կառավարիչ Մուէմմէրէ :

— Եթէ յաջողէի սպաննել ձեզի, ոչ միայն ներում պիտի ստանայի փախստական զինուորական եղած ըլլալուս հակառակ, այլեւ կարեւոր գումար մը իբրեւ վարձատրութիւն :

Մուրատ ազատ կը թողու Թուրք ոճրագործները, իսկ եղբօրս զարմացական հայեացքին, թէ ի՞նչպէս կրնար նման քայլ մը առնել, հերոսը կը պատասխանէ ·

— Խոստացած էի ազատ ձգել զիրենք, եթէ խոստովանէին ճշմարտութիւնը :

Ահա այս էր Սեբաստիոյ աննման հերոսը, ոչ միայն հերոս, այլեւ մեծ սրտի տէր :

Հազար փառք իր անմահ յիշատակին :

Ա. ԱՐՄԱՂԱՆ

ւային սաղրանքները, կը նկարագրէ այն անել օրհասական վիճակը, որու մէջ անյոյս կը գալարէր Մուրատ իր փոքրաթիւ սպայակոյտով, ապա եւ սիրտ կտրտող տողերով կը պարզէ մեր առջեւ փախուստի տեսարանը :

— « Բոլոր ճամբաները ձիւնէն գոցուած էին եւ շրջականներէն երթեւեկութիւնը գրեթէ դադրած էր ... Թշնամութիւնը Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ երթալով կը սաստկանար, վհատութիւնն ու յուսահատութիւնը կը տիրէին Հայերու մէջ : Ահաւոր կացութեան առջեւ քանիցս հեռագիրներ տուաւ Զօր. Անդրանիկին եւ Հայաստանի Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Թիֆլիս, որ զինուորական օգնութիւն փութացնեն՝ դէպի Երզնկա ... Ոչ մի հետեւանք : Մուրատ պահանջեց, որ Կարին հաստատուող Տաճկահայ երիտասարդները գոնէ առաջին առիթով ղրկուին Երզնկա՝ փոքր խրախոյս մը ըլլալու հոն ծառայող զինուորներուն, որոնք ահարեկ՝ արդէն պատրաստ էին փախչելու :

Մուրատի կոչերը կը մնային «Ձայն բարբառոյ » :

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՊԱՏԿԵՐԱՎԷՊՈՒՄԸ

« Աւարայրի արծիւը», պատրաստեց եւ գծեց՝ Նուպար Ափաէեան, Աւստրալիա :

64 էջերու մէջ խտացուած, Նուպար Ափաքեանը, պատկերավիպած է «Վարդանանք»ը, ըստ Սմբատ Բիւրատի : Արգինքը՝ ներկայանալի, գրաւիչ ու զբաղեցնող գրքոյկ մըն է, որ ի յայտ կը բերէ երիտասարդ –պատկերավիպողին նըրկարչական հմտութիւնը, եւ վիպակին հերոսներու եւ դէմքերու գեղարուեստական ճիշդ ըմբռնումը եւ արտայայտումը :

Հատորեակը կը բացուի Վ. Երէցեանի «քանի մը խօսքով»· երանի թէ նա անդրադառնար պատկերավիպումի աշխատանքին, քան Վարդանանց պատերազմի պատմութեան խիստ համառօտ պատումին, տալով տեղեկութիւններ երիտասարդ պատկերավիպողի տարած աշխատանքի մասին :

Որպէս պատկերացանկ վէպի հերոսներու, Նուպար Ափաքեանը ճաշակով, փոքրիկ շրջագծերու մէջ նախ կուտայ դէմքերը վէպի հերոսներուն, իրենց անուններով : Այդպիսով, ծանօթացած վէպին հերոսներու հայեացքներուն, յաջորդող բոլոր էջերուն մէջ ընթերցողը սահուն դիւրութեամբ կը հետեւի պատմութեան :

Պատկերավէպը բաղկացած է վեց գըլուխներէ : — «Արտաշատի արքունիքը», ուր Հայոց աշխարհին աշխարհական եւ եկեղեցական պետերը ժողովի են նստած եւ կը քննարկեն առկայ դրութիւնը Յազկերտին տուած հրովարտակին ստեղծած պայմաններու մէջ : « Տիզբոնի մէջ, պարսկական արքունիքը, Յազկերտի պալատը» — Թագաւորաց Թագաւորը կը տառապի կոշմարի մէջ : Մոգպետ Դենպետի ճիրանները զօրաւոր են, եւ կրակին լոյսը ու ջերմը վեհագոյն : Տիզբոն են բերուած հայ իշխանները, որոնք տեղի չեն տար նոյնիսկ շղթաներու մէջ : « Բանտին մէջ», փակուած սեւ պատերու ետին անոնք կը մտորեն ու կը ծրագրեն ապերես ուրացումը : Կ'երկրպագեն կրակը : « Ուրացում»: Ապա տեսարանը կը փոխադրուի «Սիւնեաց իշխանին պալատը»· Վասակ իշխանը իր թագաւորութեան պայծառ երազներու մէջ կը տարուբերուի · Վասակին ու Վարդանին բախումները ... Վերջին գլուխը՝ «Աւարայրի դաշտը» · հերոսութեան եւ մարտիրոսութեան այդ բեմը, բարձր ու վեհ : Վերջին էջին՝ մենանկար մը՝ Վարդանը իր նժոյգին հետ, սպարապետական սուրը պարզած խաչին ու ճառագայթներուն, անմահութեան ամպերու վրայ : Տեսարաններու ստեղծումը ամբողջ պատկերավէպին մէջ համօրէն յաջող, ընթերցողին կը կլանէ նոյնիսկ մանրամասնութիւններու մէջ : Ըստ խօսքի եւ պահի, դէմքերու արտայայտութիւնները իրական են ու արտայայտիչ · եթէ հաւաքական պատկերները խրապաշտօրէն կը ներկայացնեն տիրող ընդհանուր մթնոլորտը, եւ ուրեմն, պատմական դէպքերու թաւալումը, ապա նաեւ սեւեռումները անհատ անհատ անձանց, իրենց մտածումներով կամ խօսքերով կը ստեղծեն այն համալրող մանրամասնութիւնները, որոնցով ամբողջ պատկերավէպը կը դառնայ անմիջականօրէն հաղորդիչ, կենդանի, խօսուն :

Արժանիքներու այս բոլոր նշումներէն ետք, արդարեւ, անկարելի է զանց առնել տառասխալներու ցաւալի հեղեղը, որ կը ծփայ համարեա բոլոր էջերուն մէջ : Գուցէ կարելի չէ մեղադրել այս երիտասարդ Հայորդին, որ Աւստրալիայի երկինքին տակ է հաղորդուած մեր մայրենիքով · այդուհանդերձ սպասելի է, որ նրա նկարչական գծողի բծախնդրութեան եւ ճաշակին հետ մեր մայրենիքին ուղղագրութիւնն եւս իր արժանի կատարելութեամբ պիտի արտացոլէր, կը սիրենք յուսալ, նրա յաջորդ պատկերավէպին մէջ :

ԳՐԻՇ ԴԱՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Քոյր Սէնփլիս ծառայող աղջիկներուն մին գործարանը ղրկեց զոնապանուհիէն հասկնալու համար թէ արդեօք պարոն քաղաքապետը եկա՞ծ էր եւ թէ հիւանդարանը պիտի չգա՞ր անգամ մը : Քանի մը րոպէէն ետք աղջիկը ետ դարձաւ :

Ֆանթին միշտ անշարժ էր եւ իր ունեցած գաղափարներուն ուշադիր կ'երեւար :

Սպասուհին խիստ ցած ձայնով մը պատմեց քոյր Սէնփլիսին թէ պարոն քաղաքապետը առտուն ժամը վեցէն առաջ եւ ցուրտին մեկնած էր ճերմակ ձիով լծուած կառքով մը թէ ո՛ր ճամբէն գացած ըլլալը յայտնի չէր · թէ ոմանք Արասի ճամբէն անոր դառնալը տեսեր էին· թէ ոմանք ալ կը հաստատէին թէ Փարիզի ճամբուն վրայ հանդիպած էին անոր : Թէ մեկնելու ատեն խիստ հեզ երեւած էր, եւ թէ դռնապանուհիին ըսած էր միայն որ այս գիշեր իրեն չսպասեն :

Մինչդեռ երկու կիները իրենց կռնակը դէպի Ֆանթինի անկողնին դարձուցած կը փսփսային, քոյրը հարցափորձում եւ սպասուհին ալ ենթադրութիւններ ընելով Ֆանթին անկողնին մէջ ծունկի վրայ եկած էր գործարանական հիւանդութեանց այն տենդագին ուժգնութեամբ, որով առողջութեան ազատ շարժումներ մահուան ահարկու նիհարութեան հետ կը խառնուին, եւ պրկուած ձեռքերովը սնարին վրայ կռթնած եւ գլուխն ալ երկու վարագոյրներուն մէջտեղէն դուրս հանած մտիկ կ'ընէր : Եւ ահա յանկարծ պոռաց ·

— Պ. Մատըլէնի վրայ կը խօսիք : Ինչո՞ւ այդքան կամաց կը խօսիք · ի՞նչ կ'ընէ, ինչո՞ւ չի գար :

Ձայնը այնքան բիրտ եւ հաստ էր որ կիները մարդու մը ձայն լսել կարծեցին · ահաբեկելով իրենց ետին դարձան :

— Պատասխան տուէք, պոռաց Ֆանթին :

Սպասուհին թոթովելով պատասխանեց ·

— Դռնապանուհին ըսաւ թէ այսօր պիտի չկրնայ գալ :

Ֆանթին առանց փոխելու դիրքը բարձր ձայնով եւ հրամայական ու միանգամայն կսկծալի եղանակով մը կրկնեց ·

— Պիտի չկրնա՞յ գալ : Ինչո՞ւ համար : Պատճառը գիտէք : Հիմա կը փսփսայիք իրարու : Ես ալ կ'ուզեմ գիտնալ :

Սպասուհին շուտ մը կրօնուհիին ականջին ըսաւ ·

— Պատասխան տուէք թէ քաղաքապետական ժողովին մէջ զբաղած է :

Քոյր Սէնփլիս թեթեւակի կարմրեցաւ, վասնզի սպասուհին ստախօսութիւն մը կ'առաջարկէր իրեն : Բայց միւս կողմէ ալ կը կարծէր որ եթէ հիւանդին ճշմարտութիւնը ըսելու ըլլար, սոսկալի հարուած մը տուած պիտի ըլլար անոր · եւ թէ Ֆանթինի ներկայ կացութեան նայելով ծանր բան մըն էր այսպիսի լուր մը տալը : Այս կարմրուքը քիչ տեւեց : Քոյրը իր հանդարտ եւ տրտում նայուածքը Ֆանթինի ուղղելով ըսաւ ·

— Պ. քաղաքապետը մեկնեցաւ :

Ֆանթին կանգնեցաւ եւ իր կրունկներուն վրայ նստաւ : Աչքերը փողփողեցան : Անլուր ուրախութիւն մը տարածուեցաւ իր ցաւագին դէմքին վրայ :

— Մեկնեցա՜ւ, պոռաց, Քոզէթը բերելու գնաց ուրեմն :

Յետոյ երկու ձեռքը դէպի երկինք վերցուց եւ իր բոլոր դէմքը անպատում երեւոյթ մը առաւ :

Շուրթները կը շարժէր եւ ցած ձայնով աղօթք կ'ընէր :

Երբ աղօթքը լմնցաւ,— Քոյր իմ, ըսաւ, հիմա ալ կը պառկիմ · ինչ որ հրամայուի պիտի ընեմ · քիչ մը առաջ անմարդութիւն մը ըրի · ներում կը խնդրեմ բարձր ձայնով խօսելուս համար, քոյր իմ գիտեմ, որ բարձր խօսիլը շատ դէշ բան է · բայց ահա շատ գոհ եմ : Բարերարն Աստուած բարի է · պարոն Մատըլէն ալ բարի է · եթէ չէք գիտեր, ըսեմ ուրեմն, Պ. Մատըլէն Մոնֆերմէյլ գնաց պզտիկ Քոզէթս առնելու համար :

— Այս առաւօտ մեկնեցաւ Փարիզ երթալու համար, բայց Փարիզէն անցնելու ալ պէտք չունի : Մոնֆերմէյ Փարիզէն եկողին ձախակողմը կ'իյնայ : Երբոր Քոզէթին խօսքը կ'ընէի, կը յիշէ՞ք թէ ի՛նչպէս կ'ըսէր ինծ · «Քիչ ատենէն կուգայ · քիչ ատենէն կուգայ : Կ'ուզէ անակնկալ մը ընել եւ գիս զարմացնել : Գիտէք անշուշտ, նամակ մը ստորագրել տուաւ ինծ Քոզէթս Թէնարտիէներէն առնելու համար : Ալ անոնք բան մը պիտի չկրնան ընել, այնպէս չէ՞ · հարկաւ Քոզէթը պիտի յանձնեն · վասնզի ինչ որ պիտի ներէ որ մանուկը պահեն՝ իրենց պահանջն առնելէ ետք :

Քոյր իմ, նշան մի ընէք գիս արգիլելու համար որ խօսիմ : Խիստ երջանիկ եմ · շատ լաւ եմ · մանաւանդ թէ շատ անօթի եմ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Վարդան Կակոյեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարակէօզեան եւ զաւակը, Օր. Օր. Վարդուհի եւ Սիրա – նոյշ Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Մկրեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մկրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Նոտարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Դժխուհի Զապունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Մկրեան եւ զաւակները, Տիկին Մարգրիտ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Կակոյեան եւ ընտա– նեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ, ազգա – կանին եւ հարսին՝

ՄԵԼԻՆԷ ԿԱԿՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մկրեան, Զէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 7ին, 46 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (10 Փետրուար) ժամը 13·30–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս ե – կեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուե– լու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յով– հաննէս. Մկրտիչ եկեղեցին եւ Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին հոգեհանգստ – եան պաշտօն կը կատարուի

ԶԱՊԷԼ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Շաւէն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մերանկիւլեան եւ Սարեան ընտանիքը ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարա – գաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստ– եան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուս– նոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՇԱՒԷՆ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ ի– րենց մօր եւ ազգականին՝

ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ :

Այս Կիրակի (Փետրուար 11) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի – կին Ս. Թիրեաքեանէ յիսուն ֆրանք փո– խան ծաղկեպսակի, իրենց մօրեղբօր Գե– ղամ Ղազարոսեանի (Իզմիթցի) ցաւալի մահուան առթիւ յատկացուելու համար կայանի ֆոնտին :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի Դանիէլ Վարուժան խումբը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք սիրայօժար կերպով գիրքեր նուիրեցին իրենց գրադարանին եւ ներո – ղութիւն կը խնդրէ որ մամուլով առան – ձին–առանձին չի կրնար յիշատակել բո – լորին անունները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Գրադարանը որ կը գտնուի եկեղեցւոյ գետնայարկը, բաց է հասարակութեան, ամէն կիրակի առաւօտ, ժամը 10էն 12:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
(Ս. Պօղոս – Պետրոս)

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանգիստ հոգարարձու – թեանս նորոգ հանգուցեալ անդամներէն

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՊԷԼԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառա – սունքին առիթով :

Արարողութեանց կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.— Գիւտ Ծ. Վրդ. Նազգաշեան :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ

ՄՈՒՐԱՏԻ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, Կի – րակի (Փետրուար 11) :

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցին
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշա – տակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները :

ՅԵՐԵԿՈՒՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Խօսնակ՝ Կարպիս Յարութիւնեան
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք :
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

BAIL A CEDER

Դերձակի խանութ մը, 16րդ թաղամա – սին մէջ, ուր կարելի է նաեւ ուրիշ առեւ– տուր ընել : Գին 15 հազար ֆրանք : Մատչելի վարձք : Դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր բացի Կիրակիէ եւ Երկուշաբ – թիէ :

13, Ave. Théophile-Gautier
PARIS (16e)
Կամ հեռաձայնել՝
MIRabeau 47-73

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահ – ներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարու– թեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033–0212

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան ան– դամներուն եւ բարեկամներուն համար :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին : Հաւաք– ուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէր – մինիսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վէր – վէն, Մօպէօժ ճամբով :

Ճաշ ճամբուն ընթացքին :

Ներկայ կ'ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլ– ներու տողանցքին եւ զանազան խաղե – րուն :

Վերադարձ ժամը 17ին : Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առեններ :

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20 :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտար– ներուն համար :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

10 Փետրուար, Շաբաթ.— Տօն է Սր– բոցն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նո– րին Մարտիրոսին և չորեքտասան զինուո– րացն : Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :

13 Փետրուար, Երեքշաբթի.— Երեկոյ– եան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառ – նընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան, տեղի կ'ունենայ մոմավա – ռութիւն (Մլէտ) :

14 Փետրուար : Չորեքշաբթի.— Տեառ– նընդառաջ : Տօն է քառասնօրեայ գալստ – եանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատա – րագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» [illegible] միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր [illegible] լոր ընկերները այս Ուրբաթ (9 Փետ[illegible] երեկոյեան ժամը 8·30ին նոր հաւաք[illegible] տեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմ[illegible] Ներկայացուցչական ժողովի կը հրա[illegible] րէ Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու [illegible] խումբերու ներկայացուցիչները Շա[illegible] 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ա[illegible] րոնեան» ակումբի մէջ :

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30[illegible]

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐ[illegible]

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 20ին եւ 31ին

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տը– նօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանու – թեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պի– տի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն ի վեր, ամէն Ուրբաթ ե– րեկոյ, ժամը 20–21·30 : Տիկին Էլիզ Այ – վազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է :

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՀԵԾԱՆԻԻՒ ԱԽՈՅԵԱՆ
ԺՕՐԺ ԳԷՈՐԳ ԹԱՃԻՐԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻ[illegible]

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ[illegible]
Այս Կիրակի 11 Փետրուար ժամը 3·30[illegible]
Կազմակերպութեամբ Հանճոյ Հայ[illegible] Միութեան :

Ներկայ պիտի ըլլան Իրաքի դեսպա[illegible] նատան եւ փետերասիօնին ներկայաց[illegible] ցիչներ : Ֆրանսայի մէջ երեք օր, եր[illegible] գիշեր վազելուն առթիւ բաժակ պի[illegible] տրուի ախոյեանին կռճամարտի ախոյ[illegible] եան Ժազ. Հայրապետեանի կողմէ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ [illegible] ըմբշամարտիկները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE Թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE Թիւ CLVLX 182 (պարերգ)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). Գին՝ 30 Ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 10 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11133 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.133

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Գ. — ԱՋԻ ԵՒ ՁԱԽԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մինչ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու շուրջ լուրջ տարակարծութիւններ չկան կառավարական կուսակցութեան եւ ընդդիմադիրներու միջեւ, պայքարը բուռն է ներքին ճակատին վրայ :

Թուրքիոյ մէջ աջի եւ ձախի պայքարը նոր չէ : Սակայն վերջին տարուան ընթացքին աւելի սուր հանգամանք է ստացած :

Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ 1965էն ի վեր իշխանութեան գլուխը կը գտնուի, կը ջանայ հաւասարակշռութիւնը պահել երկու հոսանքներուն միջեւ :

Դեմոկրատներու ժառանգորդ այս կուսակցութիւնը բաժնուած է երկու թեւերու, պահպանողական (ծայրայեղ աջ) եւ չափաւոր։։ Այս վերջին թեւին կը պատկանի վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ կարելին կը փորձէ ճակատելու համար մէկ կողմէ իր իսկ կուսակցութեան կրօնամոլ, շէրիաթճի տարրերուն, միւս կողմէ Հալքի եւ Թիփի (Թուրք բանուորական կուսակցութիւն) ձախակողմեան, յառաջդիմական ձըգտումներուն դէմ :

Ժամանակի հոլովումով, դիրքերը հետզհետէ կը ճշդուին, կը բիւրեղանան։

Երկու ծայրայեղութիւններ — աջն ու ձախը — կը փորձեն գետին շահիլ ժողովրդական զանգուածներուն մէջ :

Ատալէթը իր չափաւոր քաղաքականութեամբ աչք կը գոցէ Աթաթիւրքի կարգ մը բարենորոգումներու խախտումին, անուղղակի քաջալերելով պահպանողական տարրերը երկրին մէջ :

Միւս կողմէ Հալքի ձախ թեւն ու Թիփը յառաջդիմական քարոզչութիւն կը կատարեն :

Յառաջդիմասէրներու եւ յետադիմականներու խմբակներ կազմուած են նոյնիսկ համալսարաններուն մէջ։ Վերջերս ծանր միջադէպեր պատահած են Պոլսոյ համալսարանի յառաջդիմասէրներուն եւ յետադիմականներուն միջեւ, ուսանողական երկու հաւաքոյթներու առթիւ։ Յետադիմականները կացի ռումբեր նետեր են յառաջդիմականներուն վրայ, որոնք տարճանակով պատասխաներ են :

Այսպէս, աջի եւ ձախի կռիւը ալաթուրքա հանգամանք է ստացած, մինչեւ արիւնահեղութիւն հասնելով :

Երբ համալսարանին մէջ անգամ բոյն դրած է յետադիմութիւնը, կարելի է երեւակայել թէ ի՛նչ փայլուն հեռանկարներ կը բացուին շէրիաթճիներուն առջեւ Անատոլուի խորերուն մէջ :

Հալքի անցեալ տարուան համագումարին մէջ յաղթանակը տարած էին նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ եւ ընդհ. քարտուղար Պիւլէնտ Էճէվիտ, ջատագովելով «կեդրոնին ձախը» որակուած քաղաքական ուղղութեան, այլ խօսքով յառաջդիմական գաղափարականին :

Կուսակցութիւնը պառակտեցաւ : Աջակողմեանները՝ Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլուի գլխաւորութեամբ բաժնուեցան եւ կազմեցին Կիւվէն անունով նոր կուսակցութիւն մը, որուն միացան քանի մը տասնեակ Հալքեան երեսփոխաններ :

Հարուածը ծանր էր Ինէօնիւի համար, որ կը կորսնցնէր կարեւոր մտաւորականներ, որոնք զինքը կ'ամբաստանէին իբրեւ համայնավարամիտ :

Վերջերս ծեր աղուէսը Ջուր խառնեց իր բարկ գինիին մէջ, վախնալով որ Հալքի ծայրայեղ ձախերը կրնան միանալ Թուրք Բանուորական կուսակցութեան հետ եւ վտանգել վարչաձեւը։ Արդարեւ Թիփը «ընկերվարական»ի պիտակին տակ համայնավարութիւն կը քարոզէ եւ հետզհետէ հող կը գտնէ աշխատաւորական շրջանակներու մէջ :

Անգործութիւնը, ապրուստի սղութիւնը, տնտեսական տագնապը եւ, ասոնց իբրեւ հետեւանք, ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան թշուառ վիճակը պարարտ գետին մը կը պատրաստեն համայնավարական մտայնութեան համար :

Կը թուի թէ հաւասարակշիռ այս վտանգին առաջքն առնելու համար որոշ հասկացողութեան պիտի գան գլխաւոր երկու կուսակցութիւնները, Ատալէթն ու Հալքը :

Մինչ այդ սակայն քաղաքական պայքարը կը շարունակուի Իսմէթ Ինէօնիւի եւ Սիւլէյման Տէմիրէլի միջեւ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

Թիթօ, Գահիրէ կատարած իր այցելութեան առթիւ եւ տը Կոլ Զօր. Արէֆի այցելութեան առթիւ, անգամ մը եւս պարզեցին իրենց առաջարկները Միջին Արեւելքի տագնապին լուծումին համար :

Արէֆի ի պատիւ արտասանած իր բաժակաճառին առթիւ, նախագահ տը Կոլ յիշած է իր ծրագրին հինգ կէտերը .— Յունիս հինգէն ի վեր գրաւուած հողամասերու զինուորական եւ վարչական պարպում : ՄԱԿի կողմէ ճանաչնաութիւն սահմաններու ապահովութեան, խաղաղ եւ բնականոն յարաբերութեանց հաստատում Իսրայէլի եւ իր դրացիներուն միջեւ, գաղթականներու հայրենադարձ, նաւարկութեան ազատութիւն : Տը Կոլ չի ճշդեր թէ այս բոլորը հանգրուա՞ն առ հանգրուան պէտք է ըլլայ թէ մէկ անգամէն :

Նասրի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն ետք, նախագահ Թիթօ յայտարարած է թէ մօքերու փոխանակութիւն պիտի ունենայ ամերիկեան կառավարութեան հետ Միջին Արեւելքի կացութեան շուրջ : Թիթօ սակայն հանգրուաններ կը ճշդէ եւ իբրեւ նախապայման կը դնէ իսրայէլեան զօրքին քաշուիլը գրաւած հողերէն։ Յետոյ՝ մնացեալը, այսինքն պատերազմը վերջացած ըլլալու յայտարարութիւն մը, Աքապայի ծոցին մէջ ազատ նաւարկութիւն, բանակցութիւններ Իսրայէլի եւ արաբական Պետութեան միջեւ, հանգրուան առ հանգրուան՝ գաղթականներու եւ Սուէզի ջրանցքէն նաւարկութեան հարցերու կարգադրութիւն։ Կը մնայ որ արաբական Պետութիւններ, օրինակ Սուրիոյ պէս երկիր մը, ընդունին այս առաջարկը :

ՔԵՆԸՏԻ ԵՒ ՎԻԷԹՆԱՄ

Շիքակոյի մէջ արտասանած ճառի մը ընթացքին, գրական հանդիպումի առեն, ծերակուտական Ռոպըրթ Քենըտի խիստ կերպով քննադատած է Ճոնսընի վիէթնամեան քաղաքականութիւնը : Քենըտի դէմ է Ճոնսընի այն յայտարարութեան թէ Վիէթքոնկ յարձակումը ձախողութիւն մը եղած է և պնդած է թէ Վիէթքոնկի կորուստները ամերիկեան պաշտպանութեան նախարարութեան յայտարարածին չափ ծանր չեն : «Պէտք է, ամէնէն առաջ, ձգենք մեր պատրանքները եւ չկարծենք թէ վերջին երկու շաբաթներու դէպքերը տեսակ մը յաղթանակ են : Սխալ է։ Աւելի յուսախաբութիւն կը պատճառէ այն իրողութիւնը որ ժողովուրդը ոտքի չելաւ Վիէթքոնկի դէմ ազատութիւնը պաշտպանելու համար։ Մեր տեղեկութեանց սպասարկութեան պետը կ'ըսէ թէ քաղաքներու վրայ յարձակող վաթսուն հազար զինուորներու քսան հազարը սպաննուած է : Եթէ մէկ մեռեալի համար երկու վիրաւոր հաշուենք, ինչ որ շատ չափաւոր գնահատում մըն է, ամբողջ թշնամի ուժը կռուելու կարելիութիւնը կորսնցուցած կ'ըլլայ։ Եթէ այդպէս է, ո՞վ է որ կը կռուի այս միջոցին » :

Քենըտիի համար, գլխաւոր սխալն է կարծել թէ Վիէթնամի մէջ Ամերիկա կրնայ զինուորական յաղթանակով մը լուծում պարտադրել : Դէպքերը ցոյց կուտան թէ այդպէս չէ, եւ պէտք էր բանակցիլ :

Նախագահ Ճոնսըն նոր հրահանգ տուած է ռմբակոծութիւնները վերսկսելու Հանոյի եւ Հայֆոնկի վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ա.

ԽՄԲ. — Էրիք Ռուլօ հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ, Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը՝ Զօր. Արէֆ :

Երբ, Զօր. Ապտէլ Ռահման Արէֆ 17 Ապրիլ 1966ին Իրաքի Հանրապետութեան նախագահ եղաւ, շատ շատեր այն նախատեսութիւնը ունեցան, թէ նոր նախագահը երկար չէր կրնար մնալ իր պաշտօնին գլուխը։ Այս կարծիքը կը հիմնուէր այն զոյգ իրողութիւններու վրայ, որ նախ՝ քաղաքական կացութիւնը անկայուն էր, ապա, պետական նոր դէմքը պատրաստուած չէր նման պատասխանատու գործ մը ստանձնելու :

Արդարեւ, երբ յաջորդեց իր եղբօր՝ մարեշալ Ապտէլ Սալամ Արէֆի, որ զոհ գացած էր օդանաւի արկածի, կը թուէր թէ զօրավար Ապտէլ Ռահման չունէր այն անհրաժեշտ տուեալները, որոնցմով կարելի է միայն կառավարել մենատիրական երկիր մը։ Զունէր իր նախորդին ոչ հեղինակութիւնը եւ ոչ ալ պայքարի կամքը, որոնց շնորհիւ իր եղբայրը առաջին կարգի դեր ունեցած էր երեք յաջորդական պետական հարուածներուն մէջ : 1958ի պետական հարուածը, որուն հետեւանքով տապալեցաւ Թագաւորական գահը, 1963 Փետրուար եւ Նոյեմբեր ամիսներու շարժումները՝ վերջ դնելով զօրավար Քասեմի եւ հուսկ ուրեմն Պաասի իշխանութեանց :

Ապտէլ Ռահման Արէֆ, որ համեստ եւ նոյնիսկ վախկոտ նկարագիր ունի, փառամոլութեան ոչ մէկ տենչ ունէր եւ միայն չափաւոր կերպով կը հետաքրքրուէր քաղաքականութեան ու աւելի նուազ չափով՝ իր աւագ եղբօր մութ դաւերուն : Ծնած 1916ին, Պաղտատաբնակ համեստ քաղքենի ընտանիքի մը մէջ (հայրը կը տուտակտորդ էր), սահմանուած էր մտնելու զինուորական ասպարէզ, ինչպէս իր կացութեան մէջ գտնուող ուրիշներ կը փափաքէին մտնել պետական - վարչական գործերու մէջ՝ ապահովելու համար բարեկեցիկ կեանք մը եւ ընկերային յառաջդիմութիւն մը, զոր Թերաճ երկիրներու իշխանութիւնները կ'ընծայեն իրենց ծառայողներուն :

Բծախնդիր մահմետական մըն է, որ կը յարգէ ոչ միայն աւանդութիւնները, այլեւ հաստատուած իշխանութիւնը : Եղած է կարգապահ սպայ թէ՛ Թագաւորութեան եւ թէ՛ Հանրապետութեան շրջաններուն հաւասարապէս : Համաձայն իր մասին եղած կենսագրութեան, որ պատրաստուած է պաշտօնական սպասարկութիւններու կողմէ, «ժանդակած է 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութեան, իբրեւ հրամանատար Պաղտատի մօտ գտնուող Ռաշաշ բանակատեղիի զրահապատ ուժերու » : Հաւանական կը թուի արդարեւ, որ մասնակցած ըլլայ իր եղբօր եւ Զօր. Քասեմի կողմէ նախաձեռնուած շարժումին, սակայն, ամէն բան կը հաստատէ, թէ մինչեւ վերջը անտեղեակ եղած է դաւին, որ վերջ պիտի դնէր Հաշեմիներու հարստութեան :

Նոյնպէս հեռու պիտի մնար նոր զեկավարութեան շարքերուն մէջ ծայր տուած ներքին պայքարներէն : Իշխանութիւնը ձեռք ձգելէ քանի մը ամիս ետք, Զօր. Քասեմ ձերբակալել, ապա՝ դաւաճանութեան ամբաստանութեամբ դատել եւ հուսկ ուրեմն մահուան դատապարտել կուտայ Ապտէլ Սալամ Արէֆը։ Սակայն միեւնոյն առեն կարեւոր զօրագունդի մը հրամանատարութիւնը կը վստահի Ապտէլ Ռահմանի, որու հաւատարմութիւնը խնդրոյ առարկայ չէր : Չորս տարի ետք է միայն, 1962ին, որ Զօր. Քասեմ, մղուած կասկածամտութենէ, հանգստեան կը կոչէ զայն՝ «վարչակարգին դէմ անոր ունեցած ընդդիմութեան պատճառով»...

Պաասականներու 1963 Փետրուար ութի պետական հարուածը անկիւնադարձ մը կ'ըլլայ երկու եղբայրներուն համար : Ապտէլ Սալամ կը նշանակուի Հանրապետութեան նախագահ, իսկ Ապտէլ Ռահման՝ կ'ունենայ սատիճանի բարձրացում :

Ինը ամիս ետք, այս վերջինը առաջինի հաշւոյն 5րդ գունդին գլուխը անցած կը մտնէ Պաղտատ : Ապտէլ Սալահ ձերբազատուելով պաասական «խնամակալներէ»ն, իր ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնէ ամբողջ իշխանութիւնը :

Ապտէլ Ռահման Արէֆ այնուհետեւ կը դառնայ աջ բազուկը եւ վստահելի անձը նոր նախագահին : Այս վերջինը իրեն կը յանձնէ բանուկ առաքելութիւններ արտասահմանի մէջ եւ պատասխանատու պաշտօններ երկրին մէջ, ինչպէս սպայակոյտի պետ եւ վարչակարգի պաշտպանութիւն : Եւ երբ Նասրի համակիր խումբը մը սպաներ, օգտուելով Հանրապետութեան նախագահի բացակայութենէն, 1965 Սեպտեմբերին կը փորձեն ձեռք առնել իշխանութիւնը, Ապտէլ Ռահման Արէֆ ձեռնհասօրէն կը զսպէ շարժումը, ցոյց տալով մեծ կազմակերպիչի մը յատկութիւններ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ համալսարաններու մէջ իսկական «մաքրութիւն» մը ծաւալած է փրոֆէսէօրներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք համալսարանական 56 դասախօսներու պաշտօնազրկման, զոր կառավարութիւնը կատարած է անցեալ շաբթու : Ներկայիս բողոքելու համար Սելանիկի համալսարանէն չորս դասախօսներ հրաժարած են : Իրենց հետեւած են 62 ուսուցիչներ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Հինգշաբթի օր Թուլօն գնաց, ներկայ ըլլալու համար Միներվ սուզանաւին կորսուած նաւաստիներուն յիշատակին եղած արարողութեան : Տը Կոլ արարողութենէն անկախ, մտած է Էօրիտիս ընդծովեան որ իջած է ծովին խորը եւ հոն ալ ճաշած :

ՍԱՆԱՀԻՆ ԵՒ ՀԱՂԲԱՏ

(ԱՅԴ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 1000ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹԻՒ)

Ա.

Հնաւոր ժամանակներից Ասիայի եւ Եւրոպայի սահմանի վրայ ընկած պատմական Հայաստանն իր անկախութեան շրջանում համարւում էր ժամանակի քաղաքակիրթ եւ հզօր պետութիւններից մէկը, իսկ նուաճուած տարիներին՝ մաքառումներով եւ ընդվզումներով լցի մի վտանգ՝ բոլոր իշխողների հանդէպ: Բաւական էր, որ հանգամանքները ներէին, եւ նա նորից ոտքի էր կանգնում իր ողջ մեծութեամբ եւ ստեղծագործական բնատուր հանճարով: Դրա փայլուն ապացոյցներից մէկն էր Հայոց Բագրատունեաց Թագաւորութեան ծնունդն ու հերոսական պատմութիւնը: Մեծ չէր նրա գոյատեւման շրջանը, հազիւ երկու դար, այն էլ՝ յաճախակի բռնկուող պատերազմական գործողութիւններով: Բայց մեծ եղաւ նրա հետքը ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլեւ ողջ մարդկութեան պատմութեան մատեանում: Աղթամարն ու Անին, Հաղբատն ու Սանահինը, Գրիգոր Նարեկացին ու Գրիգոր Մագիստրոսը, Յովհաննէս Սարկաւագն ու Մխիթար Գօշը, «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպն ու հայրէնները բաւական էին՝ հայ ժողովրդին դասելու իր ժամանակի ամէնէն առաջաւոր երկրների շարքը: Իսկ եթէ յիշենք նաեւ դրան յաջորդող Կիլիկեան Հայաստանի ծնունդն ու ծաղկումը, նրա քաղաքներն ու տաճարները, բերդերն ու ամրոցները, ինչպէս նաեւ աշխարհին պարգեւած նրա տիտաններին՝ Ներսէս Շնորհալուն եւ Թորոս Ռոսլինին, Ներսէս Լամբրոնացուն ու Վարդան Այգեկցուն, ապա պատկերն աւելի պարզ կը լինի:

Հայ ժողովրդի հոգեւոր հարստութիւններին քաջատեղեակ ռուս գիտնական Վ. Բրիւսովը, խօսելով Բագրատունիների ժամանակաշրջանի գիտութեան եւ գրականութեան զարգացման աստիճանի մասին, գրում է.

«Այդ շրջանի ստեղծագործութիւնները վկայում են, որ հայ գիտնականների իմացութիւնների մակարդակն Ժ. – ԺԱ. ԴԴ. ոչնչով պակաս չէր նրանց եւրոպական գրչակիցներից»: «Կան բոլոր հիմքերը ասելու, որ Բագրատունիների ժամանակաշրջանում կրթութեան միջին մակարդակը Հայաստանում բաւականաչափ բարձր էր կանգնած, քան եւրոպական այն ժամանակուայ մի քանի երկրներում»: «Գրականութեան ստեղծուած արտադրանքը, այն ժամանակուայ պոէզիան *արդէն բովանդակում է յաջորդ դարերի փարթամ ծաղկումի սաղմերը եւ մի շարք առումներով մնում է չգերազանցուած»:*

Բագրատունիների Թագաւորութեան անդրանիկ քայլը եղաւ ոչ միայն որոնել Արտաշիսեանների կամ Արշակունիների պետական սահմանները, այլեւ պատշաճ բարձունքի դնել կրթական, մշակութային կեանքը: Այդ նախաձեռնութիւններից մէկը, եւ թերեւս ամէնից արդիւնաւէտը, եղաւ Սանահին եւ Հաղբատ մենաստանների ստեղծումը: Անշուշտ, դրանք կենտրոններ էին, ուր պիտի հոգացուէին ժամանակի կրօնական պէտքերը, բայց դրանք միաժամանակ իրենց օրերի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններն էին, հայ ժողովրդի դարաւոր դպրութեան լուսաւոր օջախները:

Եթէ պատկերաւոր մտածած լինելու համար թոյլ տանք մեզ սելջուքեան եւ մոնղոլական արշաւանքներին յաջորդող ժամանակաշրջանը պատկերացնել համատարած գիշերուայ սեւութեամբ, ապա այդ խաւարը փարատող ամենահզօր ջահերը կը տեսնենք Հաղբատ – Սանահինեան բարձունքներում եւ նրանց լծակից Նոր Գետիկում, մէկ էլ՝ հեռաւոր Կիլիկիայում: Այստեղից հասկանալի է, թէ որքան մեծ դեր ու ճակատագրական անելիքներ էին վիճակուած յատկապէս մայր հայրենիքի այդ սրբազան օջախներին: Այդտեղ, այդ լեռնագագաթներին, մի կողմից մարմնաւորւում էին հայ ժողովրդի ճարտարապետական փայլուն կարողութիւնները, քանդակագործական բարձրաճաշակ արուեստը, իսկ միւս կողմից ծաղկում էին գրչութեան, մանրանկարչութեան եւ մանաւանդ գիտութեան, դեղարուեստական գրականութեան, մանկավարժական ուսումնառութեան բնագաւառները:

×

Այստեղ, Սանահինի եւ Հաղբատի կրթօջախներում իրենց մեծահարուստ գիտելիքներն են ի սպաս դրել հայ դպրութեան զարգացման գործին այնպիսի խոշոր դէմքեր, որպիսիք են Դիոսկորոս Կաթողիկոսը, Անանիա Սանահնեցին, Գրիգոր Մագիստրոսը, Յովհաննէս Սարկաւագը, Գրիգոր Տուտէ որդին եւ ուրիշներ: Մինչեւ հիմա էլ Սանահինի հոյակապ կառոյցների մէջ կանգուն է «Մագիստրոսի ճեմարանը», ուրեղ դասաւանդել է հայ իրականութեան այն ժամանակուայ ամենամեծ մտածողը՝ Գրիգոր Մագիստրոսը: Վերջինիս թղթերից եւ բանաստեղծութիւններից մեր դէմ է յառնում դեռ եւս իր ամբողջական գնահատութեանն սպասող փիլիսոփան, լեզուաբանը, քերականը, թարգմանիչը, բանաստեղծը, աստուածաբանը, մանկավարժը, տեսաբանը, դիցաբանը, ինչպէս նաեւ զօրականն ու զօրավարը: Նրա գրչի տակ էր, որ ծնուեց ըստ ամենայնի ամենահայրենասիրական եւ ամէնից աշխարհիկ բովանդակութեամբ գրուած առաջին կանոնաւոր բարձրարուեստ բանաստեղծութիւնը: Այստեղ նա, դիմելով ժամանակի երիտասարդութեանը, մի կողմից կոչ է անում ելնել երկիր մտած եւ «Արարատեան դաշտը» պղծելու եկած թշնամու դէմ, իսկ միւս կողմից՝ համանման բանաստեղծութիւններ գրելու արուեստը սովորել: Ահա այդ հատուածը, իր տեսակի մէջ միակ բանաստեղծութիւնից մի նմոյշ, ուր նա զէնքի է կոչում ընթերցողին.

Աղէ, զինեա՛, զինուորեա՛, սպառազինեա՛
դու վառեա՛...
Արդ, միլարեայն դու պնդեա՛, զլայնալին
հայրենին,
Ձերեֆբեւեանն մխեա՛, յառաջ մատի՛ր եւ
քաղեա՛,
Այս քեզ Բելայն հաս հանդէս եւ
Թորգումեան Հայկայն...

Միւս մեծ գիտնականն ու պատմիչը, որ գործել է Հաղբատ – Սանահինեան լեռնաստանների գագաթներին, Յովհաննէս Սարկաւագն է: Այստեղ էր, որ նա երկնեց իր մաթեմատիկական, *տոմարագիտական, պատմական, մեկնողական երկերը, հոգեշունչ աղօթքները եւ մանաւանդ «Ա. ճաղն» խոհական,* դրամատիկական *երկարաշունչ քերթուածը: Այստեղ է տեսական ծանրակշիռ իմացութիւնների տեսակէտից առաջին անգամ քննում եւ լուծում միջնադարի ամենամեծ խնդիրը՝ բնութեան եւ* դոգմատիզմի *յարաբերութեան հարցը եւ այն՝ յօգուտ բնութեան: Տեսութիւն, որ ժամանակի համաշխարհային մտածողութեան ամենալուսաւոր կէտերից մէկն է: Այստեղ էր, որ ծնուեց նրա միւս հանճարեղ բացայայտումը, որով տեսութեան եւ փորձի յարաբերութեան մէջ առաջնութիւնը տրւում էր փորձին:*

Գիտութեանը, մանկավարժութեանը եւ փիլիսոփայութեանը անձնուրացութեամբ նուիրուած Յովհաննէս «Սարկաւագի դպրոցի մէջ էր, որ առաջին անգամ, — ասում է հայագէտ Արշակ Ալպօյաճեանը, — հանդէս եկաւ բացատրութիւնը եւ գործադրումը մի նոր մեթոտի, *որ Սարկաւագից չորս հարիւր տարի յետոյ Տեքարթը եւ Պեկըլին փայփայեցին եւ դարաւոր* մեթոտ *անուանեցին»:*

Ծանր օրեր տեսան Սանահինն ու Հաղբատը, Անին ու Հայաստանը: Յունական հալածանքների յաջորդեցին սելջուկեան աւերածութիւնները, քարուքանդող տեղահանութիւնները: Յովհաննէս Սարկաւագն իր աղօթախցից երկինքի անհունին նայեց եւ մրմնջաց.

Տէր, տեսանես զվարդումն երամոց
աղաւնեաց քոց՝ յորսորդաց չարաց,
Տեսանես զգահավիժութիւն հօտի քո՝ ի
գազանաց շաղգակերաց,
Մի անփոյթ առնէր, աղաչեմք.

Այլ հալածեա.. ի վերայ մեր
յարձակմունս...

Սրանք են մայր հայրենիքում ծնուած այդ օրերի բանաստեղծութեան ամենահայրենասիրական տողերը, եւ դրանց բնօրրանը Հաղբատն է:

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Դ.

Վահրամ Փափազեան, իր առէնին հայ մարզական կեանքին մէջ սիրուած ու գնահատուած մարդիկ մը եղած է եւ առաջին ընդհ. պատերազմէն առաջ թէ յետոյ, ըլլայ գործնական դետնի, ըլլայ բարոյապէս, օգտակար գործունէութիւն մը ունեցած է Պոլսոյ մէջ: Նոյն իսկ Հայկ. Մարզական Ընդհ. Միութիւն մը կազմելու գաղափարն ալ մէջտեղ նետած է 1911ին, ինչպէս յիշատակած եմ ժամանակին: Այդ իսկ պիտի բաւէր իրեն սրտի հրճուանք մը պատճառելու եւ իր համբաւը իր բարձրութեան վրայ պահելու:

Բայց իր հրատարակած հատորին մէջ — որքան պիտի ուզէինք որ ան երբեք այդ ձեւին տակ լոյս չի տեսնէր, խնայելու համար սին ու աւելորդ վէճեր — առհասարակ հայ մարզական շարժման եւ մասնաւորաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուիրուած բաժին մը ունի, ուր յայտնուած միտքերուն մենք բոլորովին համաձայն չենք: Հոն նշմարեցինք նոյնպէս պատմական անճշդութիւններ, զորս ժամանակին մատնանշեցի իրեն երկարաշունչ անձնական նամակով մը:

Եւ որովհետեւ ընդունեցաւ որ որոշ վրիպումներ պատահած էին, որոնք մասամբ կարելի է իր յառաջացած տարիքին ալ վերագրել, մենք ի շահ մեր գուրգուրանքին առարկայ եղող Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարկին, որուն մէջ այնքան վաստակ ունինք մենք հիներս, զգուշացանք հրապարակային նոր վէճերու դուռ բանալէ:

Բայց այս հպանցիկ ակնարկութիւնները կ'ընեմ, նոյնքան պարկեշտութեամբ եւ անկեղծութեամբ, որուն ինք համոզուած է կը կարծեմ, ինչպէս ըրած էի ի նպաստ իրեն, 1938ին, քառասնամեակի առիթով, երբ իր խրատունքները ոտնակոխուած կամ զանց առնուած էին, հակառակ իմ փաստացի պնդումներուս: Բան մը զոր մատնանշեցի, այդ օրերուն լոյս տեսնող մարզական յօդուածաշարքին մէջ:

Ասիկա պատճառ մը չէ սակայն որ ան-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Յետոյ դառնալով դրան մօտ կեցող պալատական պահապաններուն գոչեց.

— Ներս վազեցէք եւ լուր տարէք որ պարտիզպան Խոմէր աղան բերուած է... ու ինք խոյացաւ դէպի երկրորդ կառքը որ քիչ մը անդին կը սպասէր եւ որուն դռնակն ալ բացուած՝ երկու հոգի մէջէն վար իջած էին:

— Փաշա էֆէնտի, վայրկեան մը շնորհ ըրէք կենալու, գոչեց հարիւրապետ Ծիւքրի պէյ նախարարին ետեւէն վազելով:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ պիտի ըսէք, պատասխանեց նախարարը անհամբեր շեշտով մը, ետին դառնալով ու ակամայ պահ մը կենալով:

— Փաշա էֆէնտի, պարտիզպանը գտանք եւ բերինք, այո, բայց...

— Բայց ի՞նչ, հարցուց փաշան Ծիւքրի պէյի այլայլած դէմքին նայելով:

— Բայց, շարունակեց միւսը մայլ ձայնով մը, մեռած գտանք ու դիակը միայն կրցանք բերել...

Եթէ կայծակը իր գլխուն իյնար չէր տակի այնքան սարսափահար պիտի չըլլար Շէֆիք փաշա, որքան հարիւրապետին այս խօսքերը լսելով.

— Մեռա՞ծ, մեռա՞ծ, կրկնեց ձեռքը ճակտին տանելով՝ սահմռկած երեւոյթով մը:

— Այո, մեռած գտանք զինքը, շարունակեց պալատական սպան յուսահատօրէն, նոր մեռած, հազիւ մէկ քանի ժամէ ի վեր... ուշ հասանք, եթէ ժամանակին հասնէինք, ոչ միայն մեռած պիտի չըլլար, այլ գուցէ, ո՞վ գիտէ...

Եւ հարիւրապետ Ծիւքրի պէյ լռեց:

Նախարարը, բերանը կիսաբաց, աչքերը մոլորուն, իր խօսակցին կը նայէր մարդու մը պէս որուն մտածումն ու բանականութիւնը կարծես խոյս տուած է յանկարծ:

Հզօր ճիգ մը ըրաւ իր վրայ եւ յառաջացաւ դէպի կառքը որուն դռնակին մօտ կը սպասէին երկու մարդիկ, ակնածական դիրքով մը:

Շէֆիք փաշա մօտեցաւ դռնակին ու կառքին մէջ տարածուած մարմին մը նշմարեց որուն երեսը չարաչուք կերպով լուսաւորուած էր ճամբուն վրայ դռնուող լապտերին լոյսովը:

Այո, նոյնինքն պարտիզպան Խոմէրի անկենդան մարմինն էր հոն, բազմոցին վրայ տարածուած:

— Վստա՞հ էք որ մեռած ըլլայ, հարցուց նախարարը, որ չէր ուզեր այս անակնկալ ու սոսկալի իրականութիւնը ընդունիլ ու կը ջանար որեւէ յոյսի մը կառչիլ, որքան ալ այդ յոյսը տկար ըլլար:

— Ափսո՛ս, այո՛, մեռած է, պատասխանեց Ծիւքրի պէյ, եւ մահն ալ բժշկական քննութեամբ ստուգուած... երբ զինքը գտանք արդէն անկենդան դիակ մըն էր, թէեւ ինչպէս յետոյ բժիշկը ըսաւ, հազիւ մէկ երկու ժամէ ի վեր մեռած:

— Աստուած իմ, Աստուած իմ, բացագանչեց Շէֆիք փաշա յուսահատ եւ ընկճուած դէմքով մը, այս ի՛նչ դժբախտութիւն է որ կը հասնի մեզ... հիմա ի՞նչ պիտի ըսենք Սուլթանին որ ժամերէ ի վեր հրաման ըրած է Խոմէր աղան գտնել բերելու...:

— Մեր վեհափառ տիրոջ հրամանը կատարուած է, պատասխանեց սպան, քանի որ ահա Խոմէր աղան գտանք ու բերինք:

Այս խօսակցութեան միջոցին պալատական թիկնապահ մը վազելով եկաւ դիակիր կառքին քով:

— Ինչո՞ւ անմիջապէս ներս չէք մտցըներ Խոմէր աղան, քանի որ եկած է, գոչեց յանդիմանական շեշտով մը, Շէֆիք փաշային երեսը նայելով:

Ոստիկանութեան նախարարը չպատասխանեց, ա՛յնքան շուարած էր որ չէր գիտեր ի՛նչ պատասխանելը:

Հարիւրապետը որ իր պաղարիւնութիւնը չէր կորսնցուցած, ըսաւ.

— Փաշա էֆէնտի, թէեւ Խոմէր աղան բերինք, սակայն, դժբախտաբար, չենք կրնար ներկայացնել մեր վեհափառ Սուլթանին, որովհետեւ մեռած է...:

— Մեռա՞ծ, կրկնեց թիկնապահը ինքն ալ ափ ի բերան մնալով:

Եւ սակայն կարելի չէր աւելի երկար ատեն մնալ հոն: Ծիւքրի պէյի գալուստը եւ պարտիզպանը միասին բերելու լուրը արդէն կայծակի արագութեամբ տարածուած էր պալատին մէջ եւ աւետիսը հասցուած Ապտիւլ Համիտի, որ այս լուրին վրայ բոլորովին հանդարտած էր եւ անմիջապէս հրամայած որ մեծ պարգեւ մը տրուի Ծիւքրի պէյի: Միեւնոյն ատեն թիկնապահը ղրկած էր որպէսզի Խոմէր աղան շուտով իր մօտ բերեն:

Դիակիր կառքը առջեւէն, իսկ Շէֆիք փաշա, թիկնապահը Ծիւքրի պէյ եւ իրեն հետ եղող անձերը կառքին ետեւէն, մտան Եըլտըզի պալատը եւ յամրաքայլ սկսան յառաջանալ, յուղարկաւորութեան թափօրի մը պէս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(46 – Շար.)

պայման համաձայն գանուիմ իր կարգ մը միտքերուն եւ հայ մարդկան չարժումն ու Հ.Մ.Ը.Մ.ը ներկայացնելու իր ձեւին, կամ ի մէջի այլոց կարգ մը անճշդութիւններու, ինչպէս «Արտաւազդ Ակումբի» 15 մասնաճիւղեր ունեցած ըլլալու պատմութեան, երբ Պոլսոյ մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր հայկական միութիւնները այդ թիւին կէսին անգամ չէին հասնէր : Պատմութիւն մը վաւերական ըլլալու համար պէտք է ճշմարտութեան համապատասխան ըլլայ:

Ու մանաւանդ, մեզի ցաւ կը պատճառէ որ յիսուն տարի ետք, կ՚ելլեն եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ծոցին մէջ մարտական, հաւատուածական, պարզ խօսքով կուսակցական միջամտութիւն կ՚երեւակայեն, երբ բացի աննշան անհատ բացառութիւններէ որոնք ազատ էին Հ.Մ.Ը.Մ.էն դուրս իրենց ուզած քաղաքական կուսակցութեանց հետեւիլ : Ինչպէս էր պարագան նոյնինքն Փափազեանի, երբ անդին՝ մենք՝ սուտը մեծամասնութիւնը կազմողներս, ոչ մէկ հոսանքի կը պատկանէինք, ինչպէս մինչեւ ցարդ, մնալով միմիայն հաւատարիմ մեր մարմնակրթական կամակերպութեան :

Մեզի համար ուրեմն. այնքան նուիրական չարժման մը մէջ որպիսին էր հայ մարմնակրթութիւնը, եւ որուն կը հետեւէինք միմիայն տոգորուած ֆիզիքական կրթութեան խանդով, ու նաեւ իբրեւ առողջ ու մաքուր գրօսախաղերու մէջոց, զարմանալի կը թուի այսօր որ անցեալին իբր թէ հատուածական կամ մարտական գործունէութիւն մը կը փորձուի եղե–ներմուծել, ինչ որ արգելք է եղեր չատ մը գեղեցիկ գաղափարներու իրագործման :

Վ. Փափազեան եւ նման ենթադրութիւններ ընողներ, այսքան տարիներ ետք, պէտք էր առնէին խաւրն ընդվզէին եւ պայքարէին ի շահ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անկախութեան :

Մեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեդրոնի ղեկավարներու փաղանգէն ըլլայ թէ մասնաճիւղերու պատասխանատուներէն որո՞նք էին որ կուսակցութեան մը մաս կը կազմէին կամ այդ ուղղութեամբ գործունէութիւն մը ունեցած էին : Աչքի զարնող ոեւէ անունի չեմ հանդիպիր :

Ու այս սխալ համոզումը, իբրեւ ճշմարիտ պիտի իւրացնեն նորերը ու այդպէս ալ պիտի դաւանին դժբախտաբար : Պոլսոյ այդ տարիներու մեր փայլուն գործունէութեան շրջանին նման ոչ մէկ առնչութիւն կը յիշենք :

Մնաց որ Հ.Մ.Ը.Մ.էն ներս արգիլուած էր նման կուսակցական որեւէ քարոզչութիւն կատարել եւ այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ գոյութիւն ունեցող չորս կուսակցութիւններու պատասխանատու մարմինները, հաւաստիք տուած էին պաշտօնական նամակներով՝ հրատարակուած «Հայ Սկաուտ»ի մէջ որով համաձայնութիւն կը յայտնէին Հ.Մ.Ը.Մ.ի հայեցակէտին ու յանձն կ՚առնէին որեւէ ձեւով միջամուխ չըլլալ ու յարգել միութեան անկախութիւնը :

Հետեւաբար մեզի համար անհասկնալի կը մնայ այս նորագոյն վարկածը որ ուրիշ բանի չծառայէր եթէ ոչ անտեղի կերպով մտքերը պղտորելու :

Ծանօթ՝ իմ անկեղծութեանս ու կ՚ենթադրեմ նաեւ ուղղամտութեանս, որով չեմ վարանիր սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ ըսելու, առանց ազդուելու ուրիշներուն պատճառելիք հաւանական տհաճութենէս, Վ. Փափազեան, ինչպէս անցեալին այնպէս ալ ներկայիս մեծ համակրանքով ու սիրալիր զգացումներով տոգորուած է միշտ ինծի հանդէպ, բայց իմ համոզումներուս եւ սկզբունքներուս դաւաճանած պիտի ըլլայի, եթէ անսակարկ կերպով՝ համաձայնութիւնս յայտնէի իր բոլոր տեսակէտներուն :

Դժբախտաբար Շաւարշ Քրիսեանի հասցէին եղած անտեղի վերագրումներն ալ անարդարանալի են :

Չեմ ուզեր հոս քննութեան ենթարկել ուրիշ կարգ մը միտքեր որոնց հետ համաձայն չեմ, ինչպէս ինք չէր եղած ինծի հետ որոշ տեսակէտներու մէջ, որովհետեւ նպատակս չէ նոր վէճերու դուռ բանալ, յիսնամեակի ներկայ տարուայ ընթացքին : Այս մէկ քանի պզտիկ ակնարկութիւններն ալ ըրի սրտցաւօրէն :

Արդէն Ամերիկայի մէջ, Տիգրան քահանայ Խոյեան, որուն իր կարգին զլացուած են կարգ մը իրաւունքներ, չարք մը յօդուածներով երկար քննադատութեան մը ենթարկած է Վ. Փափազեանի հատորը, իր անհամաձայնութիւնը յայտնելով բազմաթիւ կէտերու չուրջ :

Եւ սակայն Խոյեան քահանայ, իր կոչումին վայել մեծհոգութեամբ մը, ինչ որ գնահատելի է, հրաւիրած է Փափազեանը մոռնալ այս բոլորը, ցաւալի պատահարներու վերագրել զանոնք եւ ձեռք ձեռքի տալով ներկայ յիսնամեակը միասնաբար տօնակատարել :

Մեր կարգին, տեսակէտի մեր տարբերութիւնը ընդգծելով հանդերձ եւ ցանկալով որ մատնանշուած թերիներն ու սխալները ընդունուին, չենք կրնար մոռնալ որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մէջ եւ մարզադաշտերու վրայ Փափազեանի հետ ստեղծուած է ընկերական կապ մը եւ բարեկամութիւն մը որ միշտ ի զօրու է, ինչ որ կը հաստատեն Փափազեանի ջերմութեամբ տոգորուն թղթակցութիւնները :

Ու ներկայի իր սրտագին ցանկութիւնն է մանաւանդ, որ իմ անվերապահ մասնակցութիւնս բերեմ յոբելենական հանդիսութեանց «հիմնադիրներուն հաւասար լիազօրութեամբ եւ իրաւունքով, իբրեւ մէկը մեր հզօրագոյն սիւներէն» կը գրէ :

Զգածուած եմ անշուշտ այս պատիւէն, եւ սակայն կը նախընտրեմ իմ համեստ պատեանիս մէջ մնալ, թողլով որ աւելի արժանաւորներուն տրուի երախտիքի տուրք մը :

Այնքան ատեն որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի քսանամեակին առիթով ու անկէ առաջ տասնամեակի պատեհութեամբ կատարած ահաւոր ու աներեւակայելի ճիգս ու մտքի յոգնութիւն պատճառող աշխատանքս, նիւթական զոհողութիւններս, մատուցած ծառայութիւններս եւ բերած նպաստս, — որոնք չհատուցուեցան միայն ուրիշներու եսը փառաւորելու, — ոչ միայն ուրացուեցան այդ շրջանի պատասխանատու ընկերներու կողմէ, որոնցմէ դեռ վերապրողներ կան, այլեւ իմ գոյութիւնս բոլորովին ուրացուեցաւ, ու անկէ ի վեր ոչ ոք, երախտաւորեալներէս ոչ մէկը ձայն չբարձրացուց հրապարակաւ, ձաղկելու համար նման տմարդի ու անորակելի ապերախտութիւն մը, եւ ոչ մէկ պաշտօնական մասնակցութիւն կըրնամ ունենալ հաւաքական մարզի վրայ, պահելով հանդերձ անհատական կապս, վաղեմի պարկեշտ ընկերներու հետ :

Իմ ներքին գիտակցութիւնս թէ ինչ եղած է իմ գործունէութիւնս եւ մատուցած ծառայութիւններս ի նպաստ հանրային օգտին նուիրուած շարժումի որոնց մանրամասնութիւնները կրնան նոյնպէս հատոր մը լեցնել, բաւ են ինծի բարոյական հատուցում եւ հոգեկան գոհունակութիւն պատճառելու : Մնացեալը ձեւակերպութիւն է :

Գ. ՃՈԼՈԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Մարսէյլէն երիտասարդ բժիշկ Սերժ Զաքարեան «Բժշկութեան Ազգային Ակադեմիայի Պսակաւոր» ի տիտղոսը ստացած է (Ռիքօ մրցանակ), ի գնահատումն իր պրոկտոլոժիք աշխատանքներուն եւ պրոկտոսկոպիք հետազօտութեանց :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Օդանաւային սպասարկութեան կամ՝ ինչպէս Հայաստանի մէջ կը կոչուի՝ քաղաքացիական ավիացիայի հայկական վարչութեան օդանաւերը անցեալ տարի ունեցած են մօտ մէկ միլիոն ուղեւոր : Փոխադրած են տասը հազար թոն բեռ :

Համաձայն օդնաւային սպասարկութեան պետին, աշխատանքները եղած են կանոնաւոր :

Խօսելով նոր ծրագիրներու մասին, սպասարկութեան վարչութեան պետը՝ Ն. Ասիկեան, յայտարարած է, թէ կը պատրաստուին հաստատելու միջազգային օդագիծեր : «Հեռու չէ այն օրը, երբ մեր օդանաւերը կը թռին դէպի Եւրոպա եւ Միջին Արեւելք» : Արդէն նախատեսուած է գարնան կանոնաւոր թռիչքներ հաստատել Երեւանէն Պուքրէշ (Ռումանիա) եւ Սոֆիա (Պուլկարիա) : Անհրաժեշտութեան պարագային Երեւանէն ուղերթներ կրնան կատարուիլ դէպի Փարիզ, Պէյրութ եւ Դամասկոս :

Որպէսզի կարելի ըլլայ զարգացնել միջազգային օդային կապը Հայաստանի հետ, աշխատանքներ կը կատարուին Երեւանի օդակայանին մէջ, զայն դարձնելու համար յարմարաւէտ :

Բանուկ գիծերու վրայ պիտի հաստատուին նոր օդանաւեր : Նախատեսուած է ամէն օր դէպի Մոսկուա ճամբայ հանել հինգ օդանաւ՝ երեք ժամը մէկ : Երեւանի եւ Թիֆլիսի միջեւ պիտի հաստատուի այսպէս կոչուած այրօպլիսի հաղորդակցութիւն :

×

ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Զանգեզուրի մէջ շինարարական աշխատանքներու ընթացքին պատահաբար յայտնաբերուած են երկու դամբարաններ՝ չորս մեթր երկարութեամբ, 2,5 մեթր լայնութեամբ եւ երկու մեթր խորութեամբ :

Դամբարաններուն մէջ գտնուած են մարդոց կմախքներ եւ կաւէ իրեր :

Համաձայն հնագէտներուն, դամբարանները եւ իրերը կը պատկանին Ք. Ա. 7–6րդ դարերուն եւ որեւէ ձեւով կապ չունին ուրարտական մշակոյթին հետ : Նիւթերը կարելի է նկատել Զանգեզուր բնակած տեղական ցեղախումբերու մշակոյթին արտայայտութիւնը միայն :

Թէեւ արուեստի եւ թեքնիքի տեսակէտով գտնուած խեցեղէն իրերը չեն հաւասարիր ուրարտականին, այսուհանդերձ կը հանդիսանան վկայութիւններ ինքնատիպ արհեստի մը մասին, որ զարգացած է անցեալին Զանգեզուրի մէջ :

ԿՈՉ

Սեբաստիոյ Դուրա գիւղի հայրենակցական Միութիւնը տասնամեակներէ ի վեր նուիրումով կ՚աշխատի իր համեստ լուման բերել գաղութի ազգային կեանքին մէջ :

Պահած է սաներ՝ տեղւոյս ազգային կրթարաններու մէջ :

Միութեան վարչութիւնը ներկայիս կոչ կ՚ուղղէ բոլոր այն Դուրացիներուն, որոնք ցարդ հեռու կը մնան իր շրջանակէն, հայրենասիրական ոգիէ մղուած անդամագրուիլ միութեանս եւ, բարոյապէս ու նիւթապէս, քաջալեր հանդիսանալ իր աշխատանքներուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Հինգ տարի կայ որ տեսած չեմ զայն: Դուք չէք երեւակայեր թէ ի՛նչ գրաւիչ բան է զաւակ բուսածը :Մանաւանդ թէ պիտի տեսնէք որ շատ սիրուն է ան : Գիտնայիք անգամ մը ինչ պզտիկ, գեղեցիկ եւ վարդագոյն մատներ ունի. նախ շատ գեղեցիկ ձեռքեր պիտի ունենայ: Երբ մէկ տարեկան էր, ծիծաղելի ձեռքեր ունէր: Բայց պիտի տեսնենք: Հիմա Քոզէթ մեծցած է: Եօթը տարեկան է : Օրիորդ մըն է :Ես Քոզէթ կ՚ըսեմ, բայց անունը Էօֆրազի է: Ձեզ բան մը ըսե՞մ. այս առաւօտ բուխերիկին վրայի փոշին կը նայէի, եւ այնպէս նայելով կը կարծէի թէ քիչ ատենէն Քոզէթը պիտի տեսնեմ : Ո՛ Աստուած իմ, քանի անիրաւութիւն է տարիներով մեր զաւակներու տեսութենէն զրկուիլը պէտք է մտածել թէ կեանքը յաւիտենական չէ: Ո՛հ, շատ մեծ բարեսիրութիւն մըն է պարոն քաղաքապետին մեկնած ըլլալը. իրաւ է որ շատ ցուրտ կայ. գէթ վերարկուն առա՞ւ արդեօք. վաղը հոս պիտի ըլլայ, այնպէս չէ՞, վաղը տօնախմբութեան օր մը պիտի ըլլայ: Քոյր իմ, վաղը առաւօտ միտքս ձգեցէք որ «տանդելայով» կարուած պզտիկ գտակս գնեմ: Մոնֆերմէյ գիւղ մըն է : Ժամանակին հետի ճամբաներով գացած եմ հոն: Ինծի համար շատ հեռու երեւցաւ ան: Բայց կառքերը խիստ շուտ կ՚երթան. վաղը Քոզէթին հետ հոս պիտի գտնուի Պ. քաղաքապետը: Ասկէ Մոնֆերմէյ ո՞րքան ժամանակուան ճամբայ է :

Քոյրը որ ամենեւին տեղեկութիւն մը չունէր հեռաւորութեանց նկատմամբ, պատասխանեց.

— Ո՛հ, կարծեմ թէ վաղը պիտի կրնայ հոս գտնուիլ:

— Վա՞ղը, վա՞ղը, ըսաւ Ֆանթին, վա՞ղը պիտի տեսնեմ Քոզէթս, կը տեսնէք որ հիւանդ չեմ, բարեսիրտ քոյրդ իմ, ուրախութենէս կը խենթենամ: Եթէ ուզող ըլլար, կը պարէի:

Ով որ քառորդ ժամ առաջ տեսած ըլլար Ֆանթինը, բան մը պիտի կրնար հասկնալ: Բայց հիմա վարդի գոյն առած էր, ազդու եւ բնական ձայնով մը կը խօսէր. բոլորին դէմքը կը ժպտէր: Կամաց կամաց խօսելով մերթ ընդ մերթ կը խնդար իրովի: Մայրական ուրախութիւնը գրեթէ մանկային ուրախութիւն է:

— Է՛հ, ալ հիմա գոհ ես, հնազանդէ ինծ, մի՛ խօսիր ալ, ըսաւ կրօնուհին:

Ֆանթին գլուխը բարձին վրայ դրաւ եւ կէս ձայնով ըսաւ ինքնիրեն .— Այո՛, պառկէ: Խելօք կեցիր, ահա զաւակդ պիտի տեսնես: Իրաւունք ունի քոյր Սէնփլիսը, իրաւունք ունի: Ամէն հոս գտնուողները իրաւունք ունին:

Յետոյ առանց խնդալու, առանց գլուխը շարժելու աչքերը բոլորովին բացած եւ զուարթ կերպարանքով մը սկսաւ ամէն կողմ նայիլ, եւ ալ բան մը չըսաւ:

Քոյրը վարագոյրները գոցեց, յուսալով որ Ֆանթին պիտի քնանայ:

Ժամը եօթնէն ութի ատենները բժիշկը եկաւ: Ձայն մը չլսելուն համար կարծեց թէ Ֆանթին կը քնանար. կամաց կամաց ներս մտաւ, եւ ոտքին ծայրովը քալելով անկողնին մօտեցաւ: Կէս մը բացաւ վարագոյրները, եւ վառող պատրոյգին նըշոյլովը Ֆանթինի մեծ հանդարտ աչքերը տեսաւ որոնք իրեն կը նայէին:

Ֆանթին բժիշկին ըսաւ.

— Այնպէս չէ՞, պարոն. թոյլ պիտի տրուի որ ան իմ քովս պզտիկ անկողնի մը մէջ պառկի:

Բժիշկը կարծեց թէ կը բանդագուշակէր. անիկա շարայարեց.

— Նայեցէք, ճիշդ բաւելու չափ տեղ կայ:

Բժիշկը մէկ կողմ կանչեց քոյր Սէնփլիսը որ եղելութիւնը պատմեց անոր. ըսաւ թէ Պ. Մատըլէն մէկ կամ երկու օրուան համար դուրս գացած էր, եւ թէ քանի որ յայտնի չէր ուր գացած ըլլալը յարմար դատած չէր հիւանդին իմացնել թէ գուցէ կը սխալի կարծելով թէ պարոն քաղաքապետը Մոնֆերմէյ գացած է. թէ վերջապէս կարելի էր որ Ֆանթին ճիշդ գուշակած ըլլար: Բժիշկը հաւանեցաւ քոյր Սէնփլիսի այս կերպով վարուելուն :

Յետոյ Ֆանթինի մօտեցաւ, որ կրկնեց.

— Երբ առտուն արթննայ, բարի լոյս պիտի ըսեմ խեղճ մանուկիս, եւ որովհետեւ գիշերը ես չեմ քնանար, անոր քնանալը պիտի լսեմ: Իր պզտիկ շունչը առնելով որ այնքան քաղցր է, լաւութիւն պիտի զգամ:

— Ձեռքդ ինծի տուր, ըսաւ բժիշկը:

Թեւը երկնցուց եւ խնդալով պոռաց.

— Ա՛լ աղէկ եմ. չէ՞ք գիտեր ուրեմն աղէկնալուս պատճառը. բայց իրաւունք ունիք չգիտնալու: Քոզէթը վաղը պիտի գայ:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ – ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ — Երաժշտական երեկոյթ Salle Playel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

Պ. Վարդան Կակոյեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարակէօզեան եւ զաւակը, Օր. Օր. Վարդուհի եւ Սիրանոյշ Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Մկրեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մկրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոբերթ Նոտարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Դժխուհի Ջապունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Մկրեան եւ զաւակները, Տիկին Մարգրիտ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Կակոյեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ, ազգականին եւ հարսին՝

ՄԵԼԻՆԷ ԿԱԿՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մկրեան, Զէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 7ին, 46 *տարեկանին :*

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (10 Փետրուար) ժամը 13·30–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին եւ Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԶԱՊԷԼ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ *յիշատակին :*

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Թագուհի Գասպարեանին իր եղբօր Գէորգ Նշանեանի *մահուան առթիւ : Ցաւակցութիւն նաեւ Սէն Ժէրոմի Յարութիւնեան ընտանիքին, ողբ. ընկերուհի* Տիկին Յարութիւնեանի *մահուան առթիւ :*

ՆՈՒԷՐ

Յարութիւն Ուշաքլեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Շալճեան ընտանիքը, Մարսէյլէն, հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Հայ – Բոյժ»ին :

×

Պ. Հ. Թէրզեանի (Պոլիս) յիշատակին, Ա. Տիկին Թէրզեան եւ ընտանիք, նաեւ Մելիքեան, Տօնապետեան, Տատեան, Վրդանէսեան, Թոնկուրեան ընտանիքները իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր յիշատակին յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»–ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 30 ֆրանք «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Եախդարտաշեանէ (Փարիզ) 50 *ֆրանք, Տիկին Աննիկ Շահլամեանէ (Փարիզ) քսան, ողբ. Անդրանիկ Տէր – Գէորգեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Հէլվաճեանէ քսան Ագքատ հիւանդներուն, Տէր եւ Տիկին Կոզանեան եւ Փոմանս Սիւռ 20, ողբ. Քրիստինէ Ապոյեանի մահուան առթիւ, Արսէն Գարախանեանէ ողբ. Խաչատուրեանի հոգեհանգստեան* 20 *ֆր. :*

×

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի տօներուն առթիւ հետեւեալ նուէրները .— Այրի Տիկին Ռօզա Փափազեան 100 *ֆրանք, Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեան* 80, *Տիկին Ազնիւ Տէր – Սահակեան, յիսուն, Երամ Քըզարճեան քսան, Արտաշ Եղիաեան, Տիկին Ֆուլիկ Սալլապաշեան, բարեպաշտ օրիորդ մը, Տիկին Մարի Թաշճեան* 10*ական, երեք բարեպաշտ տիկիններ* 5*ական :*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

10 Փետրուար, Շաբաթ .— *Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին և չորեքտասան զինուորացն : Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :*

13 Փետրուար, Երեքշաբթի .— *Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի* Տեառնընդառաջի *հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան, տեղի կ'ունենայ մոմավառութիւն (Մլէտ) :*

14 Փետրուար : Չորեքշաբթի .— *Տեառնընդառաջ : Տօն է քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին :*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՅԻ ՀԵՐՈՍ
ՄՈՒՐԱՏԻ
(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ *Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ, Կիրակի (Փետրուար 11) :*

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պօմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցին կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ
Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշատակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները :

ՅԵՐԵԿՈՒՆ (*ժամը* 13)

ՃԱՇ
Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Խօսնակ՝ Կարպիս Յարութիւնեան
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 *ֆրանք :*
Արձանագրուիլ .— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :
Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ
Մուտք 10 *ֆր.* *Ուսանողներու կէս գին*
Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Գրադարանը որ կը գտնուի եկեղեցւոյ գետնայարկը, բաց է հասարակութեան, ամէն Կիրակի առաւօտ, ժամը 10*էն* 12 :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները .— Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի գրասենեակներուն :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 *ֆրանք :*

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը Փետրուար 18ի Կիրակի օրուան համար կազմակերպած էր գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղան մը, ինչպէս անցեալ տարի :

Ի գիտութիւն՝ կը տեղեկացուի թէ նկատի ունենալով Գերաշնորհ Սրբազան Հօր առողջական վիճակի կապակցութեամբ ստեղծուած փափուկ կացութիւնը, ի յարգանս իր պատուոյ նախագահին այդ հանդէսը տեղի չունենար առայժմ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

CARNAVAL DE BINCHE
ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար :

ՄԵԿՆՈՒՄ .— Փետրուար 25ին : Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէր – միւնիսի *առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի* Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վեր – վէն, Մօպէօժ *ճամբով :*

Ճաշ ճամբուն ընթացքին :

Ներկայ կ՚ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլներու *տողանցքին եւ զանազան խաղերուն :*

Վերադարձ ժամը 17ին : Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առեններ :

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 *ֆրանք :*

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20 :

ԿԱՐԵՒՈՐ .— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ *օտարներուն համար :*

Դիմել կէսօրէ եաք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի Ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու խումբերու ներկայացուցիչները Շաբաթ 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ահարոնեան» ակումբի մէջ :

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30

ԳԻՆԵՋՕՆ
ՀԵԾԱՆԻՒԻ ԱԽՈՅԵԱՆ
ԺՈՐԺ ԳԷՈՐԳ ԹԱՃԻՐԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻՒ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ
Այս Կիրակի 11 Փետրուար ժամը 3·30
Կազմակերպութեամբ Հանենոյ Հայ Միութեան :

Ներկայ պիտի ըլլան Իրաքի դեսպանատան եւ փետերասիօնին *ներկայացուցիչներ : Ֆրանսայի մէջ երեք օր, երեք գիշեր վազելուն առթիւ բաժակ պիտի տրուի ախոյեանին կռճամարտի ախոյեան Ժագ Հայրապետեանի կողմէ :*

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ ըմբիշասէրները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
(Ս. Պօղոս – Պետրոս)

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանգիստ հոգաբարձութեանս նորոգ հանգուցեալ անդամներէն

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՊԷԼԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով :

Արարողութեանց կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ .— Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փետր. 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթրօ Քատէ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տը *նորէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ* (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան) *, տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ 12 Յունուարէն ի վեր, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30 : Տիկին Էլիզ Ալթունեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները :* Մուտքը ազատ է :

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 11 FEVRIER
1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11134 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.134

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Դ. — ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

Հալէպ շրջանային համաժողովին մէջ Ինէօնիւ պարզեց ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ կուսակցութեան հետապնդած ուղղութիւնը ։

Համամիտ գտնուեցաւ Կիպրոսի եւ Ատլանտեան Ուխտի մասին Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան հետեւած քաղաքականութեան ։ Սակայն քննադատեց ընտրական օրէնքն ու սահմանադրութիւնը փոխելու անոր ծրագիրը ։

Հաստատեց, որ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր Ատալէթը միշտ յարաճուն զարգացում ցուցաբերած է ։ Հալքը ջանացած է քաջալերել զայն եւ օգտակար հանդիսանալ անոր ամէն անգամ, որպէսզի չկրկնուին անցեալի սխալները ։

Այս առթիւ կուսակցապետը յիշած է, որ Բ. աշխարհամարտէն ետք Թուրքիոյ սպառնացող ամէնէն մեծ վտանգները արտաքին ճակատին վրայ սթալինեան Ռուսիոյ ծանօթ պահանջներն էին, իսկ ներքին ճակատին վրայ՝ ստեղծումը ուրիշ կուսակցութեանց, մասնաւորաբար ծայրայեղական հոսանքներու, որոնք դէրք ճշգեցին Հալքի դէմ ։ Յետոյ աւելցուցած է.

«Մենք թէ՛ նոր, բազմակուսակցական վարչաձեւը հիմնեցինք եւ թէ՛ ներքին ու արտաքին վտանգներուն կուրծք տուինք և զանոնք չէզոքացուցինք ։ Մեր այս ճկունութիւնը արար աշխարհ զարմացուց եւ օրինակ հանդիսացաւ շատերուն» ։

Ծեր ագուէսը «համայնավարամիտ»ի ամբաստանութիւններէն ինքզինքը մաքրելու համար բուռն կերպով յարձակեցաւ Թիփի վրայ, որ «անհանդուրժ է եւ ատելութեամբ կը նայի Հալքի կեդրոնի ձախակողմը կոչուող քաղաքականութեան» ։

Պատճառն այն է, որ Հալքը որդեգրած է «ընկերային ապահովութեան» դրութիւնը, բարւոքելու համար աշխատաւորներու կուսակցութիւնը ։

«Մարդիկ (ակնարկութիւն Թիփին), որոնք իրենք զիրենք ընկերվարական կը լաւնին, փորձառու եւ հին կուսակցութեան մը ընկերային ապահովութիւնը որդեգրելը տեսնելով, կը հաստատեն որ իրենց կը մնայ միայն հայրենակցին զրկանքն ու թշուառութիւնը ըստ բախտի շահագործելը եւ անարմատ ու անխաբեխ կազմակերպութեան մը վիճակը» ։

Հալքի ընդհ. նախագահը, կը քննադատէ կառավարութիւնը, որ մեղադրելի թոյլտուութիւն ցոյց կուտայ յետադիմութեան հանդէպ եւ կը զգուշացնէ զայն այն ծանրակշիռ հետեւանքներէն, որոնք հաւանօրէն կրնան ծագիլ՝ շնորհիւ այդ թոյլտուութեան եւ մեղմ ու ներողամիտ վերաբերումին ։

Վարչապետ Տէմիրէլ մամլոյ հաւաքոյթի մը ընթացքին հերքեց Ինէօնիւի այս ամբաստանութիւնը եւ յայտնեց թէ իր իրաւունքն է ապացոյցներ պահանջել հաստատելու համար իր ըսածները ։ Իշխանութիւնը երբեք լայնօրէն չէ քաջալերած յետադիմութիւնը երկրին մէջ, ըսաւ ու աւելցուց.

«Ինչպէս որ երկրին մէջ Համայնավարութեան – Փաշականութեան վրայ յենող վարչաձեւ մը հիմնել բաղձացողներ կան, կրնան գտնուիլ նաեւ աստուածպետական պետութիւն մը հիմնել ուզողներ ։ Կարեւորն այն է, որ պետութիւնը օրէնքներով անոնց առաջքն առնէ» ։

Իսկ Ատալէթի խորհրդարանական խմբակին առջեւ կառավարութեան երկամեայ գործունէութիւնը պատկերացնելէ ետք, Տէմիրէլ խստիւ ձաղկեց ծայրայեղ հոսանքներու կործանարար աշխատանքները եւ յայտնեց թէ «անկրօն եւ անաստուած խռովարարները ուշ կամ կանուխ փճանալու դատապարտուած են» ։

Ծանրանալով Արեւելեան նահանգներուն մէջ «ափ մը ցուցարարներու» կողմէ կազմակերպուած հրապարակային հաւաքոյթներուն վրայ, շեշտեց թէ անոնց բուն նպատակը արեւելքի վերականգնումին սատարել չէ, այլ բարեմիտ ու ազնուասիրտ ժողովուրդը պառակտել ։

Այս ակնարկութիւնը կը վերաբերի Համայնավարական քարոզչութեան, որուն լծուած են «ափ մը գաղափարապաշտութեան սմսարներ, որոնք կը ջանան տնտեսական եւ ընկերային սարկութեան մը ենթարկել ազգը» ։

Պարսաւեց նաեւ շէրիաթճիները, որոնք ծայրայեղ կրօնամոլութեան դիմակին տակ գործող մութ ու թունաւոր հոգիներ են ։

Տէմիրէլ շեշտեց, որ կառավարութիւնը անպայման պիտի փոխէ ընտրական օրէնքն ու խորհրդարանի ներքին կանոնագիրը ։

Ատալէթ կուսակցութիւնը ծրագրած է յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ շահիլ աթոռներու երկու երրորդը, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենայ վերաքննելու Սահմանադրութիւնը ։

Ընտրական ներկայ օրէնքի «ազգային մնացորդներ»ու դրութեան շնորհիւ է, որ Թիփը կրցաւ ոտք դնել խորհրդարանէն ներս ։ Այլապէս Բանուորական կուսակցութեան թեկնածուները ո՛չ մէկ շրջանի մէջ շահած էին ձայներու մեծամասնութիւնը ։

Այսպէս, աջի ու ձախի միջեւ տարուբեր, դէպի ո՞ւր կ՚երթայ Թուրքիա ։

Մութ է ապագան ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԻԼՍԸՆ ԼՈՆՏՈՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

ՎԻԷԹՆԱՄ ՄԻՇՏ ԿՐԱԿԻ ՄԷՋ

Լրագրողները, որ լսած են վարչապետ Ուիլսընի ճառը, զարմացած են եւ իրենք ալ յայտնած թէ երբեք պաշտօնական ճաշի հիւր մը, նման քաղաքական ճառ չէր արտասանած ։ Ուիլսըն ճչած է.—«Միշտ կ՚ըսեմ ինչ որ կը մտածեմ ։ Եորքշայրէն եմ ։ Այդ կը նմանի Թեքսան ըլլալու Միացեալ Նահանգներու մէջ» ։

Ուիլսըն անվերապահ համակրութիւն յայտնած է Ճոնսընի վարած վիէթնամեան քաղաքականութեան ։ Գոված է անոր «Սան Անթոնիոյի առաջարկները» եւ «չափաւոր» նկատած ինչ որ Ճոնսըն կ՚ընէ.— «Շատ կը պնդեն որ յանուն խաղաղութեան վերահաստատման, անգլիական կառավարութիւնը հեռանայ ամերիկեան քաղաքականութենէն եւ մանաւանդ կոչ մը ընէ ռմբակոծութեանց դադրեցման համար, առանց նախապայմանի ։ Ըսած եմ եւ կրկնած հարիւր անգամ երկրիս մէջ ինչպէս արեւմտեան Եւրոպա, ինչպէս ըսի Կրեմլինի մէջ . եթէ խորհէի որ այդ ձեւով պատերազմի վերջաւորութիւնը յառաջացած կ՚ըլլայ, նոյնիսկ միայն 24 ժամով, եթէ այն տպաւորութիւնն ունենայի որ այդ ձեւով ձեռք ձգուած հաշտութիւնը արդար եւ տեւական կ՚ըլլար, այն ատեն կ՚ընէի» ։

Այս ձեւով անգլիական կառավարութեան աշխատաւորական վարչապետը անվերապահ կերպով կը ճշդէ իր դիրքը Միացեալ Նահանգներու կողքին ։

× Սայկոնի մէջ, արդէն հարիւր հազար հոգի կայ անապաստան, իսկ յարձակումներու սկիզբէն ի վեր 311 հազար նոր գաղթական ։ Մամուլի թղթակիցները բոլորն ալ ահաւոր պատկեր մը կը պարզեն Հարաւային Վիէթնամի ողբերգական կացութեան ։ Ֆրանս – Փրէս մամուլի գործակալութեան թղթակիցներէն մէկը՝ Մագիւս, արտաքսուած է Հարաւային կառավարութեան կողմէ, որովհետեւ «սխալ լուրեր հաղորդած է» ։

Գլխաւոր մեղադրանքն այն է թէ թղթակիցը յայտնած է որ Վիէթքոնկը համակրութիւնը կը վայելէ Հարաւային Վիէթնամի ժողովուրդին ։

× Ուաշինկթընէն Արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ թէ հիւլէական զէնքեր տարուած ըլլան Հարաւային Վիէթնամ ։

Ս. Լուիզի «Փոսթ – Տիսփէյչ»ը կը պնդէ սակայն թէ Ամերիկա հիւլէական զէնք փոխադրած է Հարաւային Վիէթնամ, գործածելու համար, եթէ համայնավարները սպառնան պաշարել զինակից ուժերը Քէ Սանհ ։

× Կարմիր Խաչը կոչ մը ըրած է Ժընեւէն, պատերազմող կողմերուն որպէսզի նկատի առնեն առնուազն մարդասիրութեան կենսական կանոնները ։

ՏԽՐՈՒՆԻ. – ԳՆԴԱՊԵՏ ԵԿՈՐ ՏԷՐ-ԱՒԵՏԻԿԵԱՆ

Թեհրանէն ցաւով կը հաղորդեն գնդ. Եկոր Տէր – Աւետիկեանի մահը, որ պատահած է Փետրուար 4ին ։

Ողբացեալը, հին ֆետայիներէն, 1903, «Մրրիկ» խումբին հետ Կովկասէն մտած է Սասուն եւ մասնակցած 1904ի Սասունի ապստամբութեան ։ Ապա, Անդրանիկի, Մուրատի, Սեպուհի եւ Քեռիի հետ, Վանի վրայով, անցած է Կովկաս ։ 1914ին իբրեւ սպայ մտած է կամաւորական գունդերուն մէջ ։

1916ին, Կամաւորական գունդերու լուծումէն ետք, անցած է կանոնաւոր բանակ եւ Հայաստանի անկախութեան շրջանին, եղած է սպայ Հայկ. բանակի ։

1921ի Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք, անցած է Պարսկաստան, ուր ապրած է մինչեւ իր մահը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ նախագահը մեկնեցաւ Շաբաթ օր ։ Ուրբաթ օր վայելեց Վերսայլի պալատին շքեղութիւնը ։ Փարիզի թաղապետարանին մէջ խօսած ճառին առթիւ, ուր Արէֆ կը ձաղկէր «սիոնական յարձակումը», երեսփոխան Ֆրետէրիք — Տիւփոն գրաւոր հարցում մը ըրած է Արտաքին նախարարին, շեշտելով թէ կարելի չէ՞ նախապէս զգուշացնել պաշտօնական հիւրերը որ չարաչար չգործածեն Ֆրանսայի հիւրասիրութիւնը, վարկաբեկելով ուրիշ ազգեր ։

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն յոյն կիպրացիները որոնք էնոսիս կ՚ուզեն (կցում Յունաստանի) որոշած են թեկնածու մը ներկայացնել Մակարիոսի դէմ, նախագահական մերձաւոր ընտրութեանց ատեն ։ Կը թուի թէ այդ թեկնածուն է Թաքիս Էվտոքաս, 45 տարեկան, բժիշկ մը, որ այս մասին մերժած է խօսիլ թղթակիցներուն ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆ – ԻՍՐԱՅԷԼ սահմանին վրայ նոր միջադէպեր պատահած են ։ 24 մեռեալ կայ, 60 վիրաւոր 36 ժամերու ընթացքին ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մարեշալ Արէֆի յանկարծական մահը (1966 Ապրիլին) պատճառ կը դառնայ, որ Իրաք քաղաքացիական պատերազմի մը սեմին գտնուի ։ Քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, որոնք օրէնքէ դուրս հռչակուած էին, կ՚ուզեն ժողովուրդը մղել ըմբոստութեան՝ զինուորականները իշխանութենէն հեռացնելու համար ։ Բանակը, իր կարգին, խորապէս երկփեղկուած է եւ վտանգ կայ, որ բազմաթիւ հատուածներու բաժնուի՝ իւրաքանչիւրը ունենալով իր թեկնածուն յաջորդութեան համար ։ Զօրավար Արէֆ իր յոյսը կրնայ դնել միայն իր եղբօր համախոհներուն վրայ ։ Սակայն չունենալով քաղաքական դիմագիծ մը՝ ոմանց կողմէ կ՚արժանանայ նպաստաւոր ընդունելութեան, իսկ ուրիշներու կողմէ՝ բարեացակամ չէզոք դիրքի ։ Ձեւով մը կը դառնայ հասարակաց յայտարարը ազգայնական կուսակցութիւններուն մեծ մասին համար, որոնք կ՚ընդունին, համաձայնութեան մը յանգած ըլլալու ոգիով, իրենց վստահութեան քուէն տալ ։ Շատերու աչքին, պիտի ըլլար «փոխանցման նախագահ» մը ։

Նասր, ճիշդ է որ «բարեացակամ ճնշում» ի գործ դրաւ ի նպաստ Ապտէլ Ռահմանի ։ Այս վերջինը, արդարեւ, խոստացած էր որդեգրել իր եղբօր քաղաքականութիւնը՝ շարունակելով սերտ գործակցութիւնը Արաբ Միացեալ Նահանգներու հետ ։

Նախագահի պաշտօնին տիրանալէ ի վեր, Զօր. Արէֆ հաւատարիմ մնաց թէ՛ իր յանձնառութեանց եւ թէ իր հիմնական սկզբունքներուն ։ Վերջ տուաւ «ընկերվարական միջոցներուն», հակաքիւրտ պատերազմին, առանց, սակայն, ընդունելու Զօր. Պարզանիի կողմնակիցներուն պահանջած ինքնավարութիւնը, փորձեց բարելաւել Իրաքի յարաբերութիւնները Թուրքիոյ, Իրանի եւ Սէուտական Արաբիոյ հետ եւ, միեւնոյն ատեն, զօրավիգ կեցաւ Եգիպտոսի՝ հիմնական խնդիրներու մէջ, յատկապէս Եմէնի պատերազմին եւ Իսրայէլ – Արաբ վերջին տագնապին ։

Քարիւղի հարցին մէջ Զօր. Արէֆի ազգայնականութիւնը չհերքուեցաւ ։ Դէմ դրաւ անգլեւսաքսոն ընկերութիւններուն՝ փորձելով աւելի շատ կռթնիլ անոնց արեւմտեան մրցակիցներուն քան թէ Խորհ. Միութեան վրայ ։ Պազեաթինի հարցին կապակցութեամբ Զօր. տը Կոլի վերջին դիրքորոշումէն ետք, որոշեց նպաստաւորել ֆրանսական ձեռնարկութիւնները՝ բոլոր մարզերու մէջ ։

Այս նոր ուղղութիւնը խիստ ընդդիմութեանց տեղի տուաւ ։ «Հակաֆրանսական» խմբակ մը կազմուեցաւ Իրաքի մէջ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու քօղարկուած համախոհներուն կողմէ, որոնց կը միանան համայնավարները, Պաասականները, ակատականները եւ նոյնիսկ Նասրականներու ճիգերը տապալելու զինուորական վարչակարգը ։ Պաղտատի համալսարանի մէջ ծայր տուած անցեալ ամսուան գործադուլներն ու ցոյցերը, խնդրագիրները, որոնք ստորագրուած էին դատախօսական կազմերու կողմէ եւ որոնք կը պահանջէին հաստատումը խորհրդարանական կեանքին, ցոյց կուտան, թէ տագնապ մը գոյութիւն ունի Իրաքի մէջ ։ Զօր. Արէֆ հաւանաբար դեռ ստիպուի փոթորիկներու դէմ դնել ։

Թ. Ա. Թ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ՉԻ ՄԵՌՆԻՐ

(ՊՈՏԼԷՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Dieu est le seul être qui, pour régner, n'ait même pas besoin d'exister.
C. B.

Տարին որ անցաւ, կը զուգադիպէր նաեւ Ֆրանսայի մեծագոյն բանաստեղծներէն՝ Շառլ Պոտլէրի մահուան հարիւրամեակին (31 Օգոստ. 1867)։

Տարեդարձներն են որ առիթ կը ստեղծեն վերյիշելու անուններ, երբ Պոտլէր անոնցմէ է զոր պէտք է յիշել ամէն օր, զոր պէտք է սերտել ամէն օր, զոր պէտք է սիրել ամէն օր, իր բանաստեղծութեամբ գտնելու համար ստեղծական մխիթարութիւնը ունայնութիւն դարձած կեանքին։

Բանաստեղծը, երաժիշտը, նկարիչը իրենց մահէն անդին, կը յաջողին տալ մարդկութեան՝ ապրելու տենչը։ Ի՞նչ կայ աւելի խրախուսիչ — մանաւանդ այս դարուս — քան Պոտլէրի մը, Վէրլէնի մը կամ Վալէրիի մը մէկ տողը։ Ի՞նչ կայ աւելի զօրեղ քան Պէթհովընի մէկ որեւէ Համանուագը կամ Մոցարթի աննիւթական մէկ սոնաթը, զգալու համար անմահութիւնը։ Սաշա Կիթրի, որ թեթեւ կատակներու կողքին, ունեցած է խոր մտածումներ, պարզ խօսքով մը յաջողած էր բնորոշել ամբողջ մոցարթեան երաժշտութիւնը երբ կ'ըսէր.— «Մոցարթի երաժշտութեան յաջորդող լռութիւնն ալ իրմէ է»։ Ու ի՞նչ բան աւելի քան Սիքստինեան մատրան մէջ փռուած Միքէլ-Անճելոյի արուեստը կրնայ մարդը ծունկի բերել։

Այս անմահներէն է, Շառլ Պոտլէր, տառապած ու տարաբախտ հանճարը ֆրանսական գրականութեան։

Տառապած մանկութեան օրերէն իսկ, երբ իր հօրը մահէն հազիւ երկու տարի ետք, իր մայրը, որուն կապուած է հիւանդագին կերպով կ'ամուսնանայ կրկին։ Ինք կը դադրի մօրը սիրոյն միակ առարկան ըլլալէ։ Հոն է օտար մը, զօրավար մը, կարգ ու կանոնի մարդ, որ եկած է խանգարելու մօր եւ զաւկին մտերմութիւնը։ Պոտլէր չի ներեր մօրը, եւ իր նամակները անոր ուղղուած, արձագանգըն են անոր խռոված հոգիին։

Նոր բան կարելի չէ ըսել Պոտլէրի մասին։ Արդէն ի՞նչ կարելի է ըսել մեծ վարպետներու մասին երբ իրենց գործն է որ կ'ըսէ ամէն բան։ Մնացեալը քննադատին խօսքն է եւ մանաւանդ Պոտլէրի պարագային, պարզուած է ի՞նչ աւեր կրնան գործել քննադատները երբ չեն հասկնար, երբ չեն զգար։ Հարկ էր տարիներ սպասել որպէսզի գտնուին խելացի հրատարակիչներ ու տան մարդկութեան բանաստեղծին ամբողջական գործը։

Շատ ծանօթ է բանաստեղծութեան իր միակ հատորը Ախտածաղիկները (Լէ Ֆլէօր Տիւ Մալ)։ Նուազ ծանօթ են, դժբախտաբար, իր արձակ էջերը, քննադատական յօդուածները, «Մտերիմ Տետրակները» (Սիրտս մերկացած), ուր Պոտլէր շահեկան կարծիքներ եւ խորհրդածութիւններ ունի իր ժամանակակից գրագէտներու կամ նկարիչներու եւ զանազան նիւթերու մասին կամ Մխիթարիչ Առածներ Սիրոյ շուրջ։

Պոտլէր նաեւ թարգմանիչ է։ Երբ կը կարդայ Էտկար Փօ, անծանօթ գրագէտ մը Ամերիկայի մէջ, կապ մը կը զգայ, յայտնութիւն մը կը տեսնէ, զոր կ'ուզէ փոխանցել։ Ու կը թարգմանէ Տարօրինակ Պատմութիւններ, ծանօթացնելով մեծ գրագէտ մը, Ֆրանսայի եւ աշխարհին։

×

Իր գործը այլապէս ինքնատիպ է, նման իր կեանքին, յաճախ արդիւնք իր ապրումներուն երբ կը կորսուէր ալքոլի կամ ափիոնի գինովութեան խորը։ Ինք ալ, ինչպէս բոլոր գրողները, ունեցած է եթէ ոչ ազդեցութիւններ գոնէ տպաւորութիւններ։ Այս առընչութեամբ, իր ամէնէն յատկանշական կտորն է՝ Վանփիրի Կերպարանափոխումները (Լէ մեթամորֆոզ տիւ վամփիր)։ Ռէմի տը Կուրմոն իր «Գրական Պտոյտներուն» մէջ, դէմ դիմաց կը հրատարակէ Պոտլէրի այս բանաստեղծութիւնը (որ մաս կը կազմէ «դատապարտեալ» կտորներուն) եւ Ռասինի հանրածանօթ Աթալիի Երազը։ Շահեկան է այս բաղդատական ընթերցումը, ուր կը յայտնուի նաեւ լեզուի երաժշտութիւնը, որու հաւասար վարպետներն են Ռասին եւ Պոտլէր։

×

Գուցէ ոչ մէկ բան այնքան լաւ բացատրէ Պոտլէրի կեանքը. որքան սա քանի մը տողերը, զորս կը գրէ իր Մտերիմ տետրակներուն մէջ.— «Մենութեան զգացում, մանկութենէս սկսած։ Հակառակ ծնողքիս, ընկերներով շրջապատուած, բայց մանաւանդ, — յաւիտենապէս մենաւոր ճակատագրի մը զգացումը։ Եւ սակայն, կեանքի եւ հաճոյքի բուռն զգայնութիւն մը»։

Մենութեան զգացում։ Բոլոր ժամանակներու մեծագոյն հարցը, որ կ'ալեկոծէ մանաւանդ դժուարահաճները։ Տարբեր է սակայն առանձնութիւնը եւ առանձնութեան զգացումը։ Այս երկրորդը բարեկամ, սիրահար կամ ընկեր ունենալու հետ կապ չունի։ Ու այս վերջինն է զոր ճաշակած է Պոտլէր, աւելի մինակ խառնածին հոմանուհիի մը ծոցին մէջ, աւելի մինակ զինուորական խորթ հօր մը հետ, քան բաժակ մը գինիի դիմաց։

Ու օր մը այդ կեանքը վերջ կը գտնէ, հիւանդանոցի մը անկիւնը, հոն ալ մինակ ինչպէս իր յուղարկաւորութեան օրը երբ քիչ է թիւը անոնց, որ գերեզմանի մը կը յանձնեն բանաստեղծութեան մեծ վարպետ մը։

Վաղահաս էր մահը, ինչպէս սովորութիւն է ըսել, երբ մեռնողը հազիւ 46 տարեկան է, բայց բանաստեղծ էր ան, ու բանաստեղծը չի մեռնիր։

Ա. Մ.

ՍԱՆԱՀԻՆ ԵՒ ՀԱՂԲԱՏ

(ԱՅԴ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 1000ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Հաղբատ Սանահինեան մենաստանները դարեր շարունակ եղել են ոչ միայն գիտութեան, կրթութեան, լուսաւորութեան տարածման խոշոր կենտրոններ, այլեւ դրանցից անբաժան գրչութեան ու մանրանկարչութեան զարգացման վիթխարի օջախներ։

Այստեղ էր, որ նուիրատուութիւնների, ընդօրինակութիւնների եւ չարդրանքների եղանակով աստիճանաբար հաւաքեցին մեծ քանակութեամբ ձեռագրեր պահանջ ներկայացնելով, որ ստեղծուին նաեւ յատուկ գրատուն-գրապահոցներ՝ թէ մէկում եւ թէ միւսում։

Ինչպէս յայտնի է, Հաղբատ-Սանահին մենաստանները ոչ միայն, եթէ կարելի է ասել, «Արտահանում» էին ձեռագրեր, այլեւ «ներմուծում», հաւասարակշռելով իրենց եւ միւս օջախների պահանջն ու առաջարկը։ Յայտնի է, օրինակ, որ Գրիգոր Տղայ կաթողիկոսը (ԺԲ. դար) Կիլիկիայից դիմում էր Հաղբատ-Սանահինի միաբաններին (օրինակ՝ Գրիգոր Տուտէ Որդուն), խնդրելով «Մաշկալաթ» (այսինքն՝ մագաղաթ) հին գրքեր։ Յայտնի է, որ Ղրիմում, Երուսաղէմում, Կիլիկիայում եւ այլուր գրւում էին ձեռագրեր՝ Հաղբատի եւ Սանահինի համար։

Թէ որքան ձեռագրեր են ծնուել Հաղբատում եւ Սանահինում, ստոյգ տուեալներ չունենք։ Եղածը վերաբերում է լոկ պահպանուածին, իսկ պահպանուածը շատ չնչին մասն է միայն ընդհանուր ամբողջութեան։ Ոչ լրիւ տեղեկութիւնների համաձայն այժմ Հաղբատում գրուած ձեռագրերից փրկուածների թիւը հասնում է ընդամէնը չորս տասնեակի, իսկ Սանահինից փրկուածներինը, երեք տասնեակի։ Ի՞նչ եղաւ մնացածը։ Ծանր ճակատագիր էր վիճակուած գրչական այդ մեծ հարստութեանը։ Դեռ վաղ ժամանակներում վանական միաբանները, օտար ասպատակութիւններից փրկելու նպատակով, ձեռագրերը տեղափոխում են մօտակայ անդնդախոր ձորի քարայրները։ Սերունդներ են անցնում, մոռացւում է նաեւ պահոցների տեղը, նրանց գոյութիւնը։ Դրսի աշխարհում, մենաստաններում, սակայն, նորից հաւաքւում եւ բազմանում են ձեռագրերը։ 1776 թուականին Մխիթար իշխանը Հաղբատում «զտանէ զերկուսին վերնախորանս սուրբ Գրիգոր եկեղեցւոյ լի անհամար դրշագիր եւ երկաթագիր հնագոյն մատեանք, նոյնպէս եւ զչորեսին խորանս միջնայարկի զանգակատան»։ Նոյն հեղինակը (Յովհ. Ղրիմեցի) վկայում է, որ շատ չանցած Հաղբատի առաջնորդ Աբրահամ Թեքիրդաղցին եւ ոմն բախտախնդիր Պետրոս տիրացու յայտնաբերում են քարայրների ձեռագրերը եւ անհոգաբար վառում՝ վանքում հաւաքուած միւս ձեռագրերի հետ միասին։ Առաւել սոսկալին այն է լինում, որ Աբրահամ առաջնորդը «ժողովեալ առհասարակ եւ դիզեալ իբր տասն կամ երկոտասան ոտնաչափ բարձրութեամբ» հին ու քայքայուած ձեռագրերը՝ «հուր էարկ եւ այրեաց իբրեւ զանպիտան»։

ԺԹ. դարում վերոյիշեալ քարայրներում, մեծ ուշացումով, ձեռագրեր են որոնել անուանի մտաւորականներ Յովսէփ Արղութեանը, Սարգիս Ջալալեանը, Աղեքսանդր Երիցեանը, Գիւտ Աղանեանը եւ ուրիշներ, հասնելով մասնակի արդիւնքի։ Մեր Մատենադարանում այժմ կան մի քանի մեծարժէք ձեռագրեր՝ հանուած այդ այրերից՝ նրանց ջանքերով։ Դրանցից մէկը Սանահինի հռչակաւոր Քոթուկն է, միւսը՝ քարացած ձեռագիրը։ Վերջերս Մատենադարանից յատուկ արշաւախումբ գնաց եւ այդ քարայրներում («Աչառաց Այր», «Ջառնի Այր», «Պառնի Այր», «Ծակ Այր») յայտնաբերեց Թ.-ԺԵ. դարերին պատկանող խիստ քայքայուած բազմաթիւ ձեռագրերի բեկորներ, կազմի տախտակների եւ կաշիների մնացորդներ, որոնք տեղափոխուեցին Մատենադարան։

Հաղբատ-Սանահինեան մատենադարանները, այդուամենայնիւ, իրենց գոյութիւնը պահպանեցին մինչեւ 1930ական թուականները։ 1931ին այդտեղից Մատենադարան են տեղափոխւում հազարամեայ գոյատեւութեան վերջին փաստական վկաները, ընդամէնը 45 ձեռագիր (12 Հաղբատից, 33ը Սանահինից)։ Դրանից յետոյ նրանք, որպէս մատենադարաններ, աւարտում են իրենց պատմական պանծալի դերը։ Պէտք ասել, սակայն, որ նրանք հիմա էլ որոշ առումով դեռ չեն «յանձնուել»։ Խօսքը քարայր-պահոցների մասին է, որոնց խորհրդաւոր խորշերում այսօր էլ շատ մասունքներ ով գիտէ, գուցէ եւ ամբողջական շատ ձեռագրեր կան։

Հաղբատ-Սանահինի ձեռագրական ֆոնդերը, կազմուած լինելով հին ձեռագրերից, իրենց մէջ ունեցել են նաեւ խիստ հազուագիւտ ունեկումներ, որոնցից է, օրինակ, «Թարգմանչագիր» կոչուած Սաղմոսարանը, որի ծնունդը կապւում է Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պարթեւի եւ նրանց աշակերտների հետ։ Նշուած ձեռագրի հռչակը ժամանակին այնքան մեծ է եղել, որ Յովհաննէս Գառնեցին ոտքով մեկնել է այնտեղ եւ ընդօրինակելով տարել Գառնի։ Այդ ձեռագրից նաեւ շատ ուրիշներ էլ են օգտուել։ Մեծ հռչակ է ունեցել Սանահինի «Ճաշոց»ը։ Արուեստի բացառիկ նմոյշ է 1211 թուականին ստեղծուած Յակոբ Գրչի եւ Մարգարէ Նկարչի Աւետարանը։ Այստեղ է, որ խորանների սրբազան վերնամասերում տեղ են գտել իշխանական ծագում ունեցող մի աղջիկ եւ մի տղայ՝ ձեռքին մեծ ձուկ. դիմացից աւետարանական համաբարբառների միջից, լսւում է աշխարհիկ մի անկեղծ ձայն՝ հասնելով մինչեւ մեր ականջը. «Շերանիկ, քանի գաս՝ ձուկ բեր»։

Ըստ երեւոյթին Շերանիկը կամ Շերենիկը ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ Սանահինի այն մեծահարուստ Շերենիկի յաջորդը, որի մասին 1152 թուականի արձանագրութիւնն ասում է. «... Տուաք զայգին Սարգսի տանն Սարգսի՝ Շերենկանն որդւոյն»։ Ուստի նշուած ձեռագրում առկայ են իրական դիմապատկերներ։

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Զարաշուք իրականութիւնը անկարելի էր պահել Ապտիւլ Համիտէն եւ անմիջապէս իրողութիւնը իմաց տրուեցաւ իրեն։

Կը կարծուէր որ այս լուրը ա՛լ աւելի սոսկալի բարկութեան մը պիտի մատնէր բռնակալը, սակայն այդպէս չեղաւ։ Ապտիւլ Համիտ պարտիզպան Խոմէրի աղայի սպաննուած գտնուելուն լուրը լսեց տարօրինակ հանդարտութեամբ մը։ Կարծես առտուընէ ի վեր կրած յուզմունքը ա՛լ անզօրութեան մատնած էին իր ջիղերը։

Մոլորուն աչքերով, կարծես երազի մը մէջ, մտիկ ըրաւ ինչ որ իրեն պատմեցին առերեւոյթ հանդարտ կերպարանքով մը։ Միայն իր ստորին շրթունքը տեւեն տեւեն կը դողդղար, մատնելով իր տագնապը։

Յետոյ ուզեց որ Զէրքէզ Մէհմէտ փաշա, իր սիրական ու հաւատարիմ պալատականը, մանրամասնօրէն հարցաքննէ Շիւքրի պէյը, այն մասնաւոր խուցին մէջ որուն ետեւ մասնաւոր թաքստոց մը կար, ուրկէ ինք կրնար ծածկաբար լսել ամէն բան։

Հրամանը անմիջապէս գործադրուեցաւ։

ԺԲ.

ՇԻՒՔՐԻ ՊԷՅԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ հարիւրապետ Շիւքրի պէյ մտաւ այն սրահը ուր իր տեղեկատուութիւնը պիտի ընէր, արդէն գրասեղանի մը քով բազմած գտաւ Զէրքէզ Մէհմէտ փաշան, որուն մօտ կը գտնուէին նաեւ առաջին քարտուղար Թահսին փաշա, ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա եւ ուրիշ երկու երկրորդական քարտուղարներ որոնք զատ սեղանի մը շուրջը նստած էին։

— Շիւքրի պէյ, սկսաւ Մէհմէտ փաշա մեղմ ու քաջալերիչ ձայնով մը, մեր վեհափառ տէրը շատ գոհ է ձեզմէ ձեր ցոյց տուած փութկոտութեան եւ գործունէութեան համար…

— Աստուած երկար կեանք պարգեւէ մեր տիրոջ, փութաց պատասխանել սպան խորին ակնածանքով բարեւ մը տալով։

— Դուք ձեզի յանձնուած պաշտօնը յաջողութեամբ կրցաք կատարել, եւ եթէ Խոմէր աղան կենդանի չկրցաք հոս բերել, ապահովաբար յանցանքը ձերը չէ։

— Ափսոս որ քիչ մը ուշ հասանք։

— Մի՛ աճապարէք պատասխանելու եւ սպասեցէք որ խօսքս աւարտեմ… հիմա ձենէ մանրամասն տեղեկութիւններ ուզելով մեր նպատակն է ոչ թէ ձեզ հարցաքննութեան ենթարկել, այլ՝ այդ տեղեկութիւններուն շնորհիւ ձեռք ձգել այս նոր ոճիրը գործող անձերը, որոնք ապահովաբար կամ նախորդ ոճիրները կատարող նոյն անձերն են եւ կամ անոնց համախոհները։

— Այս մասին բնաւ տարակոյս չկայ, արդէն նշանը մէջտեղն է, աճապարեց կրկին պատասխանելու Շիւքրի պէյ որ հակառակ իրեն եղած արգելքին չէր կրնար լեզուն բռնել եւ կ'ուզէր ժամ առաջ ամէն բան ըսել։

— Կրկին կը խնդրեմ մի աճապարէք ըսաւ Մէհմէտ փաշա քիչ մը ձայնը խստացնելով, ձեր խօսքերը մեծ կարեւորութիւն եւ կշիռ պիտի ունենան մեր ապագայ խուզարկութիւններուն համար, ուստի պէտք է որ ուշի ուշով ձեր պատասխանները տաք, առանց ամենափոքր մանրամասնութիւն մոռնալու կամ զանց ընելու… ասով միայն կրնաք ա՛լ աւելի արժանանալ մեր վեհափառ տիրոջ գոհունակութեան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(47 — Շար.)

L'ETRANGER

Qui aimes-tu le mieux, homme énigmatique, dis ? ton père, ta mère, ta sœur ou ton frère ?

— Je n'ai ni père, ni mère, ni sœur, ni frère.

— Tes amis ?

— Vous vous servez là d'une parole dont le sens m'est resté jusqu'à ce jour inconnu.

— Ta patrie ?

— J'ignore sous quelle latitude elle est située.

— La beauté ?

— Je l'aimerais volontiers, déesse et immortelle.

— L'or ?

— Je le hais comme vous haïssez Dieu.

— Eh ! qu'aimes-tu donc, extraordinaire étranger ?

— J'aime les nuages... les nuages qui passent... là-bas... là-bas... les merveilleux nuages !

CH. BAUDELAIRE

ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

Ամէնէն շատ ո՞վ կը սիրես, խորհրդաւոր մարդ, ըսէ՛, հա՞յրդ, մա՞յրդ, քո՞յրդ թէ եղբա՞յրդ :

— Չունիմ ոչ հայր, ոչ մայր, ոչ քոյր, ոչ եղբայր :

— Ընկերնե՞րդ :

— Ըսիր բառ մը՝ որուն իմաստը ցարդ չեմ կրցած հասկնալ :

— Հայրենի՞քդ :

— Կ'անգիտանամ թէ ո՛ւր է ան :

— Գեղեցկութի՞ւնը :

— Պիտի ուզէի զայն սիրել՝ աստուածուհի եւ անմահ :

— Ոսկի՞ն :

— Ես զայն կ'ատեմ՝ ճիշդ ինչպէս դուն կը խորշիս Աստուծմէ :

— Ա՛, տարօրինակ օտարական, ո՞րն է ուրեմն սիրածդ :

— Ես կը սիրեմ ամպերը ... ամպերը որ կ'անցնին ... հունա՛... հունա՛... ամպերը կախարդական :

Թարգմ. Զ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ENIVREZ-VOUS

Il faut être toujours ivre. Tout est là ; c'est l'unique question. Pour ne pas sentir l'horrible fardeau du Temps qui brise vos épaules et vous penche vers la terre, il faut vous enivrer sans trêve.

Mais de quoi ? De vin, de poésie ou de vertu, à votre guise. Mais enivrez-vous.

Et si quelquefois, sur les marches d'un palais, sur l'herbe verte d'un fossé, dans la solitude morne de votre chambre, vous vous réveillez, l'ivresse déjà diminuée ou disparue, demandez au vent, à la vague, à l'étoile, à l'oiseau, à l'horloge, à tout ce qui fuit, à tout ce qui gémit, à tout ce qui roule, à tout ce qui chante, à tout ce qui parle, demandez quelle heure il est ; et le vent, la vague, l'étoile, l'oiseau, l'horloge, vous répondront : « Il est l'heure de s'enivrer ! Pour n'être pas les esclaves martyrisés du temps, enivrez-vous sans cesse ! De vin, de poésie ou de vertu, à votre guise ».

CH. BAUDELAIRE

ԳԻՆՈՎՑԷ՛Ք

Տեւապէս գինով ըլլալ: Կարեւորը աս է. այս է հարցը միակ: Չզգալու համար ձեր ուսերը փշրող եւ ձեզ հողին կքող Ժամանակին բեռը ահաւոր՝ անհրաժեշտ է գինովնաք, եւ անընդհատ :

Ինչո՞վ սակայն: Գինիով, բանաստեղծութեամբ կամ առաքինութեամբ, ըստ կամս : Բայց՝ գինովցէք :

Իսկ թէ պատահի, երբեմն, պալատի մը սանդուխներուն վրայ, փոսի մը թարմ դալարիքին վրայ, կամ ձեր սենեակին մենութեանը մէջ տրտում, արթննաք, գինովութիւնը նուազած կամ սթափած, հարց տուէք հովին, ալիքին, աստղին, թռչունին, ժամացոյցին ամէն ինչի որ կը փախչի, ամէն ինչի որ կը հեծէ, ամէն ինչի որ կը թաւալի, ամէն ինչի որ կ'երգէ, ամէն ինչի որ կը խօսի, հարց տուէք թէ քանին է ժամը. եւ հովը, ալիքը, թռչունն ու ժամացոյցը պատասխանեն պիտի ձեզի. ժամն է գինովնալու : Չվերածուելու համար Ժամանակի բազմաչարչար գերիներուն՝ անընդհատ գինովցէք: Գինիով, բանաստեղծութեամբ կամ առաքինութեամբ. ըստ կամս :

Թարգմ. Զ. Գ.

L'ALBATROS

Souvent, pour s'amuser, les hommes d'équipage
Prennent des albatros, vastes oiseaux des mers,
Qui suivent, indolents compagnons de voyage,
Le navire glissant sur les gouffres amers.

A peine les ont-ils déposés sur les planches,
Que ces rois de l'azur, maladroits et honteux,
Laissent piteusement leurs grandes ailes blanches
Comme des avirons traîner à côté d'eux.

Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule !
Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laid !
L'un agace son bec avec un brûle-gueule,
L'autre mime, en boitant, l'infirme qui volait !

Le Poète est semblable au prince des nuées
Qui hante la tempête et se rit de l'archer ;
Exilé sur le sol au milieu des huées,
Ses ailes de géant l'empêchent de marcher.

CH. BAUDELAIRE

ԱԼՊԱԹՐՈՍԸ

Նաւաստիները յաճախ իբր զբօսանք կը բռնեն
Ալպաթրոսներ՝ ծովերու թռչո՛ւնն այդ մեծ ու շքեղ,
Որոնք կուգան, ուղեկից ընկերներու պէս մէկտեղ
Շոգենաւին հետ սահող դառն անդնդոց վրայէն :

Սակայն հազիւ թէ դրուած տախտակներուն վրայ զետնի,
Այդ կապոյտի արքաներն՝ ամօթահար, անճարակ՝
Խեղճուկ մը վար կը ձգեն թեւերնին լայն ու ճերմակ,
Զերթ քովերնէն քաշքշուող, ջուրը ակող զոյգ մը թի :

Այս ուղեւորն օդաչու ի՛նչ ձախլիկ է ու անկամ.
Ան քիչ մ'առաջ ա՛յնքան վեհ, ինչպէ՛ս տըգեղ է հիմա.
Մին ծխամորճ մը խրբել կտուցին մէջ կը ջանայ,
Կը կաղայ միւսն հէքին պէս, որ կը թռէ՛ր յարաժամ :

Կը նմանի բանաստեղծն այս իշխանին ամպերու՝
Որ փոթորկին մէջ կ'երթայ եւ է նետին անտարբեր.
Աքսորական հողին վրայ՝ ուրկէ կ'ելլեն հայհուչներ,
Անոր թեւերն հսկայի զինք կ'արգիլեն քալելու :

Թարգմ. Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բժիշկը զարմացաւ: Ֆանթին աւելի աղէկ էր: Նեղութիւնն աւելի քիչ էր: Երակը աւելի ուժով կը զարնէր: Նորեկ կենդանութիւն մը յանկարծ հոգի կուտար այդ հալումաշ խեղճ էակին:

— Տոքթէօր, կրկնեց Ֆանթին, քոյր Սէնփլիս ըսա՞ւ ձեզի թէ պարոն քաղաքապետը մանկիկը բերելու գացած է:

Բժիշկը լռեց եւ ցաւալից յուզումներէ զգուշանալ պատուիրեց: Զուտ «քինքինա»յի դեղաջուր մը տուաւ նաեւ ամոքիչ ջուր մը խմցնել պատուիրեց եթէ գիշերը տենդը բռնելու ըլլար: Մեկնելու ատեն քոյրին ըսաւ.— Աւելի աղէկ է: Բարեբախտութեամբ, եթէ իրօք վաղը պարոն քաղաքապետը մանկան հետ վերադառնայ, ո՛վ գիտէ, շատ զարմանալի տագնապներ կան. մեծ ուրախութեանց յանկարծ առաջքը առնուած բան մը. քաջ գիտեմ որ ասիկա գործարանական եւ շատ յառաջացած հիւանդութիւն մըն է, բայց անանկ գաղտնիքներ են ասոնք որ... Գուցէ պիտի ազատենք հիւանդը:

ԳԼՈՒԽ ԽԸ

ՃԱՄԲՈՐԴԸ ՀԱՍՆԵԼՈՎ ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԵԿՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԷ

Երեկոյեան ժամը ութին Նամակատան մեծ դռնէն Արաս մտաւ այն կառքը զոր ճամբան թողուցինք: Կառքէն այն մարդը զոր դիտեցինք մինչեւ այս րոպէ, անմտադիր կերպարանքով մը պատասխաններ տուաւ պանդոկին ծառաներուն, որոնք հարցումներ ընելով փոյթ կը ցուցնէին իր կամքը կատարելու. օգնական ձին ետ ղրկեց եւ պզտիկ ճերմակ ձին ալ ինքը տարաւ ախոռը կապեց, յետոյ վարի յարկը գնդախաղի սրահը մտաւ, դուռը գոցեց, նստաւ եւ սեղանի մը վրայ կռթնեցաւ: Տասնեւչորս ժամ տեւած էր այս ճամբորդութիւնը զոր վեց ժամուան մէջ ընել կը կարծէր: Ինքզինքը կ'արդարացնէր գիտելով որ յանցանքը իրը չէր. բայց ի ներքուստ չէր նեղանար այդքան ուշացած ըլլալուն համար:

Պանդոկապետուհին եկաւ:

— Պարոնը պիտի պառկի՞, պարոնը պիտի ընթրէ՞:

Մարդը բացասական նշան մը ըրաւ գլխով:

— Ձիապանը կ'ըսէ թէ պարոնին ձին շատ յոգնած է:

Հոս, լռութիւնը խզելով պատասխանեց.

— Ձին միթէ վաղը պիտի չկրնա՞յ դարձեալ ճամբայ ելլել:

— Ո՛հ, պարոնը առնուազն երկու օր հանգչելու պէտք ունի:

— Նամակատունը միթէ այս չէ՞:

— Այո, պարոն:

Պանդոկապետուհին նամակատունը տարաւ մարդը. ասիկա իր անցագիրը ցոյց տուաւ եւ հարցուց թէ կարելի՞ էր արդեօք նոյն գիշերը սուրհանդակի կառքին հետ Մ... վերադառնալ, երբ իմացաւ որ սուրհանդակին քովի տեղը պարապ էր, իրեն համար պահեց զայն եւ վարձքը վճարեց: — Պարոն, ըսաւ բաժապետը, առաւօտուն ժամը ճիշդ մէկին մեկնելու համար պէտք է որ հոս գտնուիք: Յետոյ դուրս ելաւ մարդը եւ սկսաւ շրջիլ քաղաքին մէջ:

Արաս առաջին անգամ եկած էր. փողոցները մութ էին. կը քալէր առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթայ: Բայց կ'երեւար թէ դիտմամբ չէր հարցներ անցորդներուն իր ո՛ւրկէ երթալու պարտաւորիլը: Քրէնչոն անուն առուակէն անցաւ եւ ինքզինքը նեղ եւ պզտիկ փողոցներու լաբիւրինթոսի մը մէջ գտնելով մոլորեցաւ: Տեղացի մը ձեռքը մեծ լապտեր մը ունենալով կ'երթար: Պահ մը վարանելէ ետք, որոշեց այս տեղացին դիմել, բայց նախ առջեւը եւ ետին նայեցաւ՝ կարծես վախնալով որ ուրիշ մը չլսէ իր ընելիք հարցումը:

— Պարոն, ըսաւ կը հաճի՞ք ըսել ինծ թէ ո՞ւր է արդարութեան պաշտօնատունը:

— Տեղացի չէք եղեր, պարոն, պատասխանեց տեղացին, որ բաւական ծեր մարդ մըն էր. ապա ուրեմն հետս եկէք: Ճիշդ դէպի արդարութեան պաշտօնատունին, այսինքն կուսակալին ապարանքին կողմը կ'երթամ. վասնզի հիմա պաշտօնատունը կը նորոգուի, եւ դատաստանական նիստերը առժամանակեայ կերպով կուսակալին ապարանքին մէջ կ'ըլլան:

— Միթէ հո՞ն կը գումարուի եղեռնական ատեանը:

— Անշուշտ, պարոն. ինչ որ այսօր կուսակալի ապարանք է, յեղափոխութենէ առաջ առաջնորդարան էր: Պ. տը Քոնզիէ որ 1782ին եպիսկոպոս էր, մեծ սրահ մը շինել տուաւ. ահա այդ մեծ սրահին մէջ կը գումարուին դատավարութիւնները:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

HYMNE

A la très chère, à la très belle
Qui remplit mon cœur de clarté,
A l'ange, à l'idole immortelle,
Salut en l'immortalité.

Elle se répand dans ma vie
Comme un air imprégné de sel,
Et dans mon âme inassouvie
Verse le goût de l'éternel.

Sachet toujours frais qui parfume
L'atmosphère d'un cher réduit,
Encensoir oublié qui fume
En secret à travers la nuit,

Comment, amour incorruptible,
T'exprimer avec vérité ?
Grain de musc qui gis invisible,
Au fond de mon éternité !

A la très bonne, à la très belle
Qui fait ma joie et ma santé,
A l'ange, à l'idole immortelle,
Salut en l'immortalité !

CH. BAUDELAIRE

ՕՐՀՆԵՐԳ

Սիրելագոյն, գեղեցկագոյն
Կընոջ, որ փայլ սրտիդ կուտայ,
Հըրեշտակի՛ն, կուռքի՛ն անմահ՝
Անմահութեան մէջը ողջո՛յն :

Կը տարածուի կեանքիս մէջ ան,
Աղով զեղուն օդի մը պէս.
Եւ իմ անյագ հոգիէս ներս
Կը հեղու համն յաւերժութեան :

Բուրապարկի՛կ միշտ թարմ՝ խնկող
Օ՛դը խուցի մը սիրելի,
Բուրվա՛ռ լքուած ի գիշերի՝
Որ կը մխայ գաղտ ու անշող :

Ինչպէս կրնամ քեզ, սէ՛ր անեղծ,
Նըկարագրել ճշմարտապէս,
Քեզ, մուշկի հա՛տ, զոր ձեռք մ'անտես
Յաւերժօրէն մէջս թաղեց ...

Ազնուագոյն, գեղեցկագոյն
Կընոջ, որ ի՛նձ կեանք, խինդ կուտայ,
Հրեշտակի՛ն, կուռքի՛ն անմահ՝
Անմահութեան մէջը ողջո՛յն :

Թարգմ. Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

ՏԻԿԻՆ ՄԻՔԱՅԷԼ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արաքսի Կիւլէսէրեան, Չէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահած է Փետր. 9ին, 62 տարեկանին, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Փետր. 14) առաւօտ, ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին:

Մահազդին մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժէռոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Սահակ Յարութիւնեանի, ընկեր Կարպիս Յարութիւնեանի եւ ընկերուհի Ալիս Յարութիւնեանի իրենց սիրեցեալ տիկնոջ եւ մօր Տիկին Արմաւենի Յարութիւնեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝
ԺԱՆ ՌՕՇԻ
Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամատուններուն:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033–0212

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Գրադարանը որ կը գտնուի եկեղեցւոյ գետնայարկը, բաց է հասարակութեան, ամէն Կիրակի առաւօտ, ժամը 10էն 12:

Rive Gauche
IMMOBILIER

Directeur

Jacques TORANIAN

42 Bd. Arago, PARIS
— Métro : Gobelins —
Tél. : POR. 03-94 — JUS. 01-56

Vous propose deux affaires sélectionnées :

PARIS : Studio, entrée, cuisine, douches, W. C., chauffage central, sur rue, location assurée par nos soins 5400 francs annuel.
Prix de vente 54.000 francs

CHARTRES : Bien situé. Immeuble de rapport, loué à la Société Velosolex, comprenant grand magasin, nombreuses dépendances, pavillon pour personnel et bel appartement de 5 pièces. Le tout en parfait état — Prix 140.000 francs.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

13 Փետրուար, Երեքշաբթի.— Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան, տեղի կ'ունենայ մոմավառութիւն (Մլէտ):

14 Փետրուար: Չորեքշաբթի.— Տեառնընդառաջ: Տօն է քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին:

18 Փետրուար, Կիրակի.— Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու եւ դպիրներու.— Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքեարպէյտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբրիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըրմճեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գարեհին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիգամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ, քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծօրթուեանի, Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի եւ Եսայի քհնյ. Ալթունեանի հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ:

BAIL A CEDER

Դերձակի խանութ մը, 16րդ թաղամասին մէջ, ուր կարելի է նաեւ ուրիշ առեւտուր ընել: Գին 15 հազար ֆրանք: Մատչելի վարձք: Դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր բացի Կիրակիէ եւ Երկուշաբթիէ:

13, Ave. Théophile-Gautier
PARIS (16e)

կամ հեռաձայնել՝
MIRabeau 47-73

CARNAVAL DE BINCHE
ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքում՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէր–մինիւսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վէրվէն, Մօպէօժ ճամբով:

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ'ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առտենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան ապրող իր ծնողքը կը փնտռեն Աշտոյեան Արշակ կամ «Աշիկ», ծնած Լենինական 1923 Նոյեմբեր 25ին: Հայրը՝ Յարութիւն Աշտոյեան, մայրը՝ Շուշանիկ: Կը կարծուի թէ Արշակ Մարսէյլ կը գտնուի: Իրմէ կամ իր ծանօթներէն կը խնդրուի հաճիլ հաղորդել.—

KINETIAN HOVSANNA
Sœur Marie-Elie
6, Place Christin
39 — ST. CLAUDE

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմի[տէ]... Ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւ[իրէ] Մարսէյլի եւ շրջանի մարմիններու [եւ] խումբերու ներկայացուցիչները Շաբ[աթ] 10 Փետր. եւ Կիրակի 11 Փետր., «Ահա[րոնեան]» ակումբի մէջ:

Շաբաթ օրուան նիստը՝ ժամը 20,30[ին]

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութ[եան] խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ [իր] բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Փե[տր.] 12ին, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան, Մեթ[րօ] Քատէ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

1968ի առաջին հաւաքական այցելութիւնը
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ Ապրիլ 10ին — ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 25ին
Երթուդարձ օդանաւով 1900 ֆրանք

Արձանագրութեան համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15–18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 46·94·11):

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 145 Ռիւ Պարապան: Հեռաձայն 60·01·11:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՑԵԱՆԻ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 13 FEVRIER 1968

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11135 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.135

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԻ ՎԱԽԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՔԷ ՍԱՆՀԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ՁԷ ՍԿՍԱԾ

Հակառակ Պաշտպանութեան նախարարութեան հերքումներուն, միջազգային շրջանակներուն մէջ միշտ այն վախը կայ թէ Ամերիկա կրնայ հիւլէական զէնք գործածել Քէ Սանհի մէջ : Այս տեսակէտին ի նպաստ կը յիշուի Նիւզ Ուիքի հրատարակած կարգ մը լուրերը, ըստ որոնց ամերիկեան բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Ուիլըր յայտարարած է թէ Քէ Սանհը պէտք է պաշտպանել «ամէն գնով» : Այս «ամէն գնով»ն է որ մտածել կուտայ հիւլէական զէնքի մասին : Այս խօսքերը արտասանած է ծերակուտական ժողովի մը գոնփակ նիստին : Ամէն պարագայի մէջ, հիւլէական զէնք գործածելու հաւանականութիւնը չէ հերքուած :

Կը չեշտուի նաեւ թէ Ճոնսըն գրաւոր խոստում առած է սպայակոյտի պատասխանատուներէն, որ ամէն բան պիտի ընեն Քէ Սանհը չկքելու համար : Հոս ալ, բոլորին միտքը հիւլէական զէնքի կ'երթայ : Այս ամբողջին կողքին, յիշենք նաեւ թէ Անգլիոյ վարչապետը՝ Հարոլտ Ուիլսըն, Ուաշինթընէն մեկնելէն առաջ, յայտարարած է թէ աղէտալի կ'ըլլայ եթէ Ամերիկա հիւլէական զէնք գործածէ : Ուիլսըն «խենթութիւն» որակած է նման վարկած մը, Հեռատեսիլէն տրուած իր տեսակցութեան ընթացքին :

Վիէթնամի մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է Քէ Սանհ եւ Հիւէ, բայց քանի մը օրէ Սայկոն աւելի հանդարտ է, շուկաները բաց են, ժողովուրդը կրկին անվախ կը պտըտի ու գնումներ կ'ընէ : Հիւէի մէջ կռիւները կատաղի են : Մարինները վերագրաւած են քաղաքին հարաւային մասը : Իսկ Քէ Սանհի համար, Ամերիկացիք կը սպասեն Վիէթքոնկ մեծ յարձակումի մը : Կ'ըսուի թէ 65 հազար Վիէթքոնկ կայ՝ պատրաստ կրակը նետուելու :

Միւս կողմէ Խորհ. Միութիւնը սկսած է ճնշում բանեցնել Միացեալ Նահանգներուն վրայ, որպէսզի ընդունին բանակցուած լուծում մը : Այս առընչութեամբ առաւելագոյն չափով կ'օգտագործէ այն յայտարարութիւնները զորս Հանոյի կառավարութիւնը ըրած էր առջի օր, Փըրանսական մամուլի գործակալութեան թղթակիցին, որ տեսակ մը «բաց դուռ» էր բանակցութեան : Մոսկուա կը պնդէ որ բանակցութիւն ըլլայ ցորչափ ուշ չէ տակաւին : Այս «խրատները» կը տրուին գլխաւորաբար Թաս գործակալութեան մէկ հաղորդումով, զոր կը հրատարակէ Պրաւդա : Դէտներու կարծիքով, Ռուսերուն ըսածն այն է թէ անզարմելին չգործուած (պատերազմի սաստկացում առանց հակակշռի), պէտք է խաղաղութեան որեւէ կարելիութիւն ձեռքէ չհանել : «Աւելին է կամ երբեք, մենք ենք ձեզի ըսողը : Եթէ Միացեալ Նահանգները խուսափէս բանակցելու տրամադիր են, ո՞վ արգելք կ'ըլլայ որ օգտագործեն Հանոյի կառավարութեան եւ ազատագրութեան Ազգ. ճակատի առաջարկները » : Այս է Թասի ոճը :

× Ամերիկեան մասնագիտացած սպարկութեանց համաձայն հարաւային Վիէթնամի գաղթականներու ամբողջ թիւը 521 հազարի հասած է :

× Նիւ Եորք Հերըլտ ամերիկեան հանրային կարծիքի քննութեան մէկ արդիւնքը կը հրատարակէ Երկուշաբթի օրուան իր թիւին մէջ : Ասկէ կը պարզուի որ մինչ Դեկտեմբեր 1967ին Ամերիկացիներու 61 առ հարիւրը կողմնակից էր Վիէթնամի պատերազմին, Փետրուարին, այսինքն Վիէթքոնկի յարձակումէն ետք, այդ համեմատութիւնը բարձրացած է 74 առ հարիւրի : Բայց այդ համեմատութիւնը իր գագաթնակէտին հասած էր անցեալ Յուլիսին 83 առ հարիւրով :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՐԷՖԻ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Ֆրանքօ-իրաքեան զեկոյցը, հրատարակուած Զօր. Արէֆի Փարիզ այցելութեան առթիւ, շատ բան չըսեր քարիւղային համաձայնութիւններու կամ զէնքի հայթայթումի մասին :

Երկու ղեկավարները համաձայն են որ կարգադրութեան ոչ մէկ կարելիութիւն կայ ցորչափ գրաւուած հողերը չեն պարպուած : Զեկոյցը կ'անդրադառնայ նաեւ տնտեսական լայն համագործակցութեան մը : Գալով զէնքի հայթայթումի հարցին, հազիւ ակնարկը կայ, չեշտելով թէ «Միրաժ» օդանաւեր հայթայթել Իրաքի իբրեւ նպատակ ունի գլխաւորաբար իր անկախութիւնը ապահովել եւ օժանդակել խաղաղութեան պահպանման :

Գահիրէի մէջ, ուր հանգիպած էր, Պաղտատ վերադառնալէ առաջ, Զօր. Արէֆ յայտարարած է.— « Ֆրանսական Պետութեան նախագահը մեծ հասկացողութիւն ցոյց տուաւ մեր տեսակէտին նկատմամբ : Փարիզի խօսակցութիւններս արդիւնաւոր եղան » :

× Իսրայելեան մամուլը խստօրէն կը քննադատէ Ֆրանսան որ «երթալով կը հեռանայ չէզոքութենէն եւ Արաբներու կողքին կը կենայ » : Ճերուզալէմ Փոսթ կը գրէ նոյնիսկ .— « Զօր. տը Կոլ այսօր աւելի զգայուն կը թուի անմիջական շահերու, ինչպէս քարիւղային բաժիններ քան ռազմագիտական լայն նպատակներու հետապնդումին հանդէպ : Պատրաստ է ձգելու որ Փարիզ այցելող արաբ ղեկավար մը զրպարտէ Պետութիւն մը որու հետ, Ֆրանսա դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ ունի» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ աղբահաւաքները ինը օրուան գործադուլէ ետք, որոշեցին աշխատիլ : Քաղաքը հարիւր հազար թոն աղբերու մէջ մնացած է եւ առնէտներն ու համարաճարակը կը սպառնան :

ՊԱՐՍԻՑ շահը Վիէննա հասած է բժշկական քննութեան ենթարկուելու համար Փրոֆ. Ֆելլինկէրի բուժարանը : Կ'ըսուի թէ Շահը երիկամներէն կը տառապի եւ քանէրի մասին ալ կը խօսուի : Կինը Կրընոպլի Ողիմպիականներուն եկած է, ուր պիտի գայ նաեւ Շահը Վիէննայի քննութիւններէն ետք :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտուններու աշխատանքներու արդիւնքին համաձայն, մարդկութիւնը ջուրի պակասէ պիտի տառապի 2000 թուականին :

ՓԵՇՏԱՅԻ համալսարանի համադումարին որ պիտի գումարուի Փետրուար 26ին, համալսարանի վաթսուն կուսակցութիւն պիտի մասնակցին : Եուկոսլաւիոյ կուսակցութիւնը չէ հրաւիրուած, 12 ուրիշներ ալ յայտնած են թէ կը մերժեն ներկայ ըլլալ, անոնց մէջ՝ Քուպա :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ խորհրդարանի անդամ եւ նախկին նախարար՝ Քասըմ Կիւլէք յայտարարած է թէ բերանացի հաղորդագրութիւն մը ունի՝ Թուրքիոյ ուղղուած յոյն պարագլուխներու կողմէ, ուր կ'ըսեն թէ Յունաստան պատրաստ է լուծում մը գտնելու Թուրքեւյոյն բոլոր առկախ հարցերուն : Կիւլէք Աթէնքի մէջ տեսնուած է վարչապետ Փափատոփուլոսի հետ : Կիւլէք աւելցուցած է.— « Փափատոփուլոս ըսաւ ինծի որ Յունաստան մտահոգ է ի տես աճող վտանգին արեւելեան Միջերկրականի մէջ » :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ կառավարութիւնը արտօնութիւն տուաւ որ Ռեժիս Տըպրէ ամուսնանայ : Տըպրէ — որ երեսուն տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է — պիտի ամուսնանայ Վենեզուելացի 25 տարեկան աղջկան մը հետ, զոր ճանչցած է չորս տարի առաջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ընկերաբանները «ամուսնութեան փորձ»ի դրութիւն մը կ'ուզեն ստեղծել, տրուած ըլլալով որ «ամուսնութիւնը այլեւս չի համապատասխաներ արդիական ընկերութեան կարիքներուն » : Ամուսնալուծումներու համեմատութիւնը այնպիսի աստիճանի հասած է, որ չորսի վրայ մէկ զոյգ կը բաժնուի : Զանազան բժիշկներ լուծումներ կ'առաջարկեն : Ընդհանրապէս «փորձի ամուսնութիւն » մը այլ խօսքով ազատ կենակցութիւն, յետագային ամուսնանալու մտադրութեամբ :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ մէջ տուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը չեշտած է թէ Ֆրանքեւգերման գործակցութիւնը անհրաժեշտ է :

«ԱՅՍ ԱՄԵՐԻԿԱ՞Ն Է ՈՐ ՊԻՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ»

Աքշամի մէջ, Ջէթին Ալթան կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը, պոռչտուքներով (որ տոլար ուզելու ձեւ մըն է թէ բեւս), նաեւ թրքական յաւիտենական խաղերու եղանակով, զորս դժուար թէ հասկնայ Ամերիկան, ինչպէս երէկ չհասկցաւ Եւրոպան : Ճանչնալու համար Թուրքիան, մասնագէտը պէտք է փնտռել այն ժողովուրդներուն մէջ, որոնք ծանօթ են Թուրքին խօսքին եւ ցեղային հնարքներուն, — առոնց ծանօթ չէ Ամերիկան, որու կը ներկայացնենք այս յօդուածը առ ի վայելում եւ ըմբոշխնում. —

— Ո՞ւր են այն մարդիկը, որ մեր երկրին ոտքը — ձեռքը ամբողջէս կապկպելէ ետք Ամերիկայի յանձնեցին եւ ըսին . — Ալ առանձին չենք, Ամերիկա մեզ կը պաշտպանէ :

Ո՞ւր են այն միամիտները, որոնք կը պոռպռային թէ Ամերիկա մեր պահապանն է, առանց Ամերիկայի չենք կրնար ապրիլ, Ամերիկա եթէ մեզի զէնք չտայ, մեր մուխը կը մարի, Ամերիկա մեր ամէն ինչն է, մեր էֆէնտին, մեր առաջնորդը, մեր ապաւէնը :

Ո՞ր Ամերիկան : Ա՞ն Ամերիկան, որ չէ կրնար իր մէկ նաւը պաշտպանել Հիւսիսային Քորէայի, եւ իր դեսպանատունն ալ՝ Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ : Ա՞ն Ամերիկան, որ Ասիոյ մէջ տեսէք թէ ինչ վիճակներու ենթարկուեցաւ, հակառակ անոր որ մեզի տուած զէնքերէն հազար անգամ աւելին սպառեց :

Հիմա տեսէք այն պետութիւնը, որուն կապած էինք Թուրքիոյ ճակատագիրը : Ափ մը Ասիացիներու առջեւ քրիկ քրիկ եղաւ եւ իր ռազմագիտութիւնը վաղուց սնանկացաւ հայդուկներու արդիական կռիւին դիմաց : Եւ ըսել որ խորհեր էինք թէ առանձին չենք, այդ ժամանակավրէպ ռազմագիտութեան կապեր էինք Թուրքիոյ բախտը : Եթէ երբեք Թուրքիոյ ռազմական մեքենան զերծ պահէինք Ամերիկեան մեթոտներէն եւ համաժողովրդային պաշտպանողական մը հիմնած ըլլայինք, այսօր կ'ունենայինք այնպիսի ուժ մը՝ որ կրնար Ամերիկայի անգամ յաղթել :

Երբ Ամերիկա իր փուկ զէնքերով եւ տարին երեք հարիւր միլիառ ծախսելով պարտութեան կը մատնուի, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ Թուրքիա ինքզինք պաշտպանէ հին օրերէ մնացած ռազմագիտայքով մը, որուն պահեստի կազմածներն անգամ տրուած չեն : Ասիկա ամէնէն փառաւորն էր այն զազրքներէն, զոր աշխարհակալները եւ անոնց մանկլաւիկները ճաշակել տուին Թուրքիոյ :

Անոնք որոնք Ամերիկան Թուրքիոյ պահապան հրեշտակը կը նկատէին, հարկաւ լսեցին թէ նախագահ Ճոնսըն Սպիտակ Տունէն երբ հեռաձայնով Սայկոնի ամերիկեան դեսպանատունը կը փնտռէր, զէմը գտաւ Վիէթնամի կէրիլլաները ...

Ա՞յս Ճոնսընն է որ մեզ պիտի պաշտպանէ, ա՞յս Ճոնսընն է որ առաջնորդ պիտի ըլլայ մեզի : Թուրքիա այս մարդուն յանձնուեր է, եւ ենթարկուեր անոր անբարեկիրթ խօսքերուն, նամակներուն, խելօք-խելօք անսացեր է անոր, գլուխ ծռեր է եւ լոկ քարիւղի համար 700 միլին ոսկի հարաճ տուեր է Ամերիկայի, որպէսզի առանձին չմնայ ...:

Իրականութեան մէջ Թուրքիա այսօր աշխարհի վրայ ամէնէն աւելի մինակ մնացած երկիրն է : Ապացոյց այն որ ՄԱԿի մէջ 4 քուէ ստացանք միայն : Մեզ ոչ Ամերիկան կրնայ պաշտպանել, ոչ ալ ՆԱԹՕի երկիրներէն մէկը, որոնց հետ դաշնակից ենք ամէն մեզքիս վրայ :

Տարիներէ ի վեր կը գրենք այս իրողութիւնները, եւ կը պնդենք թէ Թուրքիա զոհ կ'երթայ ուրիշներու եսասիրութեան, այնպիսի պետութիւններու, որոնք իրենց մէկ նաւն անգամ չեն կրնար պաշտպանել, ուր մնաց Թուրքիան ...:

Կը գրենք, չեն հաւատար մեզի, բայց յետոյ դէպքերը կուգան մի առ մի հաստատել մեր մատնանշումները : Մօտ ատենէն երեւան պիտի ելլէ այն անելը, որուն մատնուած է Թուրքիա, եւ այն ատեն դեռ քնացող մարդոց աչքերը պիտի բացուին, եւ իրենց գլուխները քարէ քար պիտի զարնեն ու պիտի հեծեծեն :

— Ա՜խ, մենք ի՜նչ ըրեր ենք :

Քառասուն տեսակ հաշիւներ խառնած ենք իրարու, կը սպասենք եւ կը յուսանք, միշտ ի խնդիր ամերիկեան շահամոլութեան :

Սպասեցէք նայինք, չիտակ պիտի ելլե՞ն ձեր հաշիւները :

Նկատի ունեցէք որ Միջին Արեւելքի համար Ամերիկա ծրագիր մը պատրաստեց, եւ Իսրայէլը յարձակումի մղեց արաբ աշխարհին վրայ, իբր թէ արաբական ազգայնականութիւնը կասեցնելու համար, արդիւնքը այն եղաւ որ Խորհ. մարտանաւերը աղուոր մը տեղաւորուեցան եւ խարսխեցին Միջերկրականի մէջ եւ ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմիղը մէկ վայրկեանի մէջ կորսնցուց իր ամբողջ ազդեցութիւնը :

Յունաստանի մէջ Ամերիկա պետական հարուած մը փորձեց, ընկերվարութեան ճամբան բանալով անոր առջեւ : Ամերիկա այսօր փէրիշան եղած է Հեռաւոր Ասիոյ մէջ, ի՞նչ պիտի ընենք վաղը, երբ նոր շարժում մը սկսի Յունաստանի մէջ, կամ նոր ճակատ մը բացուի Լատին Ամերիկայի մէջ :

Ալ գիտնանք թէ Թուրքիան լոկ կը պաշտպանուի Թուրքերու կողմէ : Եւ առաջին պայման է էֆէնտի չնկատել օտարական պետութիւն մը եւ անոր չյանձնուիլ ծրարուած ապրանքի մը նման :

1921ին, աշխարհի վրայ տարբեր Վիէթնամ մը կար, այն է՝ Մուսթաֆա Քեմալի հիմնած Թուրքիան : 1968ի Թուրքիոյ շրջանին հիացումով կը նայինք Հեռաւոր Ասիոյ ռազմիկներուն : Մինչդեռ 48 տարի առաջ անոնք մեր վրայ կը հիանային » :

ՍԱՆԱՀԻՆ ԵՒ ՀԱՂԲԱՏ

(ԱՅԴ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 1000ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հաղբատ – Սանահինեան մենաստանները, նուիրուած լինելով գրչութեան, դպրութեան, լուսաւորութեան, գիտութեան նպատակներին, միաժամանակ հանդիսանում էին քաղաքական կեանքի հետ կապուած կենտրոններ : Չմոռանանք, որ դրանք հիմնադրուած եւ հարստացուած էին թագաւորական ընտանիքների կողմից : Այդտեղ էին յաճախ թաղւում քաղաքական կեանքում մեծ դեր խաղացած գործիչներ՝ աւելի քան պատկառելի դարձնելով սրբավայրերի հեղինակութիւնը: Ըստ երեւոյթին, այդտեղ են պահուել նաեւ թագաւորական հին ու նոր դանազան ձեռագրեր, հրովարտակներ եւ թղթեր :

Հաղբատ – Սանահին մենաստանների աշխատանքների մէջ, առանձին տեղ էր գրաւում դաւանանքի անխառն ընթացքի պահպանումը՝ իրոլի թեւակոխելով ընդհուպ մինչեւ քաղաքական խոշոր իրադարձութիւնների ոլորտը : Ինչպէս երեւում է, այստեղ էր տեսական այն անխախտելի ամրոցը, որին բախւում էին յունամոլ գործիչները եւ Բիւզանդիոնի գործակալները՝ Անիի անկման նախօրեակին : Դրա փայլուն վկայութիւնն է քաղաքական առումով կասկածելի Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսին՝ Սանահնեցի Դիոսկորոս կաթողիկոսով փոխարինելու միջոցառումը : Ըստ երեւոյթին, դէպքերն այլ ընթացք կը ստանային, եթէ Գետադարձի կողմնակիցները նորից չհեռացնէին Դիոսկորոս Սանահնեցուն եւ տեղը չբազմեցնէին Պետրոս Գետադարձին: Շատ չանցաւ այդ օրից, երբ վերջինս Յոյներին յանձնեց քաղաքի մուտքերի բանալիները : Դիոսկորոսի առողջ եւ անդաւաճան վարքն էր պատճառը, որ իր միջավայրում նա մինչեւ վերջն էլ յորջորջուեց կաթողիկոս :

Յայտնի է նաեւ, որ այս նոյն միջավայրի այնքան անուանի գործիչ Գրիգոր Մագիստրոսն էլ գայթակղուեց՝ մտնելով Պետրոս Գետադարձի կուսակիցների շարքը : Սանահնեցիները կշտամբական նամակ են ուղարկել նրան՝ Հայոց Միջագետք: Գրիգոր Մագիստրոսը, որ արդէն զղջացել էր, տեսնելով Յոյների խաբէութիւնը, արտասուաթոր պատասխան է գրում նրանց, հաւատացնելով, որ երբեք պիտի չմոռանայ նրանց, ինչպէս «Այնոքիկ, որք վարեալք էին ի Բաբելոնէ ուխտելն առ Երուսաղէմ» : Ուշ էր արդէն: Սանահինը, սակայն, կայուն էր, արդարադատ ու ճշմարիտ՝ իր լեռնային անուաճ բարձունքների նման :

Կը կամենայինք գնահատականի խօսք ասել նաեւ Հաղբատ – Սանահինի այն դերի մասին, որ վերաբերում է Հիւսիսային Հայաստանում, Վրաստանում եւ Աղուանքում գտնուող հայ բնակավայրերի ազգային կեանքին հսկելու եւ «հովուելու» բնագաւառին : ԺԸ. դարի մի վաւերաթուղթ տալիս է մի հաղուագիւտ ցանկ, որն օգնում է տեսնելու հայ ժողովրդի ազգագրական լայնասփիւռ այն սահմանները, որոնց վրայ ժամանակին իր հոգեւոր իշխանութեան պահպանիչ թեւերն է տարածել Հաղբատը : Ըստ այդ վաւերաթղթի՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Աղուանքի թագաւորները Հաղբատի իրաւունքների տակ են դնում հայաբնակ եւ լուսաւորչական հետեւեալ թեմերը (տեղանունները՝ մասամբ աղաւաղուած).

« Ալաւեացն, Տաշիրն, եւ ամրոցն Լոռի ... Բազանց տախտն ... Խօրանուտակոտն... Հայունւոյ եւ Ծաղկունւոյ տախտըն ... Օձնու տախտն ... Թիֆլիզ քաղաքն, վերի Գորի, Սամշվիլդէն, Դմանիսն ու Բուղամու ձորն... վերի Ցխելվան, Թամարշէնն, Զօրինան, Չիխօրն, Սամծուէրն եւ Մծօվրէթն... Բրինձն, Նարաստեվն ... Սուրամն, Ղօփիցին, Ատենճ, Դիղոմն, Կախէթն, Շաքին, Վարխառն, Զուրբութի Ծայրն, բոլոր Սումխեթաց տանն, Նախէ գուռն, Ծապալայն, Ծալաէքրն ... Ախալքալաքն, Մամցխէն, ի Թմօգվին, Սաջաւախոն, Զաւլէն, Իմէրեթ, զԱրգանունն, Բոյբուլեանն, Քոբուլեանն, Աւանտալէն, Թառումն, Անօղվերն, Տայօղն, Գօրականն, Զօրաղեղն, Կայեանն, Կայ°եօնն, Աղէստաֆէն, Խօջաբաղարն, Մահկանն, Դաքէն, Շամքօրն, Շաքէն ... Գաւաղէնըն, Բարամն... Մանասն ... մինչեւ ի Վօղամած՝ իւրեանց շրջակայ գիւղերէիւքն » :

Այս տեղեկութիւնները միաժամանակ խօսում են ժողովուրդների բարեկամական փոխյարաբերութիւնների մասին : Պէտք է ասել, որ հէնց սկզբից Հաղբատն ու Սանահինը յարգալից վերաբերմունքի են արժանանում նաեւ վրաց թագաւորների եւ իշխանների կողմից : «Ոչ միայն թագաւորք Հայոց,— գրում է Յովհաննէս Ղրիմեցին,— այլեւ թագաւորք Վրաց պատուել կալան միշտ զայս աթոռ»: Որպէս օրինակ նա յիշում է «Դաւիթ որդի Գէորգեայ» արքային, «Գորգի քաջն՝ հայր Թամարայ թագուհւոյն », «Թամար թագուհուն »:

Այդ բարեկամութեան բազմանշանակ դրսեւորումներից մէկն է Յովհաննէս Սարկաւագի եւ Դաւիթ Վրաց թագաւորի մտերմութիւնը : «Քարթլիս Ցխովրեբա» երկի վրացի հեղինակը գրում է, թէ Վրաց Դաւիթ արքան, որ շատ էր սիրում Հայերին (եւ կինն էլ Հայ էր), գալիս է առ ոտն «հռետորի վարդապետի՝ ի Հաղբատ՝ Սարկաւագ անուն, խոստովանէր գնա զյանցանս իւր եւ կորացուցեալ զպատուական գլուխն՝ աւրհնէր ի նմանէ ... եւ զուարճանայր արքայն եւ գովէր զգեղեցկատիպ թարգմանութիւնն Հայոց»: Այդ թարգմանութիւնը, ինչպէս, հռչակաւոր էր, որովհետեւ նկատի ունէր Հաղբատի վերոյիշեալ թարգմանչական Սաղմոսարանը, գտնուած Յովհաննէս Սարկաւագի ձեռքով : Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ Վրաց Դաւիթ արքան այնքան լաւատեղեակ է եղել Հայոց լեզուին եւ դպրութեանը, որ նկատել է այդ Սաղմոսարանի ընտիր թարգմանութիւն լինելը : Ահա ազնիւ, ինքնաբուխ, հաբաշտ, խորամիտ եղբայրութիւն :

Հաղբատ – Սանահինում դարեր յետոյ եղել է նաեւ Վրաց Հերակլ երկրորդ թագաւորը եւ 1790ական թուականներին Հաղբատում վերահաստատել նրա՝ կովկասահայութեան վրայ ունեցած հին իրաւունքները: Հաւանական է, որ նա այդտեղ պիտի հանդիպած լինէր նաեւ իր վաղեմի բարեկամին եւ պալատական երգչին՝ Սայաթ – Նովային (արդէն տէր Ստեփանոս), որն այդ ժամանակ Հաղբատում տխուր կատակով մրմնջում էր·

Հաղբատի լուսարար Սայաթ – Նովէն իմ,
Մի կանթեղս վառելու ձէթ չունեմ ···

Առ հասարակ Հաղբատն ու Սանահինը հանդիսացել են արքայական մենաստաններ, եւ նրանց հետ աւելի շատ թագաւորական առօրեայ է կապուած եղել, քան որեւէ այլ մենաստանի հետ: Անհարկի կը լինէր յիշել նրանց հիմնադրման պատմութիւնը հայ Բագրատունիների թագաւորական ընտանիքների ձեռքով եւ միջոցներով այնտեղ թաղուած թագաւորների անունները, արքայական ընծայաբերութիւնների ցանկերը եւայլ :

Կիլիկեան հայ թագաւորներն անգամ, հեռուից իսկ, չէին մոռանում Հաղբատն ու Սանահինը : Յայտնի է, օրինակ, որ 1271 թուականին Լեւոն Երրորդ թագաւորը իր օծման առիթով Հաղբատին է նուիրում շատ ընծաներ, այդ թւում նաեւ «ընտիր գրչագիր օրինակ մի Սաղմոսամեկնչի Լամբրոնացւոյ »:

Յիրաւի, մեծ եւ հարուստ է եղել Հաղբատ եւ Սանահին մենաստանների առօրեան: Նրանք ապրել են հազարամեայ մի փառահեղ ու փոթորկոտ կեանք, որի նշանաբանն են հանդիսացել հետեւեալ պատգամները, հայրենիք, ազգային անխառն դաւանանք, լուսաւորութիւն, մշակոյթ, ժողովուրդների բարեկամութիւն եւ խաղաղութիւն : Այդ հայրենապահպանման պատգամներով է, որ նրանք ընթացել են իրենց դժուարին ուղին՝ ձգուած Ժ. դարից մինչեւ Ի. դարը :

Պահլաւունեաց տոհմի ներկայացուցիչներից մէկը 1030ական թուականներին մի նուիրաբերութեան առթիւ Հաղբատի մասին գրել է. «Զարդու է բոյնն ի Հաղբատ »: Յիրաւի արծուաբոյն, այդ թւում նաեւ Սանահինը, որոնց ճարտարապետական սրբազան կամարների տակ դարեր շարունակ ապրեց եւ հզօրացաւ, մաքառեց ու դիմացաւ հայ ժողովրդի ազատասէր եւ արուեստասէր ոգին :

Մենք հպարտ ենք այդ սրբարաններով:

Աշխատենք միայն արժանի պահապան ու մեկնաբանը լինել այդ լուռ կոթողների :

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ուրեմն, վերեւ տրուած պատմական սոյն տուեալներուն վրայ հիմնուելով, յստակ կ'երեւայ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ինչ պայմաններու տակ, որու նախաձեռնութեամբ եւ որոնց սկզբնական մասնակցութեամբ ծնունդ առած է :

Եթէ երբեք դէպքերը այնպէս մը դասաւորուեցան որ կարգ մը արժէքաւոր ուժեր առաջին օրերուն բացակայեցան ու յետոյ միայն մաս կազմեցին, այդ պարագան ոչինչով կը ժխտէ այս վերջիններուն անձնական արժանիքները եւ մատուցած ծառայութիւնները Հ. Մ. Ը. Մ.ին:

Եթէ հարկ է անոնք ալ հիմնադիրներու ցանկին վրայ աւելցնել, միայն այս տուեալներուն հիման վրայ է ուրեմն որ այդ նուիրագործումը կարելի է արդարացնել :

Այդ պարագային ուրեմն, այդ շարքին մաս կը կազմեն Յ. Հինդլեան, Բիւզանդ Կէօզիւպէօյիւքեան, Վահրամ Փափազեան, Վարդ Փօղարեան, Գր. Մէրճանօֆ, Ժիրայր Խորասանճեան :

Հետզհետէ ու տարուէ տարի շատ ուրիշներ ալ Կեդր. վարչութեան անդամ նշանակուեցան, Միութեան յետագայ ընդհ. ժողովներու ընթացքին, բայց հարկէ անոնք հիմնադիրի ոեւէ հանգամանք չունէին :

Պահ մը, ես ալ, հակառակ մանածագործին պատասխանատու ծաւալուն գործունէութեանս, մաս կազմեցի Կեդրոնի Աթլէթիկ յանձնախումբին, Լեւոն Յակոբեանի, Վահրամ Փափազեանի, Վրոյր Արծրունիի եւ Գրիգոր Գլճեանի հետ, զոր շարունակեցինք մինչեւ մեր Պոլսէն մեկնումը :

Մասնաւորաբար այդ օրերուն մեր յանձնախումբին վիճակուեցաւ, Պոլսոյ Միջազգ. Աթլէթիկ ախոյենական մրցումներուն մեր մասնակցութեան աշխատանքները եւ ձեռնարկութիւնները կատարել, որ սակայն անփառունակ կերպով վերջացաւ յոյն դատաւորներուն անիրաւ կողմնակալութեան պատճառաւ :

Ներկայ գրութեանս ընթացքին որպէսզի իմ բերած վկայութիւններուս վաւե-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Պատրաստ եմ ձեր հարցումներուն պատասխանելու :

Փաշան պահ մը լռեց. սեղանին վրայ իր առջեւ դրուած թուղթերը խառնշտկեց անոնց մէջ բան մը փնտռելու երեւոյթով եւ յետոյ ըսաւ.

— Անկարեւոր կէտերուն վրայէն անցնինք: Գիտենք որ Խօմէր աղան փնտռել գտնելու հրամանը ստանալուդ պէս, չորս հոգիի ընկերակցութեամբ Տօլմա Պահչէ գացիք ու հոն պատրաստ սպասող շոգեմակոյկով մը շիտակ ուղղուեցաք դէպի Պէյքօզ, իրիկուան դէմ, հաւանօրէն երբ արեւը մարը մտած էր: Մինչեւ այդ կէտը հարկ չկայ պատմելու: Հիմա մեզի ըսէք թէ Պէյքօզ հասնելէ ետքը ի՞նչ ըրիք:

— Պէյքօզի մէջ մեր խուզարկութիւնները հազիւ կէս ժամ տեւեցին, սկսաւ պատմել Շիւքրի պէյ: Հոն ոստիկանութեան քոմիսէրը հարցափորձելով, անմիջապէս իմացանք որ պարտիզպանը երկու օրէ ի վեր Պէյքօզէն հեռացած էր եւ ըսած էր որ ինք Գանլըճայի կողմերը պիտի երթայ ուր իբր թէ հետք մը գտած էր: Իսկոյն մեր շոգեմակոյկը վերադառնալով ճամբայ ելանք ու հասանք Գանլըճայ:

— Այդ մասն ալ կրնաք համառօտել, եթէ շատ կարեւոր չեն, ըսաւ Մէհմէտ փաշա :

— Լաւ ուրեմն, հոն եւս ի զուր զինքը փնտռելէ ետքը, նոր տեղեկութեան մը համեմատ եկանք Պէյլէրպէյ, ուր գիտէինք որ կը գտնուէր Խօմէր աղայի մէկ արհեստակիցը՝ պարտիզպան Բէշիր որ իրեն հաշւոյն փոքրիկ բանջարանոց մը կը մշակէ լերան կողմը, դէպի Սկիւտար տանող դաշտերին վրայ եւ որ մտերիմ բարեկամն է Խօմէր աղայի: Պարտիզպան Բէշիր շատ որոշ տեղեկութիւններ տուաւ ինծի :

— Ի՞նչ ըսաւ տեսնենք:

— Ըսաւ թէ նախորդ գիշերը Խօմէր աղա իրեն հետ անցուցած եւ գիշերն ալ միասին պառկած էր, թէ շատ յուսալից եւ ուրախ կ'երեւար, նոյնիսկ բերնէն փախցուցած էր թէ իր փնտռած մարդիկը գտնելու վրայ էր եւ թէ շատ կարեւոր հետք մը գտած էր: Առտուն կանուխ, այսինքն այս առտու, մեկներ էր իր բարեկամին քովէն, ըսելով թէ Զամլըճայի կողմերը պիտի երթար:

— Զամլըճայի կողմե՞րը, հարցուց Մէհմէտ փաշա հետաքրքրուելով:

— Այո, շարունակեց Շիւքրի պէյ: Երբ այս տեղեկութիւնը առինք, իսկոյն ճամբայ ելանք դէպի Զամլըճա, ես եւ ինծի հետ ուրիշ երկու ընկերներ, մինչ միւս երկուքը թողուցի Բէշիրի մօտ, որովհետեւ Խօմէր աղա ըսած էր որ գուցէ գիշերը կրկին իր բարեկամին մօտ կը վերադառնայ: Մութը արդէն պատած էր չորս կողմը եւ մենք դժուարութեամբ կրնայինք վեր ելլել քարոտ զառիվերէն: Կէս ժամէ աւելի էր որ կը քալէինք ու Զամլըճայի մօտեցած էինք, առանց որոշապէս գիտնալու թէ ո՛ւր պիտի ուղղուէինք եւ որո՛ւ պիտի կրնայինք տեղեկութիւն հարցնել Խօմէր աղայի մասին, երբ յանկարծ մութին մէջ ստուեր մը նշմարեցի որ կարծես հեռուէն մեզի կը հետեւէր: Նախ առանց մեծ կարեւորութիւն տալու մեր ճամբան շարունակեցինք, ատեն ատեն ետեւնիս դառնալով, ստուերը միշտ կը հետեւէր մեզի: Որոշեցի կանգ առնել եւ տեսնել թէ ի՞նչ կ'ուզէր այդ մարդը որ յամառօրէն մեր ետեւէն կուգար կարծես...: Մարդը առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեր կենալուն եւ կամ ինքն ալ կենալու, ճամբան ուղղակի շարունակեց դէպի մեզի: Երբ մօտեցաւ, տեսանք որ պատանի մըն էր հազիւ քսան տարեկան:

Շիւքրի պէյ. խօսքը կտրեց պահ մը, գրպանէն թաշկինակը հանեց, ճակատը սրբեց եւ շարունակեց.

— Ո՞վ ես դուն եւ ի՞նչ բան ունիս այստեղ այս ժամուն, հարցուցի պատանիին: — Ես Հայ եմ, այս կողմերը կը բնակիմ, ըսաւ անծանօթը ամենայն հանդարտութեամբ եւ ձեզի հետեւեցայ մըտածելով որ կրնամ օգտակար ըլլալ, որովհետեւ այս կողմերուն ծանօթ չէք թուիր եւ ինծի այնպէս եկաւ որ տուն մը կամ մէկը կը փնտռէք: — Այո, պատասխանեցի պատանիին, արդարեւ մէկը կը փնտռենք, բայց չեմ կարծեր որ ճանչնաս, որովհետեւ այստեղացի չէ···:

— Կարճ կապէ այդ մանրամասնութիւնները եթէ բուն խնդրին հետ կարեւորութիւն չունին, ըսաւ Մէհմէտ փաշա:

— Ընդհակառակն մեծ կարեւորութիւն ունին, պատասխանեց Շիւքրի պէյ, ինչպէս որ դուք ալ հիմա պիտի տեսնէք:

— Ուրեմն շարունակեցէք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(48 – Շար.)

...րականութիւնը իրաւացի արժէք մը ունենայ աւելցնեմ քանի մը յուշեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի կազմութեան առաջին օրերու կապակցութեամբ, իմ անձնական յուշերէս:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի հետ իմ ալ անձնական կապս կը սկսի ճիշդ 1918 Նոյեմբերի երկրորդ կիսամսեայէն, այսինքն հիմնադրութեան առաջին օրերէն:

Զինադադարը հազիւ հռչակուած, աքսորէ առաջին վերադարձող բախտաւորներուն մաս կազմեցի: Այդ օրերուն Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմը դրուելու վրայ էր: Միաժամանակ ձեռնարկուած էր մասնաճիւղերու կազմութեան, ու առաջին առթիւ Բերայի Հ.Մ.Ը.Մ.ին:

Մարզական այս նոր շարժման առաջին լուրերը, վերադարձիս սստացայ Սիրունիէն, որ իր կարգին Թաքստոցէն ելած, սկսած էր, նախապատերազմեան «Ազատամարտ»ի իրր շարունակութիւն, «Աւրիամարտ»ը հրատարակել եւ որ ի վերջոյ դարձաւ «Ճակատամարտ»: Սիրունին միաժամանակ կը շարունակէր իր Թերթով զօրավիգ կանգնիլ նորակազմ Հ.Մ.Ը.Մ.ին, ինչպէս խոստացած էր ընել հիմնադիր իր ընկերներուն:

«Ճակատամարտ»ի խմբագրատան ընդարձակ շէնքին սրահներէն մէկուն մէջ է որ տեղի պիտի ունենային Բերայի մասնաճիւղին կազմութեան նախնական ժողովները, որուն առջի մէկ օրէն մասնակցութիւնս բերի: Ներկայ էին նոյնպէս Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադիրներէն Գրիգոր եւ Լեւոն Յակոբեանները իբրեւ Բերայցիներ: Հիներու կարգին՝ մեծ թիւով նորահաս պատանիներ ու երիտասարդներ խանդավառութեամբ փարած էին շարժումին:

Բերայի մասնաճիւղին կազմութեան առաջին հաւաքոյթները յիշեալ սրահին մէջ տեղի ունենալէ յետոյ, մեր բացօթեայ գործնական փորձերուն սկսանք Լսաեան վարժարանի շրջափակին մէջ, յետագային Բանկալթիի գերեզմանատան մէկ մասը իրր մարզադաշտ յարդարելէ ու հոն փոխադրուելէ առաջ:

Անսովոր ոգեւորութիւն մը պատած էր մեզ բոլորս, պատերազմի չորս տարիներու ընթացքին բռնադատուած մնալէ ու գործելէ դադրած ըլլալէ յետոյ:

Սկսուած այս նոր գործը եւ իր առաջադրութիւնները հանրութեան ներկայացնելու ու նաեւ հիմնադիրներուն գնահատանքի եւ երախտիքի հանրային տուրք մը տալու մտօք, ինքնաբուխ կերպով գրութիւն մը պատրաստեցի «Վաղուան Հայերը» խորագրով, զոր Սիրունին հիւրընկալեց «Ճակատամարտ»ի 7 Յունուար 1919ի թիւին մէջ, այսինքն միութեան հիմնադրութենէն երկու ամիս ետք միայն:

Միւս կողմէ, իբր նախապատերազմեան մարզիկ, վաղամեռիկ նահատակ Հայկ Եղբօրս հմայքին տակ որոշ փորձառութեան տիրացած, ինծի համար պատեհութիւն ստեղծուեցաւ տենդոտ գործունէութեան մը լծուելու իբրեւ խթան նորերուն: Ինչ որ չվրիպեցաւ Գրիգոր Յակոբեանի ուշադրութենէն ու իր առաջարկին վրայ Կեդրոնը զիս սկաուտական եւ մարզական կրկնակ շարժումներուն Բերայի պատասխանատու ղեկավար նշանակեց:

Թէ ինչ եղաւ մեր գործունէութիւնը այդ օրէն ասդին, Բերայէն Ատափազար եւ Գուլէլիի Կեդր. Որբանոցէն Փարիզ, այդ բաժինը տարբեր գլուխի մը կը պատկանի:

Իմ ըսելիքս այն էր որ իմ այդ գոյդ հանգամանքներովս, յաճախ կը պատահէր որ հրահանգներ ստանալու, մասնաճիւղի կազմակերպչական գործերու կամ այլ պատճառներով, պարբերաբար Կեդրոն հանդիպելու հարկին տակ գտնուէի, որ սկզբնական շրջանին միշտ Յակոբեաններու գրասենեակին մէջ հաստատուած էր: Հետեւաբար այդ օրերու անցուդարձերուն որոշ չափով տեղեակ եւ ականատես էի: Այսքանը յիշեցի, ընդգծելու համար որ իմ վկայութիւնս տասնեակ տարիներ ետք, որոշ չափով հիմնուած էր իմ անձնական չփումներուս ու յարաբերութիւններուս վրայ:

Երբ այսօր, հիմնադիրի տիտղոսը կրուախնձոր է դարձած, ինչպէս եղաւ ատեն մը «Բարձրացիր, Բարձրացուր»ի հեղինակի իրաւունքը, տեղին է յիշել որ Շաւարշ Քրիսեանի դերն ալ շատ կարեւոր է եղած այս գաղափարին յղացման մէջ:

Հայ Մարմ. Ընդհ. Միութիւն մը կազմելու ցանկութիւնը ծնած էր պատերազմէն առաջ, — ինչպէս կը հաստատէ Գ. Յակոբեան, — Շաւարշի օրերէն, երբ նահատակ վեթերանը, լայնօրէն արծարծեց գոյն իր Թերթին յաջորդական թիւերուն մէջ: Միայն Շաւարշ Միութիւնը կը կոչէր Հայ Մարմնամարզական Ընդհ. Միութիւն փոխանակ Մարմնակրթական ինչ որ իր մէջ կը պարփակէ մարմնին հետ հոգիին ալ վերելքն ու ազնուացումը կերտելու գաղափարը:

Ափսոս որ ընդհ. պատերազմը վրայ հասաւ ու Շաւարշ Քրիսեանի ծրագիրը մնաց մեռեալ տառ, զոր պիտի վերակենդանացնէին իր մահէն երեք տարի ետք իր գործակիցներն ու ընկերները, գլխաւորութեամբ Գրիգոր Յակոբեանի:

Յիսնամեակի ներկայ տարեդարձին, կը խորհիմ որ անհրաժեշտ էր պատմական այս հակիրճ ծանօթութիւնները տալ, իրողութիւնը լաւ ըմբռնելու եւ անտեղի թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու համար:

Գ. ՃՈԼՈԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՏԸՐԵԱՆ

(ՊԱՐԻԹՈՆ)

Անցեալ Երեքշաբթի Ռուսանոդական Ոստանի ընդարձակ թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Կարապետ Ջատըրեանի երգահանդէսը:

Ըսենք նախ եւ առաջ թէ ամէն անգամ երբ կը գտնուինք երգահանդէսի մը ունկնդրութեան նոյնիսկ օփերայի մը ներկայացման՝ առաջին առթիւ ձայնի անբաւարարութեան տպաւորութիւնը կը կրենք. այն պատճառաւ որ հեռատեսիլէ եւ ձայնասփիւռի կողմէ սփռուած երգերը որոնք միքրոյի անբաժանելի ընկերակցութեան եւ օժանդակութեան ապաւինած են, մեր ունկնդրութեան դրութիւնը կը ձեւափոխեն:

Սակայն, ահա վերջապէս արուեստագէտը՝ առանձին իր կոկորդին հետ, ձերբազատուած արուեստական օժանդակութենէ, ուրտեղ միայն կը յայտնուի իր արժէքը:

Մեր ազգակից համակրելի արուեստագէտը իր ուսումը առած է Պուքրէշի երաժշտանոցին մէջ:

Երգելու արուեստը խրացուցած է իր բոլոր երանգներով եւ մեկնաբանելու իր արուեստը լաւագոյնս ցոյց տուաւ մանաւանդ գերմանական քնարական եւ ռոմանթիկ հեղինակներու Շուպէրթի, Պրահմսի եւ Շթրաուսի կտորներուն մէջ, անցնելով յետոյ ֆրանսական դպրոցի վարպետ Ռավէլի: Ասոնց մէջ ձայնական ուժը երկրորդական կը մնայ տեղի տալով արտայայտութեան պահանջած այն նուրբ մեկնաբանութեան որ յատկանիշը կը կազմէ այս կարգի գործերուն:

Ջատըրեան նախ խրացուցած է երգերուն իմաստը, զանոնք երգելէ առաջ: Իր ձայնը ունի պարիթոնի զօրեղ հնչականութիւնը որուն հետ նաեւ երանգաւորման բացառիկ տուեալներն ալ:

Կոմիտասի դաշնաւորած երգերը որոնք ինքնուրոյն դպրոցի մը նմոյշներն են հետաքրքրութեամբ լսուեցան:

Ջատըրեան մեզի նորութիւն մը բերաւ զանոնք մեկնաբանելով բացառիկ երանգաւորումով, չափազանցեալ յուզականութեամբ, նոյնիսկ տեղ տեղ քիչ մը մըթագնելով, մանաւանդ «Գարունը» եւ «Զինար ես»ը: Թերեւս ասոնց պարզունակ եւ անկեղծ մեկնաբանութիւնը նախընտրելի ըլլար:

Պարագան նոյնը չեղաւ «Քէլէ Քէլէ»ի եւ «Ծիրանի Ծառ»ի համար, որոնց մեկնաբանութիւնը տեղին էր:

Մելիքեանի եւ Սպենդիարեանի կտորները ունենալով համեմատաբար վիպական գոյն՝ լաւագոյնս արտայայտուեցան: Վերջապէս՝ Խաչատրեանի «Երջանկութեան» երգը խանդավառ ծափերու մէջ վերջացուց յայտագիրը:

Սրահը ընդարձակ էր: Ունկնդիրներու ստուար թիւ մը անհրաժեշտ էր այս գեղեցիկ երգահանդէսին համար որ Փարիզեան մեր գեղարուեստական կեանքին մէջ հաճելի նորութիւն մըն էր:

Փափաքելի է որ երգահանդէսը կրկնուի մանաւանդ աւելի մատչելի կեդրոնի մը մէջ, լուրջ կազմակերպութեամբ:

Ա. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Հայաստանի պատմութեան Թանգարանի ազգագրական բաժինը անցեալ տարի արտասահմանէն ստացած է ձեռագործներու հին նմոյշներ, արծաթեայ նուրբ գօտիներ, ոսկէ թելերով հիւսուած վերնազգեստներ, սփռոցներ, պատի զարդարանքներ, ժանեակներու տեսակներ:

×

ԹԻՒԵՐ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բնակչութեան թիւն է մօտ 150.000: Ամէն տասը օրը միջին հաշուով կը ծնին հարիւր մանուկներ, եւ տեղի կ'ունենան 35 ամուսնութիւններ: Ծնունդը՝ 4,2 անգամ աւելի է մահերէն: Այս ցուցանիշը Մ. Նահանգներու մէջ 2,5, Գերմանիոյ մէջ՝ 1,7 եւ Անգլիոյ մէջ՝ 1,5 է:

Քաղաքը ունի քառասուն միջնակարգ դպրոց՝ երեսուն հազար աշակերտութեամբ:

ԾԻԾԱՂ

Ցիմարանոցի բակին մէջ երկու խենթեր անխօս կը պտըտին:

Ցանկարծ, անոնցմէ մէկը կը հարցնէ միւսին.

— Ամուսնացա՞ծ ես:

— Չիս խե՞նթ կարծեցիր, կը յարէ միւսը:

×

Ուսուցիչը.

— Տղաս, գիտե՞ս որ հին դարերուն, Արեւելցիները բազմաթիւ կիներ կ'առնէին իսկ Հելլէնները՝ միայն մէկ կին:

— Այո՛, պարոն, գիտեմ:

— Շատ լաւ: Կրնա՞ս ըսել թէ ինչպէս կը կոչուի մէկ կնոջ հետ ամուսնութիւնը:

— Այո՛, պարոն, միօրինակութիւն...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ճամբան՝ տեղացին հարցուց մարդուն.

— Եթէ դիտողութիւն մը ունիք դատի մը հանդիսական ըլլալու, քիչ մը ուշ է: Սովորաբար ժողովը ժամը վեցին կը ցրուի:

Բայց երբ մեծ հրապարակին մօտեցան, տեղացին ընդարձակ և խաւարին շէնքի մը երեսի կողմի չորս լուսաւոր երկայնաձեւ պատուհանները ցուցուց անոր եւ ըսաւ.

— Իրաւ որ բախտաւոր էք, պարոն, վանդի ճիշդ ատենին հասաք: Սա չորս պատուհանը կը տեսնէ՞ք, այդ է ահա եղեռնական ատեանը: Լոյս կայ: Ըսել է թէ նիստը տակաւին վերջացած չէ: Կ'երեւայ թէ դատը երկար տեւած եւ գիշերն ալ նիստ մը ընել հարկ եղած է: Դատը կարեւորութիւն մը ունի՞ ձեզի համար. միթէ եղեռնակա՞ն դատ մըն է. միթէ վկա՞յ մըն էք:

— Դատի համար չեկայ հոս. փաստաբանի մը հետ պիտի տեսնուիմ, պատասխանեց մարդը:

— Ատ ուրիշ բան է, ըսաւ տեղացին: Պարոն, ահա դուռը: Հոն է նաեւ պահնորդը: Մեծ սանդուխէն վեր ելէք:

Տեղացիին հրահանգներուն համեմատ վարուեցաւ, եւ քանի մը րոպէէն ետք կը գտնուէր սրահի մը մէջ, ուր շատ մարդիկ կային եւ ուր խումբ խումբ մարդեր պատմուճանաւոր փաստաբաններու հետ խառնուած հոս հոն կը փսփսային: Միշտ սրտմաշիկ բան մըն է տեսնել սեւեր հագուող մարդերու այս խումբերը, որոնք դատարանի սենեակներու շեմին վրայ ցած ձայնով իրարու հետ կը փսփսան: Այս փսփսուքներէն խիստ քիչ անգամ ողորմ եւ գթութիւն կ'ելլէ: Շատ անգամ ելածն է նախապէս վճռուած դատապարտութիւններ:

Անցնող եւ մտախոհ դիտիչ մը կը կարծէ թէ այս խումբերը տխուր փեթակներ են ուր բզզող միտքեր ամէն տեսակ խաւարային շէնքեր կը շինեն միասին:

Այս սրահը, որ ընդարձակ ճրագով մը միայն լուսաւորուած էր, եպիսկոպոսարանի հին սրահներէն մին էր, եւ իբրեւ դատարանի նախասրահ կը գործածուէր: Երկթեւ դուռով մը որ նոյն պահուն գոց էր, կը զատուէր մեծ սենեակէն ուր նիստ կ'ընէր եղեռնական ատեանը:

Այնքան մութ էր որ մարդը չվախցաւ հարցնելու փաստաբանի մը՝ առանց անոր ով ըլլալը գիտնալու.

— Պարոն, ըսաւ, դատը ի՞նչպէս եղաւ:

— Ալ լմնցաւ, պատասխանեց փաստաբանը:

— Լմնցա՞ւ:

Այս խօսքը այնպէս ձայնով մը արտասանուեցաւ որ փաստաբանը ետեւը դառնալով, ըսաւ.

— Ներեցէք, պարոն, միթէ ազգակա՞ն մըն էք:

— Ոչ: Հոս մարդ չեմ ճանչնար: Միթէ դատապարտութի՞ւն մը եղաւ:

— Անշուշտ, գրեթէ անկարելի էր չդատապարտել:

— Բանի աշխատութեա՞նց դատապարտութիւն:

— Մշտնջենական բանի աշխատութեանց:

— Ուրեմն հաստատուեցա՞ւ նոյնութիւնը, կրկնեց այնպիսի տկար ձայնով մը որ հազիւ թէ կը լսուէր:

— Ի՞նչ նոյնութիւն, պատասխանեց փաստաբանը: Նոյնութիւն հաստատելու բան չկար: Դատը պարզ բան մըն էր: Կինը իր զաւակը սպաննած էր. որդեսպանութիւնը հաստատուեցաւ. դատաւորները նախապէս մտածուած չհամարեցին ոճիրը եւ կինը մշտնջենական բանի աշխատութեանց դատապարտեցին:

— Ըսել է թէ կի՞ն է դատապարտուողը:

— Անշուշտ, ըսաւ փաստաբանը. Լիմօզէն անուն աղջիկն է: Հապա ի՞նչ է ձեր հարցուցածը:

— Ոչինչ, բայց քանի որ լմնցաւ դատը, ինչո՞ւ տակաւին լուսաւոր է սրահը:

— Միւս դատին համար որ գրեթէ երկու ժամէ ի վեր սկսած է:

— Ի՞նչ է այդ դատը:

— Ա՛հ, այդ դատն ալ յայտնի բան մըն է: Ամբաստանեալը սրիկայ մը, վերադարձ մը, թիապարտ մը, գող մըն է: Ալ չգիտեմ թէ ի՞նչ է անունը: Աւազակի կերպարանք ունի: Ցանցանքը հաստատուելու ալ չըլլայ, միմիայն այդպիսի կերպարանք մը ունենալուն համար թիարան կը ղրկէի զայն:

— Պարոն, հարցուց մարդը, կարելի՞ է արդեօք սրահը մտնել:

— Իրաւ որ չեմ կարծեր: Սրահը ահագին բազմութեամբ լի է, բայց նիստը ընդհատուած է. դուրս ելած մարդիկ կան. նիստը նորէն սկսելու ատեն կրնաք մտնելու փորձ մը ընել:

— Ուրկէ՞ պէտք է մտնել:

— Սա մեծ դուռնէն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀիԻԿՕ

(Շար.)

Պ. Միքայէլ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Պետրոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խաչատուրեան, Այրի Տիկին Մկրտիչ Կարապետեան, Այրի Տիկին Թաղւոր Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Կարապետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Պետրոսեան եւ զաւակները, Պ. Ժիրայր Կարապետեան, Օր. Մարի Պետրոսեան, ինչպէս նաեւ Յ. Փափազեան, Խաչատուրեան, Փապուճեան, Մութաֆեան ընտանիքները, Այրի Տիկին Սալէեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Քէօսէեան, Նշանեան, Այրի Տիկին Ջալըքեան, Թորոս Փափազեան, Կիւլէսէրեան, Քիւրտեան, Դաւիթեան եւ Կիյոն ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, տալոջ, հարսին, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԻՔԱՅԷԼ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արաքսի Կիւլէսէրեան, Զէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահած է Փետր. 9ին, 62 տարեկանին, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Փետր. 14) առաւօտ, ժամը 10.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պահատուրեանէն (Լիոն) 80 ֆրանքի գումար մը, որ ըստ իր փափաքին Վիէնի տարեց եւ անկար հայրենակիցներուն պիտի յատկացուի:

×

Նոյնպէս Պ. Յարութիւն Զարդարեանէն ստացանք յիսուն ֆրանք, իր ողբ. կնոջ Հերմինէ Զարդարեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սեպուհեան կը նուիրեն յիսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. Կայանին, ողբ. Արտեմիս Ճիլաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. Կայանին կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Ս. Կօրկանեան 100 ֆրանք, Տիկին Մ. Սազաեան 50, Կ. Գըլըճեան 15 ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Գալփաքեան (Քլիշի), Ա. Գալտըրըմճիօղլու (Էքս), Գ. Գէորգեան Քէֆէլեան, Գօճակէօզեան, Արման Խէմթէմուրեան (Քաշան), Գալուստեան, Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Մավիլեան (Իսի), Ս. Մարգարեան, Օ. Մովսէսեան, Մալխասեանց, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Միլօշեան, Նազարէթեան (Սէվրան), Նիկողոսեան (Անուվիլ), Յովհ. Յովհաննէսեան (Ժիֆ Սիւր Իվէթ), Տէր եւ Տիկ. Ոսկանեան (Ժանթիյի), Յարութիւն Բիլիճեան (Նիս), Բունարճեան ընտանիք (Քոլոմպ), Ս. Փափազեան, Տիկին Փափազեան, Ա. Փանոսեան, Տիկին Ա. Բալյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Ֆէսլեան, Տիկին Ս. Պիլէզիկճեան, Վ. Փօրթուքալեան (Էքս), Ղ. Րէիսեան (Վէնսէն), Տիկին Սարկաւագեան (Սէն Քլու), Տիկ. Սրապեան (Մօնրուժ), Շ. Սիմոնեան (Անիէռ), Հ. Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ), Մ. Շիրինեան (Իսի), Ա. Սիրունեան, Ժ. Սարգիսեան, Ա. Սարգիսեան, Մ. Սիմոնեան, Դաւիթեան, Հ. Թօքաթլեան, Թօփալեան (Ռօմէնվիլ), Զիպուքճեան (Մալաքօֆ), Հ. Թագւորեան (Անկէն), Տէր եւ Տիկին Թորոսեան (Սէն Ժէրմէն Ան Լէ), Բ. Թէքեան (Արժանթէօյ), Դաւիթեան (Ֆօթօ), Տէր եւ Տիկին Թաճօեան, Վանլեան ընտանիք (Վիլժուիֆ), Վ. Վարդանեան (Շաւիլ), Երէցեան, Եղէկիէլեան, Տէր եւ Տիկին Ջատէեան (Պանեէօ), Տէր եւ Տիկին Ջաւիկեան, Հ. Գարանֆիլեան, Տէր եւ Տիկին Ծառուկեան (Անիէռ), Տօքթ. Ն. Ակօրօֆ, Տիկին Ս. Շամլեան, Ս. Գօնեալեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Մաղաքեան (Մարսէյլ) 10ական ֆր.:

Օր. Արթինօֆ, Պէրպէրեան, Համբարձումեան, Ներկարարեան, Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան, Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Տիշլեան, Միքայէլեան 5ական ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

14 Փետրուար: Չորեքշաբթի.— Տեառնընդառաջ: Տօն է քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին:

18 Փետրուար, Կիրակի.— Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու եւ դպիրներու.— Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքեարպէյտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Արիստակէս քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Ղեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիգամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծօրթուեանի, Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի եւ Եսայի քհնյ. Ալթունեանի հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները.— Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆըրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի գրասենեակներուն:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք:

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼՃԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7.45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ ճամբով:

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22.30ի ատենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, ... րակի կէսօրէ ետք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան ապրող իր ծնողքը կը փնտռեն Աշտոյեան Արշակ կամ «Աշ... ծնած Լենինական 1923 Նոյեմբեր 25ին, Հայրը՝ Յարութիւն Աշտոյեան, մայրը Շուշանիկ: Կը կարծուի թէ Արշակ Ս... սէյլ կը գտնուի: Իրմէ կամ իր ծանօթներէն կը խնդրուի հաճին հաղորդել —

KINETIAN HOVSANNA
Sœur Marie-Elie
6, Place Christin
39 — ST. CLAUDE

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են

L'ARMENIE *Թիւ* CLVLX 199 (*խմբերգ*)
LE CAUCASE *Թիւ* CLVLX 182 (*պարերգ*)

Սէնֆոնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (*Եկմալեան պատարագ*) — 20150 (*Կոմիտասեան պատարագ*)
20169 *եւ* 20172 (*զանազան տօներու երգեր*)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (*սէնֆոնիք երաժշտութիւն*) — 10016 (*մեներգ Իրիս Պիլպիլեանէ*)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 - 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Գին՝ 30 *ֆր.*

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 14 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11136 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.136

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ա.

Մեր ազգի սակաւաթիւ օտար բարեկամներէն մէկն է Մոնաքոյի եպիսկոպոսը՝ Մոնսէնեօր Ժան Ռուփ, որ մեզի հանդէպ իր համակրութեան պերճախօս փաստերը գործնապէս ցոյց տուած է յաճախ :

Փարիզի Հայերը լաւ կը ճանչնան զինքը : Գերապայծառը երկու անգամ նախագահած է Մեծ Եղեռնի յիշատակի երեկոներուն, առաջինը Մութիւալիթէի մեծ սրահին, վերջինը Փլէյէլի մէջ, յիսնամեակին առթիւ :

Մօտէն ուսումնասիրած մեր պատմութիւնը, ծանօթ է Հայոց ազատագրական շարժումներուն եւ մարտիրոսութեան : Իր ճառերուն մէջ այպանած է միշտ ցեղասպան Թուրքը եւ արդարութիւն պահանջած բազմաչարչար հայ – քրիստոնեայ ժողովուրդին համար :

Ընդ առաջ երթալով Վազգէն Ա.ի հրաւէրին, Մոնսէնեօռ Ռուփ 1965ի աշնան Հայաստան գացած է, ուրիշ հրաւիրեալներու կարգին, եւ ներկայ եղած կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակի հանդիսութեանց, 30 Հոկտեմբեր – 7 Նոյեմբեր :

Առիթէն օգտուելով, այցելած է նաեւ Լենաստան եւ Խորհրդային Միութիւն : Ու իր տպաւորութիւնները ամփոփած է 286 էջնոց գրքի մը մէջ, որ լոյս տեսաւ վերջերս եւ որուն խորագիրն է՝

Explorations œcuméniques : Un évêque revient d'U.R.S.S.

Երեսուն էջ յատկացուցած է Հայաստանի եւ Հայերուն (էջ 173 – 202), օրագրութեան ձեւով :

Գրքի հրատարակութեան առթիւ Պ. Ժէրար Սթէֆանէսքու հրաւիրած էր գերապայծառը, որ իր տպաւորութիւններուն հաղորդակից դարձնէ նաեւ ձայնասփիւռի ունկնդիրները : Մոնսէնեօր Ռուփ խօսեցաւ Փետրուար 4ի Կիրակի առաւօտ Ֆրանս – Քիւլթիւրի կայանէն, «Օրթոտոքսութիւն եւ քրիստոնէութիւն» բաժնին մէջ, ծանրանալով մասնաւորաբար Հայաստանի վրայ :

1965 Հոկտեմբեր 29ին Մոսկուա հասնելուն, օդակայանին մէջ զինքը դիմաւորած է Ռուսիոյ եւ Հիւս. Կովկասի առաջնորդ Պարգեւ Եպս. Գէորգեան, յանուն կաթողիկոսին եւ առաջնորդած երեւան յարկանի «Ուկրայինա» պանդոկը, ուր իրմէ առաջ հասեր էին տասնեակ մը հոգեւորականներ, Հայրապետին հիւրերը :

Սեղանակից եղած է Աւստրալիոյ եւ Պուլկարիոյ հայ հոգեւոր հովիւներուն՝ Միրզայեան եւ Պալեան վարդապետներուն հետ : Երկու օր մնացեր է Մոսկուա եւ պատարագած Սէն – Լուի եկեղեցիին մէջ, Միրզայեան Վրդ.ի կարգադրութեամբ :

Երեւանն ու արուարձանները կը նմանին Հար. Ամերիկայի կամ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքներուն : Երկիրը նախապէս ճանչցողները կը հիանան, կ'ըսէ, կատարուած յառաջդիմութեան վրայ : Ցայտներ են իրեն, որ խորհրդային վարչաձեւը թոյլ կուտայ գիւղացիներուն ունենալ սեփական տուն եւ կտոր մը հող :

Օդակայանէն ուղղակի կ'երթայ էջմիածին, որ 15 քիլոմեթր հեռու է Երեւանէն եւ որ իր համեստ տուներով ո՛չ արեւելեան, ոչ ալ խորհրդային գոյն ունի, աւելի շատ կը պահէ ցարական շրջանի բարեկեցիկ քաղաքի մը կեղծ երեւոյթը :

Երբ վանք կը հասնի, կը տեսնէ, որ շուրջ վեց հազարի հասնող բազմութիւն մը լեցուցած է արդէն մայր տաճարն ու բակը : Բարձրախօսներ կը ձայնասփռեն կաթողիկոսին քարոզը :

Գերապայծառը զարմացած է տեսնելով այսքան բարեպաշտութիւն «անաստուած երկրի» մը մէջ :

Ուշ մնացած է : Պատարագը վերջանալու վրայ է : Քանի մը վարդապետներ դժուարաւ կ'առաջնորդեն զինքը մինչեւ դաս, ուր Վազգէն Ա. իր կողքին պատուոյ տեղ մը կուտայ Մոնաքոյի եպիսկոպոսին :

Պատարագիչն է Երուսաղէմի Եղիշէ պատրիարքը : Տասնեակ մը հայ արքեպիսկոպոսներու եւ եպիսկոպոսներու հետ տաճարին մէջ են Վրաստանի պատրիարք Եփրեմ Բ., Քիեւի մետրոպոլիտը, Մոսկուայի եկեղեցական Ակադեմիայի վարիչ Փիլարետոս եպիսկոպոս, Ասորիներու կողմէ Ապունա Պետրոս, հայ աւետարականներէն վեր. Ահարոնեան եւ Քոնսիւլեան, ինչպէս նաեւ հայ – կաթոլիկներու պատրիարք Իգնատիոս – Պետրոս Պաթանեան եւ Գերապայծառ Մեսրոպ Թէրզեան, Պէյրութէն :

Արարողութենէն ետք թափօրով կ'երթան խոնարհելու Յուշարձանին առջեւ Մեծ Եղեռնի, որուն յիսնեամեակն էր :

Գերապայծառին ուշադրութիւնը կը գրաւեն բարձրադիր Յուշարձանին վրայի բազմաթիւ խաչերը, որոնք պերճախօս կը թուին իրեն խորհրդային երկրի մը մէջ : «Անոնք (այդ խաչերը) արտայայտութիւնըն են Հայաստանի, երկիր տառապանքի եւ հաւատարմութեան ի Քրիստոս» :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՄԻՇՏ ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ

ՃՈՆՍԸՆ ԼԻՆՔԸԼՆԸ Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

Կատաղի կռիւներ կը շարունակուին Հարաւային Վիէթնամի մէջ, ուր Ամերիկացիք կը սպասեն նոր եւ ընդհանուր յարձակման մը Վիէթքոնկի կողմէ : Արդէն ներկայիս գործողութեանց նախաձեռնութիւնը Ազատ. Ազգ. Ճակատին կը պատկանի : Մտահոգութիւնը մեծ է մանաւանդ՝ Քէ Սանհ, որ կտրուած արտաքին աշխարհէն ուղղակի սպառնալիքին տակն է Վիէթքոնկի :

Հիւէի մէջ կացութիւնը ալ աւելի ողբերգական է : Համայնավար դիմադրութեան զաղտնիքը հրացանի մը մէջ է որ երեք երկվայրկեանէն երեսուն գնդակ կը պարպէ : Համեմատաբար թեթեւ զէնք (մօտ հինգ քիլօ), Ա – ՔԱ 47 անունով : Իբրեւ տեսակ խորհրդային է, բայց Վիէթքոնկի գործածածները չինական պատրաստութիւն են : Նախապէս Ա. Ա. Ճ.ի բոլոր զինուորները չունէին այդ զէնքը եւ Ամերիկացիները երեք – չորս զինուորներով կը յաջողէին ապաստանի մը յաղթել, ներկայիս ամբողջ գունդ մը պէտք է կը պատմէ ամերիկացի յիսնապետ մը, որ մասնակցած է Բ. աշխարհամարտին եւ Քորէայի պատերազմին : Շատ լաւ զէնք մըն է տունէ տուն կռիւներու համար :

Միւս կողմէ, Լը Մոնտ, Եունայթըտ Փրէսը տալով իբրեւ աղբիւր արձագանգ կը հանդիսանայ ամերիկացի երիտասարդ ենթասպայի մը յայտարարութեան, Հիւէի մասին : «Խմել եւ սպաննել, միայն այդ է զոր ըրինք հոս : Օրուան մէջ խմել, գիշերը սպաննել, երբեմն ցերեկին ալ սպաննել» : Քաղաքը փլատակներու տակ է եւ պարապ աչքերով հազուագիւտ վերապրողներ ճամբայ կը փնտռեն : Բայց ո՞ր կողմին կը պատկանին, այս է մեծ հարցը Ամերիկացիներուն համար. — «Անոնք են որ մեր գլխաւոր խնդիրը կը ստեղծեն, կ'ըսէ ամերիկացի սպան : Ի՞նչպէս գիտնալ թէ ո՞ր կողմէն են : Ամէն մարդ Ջզային կը դառնեն» :

Հանոյէն հասած լուրերու համաձայն, Հոն Քուանի ամերիկեան օդակայանը կիսովին քանդուած է Ազգ. Ազատ. Ճակատին կողմէ եւ աւելի քան երկու հարիւր ամերիկացի մեռեալ կայ, ըստ նոյն աղբիւրէն :

× Էն Պի Սի յայտագրի մը ընթացքին Վիէթնամի մասին, ամերիկացի երկու նախկին դեսպաններ ըսած են թէ ամերիկեան կառավարութիւնը պէտք է ընդունի որ Վիէթնամի պատերազմը կորսուած է եւ թէ նախատեսուած հեռանկարներու չէ հասած :

Ճափոնի նախկին դեսպանը՝ Ռեյշաուըր կ'ըսէ նաեւ .— «Կը խորհիմ թէ ժամանակը եկած է մեզի համար հասկնալու որ այս պատերազմը կորսնցուցած ենք, այն իմաստով որ պիտի ծառայէր փաստելու թէ ազգային ազատագրութեան պատերազմները արդիւնաւոր չեն եւ կրնանք կեցնել : Բացայայտ է որ չենք կրնար» :

× Նախագահ Ճոնսըն խօսք առնելով Լինքըլնի ծննդեան 159րդ տարեդարձի արարողութեան, չգործածելով հանդերձ Վիէթնամ բառը, ըսած է Միացեալ Նահանգները պէտք է «մէջէն ելլեն» ինչպէս ըրաւ Լինքըլն քաղաքացիական պատերազմին ատեն :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայէլի եւ Յորդանանի սահմանին վրայ միջադէպերը կը շարունակուին : Իսրայէլցի զինուորական բանբերը յայտարարած է թէ Յորդանանցիք կրակ բացած են թեթեւ զէնքերով : Ամմանի մէջ ալ, բանբեր մը յայտարարած է թէ յորդանանեան ուժերը ոչ մէկ կորուստ կրած են :

Թէ Յորդանան եւ թէ Իսրայէլ բողոք ներկայացուցած են Ապահովութեան Խորհուրդին, մէկը միւսին վրայ ձգելով յարձակումներու պատասխանատուութիւնը :

Թել Աւիվ պաշտօնական յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Հիւսէյն թագաւորին, չէզոք երրորդի մը կողմէ, գիտել տալով իրեն որ «խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը կարելի են միայն այն ատեն երբ պահպանուին Յորդանան գետի երկու կողմերը եւ թէ միակողմանի հակակշիռ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ երկար ժամանակի համար» :

× Դամասկոսի խորհրդային դեսպան նշանակուած է Մուխիթտինով, որ ընդհանրապէս բարդ կացութեանց մարդն է : Բնիկ Ուզբեկիստանէն, այդ Հանրապետութեան կուսակցութեան գլուխը գտնուած է 1955էն 1957 :

Գահիրէի մէջ, Ալ Ահրամը կը գրէ թէ լրտեսական ցանց մը երեւան ելած է Մարոքէյլի մէջ, զոր կը ղեկավարէին իսրայէլեան յատուկ սպասարկութիւնները :

× Սայկոնի մէջ քանի հարիւր դիակներ թաղուած են հասարակաց փոսի մը մէջ, փորուած Սայկոնի հարաւը գտնուող Վան Օյէթ գերեզմանատունը :

× Հիւէ ապրող 12 Ֆրանսացիներ Տանանկ ապաստանած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ, Սոֆիա գացած է ուր կը մնայ չորս օր :

ԼՈՆՏՈՆԻ «Տէյլի Էքսփրէս»ի համաձայն, խնայողութեան քաղաքականութեան ծրագրին մէջ, Անգլիա կը նախատեսէ լքել հիւլէական զէնքերու պատրաստութիւնը 1971էն սկսեալ :

ԺԱՆ ՔԼՈԴ ՔԻԼԼԻ երկու յաղթանակ տանելով դահուկի մէջ, ստացաւ երկու ոսկի մետալ եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Ֆրանսայի մէջ : Կրընոպլի Ողիմպիականները կը շարունակուին :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն քանի մը նախարարներ «առողջական» պատճառներով պիտի քաշուին կառավարութենէն : Կասկած չկայ թէ առողջական չեն բուն պատճառները այլ պարզապէս տարակարծութեան հարց է Ճոնսընի Վիէթնամի քաղաքականութեան հետ :

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը որ Մոսկուա կը գտնուի կրնայ հանդիպած ըլլալ Վիէթքոնկի ներկայացուցիչին : Թէեւ լռութիւն կը պահուի այս մասին, բայց վարկածը անկարելի չի նկատուիր :

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփոխանական ժողովը նոր օրինագիծ մը պատրաստած է ամուսնալուծման համար : Կը նախատեսէ որ փոխադարձ համաձայնութեամբ կարելի է ամուսնալուծուիլ եւ կարգ մը ուրիշ նորութիւններ որոնք յուզում պատճառած են աւանդապահ եւ պահպանողական շրջանակներուն մէջ : Երեսփոխանական ժողովը 63ի դէմ 159 ձայնով քուէարկած է օրինագիծը, որ կը ներկայացուի Լորտերու ժողովին :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ գումարուած հրեայ լրագրողներու միջազգային ժողովին առջեւ, վարչապետ՝ Լեւի Էշքոլ յայտարարած է.— «Մեր համբերութիւնը սահման ունի : Կը յայտնեմ յորդանանցի ղեկավարներուն որ լաւ չափեն իրենց արարքները» :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը մերժած է խորհրդային յուշագիրը, որ կը բողոքէր հիւլէական ռումբ կրող Պի – 52 օդանաւերու թռիչքը, ամերիկեան սահմաններէն դուրս : Մոսկուա կ'ակնարկէ անկասկած Կրօէնլանտի պատահած արկածին : Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ այդ արկածը ցաւալի էր բայց ինչ որ աւելի ցաւալի է աշխարհի լարուած մթնոլորտն է, որ անհրաժեշտ կը դարձնէ նման թռիչքներ :

ԻՏԱԼԻՈՅ փոխ – վարչապետ եւ ընկերվարական միացեալ կուսակցութեան պարագլուխ Փիէթրօ Նեննի փոսթայի գործողութեան ենթարկուած է :

ՓԱՐԱԿՈՒԷՅԻ նախագահ վերընտրուած է Զօր. Սթրէօսնէր :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ յիշատակը պաշտպանելու կոչուած Միութիւնը իր անդամներուն ընդհանուր ժողով մը կը գումարէ Մարտ 8ին, ներքին նոր կանոնագիր մը մշակելու համար :

ՖՐԱՆՍԱ հինգ հարիւր հազար թոն ցորեն կը ծախէ Չինաստանի : Երկար բանակցութիւններէ ետք է, որ ի վերջոյ արտածման վկայականները տրուեցան : Չինաստան համաձայնած է այս գնումը չկապել ուրիշ գնումի մը, զոր պէտք է ընէր Ֆրանսա : Այլ խօսքով Չինաստան ալ տասը հազար թոն խոզի միս եւ ամէն տեսակի խոզեղէն կ'ուզէր ծախել Ֆրանսայի որ մերժած էր այդ գնումը առողջապահական եւ տնտեսական պատճառներով : Նման ներածում մը կրնար յեղափոխութիւն ստեղծել Պրըթանըի մէջ, ուր խոզեղէնի սակը ամէն օր կ'իջնէ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Տրիեստի մէջ բացուած է Հայ գիշերօթիկ առաջին վարժարանը, 1775ին, Մարիա Թերեզիա Աւստրիական կայսրուհիին շնորհած արտօնութեամբ: Հիմնադիրներն են Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան Տրիեստաբնակ հետեւեալ եօթը Հայրերը .— Հ. Մինաս Գասպարեան, Հ. Աստուածատուր Բարիկեան, Հ. Դաւիթ Իւչքարտաշեան, Հ. Ղուկաս Սիմոնեան, Հ. Կոմիտաս Կարապետեան, Հ. Անտոն Իւչքարտաշեան եւ Հ. Նիկողայոս Բուզայեան:

Վարժարանի առաջին աշակերտներն եղած են ՊՈԼՍԵՑԻ անուանի, մեծահարուստ հայ ընտանիքներու սա վեց զաւակները .

Յովակիմ Հիւրմիւզեանց,
Յովհաննէս Մուրատեանց,
Պօղոս Մուրատեանց,
Աստուածատուր Տընկըրեանց,
Խաչատուր Փափազեանց,
Աբրահամ Եղիազարեանց:

Վարժարանի սակն էր 250 ղուրուշ: Իսկ ուսուցչական կազմի կորիզը կը կազմէին Մխիթարեան Հայրերը, որոնց վրայ կ'աւելնային մէկ մէկ ուսուցիչ՝ իտալերէն ու ֆրանսերէն լեզուներու: Վարժարանի շէնքն էր նախկին Բենեդիկտեան վանքը, զոր Հայրերը գնած էին:

Վարժարանի անպաշտօն բացումը տեղի ունեցած է 1775 Յուլիսին: Այս մասին յատուկ գրութեան մը չենք հանդիպիր մեր Դիւանի նամակագրութեանց մէջ: Նկարագրուած չէ թէ ինչ ձեւով կատարուած է բացումը, ի՞նչ ծրագրով եւ ուսուցչական կազմով. ո՞վ եղած է առաջին տնօրէնը: ՃԻՇԴ ՉԵՐԵՒԱՐ, ամէն պարագայի, թէ «Ուսուցիչները բերուած են Կ. Պոլսէն. սեղաններ, գրասեղաններ, գպրոցական այլ պիտոյքներ ղրկած են Պոլսահայերը» (ՄԱՍԻՍ, Պէյրութ, 1967, Թիւ 49, Դեկտեմբեր 10): Ինչպէս այս վարժարանի՝ նոյնպէս Վիէննական Մխիթարեանց միւս բոլոր վարժարաններու պատմութիւնը գրած եմ՝ ժամանակակից նամակագրութեան լոյսին տակ (Դիւան Վիէն. Մխիթարեան Միաբանութեան) եւ օգտուած նաեւ այլ աղբիւրներէ: Գրութիւնս կը մնայ ցարդ ԱՆՏԻՊ:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ԽՈՉՍ... (ԽՈՅ)

Անցեալ օր, հեռատեսիլը մասնաւոր բաժին մը յատկացուցած էր Սիկիլիոյ դժբախտ աղէտեալներուն: Ահաւոր էին ցուցադրուած տեսարանները: Քանդըւած քաղաքներ, հիմնայատակ կործանած գիւղեր, աւերակոյտի վերածուած պողոտաներ, անհամար թշուառ բազմութիւններ հոս ու հոն ճամբաներու լայնքին ու երկայնքին ...

Բնութեան մէկ անհասանելի խաղը՝ այնքան եղերական գոյնուաղներով:

Կտոր մը չոր հացի, չերեփ մը տաք ապուրի համար անվերջանալի «պոչ»երու հրմշտուքը, ու «պանպինօ»ներ «պանպինօ»ներ, «պանպինօ»ներ սեւ, ագուորիկ աչքերով, գանգուր մազերով, բայց որ թշուառ եւ պարտասուն նայուածքներով:

Այդ բոլորին քով ի վեր՝ ցնցող պատկեր մը, մարդկային հոգին խռովող տեսարան մը: Ահաւոր ցնցումներու սարսափին տակ, մարդ ու կենդանի իր բնազդին կառչած՝ ապաստան մը փնտռելու հետամուտ, ստոյգ մահէն խուսափելու բնական ցանկութիւն: Ու ատոր համար ալ մարդ ու կենդանիներու խառնուրդ մը ամէն տեղ դաշտ ու անտառներու մէջ:

Յետոյ, չարժի դադար, վախի որոշ չքացում, բնական կեանքի վերադառնալու ցանկութիւն: Ոստիկանութիւնը լեռներէն, անտառներէն, ձորերէն կը հաւաքէ ցրուած, իրենց գլուխն եւ տէրը կորսնցուցած կենդանիները, կը բերեն ընդարձակ դաշտի մը մէջ, փշաթելերով կը ցանկապատէ եւ ըսէ իրենց տէրերուն վերադարձնելու համար:

Հոն՝ փշաթելերուն շուրջ, հաւաքուած անհամար բազմութիւն մը հեռուէն դիտելու, տեսնելու, ճանչնալու համար իր սեփականութիւնը եղող կենդանիները:

Ներկայ բազմութեան մէջ, ծերունի մը, յանկարծ աչքերը կը սրէ, ձեռքերը վեր կը բարձրացնէ, ու սուր ձայնով մը կը սկսի աղաղակել ... «պապի՜ ... պապի՜ ... պապի՜ ... Պապին իր Ջորին է, իր միակ հարստութիւնը, իր յոյսն ու հաւատքը ...

Պապին ականջին կը հասնի իր տիրոջ ծանօթ ձայնը: Գլուխը կը բարձրացնէ, ականջները կը լարէ, կը դառնայ իրեն հասնող ծանօթ ձայնին կողմը ... Ու ... կենդանիներու բազմութիւնը ճեղքելով կուգայ ցանկապատին մօտ կը գտնէ իր տէրը ... Տէրը կուլայ, երախայի մը պէս կը հեկեկայ ... Ջորին ալ կուլար կարծես:

Ուրախութեա՞ն թէ կսկիծի արցունքներ, չեմ գիտեր, գիտեմ միայն որ տեսարանը յուզիչ, շատ յուզիչ էր ու ես ալ լացի, ճիշդ Ջորիին ծերունի տիրոջը պէս:

ներ, չեմ գիտեր, գիտեմ միայն որ տեունիմ պատմելով իմ ապրած օրերէս, պատմութիւն մը որ կուգայ հինէն, շատ կանուխէն:

Պատմեմ:

«Զօպան»ութեանս հինգ տարիներու ընթացքին, արածած կենդանիներուս, ոմանց հետ շատ մօտիկ կապեր ունեցայ որոնք յիշողութեանս մէջ միշտ հաստատուն կը մնան:

Բարձրահասակ, պարարտ կազմով, լայնկեկ զմակով, ոլորուն կոտոշներով խոչ (խոյ) մը ունէի, անունը դրած էի Ասլան:

Ասլանը իմ մօտիկ բարեկամս էր, ընկերս էր, սիրելիս էր: Վիզէն կախած էի բոժոժ մը, որ քալած պահուն հպարտօրէն կ'օրօրէր աջ ու ձախ փարտելով իր պատկառելի գլուխը: Զարմանալի կենդանի էր Ասլանը: Ծնած օրէն մինչեւ իր այրանալը տարօրինակ սիրով մը կապուեցաւ ինծի: Ես ալ իրեն կարծես քիչ մը աւելիով:

Ճշմարիտ, ինչ որ ձեռքս անցնէր իբր ուտելիք, հարազատ եղբօր պէս կը բաժնէի իրեն հետ: Յաճախ գողութիւն ալ կ'ընէի իրեն համար: Բամպակի կուտ, քուշնայ, բակլայ, կտաւատ եւ այլն, կը գողնայի զինք կշտացնելու, պարարտացնելու համար:

Ինքն ալ այնքան մտերմացած էր, որ բնաւ չէր բաժնուեր ինձմէ: Եթէ ճամբուն եղերքէն քալէի, քովէս կը քալէր, եթէ որեւէ տեղ գետինը երկարէի, քովս կը նստէր, երբ հեռուն տարածուող կենդանիները ետ դարձնելու, հաւաքելու ելլէի, ինծի կը ընկերանար, մէկ խօսքով իմ պահակս էր կարծես Ասլանը:

Օր մը դժբախտութիւնն ունեցայ կորսնցնելու զայն: Այդ օրը կարծես աշխարհը փլաւ իմ ուսերուս: Գարնան արբունքի օրերուն, երբ եռ կուգար իր մէջ սիրելու – սիրուըտելու կիրքը, յաճախ իր բացակայութիւնը ներելի կը գտնէի:

Սկիզբները, շատ կը նեղուէի, շատ ետեւէն կը վազէի, անհունօրէն կը չարչարէր զիս իր անտակութիւններով: Գաւազանիս հարուածները իր մէջքին, կռնակին, գլխուն, անօգուտ, գարնան մէկ երկու ամիսները իր խենթութեան, իր անհնազանդութեան ամիսներն էին: Անկէ ետք դառնուկ դարձած քովէս չէր բաժնուեր:

Բայց այս անգամուան կորսուիլը անբնական էր, կասկածելի, մտահոգիչ էր:

Սեպտեմբեր ամսուան մէջտեղներն էինք: Այդ օրերուն, Պինկեօլի, Պըրթանի, Խնուս Ալաշկերտի Քիւրտերը իրենց ունեցած հազարաւոր ոչխարներով ճամբայ կ'իյնան դէպի արեւմուտք, մինչեւ Կիլիկիա, մինչեւ Պոլիս, մէկ կողմէ կարածեն, միւս կողմէ իրենց անցած ճամբաներու վրայ կը վաճառեն:

Աչունը «խավուրմա»ի եղանակ է, եւ իւրաքանչիւր տուն իր պէտքի համաձայն ոչխար կը գնէ իբր ձմրան պաշար

Ու... ճամբաներէ, գիւղերէ, քաղաքներէ անցնող ոչխարի հօտերուն տէրերը ճարպիկօրէն իրենց հօտին կը խառնեն տեղւոյն վրայ արածողներն ալ: Ետեւէն

հասա՞ր, գտա՞ր աղէկ, այլապէս գնացգնաց:

Իմ Ասլանս կորսուեցաւ դժբախտաբար այդ օրերուն, ահա թէ ինչու շատ մտահոգ էի անոր կորուստով:

Լացի, մղկտացի, սարէ սար ինկած փնտռեցի անօգուտ: Աղայիս վայրենի սպառնալիքները այնքան չէին սարսափեցըներ զիս որքան իր տեւական կորուստը:

Յոյսս ամէն կողմէ ջլատուած միայն կրնայի դիմել քիւրտ խաշնարածներուն խնդրելով ինծի վերադարձնել «խոչ», եթէ իրենց հօտին խառնուած էր:

Յուսահատ, վախ ու դողով, արձունքը աչքերուս մէջ լճացած գացի, գտայ քիւրտ հօտաղները: Մեծաւ մասամբ մեծղի, պարտապանած մարդիկներ էին, իմ աչքիս՝ մէկ – մէկ «էժտահար»ներ, երկու – երեք հատ ալ ինծի պէս խեղճներ:

— Ի՞նչ կ'ուզես,—հարցուց իրենց պետը:

Լալկան ձայնով մը ըսի խնդրանքս:

— Աղա «Հէյրան», ծառադ ըլլամ, երէկուընէ ի վեր «խոչ»ս կորսուած է, ամէն կողմ փնտռեցի, սարէ – սար ինկայ բայց չգտայ, «պէյքի» եկած ձեր հօտին խառնուած է ... ինչ կ'ըլլայ աղա, Աստուծոյ սիրոյն, «վալահ» աղաս զիս ոչխարի պէս կը մորթէ եթէ չգտնեմ «խոչ»ս ... :

— Մենք հազարներով ոչխարներ ունինք, քու քոստ ոչխարի՞դ ենք մնացեր որ եկեր հոս կը փնտռես, — կուրծքը դուրս ցցած գրեթէ ինծի հասակակից մը – սպառնական չեչտով:

Մեծաւորը սաստեց ու դարձաւ ինծի– «խոչ»դ կը ճանչնա՞ս, եթէ կը ճանչնաս մտիր հօտին մէջ, փնտռէ գտիր ու տար:

«Փնտռէ՛ գտիր ու տար ...»: Այդ հազարաւոր ոչխարներուն մէջ ինչպէս մտնէի, ինչպէս փնտռէի, ինչպէս գտնէի... Ապահով էի եթէ հօտին մէջ մտնէի ալ դուրս չէի կրնար ելլել այնքան սեղմուած էին իրարու:

Ինչ ընեմ, ինչպէս ընեմ Աստուած իմ, կը մտածէի:

— Հայտէ, ինչ կը սպասես, գնա փնտռէ ոչխարդ, քիչ ատենէն մենք ճամբայ կ'ելլենք վերջը շատ ուշ կ'ըլլայ:

Շուրջս կը նայէի անորոշ, ելք մը կը փնտռէի ...

Յանկարծ, աչքիս զարկաւ որ իրենց բանակումին քովիկը քարակոյտ մը կար, միակ ելքն էր բարձրանալ հոն եւ ուժգին կերպով ձայնել Ասլանիս:

Այդպէս ալ ըրի: Բարձրացայ քարակոյտին վրայ եւ բոլոր ուժովս սկսայ ձայնել ... «Ասլա՛ն, Ասլա՛ն, Ասլա՛ն...

Զարմանալի բայց իրաւ: Այդ հազարաւոր ոչխարներու մէջէն եղջիւրաւոր գլուխ մը վեր բարձրացաւ ու Ասլանիս ծանօթ մայիւնը ականջիս հասաւ ...

Վար իջայ քարակոյտէս ու ուրախութեան արցունքներով փաթթուեցայ մեծաւորին ոտքերուն:

— Գացէք, այս տղէկին «խոչ»ը բերէք

ներ, չեմ գիտեր, գիտեմ միայն որ տեունիմ պատմելով իմ ապրած օրերէս, պատմութիւն մը որ կուգայ հինէն, շատ կանուխէն:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Պատանին խեղացի ու աչքը բաց մէկը կ'երեւար, ուստի մտածեցի թէ կրնար մեզի օգտակար ըլլալ եւ ըսի. — Էօմէր աղա անունով պարտիզպան մը կը փնտռենք որ Պէյլէրպէյիէն հոս եկած է այս առտու:

— Քառասունեւհինգ տարեկանի մօտ, երկայնահասակ, աւեխաւն պեխերով մէ՞կն է, հարցուց պատանին: — Այո, պատասխանեցի: — Հասկցայ ձեր փնտրուած անձը, երկու ժամ առաջ այս կողմերը տեսայ, ուրիշ երկու անձերու հետ խօսակցելով կ'երթար, պատասխանեց պատանին, հետս եկէք ու ձեզ տանիմ իր գացած կողմը:

«Այս խօսքերուն վրայ, սկսանք հետեւիլ պատանիին որ վտահ քայլերով մեզ առաջնորդեց ամայի զառիվայր տեղ մը, ուր ոչ մէկ բնակութիւն չէր երեւար: Ճամբան քանի մը անգամ պատանիին ըսի որ եթէ մեզ զուր տեղը կը յոգնեցնէր, մեր ձեռքէն չէր կրնար ազատիլ ետքը, որովհետեւ ըստ բախտի փնտռտուքներով ժամանակ անցընելու ատեն չունէինք, բայց ինք միշտ պնդեց թէ անպատճառ պարտիզպանին քով պիտի տանէր մեզ: Վերջապէս հասանք առանձին քարաշէն միայարկ տնակի մը քով, որ աղօտ կերպով լուսաւորուած էր: — Ահա՛ ձեր փնտռած մարդը եւ երկու ընկերները հոս մտան, ըսաւ պատանին հաստատ ձայնով մը, ճիշդ այդ կողմերը իրենց պատահեցայ եւ աչքովս տեսայ տնակէն ներս մտնելնին:

— Այդ պատանիին վրայ որեւէ կասկածելի բան չնշմարեցի՞ք, հարցուց պալատական փաշան, որ լարուած հետաքրքրութեամբ մը կը հետեւէր երիտասարդ սպային պատմութեան:

— Մինչեւ այն ատեն ո՛չ, բայց անկէ ետքը, ինչպէս պատմութեանս շարունակութեանը մէջ պիտի տեսնէք, շատ կասկածելի թուեցաւ ինձ իր ընթացքը եւ նոյնիսկ այժմ համոզուած եմ որ ինք նախապէս ամէն բան գիտնալով մեզ առաջնորդեց այդ տնակը, թէեւ չեմ գիտեր ի՛նչ նպատակով...:

— Լաւ, ընդմիջեց փաշան, բայց կը խնդրեմ պատմութեան ընթացքէն մի շեղիր, յետոյ կը վերադառնանք այդ խնդրին... ուրեմն այսպէս մօտեցաք տնակին, յետո՞յ...:

— Նախ տնակին մօտենալու համար հարկ էր փոքրիկ պարտէզէ մը անցնիլ, որ կիսափուլ պատերով շրջապատուած էր եւ որուն փայտէ խարխլիկ դուռը բաց թողուած էր: Տնակին դրան քով հասնելով, քանի մը անգամ զարկինք սակայն բացող չեղաւ, այն ատեն՝ ինձ ընկերացող երկու ծպտեալ ոստիկաններէն մին Հասան աղա, որ հուժկու մարդ է ուսովն ու սրունքովը ուժգին հարուած մը տուաւ դրան եւ դուռը կռնակի վրայ բացուեցաւ ու երեքս մէկէն ներս մտանք ... փոքրիկ բակէ մը անցնելէ ետքը, հասանք սենեակի մը առջեւ որ աղօտ լամբարով մը լուսաւորուած էր եւ որուն դուռը հրելով բացուեցաւ: Սենեակէն ներս մտնելնուս պէս նշմարեցինք պարտիզպան Էօմէր աղայի անկենդան մարմինը որ գետին փռուած էր: Անմիջապէս քովը փութացինք: Մարմինը տակաւին չէր պաղած եւ վրան որեւէ վէրքի նշան չէր երեւար, ոչ ալ արիւնի հետք կար գետինը կամ հագուստներուն վրայ: Միայն վզին շուրջը կապտագոյն բոլորակ նշան մը կ'երեւար ինչ որ ենթադրել կուտար թէ վիզը չուանով մը կամ կաշիով մը խեղդած էին... յետոյ ճակտին վրայ կ'երեւար, նոյն նշանը, ըսաւ Ֆիւքրի պէյ որուն ձայնը դողդղալ սկսաւ եւ աչքերը ահարեկ արտայայտութիւն մը առին:

— Ի՞նչ նշան, հարցուց Մէհմէտ փաշա:

— Էմ եւ Ա գիրերը եւ ներքեւն ալ Թուանշանը...:

Պահ մը ճնշող լռութիւն տիրեց սրահին մէջ: Ֆիւքրի պէյ ինքն իսկ իր պատմութենէն ազդուած, լռեր էր: Ապտիւլ Համիտ, որ ինչպէս ըսինք, իր թաքստոցին մէջ կը լսէր ամէն բան, ինքն ալ սարսուռ մը զգացեր էր երիտասարդ ըսպային վերջին խօսքերէն ու յանկարծ խորհրդաւոր տոմսակին սա բառերը ցցուեր էին իր բորբոքած երեւակայութեան առջեւ. «Զորը պատժուած: Արդարութեան գործը կը շարունակուի»:

— Ահա՛ մեկնութիւնը, ըսաւ ինքնիրեն բռնակալը, ահա հինգերորդը որ կը պատժուի իրենց ձեռքով... ո՞վ պիտի ըլլայ վեցերորդը:

Ու բռնակալին աչքերը անզօր կատաղութեամբ մը շողացին թաքստոցին մթութեան մէջ:

— Շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը, ըսաւ Մէհմէտ փաշա:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(49 – Շար.)

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՃՅԱՐՄԱՐՈՂՆԵՐԸ

Մեր առողջութեան թշնամիները միայն օրկանական հիւանդութիւնները չեն։ Միայն խլիրդը, թոքախտը, սրտի եւ այլ զանազան տեսակի ֆիզիքական հիւանդութիւնները չեն, որոնց վրայ այնքան հետաքրքրութեամբ կը ծռի բժշկութիւնը։

Գոյութիւն ունին հոգեկան ու մտային ուրիշ հիւանդութիւններ ալ, որոնք ֆիզիքական ախտերէն աւելի դժուար, աւելի սարսափելի են, որովհետեւ եթէ չդարմանուին, մարդը կը վերածեն նաւաբեկեալի մը, որ մահուան մէջ փրկութիւն կը փնտռէ։ Այս վերջիններէն աւելի վատ են այսպէս ըսուած «Հոգե-ընկերային» հիւանդութիւնները։ Որովհետեւ, եթէ խելագարները չեն մտածեր հետեւաբար նաեւ չեն տառապիր, հոգեկան ախտերու տէր եղողները իրենց իմացական կարողութիւնները կը պահեն եւ այն վայրկեանէն որ հոգեկան չոք մը իրենց հաւասարակշռութիւնը կը խախտէ, սաստիկ կը տառապին, կը կորսնցնեն իրենց ինքնավստահութիւնը, մելամաղձոտութեան, ջլախտի եւ յաճախ ինքնասպանութեան կ'առաջնորդուին։

Այս «Հոգե-ընկերային» հիւանդութիւնները մեծ մասամբ մտաւորական դասին մէջ կը նկատուին։ Այդ դասին մէջ են անոնք՝ որոնք չկարողացան իրենց փառատենչութիւնները իրագործել, եւ որոնց չափազանցուած գիւրազգածութիւնը, դիւրութեամբ չի յարմարիր ընկերութեան պահանջներուն։ Ասոնցմէ ոմանք այնքան կը տառապին, որ կը կորսնցնեն կեանքի հանդէպ ամէն հետաքրքրութիւն։ Այսպէս ըսուած «ընկերային տեսակէտէ չյարմարողներն» են ասոնք։

×

Ասկէ երեսուն տարի առաջ, կին մը, Տիկին Վոլքով, այն տեսակէտը յայտնեց՝ թէ արհեստը մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ մարդուս հոգեկան վիճակին վրայ։ Այն ժամանակ ուսանողուհի մըն էր տակաւին, սակայն շատ մը հռչակաւոր բժիշկներ եւ հոգեբոյժներ իր տեսութիւնը ուսումնասիրեցին։ Եւ իր դարմանումի մեթոտը կիրարկեցին հոգեկան հիւանդութիւններէ տառապող հինգ հարիւր հոգիի վրայ, որոնք իրենց ազգականներուն եւ բժիշկներուն կողմէ լքուած էին իբրեւ անդարմանելի։ Արդիւնքները ապշեցուցիչ եղան, քանի որ հիւանդներէն 488 հոգի արմատականօրէն դարմանուեցան եւ իրենց գործերուն վերադարձան, առանց որեւէ բարդութեան պարագային։

Ֆրանսացի փրոֆէսէօր Լաւասթին, որ տիկին Վոլքովի տեսութիւնը առաջին ուսումնասիրողը եղաւ, դարմանումի մեթոտը «Հոգեդաստիարակութիւն» անունով կնքեց։ Նոյնիսկ իր նախաձեռնութեամբ Փարիզի մէջ հիմնուեցաւ հոգեդաստիարակութեան հաստատութիւն մը, որ կը ղեկավարուի տիկին Վոլքովի կողմէ։ Այս դարմանատան առաջին ձիգը ընտրութիւնն է հիւանդներու՝ որոնք կրնան հոգեդաստիարակութեան մեթոտով դարմանուիլ։

Ախտաճանաչումը դժուար է, որովհետեւ այս հիւանդները խելագարներու եւ մելամաղձոտութենէ տառապողներու հետ նոյն ախտանշանները կը ներկայացնեն։ Սակայն իրենց հասարակաց յատկանիշը այն է, որ բոլորն ալ կը տառապին այն մտածումով՝ որ չեն գործադրեր արհեստը՝ որուն համար կը զգան թէ ստեղծուած են։ Հետեւաբար կը դժուարանան յարմարիլ այն ընկերութեան՝ որուն մէջ կ'ապրին։

Իրենց չափազանցուած դիւրազգացութիւնը հոգեպէս կը թմրեցնէ զիրենք։ Իրենց տկարութիւնը թէեւ կ'ըմբռնեն, սակայն, կը տառապին տեսակ մը ստորակայութեան զգացումէ մը որ կը սպառնայ ինքնապաշտպանութեան առաջնորդել զիրենք։ Որովհետեւ կը կարծեն՝ թէ ընկերութիւնը մեկուսացուցած է զիրենք եւ թէ ամբողջ աշխարհը իրենց դէմ կը դառնայ։

Հոգեդաստիարակութեան դերը՝ զիրենք ուղղակի ընտելացնելն է, հասկնալը, հանդարտեցնելը եւ իրենց ինքնավստահութիւնը վերահաստատելը։ Հոգեվերլուծումին հակադրաբար՝ հոգեդաստիարակութիւնը հիւանդին իմացականութեան կամ հոգիին մէջ գտնուող չարիքը ուղղելու չի միտիր, այլ կ'ուզէ լաւը արժեւորել «վարդը առանց փուշերու ծաղկեցնելով», ինչպէս կ'ըսէ տիկին Վոլքով։ Եւ հակառակ ուրիշ հոգեբուժական մեթոտներու, հոգեդաստիարակութիւնը գործօն եւ ուժական մեթոտ մըն է, որովհետեւ՝ հիւանդին ենթագիտակցութեան չուղղուիր։ Իր նպատակն է հիւանդը հաշտեցնել ընկերութեան հետ, արհեստի մարզին մէջ նորէն ուղղութիւն ցոյց տալ իրեն եւ զինք կրկին դասաւորել ընկերային ամբողջութեան մէջ։

Դարմանումէն ետք եթէ հիւանդը չկարենայ իր փափաքած արհեստին մէջ աշխատիլ, կրկին պիտի հիւանդանայ, ընդհակառակն, շրջապատի մը մէջ որ հասկացողութիւն եւ հետաքրքրութիւն ցոյց պիտի տայ իրեն, մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ։ Հոգեդաստիարակութեան այս գործօնը իր յաջողութեան հիմքն է։ Որովհետեւ ինքնին հասկնալի է՝ թէ հոգեկան ախտէ տառապողի մը իմացական առողջութիւնը կրնայ բարելաւուիլ միայն նպաստաւոր միջավայրի մէջ։

×

Մեր չորս դին գոյութիւն ունին հարիւրաւոր մարդիկ՝ որոնք «իրենց ինքնութիւնը կորսնցուցին» որովհետեւ իրենց փափաքած արհեստին մէջ չկրցան աշխատիլ։ Տիկին Վոլքով կը ներկայացնէ պարզան ճարտարապետի մը, որուն կինը կը ստիպէր որ վաճառական ըլլար, որպէսզի աւելի շատ դրամ շահէր։

Հոգեդաստիարակութիւնը մելամաղձոտութենէ եւ ինքնասպանութենէ փրկեց զինք, որովհետեւ կարելիութիւնը ընծայեց իրեն որ իր արհեստին վերադառնայ։

Թարգմ. Սէ

իրեն յանձնեցէք, — հրամայեց։

Քառորդ ժամ ետք ես ու Ասլանս մեր արտատեղիին ճամբան բռնեցինք։

Անկէ ետք՝ ես Ասլանէս բաժնուեցայ ալ, միայն այն ատեն, երբ հաստատ որոշեցի աղբիւրիս վերադառնալ, այլ խօսքով՝ Հայութեան վերադառնալ...

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՁԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՐՏՑԱՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

«Գրական Թերթ»ի մէջ Հ. Զրաղացպանեան կը գրէ.—

— Քսան տարի առաջ մենք շրջում էինք Կարմիր Բլուրում, հիանում ճարտարապետութեան, արուեստի հնադարեան նմոյշներով։ Իսկ այժմ՝ 20-25 տարի յետոյ ափսոսանքով ենք տեսնում, որ Կարմիր Բլուրը դառնում է անհրապոյր հողաբլուր։ Մեր հնագէտպեղողները երկու հազարից աւելի տարիներ առաջ կործանուած բերդի մնացորդները թողեցին բնութեան տարերքի քմահաճոյքին։ Հնագիտական կազմակերպութիւնները եւ մեր քաղաքի ղեկավարները անուշադրութեան մատնեցին այդ հնութիւնները եւ բաւականացան միայն բեկորները թանգարաններ տեղափոխելով։

Մեր դարի համար, ընդհանրապէս, վայել չէ այդ անփութութիւնը։ Որպէսզի Թէյշէբայէնի (Կարմիր Բլուրի) այդ վիճակը չկրկնուի, պէտք է եռանդուն միջոցներ ձեռք առնել Էրեբունիի պատմական յուշարձանների պահպանումը ապահովելու համար։

Մեր պատմական շատ յուշարձանների՝ Գառնիի, Զուարթնոցի եւ շատ ուրիշ վանքերի պահպանման կամ նորոգման միջոցառումները ուրախալի է, բայց դրանք համեմատաբար դանդաղ են կատարուել։ Նման մօտեցումով չի կարելի Էրեբունիի պահպանումն ապահովել։

Ինչպէս գիտենք, մեր վանքերը քարակուռ են ու համեմատաբար դիմացկուն, իսկ Էրեբունին Թէյշէբայէնի նման հսկայական հողաբլուրների վրայ է կառուցուած եւ ենթակայ է քայքայման ու ոչնչացման։ Այդ շատ լաւ գիտեն մեր հնագէտները, հնագիտական կազմակերպութիւնները եւ մեր քաղաքի ղեկավարները։

Մեր կարծիքով Երեւանի գոյութեան 2750ամեակի տօնակատարութեան կապակցութեամբ պէտք է իրականացնել ճարտարապետ Մարկ Գրիգորեանի նախագիծը, որ մամուլում քանիցս արձագանգուեց։ Էրեբունի բերդը պէտք է ծածկել հաւաքովի միակցուած երկաթբետոնէ վրանով։ Եւ դա, ինչպէս ասացինք, պէտք է կատարել արագ, անհրաժեշտ միջոցներ չխնայելով։ Երկու-երեք հազար տարուայ մեր մայր Հայաստանի հնօրրան Էրեբունիի պահպանումը ամէն ինչից թանկ է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ գրականութեան եւ արուեստի, թիւ 17։ Խմբագիր Բ. Թօփալեան։ 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Իսկապէս երկար ապրող մարդը ան է, որ կը մեռնի՝ բայց չի մոռցուիր։

×

Խոր արմատներ ունեցող ծառը չի վախնար հովէն։

×

Ոչ մէկ բան աւելի շատ կը բանայ մարդուս աչքը, որքան որեւէ ճամբորդութիւն։

×

Կիներու ժպիտը մեղր մոռցնել կուտայ թէ որքան շուտ կ'անցնի աշունը։

×

Գինին չէ որ կը գինովցնէ, այլ տենչանքը։

×

Անպատուութիւնը կ'անցնի, պարտքը կը մնայ

×

Կին մը ղեկավարելը՝ մեծագոյն ծառայութիւնն է, զոր մարդ կրնայ մատուցանել անոր, բայց, պէտք է այնպէս ընել, որ ան կարծէ՝ թէ ինք է որ կը վարէ։ Պէտք է այսպէս ընել՝ անոր արժանապատուութիւնը չվիրաւորելու համար։

ՁԻՆԱԿԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 114)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Փաստաբանը հեռացաւ մարդուն քովէն։ Քանի մը րոպէի մէջ ամէն տեսակ զգացումներով գրեթէ միահաղոյն կերպով յուզուած էր մարդը։

Անտարբեր մարդուն խօսքերը հեռղհետէ անոր սիրտը մխուած էին իբր սառնային ասեղներ եւ իբր հրաշէկ թուրեր։ Երբ տեսաւ որ դեռ բան մը լմնցած չէր կրնար ըսել թէ զգացածը ղոհունակութի՞ւն էր թէ ցաւ մը։

Քանի մը խումբերու մօտեցաւ եւ ուշ դրաւ անոնց խօսակցութեան։ Ատեանը տեսնելու շատ դատեր ունենալով, ժողովին նախագահը նոյն օրուան նիստին համար երկու պարզ եւ կարճ դատ նշանակած էր։ Նախ որդեսպանութեան դատը սկսած էր, եւ հիմա կարգը եկած էր եղենագործին, վերապարտին, իր սովորական դերը խաղացողին։

Այս մարդը խնձոր գողցած էր, բայց գողութիւնը կ'երեւայ թէ լաւ մը ապացուցուած չէր. հաստատուած էր սակայն թէ անիկա Թուլոնի թիարանը նետուած էր ժամանակին։ Այս պատճառաւ է որ իր դատը յոռի կերպարանք կ'առնէր։ Մանաւանդ թէ հարցուփորձ ըլլալէն ետք վկայութիւններն ալ տրուած էին արդէն. բայց տակաւին ամբաստանեալը պաշտպանելու համար փաստաբանն ալ հակառակը հաստատելով անոր դատապարտութիւնը պիտի պահանջէր. հետեւաբար կէս գիշերէն առաջ չէր կրնար վերջանալ դատը, վանդի կառավարութեան փաստաբանը յաջողած էր — եւ ամբաստանեալները ձեռքէն չէր փախցներ — խելացի տղայ մըն էր ան, որ ոտանաւոր կը շինէր։ Եղենական իրաւարարի սրահի դուռին քով ոտքի վրայ կայնած նուիրակ մը կը սպասէր։

— Պարոն, դուռը շուտ պիտի բացուի՞, հարցուց նուիրակին։

— Պիտի չբացուի, ըսաւ նուիրակը։

— Ինչո՞ւ. ատեանը նորէն բացուելու ժամանակ դուռը պիտի չբացուի՞, միթէ նիստը ընդհատուած չէ՞։

— Ատեանը արդէն բացուեցաւ դարձեալ, պատասխանեց նուիրակը, բայց դուռը պիտի չբացուի։

— Ինչո՞ւ։

— Վասնզի սրահը բազմութեամբ լի է։

— Ի՞նչ, ալ ուրիշ տեղ չկա՞յ։

— Եւ ոչ իսկ մարդու մը համար։ Դուռը գոցուեցաւ։ Ալ ոչ ոք կրնայ ներս մտնել։

Նուիրակը պահ մը լռելէն ետք շարունակեց.

— Պ. Նախագահին ետեւը տակաւին երկու կամ երեք տեղ կայ, բայց Պ. Նախագահը հասարակաց պաշտօնատարներու յատկացուցած է զանոնք։

Նուիրակը այս ըսելէն ետք կռնակը դարձուց։

Մարդը գլուխը ծռելով նախասենեակէն անցաւ եւ մեծ սանդուխէն կամաց կամաց եւ կարծես ամէն մէկ աստիճանը կոխելու դեղեւելով վար իջաւ։

Հաւանական է որ ինքնիրեն հետ կը խորհրդակցէր։ Առջի օրէն ի վեր իր սրտին մէջ տեղի ունեցող սաստիկ կռիւը վերջացած չէր. եւ ամէն մէկ րոպէ նոյն կռիւին յանկարծական նոր փոփոխում մը առնելը կը տեսնէր։ Երբ սանդուխին սատրոտը հասաւ, կռնակը սանդուխին տուաւ եւ թեւերը կուրծքին վրայ առաւ։

Յանկարծ թիկնոցը բացաւ, թղթակալը հանեց, մատիտը առաւ, թերթ մը պատռեց, եւ կանթեղին նշոյլին մօտենալով այդ թուղթին վրայ սա տողը գրեց.

«Պ. Մատըլէն, Մ...ի քաղաքապետ»։

Յետոյ մեծ քայլերով սանդուխէն վեր ելաւ նորէն, բազմութիւնը ճեղքեց, ուղղակի նուիրակին քով գնաց, թուղթը յանձնեց եւ իշխանաբար ըսաւ.

— Պարոն Նախագահին տար ասիկա։

Նուիրակը թուղթը առաւ, նայեցաւ անգամ մը եւ հնազանդեցաւ։

ԳԼՈՒԽ ԽԹ.

ՊԱՏՈՒՈՅ ՄՈՒՏՔ

Մ...ի քաղաքապետը առանց ինքն ալ գիտնալու, գրեթէ երեւելի անուն մը առած էր։ Եօթը տարիէ ի վեր Պա Պուլոնեի մէջ ըրած առաքինի գործերուն համբաւը վերջապէս պզտիկ երկրի մը սահմաններէն անցեր եւ մօտակայ երկու կամ երեք գաւառներուն մէջ տարածուեր էր։ Ոչ միայն սեւ ապակեղինաց արհեստը վերահաստատելով մեծ ծառայութիւն մը ըրած էր նահանգին գլխաւոր քաղաքին, այլ նաեւ հարիւր քառասունեւմէկ գիւղերուն մէջ չկար գիւղ մը որուն բարիք մը ըրած չըլլար։

Մանաւանդ որ ի պահանջել հարկի կըրցած էր նաեւ ուրիշ նահանգներու արհեստները յառաջացնել եւ արդիւնաւորել։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ - ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ — Երաժշտական երեկոյթ Salle Pleyel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

Այրի Տիկին Մարի Ֆերմանեան, Պ. Միշէլ - Վարուժան Պալեան, Այրի Տիկ. Տիգրանուհի Ֆերմանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆերմանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ալիս Ֆենէրլեան եւ զաւակը, Տիկին Վարսենիկ Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՖԵՐՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 9ին, 72 տարեկանին, իր բնակարանը 109 Պուլվ. Մասենա, *Փարիզ* (13):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետր. 14) ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, (15 Րիւ ժան Կուժօն) *ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի - Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը: Մասնաւոր օթոքար եկեղեցիէն գերեզման երթալ փափաքողներուն համար:*

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մանուկեան, Պ. Եսայի Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 18) առաւօտ Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէն իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Արշակ Մկրեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ աղջկան, Տիկին Մելինէ Կակոյեանի *(ծնեալ Մկրեան) դառնակսկիծ մահուան առթիւ:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Սահակ Սաղաթիէլեան եւ Յակոբեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Րէնսիի եւ Վիլմոմպլի բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին

ՏԻԿ ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ՍԱՂԱԹԻԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Կարապետ Փափազեանէ քսան ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մելինէ Կակոյեանի (ծնեալ Մկրեան) մահուան առթիւ:

×

Հեծանիւի ախոյեան Ժորժ Թաշճեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Կեդր. վարչութեան եւ պատասխանատուներուն որոնք իրմով զբաղած են եւ կարելիութիւն ստեղծած որ վազէ Փարիզի մէջ ալ, ինչպէս նաեւ ֆրանսական հեծանիւի ֆետերասիոնին եւ Ժաք Հայրապետեանի, որոնց աջակցութեամբ կազմակերպուած էր վելոտրոմ Սէն Տընիի իր վազքը:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

14 Փետրուար: Չորեքշաբթի.— *Տեառնընդառաջ: Տօն է քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին:*

18 Փետրուար, Կիրակի.— *Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին:*

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու եւ դպիրներու:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան):

Փետրուար 12ին, Սթրազպուրկի կայանէն (235 մեթր) հայկ. պատարագը (Արա Պարթեւեան):

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼՃԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ՁՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքում՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիսի *առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի* Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ *ճամբով:*

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ՚ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլներու *տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:*

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առեններ:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ քիթ տը Վօյած *օտարներուն համար:*

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին թատերական ներկայացումը Կիրակի, Մարտ 24ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Յաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը: Մեծ պատրաստութեամբ: 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 28ին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 9ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի (Փետր. 18) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի գրասենեակներուն եւ Պ. Գ. Պագըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 *ֆրանք:*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

BAIL A CEDER

Դերձակի խանութ մը, 16րդ Թաղամասին մէջ, ուր կարելի է նաեւ ուրիշ առեւտուր ընել: Գին 15 հազար ֆրանք: Մատչելի վարձք: Դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր բացի Կիրակիէ եւ Երկուշաբթիէ:

13, Ave. Théophile-Gautier
PARIS (16e)

կամ հեռաձայնել՝

MIRabeau 47-73

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Գրադարանը որ կը գտնուի եկեղեցւոյ կեդրոնատեղիը, բաց է հասարակութեան, ամէն Կիրակի առաւօտ, ժամը 10էն 12:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 15 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11137 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.137

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Բ.

Հոկտեմբեր 31 Կիրակիի իր օրագրութեան մէջ գերապայծառ Բուփ կը գրէ թէ այդ օրը շատ ճառեր խօսուեցան, բայց կարճ էին : Բուն ջրհեղեղը վերապահուած էր յաջորդ օրուան, երբ Կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակի հանդէսին … քառասուն ճառ պիտի լսէր իր չհասկցած լեզուով :

Այս առթիւ կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները.

« Ինծի համար անհասկնալի այս ճառերուն ատեն կը մտածեմ այն ցեղասպանութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ յիսուն տարի առաջ՝ կարգ մը քրիստոնեաներու մեղսակցութեամբ եւ ուրիշներու լռութեամբ : Անոնք որ ջարդարարներու շարքին էին, կորսնցուցին պատերազմը :… Բայց ոչ – մեղսակից քրիստոնեաները անտարբեր գտնուեցան անարդարութեան հանդէպ : Զանցառութեան այս մեղքը ա՛յնքան ծանր է, որ պէտք է մղէ մեզ մասնակցելու ձեռքերնին արիւնով ողողուած մեր եղբայրներու զղջումին եւ ապաշխարութեան …» :

Բարեմիտ քրիստոնեայի միամիտ մտածում : Ո՞վ է զղջացողը : Ո՞վ ապաշխարողը : Ձեռքերը արիւնով աղտոտած Թուրքը : Եղբայր կոչել զայն :

« 1915ի ջարդերը, կ'եզրակացնէ, անարդարութիւնը որ կը տեւէ, ամօթ մըն են «քրիստոնեայ անուն»ին համար : Առանց համերաշխութեան չկայ տիեզերականութիւն » :

Ու կը չեշտէ թէ «կոտորակուած, տարագրուած, բզկտուած Հայ ժողովուրդը կ'ապրի միշտ : Վստահ եմ թէ ամբողջ աշխարհի չորս կամ հինգ միլիոն Հայերը սրտով միացած են Էջմիածնի ուխտաւորներուն հետ : Այստեղ ներկայութեանս համար հպարտ կը զգան ինքզինքնին» :

Կաթողիկոսը իրեն յատկացուցած է վեհարանի լաւ տաքցուած եւ վանքի պարտէզին վրայ նայող հանգստաւէտ մէկ սենեակը, որուն չափ ընդարձակը երբեք չէ ունեցած կեանքին մէջ : Ընթրիքին Վազգէն Ա. բաժակաճառով մը սիրալիր խօսքեր ըսած է Ֆրանսախօս կաթողիկութեան համար, ինք ալ փառաբանած է « Քրիստոնեայ Հայաստան»ը :

Ճառերը ընդմիջուեր են երգերով եւ երաժշտութեամբ, որոնք անջրդի անապատին մէջ ովասիսներու տպաւորութիւնն են գործեր :

Նոյեմբեր 2ին այցելեր է Երեւան, 700.000նոց այս մեծ քաղաքը, որ երբ եկեղեցի միայն ունի, մինչ 15.000 բնակիչ ունեցող Էջմիածնի մէջ կան վեց - եօթը եկեղեցիներ : Այս «աղէտ»ին պատճառներէն մէկը, կը գրէ, եթէ 1918ին 30 հազար բնակիչ ունեցող մայրաքաղաքին սրբազան անունն է, միւսը գլխաւորը՝ նշանաւոր «հաւատքի նուազում»ն է, համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեանց : Սակայն հայ եպիսկոպոսները հաւաստեր են, որ Երեւանի (եւ ամբողջ Հայաստանի) բնակչութեան 80 առ հարիւրը մկրտուած է … :

Երեւանի մէջ տեսեր է Մերձաւոր Արեւելքէն (Սուրիա, Եգիպտոս եւն.) եկող ներգաղթողներ :

Հայաստանի մայրաքաղաքին համար կ'ըսէ թէ մտաւորական փայլուն կեդրոն մըն է : Հայ գիտնականները կարեւոր մասնակցութիւն բերած են Խ. Միութեան [illegible] յաջողութեանց : Մեծ թիւ կը կազմեն երկրորդական եւ մասնագիտական վարժարանները : Համալսարանը կը վխտայ : Աշխարհի ամէն կողմէն հայ ուսանողներ, գրողներ եւ գիտուններ կ'երթան Հայաստան եւ լաւ գիրքերու կը տիրանան : Մատենադարանը ունի տասը հազար ձեռագիրներ եւ չորս հազար հնատիպներ, մեծ մասամբ վանքերէն հաւաքուած, ինչպէս նոր բազմաթիւ եւ զմայլելի մանրանկարներ : Տնօրէնը՝ շատ համեստ հագուածքով մեծ գիտնական մը՝ իրեն նուիրած է գունաւոր գեղեցիկ մանրանկարներու գիրք մը :

Պետական ու զինուորական իշխանութիւնները մեծ պատիւներ ըրեր են կաթողիկոսին, իր հիւրերուն եւ հետեւորդներուն : Եպիսկոպոսներ ու քահանաներ առատօրէն կը շրջագային եւ եր «մկրտուածներու այս բնակչութեան մէջէն» :

Երեւանի մէջ խօսուած միակ լեզուն հայերէնն է, կ'ըսէ ու կ'աւելցնէ թէ անշուշտ Երեւանցիք սովորաբար ռուսերէն գիտեն եւ երբեւ չեն դարձներ անոր : Իբրեւ ազնուական ժողովուրդ, Հայերը երախտագիտութեան արժէքը կը գնահատեն : Սակայն ամէն բանէ առաջ Հայ են եւ կ'ուզեն Հայ մնալ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

Ամերիկեան Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը որոշած է 10500 ձի - Այ ղրկել Վիէթնամ : Երկար ատեն է որ Զօր. Ուեսմորլանտ յաւելեալ ուժ կը պահանջէր, այս նոր քանակով Վիէթնամի ամերիկեան ընդհ. ուժերու թիւը կը հասնի 510.500ի :

Վիէթնամի կացութիւնը չէ բարելաւուած : Ականատես թղթակիցներ կը նկարագրեն մեռած քաղաք մը՝ Հիւէ : Քանդուած 90 առ հարիւր, Հիւէ ոչ ջուր ունի, ոչ ելեկտրականութիւն : 30 հազար գաղթական կայ եւ ամէն կողմ դիակ : Յունուար 31ի յարձակումէն առաջ, Հիւէ 145 հազար բնակիչ ունէր : Փողոցներուն մէջ փոսեր կը փորուին դիակները լեցնելու համար :

Սայկոնի մէջ ալ պատուաստի արշաւ մը սկսած է վասնզի ժանտախտի վախ կայ :

× Փարիզի մէջ համալսարաններու նախաձեռնութեամբ ցոյց մը կատարուեցաւ Երեքշաբթի օր բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ, Ռեփիւպլիքեն Պասթիյլ :

× Ու Թան անակնկալօրէն Փարիզ եկաւ Չորեքշաբթի օր, դէպի Նիւ Եորք վերադարձի իր ճամբուն վրայ : Խօսք կար որ տեսնուի Հիւսիսային Վիէթնամի մէկ ներկայացուցիչին հետ :

× Ամերիկացի ծերակուտականի մը համաձայն, Ճոնսըն բանագնաց մը ղրկած է Հանոյ : Յայտնի չէ թէ ո՞վ է, բայց կ'ըսուի թէ ամերիկացի չէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Վէօյօ մեռաւ Չորեքշաբթի վաղ առաւօտեան, շատ երկար հոգեվարքէ մը ետք : 55 տարեկան էր եւ կը տառապէր քանի–

րէ : Հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ողիմպիականներուն, Ֆրանսա երրորդ ոսկի մետալ մը շահեցաւ շնորհիւ Մարիէլ Կուաշէլի որ առաջին հանդիսացաւ կանանց «յատուկ սլալոմին» :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ «հաշտութեան» նպաստակով եւ բարելաւելու համար աշխատաւորներու պայմանները, կառավարութիւնը 30 հազար Տրախմիի (5000 Ֆր.) դրամօժիտ պիտի տայ ամուսնանալ փափաքող աղջիկներուն :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Յորդանանի միջեւ մթնոլորտը կը վատթարանայ : Էշքոլի ճառէն ետք, պաշտօնական զեկոյց մը հրապարակուած է Ամմանի մէջ, ուր կը շեշտուի թէ առնուազն զարմանալի է տեսնել որ Իսրայէլի վարչապետը կը խեղաթիւրէ դէպքերը :

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարար՝ Ֆանֆանիի այցելութենէն ետք, Իտալիա որոշեց տասը միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ընել Ալժերիոյ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ, Պոնի կառավարութենէն 2,7էն 3 միլիառ մարքի օժանդակութիւն մը ուզած են իրենց զօրքերուն ծախքերուն համար :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ թատերգութիւն մը եւս արգիլուած է, զոր Վիէթքեւիչ գրած էր պատերազմէն առաջ : Թատերգութիւնը ամբաստանագիր մըն է բռնակալութեան դէմ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը Թուրքիա պիտի այցելէ, հաւանաբար 1969ին : Ուրախութեամբ ընդունած է Անգարայի հրաւէրը :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ չինուէր 27 համալսավարներ ձերբակալուած են :

ԻՐԱՔ եւ Խորհ. Միութիւնը քարիւղային գործակցութեան ձեռնարկած են :

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ԿԱՏԱԿԸ

ԿԱՄ … ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷՐ ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ

Լոնտոնի մէջ վերջերս հրապարակուած դիւանագիտական թուղթ մը, ըստ որուն Քեմալ Աթաթիւրք անգլիացի դեսպանի մը առաջարկած է Թուրքիոյ նախագահի աթոռը, շփոթութիւն ստեղծող կատակ մըն է եղեր …

Կատակը երեսուն տարուան անցեալ մը ունի : Համի մէջ, 1938ին, անգլիացի երիտասարդ դեսպանատան կցորդ մը կատակ – հեռագիր մը շարադրած էր Պոլսոյ դեսպանին ստորագրութեամբ : Հեռագիրը զետեղուեցաւ դիւանաթուղթերու մէջ, որոնք քննուեցան վերջերս գիրքի մը պատրաստութեան համար …

Հեռագիրը հանդիսաւորապէս հրապարակուեցաւ «Սընտէյ Թայմզ»ի Փետրուար 11ի թիւին մէջ : Քաղուած էր ողբացեալ դիւանագէտ Սըր Փիըրսըն Տիքսընի կենսագրութենէն՝ իր տղուն Փիրսի կողմէ : Գիրքը՝ « կրկնակ դիւանագիտութիւն » խորագրին տակ լոյս կը տեսնէ այս շաբաթ :

Փիըրս Տիքսըն եւ «Սընտէյ Թայմզ» կ'ըսեն, թէ հեռագիրը գտնուած է Սըր Փիըրսընի անձնաթուղթերուն մէջ : Թուականն է՝ Նոյեմբեր 1938 : Կը թուի թէ գրուած է Թուրքիոյ անգլիական դեսպան Սըր Փըրսի Լորէյնի կողմէ եւ ուղղուած է արտաքին նախարար՝ Հալիֆաքսի :

Դեսպանը կը նկարագրէ իր այցելութիւնը ծերունի Աթաթիւրքի, որու ընթացքին Աթաթիւրք «շատ լուրջ կերպով» առաջարկած է իրեն «իր յաջորդը դառնալ» : Թէեւ «խորապէս ազդուած », Սըր Փըրսի մերժած է :

Երկար եւ սեթեւեթ հեռագիր մըն է : Սըր Փըրսի կը նկարագրէ Աթաթիւրքը բարձերու յենած եւ բժիշկներով ու հիւանդապահուհիներով շրջապատուած հոգեվարք վիճակի մէջ՝ նման Շէյքսփիրի « Ռիչըրտ Բ.ի» հերոս Ճոնի :

Աթաթիւրքի տուած պատճառաբանութիւնը՝ անգլիացի մը Թուրքիոյ նախագահ ընելու իր արտասովոր առաջարկին համար, եղած է այն, որ «իր երկար եւ արկածալի գործունէութեան » ընթացքին «գիտցած է ըստ արժանւոյն գնահատել բարեկամութիւնն ու խորհուրդը Սըր Փըրսիի, «որովհետեւ անիկա եղած է ամէնէն աւելի սերտ » :

Հեռագիրը կ'ըսէ, թէ երբ Աթաթիւրք իր առաջարկը ըրաւ, Սըր Փըրսի «քանի մը վայրկեան լուռ մտածեց » : Պատասխանեց այսպէս . «Ձերդ վսեմութիւնը իր այս առաջարկով խիստ յատուկ դրուատիքը կը հիւսէ ոչ միայն ինծի՝ անձիս, այլ նաեւ նորին վեհափառութեան կառավարութեան քաղաքականութեան …

« Լրջօրէն տարակուսեցայ, թէ իմ լաւագոյն արժանիքներս կը գտնուին վարչական ծիրին մէջ : Թուրք հանրապետութեան նախագահի պատասխանատուութիւնը հիմնովին տարբեր է անգլիացի դեսպանի մը պատասխանատուութենէն, եւ զգացի, որ իմ կարողութիւններս եւ փորձառութիւնս լաւագոյն ձեւով պիտի օգտագործուէին այս վերջին պաշտօնին մէջ …» :

Սըր Փըրսի կ'ըսէ, թէ երբ վերջացուց իր խօսքը, Աթաթիւրք «մեծապէս ազդըւած երեւած»՝ ընկողմնելով բարձերուն վրայ : Ապա բաւական կորով ունեցաւ ըսելու, թէ յուսախաբ եղած, սակայն, ըմբռնած է : Հուսկ ուրեմն «անգիտակից վիճակի մէջ ինկաւ կրկին » :

Լորտ Հալիֆաքսի ուղղելով իր խօսքը, Սըր Փըրսի կ'եզրակացնէ . « Մեծապէս երախտապարտ պիտի ըլլամ, եթէ ձեր վսեմութենէն ստանամ համաձայնագիր մը՝ իմ առած քայլիս համար :

« Խնդրեմ հաղորդեցէք Թագաւորին » :

Հեռագրին մանրամասնութիւնները աւելի քան համոզիչ էին : Ոչ Փիըրս Տիքսըն եւ ոչ ալ իր հրատարակիչները վայրկեանի մը տարակոյս ունեցան : Սակայն, « Սընտէյ Թայմզ»ի հրատարակութենէն քանի մը ժամ ետք, Թրքական դեսպանատան բանբերը հերքեց ամբողջ պատմութիւնը :

« Անկարելի է մտածել », յայտարարեց բանբերը, «որ Թրքական ազգայնականութեան հայրը մեր նախագահութիւնը օտարի մը յանձնելու մտածումը ունեցած ըլլայ » : Դեսպանատունը արագ բողոք մը ներկայացուց արտաքին նախարարութեան :

Մինչ արտաքին Նախարարութեան մեքենան սկսաւ բանիլ, հեռաձայն մը եկաւ պահպանողական կուսակցութեան երեսփոխան՝ Սըր Շարլի Մոթ – Ռէտքլայֆի կողմէ : Խոստովանեցաւ թէ երեսուն տարի առաջ, երբ դեսպանատան կցորդ էր Համի մէջ, Սըր Փըրսի Լորէյնի (Պոլիս), հեռագիրները կուգային Համի դեսպանատան խողովակով :

Երեկոյ մը երիտասարդը կեղծ մը կը շարադրէ իբրեւ կատակ, զոր ցոյց կուտայ իր մէկ պաշտօնակցին՝ Փիրսըն Տիքսընի, որ շատ հաւնելով կ'առաջարկէ զայն զետեղել դիւանաթուղթերուն մէջ : «Պարզ կատակ մըն էր, որ դէշ նպատակ չունէր » :

Փիըրս Տիքսըն զուարճալի չէ գտած սակայն : Կարգադրեց, որ մինչեւ գիրքին վերհրատարակութիւնը, վրիպակ մը զետեղուի հատորներուն մէջ, մինչեւ որ այս պատմութիւնը բոլորովին վերնայ նոր հրատարակուելիք հատորներուն մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ՀԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Երեք դար առաջ, 1668ին, Հայերէն գրքոյկ մը լոյս կը տեսնէր Ամսթերտամի մէջ: Հայ տպագրութեան մեծ վաստակաւորը՝ Ոսկան Երեւանցին, 1666ին, գլուխ հանելէ ետք վիթխարի աշխատանք մը, որ Հայերէն Աստուածաշունչի պատկերազարդ տպագրութիւնն էր, լոյս կ'ընծայէր հիմա մեր ակնարկած այս գրքոյկը, երկու տարբեր երկեր ներմուծելով անոր մէջ — Մովսէս Խորենացիի վերագրուած Գիրք Աշխարհացը եւ Գիրք տասսպելաբանութեանց, որ ծանօթ է նաեւ «Աղուեսագիրք» անունով:

Գիրք Աշխարհացը մէկն էր հայ դասական մատենագրութեան այն թանկագին էջերէն, որ կը վկայէին հայ մատենագիրներու ցոյց տուած չահագրգռութեան մասին Հայոց պատմութեան եւ Հայոց աշխարհի հորիզոնէն դուրս — դէպի ուրիշ ազգերու անցեալն ու հողը:

Գիրք Աշխարհացը թէեւ համեստ իր ծաւալով, բայց թանկագին աղբիւր մըն էր բոլոր անոնց համար որ հին աշխարհի հողամասերով կը զբաղէին, որովհետեւ ծանօթութիւնները՝ զորս կը պարունակէր ան՝ կը վերագրուէին հայ հեղինակի մը, որ ապրած էր Ե. դարուն:

Արդ, այս Աշխարհաց Գրքին մէջ տեղեկութիւններ եւս կային, որոնք կ'ակնարկէին մեր այս ափերուն եւ որոնց համեմատ Սարմատացւոց երկրին սահմանը կերկարէր «մինչեւ անծանօթ երկիր, զոր Պլաք կոչեն եւ ցուպիս լեառն հորմէ ելանէ Տոնաւիս գետ»:

Խորենացիի վերագրուած աշխարհագրութեան մինչեւ մեր օրերը աննշմար մնացած այդ հատուածն էր, որ իր դոկտորական թէզին նիւթ ըրաւ Աուրել Տեչէյ, երեսուն տարիներ առաջ, 1938ին, իր ուսումնասիրութեան մէջ զբաղելով նաեւ ԺԳ. դարու հայ հեղինակի մը՝ Վարդան վարդապետի աշխարհագրութեամբ, ուր եւս ակնարկութիւն կար «Ուլախաց ազգի» մասին:

Աուրել Տեչէի այս ուսումնասիրութիւնը չէր կրնար բացառիկ չահագրգռութիւն չստեղծել հետեւաբար ռումէն բանասիրութեան մէջ, որովհետեւ ինչ ալ ըլլար դարը, որուն մէջ ապրած էր Խորենացին, — նոյնիսկ եթէ զայն դետեղէինք երեք դար ետք, ինչպէս փորձեցին ընել հայ բանասէրներէն ոմանք, — ծանօթութիւնները, զորս կուտար ամենահիներէն էին Վալահ անուն ժողովրդի մը գոյութեան մասին այս ափերուն վրայ, արձանագրուած պահու մը երբ ռումէն ժողովուրդը իր նախնիքներուն մասին գրաւոր փաստեր դեռ չունէր, իսկ օտար աղբիւրները չատ ժլատ էին այս հողամասերուն անդրադառնալու ատեն, անոնց վրայ Պալաք կամ Վալաք անուն ժողովուրդ մը յիշատակելու համար:

Տեչէի գրքին լոյս տեսած ատեն անոր անդրադարձան, առանձին յօդուածներու մէջ, Փրոֆ. Գրիգոր Աւագեան եւ Գրիգոր Զամպաքճեան, իսկ աւելի ետք, 1940ին այս տողերը գրողը ամբողջ գրքոյկ մը նուիրեց անոր՝ հայ երկու մատենագիրներու երկերուն մասին ռումէն հեղինակին անմատչելի մնացած ծանօթութիւններ ներկայացնելով, մանաւորապէս Խորենացիի անձին եւ ապրած դարուն շուրջ:

Աւելորդ է ըսել որ այդ օրերուն դեռ ուժեղ էր Խորենացին յետագայ դարեր փոխադրելու ձգտումը մեր բանասէրներէն ոմանց մօտ, իսկ Գիրք Աշխարհացը անոր վերագրելու տեսակէտը ի պատուի էր տակաւին:

Պէտք եղաւ որ տարիներ անցնին որպէսզի հայ բանասիրութիւնը, մանաւորաբար Հայաստանի մէջ, Խորենացին Ե. դար կ'եցնէ, անոր պատմութեան մէջ չփոթութիւն ստեղծող հատուածները պարզապէս յետամուտ հռչակելով, բայց միեւնոյն ատեն մերժէ Խորենացին հեղինակը ճանչնալ Գիրք Աշխարհացի:

Արդարեւ մատենագրական նոր հետազօտութիւնները գրեթէ ապացուցին թէ այդ երկը՝ որ ցարդ Խորենացիի կը վերագրուէր եւ իբր անոր հեղինակութիւնը հրատարակուած էր 1668ին եւ անկէ ետք, Խորենացիինը չէ, կասկած, զոր ատենին յայտնած էր արդէն Քերովբէ Պատկանեան հայ գիտնականը՝ Գիրք Աշխարհացի հեղինակ ենթադրելով Անանիա Շիրակացին: Աշոտ Աբրահամեանի նոր պրպտումները եկան ապացուցանելու, թէ այդ երկը իսկապէս հեղինակութիւնն է եօթներորդ դարու հայ մեծ գիտունին, որ զայն յօրինած է օգտուելով օտար, բայց մանաւանդ հելլէն աղբիւրներէ, տեսութիւն, զոր իւրացուցած է արդէն հայ բանասիրութիւնը ներկայիս:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ — ԷՐԶՐՈՒՄԻ —

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՄԱՍԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՀԻՄՆՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՎՐԱՅ)

(Թուականը հին տոմարով, որովհետեւ բազմաթիւ փաստաթուղթեր հին տոմարի թուականներով գրուած են)

Ժ.

Սեպտեմբեր 18, 1914.— Կարինէն՝ Թուրքեր զէնք զրկեցին Քղի, ջարդի համար:

Հոկտ. 4, 1914.— Կրզրումի մէջ սկսան հալածել Դաշնակցականները:

Հոկտ. 15, 1914, Ռուսեւթուրք պատերազմը հազիւ սկսած Էրզրումի ռուսական հիւպատոսարանի երեք հայ պաշտօնեաները Թարգման, ծառայ եւ խոհարարը՝ կախուած են Էրզրումի մէջ եւ միւս ռուս պաշտօնեաները աքսորուած Կեսարիա:

Նոյեմբեր 1, 1914.— Յարձակում Թըրքական չէթէներու՝ Էրզրում քաղաքի հիւսիսը գտնուող Օձնի, Դընիկ եւ այլ գիւղերու վրայ, Հեռղհեռէ տարածուելով սատկանալով 42 գիւղերու վրայ:

Նոյեմբեր 22, 1914.— Հայերու դէմ ատելութեան քարոզչութիւն Էրզրում քաղաքի եւ շրջակայից մէջ:

Դեկտեմբեր 11, 1914.— Էնվէրի յարձակումը եւ Ռուս բանակին ետ քաշուիլը: Սակայն, երեք չաբթուան ընթացքին Թրքական 3րդ բանակին պարտութիւնը Սարըղամիշի առջեւ:

Դեկտեմբեր 18, 1914.— Երզնկայի մօտեցող նոր Առաջնորդը՝ ճամբան սպաննուած է (Սահակ Վրդ. Օտապաշեան), կառավարութեան կազմակերպութեամբ:

Յունուար 10, 1915.— Էրզրումի նահանգի ամէն կողմերը հալածանք եւ բռնագրաւումներ:

Փետրուար 16, 1915.— Էրզրումի բանակին մէջ գտնուող հայ զինուորներու զինաթափումը, պատերազմական նախարարութեան կանխամտածեալ հրահանգով:

Փետրուար 17, 1915.— Հայերը բնաջնջելու հրաման:

Փետրուար 27, 1915.— Ալաշկերտի (Թօփրագ Գալէ) հայ գիւղերու մէջ՝ ջարդ ու թալան:

Ապրիլ 13, 1915.— Էրզրումի Թրքական Քլըպներուն մէջ Հայերու ցանկեր կը պատրաստեն, ջարդի համար: Տեղւոյն բերդերու հրամանատար՝ գերման Զօրավար Փօսէլթը կը յայտարարէ՝ թէ «Հայերը որեւէ յանցանք չունին» եւ ջարդը առժամաբար կ'արգիլուի:

Ապրիլ 13, 1915.— Էրզրում նահանգի Երզնկա սանճագի միւթէսարրըֆը կը սկսի հալածել Հայերը:

Ապրիլ 21, 1915.— Կը ձերբակալուին Էրզրումի մէջ 280 Հայեր, որոնց մեծ մասը կը սպաննուին:

Մայիս 3, 1915.— Էրզրումի 3րդ բանակի հրամանատար՝ Մահմուտ Քեամիլ փաշայի հրամանով՝ Էրզրում քաղաքի հիւսիսը գտնուող 42 գիւղերը, կարգաւ, կը տեղահանուին յանկարծակի: Այդ մասին, Մայիս 4ին, տեղւոյն Առաջնորդին դիմումը՝ կառավարիչ Թահսին պէյին՝ նկատի չառնուիր:

Մայիս 9, 1915.— Թորթումի շրջանի Հայ գիւղերուն մէջ, (որոնք տեղահանուած են), կը զետեղուին Թուրք մուհաճիրներ:

Մայիս 12, 1915.— Էրզրումի իշխանութիւնը կը հաղորդէ ներքին նախարարութեան՝ տեղահանուած հայ գիւղերը, եւ տարագիրներուն անցնելիք ճամբաները:

Մայիս 20, 1915.— Էրզրումի հայ վաճառականները աքսորուած են:

Մայիսի սկիզբը՝ Երզնկայի գիւղերը, եւ 24ին՝ այդ քաղաքին Ա. կարաւանը, եւ 26ին Բ. կարաւանը ճամբայ հանուած է:

Մայիս 28, 1915.— Տեղի ունեցած է Քէմախի կիրճին մէկ ջարդը, որ տեւած է երկու օր, Մայիս 28 եւ 29ին:

Յունիս 5, 1915.— Էրզրումէն մեկնած Ա. կարաւանը որ զրկուած է դէպի Խարբերդ, եւ սպաննուած են 3000 այրեր:

Յունիս 8, 1915.— Էրզրումի Բ. կարաւանը, երեք հարիւր ընտանիք (մօտ երեք հազար անձ) ճամբայ հանուած է, որոնց ընկերացած են հարիւր ոստիկաններ:

Յունիս 9, 1915.— Էրզրումի հայ գրպոցներուն մէջ լեցուած են Թուրք մուհաճիրներ եւ Հայոց լքեալ սեփականութիւններէն մաս մը տրամադրուած է մուհաճիրներուն:

Յունիս 10, 1915.— Տարագիր կարաւանները իրարմէ 15ական մղոն հեռու պահուած են պատահած սպանութիւններէն իրարմէ լուր չունենալու համար:

Յունիս 19, 1915.— Երզնկայի լեռներուն մէջ Թուրք զինուորներ եւ չէթէներ, Թուրք սպաներու ղեկավարութեան տակ, սպանութիւն, առեւանգում եւ կողոպուտ կատարած են:

Յուլիս 11, 1915.— Էրզրումի վալին՝ Թահսին պէյ, ծածկագրով մանրամասնութեամբ հաղորդած է կատարուած սպանութիւնները, կողոպուտները, առեւանգումները եւ ամբողջ «բէդալէթ»ը (խայտառակ ոճիրները) իր իսկ ձեռքով:

Յուլիս 15, 1915.— Էրզրումի 3րդ Զօրաբանակի հրամանատար Մահմուտ Քեամիլ յայտարարած է, որ պատերազմէն ետք ոչ մէկ հայ կ'ուզենք Էրզրումի մէջ:

Թրքական ցեղասպանութեան մասին գերմանական երկու տեղեկագիրներ՝ մին Յուլիս 23, 1915 թուակիր, ստորագրուած Էրզրումի հիւպատոս եւ քննիչ զինուորական տեղակալ Ֆոն Շոյպնըր Րիխթըրի կողմէ, երկրորդը՝ Գերման գնդապետ Շթանկէի կողմէ, Օգոստոս 10 — 23, 1915 թուակիր, որոշ կերպով կը պարզեն Թուրք կառավարութեան եւ բանակին կատարած գաղտնի եւ յայտնի դաւերը՝ Հայերը բնաջնջելու, եւ անոնց սեփականութիւնները իւրացնելու համար:

Մահմուտ Քեամիլ կոչուած բորենին Էրզրումի անկումէն՝ Փետրուար 2–15, 1916էն առաջ փոխադրուած էր Կ. Պոլիս

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Թէեւ յայտնապէս կ'երեւար թէ պարտիզպանը մեռած էր արդէն, այսուհանդերձ ուզեցի անմիջապէս բժիշկ մը կանչել եւ շուրջս նայեցայ մեզ ընկերացող պատանին փնտռելու համար: Պատանին հոն չէր: Ոստիկաններէն մին զրկեցի որպէսզի դուրսը նայի: Ոչ ոք կար դուրսը: Պատանին անյայտ եղեր էր մեզի չիփ — չիտակ մինչեւ գիւղին քով առաջնորդելէ ետքը եւ մենք մեր չփոթութեան եւ իրարանցումին մէջ, բնաւ չէինք նշմարած իր անյայտացումը...:

— Տարօրինակ բան, այդ պատանին պէտք է անպատճառ գտնել, գոնէ որոշ նշաններ ունի՞ք իր մասին:

— Ինչպէս ըսի, հազիւ քսան տարեկան, հայ պատանի մըն էր, խոշոր սեւ աչերով, գիրուկ դէմքով, աշխոյժ ու մըտացի եւ բաւական մաքուր հագուած, զինքը կրնամ զանազանել հարիւր հոգիի մէջ:

— Գոնէ անունը հարցուցա՞ծ էիք:

— Ո՛չ:

— Արդէն այդ կէտը կարեւորութիւն չունի, միջամտեց Շէֆիք փաշա, եթէ գործին մէջ մեղսակցութիւն մը ունի, ապահովաբար եթէ հարցուցած ալ ըլլայիք, սուտ անուն մը պիտի տար:

— Շատ ճշմարիտ է, չեշտեց Թահսին փաշա, ինքն ալ կարծիք մը յայտնած ըլլալու համար:

— Շարունակեցէ՛ք, կրկնեց Մեհմէտ փաշա:

— Տեսնելով որ պատանին գտնել կարելի չէ, անմիջապէս ոստիկաններէն մին զրկեցի որպէսզի երթայ եւ շուտով բըժիշկ մը գտնէ բերէ, իսկ ես միւս ոստիկանին օգնութեամբ պարտիզպանը հանուեցուցի որպէսզի մարմինը քննեմ եւ տեսնեմ որ որեւէ վէրքի նշան մը կա՞յ վրան, ու միեւնոյն ատեն ալ նախնական խնամքները ըրի, թէեւ վստահ ըլլալով որ որեւէ օգուտ չունէին ըրածներս: Կէս ժամ ետքը բժիշկն ալ հասաւ եւ մանրամասն քննեց դիակը եւ հաստատեց թէ խեղդամահ եղած էր եւ թէ մահը հազիւ երկու ժամ առաջ տեղի ունեցած էր: Այս գործողութենէն ետքը, այլեւս ուրիշ բան չէր մնար մեզի ընելիք այլ եթէ դիակը առնել եւ հոս փոխադրել, որովհետեւ եթէ քննութեան սկսէինք անմիջապէս, պիտի ստիպուէինք հոն մնալ երկար ատեն եւ գիտէինք որ հոս անհամբեր մեզի կը սպասէիք: Ասկէ զատ այն քննութիւնը որուն պիտի ձեռնարկէինք, կարելի էր քանի մը ժամ յետաձգել, քանի որ ոճրագործները գտնելու համար որեւէ հետք չունէինք եւ արդէն երկու ժամէ ի վեր պէտք է որ հեռացած ըլլային:

Մեհմէտ փաշա իրաւմբ քննադատելի բան մը չէր գտներ սպային արարքներուն մէջ, այսուհանդերձ ըսաւ բաւական խիստ չեշտով մը.

— Մեծ պակասութիւն մը գործած էք ձեզի ընկերացող պատանիին հետքը կորսնցնելով:

— Այս մասին բոլորովին համամիտ եմ ձեզ, միայն թէ երբ նշմարեցի պատանիին յանկարծական անյայտացումը, այն ատեն միայն հասկցայ որ դիակէն աւելի ողջերով պէտք էինք զբաղիլ... բայց արդէն բանը բանէն անցած էր: Այսուհանդերձ փաշա էֆէնտի, եթէ հրաման տաք, պատրաստ եմ անմիջապէս վերադառնալ Զամլըճա եւ խուզարկութիւններու սկսիլ թէ պատանին եւ թէ միւս անծանօթ ոճրագործները գտնելու համար:

— Անշուշտ այդ խուզարկութիւնները պիտի կատարենք, անմիջապէս, ըսաւ Մեհմէտ փաշա, բայց ատիկա այնքան կարեւոր ու դժուարին գործ մըն է որ չենք ուզեր միմիայն քեզի յանձնել...:

— Ինչպէս որ դուք յարմար կը տեսնէք, պատասխանեց սպան քիչ մը արժանապատուութիւնը վիրաւորուած ձեւով մը:

Հոս վերջացաւ Շիւքրի պէյի տեղեկութիւնը:

ԺԳ.

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ԻՐԱՏԷՆ

Կէս գիշերը չատոնց անցեր էր արդէն: Լրտեսներու եւ ոստիկաններու նոր արշաւախումբ մը մեկնած էր դէպի Սկիւտար նորանոր խուզարկութիւններու համար: Եըլտըզի պալատին մէջ իրարանցումը սակայն չէր դադրած եւ գրեթէ բոլոր պալատականները ոտքի վրայ էին, մէկ վայրկեանէն միւսը իրենց տիրոջ հրամանները ընդունելու համար:

Ապտիւլ Համիտ որ պահ մը հանդարտած կը թուէր, նորէն իր հանդարտութիւնը կորսնցուցած էր եւ պարտիզպան խոմէրի եղերական վախճանը զինքը դարձեալ ընկղմեր էր հոգեկան անհարթութիւններու մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(50 — Շար.)

եւ պատերազմական նախարարութեան մէջ եղած էր Էնվէրի խորհրդականը :

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ցեղասպանական հսկայածաւալ ոճիրին մէջ դժուար է մատնանշել բոլոր ոճրագործները :

Էրզրում նահանգի մէջ՝ գլխաւոր պատասխանատուներն են.— Վալին՝ Թահսին պէյ, երեք Սանճագներու Մութէսարիֆները, 19 գայմագամները, 173 մուտիրները, ոստիկանութեան տնօրէնները, չէթէները՝ իրենց հրամանատար-սպաներով, եւ Թրքական 3րդ զօրաբանակի հրամանատարը՝ իր սպայակոյտով, Իթթիհատի կեդրոնական եւ տեղական մարմինները եւ Թուրք երեսփոխանները :

Նմոյշի համար կուտանք գլխաւոր ոճրագործներէն մի քանիին անունները, որոնք պատմութեան մէջ յաւիտեանս անիծուած պիտի մնան իբրեւ անմեղ մանուկներ, կիներ եւ ծերեր սպաննողներ .— Զինուորական հրամանատար՝ Մահմուտ Քեամիլ փաշա, Իթթիհատի Կեդրոնի լիազօրներէն՝ Պէհաէտտին Շաքիր, ոստիկանապետ Խուլուսի, Էրզրումի Իթթիհատի քարտուղար Հիլմի, երեսփոխան Սէյֆուլլահ, Երզնկայի երեսփոխան Հալէթ, Երզնկայի մութէսարրըֆ Մեհմուտ, Բաբերդի գայմագամ Նուսրէթ, Արսխսի (Կիսկիմ) գայմագամ Նէճաթի, չէթէներու զինուորական ղեկավարներէն՝ սպայ Նէճաթի, սպայ Սատի : Թուրքերու լըրտես՝ գերմանացի Անտերս, եւ Իթթիհատի քննիչի պաշտօնով՝ Խօմէր Նաճի :

Օսմ. կառավարութեան կեդրոնը՝ Թալէաթ փաշային, եւ կեդր. Ջարդարարական յանձնախումբի (Թէշքիլաթը Մախսուսէի) անդամներէն՝ Տոքթ. Նազըմ, Աթըֆ, Ճէվատ, Ազիզ եւ Խալիլ պէյ (յետոյ՝ փաշա) եւ «Ճիհատ»ի հրամանին հետեւող խուժանը :

Սոորագաս եւ այլ հարիւրաւոր ոճրագործները ճշդելը հերքիլեան աշխատանքի կը կարօտի :

Ցանցաւորներէն ոչ մէկը կրնայ ինքզինքը արդարացնել, ըսելով թէ այդ ցեղասպանական ոճիրը վերէն հրամայուած էր, եւ իրենք ենթակայ էին այդ հրամանին : Մարդասպանական գործի մէջ սեւէ անձ կամ պաշտօնեայ, եթէ համաձայն չէ ոճիրի մը, պարտաւորուած չէ տրուած հրամանըկատարելու, կրնայ գործէ քաշուիլ, ինչպէս եղած են՝ չորս կամ հինգ Թուրք պաշտօնեաներու որոնք մերժած են, պատասխանդրութեամբ եւ հրաժարած են ոճիր գործելէ, ըլլալով Թրքական բացառութիւններ :

Էրզրումի մէջ ճահատակուած հարիւրաւոր եկեղեցականներէն յիշենք մի քանին.—

Սմբատ Եպս. Սաատէթեան, Կարնոյ Առաջնորդ (Առափարբյի), որ զրպարտուած էր իբր թէ զէնք ուղած ըլլալով Երզնկայէն, եւ Էրզրումի պատերազմական ատեանը զինք դատապարտած է տարագրութեան, եւ այդ պատրուակով ալ ճամբան սպաննուած է : Բաբերդի Առաջնորդ Անանիա Ծ. Վրդ. Հազարապետեանը, Քէմախի Մելքիսեդեկ Վրդ. Հովիւեանը, Բասենի Կորիւն Վրդ. Սրապեանը, Քղիի Գեղամ Վրդ. Թէվէքէլեանը, Խնուսի Արզար Վրդ. Եօթնեղբայրեանը, Խոտորջուրի վարդապետները եւ այլ հարիւրաւոր քահանաները. նաեւ Կաթոլիկէ հայրերը, Էրզրումի նահանգի խաչեցեալ 200.000էն աւելի հայ լուսաւորչականները :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ

48 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 2 Փետր., (Յառաջ).— 21 Յունուար, Կիրակի առտուն Մարաշի աղէտին 48րդ տարեդարձին առթիւ նահատակներու յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Պէյրութի Նոր-Մարաշի Թաղին Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ : Օդը ցուրտ էր եւ անձրեւը անդադար կը տեղար : Յիշեցի Միք. Նալպանտեանի մէկ հին երգը.

— «Ցուրտը փչեց ձմեռն սաստիկ ձիւնը ծածկեց գետինը, ամենայն մարդ մտաւ իւր տունն, պատսպարուել ցրտիցը»:

Մարաշ մէկն է Կիլիկիոյ հին քաղաքներէն : Պատմագէտ Փրոֆ. Եղիա Քասունի գրած էր Մարաշի Ազգ. Կեդր. Միացեալ վարժարանի քայլերգը եւ եղանակն ալ յօրինած 1912ին, երբ հոն ուսուցիչ էր :

Ահա այդ երգին առաջին երկու տուները,

Ով խնտացւոց վաղեմի քաղաք ,
ՄԱՐՔԱՍԻ ,

Եւ զուրգումայ իշխանաց ոստան
փառացի ,—

Կիրփարուտայ , Մուքալլու եւ
Թարխուլարայ ,

Որք մրղեցին մարտ ահեղ
Եւ կառուցին շէնք շրքեղ ,
Հուսկ ընկնեցան զքնքերուն առջեւ
Ասուրաց :

Կոմմագենէի քաղաք եղար անուանի ,
Դրամ ունեցար մեհենատիպով Զահանի ,
Զուարճաքեր այգեացըդ մէջ յոյժ
երջանիկ՝

Անտիոքոս պերճ արքայն
Հիւրասիրեց հոռոմն այն ,
Որ քեզ տուաւ զանուն քո երկրորդ ,
ԳԵՐՄԱՆԻԿ :

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք, 1918ին Մարաշի եւ շրջակայից վերապրողներ վերադարձան Մարաշ եւ սկսան աշխատիլ ու շէնցնել իրենց ծննդավայրը, որովհետեւ նախ Անգլիացիներու, ապա Ֆրանսացիներու ներկայութեան ապահով կը զգային իրենք զիրենք: 1920ին սկիզբը արդէն ապահովութիւնը խանգարուած էր: Յունուար 20ին սկսաւ աղէտը : Շուրջ երկու շաբաթ տեւեցին ինքնապաշտպանութեան կռիւները : Աւելնարբրու Թուրքերը ի մէջ այլոց յարձակեցան Ս. Աստուածածին եկեղեցիին վրայ եւ անխնայ ջարդեցին հոն ապաստանող ութ հարիւր հոգին :

Քովի տուներէն բացուած ներքնուղիով հասեր էին եկեղեցին, որով տանիքը պէնզինով ողողեր էին եւ կրակ տուած : Տանիքը փլած էր ժողովուրդին մէկ մասը փլատակներու տակ մնալով, միւսները կրակի մէջ ողջ ողջ այրելով, նահատակուած էին :

Ահա նաեւ այդ զարհուրելի եւ աղեխարշ աղէտէն ուրիշ տեսարան մը, պատմուած վերապրող ականատեսի մը կողմէ .—

« 1920 Փետրուար 10ին, ժամը 10.30ին գիշերանց ճամբայ ելանք, Մարաշէն դէպի Իսլահիյէ, քալեցինք մինչեւ յաջորդ առտու, երբ սկսանք տեսնել ճամբուն վրայ մնացող մանուկներ եւ կիներ, որոնք անկարող էին առաջ երթալ : Աննկարագրելի վիճակ .. քիչ անդին երկու հոգի մահամերձ էին: Ձիւնամրրիկ մը սկսած էր: Պատուքող ձիւնը այնքան խիտ էր, որ առջեւնիս քանի մը ոտք տեղ դժուարաւ կը տեսնէինք : Զորս հազար հոգի կարգի մտնել կը ջանային, հինգ հազար փախստականներ սարսափահար ճամբայ կ'իյնային : Ձիերու խրխինջիւն, զաւակնին կորսնցուցած մայրերու ճիչեր, մայր փնտռող մանուկներու լաց, հրետակառքերու ճարճատիւն, սպաներու եւ մարդոց աղաղակներ, եւ ձիւնափոթորիկ: Եւ այսպէս 14 ժամեր ... Հազիւ թէ կը լսուէր պարբերաբար ինկողներու ձայնը: Միշտ երբ դիմանալու ուժը սպառէր՝ անգամ մը կը ճչէին ու կ'իյնային : Սառածներուն մարմինները ձիւներուն մէջ խիտ խիտ ինկած՝ կ'արգիլէին մեզ յառաջ քալել : Պահակը ծռած կ'ապտակէր ու կը ցնցէր մէկը, եւ կը ջանար զայն ոտքի հանել »:

Հինգ հազար Հայեր թողուցին Մարաշը, եւ հաւանաբար մէկ երրորդը միայն հասաւ Իսլահիյէ :

Ահա այս ահաւոր աղէտին զոհ զացողներու յիշատակին համար էր որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, Մարաշի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան կողմէ : Պատարագիչն էր Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան, որ իբր ուսուցիչ եւ քարոզիչ սոյն եկեղեցւոյ մէջ ծառայած է երկու տարի, ապա տասը տարի պաշտօնավարած իբր Առաջնորդ Կիպրոսի ու վերջին 12 տարին ալ Առաջնորդն էր Հալէպի: Սրբազանը խօսեցաւ յուզիչ քարոզ մը, ոգեկոչեց զոհերուն յիշատակը, սրտապնդեց ներկայ Մարաշցիները, որոնց մասին գովեստով խօսեցաւ, ներկայացնելով զանոնք իբր աշխատասէր, կրթասէր, կրօնասէր եւ ընկերասէր Հայեր: «Վկայ՝ այս եկեղեցին, այս դպրոցը եւ Նոր-Մարաշ Թաղը » :

Եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալներով, նոյնիսկ շատեր ոտքի վրայ կեցած էին :

Մեներգեց պետական երաժշտանոցի աւարտական գասարանէն Օր. Մառի Սարգիսեան, Մարաշցի: Դպրապետն էր Պ. Յակոբ Սարգիսեան: Սեւ քօղով ծածկըւած հոգեհանգստեան տեղանը, որուն վըրայ կը պլպլային տասնեակ մը մոմեր, մէջտեղ դրուեցաւ : Անոր շուրջ բոլորուեցան Մարաշի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան անդամները, երեք յարանուանութիւններէ ,— Պ. Պ. Լութֆիկ Նարկիզեան, Զաւէն Տ. Պետրոսեան, Սարգիս Սարգիսեան, Գրատնեան, Նազարէթ Սէֆէրեան, Աւետիս Հանէսեան եւ Սմբատ Նաճարեան, եկեղեցւոյ բարերարներէն Յովհ. Գազազեան, Յակոբ Օրջանեան եւ Յակոբ Քէօրօղլեան : Կային բազմաթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն խնդրողներ, իրենց հարազատներուն եւ սիրելիներուն համար, որոնց շարքին աղէտէն վերապրողներէն Յակոբ Էսկիճեան եւ Յարութիւն Սէֆէրեան : Շատեր կուլային: Ծաղկեպսակ դրկած էին Մարաշի Հայր. Միութեան վարչութիւնը եւ Գերմանիկ Մարզական Միութիւնը :

Պատարագէն ետք ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ տեսչարանին մէջ : Կը տեղեկանանք թէ Ղեւոնդ Արք. հրաժարած է Հալէպի թեմի առաջնորդութենէն եւ մօտերս իբր Առաջնորդ պիտի մեկնի Նոր-Ջուղա :

ԱՐԵԳԻՆՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Փետրուար 2ին իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Հրանդ Թէրզեան : Ողբացեալը ատամնաբոյժի իր արհեստէն անկախ, արուեստով եւ գրականութեամբ կը զբաղէր : Ֆրանսերէնի թարգմանութիւններով աշխատակցած է «Յառաջ»ի : Միշտ կ'աշխատակցէր «Յուսաբեր»ի : Առաջին սաներէն էր Կոմիտաս վարդապետի :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, բարերար Տոքթ. Հ. Եգիազարեան յիսուն հազարական թրք. ոսկի նուիրած է Ս. Խաչ Դպրեվանքին եւ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին : Նախապէս ալ Տոքթ. Հայկ Եղիազարեան Ս. Փրկիչի կտակած էր Թաքսիմ, Լամարթին պողոտայի վրայ գտնուող իր երկու յարկաբաժինները, եւ խանութ մը ինչպէս նաեւ իր արկղի դրամական պարունակութիւնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Օրինակի պաշտաւ առիթ ունեցած էր իր վարկովը եւ դրամագլուխովը Փուլոնեի մէջ շղաշատեսի գործարանին, Ֆերվանի մէջ ասուի մանարանին եւ Պուպէ-Սիւր-Քանշի մէջ ալ կտաւի ջրարաշխական գործարանին պաշտպանութիւն ընելով: Ամենուրեք պատկառանօք կը տըրուէր Պ. Մատլէնի անունը: Արրաս եւ Տուէ պզտիկ այլ բախտաւոր քաղաքէն կը նախանձէին այդպիսի քաղաքապետ մը ունենալուն համար :

Տուէի արքունի ատենին խորհրդականը որ Արրասի մէջ եղեռնական ատեանին նախագահութիւնը կը վարէր, ամէն մարդու պէս կը ճանչնար այս անունը, որ ամենուրեք եւ մեծապէս կը յարգուէր:

Երբ նուիրակը ժողովին սենեակէն ունկնդրութեան ատեանը տանող դուռը մեղմիկ բանալով նախագահին թիկնաթոռին ետեւը ծռեցաւ եւ՝ «այս պարոնը կ'ուզէ դատին ներկայ ըլլալ» ըսելով երբ յանձնեց անոր այն թուղթը որուն վրայ գրուած էր ընթերցողին քիչ առաջ կարդացած տողը, նախագահը ակնածական բուռն շարժումով մը գրիչն առաւ, թուղթին վարի կողը քանի մը խօսք գրեց եւ նուիրակին յանձնեց նորէն՝ ըսելով. Թող հրամմէ գայ:

Թշուառ մարդը որուն պատմութիւնը կը պատմենք, սրահին դուռին քով կեցած էր ճիշդ այն դիրքով ուր կը գտնուէր երբ նուիրակը իրմէ զատուած էր: Մտախոհութեանը մէջ ձայն մը լսեց որ կ'ըսէր իրեն.— Պարոնը հետս գալու պատիւը կը հաճի՞ շնորհելու ինձ:

Այս այն նուիրակն էր որ պահ մը առաջ կռնակը դարձուցած էր անոր եւ որ հիմա մինչեւ գետինը խոնարհելով կը բարեւէր զայն: Նուիրակը այս խօսքը ըսելով թուղթն ալ յանձնեց անոր: Բացաւ թուղթը եւ որովհետեւ պատահաբար ճրագին քով կը գտնուէր, կրցաւ յետագայ տողը կարդալ.

«Եղեռնական ատենին նախագահը իր յարգանքը կը մատուցանէ Պ. Մատլէնի»:

Թուղթը ձեռքին մէջ ճմլեց իբր թէ այս քանի մը խօսքերն իրեն համար ներքին տարօրինակ եւ աղի համ մը ունենային:

Նուիրակին ետեւէն գնաց :

Քանի մը րոպէէն ետք տախտակամած սենեակի մը մէջ կը գտնուէր. սենեակին տեսքը տաղտուկ էր. կանաչ օթոցով ծածկուած սեղան մը կար որու վրայ երկու մոմ կը վառէր: Տակաւին ականջին կը ձայնէին նուիրակին խօսքերը զոր այս ըսելով ձգեց գնաց:

«Պարոն, ժողովին սենեակն է այս. սա դրան պղնձեայ գնդակը դարձուցէք եւ ահա ատեանը եւ նախագահին թիկնաթոռին ետեւը կը գտնուիք»:

Նուիրակին այս խօսքերը նեղ փողերու եւ խաւարին սանդուխներու հեռաւոր յիշատակ մը կ'արթնցնէր իր մտքին մէջ: Նուիրակը մինակ ձգած էր զինքը: Ցետին վայրկեանը հասած էր: Կ'աշխատէր ամփոփ միտքով մտածել, այլ չէր յաջողեր:

Սովորաբար մտածութեան բոլոր թելերը ուղեղին մէջ կը տրուին ճիշդ այն միջոցին, ուր մարդ ալ աւելի անոնց կը կարօտի՝ կեանքի կսկծալի իրողութիւնները կապակցելու համար :

Մարդը ճիշդ այդ տեղն էր ուր դատաւորները կը խորհրդակցին եւ կը դատապարտեն: Շուարուն հանդարտութեամբ մը կը նայէր այս հանդարտ եւ զարհուրելի սենեակին որուն մէջ այնքան կեանքեր փշրուած էին, ուր պահ մը ետք իր անունը պիտի որոտար, եւ ուրկէ իր ճակատագիրը կ'անցնէր նոյն վայրկեանին: Պատին կը նայէր, յետոյ ինքզինքին կը նայէր, զարմանալով թէ ինչո՞ւ այդ սենեակին մէջ էր եւ թէ ինչո՞ւ ինքն էր սենեակին մէջ գտնուողը:

Քսանեւչորս ժամէ աւելի կար որ բան մը կերած չէր. կառքին տատանումէն սոսկալի յոգնած էր: Բայց յոգնութիւնը չէր զգար. կը կարծէր թէ բան մը չէր զգար:

Պատին վրայ կախուած սեւ շրջանակի մը մօտեցաւ, որուն ապակիին տակ Փարիզի քաղաքապետ եւ պաշտօնեայ Ժան Նիքոլա Փաշի հին ինքնագիր մէկ նամակը կար: Թուականն էր՝ անշուշտ սխալմամբ, Յունիս 9 տարի Բ... Փաշ այս նամակին հետ հասարակաց խորհրդատունը կը ղրկէր իրենց տունը բանտարկուող պաշտօնեաներու եւ երեսփոխաններու ցուցակը: Ով որ նոյն պահուն սենեակին մէջ կարենար տեսնել եւ դիտել մարդը, անշուշտ պիտի երեւակայէր թէ նամակը շատ հետաքրքրական կ'երեւար, վասնզի աչքը անոր վրայէն չէր հեռացներ, եւ երկու կամ երեք անգամ կարդաց զայն: Կը կարդար առանց ուշադրութեան եւ յանդէտս: Ֆանթինին եւ Քոզէթին վրայ կը մտածէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վառնաճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 18) Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

Ա. ՎԱՌՆԱՃԵԱՆԻ

անոր մօերգոր որդւոյն՝

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Փափազեան, Սինանեան, Ապաճեան (Պոլիս) ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մանուկեան, Պ. Եսայի Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 18) առաւօտ Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Միքայէլ Պետրոսեանի, իր որդւոյն եւ պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր Տիկին Արաքսի Պետրոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նոր Տարուան առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկին Մարգարեան Մ., Ոմն, Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան Գ., Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Ռօան), Ոմն, Տէր եւ Տիկին Մասլաքեան, Այրի Տիկին Հաճեան (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկին Խաչերեան ժողէֆ 50ական ֆրանք :

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Նախկին գումար 7695 ֆրանք :

Տոքթ. Արտաւազդ Քըլեան Կրօնիկ Տակլճեանի մահուան առթիւ 100 ֆր., Տիկին Արմաւ Հայէչեան իր ննջեցեալներու յիշատակին հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրայեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տալաքիւփէլեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ալթունեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յ. Ֆէսճեան, Պ. Յ. Երանեան, Պ. Ս. Պարսիկեան, Ոմն 50ական, Տիկին Մ. Ակոնայեան, Օր. Շէյտա Հաքի, Պ. Տ. Հանգատեան, Պ. Պ. Ն. Հանգատեան, 30ական, Յ. Ֆէսճեան, Պ. Տադէսեան, Հ. Կարապետեան, Գ. Սարաֆեան, Հ. Սարաֆեան Տիկ. Պ. Տէյիրմէնճեան, Պ. Ս. Սէմէրճեան 20ական, Մ. Ոսկանեան, Սիրարփի Անդրէասեան, Ա. Սիմիթեան, Ս. Գասապեան, Ն. Սարաֆեան, Ք. Քէլէշեան, Արապեան ընտանիք, Մ. Մանուկեան, Յ. Քիւլահեան, Ա. Նիկողոսեան, Ն. Նիկողոսեան (Աֆիոնցի), Յ. Խօզաէժէր, Օ. Երկանեան, Յ. Նահապետեան տասնական, Խ. Աստուրեան, Ոմն հինգական ֆրանք : Ընդհ. գումար 8905 ֆրանք :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մէթրօ Քոնքորտ :

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

18 Փետրուար, կիրակի.— Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին :

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շըրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու եւ դպիրներու :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները.— Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆըրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դընապաններուն եւ Պ. Գ. Պագըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Գրադարանը որ կը գտնուի եկեղեցւոյ գետնայարկը, բաց է հասարակութեան, ամէն Կիրակի առաւօտ, ժամը 10էն 12:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, Հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան) :

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին : Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7.45ին, Մեթրօ Շարօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմիւնիսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ ճամբով:

Ծաշ ճամբուն ընթացքին :

Ներկայ կ ըլլաք վիոլներու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22.30ի ատեններ :

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20 :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոռնօ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին Թատերական ներկայացումը Կիրակի, Մարտ 24ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Յաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը : Մեծ պատրաստութեամբ: 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դեղարուեստական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 28ին :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը, Բեմասիրացին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 9ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի (Փետր. 18) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 20 Փետր., Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, դրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիպէրու նոր հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտըռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :Դ

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 16 FEVRIER 1968

Le Numéro 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11138 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.138

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Գ.

Նոյեմբեր 3ին եւ 4ին հիւրերը ներկայ եղած են երաժշտական երեկոյթներու, իսկ Նոյեմբեր 6ին՝ Օփերայի ներկայացման : Լսած են անմահ Կոմիտաս Վրդ.ի երգերն ու հռչակաւոր երգչուհի Գոհար Գասպարեանը : Նոյեմբեր 5ին այցելած են Ծաղկաձորի հնամենի եկեղեցիները, Զուարթնոցը, Ս. Հռիփսիմէն, Շողակաթն ու Սեւանը : Նոյեմբեր 6ին ուխտի գացած են Օշական՝ Ս. Մեսրոպի դամբարանին : Նոյեմբեր 7ի Կիրակի օր չորս վարդապետներ եպիսկոպոս ձեռնադրուեր են :

Տասնօրեայ հանդէսները վերջացեր են Նոյեմբեր 8ին : Գերապայծառը յաջորդ օր մեկներ է Լենինկրատ, ուր հիւրասիրուեր է մետրոպոլիտ Նիկոդիմի կողմէ, կաթողիկոսի խնդրանքով :

Մեծ գովեստով կը խօսի Վազգէն Ա.ի մասին : «Փայլուն դիւանագէտ» կ'որակէ զայն ու մեծ պատիւ մը կը սեպէ իրեն համար անոր բարեկամութիւնը վայելել :

Ինչպէս Խ. Միութեան միւս եկեղեցիները, Հայաստանեայց եկեղեցին ալ ենթակայ է նոյն դժուարութեանց, կ'ըսէ ու կ'աւելցնէ թէ «ներկայիս կարգ մը միջցառումներու մեղմացումը պէտք չէ մեզմէ ծածկէ անկրօնութեան եւ յարատեւ բարոյալքման տխուր իրականութիւնը» :

Ըստ իրեն, տասը եպիսկոպոսներու մականին տակ հարիւր քահանաներ լրջօրէն աւետարանը կը քարոզեն Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ ապրող քանի մը միլիոն Հայերուն : (Ի դէպ, դիտել տանք, որ մոնսէնեոր Բուփ «Գրիգորեան» ժամանակավրէպ մակդիրը կուտայ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ զաւակներուն) :

Զայնասփիւռէն յայտարարեց, գրքին մէջ ալ կը հաստատէ թէ կրօնական զգացումը շատ զօրաւոր է Հայաստանի, Ատրպէյջանի, Վրաստանի եւ Ռուսիոյ Հայերուն մէջ : Հայ մայրեր իրենց զաւակներուն համբուրել տուեր են սուրբի պատկերները, իր կողմէ նուիրուած : Զատկին եւ մեծ տօներուն հաղորդութիւն առնողները մեծ թիւ կը կազմեն, երիտասարդներն ալ կը սիրեն եղեր որ Քրիստոսի մասին խօսուի իրենց :

Էջմիածնի դպրեվանքը ունի երեսուն աշակերտ, որոնք կը թուի թէ չեն ազդուած երկրորդական վարժարանի ատենաուածեան հանդամանքէն, յուեր են իրեն :

Իր օրագրութեան վերջաւորութեան, գերապայծառը կը ծանրանայ «տիեզերականութեան» վրայ, որ իր գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը կը կազմէ :

Կարգ մը դժուարութիւններ կը տեսնէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյն միացման «տիեզերական եկեղեցի»ին : Սակայն կը չեշտէ, որ «Հայ եկեղեցին համաշխարհային կարեւորութիւն կը ներկայացնէ» :

Յատկանշական են իր տողերը Հայոց ապագայական ուժեղ ոգիին մասին, զոր կ'արդարացնէ : Այսպէս՝

« Եթէ Հայաստանի անցեալը տառապած չըլլար, եթէ ցեղասպանութիւն մը, աւելի ճիշդը ցեղասպանութեանց շարք մը գերեզմանի դուռը հասցուած չըլլար զինքը, եթէ Հայաստանի հոգեկան, մշակութային ու մարդկային արժէքները բացառիկ եղած չըլլային, կարելի էր մեղադրել իր ուժեղ ազգայնականութիւնը : Սակայն իր հերոսական վերապրումի պարագաները, իր դատին մոռացումը արդի բազմաթիւ քրիստոնեաներու կողմէ՝ որոշ իրաւունք կուտան իրեն, նոյնիսկ Աստուծոյ առջեւ, ուժգնօրէն հաստատելու իր ինքնավարութիւնը » :

Մոնաքոյի եպիսկոպոսը որոշ նախապայմանները կը թուէ եկեղեցիներու միութեան համար : Մեծ արժէք կուտայ Հայաստանեայց եկեղեցիին, որ ամուր կապուած է աւետարանի մեծ նշանաբաններուն եւ որուն պատկանելի պետք օժտուած է, կ'ըսէ, բացառիկ ձիրքերով եւ մեծապէս կը գնահատէ Նորին սրբութիւն Պօղոս Զ.ի տիեզերական հիացում առթող խաղաղասիրական ձեռնարկները :

Իր օրագրութեան բաժինը փակելէ առաջ, յիշենք հայկերոյթի մը ընթացքին աշխարհականի մը խօսած ճառը, որուն կ'ակնարկէ .—

« Մենք առաքելական ենք : Կաթոլիկ պիտի ըլլանք, երբ բոլոր Հայերը միանան, ու բողոքական՝ որովհետեւ երբեք պիտի չդադրինք բողոքելէ, քանի Արարատը մնայ Թուրքիոյ մէջ . . .» (էջ 183) :

Հեղինակը երկրորդ գլուխ մը եւս կը յատկացնէ մեզ՝ «Հայկական իրողութիւնը» խորագրին տակ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՏ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

ՖԱՆՖԱՆԻ ԱԼ ՓՈՐՁԵՐ ԸՐԱԾ Է

Ուաշինկթըն հասած լուրերու եւ Տին Ռըսքի յայտարարութեանց համաձայն բանակցութիւններ բանալու նպատակով կատարուած մտքերու շօշափումները ձախողած են : Կ'ըսուէր — եւ Ուաշինկթըն չէր հերքած — թէ Յունուար 10էն ի վեր միջնորդ մը կը գտնուի Հանոյ : Կը թուի թէ ամիս մը աշխատանքներէ ետք կարելի չէ եղած լեզու գտնել : Այդ նպատակով իսկ Ամերիկացիք Վիէթքոնկ նոր յարձակումի մը կը սպասեն :

Փարիզի մէջ ալ, Ու Թան շփումներ ունեցած է եւ խօսակցութեանց արդիւնքը հաղորդած է տը Կոլի : Ու Թան անակնկալօրէն Փարիզ եկած էր հանդիպում մը ունենալու համար Մայ - Վան - Պոյի հետ, որ հիւսիս. Վիէթնամի ամէնէն բարձրաստիճան դիւանագէտն է ոչ - համայնավար աշխարհին մէջ :

Խօսակցութեանց խորքին մասին մեծ բան կարելի չէ եղած գիտնալ : Կը թուի թէ Ու Թան ուզած է շարունակել Մայ - Վան - Պոյի հետ այն խօսակցութիւնները զորս սկսած էր Նոր - Տէլհի Հնդկաստանի հիւսիսային Վիէթնամի ընդհ. հիւպատոսին հետ : Այն ատեն, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կարգ մը ճշդումներ ուզած էր Հօ Շի Մինհի կառավարութեան դիրքին մասին : Ընդհ. հիւպատոսը պիտի առնէր այդ տեղեկութիւնները, Հանոյի կառավարութենէն, մինչ Ու Թան ճամբայ ելած էր արդէն շարունակելով իր ճամբորդութիւնը : Լոնտոնի մէջ կ'իմանար յանկարծ թէ Նոր Տէլհի բրած իր հարցումներուն պատասխանները կը գտնուէին Փարիզ, հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակին մօտ : Այդ է որ պատճառ կը դառնար Ու Թանի Փարիզ այցելութեան : Ու Թանի եւ Մայ - Վան - Պոյի տեսակցութիւնը տեւած է մէկ ժամ քան վայրկեան : Անկէ ետք տեսնուած է նախագահ տը Կոլի եւ Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի հետ :

Հիւսիսային Վիէթնամի Փարիզի ներկայացուցիչը ծնած է 1918ին եւ երիտասարդ տարիքէն նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզի եւ ֆրանսերէնի դասատու եղած է Սայկոնի եւ Հանոյի լիսէներուն մէջ : Դիւանագէտ ըլլալէ առաջ, լրագրութիւն ալ ըրած է : Քաջ ծանօթ է ֆրանսական գրականութեան ու մանաւանդ Պալզաքի, որ իր նախասիրած հեղինակներէն է : Ամուսնացած է եւ երեք զաւակներու հայր :

× Հանոյի կառավարութիւնը կը խորհի թէ վեց շաբաթ է բարեկամեցողութեան բոլոր նշանները ցոյց տուած է եւ կարելի չէ աւելի սպասել : «Նհան Տան» թերթը կը գրէ .— « Աւելին պահանջել կը նշանակէ պահանջել որ լքենք պայքարը » :

Կ'ըսուի թէ Դեկտեմբեր 29էն ի վեր Հանոյ յայտնած է թէ .— Ա) Պատրաստ է խօսակցութիւններ սկսելու երբ — առանց պայմանի — դադրին ռմբակոծութիւնները եւ պատերազմական բոլոր արարքները հիւսիսային Վիէթնամի դէմ :

Բ) Տեղեկացուցած է թէ ի՞նչ կը հասկնայ պատերազմական արարք բացատրութեամբ :

Գ) Ցանձնառութիւն առած է որ այդ խօսակցութիւնները .—

1.— Որքան կարելի է շուտ կ'ըլլան այդ պատերազմական արարքներու դադրեցումէն ետք :

2.— Սկիզբէն իսկ, պիտի վերաբերին կենսական հարցերու, այսինքն հարցին կարգադրութեան խորքին մէջ :

3.— Պիտի վերաբերին թէ հիւսիսային թէ հարաւային Վիէթնամի :

4.— Կրնան վերաբերիլ նաեւ, ըստ խօսակիցներու փափաքին, այլ հարցերու, եւ ուրեմն հարաւ. արեւելեան Ասիոյ կայունութեան ամբողջութեան :

× Հանոյի կառավարութեան երկու լիազօր ներկայացուցիչներ տեսնուած են Իտալիոյ Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանիի հետ : Հռոմի մէջ այս առթիւ հետեւեալ զեկոյցը հրապարակուած է .— « Հանոյի կառավարութեան երկու լիազօր ներկայացուցիչներ ուզած են հանդիպիլ Իտալիոյ Արտաքին նախարարին, Վիէթնամի պատերազմին եւ անոր լուծում մը գտնելու համար հաւանական բանակցութեանց մասին խօսելու նպատակով : Հռոմ հասած են Փետրուար 4ին եւ մեկնած Փետրուար 6ին : Ֆանֆանի հաղորդած Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան խօսակցութեանց բովանդակութիւնը » :

× Սայկոնէն կը հաղորդեն թէ Վիէթքոնկի յարձակումէն ի վեր քան հազար հոգի, բնակչութենէն, սպաննուած կամ վիրաւորուած են :

× Վերջին լուրերու համաձայն, Ամերիկացիք հրահանգ ստացած են այլեւս ձգելու Հիւէն :

Հիւէ որ մեռած քաղաք կը նկատուի, նաեւ գերեզմանի վերածուած է, փտող դիակներով փողոցներուն մէջ : Ամերիկացիք դժգոհութիւն յայտնած են որ կառավարական զօրքը Թայլանի կուտայ ու կը կողոպտէ մինչ քոլերան սկսած է աւեր գործել :

Քէ Սանհի կացութիւնն ալ աւելի է ըստ եղած նկարագրութիւններուն : Ամէն կողմ վիրաւոր եւ մեռեալ : Ու վիրաւոր վիճակի մէջ ալ, մարիններ կը շարունակեն պատերազմը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշեցին վերցնել արգելքը, (ամպարկօն), որ կար Յորդանանի զէնք ծախելու համար : Այլեւս պիտի հայթայթեն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ համայնավար առաջին երկիրն է որ որոշած է բնականոն դարձնել դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Յունաստանի հետ : Արդարեւ Մոսկուա իր համաձայնութիւնը տուած է նոր դեսպանին նշանակումին :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Ճոնսընի «մտածումներու» գիրք մը լոյս տեսած է, ճիշդ ինչպէս Մաօ Ցէ Թունկի մտածումներու գիրքը : Կարմիր կողքով, խորագիրն է՝ Քուոթէյշընս Ֆրոմ Ճերմըն Էլ Պի Ճի : Առաջին խօսքն է՝ «Հարկ եղածին չափ խելացի չեմ նախագահ ըլլալու համար» ու վերջինը՝ «ուրիշ նախագահ չունիք, միակն եմ» :

ՌՈՒՄԱՆԻԱ բաւական վարանումներէ ետքը որոշած է մասնակցիլ Փեշտայի համայնավար կուսակցութեանց խորհրդակցական ժողովին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Քիզինկէր իր կառավարութեան ինը անդամներով Փարիզ հասաւ : Նախարարներու կարգին է Արտաքին նախարար Վիլլի Պրանտ, ինչ որ կը փաստէ թէ առկախ տարակարծութիւն չէ մնացած երկու երկիրներու միջեւ, անցեալ շաբթուան միջադէպէն ետք : Գերմանացիք պիտի փորձեն համոզել տը Կոլը, որ բանակցութիւններ սկըսին Անգլիոյ հետ, պատրաստելու համար անոր անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային, հանդրուան առ հանդրուան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ հրաժարեցաւ Կրընոպլը երթալէ, ինչպէս նախատեսուած էր, որպէսզի կարենայ անձնապէս ներկայ ըլլալ Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Վէօյոյի յուղարկաւորութեան, Շաբաթ առաւօտ : Պապը Գերպ. Ֆոռսարը նշանակեց իբրեւ վարիչ Փարիզի արքեպիսկոպոսութեան մինչեւ նոր արքեպիսկոպոսի մը նշանակումը :

ԱՇԽԱՐՀԻ բոլոր թերթերը հինգշաբթի օր հրատարակած էին Քափի հիւանդին՝ Պլայպերկի նկարը, ոտքի : Փրոֆ. Պարնարտ յայտարարած է թէ Պլայպերկ կրնայ 15 օրէն հիւանդանոցէն ելլել :

ՉԻՆԱՑԻՔ ամերիկեան օդանաւ մը վար առած են Թոնքինի ծոցին մէջ : Ամերիկեան շրջանակները կ'ըսեն թէ օդաչուն պարտադրաբար կը գտնուէր չինական գօտիին մէջ, դժուարութիւններ ունենալով օդանաւը վարելու :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ աջ հոսանքի պատկանող Իլ Պոռկէզէ թերթին տեսակցութիւն մը տըւած է կարդինալ Օթթավիանի եւ շեշտած թէ դէմ է որեւէ «շրոյցի» համայնավարներուն հետ : Կարդինալը կը յիշէ թէ Անուպէյի տեսակցութենէն ետք Յովհ. ԻԳ.ի հետ, համայնավարները մէկ միլիոն աւելի ձայն ստացան իտալական ընտրութիւններուն : «Ով որ ձեռք կ'երկարէ համայնավարի մը, դէպի անոր յակում կ'ունենայ : Միշտ նոյն կարծիքն ունիմ : Խօսակցութեան եւ հանդիպումի ոչ մէկ կարելիութիւն կայ անոնց հետ» :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ օրինաւոր գոյութիւն մը ունենայ : Արգիլուած է 1956էն ի վեր Սահմանադրական Դատարանի որոշումով : Այս առընչութեամբ մամուլի ասուլիս մը ունեցած են :

ՓՈՒԷՊԼՈՅԻ շուրջ կարելի չէ եղած որ եւ է կարգադրութիւն ըլլալ : Բանակցութիւնները տեղ քայլ կ'ընեն : Սէուլի մէջ ալ Սայրըս Վէնսի եւ Փարք Շունկ Հիի խօսակցութիւնները անելի մէջ են : Հարաւային Քորէա կ'ուզէ որ Ամերիկա աւելի վճռական ըլլայ հիւսիսային Քորէայի նկատմամբ :

ԱՐԵՆԱԽՈՒՄԲԵՐԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԽԱՌՆՈՒԾՔԸ

Ա.

Ժողովուրդներու արենախմբային կազմը, կախում ունի անշուշտ զանոնք բաղկացնող անհատներու չորս հիմնական արիւնախմբերու համեմատութենէն :

Ներկայիս չկայ ժողովուրդ մը, ազգ մը, ցեղ մը, նոյնիսկ շատ փոքրաթիւ, որ Ա., Բ., ԱԲ. եւ Օ արիւնային խումբերէն միայն մէկը ունենայ: Բացի քանի մը հեռաւոր երկիրներու կոյս անտառներուն մէջ ապրող քանի մը բնիկ, վայրենի փոքրաթիւ ցեղերէն, որոնք քաղաքակիրթ աշխարհէն գրեթէ բոլորովին կտրուած ըլլալով, անհետանալու վրայ են :

Մշտական շփումներու, փոխ յարաբերութիւններու եւ շաղումներու հետեւանքով, որոնք հետզհետէ կ'արագանան, բոլոր ժողովուրդները չորս արիւնախումբերու խառնուրդները դարձած են, այս կամ այն արիւնախմբին յարաբերական գերակայութեամբ : Ինչ որ բացարձակապէս կը հերքէ ազգերու զտութեան կամ զտարիւնութեան տեսութիւնը, զոր Կոպինօ պաշտպանեց, մասնաւորապէս շեշտելով այդ տեսակէտէն արիական ցեղին գերակայութիւնը : Այս տեսութիւնն էր որ Հիթլէրի իբրեւ պատրուակ ծառայեց, փճացնելու համար ոչ-արիական ցեղեր, մասնաւորաբար Հրեաները եւ Գնչուները:

Երակային արիւնարկումի առթիւ կատարուած միլիոնաւոր քննութիւններուն շնորհիւ, այժմ մօտաւորապէս գիտենք չորս արիւնախմբերուն բաշխումը թէ ամբողջ մարդկութեան եւ թէ իւրաքանչիւր ժողովուրդի մէջ :

Ամբողջ մարդկութեան արենախմբային միջին համեմատութիւնն է, Ա.՝ 33,90, Բ.՝ 17,30, ԱԲ.՝ 5,40 եւ Օ՝ 43,40 առ հարիւր :

Ֆրանսայի բնակչութեան արենախմբային համեմատութիւնն է, Ա.՝ 42,60, Բ.՝ 11,20, ԱԲ.՝ 3 եւ Օ՝ 43,20 առ հարիւր :

Իսկ հայ ազգին արենախմբային տարազն է, Ա.՝ 40,3, Բ.՝ 16,6, ԱԲ.՝ 6,8 եւ Օ՝ 36,3 առ հարիւր (*):

Զանազան ժողովուրդներու արենախմբային տարազները երեւան բերած են շահեկան երեւոյթ մը : Արեւմուտքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, Ա. եւ Օ. խումբերու համեմատութիւնը, որ ամէնէն բարձրն է եւրոպական ազգերու մէջ, աստիճանաբար կը նուազի, իսկ Բ. եւ ԱԲ. խումբերուն տոկոսը կ'աւելնայ : Կարգ մը գիտուններու կարծիքով, ժողովուրդի մէջ որքան բարձր ըլլայ՝ Ա. եւ Օ. եւ նուազ՝ Բ. եւ ԱԲ. խումբի տէր անհատները, այնքան կը մօտենայ, մարդաբանական տեսակէտէն, եւրոպական տիպարին :

Եթէ ընդունինք այս համեմատութիւններուն տրուած մեկնութիւնը, Հայերը շատ մօտ են եւրոպական տիպարին, աւելի քան Հունգարացիները, Ռուսերը, Լեհերը, եւայլն : Մասնաւորաբար Հարաւային, Միջերկրականեան տիպարին, եթէ նկատի առնենք նաեւ մեր երկարագլխութիւնը (տոլիքոսէֆալի) որուն յատկանիշն է գանկին երկարութիւնը բաղդատմամբ անոր լայնքին :

Նոյն երեւոյթը կը հաստատէ նաեւ ցեղային յայտանիշը (**), որ Եւրոպայի ժողովուրդներուն մէջ երկուքէն վեր է (Անգլիացի՝ 4,5, Ֆրանսացի՝ 3,2, գերմանացի՝ 3,1, հայ՝ 2,01 եւայլն) : Իսկ Պոլիսէն անդին, դէպի Արեւելք, ցեղային յայտանիշը հետզհետէ կը նուազի եւ կ'իյնայ, 1,77էն (Թուրք) 1,3ի (ռուս) ; եւ 0,50ի (Հնդիկ) : Եթէ հիմնուինք այս յայտանիշերուն եւ անոնց տրուած մեկնաբանութեան վրայ, Հայերուն սկզբնական բնակավայրը պէտք է փնտռել Պոլսոյ Արեւմուտքը, Պալքանեան ժողովուրդներուն (2,3էն 2,17) քով : Արդեօք այդպէս չէ՞ր շատ հեռաւոր անցեալին մէջ, քանի որ ոմանք կ'ենթադրեն թէ Հայերը՝ Թրակիայէն գաղթած են Փոքր-Ասիա :

Կը տեսնուի թէ զանազան երկիրներու բնակչութեան մէջ չորս արենախմբերու յարաբերական համեմատութիւնը, թէեւ հիմնուած տակաւին անբաւական դիտարկութիւններու եւ վիճակագրութիւններու վրայ, շահեկան տուեալներ կը հայթայթէ մարդաբանական, ցեղաբանական եւ ժողովրդագրական տեսակէտներէն: Նաեւ հոգեկենսաբանական տեսակէտէն, քանի որ, ըստ Լէոն Պուրտէլի եւ ուրիշներու տեսութեան, ժողովուրդներու խառնուածքին եւ վարուելակերպին էական գիծերը սերտ առնչութիւն ունին զանոնք բաղկացնող անհատերու արենախմբային համեմատութիւններէն եւ անոնց համապատասխանող խառնուածքներուն եւ վարմունքին հետ :

Հետեւաբար ժողովուրդներուն մէջ եւս կարելի է չորս խառնուածքներ եւ ընդհանուր ձգտումներ զանազանել, համաձայն այս կամ այն արենախմբին գերակայութեան : Արիւնախումբ մը որքան գերակայ ըլլայ ժողովուրդի մը մէջ, այնքան շեշտուած կ'ըլլան անոր անհատականութիւնը եւ Ա. Բ. ԱԲ եւ Օ. արիւնախմբերուն համապատասխանող էական գիծերը, զորս համառօտեցի նախորդ յօդուածին մէջ («Յառաջ», 1, 2, 68) :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Այս թիւերը արդիւնքն են ողբացեալ բարեկամիս Տոքթ. Բոսովիչի սահմանափակ քննութիւններուն, զորս կատարեց 1927ին, Փարիզի Եկեղեցիին բուժարանը այցելող մօտ չորս հարիւր գաղթականներու վրայ, մեծամասնութեամբ արեւմտահայ : (Տե՛ս «Բուժանք», 1927ի Յունիսի թիւը) :

Չենք գիտեր այս ուղղութեամբ ինչ հետազօտութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ կատարուած են խորհ. Հայաստանի մէջ: Շահեկան պիտի ըլլար գիտնալ հոն ապրող գաղթական արեւմտահայերու եւ տեղացի արեւելահայերուն, նաեւ շրջակայ ժողովուրդներու արենախմբային տարազը, քննութեան ենթարկուած անհատներուն սկզբնական բնակավայրը, մարդաբանական, կենսաբանական, նկարագրային յատկանիշերը, եւն. :

(**) Ցեղային յայտանիշը (էնտիս տէ ռաս) կը ստացուի բաժնելով Ա. եւ ԱԲ. արենախմբերու գումարը, Բ. եւ ԱԲ. խմբերու գումարով :

ՀԱՅ ՀԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ռումէն ժողովուրդի պատմութիւնը եւս կը շահի այս նոր յայտնութեամբ, որովհետեւ Պալաք կամ Վալաք անուն ժողովուրդի մը յիշատակութիւնը հայ աղբիւրի մը մէջ աւելի ստոյգ կը դառնայ, Խորենացիի ապրած դարուն շուրջ տարակոյսներուն ստեղծած շփոթութենէն ազատելով այդ յիշատակութիւնը, որ կապուելով Անանիա Շիրակացիին, պատմական փաստի մը բնոյթը կը ստանայ :

Այդ կերպով կը ճշդուի նաեւ այն պարագան, թէ Պալաք անուան յիշատակութիւնը Շիրակացին ինքն է ըրած իր երկին մէջ ի ձեռին ունեցած աղբիւրներու հիման վրայ եւ ոչ թէ յետոյ ներմուծուած է հոն՝ յետագայ ընդօրինակողներու կողմէ :

Գիրք Աշխարհացոյի հրատարակութեան 300ամեակին առթիւ թարմացնելով այսպէս անոր ստեղծած հետաքրքրութիւնը ռումէն երկիրներու անցեալին հետ կապուած հետազօտութեանց համար, անգամ մը եւս կ'ուզէինք նշել թէ այնքան ալ զանցառելի չեն հայ աղբիւրները նոյն շրջաններուն մասին, զորս իրենց շահագրգռութեան մարզէն չեն հեռացուցած հայ մատենագիրները :

Ուշագրաւ է, որ Շիրակացիէն վեց հարիւրամեակ ետք, ԺԳ. դարուն, Վարդան Արեւելցի եւս իր Աշխարհացոյցին մէջ ծանօթութիւններ, կուտայ նոյն այս շրջաններուն մասին, ծանօթութիւններ, որոնք, ինչպէս գիտել կուտայ Նորայր Բիւզանդացի, մեծ մասամբ առնուած են Անանիա Շիրակացիի երկէն, անոնց կցուած ըլլալով անշուշտ նորագոյն աղբիւրներէ եւս տեղեկութիւններ՝ աշխարհագրական նոր փոփոխութեանց շուրջ :

Վարդան Արեւելցին, որուն մահուան 700ամեակը, ըսենք ի դէպ, կը լրանայ յառաջիկայ տարի, երկրորդ հեղինակն է հետեւաբար, որուն աշխատասիրութեանց մէջ ռումէն ժողովրդի նախնիքը իրենց յիշատակութիւնը կը գտնեն :

Վարդան հեղինակն է նաեւ պատմութեան մը, ուր երրորդ խաչակրութեան (1189 – 1192) նուիրուած հատուածի մը մէջ խօսելով Ֆրետերիք Շիկամօրուսի կազմակերպած բանակին մասին, կ'ըսէ թէ անոր շարքերուն մէջ Զալահներ եւ Պուլղարներ եւս կային, զորս Բիւզանդիոն ձրի անցուց իր հողերէն :

« Իսկ Կոստանդնուպոլսացիք խնդրեցին ողորմութիւն, եւ ետումն հարիւր կենդինար ոսկւոյ եւ երկու հարիւր արծաթոյ եւ ձրի անցուցին զամենայն բազմութիւն զոր առեալ էին ի Բլախաց եւ Բուլղարաց յոլովութեամբ զանձուց ի յանցանելն ընդաշխարհս նոցա »:

Իսկ նոյն շրջաններուն մասին Վարդան հետեւեալ տողերը ունի Աշխարհացոյցին մէջ .

« Եւ ապա յանկոյս Դանուբար գետոյն ազգն Գոթաց եւ ապա Ըռուսաց, որ Մոսկով է անուն քաղաքին որ աթոռ է ազգին Ըռուսաց եւ Ուլախաց ազգն սահմանակից է նմին եւ ապա ազգն Բուլղարաց գայ հասանէ ի Սարմատացիք եւ անտի ի վերս »:

Վարդանի Աշխարհացոյցին բոլոր տարբերակներուն մէջ միեւնոյն ձեւով չերեւար վերի հատուածը : Ծանօթ բանասէր Հայկ Պէրպէրեան, որ 1960ին լոյս ընծայեց Աշխարհացոյցը քսան ձեռագիրներու եւ չորս տպագիրներու բաղդատութեամբ, կը նշէ ծանօթագրութեան մը մէջ, թէ անոնցմէ վեցը կը յիշատակեն Վալահ ազգը «Օլախաց», «Ուֆլախաց», « Ուլախաց », «Իլախաց», «Աւլախաց» ձեւերով :

Ոգեկոչելով այստեղ Վարդանը իր մահուան մօտալուտ եօթը հարիւրամեակին առթիւ, պարտաւոր ենք զայն եւս դասել այն հայ մատենագիրներու շարքին, որոնք յիշատակած են այս շրջանները եւ անոնց ժողովուրդները իրենց երկերուն մէջ, հայ կարաւաններուն այս ափերը գալէն եւ այստեղ ասպնջականութիւն գտնելէն դեռ դարեր առաջ :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Գէթ երկու բանի համար վստահ ենք. թէ բոլորս ալ պիտի տառապինք ու պիտի մեռնինք :

ԿՈԼՏՍՄԻԹ

×

Կը սիրեմ առանձին ըլլալ : Երբեք չգտայ ընկեր մը, որ այնքան լաւ ընկերութիւն ընէր, որքան՝ մինակութիւնը :

ԹՈՐԷՅ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Եւ սակայն առաւօտէ ի վեր կրած ջըղային յուզումները վերջապէս զինքը զգետնեցին եւ պէտք զգաց պահ մը երթալ իր անկողնին վրայ հանգչելու, առանց աչքերը գոցել կարենալու:

Իր սովորութեան համեմատ, ուզեց որ ընթերցում մը ընեն իրեն:

Ապտիւլ Համիտ մեծ սիրահար մըն էր զգայացունց եղեռնութեանց ու ոստիկանական շահատակութեանց նուիրուած վէպերու, որոնց թարգմանութեան համար յատուկ թէ թուրք եւ թէ հայ թարգմանիչներ ունէր: Իր ամէնէն սիրած հեղինակներն էին Էմիլ Ռիշպուր, Քսավիէ տը Մոնթէփէն, Փոնսոն տիւ Թէռայլ, Կապորիօ, Ժիւլ Մարի եւ ուրիշ այս կարգի ֆրանսացի վիպասաններ, որոնց գործերը գրեթէ ամբողջութեամբ թարգմանել տուած էր եւ որոնց ընթերցումին մէջ կը փնտռէր, շատ անգամ, իր անքուն գիշերներուն սփոփանքը:

Վերջերս սակայն նոր հեղինակ մը զինքը բոլորովին հմայեր էր: Այդ հեղինակն էր անգլիացի Քոնըն Տօյլ գնդապետը, որուն աշխարհահռչակ Շերլօք Հոլմսի արկածալից շահատակութիւնները որոնց ամէնքն ալ խորհրդաւոր ոճիրներու շուրջ կը դառնան, տարօրինակ կերպով զինքը շահագրգռած էին:

Առանձին թարգմանիչ մը բաւական չըլլալով, երկու հոգի օրն ի բուն զբաղած էին տաղանդաւոր անգլիացի վիպասանին գործերը թուրքերէնի թարգմանելու: Ապտիւլ Համիտ յաճախ հիացած էր Շերլօք Հոլմսի վրայ, որ ամենափոքր ու աննշան հետքէ մը խորհրդաւոր եւ անլուծելի կարծուած գաղտնիք մը երեւան կը հանէր:

Իր խանդավառութիւնը Քոնըն Տօյլի մասին այն աստիճան առաջ գացած էր, որ քանի մը ամիս առաջ զայն Պոլիս հրաւիրած էր անձամբ ծանօթանալու համար հետը: Շերլօք Հոլմսի հեղինակը ընդունած էր հրաւէրը եւ Պոլիս եկած եւ իր գալուն յաջորդ շաբթուն, ուրբաթ օր մը, գացած էր Պէշիկթաշ, Սէլամլըքի արարողութեան ներկայ գտնուելու: Ըստ իրեն եղած ծեկուցումին՝ արարողութենէն ետքը, Սուլթանը պիտի բարեհաճէր իր ներկայութեան ընդունելու զինքը:

Բայց արարողութենէն ետքը, Քոնըն Տօյլ ի զուր սպասեր էր Մէրասիմ Տաբէխիի մէջ որպէսզի պալատին արարողապետը գայ զինքը Ապտիւլ Համիտի քով առաջնորդելու : Ի փոխարէն արարողապետին՝ թիկնապահ մը եկած էր իմաց տալու թէ նոյն օրը Սուլթանը պիտի չկրնար զինքը ընդունիլ եւ Քոնըն Տօյլ մեկնած էր Սէլամլըքէն բաւական սրտնեղած տրամադրութեամբ մը: Թիկնապահը աւելցուցած էր թէ հաւանօրէն վեհափառ Սուլթանը իմաց պիտի տայ թէ ո՛ր օր կրնար զինքը ընդունիլ:

Քանի մը օրեր անցեր էին ու նորէն որեւէ հրաւէր չէր ընդունած: Քոնըն Տօյլի համբերութիւնը սպառեր էր վերջապէս եւ օր մըն ալ պալատի առաջին քարտուղար Թահսին փաշայի նամակ մը ուղղելով՝ չոր կերպով ծանուցած էր թէ երկու օրէն կը վերադառնար Անգլիա, չկրնալով հասկնալ իր յատկապէս Պոլիս հրաւիրուելուն շարժառիթը:

Այս նամակը, որուն պարունակութիւնը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Ապտիւլ Համիտի, բաւական յուզում պատճառեց բռնաւորին, այսուհանդերձ կրկին մերժեց ընդունիլ մեծանուն վիպասանը: Միայն թէ այս անգամ Սուլթանը հարկ դատեց անմիջապէս արարողապետ Իպրահիմ փաշան ղրկել Քոնըն Տօյլի մօտ եւ դրամական մեծ նուէր մը եւ թանկագին ընծայ մը տալ հռչակաւոր վիպասանին, ցաւ յայտնելով միանգամայն, որ պիտի չկրնար այդ օրերը ընդունիլ մեծայարգ հիւրը եւ թէ չուզեր զինքը սպասցնել եթէ Անգլիա վերադառնալ կը փափաքի:

Վիպասանը հասկցաւ որ զինքը քաղաքավարօրէն ճամբու կը դնէին եւ հետեւեալ օրն իսկ իր պայուսակը կապելով, արեւելեան ճեպընթացով մեկնեցաւ Պոլսէն, չկրնալով մեկնութիւն մը տալ Ապտիւլ Համիտի այս տարօրինակ ընթացքին :

Քոնըն Տօյլի Պոլիս ժամանումը եւ մեկնումը անծանօթ մնացած է հասարակութեան եւ խնդրին մօտէն ծանօթ եղողները միայն գիտեն 1904ի գարնան պատահած այս միջադէպը:

Իսկ թէ ինչո՞ւ Ապտիւլ Համիտ մասնաւոր հրաւէրով զայն Պոլիս կանչելէ ետքը, չուզեց իր ներկայութեան ընդունիլ, ատոր բացատրութիւնը պարզապէս հետեւեալն է:

Սըր Արթըր Քոնըն Տօյլի Պոլիս հասնելուն հետեւեալ օրն իսկ՝ Սուլթան Համիտ «ժուռնալ» մը կը ստանար գրեթէ սա իմաստով.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(51 – Շար.)

ՍԱՆԱՀԻՆԻ ՎԱՆՔԸ

Հայ ճարտարապետութեան սքանչելի կոթողներ են Սանահինն ու Հաղբատը, որոնց հիմնադրութեան 1000ամեակն է ներկայիս :

Պատմագիրներու վկայութեամբ Սանահինի վանքը, ինչպէս նաեւ անկէ երեք քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Հաղբատի վանքը, հիմնադրած են Բիւզանդիոնի Ռոմանոս Ա. կայսեր կողմէ հալածուած խումբ մը հայ կրօնաւորներ՝ Ժ. դարու կէսերուն : Վանքը կառուցուած է հոն, ուր, ըստ աւանդութեան, Գրիգոր Լուսաւորիչ Դ. դարուն խաչ մը կանգնեցուցած է :

Սանահինի վանքը, հաւանաբար, հիմնուած է աւելի կանուխ, քան Հաղբատինը : Այս վարկածը կը հիմնուի նախ ճարտարապետական յաջորդական ձեւերու կիրարկումին ուսումնասիրութեան, ապա անունին (Սանահին = սա նրանից, այսինքն՝ Հաղբատէն հին) բացատրութեան վրայ :

Վանքին շինութիւնը տեւած է շուրջ երեք դար : Թերեւս այդքան չձգձգուէր կառուցումը, եթէ չզուգադիպէր Թուրք-սելճուկներու արշաւանքներուն (ԺԱ. դար), որմէ ետք «մօտաւորապէս 120 տարի,— ինչպէս նկատած է հայ ճարտարապետութեան մեծ երախտաւորը՝ Թ. Թորամանեան,— Հայերը չեն կարողացած գեղարուեստի կամ ճարտարապետութեան մասին մտածել ...» :

Սանահինի վանքին յուշարձանները թէեւ տարբեր դարերու արգասիք են, սակայն անոնք միասնական են իրենց յատակագիծով, ճարտարապետական - գեղարուեստական ձեւերով : Սանահինի վանքին ամբողջութիւնը բաղկացած է հինգ եկեղեցիներէ, զանգակատունէ, երկու գաւիթներէ, գրատուն - մատենադարանէ, կարգ մը մատուռ - դամբարաններէ : Համակառոյցին մէջ կը մտնեն նաեւ հոգեւոր դպրոցին սրահը (Գրիգոր Մագիստրոսի ճեմարանը), հիւրանոցը, աղբիւրը, որուն կից կը տարածուի Կիւրիկեաններու եւ Զաքարեան - Երկայնաբազուկներու տոհմական գերեզմանատունը՝ արժէքաւոր եւ նրբաճաշակ քանդակներ ունեցող խաչքարերով եւ մահարձաններով :

Վանքի գլխաւոր եկեղեցին Ամենափրկիչն է, որ կառուցուած է Աշոտ Գ. Ողորմածի կնոջ՝ Խոսրովանոյշ Թագուհիին կողմէ՝ 967 - 972ին : Շինուած է միջնադարեան Հայաստանի մէջ լայն տարածում գտած կեդրոնական գմբէթ սրահի ձեւով, առանց սիւներու : Արեւելեան պատին ճակատին վրայ քանդակուած են Գուրգէն եւ Սմբատ Կիւրիկեան եղբայրներու բարձրաքանդակը՝ եկեղեցին մանրանկարը իրենց ձեռքին մէջ :

Ամենափրկիչ եկեղեցին եւ յուշարձանախումբին մաս կազմող միւս շէնքերը կառուցուած են տեղական մուգ - կապտագոյն երկաթաքարի սրբատաշ մեծ քարերով :

Սանահինի վանքին ամենահին շէնքերէն մէկը Ս. Գրիգոր եկեղեցին է : Վանքին զանգակատունը կառուցուած է ԺԳ. դարուն՝ Արտա Բ. Բագրատունի թագաւորին օրով : Զանգակատունը ունի քառակուսի յատակագիծ, եռայարկ է՝ կամարներու վրայ յենած վեց սիւանի գմբէթով : Վերի յարկերը կարելի է բարձրանալ պատերուն կողքին շինուած քարէ աստիճաններով :

Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ Սանահինի յուշարձանախումբին մէջ աշխարհիկ շէնքերը իրենց գեղարուեստական - ճարտարապետական արտայայտչականութեամբ, ճարտարապետական մտայղացումերով նոյնքան գեղեցիկ են, որքան եկեղեցական շէնքերը : Նոյնիսկ իրենց կնիքը դրած են այս վերջիններուն վրայ : Այս տեսակէտէն ակնառու է միջնադարեան քաղաքացիական ճարտարապետութեան գործերէն մէկը հանդիսացող գրատուն մատենադարանը՝ կառուցուած 1063ին, Դաւիթ Ա. Թագաւորի աղջկան՝ Հրանոյշ Թագուհիին կողմէ :

Ամենափրկիչ եւ Աստուածածին եկեղեցիներուն միջեւ կը գտնուի նեղ, երկար սրահ մը, ուր տեղաւորուած էր վանքին հոգեւոր դպրոցը : Հոս դասաւանդած է միջնադարու ամէնէն զարգացած մարդոցմէն մէկը՝ Գրիգոր Մագիստրոս, որուն անունով ալ սրահը մինչեւ այժմ աւանդաբար կը կոչուի Մագիստրոսի ճեմարան :

Սանահին գիւղի հարաւ - արեւմտեան մասին մէջ կը գտնուի վանքին հետ սերտօրէն կապուած գողտրիկ կառուցուածք մը՝ աղբիւրը, որ կառուցուած է Մխիթար ճարտարապետի կողմէ՝ Զաքարէ եւ Իվանէ սպասալարներու պատուէրով : Աղբիւրին սրահը երեք կողմերէ փակուած է պատերով, իսկ հիւսիսային կողմէն ունի երկու կամարակապ բացուածքներ : Սառնորակ ջուրը կուգայ Զաթենդաղ լերան փէշերէն՝ թրծուած կաւէ խողովակներով :

Սանահինի վանքին յուշարձանները բազմաթիւ անգամներ ենթարկուած են ասպատակութիւններու եւ մատնուած են աւերածութեան : Սակայն արմատական վերանորոգումներու շնորհիւ բոլոր յուշարձաններն ալ ներկայիս կը գտնուին լաւ վիճակի մէջ :

Գ. ՇԱԽԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Պերնար Ֆէրոն, Լը Մոնտի արտաքին սպասարկութեան փոխ - տնօրէն եւ խորհրդային հարցերու մասնագէտ կ'անդրադառնայ «Մոռցուած բանտարկեալներու» :

Բողոքներու ալիք տուաւ, բովանդակ աշխարհի մէջ, Սինիաւսքիի, Տանիէլի, Կինզպուրկի, Կալանսքովի եւ անոնց ընկերներուն դատավարութիւնները : Այս անուանի ամբաստանեալները միակ մտաւորականները չեն, որ «կարծիքի յանցանքի» համար արգելափակուած են Արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Անոնց պարագային լռութեան քօղը վերցուեցաւ : Մինչդեռ ուրիշներ դատապարտուած են գաղտնի կերպով : Եւ որովհետեւ կ'ապրին կեդրոններէ հեռու շրջաններու մէջ կամ՝ տեղեկութիւններ ստանալու շրջագիծէն դուրս, իրենց պարտադրուած պատիժը կը կրեն ընդհանուր անտարբերութեան մը մէջ :

Պարագան է, օրինակ, Ուկրայնիացի լրագրող Շոռնովիլի, որ կ'աշխատէր Քիէվի ձայնասփիւռի կայանին մէջ : 40 տարեկան էր : 1966 Ապրիլ 16ին, պահանջուեցաւ իրմէ, որ իբրեւ վկայ ներկայանայ դռնփակ դատավարութեան մը, ուր պիտի դատուէին չորս երիտասարդ մտաւորականներ : Մերժեց վկայել, որովհետեւ օրէնքով արգիլուած էին գաղտնի դատավարութիւնները : Ասոր վրայ՝ Շոռնովիլ ամբաստանուեցաւ եւ ձերբակալուեցաւ քիչ ետք, հակառակ այն իրողութեան, որ Ուկրայնիոյ գերագոյն ատեանը անհիմն հռչակեց Լվովի դատարանին որոշումը, որուն հիման վրայ կը ձերբակալուէր ան : Խորհրդային մամուլը երբեք չարտայայտուեցաւ այս մասին : Դժուար է, արդարեւ, բացատրել թէ ի՞նչպէս կը ձերբակալուի անձ մը այն առարկութեամբ, թէ մերժած է հակօրինական քայլ մը առնել :

Սակայն միայն Խորհ. Միութիւնը չէ, որ առանձնաշնորհն ունի այս ձեւի տխրահռչակ հարցերու : Այս ցաւոտ երեւոյթը կեանքի կը կոչուի կրկին Լեհաստանի մէջ, որուն ղեկավարները խոստացած էին 1956ին վերջ տալ ընդմիշտ ստալինեան մեթոտներուն : Անցեալ Հոկտեմբերին, երիտասարդ կին մը՝ Նինա Կարսով, դատապարտուեցաւ երեք տարուան բանտարկութեան : Ոստիկանութիւնը անոր տան մէջ գտած էր բաց - նամակի մը օրինակը՝ ուղղուած Վարշաւայի համալսարաններուն : Բաց - նամակին հեղինակներն էին Կարոլ Մոտզելեվսքի եւ Եասէք Կիւրոն, երկուքն ալ համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուած շարքայիններ : Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց նաեւ ամբաստանեալին օրագիրը : Նինա Կարսով կը ճշդէր երկտողի մը մէջ, որ եթէ անյայտանար, իր անձնական թուղթերը պէտք է ի պահ դրուէին Եակըլանի գրատան մէջ՝ հրատարակուելու համար իր մահէն 25 տարի ետք միայն :

Կը թուի, թէ չամբաստանուիր կառավարութեան դէմ խմորումներ սերմանած ըլլալու յանցանքով : Ամբաստանեալը անմիջական հրատարակութեան չսահմանուած փաստաթուղթի մը մէջ, յայտնած է գաղափարներ, որոնք խոտոր կը համեմատին ներկայ վարիչներու տեսակէտներուն :

Ապահովաբար Լեհաստանի վարիչները կ'ուզեն այս ձեւով դաս տալ եւ ազդարարել բոլոր անոնց, որոնք իրենց նման չեն մտածեր : Հսկայ ծրագիր մը երկրի մը մէջ, ուր, բարեբախտաբար, ժողովուրդը պահած է ազատ խօսելու իր սովորութիւնը :

Թ. Ա. Թ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Մարդուն մէկը գինետուն կը մտնէ քանի մը գաւաթ գինի խմելու :

Գինեպանին հետ մտերմանալով՝ անոր կը պատմէ իր ցաւերը :

— Կեանքս անտանելի դարձած է, կ'ըսէ : Չորս եղբայր ենք ու չորսս ալ կ'ուտենք ու կը քնանանք նոյն սենեակին մէջ : Ու միայն ասիկա չէ : Եղբայրներս ամէնն ալ մէյ մէկ կենդանիի հանդէպ տկարութիւն ունին :

Առաջինը՝ երկու շուն ունի :

Երկրորդը երեք կատիկ :

Երրորդը՝ տասը նապաստակ :

Խենթենալը բան մը չէ :

Որեւէ տեղէ օդ չի գար :

Չեմ կրնար շունչ առնել ...

— Ներողութիւն, բարեկամ, ձեր սենեակը պատուհան չունի՞, կը հարցնէ գինեպանը :

— Ունի : Երկու պատուհան ունի, կը յարէ յաճախորդը :

— Այն ատեն ինչո՞ւ չէք բանար պատուհանները :

— Ինչո՞ւ բանանք : Որպէսզի աղաւնիներս փախչի՞ն:

×

Յակոբիկ ձեռքը աման մը բռնած՝ կաթնավաճառին կ'երթայ :

— Մայրիկիս մէկ քիլօ կովու կաթ կ'ուզէ, կ'ըսէ :

— Բայց, մանչուկս, ձեռքիդ ամանը պզտիկ է, կը պատասխանէ կաթնավաճառը :

— Հոգ չէ : Ուրեմն, մէկ քիլօ այծի կաթ տուէք, կ'ըսէ Յակոբիկ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մտախոհէլէ առանց դադրելու ետեւը դարձաւ, եւ զինքը եղեռնական ատեանին սրահէն բաժնող դուռին պղնձեայ դնդակը տեսաւ : Գրեթէ մոռցած էր այս դուռը : Նայուածքը որ նախ հանդարտ էր, դուռին վրայէն չկրցաւ հեռանալ, այն պղնձեայ դնդակին հետ կապուեցաւ մնաց. յետոյ ահաբեկ եւ անշարժ նայուածք մը եղաւ, եւ տակաւ առ տակաւ սարսափով համակուեցաւ : Մազերուն մէջէն չիթ առ չիթ քրտինք կ'ելլէր եւ ուղխօրէն կը հոսէր քունքերուն վրայէն :

Եղաւ վայրկեան մը ուր ապստամբութեամբ խառն իշխանութեամբ մը շարժում մը ըրաւ, աննկարագրելի շարժում մը որ կը նշանակէ եւ որ շատ աղէկ կը նշանակէ, խե՞նթ եմ ինչ եմ. ո՞վ կը բռնադատէ զիս ներս մտնելու : Յետոյ յանկարծ ետեւը դարձաւ, դիմացը տեսաւ այն դուռը ուրկէ ներս մտած էր. դէպի այն դուռը գնաց եւ դուրս ելաւ :

Ալ այն սենեակին մէջ չէր. դուրսն էր. փողի մը մէջ կը գտնուէր, այն փողին մէջ ուրկէ դուրս եկած էր եւ որ երկայն, նեղ, աստիճաններով եւ դռնակներով բաժնուած, ամէն տեսակ անկիւններ կազմող, հոն հոս հիւանդներու ճրագներու նման կանթեղներէ լոյս առնող փող մըն էր : Շունչ մը առաւ. մտիկ ըրաւ. ոչ առջեւի եւ ոչ ալ ետեւի կողմէն ձայն չէր առներ. սկսաւ փախչիլ իբր թէ հալածող մը ըլլար ետեւէն :

Երբ այս նեղ անցքին անկիւններուն մեծագոյն մասէն անցաւ եւ հեռացաւ, նորէն մտիկ ըրաւ : Միեւնոյն լռութիւնը, միեւնոյն մթութիւնը կը տիրէր իր բոլորտիքը : Շնչասպառ եղած կ'երեւար, ուստի պատի մը կռթնեցաւ : Պատին քարը ցուրտ, քրտինքը ճակտին վրայ կը սառէր. նորէն կանգնեցաւ սարսուռ մը զգալով :

Եւ ահա հոն մինակը, մութին մէջ ոտքի կանգնած՝ ցուրտէն եւ գուցէ ուրիշ բանէ դողալով՝ մտածեց :

Ամբողջ գիշերը մտածեր էր. ամբողջ օրը մտածեր էր. իր ներսէն միայն մէկ ձայն կը լսէր որ կ'ըսէր իրեն.— Բարե՛ :

Այսպէս քառորդ մը անցաւ : Վերջապէս գլուխը ծռեց, ցաւագին հառաչանք մը հանեց եւ ետ գնաց : Յամրաբար կը քալէր վատ մարդու մը պէս : Կարծես թէ խոյս տալու միջոցին ետեւէն հասած էր մէկը եւ զինքը բռնելով ետ կը տանէր :

Նորէն մտաւ խորհրդակցութեան սենեակը : Առջի տեսած բանը դուռին կղպակին լեզուամոյթին կը նայէր՝ վագրի մը աչքը նայող գառնուկի մը պէս :

Աչքերը չէր կրնար անոր վրայէն հեռացնել : Ժամանակ առ ժամանակ քայլ կ'առնէր եւ դուռին կը մօտենար :

Եթէ մտիկ ընելու ըլլար, մօտակայ սրահին ձայնը խառնաշփոթ շշուկի մը պէս լսած պիտի ըլլար, բայց չէր ըներ, եւ չէր լսեր :

Յանկարծ դուռին քով գտաւ ինքզինքը՝ առանց ինքն ալ գիտնալու թէ ի՛նչպէս մտած էր. ջղաձգային սարսուռով մը դնդակը բռնեց :

Դուռը բացուեցաւ :

Ալ ունկնդրութեան սրահին մէջն էր :

ԳԼՈՒԽ Ծ.

ՏԵՂ ՄԸ ՈՒՐ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ՀԱՄՈԶՈՒՄՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻՆ

Քայլ մը առաւ, դուռը ետեւէն գոցեց մեքենաբար եւ ոտքի վրայ կեցաւ դիտելով ինչ որ կը տեսնէր :

Բաւական ընդարձակ եւ հազիւ թէ լուսաւոր սրահ մըն էր այն ուր երբեմն աղմուկ կը տիրէր, երբեմն ալ լռութիւն եւ ուր բազմութեան առջեւ եղեռնական դատի մը ամէն տարրերը կը պարզուէին իրենց գձուձ եւ սոսկալի շուքովը :

Սրահին մէկ անկիւնը ուր ինք կը գտնուէր, դատաւորներ կային որոնց կերպարանքը անուշադիր եւ պատմուճանը մաշած էր եւ որոնք իրենց եղունգը կը կրծէին կամ բիբը կը գոցէին. միւս ծայրը հնոտիներ հագած բազմութիւն մը կար, դիտած բաներն էին ամէն տեսակ դիրքով փաստաբաններ, պարկեշտ եւ անաչառ կերպարանքով զինուորներ, արատաւոր եւ հին տախտակամածներ, աղտոտ ձեղուն մը, աւելի դեղնագոյն քան թէ կանաչագոյն փառով մը, ծածկուած սեղաններ, ձեռքերէ սեւցած դռներ, տախտակին մէջ մխուած բեւեռներ, ծըխարանի կանթեղներ որոնցմէ աւելի մուխ քան թէ լոյս կ'ելլէր. սեղաններուն վրայ պղնձեայ աշտանակներ եւ աշտանակներուն վրայ մոմեր. մթութիւն, տձեւութիւն, տրտմութիւն, այս ամէն իրերու տեսքէն տաղտուկ եւ վեհ տպաւորութիւն մը կ'արտադրուէր, վասնզի հոն կը զգար մարդ այն մարդկային մեծ բանը որ օրէնք, եւ այն երկնային մեծ բանը որ արդարութիւն կ'անուանուի :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վառնաճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 18) Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

Ա. ՎԱՌՆԱՃԵԱՆԻ

անոր մօրեղբօր որդւոյն՝

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Փափազեան, Սինանեան, Ապաճեան (Պոլիս) ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուրիցա Խաչատուրեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբ. ամուսնոյն

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (18 Փետրուար) առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վարդան Կակոյեան եւ մայրը Իլիմանճա, Պ. Պ. Յակոբ Գարակէօզեան, Օր. Օր. Վարդուհի եւ Սիրանուշ Կակոյեան Պ. Արշակ Մկրեան եւ զաւակները, Նոտարեան, Զապունեան, Մկրեան եւ Կակոյեան ընտանիքները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն թէ տեղւոյս համայն Հայութեան նաեւ Իսիի Հայութեան եւ բոլոր անոնց որոնք բաժնեցին իրենց վիշտը

ՄԵԼԻՆԷ ԿԱԿՈՅԵԱՆ (Ծնեալ Մկրեան)

մահուան առթիւ:

×

Պ. Միքայէլ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Պետրոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խաչատուրեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ գրաւոր, մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԻՔԱՅԷԼ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Արաքսի Կիւլէսէրեան, Չէնկիլէրցի)

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Անտէր հիւանդներու ֆօնտին՝ Տիկիններ Շաքէ Մինէլեանէ 50 ֆրանք, Անժէլ Արապեանէ 20, Մելինէ Տէրտէրեանէ 15 եւ Ոմն քսան: Ընկերուհի Կոստանեանէ 15, Հր. Բալուեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Ընկերուհի Հերմինէ Կարապետեանէ տասը ֆրանք: Տիկին Համասփիւռ Սաղաթէլեանի մահուան առթիւ Ռէնսի-Վիլմոմպլի իր բարեկամներէն 60 ֆրանք:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԻԱՄԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

18 Փետրուար, կիրակի.— *Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին:*

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու եւ դպիրներու:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Հինգշաբթի, *Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին: Ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ:*

Այսօր Տօնն է նաեւ անուանակոչութեան Վազգէնի Առաջնոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից Հայկական բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Ս. պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամապաններուն եւ Պ. Գ. Պաղըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 *ֆրանք:*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքումը՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7.45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի *առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի* Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վէրվէն, Մօպէօժ *ճամբով:*

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ'ըլլաք Ժիլներու եւ Մամզէլներու *տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:*

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22.30ի ատենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ *օտարներուն համար:*

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ (22 Փետրուար) Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վարդանանց Տօնի առիթով, պատշաճ ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որուն վերջաւորութեան, դպրոցական փոքրիկներու հաղորդութիւն պիտի տրուի:

Այս առթիւ, հաւատացեալ ժողովուրդն ալ փափաքողները կրնան մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Արարարողութեան աւարտումէն ետք, փոքրիկներու կողմէ, պիտի ըլլան, խմբերգ եւ արտասանութիւն, նուիրուած Քաջն Վարդանի եւ իրեն հետ նահատակուող հայ ուխտապահ հերոսներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ

Հեղինակ՝ Գ. Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Տպ. Վենետիկ), շքեղ տպագրութիւն, 1038 *էջ,* 150 *նկարներով ու քարտէսներով: Ծոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն, փափաքողները կրնան դիմել՝* ՓԱՐԻԶ՝ *Բալուեան գրատունը,* 43, Րիւ Ռիշէ Փարիզ (9), ՄԱՐՍԷՅԼ՝ *Փասքալ,* 151 Պուլվ. Միշըլէ, (9):

Գին՝ 75 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ըն[...] ընկերական ժողովը այս Կիրակի (Փե[...] 18) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Ակում[...] մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայ[...]ցուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայու[...]թիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընկեր[...]կան ընդհ. ժողովը 20 Փետր., Երեքշա[...]թի երեկոյեան ժամը 8.30ին: Կարեւ[...] օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկա[...]յութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլ[...]լայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմ[...]տէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո[...] ընկերները այս Շաբաթ (17 Փետրուար[...]) ժամը 21ին, նախկին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներ[...] ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկ[...] կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտ[...] ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւի[...] Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերներ[...] Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), ս[...]վորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլ[...]լայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Գրադարանը որ կը գտնուի եկեղեցւ[...] գետնայարկը, բաց է հասարակութեան ամէն Կիրակի առաւօտ, ժամը 10էն 12:

Ballet Russe IRMA GRJEBINA

CHANTS DANSES, MUSIQUES A TRAVERS L'U.R.S.S.

40 artistes — 300 costumes

CREATIONS NOUVELLES

BELFORT	Théâtre Municipal	23 Février	à 20 h. 30
NANCY	Théâtre Municipal	24 Février	à 20 h. 45
GRENOBLE	Théâtre Municipal	27 Février	à 20 h. 45
AIX-EN-PROVENCE	Théâtre Municipal	2 Mars	à 21 h.
VALENCE	Théâtre Municipal	4 Mars	à 21 h.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 17 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11139 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.139

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՕՏԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Դ.

Հայաստանէն վերադարձին, Մոնաքոյի եպիսկոպոսը 1965 Նոյեմբեր 17ին մամուլի ասուլիսի մը ձեւին տակ իր տպաւորութիւններուն հաղորդակից էր դարձուցեր փարիզեան թերթերու ներկայացուցիչները, սեղմ շրջանակի մէջ:

Լը Մոնտ, Ֆիկարօ եւ Լա Քրուա արձագանգ հանդիսացեր էին իր խանդավառ արտայայտութեանց:

Անձնական տեսակցութեան մը ընթացքին, գերապայծառը շահեկան տեղեկութիւններ տուեր էր Յառաջի մեր հայրենիքի մասին: Հիացում ունէր հանդէպ հայ ժողովուրդին, որ դժնդակ պայմաններու տակ կրցեր էր բարգաւաճ երկիր մը մէջտեղ բերել: Մեծապէս տպաւորուած էր Հայաստանի հնադարեան վանքերէն ու եկեղեցիներէն, կառուցուած ինքնուրոյն ոճով Ժ. դարէն առաջ: Ըսած էր թէ Հայերը չափազանց երախտապարտ ժողովուրդ մըն են եւ ազգութիւն ու կրօնք իրարու մէջ ձուլուած են: (Յառաջ, 20 Նոյ. 1965):

Իր գրքի Հայերուն յատկացուած բաժնին երկրորդ մասին մէջ գերապայծառը կը խօսի Հայոց պատմութեան, կրօնքին, քաղաքական ու մշակութային կեանքին մասին, համառօտ գիծերով:

Ուրարտուէն կը սկսի եւ կը հասնի մինչեւ մեր օրերը, անցողակի յիշելով Հայկն ու Արտաշէսը, Տիգրան Մեծն ու Տրդատը, Գրիգոր Լուսաւորիչն ու Ս. Մեսրոպը, Վարդան Մամիկոնեանն ու Աշոտ Բագրատունին, Արշակունիները, Ռուբինեաններն ու Լուսինեանները, Մոնկոլները, Թաթարներն ու Արաբները, Հռոմ ու Բիւզանդիոնը, Պարսկաստանն ու Ռուսիան: Վերջապէս Թուրքիան:

Կ'ըսէ թէ երիտասարդ Թուրքերը ազատականութենէ կը ձաղէին: «Սակայն արդի աշխարհին մէջ ազատականութիւնն ու ազգայնականութիւնը իրարու հոմանիշ են դարձած, աւա՜ղ: Ահա՛ թէ ինչու Ջարդերը երթալով շատցան:»

Ու կ'աւելցնէ.

«1915 Ապրիլ 24ի ջարդը, ընդլայնուած արդիական շնականութեամբ եւ բնաջնջումի մասնագիտացմամբ, ամբողջ պատմութեան ամէնէն ահռելին հանդիսացաւ: Պէտք է յիշել, որ ո՛չ մէկ ցեղասպանութիւն, նոյնիսկ Հիթլէրինը չի հասնիր այն անպատկառութեան, որ երեւան կուգայ ներքին գործոց նախարար Ժէօն – Թիւրք Թալէաթի հրամանագրին մէջ: Այս մարդուն անունը պէտք է ճանչցուի: Պէտք է կարդալ 1918ին Հալէպի մէջ գտնուած վաւերաթուղթը եւ խորհրդածել անոր վրայ:

« Կառավարութիւնը որոշած է ամբողջովին բնաջնջել Թուրքիա բնակող Հայերը: Անոնք, որ կ'անսաստեն այս հրամանին, այլեւս չեն կրնար մնալ իրենց պաշտօնին վրայ: Առանց խնայելու կանանց, մանուկներուն եւ հիւանդներու, որքան ողբերգական ալ ըլլան բնաջնջումի միջոցները, առանց մտիկ ընելու խղճի զգացումները, պէտք է վերջ տալ անոնց գոյութեան: 13 Սեպտ. 1915: Ներքին նախարար Թալէաթ»:

Գերապայծառը կը յիշէ նաեւ Էնկթիմուրը, որ ողջ ողջ թաղեր է չորս հազար հայ մարտիկներ եւ ձիերու սմբակներուն տակ ճզմեր է Սեբաստիոյ բոլոր երախաները: Նախորդ դարերու բազմաթիւ ուրիշ ջարդարարներ գործած են մոլեռանդութենէ մղուած՝ կարծելով թէ կը հետեւին իրենց խղճի ձայնին: Բայց անոնք բարբարոսներ էին:

Իսկ Թուրքերը գիտակցաբար խեղդած են բարոյականի զգացումը:

Մինչեւ այստեղ շատ լաւ:

Սակայն մեր բարձրաստիճան հոգեւորականը յանկարծ սայթաքում մը կ'ունենայ: Եւ փոխանակ յանդելու իր յիշած փաստերու տրամաբանական եզրակացութեան, փոխանակ անարդութեան սիւնին գամելու Թուրք կառավարութիւնն ու Թուրք ազգը, որ ձեռք ձեռքի տուած կազմակերպեր էին ինչպէս Համիտեան համատարած ջարդերը, նոյնպէս Մեծ Եղեռնը, անըմբռնելի ձեւով կը փորձէ պաշտպանել Հայութեան դարաւոր դահիճները:

Ահա՛ թէ ինչ կը գրէ (էջ 194).—

« ... Պէտք չէ թուրք ազգին վերագրենք 1915ի ոճիրները: Այսօր այս ազգը իր տեղն ունի միջազգային իրաւունքի պաշտպաններու շարքին եւ արժանի է յարգանքի: Մնաց որ ստոյգ է թէ 1915ի ցեղասպանութիւնը հաւանութեան(?) արժանացած է գիտութեան եւ յառաջդիմութեան սիրահար արեւմտեան քաղաքական մարդոց կողմէ: Անիկա ո՛չ թէ ատելութիւն պէտք է գրգռէ մեր մէջ, այլ՝ հեգնութիւն եւ ապաշաւ»:

Քրիստոնէական անյիշաչար ներողամտութիւն բուրող իր այս անբացատրելի տողերը զարմանք ու զայրոյթ յառաջ բերած են զանոնք կարդացող մեր հայրենակիցներուն մէջ, որոնցմէ ոմանք բարեկրթօրէն բացատրութիւն ուզած են գրքի հեղինակէն, չմոռնալով իրենց երախտագիտութիւնը յայտնել Հայոց մասին իր գրած լաւ բաներուն համար:

Նամակագիր մը մասնաւորապէս դիտել տուեր է իրեն, որ եթէ Թուրք ազգը յանցաւոր չէր, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ «պատմութեան ամէնէն ահռելի ցեղասպան» Թալէաթի դիակը Պերլինէն հանդիսաւորապէս փոխադրուած է Պոլիս եւ ամփոփուած փառաշուք յուշադամբանի մը մէջ, որ ուխտատեղի է դարձած: Ջարդարարը դարձած է ազգային հերոս եւ պաշտամունքի առարկայ նահատակ:

Գերապայծառը պատասխանելով մեր հայրենակցին, յայտնած է թէ ուրիշ Հայեր ալ լուսաբանութիւններ տուեր են իրեն եւ թէ ինք Պոլիս գացած չըլլալով, տեղեկութիւն չունէր Թալէաթի յուշադամբանին մասին: Ու խոստացած՝ խնդրոյ առարկայ հատուածը վերցնել, եթէ պարագաները թոյլ տան լոյս ընծայել գրքին Բ. տպագրութիւնը:

Իր նպատակն է եղած պարզապէս Թուրքիոյ վերջին քրիստոնեաներուն եւ Աթենագորաս պատրիարքի արտաքսումը չփութացնելու փափաքը:

Իր գրքի շարունակութեան մէջ այլապէս շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հայութեան մասին, դիտուած կաթոլիկ հոգեւորականի ակնոցով:

Զանց առնելով իր «դիւանագիտական» փոքրիկ սայթաքումը եւ կարգ մը անուններու սխալ տառադարձութիւնը — անխուսափելի եւ ներելի օտարի մը համար — խոստովանի՛նք, որ Մոնաքոյի եպիսկոպոսը գնահատելի աշխատանք մը կատարած է Հայութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու եւ Թուրքերու ցեղասպանութիւնը դատապարտելու տեսակէտէն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Վարչապետ Քիզինկէր եւ իր կառավարութեան ինը անդամները կը շարունակեն խօսակցութիւնները Ֆրանսայի ղեկավարներուն հետ: Կը թուի թէ Գերմանացիք պիտի յաջողին համոզել Ֆրանսացիները մանաւանդ տը Կոլը: Արդարեւ առաջին օրէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է «առեւտրական կարգադրութիւններ» նախատեսելու համար, Մեծ – Բրիտանիոյ անդամակցութիւնը պատրաստելու նկատմամբ, Հասարակաց Շուկային մէջ: Այդ առընչութեամբ վերջը պիտի հաւաքուին Պրիւսէլ, Փետրուար 29ին:

Առաջին օրուան ընդունելութեանց ընթացքին իսկ, շատ սիրալիր բաժակաճառեր փոխանակուած են: Նախագահ տը Կոլ շեշտեց.— «Աւելի քան երբեք Ֆրանսա եւ Գերմանիա համախոհ կը մնան» իսկ նախարարապետ Քիզինկէր՝ «Երկու բարեկամներու պէս ենք, որոնք գիտեն թէ խորքին մէջ, նոյն կարծիքն ունին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ խաղերն ալ քաղաքական բնոյթ առնելու սպառնալիքին տակ են: Արդարեւ Ողիմպիական Կոմիտէն որ Կըրընոպլը է ներկայիս մեծամասնութեամբ (ո՛չ միաձայնութեամբ) որոշեց ընդունիլ Հարաւի Ափրիկէն, որու մասնակցութիւնը ցարդ կը մերժուէր, ցեղային խտրականութիւն կիրարկող իր վարչաձեւին համար: Խորհ. Միութիւն եւ ափրիկեան երկիրները դէմ են, հակառակ անոր որ Հարաւի Ափրիկէն որոշած է մասնակցիլ մէկ խառն (սեւամորթ եւ սպիտակամորթ) խումբով: Նախքան ընդունիլը արդէն, Խորհ. Միութիւն սպառնացած էր չմասնակցիլ այդ պարագային: Եթէ Խորհ. Միութիւն գործադրէ իր սպառնալիքը, Հոկտեմբեր Մեքսիքայի ողիմպիականները կրնան նոյնիսկ տեղի չունենալ:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, Մառինները կը փորձեն հիմա ալ մեթր առ մեթր վերադրաւել աւերակ դարձած Հիւէն: Ամերիկացիք ներողութիւն խնդրած են որ թիւրիմացութեան մը հետեւանքով ռմբակոծած են Սայկոնի արուարձանը (փոխանակ ռազմական կէտի մը) եւ 44 հոգի մեռած է:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ եւ Իսրայէլի միջեւ ամէնէն ծանր միջադէպը պատահած է, Յունիսի պատերազմէն ի վեր: Երկու կողմերն ալ իրարու վրայ կը ձգեն նախայարձակումը եւ կը բողոքեն Ապահովութեան Խորհուրդին: Իսրայէլեան օդուժն իսկ միջամտած է:

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորը «տեղեկատուութեան առաքելութիւն» մը յանձնած է Սեկերսի, որու արդիւնքէն կախում ունի պելժիական ծանր տագնապին լուծումը:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ նախագահական ընտրութիւն կը կատարուի այս Կիրակի, առաջին անգամ ըլլալով 1959էն ի վեր: Գերպ. Մակարիոս կրկին թեկնածու է, բայց, ինչպէս գրեցինք, «Էնոսիս» (կցում Յունաստանի) կողմնակիցները թեկնածու մը դրած են, զոր կը ներկայացնեն Մակարիոսի դէմ՝ Տոքթ. Թաքիս Էվտոքաս:

ՅՈՅՆ երգահան (Զորպայի հեղինակ) եւ նախկին երեսփոխան» Միքի Թէոտորաքիս արտասահման պիտի չերթայ: «Կեանքս եւ գործս յոյն ժողովուրդին կապուած են, յայտարարած է:

ՖՐԱՆՍԱ եօթանասուն զնդաձիր – կառքեր ծախած է Իրաքի:

ՆԷՆՍԻ ԿՌԻՆ, քանատացի, շահեցաւ կանանց «հսկայ սլալոմը» Կրընոպլի մէջ, երկրորդ անգամ ոսկի մետալի արժանանալով: Երկրորդ է Ֆրանսացի Անի Ֆամոզ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ համաձայն ՄԱԿի առաքելութիւնը Կիպրոսի մէջ ձախողած է:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ կրցան համոզել Սէուլի ղեկավարները, որպէսզի ազատօրէն բանակցին ամերիկեան Փուէպլոյի համար Հիւսիսային – Քորէայի հետ: Ցարդ Սէուլ անզիջող էր եւ չէր ուզեր որ Ամերիկա ինքնագլուխ գործէ:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԷՕՅՈՅԻ մարմինը Փարիզի արքեպիսկոպոսարանէն Նոթր – Տամ փոխադրուեցաւ, ուր կը կատարուի յուղարկաւորութիւնը Շաբաթ առաւօտ:

ՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. ՎԱՀԱՆ Վ. ԻՆԳԼԻԶԵԱՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 20ին, վախճանած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր անդամներէն Հ. Վահան Վ. Ինկլիզեան:

Ողբացեալը ծնած էր Արդուին, 1897–ին: Նախնական ուսումը ստացած էր ծննդավայրին մէջ: 1912ին, Հ. Ներսէս Վ. Ակինեանի առաջնորդութեամբ Վիէննա կ'երթայ, եւ Մխիթարեան Վանքը կը կատարէ իր երկրորդական ուսումները: Աւարտելէ ետք իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան դասընթացքները, Աբեղայ կը ձեռնադրուի 1921ին: Աստուածաբանութեան տոքթորան կը ստանայ Վիէննայի համալսարանին մէջ, իբրեւ աւարտաճառ ներկայացնելով՝ «Հայաստան Ս. Գրքին մէջ»:

Հ. Վահան Վ. Ինկլիզեան իր կեանքը անցուցած է մայրավանքը, իբրեւ դաստիարակ, ընծայարանի տեսուչ եւ միաբանական վարչութեան գործօն անդամ:

1921էն սկսեալ աշխատակցած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի բանասիրական յօդուածներով: Հրատարակած է կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը՝ «Հայաստան եւ Հերակլեան կռիւներու սկզբնաւորութեան հոսանքին մէջ», «Ազգային մատենադարան» շարքին մէջ: Թարգմանած է Ռ. Ֆասմէրի «Հայաստանի ոստիկաններու ժամանակագրութիւնը 833 – 887 տարիներու շրջանին»:

Իր գլխաւոր գործերը սակայն հրատարակուած են գերմաներէն, օտարներուն ծանօթացնելու համար Հայկ. հին ու նոր մշակոյթն ու գրականութիւնը: Աշխատակցած է եւրոպական զանազան գիտական հանդէսներու եւ համայնագիտարաններու, հմտալից յօդուածներով: Գերմաներէնի թարգմանած է Կորիւնի «Վարք Մաշթոցի» քննական բնագիրը: Նաեւ գերմաներէն հրատարակած է վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան պատմութիւնը:

Քննական միտք, հմուտ բանասէր, հայր Վահան Ինկլիզեանի վախճանը դառն կորուստ մըն է ոչ միայն իր միաբանութեան, այլեւ արտասահմանի Հայութեան համար, ուր օրէ օր վանքերէ ներս թէ դուրս, սակաւաթիւ են նման վաստակաւորներ:

ԱՐԵՆԱԽՈՒՄԲԵՐԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչպէս կ'արտայայտուին ժողովուրդներու խառնուածքները :

Ա. Արիւնի յարաբերական գերակայութիւնը, ունեցող ժողովուրդները դաշնաւոր խառնուածք, նոյն տիպի անհատներուն նման զգայուն են եւ տակ՝ դեղագիտական ստեղծագործութիւններու, անչափելի հետաքրքրութիւններու եւ փորձարկութիւններու զիրենք հետաքրքրող խնդիրներու մասին : Կը նախընտրեն անհատականացած կազմակերպութիւնները, մտերիմ շրջապատին մէջ աշխատանքը, որ աւելի նպաստաւոր է ստեղծագործութեան եւ գիւտերու : Բայց միեւնոյն ատեն չեն ուզեր մեկուսանալ, հակամէտ ըլլալով փոխ յարաբերութիւններու :

Ընդհանրապէս խաղաղասէր են եւ պատերազմը իրենց համար հակազդելու միջոց մըն է պաշտպանելու համար իրենց ինչքը, հաւատքը, խիղճը եւ արդար նըկատուած դատ մը ՝

Եթէ Ա.ին հետ O. արիւնը ունեցողներուն համեմատութիւնը եւս բարձր է, անոնք աւելի դիւրահաղորդ եւ ընկերական կ'ըլլան, դիւրաւ կ'ըմբռնեն ուրիշներուն վիճակը, յարմարող են եւ ազատատենչ (ֆրանսացի, անգլիացի, պելճիքացի, հռենոսեան կամ արեւմտեան գերմանացի, հայ, եւայլն): Իսկ եթէ Ա.ին հետ, փոխանակ O.ին, Բ. արիւնին համեմատութիւնը բարձր է այդ ժողովուրդները դժուարութիւն կը կրեն միջավայրին յարմարելու, խստաբարոյ կ'ըլլան եւ բիրտ բնազդումներ կ'ունենան (սպանացի, արաբ, փրուսիական կամ արեւելեան գերմանացի):

O. արիւնախումբի յարաբերական գերակշռութիւնը, որ մեղեդիական խառնուածքին կը համապատասխանէ, ժողովուրդներուն կուտայ չափազանց ընկերային բնաւորութիւն մը: Շատ մարդամօտ են, դիւրաւ կը դրսեւորեն իրենց ըզգացումները եւ կը յարմարին միջավայրին, ջանալով սերտ կապեր հաստատել ուրիշ ժողովուրդներու հետ : Փոխանակումներու, ընկերային գործունէութիւններու, գործնական կիրարկումներու, տնտեսական աշխատութիւններու ձիրքերը ունին : Յաճախ առեւտրական են կամ դիւանագէտ : Կռուասէր չեն, ընդհակառակն հանդարտաբարոյ ըլլալով, ամէն ճիգ կ'ընեն համաձայնելու համար իրենց հակառակորդին հետ : Արտաքին երեւոյթներէն դիւրաւ կ'ազդուին եւ յաճախ որոշումներ կուտան առանց խնդրի մը խորը թափանցելու կամ անոր հեռաւոր հետեւանքները նկատի առնելու :

Եթէ O արիւնի գերակայութեան ենթակայ ժողովուրդները չունին բաւականաչափ Ա. արիւն, որ վերանորոգող է, կամ Բ. արիւնը, որ աւանդապահութիւնը կը յատկանշէ, անոնք իրենց դիւրին եւ արագ յարմարողութեան բերմամբ դիւրաւ կ'ապազգայնանան եւ կ'իւրացուին զիրենք շրջապատող կամ իրենց հետ ապրող եւ արիւնախմբային աւելի հաւասարակշիռ յօրինուածք ունեցող ժողովուրդներուն կողմէ (Եմէնի Հրեաները, Թունուզի Պէրպէրները) :

Բ. արիւնախմբին գերակայութիւնը, այսինքն կշռութաւոր խառնուածք ունեցող ժողովուրդները խիստ աւանդապահ կ'ըլլան, յարատեւող գործունէութեան տրամադիր, կարգապահ եւ հրամայող : Որքան բարձր ըլլայ Բ. արիւնի համեմատութիւնը, այնքան անոնք խիստ եւ անողոք կ'ըլլան իրենց որոշումներուն մէջ, զորս կը ջանան ուրիշներուն պարտադրել, նոյնիսկ բռնութեամբ, իրենց համոզումներուն եւ աւանդութիւններուն հետ : Ի բնէ կռուասէր են, վայրագ բնազդումներով : Պատերազմը անոնց համար հաճոյք մըն է եւ բնական գործունէութիւն մը, իրենց ենթարկելու համար շրջապատը (Քանթոնի Չինացիները, Մանչուրիացիները, Թաթարները): Բայց կրնան նաեւ չափազանց միսթիք ըլլալ (Հնդիկները):

Երբ Ա.ի կողքին Օի համեմատութիւնը եւս բարձր է, այդ պարագային հաւաքական մեծ եւ օգտաշատ աշխատանքներու, հսկայ եւ յարատեւութիւն պահանջող ձեռնարկներու ընդունակ կ'ըլլան (Ռուսերը): Իսկ եթէ Օի տեղ Ա. կամ ԱԲ.ի համեմատութիւնը բարձր է, ընդհանրապէս լռակեաց, հանդարտաբարոյ կ'ըլլան, նըւազ մենատիրական հակումներով (Էսթոնիացիներ, Լէթոններ):

Վերջապէս ԱԲ. արիւնախմբի գերակայութեան պարագային — խառն խառնըւած — ինչ որ բաղդատաբար հազուադէպ է, ժողովուրդները բարդ զգայնութիւն մը կ'ունենան, հակասական ու տարուբերող յղացումներով : Եթէ ԱԲ.ի կողքին Ա.ի համեմատութիւնը բաւական բարձր է, խռովատանջ եւ գերզգայուն կ'ըլլան (Պալքանեան եւ Միջին Արեւելքի ժողովուրդները) : Եթէ Ա.ին տեղ Բ. արիւնը յարաբերաբար շատ է, այնքան աւելի կը հակազդեն իրենց սովորութիւններուն եւ խոր աւանդութիւններուն համաձայն (Ճափոնցի, Լեհ):

« Ինչ որ Արեւելեան հարց կը կոչենք, կ'ըսէ Ժողէֆ Հուայթնէյ, աննմանակ տիպերու խմորումն ու բորբոքումն է»: Արդարեւ Միջին Արեւելքը մրջիւննոց մըն է Բ. եւ ԱԲ. արիւնախմբերու գերակայութիւնը ունեցող ցեղերու, որոնք հակամէտ են բախումներ ունենալու հակոտնեայ խառնուածքներ յատկանշող Ա. եւ O արիւններու հետ, չեն կրնար յարմարիլ անոնց եւ կենակցիլ անոնց հետ :

Մօտ երեսուն տարի առաջ սերպ մարդարան մը Եւրոպան երկուքի բաժնած էր սահմանով մը, որ կը համապատասխանէր երկաթեայ վարագոյրին, եւ նկատած էր որ այդ սահմանէն դէպի Արեւմուտք Բ. արիւնի համեմատութիւնը միջինէն 15 առ հարիւր նուազ էր, իսկ դէպի Արեւելք՝ 15 առ հարիւր աւելի էր եւ թէ բոլոր պատերազմները, երեւութապէս քաղաքական ըլլան թէ տնտեսական, նախ եւ առաջ հոգեկենսաբանական են, արդիւնք հակոտնեայ արիւնախմբերու եւ խառնուածքներու բախումին :

Այս եզրակացութիւնները վիճելի են, որովհետեւ հիմնուած են արիւնախմբերու միջին համեմատութիւններուն վըրայ, որոնք հիմնովին կը տարբերին ոչ միայն մէկ ժողովուրդէն միւսը, մասնաւորաբար երբ երկրի մը բնակչութիւնը այլազան ազգերէ բաղկացած է (Խորհըրդային Ռուսիա, Միացեալ Նահանգներ), այլեւ միեւնոյն երկրի զանազան շրջաններու երեւութապէս միատար բնակչութեան մէջ (Ֆրանսա, Գերմանիա, Պելճիա):

Ինչ որ կը թուի իրական ըլլալ Ա. եւ Բ. արիւնախմբերու համապատասխանող խառնուածքներուն հակոտնէութիւնն է :

Այս տեսակէտէն հետեւեալ փորձը շահեկան է: Լիոնի ճարտարարուեստական մեծ ձեռնարկի մը աշխատանոցներուն մէջ միշտ ճզմուած մթնոլորտ մը կը տիրէր, որովհետեւ գործաւորուհիները միշտ վէճի մէջ էին : Ինչ որ աննպաստօրէն կ'անդրադառնար արդիւնաբերութեան վրայ : 1950ին աշխատանքի բաշխումը կատարուեցաւ համաձայն գործաւորուհիներու արիւնախմբերուն : Ա. աւորները տեղաւորուեցան անհատական պաշտօններու մէջ, առանձինն կամ O.երուն հետ, իսկ Բ.երուն տրուեցան մեքենական շղթային հրամայող կայանները : Քանի մը շաբաթ յետոյ մթնոլորտը պայծառացած եւ արդիւնաբերութիւնը աւելցած էր :

Թերեւս օր մը կարելի ըլլայ, արենախմբերու եւ, Պուրտէլի տեսութեամբ, անոնց համապատասխանող խառնուածքներու վրայ հիմնուելով, յանձնարարել Ա.երուն ամուսնութիւնը Ա.երու եւ O.երու հետ, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, եւ Բ.երը O.երուն հետ, որոնք գրեթէ միշտ յարմարող բնաւորութիւն կը թուին ունենալ :

Բայց խառնուածքներու սահմանները, եթէ ոչ ժառանգական հիմնական գիծերը, այնքան անորոշ եւ անկայուն են, տարիներու ընթացքին ենթարկուելով միջավայրի ազդեցութիւններուն, որ առայժմ դժուար է արենախմբերու հետ անոնց երեւութական կապակցութենէն գործնական հետեւանքներ հանել :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Գարեգին Յովսէփեանի գրական – գիտական – հրապարակախօսական ժառանգութիւնը վիթխարի է : Մեր հոգեւոր մըշակոյթի պատմութեան մէջ չկայ մի բընագաւառ, որի մանրակրկիտ հետազօտութեանը նա նուիրած չլինի իր բեղնաւոր գրիչը, կամ հրապարակած չլինի նրա կարեւոր գրական, ինչպէս նաեւ բանահիւսական, արուեստաբանական, պատմաբանասիրական բնագիրը :

Անցեալ դարի 90ական թուականներից սկսած նա զբաղւում է գիտութեամբ : Հետեւելով իր ուսուցիչ Մանուկ Աբեղեանին, նա գրի է առնում «Սասնայ Ծռեր» պատումները եւ բանահիւսական այլ սեռերը, հայ – իրանական «Ռոստոմ – Զալ» ժողովրդական վէպը, ապա գրում է այդ վէպի ուսումնասիրութիւնը՝ բաղդատելով «Շահ – Նամէ»ի հետ :

Ի. դարի առաջին տասնամեակում նա պատրաստում է հայ միջնադարեան մանրանկարչութեան շքեղ ալպոմը՝ կցելով նրան յատուկ յառաջաբան, 1913–14 թթ. բանակցութիւններ է վարում Լայփցիկում գերմանական հրատարակչութեան հետ, սակայն վաղահաս պատերազմը խանգարում է սկսած գործը ...

Հայ ժողովուրդը ձեռագրապաշտ է, հաւաքում է, պահում – պահպանում մեր հայրերի գրական վաստակները եւ պատեհ պայմաններում լոյս աշխարհ հանում դրանք : Յուսանք, որ մեծ բանասէրի գրական անտիպ վաստակն էլ ժամանակին կը հրապարակուի եւ ուրախ ընդունելութիւն կը գտնի :

Կ. ՄԵԼԻՔ – ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

×

ԺԹ. դարու վերջերը՝ Հայութեան ազգային բուռն վերելքի ժամանակաշրջանին, ասպարէզ կ'իջնէ հայագէտներու սերունդ մը, որ բոլոր անկիւններէն կը հետազօտէ, կ'իմաստաւորէ եւ կ'արժէքաւորէ դարերով ոտնահարուած սեփական ազգին պատմութիւնը, անոր նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթին գանձերը :

Մանուկ Աբեղեան եւ Կոմիտաս, Նիկողայոս Ադոնց եւ Լէօ, Հրաչեայ Աճառեան եւ Ստ. Մալխասեանց, Յակոբ Մանանդեան եւ Գալուստ Տէր – Մկրտիչեան, Կարապետ Տէր – Մկրտիչեան եւ Գարեգին Յովսէփեան, ահա մօտաւորապէս բազմազան շնորհներով օժտուած գիտնականներու այն աստղաբոյլը, որուն մէջ առանձին փայլով աչքի կը զարնէ Գարեգին Յովսէփեան :

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

«Իբրեւ ձեր Վեհափառութեան ամենահաւատարիմ եւ անձնուէր ծառան, պարտք կը զգամ ձեր բարձր ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեւեալ տողերուս վրայ .

«Երէկ առտու արեւելեան ճեպընթացով Պոլիս հասած է, ըստ ձեր բարձր փափաքին, Անգլիացի ծանօթ վիպասան Սըր Արթըր Քոնըն Տօյլ եւ որ, ըստ տարաձայնութեան, այս օրերս պատիւը պիտի ունենայ արժանանալու ձեր Վեհափառութեան կողմէ մասնաւոր ունկնդրութեան մը: Պարտք կը զգամ այս առթիւ յայտարարել որ Քոնըն Տօյլ իրեն եղած հրաւէրը անմիջապէս ընդունելով՝ նպատակ ունի ոչ միայն ձեր Վեհափառութեան շընորհներուն արժանանալ, այլ եւ միանգամայն օգտուելով իրեն եղած թոյլտուութիւններէն, մանրակրկիտ կերպով դիտել եւ ուսումնասիրել Եըլտըզի պալատն ու ներքին կեանքը եւ նոր վէպի մը նիւթ ընել զանոնք, ի վնաս ձեր Վեհափառութեան բարձր եւ տիեզերահռչակ համբաւին: Քոնըն Տօյլ իր այս նպատակը յայտնած էր արդէն մտերիմներու եւ նոյնիսկ պայմանագրութիւն մը կնքուած է այն հրատարակչին հետ որ պիտի տպագրէ սոյն վէպը:

«Իմ քաղած այս ամենաստոյգ տեղեկութիւններս պարտք կը զգամ խոնարհաբար ներկայացնել ձեր Վեհափառութեան, որպէսզի պարտ ու պատշաճը տնօրինէք ձեր բարձր կամքին համեմատ»:

Այս «ժուռնալ»ը որ ծանօթ հայ խաֆիէ մը ստորագրած էր եւ որուն գործունէութիւնը պիտի տեսնենք տակաւին այս պատմութեան ընթացքին մէջ, մտատանջութեան մատնեց Ապտիւլ Համիտի կասկածոտ երեւակայութիւնը: Իրեն համար ամէնէն անհաճոյ բանն էր եւրոպական հրատարակութիւններու մէջ երեւալ, աննպաստ լոյսով մը եւ ատոր համար ամէն զոհողութիւն կ'ընէր, յաճախ զոհ երթալով կարգ մը եւրոպացի շանթաժիստներու որոնք իր այս տկար կողմը կը շահագործէին անպատկառ կերպով:

Այս «ժուռնալ»ը որ ծայրէ ի ծայր գըրուած էր առանց որեւէ հիմնական ճշմարտութեան մը եւ միմիայն մտացածին ենթադրութիւններու վրայ, բաւական եղաւ որ Ապտիւլ Համիտ հրաժարի իր խորհուրդէն եւ կասկածոտ աչքով մը նայի անգլիացի մեծանուն վիպասանին վրայ, որուն բնակած պանդոկը հետեւեալ օրն իսկ շրջապատուեցաւ լրտեսներու խումբով մը:

Շերլոք Հոլմսի համբաւաւոր հեղինակին վրայ այս միջադէպը պատմելէ ետքը, որ ցոյց կուտայ թէ Ապտիւլ Համիտ ինչ աստիճանի կարեւորութիւն կ'ընծայէր անգլիացի վիպասանին, դառնանք մեր նիւթին:

Ինչպէս ըսինք, այդ իրիկունն, կամ մանաւանդ առաւօտուն, որովհետեւ արդէն լուսնալու մօտ էր, Սուլթանը երկնցած երկար ու հանգստաւէտ թիկնաթոռի մը վրայ որ յաճախ իբրեւ անկողին կը ծառայէր, մտիկ կ'ընէր Շերլոք Հոլմսի շահատակութիւնները, զորոնք իր հաւատարիմներէն մին կը կարդար:

Նորէն խորհրդաւոր ոճիրի մը պատմութիւնն էր զոր գաղտնի ոստիկանը կըցած էր երեւան հանել շնորհիւ այցաքարտի մը վրայ գրուած երկու բառերու: Այցաքարտին թուղթը, երկու բառերը, գործածուած մելանը եւ գիրերուն ձեւը բաւական եղեր էին Շերլոք Հոլմսի, կարգ մը հետեւութիւններ ընելու որոնցմով յաջողած էր երեւան հանել խորհըրդաւոր ոճիրին անծանօթ մնացած հեղինակները:

Պատմութիւնը այնքա՜ն հրաշալի կերպով գրուած էր, գաղտնի ոստիկանին հետեւութիւնները այնքա՜ն բնական, պայծառ եւ յստակ էին, որ Ապտիւլ Համիտ ափ ի բերան մնաց եւ ընթերցումը աւարտելէ ետքը, երկար ատեն մտածեց անոր վրայ:

— Ա՜խ, կը խորհէր ինքն իրեն, եթէ կարելի ըլլար Շերլոք Հոլմսի պէս մէկը ունենալ, արդեօք որքան դիւրին կերպով երեւան պիտի հանուէին զինքը օրերէ ի վեր տագնապի մատնող անձերը, մանաւանդ որ այժմ անոնց կողմէ գրուած թուղթ մըն ալ ունէր իր քովը եւ յետոյ ուրիշ շարք մը հետքեր որոնք թէեւ բաւական տարտամ ու անորոշ էին, սակայն Շերլոք Հոլմսի պէս մէկու մը համար նոյնիսկ չափազանց պայծառ ու որոշ պիտի ըլլային:

Այս մտածումներէն տարուած, յանկարծ դարձաւ դէպի ընթերցողը եւ հարցուց.

— Արդեօք կը կարծե՞ս որ իրապէս գոյութիւն ունեցած է Շերլոք Հոլմս թէ պարզապէս հեղինակին երեւակայութենէն ծնած անձ մըն է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(52 – Շար.)

Ծնած էր Պարսկահայքէն գաղթած ծնողներէ՝ 1867ին, Ջիվանշիր գաւառի Մաղաւուզ (Զարդախլու) գիւղը։ Նիւթական անձուկ պայմաններու հետեւանքով ուշ պատանին երկար ատեն կը քով ուշիմ պատանին երկար ատեն կը դեգերի գիւղական դպրոցներու մէջ, մինչեւ որ վերջապէս 1882ին, բարեկամներու միջնորդութեամբ, կը յաջողի դառնալ Գէորգեան Ճեմարանի, Էջմիածին, սան։ 1888ին, տակաւին ճեմարանի ուսանող, կը ձեռնադրուի սարկաւագ եւ ընդմիշտ իր կեանքը կը կապէ եկեղեցին։ Այսուհանդերձ կը շարունակէ հետաքրքրուիլ հայագիտական հարցերով։ Նոյն 1888ին, «Արարատ»ի մէջ լոյս տեսած իր մէկ յօդուածով կ'արժանանայ յատուկ ուշադրութեան։ Իսկ յաջորդ տարիներուն, երբ նորընծայ սարկաւագը Էջմիածինի մոկացի գաղթականներէն եւ Ապարանի գիւղերէն գրի կ'առնէ «Սասնայ Ծռեր» ժողովրդավէպին քանի մը նոր պատումները, ինչպէս նաեւ բանահիւսական այլ արժէքաւոր նիւթեր եւ Թիֆլիսի մէջ զանոնք երկու հատորով («Սասնայ Ծռեր» եւ «Փշրանքներ ժողովրդական բանահիւսութենէն») կը հրատարակէ, ժամուլին մէջ կ'արժանանայ Մանուկ Աբեղեանի գնահատականին։ 1892ին, բազմաթիւ դժուարութիւններէ ետք, կը յաջողի մեկնիլ Գերմանիա՝ ուսանելու։ Շուրջ վեց տարի ուսանելէ ետք Լայփցիկի, Հալէի եւ Պերլինի համալսարաններուն մէջ եւ մասնագիտանալէ ետք յատկապէս աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ, 1897ին Լայփցիկի համալսարանէն կը ստանայ փիլիսոփայութեան վկայեալի աստիճան։ Նոյն տարին կը վերադառնայ Էջմիածին եւ կը կարգուի ճեմարանի հայ մատենագրութեան եւ աստուածաբանութեան ուսուցիչ։ Կը սկսի Գ. Յովսէփեանի գիտական, մանկավարժական եւ եկեղեցա-վարչական գործունէութեան բուռն շրջանը։ Երեւանի Թեմական դպրոցի վերատեսուչ (1901 – 1904), Գէորգեան ճեմարանի տեսուչ (1905, 1916 – 1917), «Արարատ» հանդէսի խմբագիր (1906 – 7), Ռուսաստանի, Խրիմի եւ Նոր Նախիջեւանի Թեմի առաջնորդ (1927), Կաթողիկոսի լիազօր նուիրակ արտասահմանի մէջ (1934), Ամերիկայի Թեմի առաջնորդ (1938), Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս (1943էն մինչեւ իր արդասաւոր կեանքին վերջը՝ 1952)։

Իր բովանդակ կեանքի ընթացքին պայքարած է իր ժողովուրդին հոգեւոր եւ ֆիզիքական գոյութեան համար։ Եւ հարկ եղած պարագային, ինչպէս Սարտարապատի հերոսամարտին, գէն ի ձեռին պայքարի ելած է իր ազգին գոյութեան սպառնացող թշնամիին դէմ եւ հերոսական արարքներու համար արժանացած է քաջութեան Գէորգեան շքանշանին։

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՍԹՐՕ-ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ՎԱՏԹԱՐԱՑԱՆ

Իր իշխանութեան գլուխ գալու իննեբորդ տարեդարձին, Ֆիտէլ Քասթրօ պէնզին հայթայթելու համար բաժնետոմսի դրութիւնը հաստատեց, վառելանիւթերուն վրայ ուրիշ քննութիւններ հրահանգեց եւ կիներու զինուորագրման համար մեքենան շարժման մէջ դրաւ։

Քանի մը վայրկեանի մէջ, Հավանայի բնակիչները, որոնք կը պատրաստուէին — վառելանիւթի խնայողութեան համար չկատարուած — զինուորական տողանցքը դիտել, սկսան հաւաքուիլ «Յեղափոխութեան Պաշտպանութեան Կոմիտէի» գրասենեակներուն առջեւ՝ պէնզինի բաժնետոմս հայթայթելու դիմում կատարելու համար։

Քուպացիները Նոր Տարին սկսան ուրիշ հրահանգով մըն ալ՝ իրենց «գօտիները սեղմել»։

×

Ամերիկայի մէջ տեղեկութեանց մասնագէտները համոզուած են՝ թէ նոր դըրկանքները արդիւնք են Քասթրոյի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւններու խախտումին։

Հակառակ անոր որ մօրուաւոր մենատէրը հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ռուսիոյ քարիւղի առաքումներուն համար, որոնք գոյատեւելու հնարաւորութիւն տուին իր տնտեսութեան, նշաններ կան՝ թէ Մոսկուա կը սկսի աւելի ժլատ ըլլալ քուպացի յեղափոխականին հանդէպ, որ օրական մէկ միլիոն տոլարի ապրանք կ'ըլլայ Ռուսերուն։

Խորհ. Միութիւնը կրնայ ուրիշ շատ մը երկիրներու քարիւղ տալ քաղաքական նպատակներու համար։ Քասթրօ շատ ծախսոտ դուրս եկաւ։ Եւ կը թուի թէ Մոսկուա որոշած է այսուհետեւ Քուպայի տնտեսութեան գոյատեւման համար անհրաժեշտ կենսական պահանջներուն օգնել միայն։

Մոսկուայի եւ Հավանայի միջեւ տարակարծութիւնները երեւան եկան բաւական ժամանակ առաջ։ Դեկտեմբերի վերջերը, Կրեմլին տեղեկացուց՝ թէ կը մտադրէ իր առեւտուրը աւելցնել Լատին Ամերիկայի «կապիտալիստական» կառավարութիւններուն հետ, այդ բանը Քուպան ուզէ կամ ոչ։ Ինչպէս ծանօթ է, այս կառավարութիւններուն հետ Քասթրօ ոչ միայն առեւտրական յարաբերութիւններ չի պահեր, այլեւ ամէն ինչ կ'ընէ՝ զանոնք ձախողեցնելու համար։

Ծանօթ է՝ թէ 1967ի վերջերը Քուպայի ներկայացուցչութիւն մը շաբաթներ անցուց Ռուսիոյ մէջ, ջանալով 1968ի համար առեւտուրի եւ օգնութեան նոր համաձայնութիւն մը յաջողցնել։ Ներկայացուցչութեան անդամները ի վերջոյ ձեռնունայն մեկնեցան, հակառակ անոր՝ որ ներկայիս բանակցութիւնները կը շարունակուին։

Կասկած չկայ՝ թէ Քասթրօ պիտի ուզէր որ Մոսկուայէն իր կախում ունենալը դադրի, որպէսզի կարենայ աւելի «կարծր» փոխարժէք պահանջել Արեւմուտքի հետ իր բանակցութիւններուն մէջ։

Շաքարը իր միակ յոյսը կը մնայ, սակայն, իր բերքի հինգ միլիոն թոնէն Ռուսիա կէսը պիտի առնէ, Քուպայի իրեն ունեցած պարտքին համար։

Համայնավար Չինաստան եւ միւս համայնավար երկիրները մէկ միլիոն թոն եւս պիտի ստանան։ Տեղական սպառումը չորս հարիւր հազար թոն կը պահանջէ։ Հետեւաբար կը մնայ միայն մէկ միլիոն թոն, զոր Քասթրօ պիտի կարենայ ազատ շուկային տրամադրել — եւ հոն ալ խնդրական է թէ պիտի կրնայ լաւ գիներ գտնել։

×

Վերջին ամիսներուն Քուպայի հիմնական ճարտարարուեստները ընդարձակուեցան։ Սակայն աւելա նոր հարցեր ստեղծեց Քասթրոյի համար, որովհետեւ ելեկտրականութեան եւ այլ ճարտարարուեստներու արդիւնաբերութեան յաւելումը քարիւղի պահանջն ալ աւելցուց, շատ աւելի այն քանակէն, զոր տրամադիր է տրամադրել Մոսկուա։

Անդեղէնի մարզին մէջ, կացութիւնը տագնապալի է։

Միայն մանուկները եւ հիւանդները կաթ կը գտնեն։ Միսը սակաւ է։ Մարդ գլուխ սննդեղէնի սպառումը ներկայիս աւելի քիչ է բաղդատաբար այն շրջանին, երբ Քասթրօ իշխանութիւնը ստանձնեց։

Վերջին հաշուով, Քուպայի դիմագրաւած հարցը նոյնն է անոր հետ, զոր կը դիմագրաւէր երբ Միացեալ Նահանգները կըղզիի ամէնէն մեծ յաճախորդն էին։ Ներկայիս Քասթրօ իբրեւ մեծագոյն յաճախորդ Ռուսիան ունի։ Եւ այս յաճախորդը շատ աւելի «յամառ» ու պահանջկոտ է, քան էր Ամերիկան․․․։

Թարգմ. Սէ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ նկարիչ Ռիչար Ժերաննեանի գործերը կը ցուցադրուին Ռէնի (Պրըթանի), ձայն – պատկերասփիւռի տան սրահը, այս Երկուշաբթիէն սկսեալ մինչեւ Փետրուար 29։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Արիստիպպոսի աշակերտներէն մէկը, օր մը պարծենալով ըսաւ՝ թէ փիլիսոփայական շատ մը գործեր կարդացած է․

Փիլիսոփան պատասխանեց․

— Շատ ուտողները չեն որ կը գիրնան, այլ՝ լաւ մարսողները․․․։

×

Հին Հելլադայի եօթը իմաստուններէն Թալէս Միլեսիոս, օր մը, երբ աչքերը աստղերուն յառած կը քալէր, յանկարծ, փոսի մը մէջ ինկաւ։

Այս արկածը տեսնելով՝ պառաւ մը, հեգնական ժպիտով անոր ըսաւ․

— Երբ ոտքերուդ առջեւ եղածը չես տեսներ, ի՞նչպէս կ'ուզես երկինքին մէջ գտնուածները տեսնել․․․։

×

Հարուստ մարդուն մէկը, օր մը իր գեղեցիկ զարդեղէնները ցոյց տուաւ Դիոգինէսին, որ անոնց նայելէ ետք ըսաւ․

— Շնորհակալ եմ որ ինծի հետ կը բաժնես այս սքանչելի բաները։

Հարուստը զարմացած հարցուց․

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս խօսքդ։ Քեզի ո՞վ ըսաւ որ հետդ կը բաժնեմ այս զարդեղէնները։

Դիոգինէս յարեց։

— Բայց անշուշտ կը բաժնես, քանի որ թոյլ կուտաս որ անոնց նայիմ։ Անոնց նայելէ տարբեր բան մը կ'ընե՞ս դուն։

×

Անաքարսէս երբ իմացաւ՝ թէ Սողոն օրէնքներ կը պատրաստէր Աթէնք քաղաքին համար, ըսաւ․

— Օրէնքները կը նմանին սարդի ոստայններուն, որոնցմէ փախուստ կուտան մեծ ճանճերը եւ որոնց մէջ կը բռնուին միայն փոքր ճանճերը։

×

Խումբ մը խմած Աթենացիներ, օր մը իրենց ճամբուն վրայ հանդիպեցան Պիսիստրատոսի կնոջ ու գռեհիկ խօսքերով նախատեցին զայն։

Յաջորդ օրը երբ սթափեցան՝ զգացին իրենց սխալը եւ Պիսիսթրաթոսին ներկայացան ու լալով ներողութիւն խնդրեցին։

Մեծհոգի իշխանը ըսաւ․

— Կը սխալիք, բարեկամներ։ Երէկ, բնաւ դուրս չելաւ կինս։

×

Մարդուն մէկը, օր մը փիլիսոփայ Արիստոպպոսին ըսաւ՝ թէ կորնթացի Լայիսը, որուն հետ կը կենակցէր ան, զայն չէր սիրեր։

— Հո՛գս, պատասխանեց փիլիսոփան։ Կը կարծեմ թէ ձուկերն ալ զիս չեն սիրեր, սակայն, աւելի պատճառ մը չէ որ ախորժակով չուտեմ զանոնք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բազմութեան մէջէն ոչ ոք ուշադրութիւն ըրաւ իրեն։ Ամէնքը տեղ մը կը նայէին, եւ այստեղն էր նախագահին ձախ կողմի պատին քով եւ պզտիկ դուռի մը մօտ դրուած փայտէ նստարան մը։ Այս նստարանին վրայ որու լոյս կուտային բազմաթիւ մոմեր, երկու զինուորի մէջտեղ նստած մարդ մը կար։

Այս մարդն էր ամբաստանեալ մարդը։ Զինուեց բայց տեսաւ զայն։ Իր աչքերը բնականաբար դէպի նստարանը ուղղուեցան կարծես նախապէս գիտնալով թէ ուր էր այդ դէմքը։

Ինքզինքը տեսնել կարծեց, անշուշտ դէմքով բացարձակապէս իրեն չէր նմաներ. բայց իրեն պէս ծեր էր, դիրքովը, տեսքովը, տնկուած մազերովը, խարտեաշ եւ անհանդարտ բիբովը, պլուզով այդ մարդը ճշդապէս էր ինչ որ էր ինք Տ․․․ մտած օրը՝ ատելութեամբ համակուած եւ սրտին մէջ պահելով այն ամէն ահռելի եւ սոսկալի խորհուրդները, զոր տասնեւինը տարուան մէջ թիարանի քարայատակին վրայէն ժողվելէն դիզած էր։

Սարսուռով մը ըսաւ ինքզինքին.— Աստուած իմ, միթէ այսպէ՞ս պիտի ըլլամ նորէն։ Այդ անձը առնուազն վաթսուն տարեկան կ'երեւար։ Չեմ գիտեր ինչ բիրտ, ահարեկ եւ ապուշ երեւոյթ մը ունէր։

Երբ դրան ճռինչը լսուեցաւ, տեղ տըրուեցաւ որ անցնի։ Նախագահը գլուխը դարձուց եւ հասկնալով որ եկող անձը Մ․․․ի Պ. քաղաքապետն է, բարեւ տըւաւ։ Ընդհանուր դատախազը որ իր պաշտօնատունին գործերուն պատճառաւ շատ անգամ Մ․․․ գացած եւ Պ. Մատըլէնը տեսած էր, ճանչցաւ զայն եւ նոյնպէս բարեւեց։ Բայց ինք հազիւ թէ նշմարեց իրեն տրուած բարեւները։ Տեսակ մը բանդագուշանքով գրաւուած էր եւ կը նայէր։

Սրահին մէջ դատաւորներ եւ ատենադպիր մը, ոստիկանութեան զինուորներ եւ անագորոյն հետաքրքիրներու բազմութիւն մը կը տեսնէր, զոր արդէն ժամանակին անգամ մը, այսինքն քսանեւեօթը տարի առաջ տեսած էր։ Նորէն կը տեսնէր այս աղետալի բաները, որոնք իր առջեւն էին. կը շարժէին, կը կենային, ոչ թէ ջանադրութիւններով յիշատակ մը կ'արթննար մտքին մէջ, ոչ թէ սին երեւոյթ մը կը տեսնէր իր երեւակայութեան մէջ, այլ իրական զինուորներ եւ իրական դատաւորներ, միսով եւ ոսկորով կազմուած իրական մարդերու իրական բազմութիւն մըն էր տեսածը։ Ալ բանը լմնցած էր. կը տեսնէր որ իր անցեալին սարսափելի տեսարանը իրողութեան ամէն սարսափներովը նորէն կ'երեւար եւ կենդանութիւն կ'առնէր իր բոլորտիքը։

Այս տեսարանը եւ իրողութեան սարսափները բացէ ի բաց իր առջեւ կը տեսնէր։

Զարհուրեցաւ, աչքերը գոցեց եւ սըրտին ամէնէն խորին անդունդներէն պոռաց. ամենեւին։

Ճակատագիրը, որ անոր ամէն գաղափարները կը դղրդէր եւ գրեթէ խելքը գլուխէն կ'առնէր, ողբերգային խաղ մը խաղացած էր՝ հոն ուրիշ Ժան Վալժան մը բերելով՝ եւ իրօք ամէն մարդ Ժան Վալժան կ'անուանէր այդ մարդը որ կը դատուէր։

Կենացը ամէնէն սարսափելի միջոցին ներկայացումը կը տրուէր իր առջեւ եւ տասըն ալ ուրուականն էր. ո՛հ, անլուր տեսարան։

Ամէն ինչ անթերի էր. միեւնոյն հանդերձանքը կար, գիշերուան միեւնոյն ժամն էր. գրեթէ միեւնոյն դէմք ունեցող դատաւորները եւ հանդիսականներն էին։ Միայն թէ նախագահին գլխուն վերեւը խաչելութիւն մը կար, մինչդեռ իր դատապարտութեան ժամանակի դատարաններուն մէջ չկար այս բանը։

Երբ դատուած էր ինք, Աստուած բացակայ էր։

Ետեւը աթոռ մը կար, մտածելով թէ պիտի կրնար տեսնուիլ, սաստիկ վախցած եւ աթոռին վրայ իյնալու պէս նըստած էր։ Երբ նստաւ, դատաւորներուն գրասեղանին վրայ խաւաքարտերու կոյտին ետեւ ծածկեց դէմքը. սրահին բազմութեան չցուցնելու համար։ Հիմա կրնար տեսնել առանց տեսնուելու։ Անթերի կերպով հասկցաւ իրերու իսկական վիճակը, եւ կամաց կամաց հանդարտեցաւ, մինչեւ այն աստիճան հանդարտեցաւ որ ալ կրնար մտիկ ընել։

Երդմնաւոր դատաւորներէն մին ալ Պ. Պամաթապուան էր։

Աչքերը չորս կողմը ժուռ ածեց Ժավէրը տեսնելու համար, այլ չտեսաւ։

Վկաներուն նստարանը՝ ատենադպիրին սեղանին ետեւի կողմն ըլլալով չէր երեւար իրեն։ Մանաւանդ թէ ինչպէս ըսինք քիչ մը առաջ, սրահին լոյսը քիչ էր։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ - ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ· — Երաժշտական երեկոյթ Salle Pleyel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	23 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուրիցա Խաչատուրեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբ. ամուսնոյն

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (18 Փետրուար) առաւօտ Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին 20 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Համասփիւռ Սաղաթէլեանի մահուան առթիւ, Րէնսի – Վիլմօմպլի բարեկամները կը նուիրեն 65 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն :

×

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օզափ. կայանին կը նուիրեն . Պ.Պայրամեան (Բ. անգամ ըլլալով) 50 ֆրանք, Օր. Է. Ճիվէլէկեան եւ Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան (Կարժ լէ Կոնէս), Պ. Ռ. Շահմիրեան 10ական ֆրանք :

ԽՆՋՈՅՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ :

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 – 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 *Րիւ Պլէօ :*

Ջուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Ճաշագին 10 ֆրանք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ

Հեղինակ՝ Գ. Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(*Տպ. Վենետիկ*), *շքեղ տպագրութիւն*, 1038 *էջ*, 150 *նկարներով ու քարտէսներով : Ծոխ եւ շահեկան –բովանդակութիւն , փափաքողները կրնան դիմել՝ ՓԱՐԻԶ՝ Բալուեան գրատունը*, 43, Րիւ Ռիշէ Փարիզ (9), ՄԱՐՍԷՅԼ՝ *Փասքալ* , 151 Պուլվ. Միշըլէ, (9) :

Գին՝ 75 *ֆրանք*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք :

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը, Բեմաւորացին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

18 Փետրուար, Կիրակի.— *Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին :*

Ի ժամ Ս .պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շըրջակայ եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու , հոգեւորականներու եւ դպիրներու :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Հինգշաբթի, *Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն , որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին: Ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ :*

Այսօր Տօնն է նաեւ անուանակոչութեան Վազգէնի Առաջնոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց :

Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից Հայկական բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Ս. պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս :

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար :

ՄԵԿՆՈՒՄ .— Փետրուար 25ին : Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին , Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիսի *առջեւ , մեկնում ժամը* 8ին *դէպի* Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ *ճամբով :*

Ճաշ ճամբուն ընթացքին :

Ներկայ կ ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլ*ներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն :*

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի առեններ :

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20 :

ԿԱՐԵՒՈՐ .— Զմոռնալ ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ *օտարներուն համար :*

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ (22 Փետրուար) Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վարդանանց Տօնի առիթով, պատշաճ ժամերգութիւն պիտի կատարուի , որուն վերջաւորութեան , դպրոցական փոքրիկներու հաղորդութիւն պիտի տրուի :

Այս առթիւ , հաւատացեալ ժողովուրդն ալ փափաքողները կրնան մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան :

Արարողութեան աւարտումէն ետք, փոքրիկներու կողմէ, պիտի ըլլան, խմբերգ եւ արտասանութիւն , նուիրուած Քաջն Վարդանի եւ իրեն հետ նահատակուող հայ ուխտապահ հերոսներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները . — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա , Ֆըրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն եւ Պ. Գ. Պադըրճեանի , 35 Րիւ տը Թրէվիզ :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 *ֆրանք :*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՔԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փետրուար 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. երաժշտութիւնը (Արա Պարթեւեան) :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ .Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի (Փետր. 18) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Ակումբի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՏԷՍԻՆ .— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 20 Փետր., Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (17 Փետրուար), ժամը 21ին, նախկին հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Փետրուար 23), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր , Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ , *մեթրօ* Քոնքորտ :

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին.

Ապահովել սեղանները , հեռ. 033-02[illegible]

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 18 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11140 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.140

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԸ

Կարելի չէ տարբեր կերպով որակել, ինչ որ պատահեցաւ 1921 Փետրուար 18-ին՝ այսօր՝ պատմական դէպքէն 47 տարի ետք, երբ կիրքերը հանդարտած են եւ կանխակալ տեսութիւնները որոշ չափով մեղմացած, երբ մարդիկ պարտաւոր են տրամաբանօրէն, պաղարիւն դատողութեամբ եւ առարկայականօրէն քննել անցեալը :

փետրուարեան ազատամա՛րտ :

Մէկը ա՛յն սխրագործութիւններէն, որոնց նմանները ոսկի տառերով արձանագրուած են հայ ազգի դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան էջերուն մէջ :

Համրանք չունին հայկական ազատամարտները :

Ազատութեան գաղափարը ծնած է հայ ազգին հետ եւ ամուր խարսխած անոր հոգիին մէջ :

Վկայ՝ մեր պատմահայր Խորենացին, որ Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ Հայկ Նահապետի դիւցազնամարտով՝ ընդդէմ հզօր աշխարհակալ Բէլի : Յանո՛ւն ազատութեան : Յանո՛ւն ինքնուրոյն գոյութեան :

Վկայ՝ օտար, հզօր աշխարհակալներու երերայաջորդ արշաւանքները, աւերումներն ու սրածութիւնները, որոնց բոլորին քաջարար, դիւցազնօրէն կուրծք է տուած հայ ազգը, դիմադրած է ու տոկացած համբերատարութեամբ :

Հերոսաբար մղած է անթիւ, անհամար անհաւասար կռիւներ՝ որակով ու քանակով գերակշիռ բանակալ, թշնամի ուժերու դէմ :

Ա՛ռ ոչինչ գրած է ջարդարարներու ցեղասպանական գիւային ծրագիրները :

Պահած, պաշտպանած է իր ֆիզիքական գոյութեան հետ նաեւ իր հոգեկան, քաղաքակրթական, մշակութային արժէքները, կրօնքն ու լեզուն, ազգութիւնն ու իր սրբութիւնները :

Այսօր ալ հայրենի երկրէն դուրս գոյութեան, ազգապահպանման, ինքնապաշտպանութեան հերոսամարտ կը մղէ, յանուն ազատութեան :

Հինգուկէս դար օտարի լուծին տակ հեծելէ, վերջին շրջանին արեան հեղեղներուն մէջէն քալելէ, ճակատագրական պահուն Արարատեան դաշտին մէջ առիւծի պէս կռուելէ ետք վերջապէ՛ս 1918 Մայիս 28ին կը ստեղծուէր անկախ Հայաստան մը, մեր հայրենի պատմական հողերու մէկ մասին վրայ :

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու եւ դարերու ընթացքին անարդ բռնակալներու եւ անխիղճ թշնամիներու սուրին զոհ անթիւ, անհամար հայորդիներու արեան գինը մասամբ կը հատուցուէր :

Հազիւ երեսուն ամիս էր շնչած նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ մէկ կողմէ երկրին մէջ նուիրուած էր դարմանելու աննախընթաց պատերազմի մը բացած անհուն վէրքերը, վերջ տալու համաճարակներուն, պատսպարելու որբերն ու այրիները, կարգի դնելու վարչական մեքենան ու բանակը, միւս կողմէ արտաքին աշխարհի մէջ ամուր հիմերու վրայ դնելու հայրենիքի իրական եւ իրաւական ճանաչումը, երբ հարաւէն ու հիւսիսը, տակաւին երէկ թշնամի իրարու, ձեռք ձեռքի կուտային քանդելու համար մեր անկախութիւնը : Իրարու միջեւ բաժնելու համար մեր մնացորդը :

Հայաստանը գրաւող կարմիր բանակը փոխանակ շարունակելու վէրքերը դարմանելու գործը, ահուսարսափի, արհամարհանքներու նոր փոթորիկ մը կը յառուցանէր Հայաստանի մէջ, մայրաքաղաքէն մինչեւ յետին գիւղերը :

« Սոցիալիզմ կառուցել»ու մոլուցքէն բռնուած՝ բոլշեւիկները, դրժելով իրենց գրաւոր, պաշտօնական խոստումները, սկսան հալածել իշխանութիւնը համաձայնութեամբ իրենց յանձնող դաշնակցական կառավարութեան վարիչ դէմքերը, զորս բանտարկեցին : Զմրան ցուրտ եղանակին աքսորեցին հայկական բանակի 1500 սպաները : Բռնագրաւեցին խեղճ ժողովուրդի բնակարաններն ու ունեցուածքը : Ջնջեցին մարդկային ազատութեան տարրական իրաւունքները :

Բաժակը յորդեցաւ, երբ 1921 Փետրուարի 17ին սկսան կացիններով սպաննել բանտարկեալները :

Ընդվզումը ժողովրդական էր, տարերային, ինքնաբուխ, առանց կանխապատրաստութեան :

Ազատութեան բարիքները վայելող Հայաստանի քաղաքացիները չէին կրնար հանդուրժել բոլշեւիկեան բռնակալութեան, կարմիր բանակայիններու խժդժութեանց :

Լենինն անգամ յետագային պիտի այպանէր Հայաստանը գրաւող քաղաքային ու զինուորական իշխանութեանց հակամարդկային արարքները :

Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը եղբայրասպան կռիւ չէր, այլ խիկական ազատամարտ :

Կարելի չէ հերքել փաստերը :

Պատմութիւնը իր վճիռը արձակած է արդէն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ԵՒ ԲՐԵԺՆԵՒ ՃԱՌԵՐ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

Լենինկրատի մէջ Բրեժնեւ խիստ ճառ մը կ'արտասանէր. սովորական մեղադրանքներու շարքով, ուր մասնաւոր նորութիւն մը չկար : Կը թելադրէր Ամերիկայի որ իմաստութեան ճամբան բռնէ եւ բանակցի, աւելցնելով թէ հակառակ պարագային Խորհ. Միութիւնը ամէն տեսակէտով պիտի օգնէ հիւսիսային - Վիէթնամի : Տեսակ մը պատասխան էր Բրեժնեւի այն անակնկալ մամուլի ասուլիսը զոր Ճոնսըն կատարեց վերջին պահուն : Միացեալ Նահանգներու նախագահը կը շեշտէր թէ վերջին շաբաթներու ընթացքին կատարուած բոլոր շփումները ցոյց կուտան թէ Հանոյ որեւէ ձեւով տրամադիր չէ բանակցելու : « Չեմ խորհիր թէ Հանոյ աւելի պատրաստ է բանակցելու հիմա, քան տարի մը, երկու տարի կամ երեք տարի առաջ» շեշտեց նախագահը :

Ճոնսըն ըսած է նաեւ թէ չուտով 525 հազարնոց ամերիկեան զօրքին բանակը պիտի բարձրանայ Վիէթնամի մէջ : Թէ Զօր. Ուեսթմորլանտ իր վստահութիւնը կը վայելէ (ծերակուտականներ ըսած էին թէ անկարող զինուորական մըն է) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ խօսակցութիւնները չատ լաւ արդիւնք տուին եւ գոհ ձգած են Պոնի եւ Փարիզի քաղաքական շրջանակները : Տը Կոլ յայտարարած է թէ «Եթէ միասին չըլլանք բան մը պիտի պակսի աշխարհի » :

ՊԵԼՃԻԿԱ նախընտրեց Միրաժ Ե. ֆրանսական օդանաւեր գնել, փոխանակ ամերիկեան Էֆ Եի : Ապսպրանքը (մօտ հարիւր օդանաւ) 750 միլիոն ծանր ֆրանք պիտի արժէ :

ՀԻՒՍԷՅՆ Թագաւորը բացէ ի բաց դատապարտեց Արաբներու ահաբեկչական արարքները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ինը «հակայեղափոխականներ » գնդակահարուած են յիսուն հազար հոգիի առջեւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ տասնեւերկու գնդապետներ քաղաքային դարձան պետական բարձր պաշտօնեայ մնալու համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Աշնան Երեւան պիտի նշէ իր հիմնադրութեան 2750ամեակը :

Այս կապակցութեամբ կազմուած յոբելենական յանձնախումբը Փետրուար 2ի իր նիստին մէջ ճշդած է այն աշխատանքները, որոնք պիտի կատարուին ըստ արժանւոյն տօնելու համար յոբելենական թուականը :

— Երեւանի հարաւ - արեւելեան ծայրամասին կը բարձրանայ Արին - Բերդ բլուրը : 2750 տարի առաջ այս վայրին մէջ հիմնադրուեցաւ Էրեբունի ամրոցը, որ դարձաւ Երեւանի բնօրրանը :

Յոբելեանին կապակցութեամբ նախատեսուած է մասնակի կերպով վերաշինել ամրոցը : Բլուրին ստորոտին պիտի հաստատուի թանգարան մը, որ պիտի ունենայ իր յարակից բաժինները Կարմիր բլուրի եւ Շէնգաւիթի մէջ :

Միեւնոյն ատեն նախատեսուած է բարեկարգել ամրոցին շրջակայքը, շինել յատուկ ճամբայ, իսկ բլուրին լանջին վրայ հաստատել հանրային պարտէզ մը՝ 2750 ծառերով :

Պիտի վերաշինուի նաեւ Կարմիր Բլուրի ամրոցը իր առանձին մասերով : Ծրագրուած է հոն եւս հաստատել հանրային պարտէզ մը : Նոյն ձեւի աշխատանքներ պիտի կատարուին նաեւ Շէնգաւիթի մէջ :

Նախատեսուած է վերաշինել կարգ մը հին կառուցուածքներ եւ բարեկարգել անոնց շրջակաները : Ասոնց շարքին են Ուրարտուի ժամանակաշրջանի ջրանցքը, Աւանի եւ Քանաքեռի յուշարձանները, « Կաթողիկէ » (ԺԳ. դար) եւ «Զօրաւոր» եկեղեցիները, «Գէոյ - Մէճիտ» մզկիթը, Հրազդանի հին կամուրջը եւայլն :

Բոլոր յուշարձանները պիտի ունենան բացատրական տախտակներ, իսկ գիշերները պիտի լուսաւորուին :

Քաղաքին մեծ շէնքերէն մէկուն վրայ պիտի զետեղուի խճանկար (մոզայիք) նըշանատախտակ մը (փանօ)՝ նուիրուած հայ ժողովուրդին պատմութեան :

Յոբելեանի օրերուն տեղի պիտի ունենան հրապարակային ներկայացումներ, հայկական ժողովրդական խաղեր, բարեկենդանային երեկոներ, նուագահանդէսներ եւ երգի տօներ : Նոյնպէս պիտի կազմակերպուին ցուցահանդէսներ եւ ներկայացուի Երեւանի պատմութեան նուիրուած համանուն ժապաւէնը :

Ծրագրուած է լոյս ընծայել բազմաթիւ գիրքեր՝ նուիրուած Երեւանի պատմութեան : Հրապարակ հանել յոբելենական պահարաններ եւ դրոշմանիշեր, Ալպոմներ եւ յուշանուէրներ :

Այդ օրերուն պիտի յայտարարուի Երեւանի նուիրուած լաւագոյն երգին անունը : Ու պիտի տրուի մրցանակ՝ անոր հեղինակին :

ՄԻԼԱՆՕ

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻԼԱՆՕ. — (Յառաջ, Հեռաձայնով) — Զորեքշաբթի գիշեր, Փետրուար 14, Փիրելլի հաստատութեան Օտիթորիոմի ընդարձակ սրահին մէջ, հայ եւ մանաւանդ իտալացի բազմահարիւր ունկնդիրներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ հայկ. ճարտարապետութեան նուիրուած հրապարակային դասախօսութիւնը նախաձեռնութեամբ Իտալահայ Մշակութային Միութեան :

Ճարտարապետներ Ալփակօ Նովէլլօ, Յարութիւն Գազանճեան եւ Արմէն Մանուկեան փոխն ի փոխ խօսեցան իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ նիւթի մը շուրջ : Զեկուցումներուն կ'ընկերանար երկու հարիւրէ աւելի գունաւոր լուսանկարներու լուսարձակումը : Ցուցադրութիւնը, որ երկու ժամ լարուած հետաքրքրութեան տակ պահեց ունկնդիր հասարակութիւնը արձանագրեց բացառիկ յաջողութիւն :

ՊՈԼԻՍ

ԽՈՍՐՈՎ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ Է ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Փետր. 13) կ'իմանանք թէ Խոսրով Եպիսկ. Էմիրզեան Փետրուար 9էն ի վեր անյայտ կը մնայ : Այդ օրը Պատրիարքարան չէ գացած ու բնակարանին ալ չէ գտնուած : Բոլոր փնտռտուքները ապարդիւն եղած են : Այս առթիւ պատրիարքութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրապարակած է .—

ԶԵԿՈՅՑ ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԻ

Կրօնական Ժողովս խոր վիշտով եւ մեծ մտահոգութեամբ լսեց իր Նախագահ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօրմէն, թէ չորս-հինգ օրերէ ի վեր մէջտեղ չէ Տ. Խոսրով Եպիսկ. Էմիրզեան, եւ թէ՝ իր թափած ջանքերը, ինչպէս նաեւ անոր հարազատներու եւ մօտիկ մտերիմներու փնտռտուքները ապարդիւն անցած են իր հետքը գտնելու :

Ժողովս, նախ քան իր վերջնական որոշման յանգիլը, պատշաճ նկատեց քանի մը օր եւս սպասել, ենթադրելով որ Խոսրով Սրբազան հոգեկան խռովքի մէկ պահուն, կամ ջղային զգացական վիճակի մը մէջ տուած ըլլայ որոշում մը, որուն յառի հետեւանքներուն կ'անդրադառնայ՝ իր հոգեկան եւ մտքի անդորրութիւնը գտնելէ յետոյ՝ եւ կը վերադառնայ իր բնական եւ հոգեւոր տունը :

ԴԻՒԱՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

ԽՄԲ. — Վերջին պահուն, Պոլսէն հասած լուրերու համաձայն, եպիսկոպոսը գտնուած է, բայց կը մերժէ շարունակել իր հոգեւորական կեանքը : Մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով :

«ԵԴԻՆ ԶԻՍ ՊԱՀԱՊԱՆ ԱՅԳԵՍՏԱՆԻ, ԶԱՅԳԻՆ ԻՄ ՈՉ ՊԱՀԵՑԻ» (*)

13 *Փետրուար*.— Երեկոյին, Տէրնտասին բոցերը կը ճարճատէին փողոցներուն մէջ, ցերեկի պէս լուսաւորելով : Այդ պահուն է որ աշխարհ եկած եմ :

Այսօր, Տառապանքին բոցերը կը ճար – ճատին մարմնոյս մէջ, երբ օրը կ'երեկո – յանայ՝ ամբողջացնելով եօթանասուն տարիներս :

Ուրեմն, եօթանասուն տարեկան եմ :

Տէրնտասը կը վերջանայ ահա, բոցերը կը նուազին, ջերմութիւնը կը սպառի, մոխիրը կը շատնայ :

Ջերմաչափ կոչած են զիս :

Ակնարկութիւն այն ոգեւորութեան, որ կ'աճի, — ճիշդ ինչպէս կը բարձրանայ հիւանդին ջերմութիւնը, — երբ կ'այցելեմ Հայկական մեր բազմութեանց, տա – րագիր ինչպէս ես, հողմատատան ինչ – պէս ես :

Ու նաեւ հիւանդ, ինչպէս ես :

Հիւանդը այն չէ միայն, որ 40 աստի – ճան ջերմութեամբ պառկած, աչքերը դրան յառած, կը նայի թէ ո՛վ պիտի գայ բժշկապե՞տը թէ ... Գաբրիէլ Հրեշտա – կապետը :

Հիւանդ մը եւս արտասահմանի Հայութիւնը :

Պատեհութիւնն ունեցած եմ շրջագա – յելու արեւելքէն արեւմուտք : Եւ բազմիցըս՝ այս երկրին (Ֆրանսա) զանազան անկիւնները, ուր որ կը պլպլայ հայկա – կան ճրագ մը :

Ժամանակին, ոչ այնքան հին, երբ Թողլով Փարիզը՝ կ'իջնէինք գաւառ, եւ կարճ ժամանակ մը ետք կը վերադառնայինք Փարիզ՝ նոյն պէս կարմրած՝ հա – րաւի արեւով, մեր երակներուն մէջ ա – րիւնը գինիի պէս տաք ու պղպջուն, կը յայտարարէինք երջանկօրէն :

— Հայացա՛նք, հայացա՛նք, Հա՛յ դարձանք վերստին :

Վասնզի մեր խանդավառութիւնը կը բարձրանար 40 աստիճան, մեր յոյսերը ծաղիկ կը բանային, մեր երազները կը բոնկէին, հրթիռ կ'արձակէր մեր Հայութիւնը, եւ երկինքը մեր գլխուն վերեւ ամպհովանի կը կազմէր լուսազարդ,

Գնաց գարուն, եկաւ աշուն,

Կտրաւ ջրիկ աղբիւրներուն,

Կտրաւ ձէնիկ կաքաւներուն ...

Ահա թէ ինչո՛ւ տարբեր է պատկերը, այսօր :

Այժմ դաւառն է կարօտ՝ հայանալու, Հայ դառնալու : Եւ ի՛նչ ջերմեռանդու – թեամբ եւ գորովանքով, ի՛նչքան սրբազան նուիրումով կը սպասէ անոր որ Հայու ջերմութիւն կը բաշխէ իրենց : Կարօտ՝ հայերէն «արեւահամ» բարբառին, կարօտ՝ հացի պէս տաք եւ քաղցրահամ մեր լեզուին, տոչորուն՝ հայ բնաշխարհին յիշատակներուն զրկանքով, սերունդ մը կայ դեռ, ճիշդ ինչպէս «առ գետս Բաբելացւոց» լացող ժողովուրդը, որ ուղղի նման կ'այրի, կը ճենճերի ու կը հատնի :

Ահա մեր օրերու հիւանդը :

Ու կը կանչե՜ն, կը կանչե՜ն, կրակէ ծովն ինկած մէկու մը պէս կը կանչեն :

×

Անոնցմէ մէկուն մօտն էի անցեալ ա – մառ, ընկերոջ մը քովը :

Տարիներու տանջանքը աչքերուն մէջ, հողմակոծ, ճղակոտոր, բայց դեռ ծա՛ռ որ կը ծառանայ, «ձիւները իրար կու – տայ», կը կանգնի այգիներուն մէջ՝ ճամտայ», կը կանգնի այգիներուն մէջ՝ ճամբուն բերանը, ու բարեւ կուտայ ոտաւորին, հարցում կուտայ ձիաւորին.

— Խաբրիկ մը չունե՞ս ...

Կը մօտենամ, պահ մը կ'արձանանամ առջեւը.

— Ես Նարդունին եմ :

Քիչ մնաց որ ծունկի գար՝ ձեռքերը տարածած, գլուխը գետին կախած :

Երնէ՜ նրան, երնէ՜ նրան,

Ցարդը քեզի, մեզի ցորեան :

Գոհ է մէկով որ կը բարձրացնէ Հայու ջերմութիւնը :

— Մայրի՛կ, ո՛վ գուն սիրելի, յարդ չէ՛ միայն, տես ոսկիի գոյնը, հովը կարծես ոսկի՛ կը տանի :

×

Կաթիլ մը Հայութիւն անծայրածիր զարնանային անտառներու խորը, ուր գիւղ մը օրրան է դարձեր ու կը ճօճի կանանչ ալիքներու վրայ : Իր ժողովուրդը կորսնցուցած, մենութեան վիշտով հա – մակուած Հայուհի մը իր լեզուն կը փն – տռէ ոտաւորին եւ ձիաւորին շրթներուն վրայ :

— Ես Նարդունին եմ, կ'ըսեմ :

— Թող որ համբուրեմ քեզ եւ հայ լեզուին կարօտս առնեմ :

Հայոց լեզո՛ւն, հէքեաթ մը : Պիտի պատմուի օր մը թէ կարիճներ, հէքեա – թին կարիճներուն նման պիտի երթան, ծով մտնեն, քարայր մտնեն, վիշապներու բերանը մտնեն՝ որոնելու եւ գտնելու համար այն գանձը, աշխարհ – արժող հարստութիւն մը, Հայոց լեզուն

Բանաստեղծ Ահարոն ինքզինք, կ'ան – ուանէր «մահուան փեսայ», ես ինքզինքս կ'անուանեմ «Հայոց լեզուին փեսան» : Ինչ որ նոյն բանը կը նշանակէ :

Ափսո՜ս :

×

Միայն ջերմաչափ մը չեղայ :

Ծաղրեցի մեր Միութիւնները, հեգնեցի մեր հաւաքական ձեռնարկները, քըննադատեցի մեր կազմակերպութիւնները :

Դատապարտեցի ինչ որ կը հիննար եւ չէր նորոգուեր :

Թող ներէ ողբացեալ Տիկին Տիրուհի Միսաքեանը, զոր շատ կը նեղացնէի՝ «Մանկապարտէզ» անուանելով Կապոյտ Խաչը, ոչինչ գտնելով նոր, արդի ժա – մանակներու փայլն ունեցող ձեռնարկ՝ այդ կազմակերպութեան մէջ : Թող ներեն Ամերիկայի մեր ընկերուհիները, որոնց տեղեկագիր մը ներկայացուցի այս բա – ռերով.— «Հեռուէն լերան մը տպաւորութիւնը կը թողուր վրաս՝ ձեր կազմակերպութիւնը, եկայ տեսայ մօտէն որ բլո՛ւր մը անգամ չէ» :

Մտիկ ըրէք եւ մի՛ չարանաք :

Աշխատած եմ երկու կազմակերպու – թիւններու մէջ.

1.– Յարդգող.— *Գրողներու Միութիւն մըն էր, վարեցի տիրաբար : Ամէն անգամ որ մէկը ուզէր դասախօսութիւն մը տալ, դասախօսութիւնը կը պահանջէի ձեռագիր : Որպէսզի ի հարկին՝ իր անունով կարդայի դասախօսութիւնը, երբ դասալիք ըլլար, բաւական համարելով իր անուամբ դասախօսութեան մը յայտարարութիւնը Յառաջի մէջ (սնափառութիւն) : Գաղութին մէջ շատեր կը յիշեն Յարդգողի կազմակերպած մէկ հանդէսը, — Հինգ զգայարանքներու հանդէս, փրական նորութիւն նոյնիսկ Ֆրանսացիներու համար : Չեմ ուզեր խօսիլ Յարդգողին բերքին մասին : Բայց կ'ուզեմ որ մարդ չմոռնայ այն ձեռնարկը, որ պատմական է.— ժողովրդական համալսարան : Այն շրջանին մեծ մտաւորականներ կ'ապրէին Փարիզի մէջ : Իւրաքանչիւրը հրաւիրելով դասախօսելու՝ որոշ նիւթերու մասին, 25 ֆրանք վճարելու համար իւրաքանչիւր դասախօսի՝ երկու ֆրանք կը գանձուէր ունկնդիրներէն եւ ես, նախագահ, որոշեցի դուռը կը նստէի գանձելու համար երկու ֆրանքը : Նիւթերն էին Հայոց պատմութիւն, Հայոց գրականութեան պատմութիւն, Հայերէն լեզու, ֆրանսերէն լեզու, տրամաբանութիւն, նոյնիսկ իրաւագիտութիւն : Դասախօսներ էին Փրոֆ. Ա. Ադոնց, Ս. Վրացեան, Ա. Խոնդկարեան, Ա. Չօպանեան, Մ. Տէրպէտէրեան, Դաւիթբէկ եւ ուրիշներ : Այնքան ընդունելութիւն գտաւ այս ձեռնարկը, որ գաւառէն եւ արտասահմանէն ուզեցին հետեւիլ դասախօսութեանց, ուստի վճարովի քարտուղար մը նշանակուեցաւ, որ գրի առնէ դասախօսութիւնները, բազմացնէ եւ ղրկուի արտասահման : Շատ էի ծանրաբեռնուած, ուստի կը փնտռէի մէկզոց մը ուրիշին ուսերուն վրայ նետելու համար բեռը : Եւ երբ Սանասարեանցիներու Միութիւնը, որ հարուստ էր, առաջարկեց ժող. Համալսարանին ծախքերը հոգալ պայմանաւ որ Սանասարեան կոչուի համալսարանը, յանձնուեցաւ Սանասարեանցիներուն, որ չկրցան .. շարունակել երկար : Նոյն շրջանին Ռուսերն ալ սկսան նման ձեռնարկ մը, — անոնցը կը տեւէ տակաւին :*

Դատեցէք :

2. Զոմ.— *Սկիզբէն իսկ վարեցի այս Միութիւնը : Աշխատանքս եղաւ նախ համակերպելու տրամադրութիւնը արմատախիլ ընջել այս դժբախտ ազոց հոգիէն : Ըմբոստ դարձուցի, կռիւներ եղան : Ատոնք պիտի չպատմեմ, — այս ազոց յրուած էին ապարակներու մէջ, գիւղերու սեննակներ վարձեցինք Փարիզ ու գաւառի մէջ, որբահաւաքութեան ձեռնարկուեցաւ, (անգամ մը նման նպատակով Թուռ գացած էի, լուր էր տրուած պատկան մարմիններուն, որոնք գիս հըրաւիրեցին ... յաջորդ թրէնով վերադառնալ Փարիզ) : Պիտի չպատմեմ Հայերէնի դասերու ձեռնարկները, զորս առաջի՛նը Զոմն է կազմակերպած Ֆրանսայի*

(*) Այս հատուածին շուրջ, որ քաղ – ուած է Երգ Երգոցէն (Ա. 5), երկար վիճաբանութիւններ են կատարուած,— կը բաղկանայ երկու պարբերութիւններէ, բայց երկրորդը, ըստ Ռընէ Տիւոյի, հասարակ *կլոզ* (glose) մըն է : Արդարեւ եբրայերէն եւ յունարէն օրինակները շաղկապ չունին եւ կապուած չեն իրարու, մինչ մեր թարգմանիչները (եւ ուրիշներ) կը գործածեն «զի» շաղկապը, որ տարբեր իմաստ, տարբեր բացատրութիւն կուտայ խօսքին : Ինծի կը թուի թէ աւելորդ է շաղկապը : Բանգէտ մըն ալ ծիծաղելի բացատրութիւն մը կուտայ, այգին համարելով ... սինակոկ, իսկ այգեստանը՝ եկեղեցի, — քրիստոնեայ մատենագիրներու բանգիտութիւն (*Սրբազան Բառարան* լատիներէնէ փրանսերէն. հրատ. Միներ) : Չեմ ուզեր աւելի կանգ առնել, տեղը չէ :

Այս գրութեան իբրեւ խորագիր առնը – ուած ձեւով՝ մէկ պարբերութիւնը ան – կախ առնուած է միւսէն, ըսելու համար թէ համահայկական ոգեւորութեան հա – մար աշխատողը երբեք չմտածեց իր իսկ անձնական կեանքը ոգեւորելու մասին, եւ հիմա ի՛նքն է կարօտ ոգեւորութեան ու ջերմութեան : Ամբողջ գրութեան ի – մաստը ահաւասիկ :

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց միւսը, մարդկային երեւակայութիւնը, ա – ռանց իրականութեան օժանդակութեան չի կրնար ստեղծել այսքան զարմանալի պատահարներ եւ ինծի այնպէս կուգայ որ հեղինակը իր պատմութիւններուն մէջ ճշմարիտ իրողութիւններ կը պատմէ եւ թէ Շերլոք Հոլմսը ոչ թէ երեւակայական անձ մըն է, այլ իրաւցնէ մէկը որ գոյութիւն ունեցած է :

— Ինծի ալ այնպէս կը թուի, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ, հեղինակը առանձին չէր կրնար երեւակայել այս ամէնը : Շերլոք Հոլմս անպատճառ գոյութիւն ունի, դուցէ տարբեր անունով մը :

Այս խօսքերուն վրայ պահ մը լռութիւն տիրեց : Ապտիւլ Համիտ խոր մտածումի մէջ թաղուած կը թուէր եւ իր քով գըտնուող հաւատարիմ պալատականը որ պատկառելի մօրուքով վաթսուն տարե – կանի մօտ անձ մըն էր, չէր համարձա – կեր իր տիրոջ մտածումը վրդովել, նոյնիսկ ամենափոքր շշնկոցով մը :

— Շերլոք Հոլմս, ահա՛ ինծի պէտք եղած անհրաժեշտ մարդը, կը մըտար Ապտիւլ Համիտ ինքնիրեն խօսելով, մի – այն ան կրնայ այս խորհրդաւոր գաղտ – նիքը լուծել :

Այս մտածումը կը սկսէր սեւեռուն գաղափար մը ըլլալ իրեն համար :

Յանկարծ դարձաւ իր քով գտնուող ընթերցողին :

— Անմիջապէս Իզզէթ փաշան հոս կանչել տուր, ըսաւ :

Մարդը փութաց սենեակէն դուրս ել – լել տիրոջ հրամանը կատարելու համար :

Տասը վայրկեան ետքը Սուլթանին սիրելի քարտուղարը զոր քունէն արթնցուցած ու բերած էին, եկաւ իր տիրոջ քով :

— Իզզէթ, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ, իր սիրականին, անմիջապէս Լոնտոն Միւ – զիւրիւս փաշային ծածկագիր հեռագիր մը տուր եւ ըսէ որ անպատճառ Շերլոք Հոլմսը գտնելով՝ հետը պայմանաւորուի եւ Պոլիս ղրկէ ... :

Իզզէթ փաշա որչափ որ իր տիրոջ ամէն տեսակ արտառոց հրամաններուն վարժուած էր եւ «Գլխուս վրայ, էֆէն – տիս» ըսելու պատրաստ, այսուհանդերձ չկրցաւ իր զարմանքը զսպել իրեն եղած այս հրամանին վրայ եւ հարցական ու մխանդամայն զարմացական ակնարկ մը ուղղեց Ապտիւլ Համիտին :

— Այո՛, կրկնեց բռնակալը, ձայնը բարձրացնելով, անմիջապէս հեռագրէ Լոնտոնի մեր դեսպանին եւ ըսէ որ փնտրռել գտնել տայ այդ մարդը եւ հոս ղրկէ, իր առաջարկելիք պայմանները ինչ որ ալ ըլլան, ընդունելով :

— Շատ լաւ, վեհափառ տէր, բայց ձեր ուզած անձը, եթէ չեմ սխալիր, վիպա – կան անձ մըն է որ դուցէ գոյութիւն չունի ... :

Եղած դիտողութիւնը այնքան արդա – րացի էր որ Ապտիւլ Համիտ պահ մը շըփոթած մնաց, չկրնալով իր հաւատարիմ սիրականին առարկութեան պատասխա – նել, սակայն այս վարանումը շատ կարճ տեւեց :

— Պէտք է որ Միւզիւրիւս փաշա երթայ անձամբ վէպին հեղինակը՝ Քոնըն Տօյլը տեսնէ եւ անկէ ստուգէ թէ իրաւցնէ Շերլոք Հոլմսը գոյութիւն ունի՞, կամ գոնէ կա՞յ ուրիշ մէկը որ իբրեւ տիպար ծա – ռայած է իրեն ... վերջապէս թող առանց ժամանակ կորսնցնելու, որոշ տեղեկու – թիւն մը ստանայ եւ մեզի հեռագրէ ... հասկցա՞ր :

— Այո՛, վեհափառ տէր, ձեր հրամանը անմիջապէս կը կատարուի :

Եւ Իզզէթ փաշա ակնածալի խոնարհու – թիւն մը ընելով հեռացաւ :

Սուլթանին փափաքն պէտք էր գործա – դրել որքան ալ տարօրինակ, յիմարական ու ծաղրելի ըլլար ան :

Իզզէթ փաշա անմիջապէս Լոնտոնի Օսմանեան դեսպան Միւզիւրիւս փաշայի ուղղուած հետեւեալ հեռագիրը խմբագրեց Ֆրանսերէն լեզուով.

«Մեր օգոստափառ տէրը կը հրամայէ որ անմիջապէս քննութեան մը ձեռնարկէք, որքան կարելի է գաղտնապահութեամբ եւ առանց խնդիրը հրապարակելու, եւ ստուգէք թէ՝ անգլիացի ծանօթ վիպասան Քոնըն Տօյլի շարք մը վէպերուն մէջ երեւցող Շերլոք Հոլմս անուն անձը իրաւցնէ գոյութիւն ունեցա՞ծ է կամ գոնէ եղա՞ծ է անձ մը որմէ ներշնչուած ըլլայ վիպասանը իր պատմութիւններուն մէջ : Այս մասին լուսաբանուելու համար պէտք է դիմել ուղղակի հեղինակին անձնապէս եւ առանց երրորդի մը միջնորդութեան, որպէսզի խնդիրը բոլորովին ծածուկ մնայ, ինչպէս կը փափաքի մեր օգոստափառ տէրը : Այն պարագային ուր հաստատական պատասխան մը ստանաք այդ մասին, պէտք է անմիջապէս գտնէք այդ Շերլոք Հոլմսը կամ անոր իբրեւ նախատիպար ծառայող անձը եւ հետը պայմանաւորուիք, որպէսզի մեր օգոստափառ տիրոջ ծառայութեան մէջ մտնէ : Ձեզի անսահման արտօնութիւն կը տրուի նիւթական պայմաններու մասին հետը համաձայնելու համար : Ձեր պատասխանին կը սպասենք անհամբեր»

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(53 – Շար.)

մէջ: Պիտի չպատմեմ թէ ի՛նչպէս սեփական տպարան հիմնուեցաւ, «Վահագնեան Տպարան», ու սեփական պաշտօնաթերթ, «Երկունք»: Ոչ ալ պիտի հարցնեմ թէ, Ֆրանսայի մէջ կամ այլուր, մեր ո՞ր Միութիւնը կրցաւ նման ձեռնարկներու տէր ըլլալ, պատմութեան կտակել այսքան հարուստ ծրագիրներ:

Բայց կարեւոր կը համարիմ յիշատակել Գիւղատնտեսական Միաբանութիւնը, — բացուած աշխարհական վանք մը, — բացուիլ եւ միութեան ձեռնարկ մը, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ մը, որու միացան Տէրպէտրեան եւ Ռուբէն: Քաղաքական դէպքերը չուտով խափանեցին այս ծրագիրը, որ գաղութներու փրկութեան միակ ձեւը, միակ ուղին է, — խտալական եւ լեհական գաղութները կը հաստատեն ատիկա:

Ձեմ ուզեր երկար խօսիլ այս մասին, ծրագրին մանրամասնութիւնը պատրաստած եւ հրատարակած եմ գիրքերուս մէջ:

Այս ծրագիրներուն ներշնչումը ստացած եմ.

1. — Մեր ժողովուրդին աւանդութիւններէն: Ինծի ծանօթ են մէնին եւ խաղը: Առաջինը բացուիլ համայնավարացումն է, երկրորդը՝ ուղղակի արտադրութեան:

Գիւղին բոլոր երիտասարդները կը միանային՝ իրենց բահերով կ՚երթային փորել այսօր մեր պարտէզը, վաղը ձեր պարտէզը: Նոյն ձեւով կը միանային աղջիկները, ծեծելու համար այսօր մեր քթանը, վաղը ձեր քթանը: Ա՛յս էր մէնին:

Իսկ խաղը կը կայանար գիւղին բոլոր ոչխարները մէկ կամ երկու հովիւի յանձնելուն եւ հօտին ամբողջ կաթը կթելու համար օրերու բաժանման մէջ:

2. — Համայնավարութեան սկզբունքներէն՝ ես չրջած եմ խորհրդային տարազը, — փոխանակ ըսելու՝ ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային կամ համայնավարական, կ՚ըսեմ՝ ձեւով համայնավարական, բովանդակութեամբ՝ ազգային:

Միտքս կը պարզուի, երբ կարդաք Փօլատեանի գրոյցը ինծի հետ, — այդ գրոյցներուն մէջ խօսած եմ այս հարցին մասին եւս:

×

Եւ հիմա, ո՛վ ընթերցող,

Տես մարդը, որու ուսերուն վրայ կը ծանրանայ եօթանասուն տարիներու բեռը եւ գօտիէն կախուած կը մնայ կտրած... ջերմաչափ մը:

Ես ծառայեցի մեր ժողովուրդին ողեւորութիւնը բարձրացնելու: Սիրեցի մեր լեզուն, պեղեցի մեր պատմութիւնը՝ ջերմ ներշնչումներու երակներ որոնելով: Խանդավառուեցայ եւ խանդավառեցի, հրճուեցայ եւ հրճուանքս բաժին հանել ուզեցի, բայց հասաւ ժամը՝ երբ տեսայ թէ այգեստաններու պահապանու-

ԴՈՒՆ ԻՄ ՍՐՏԻՍ

ՍԷՐՆ ԵՍ

Թող իմ լաւ բարեկամը՝ Բ. Թաշեան հազար անգամ ըսէ ու հազար կտոր ըլլայ ու հազար քարոզ կարդայ. տեղ կուգայ որ՝ ուզենք չուզենք, օտար բառ մը կը թխենք մեր տողերուն մէջ, հակառակ անոր որ կայ ու գիտենք անոր հայերէն համարժէքը: Օրինակի համար, մարդ ես, կը սրտնեղիս, կը բարկանաս ու հայհոյել կ՚ուզես. Թուրքերէնէ զատ ի՞նչ լեզուով կրնաս հայհոյել, որ սանկ սիրտդ պաղչտկի... Ես քիչ մը անգլերէն գիտեմ, գիտեմ որ Աստուած ալ, հայերէնէ զատ՝ գիտէ նաեւ անգլերէն, բանծրս կը հասկնայ, բայց աղօթած պահուս, անգլերէնով չեմ աղօթեր, որովհետեւ գիտեմ, թէ հայերէնն է աղօթքի լեզուն: Չէ՞ որ Նարեկացին ալ իր գիրքը այդ լեզուով գրեց...

Ու հիմա, որ Թաշեանէն վախնալուս պատճառով այս յառաջաբանը գրեցի, գամ բուն ըսելիքիս. ըսելիքս ալ խոստովանութիւն մըն է. —

— Ես սանթիմանթալ մարդ մըն եմ:

Պիտի ըսէք, թէ այդ բառը հայերէն չունի՞...

Ունի հաւանաբար: Ոմանք զգայուն, զգայապաշտ, դերզգայուն եւ նման բառեր կը գործածեն: Ես այս երեքին ալ չեմ հաներ: Կը հաւատամ, թէ անոնք իմ վիճակիս չեն պատշաճիր, իմ ըսել ուզածս չեն արտայայտեր: Ամէն բանի հանդէպ զգայուն չեմ՝ ու «պաշտում» ալ չունիմ... Ես պարզապէս շուտ կը յուզուիմ, արագ ու խոր կը տպաւորուիմ որոշ բաներէ: Կրնամ առանց աչքս թարթելու մարդու մը մորթուիլը դիտել, մանաւանդ եթէ այդ մորթուողը մարդկային ընկերութեան հիմնական օրէնքներուն դէմ դաւաճանող վատ մըն է, անուղղայ մը, բայց բարութեան արարք մը կը խոցէ հոգիս, տակնուվրայ կ՚ընէ զիս, ու յուզումէս կուլամ տղու մը պէս

... Այո, բարութեան արարքներն են որ կը յուզեն զիս. այլապէս սիրտս ամուր է: Մոռցած եմ զիս ծեծողները, բայց զիս համբուրողները, որքան ալ առաջ պատահած ըլլայ այդ բանը, դեռ կը յիշեմ:

Ամերիկացիք այս ամսու 14ին ՎԱԼԱՆԹԱՅՆ ՏԷՅ անուն օր մը ունին, տեսակ մը սրտի օր: Սիրողներ իրար կը յիշեն ու կ՚ըսեն ալ իրարու թէ «Դուն իմ սրտի սէրն ես»: Աղուոր սովորութիւն մըն է: Մենք յաճախ կը մոռնանք մեր սիրածին ըսելու, թէ կը սիրենք զինք՝ տրամաբանելով որ ան գիտէ, թէ կը սիրուի, ալ ի՞նչ հարկ ըսելու...

Ես կեանքիս մէջ միայն մէկ անգամ յիշուած եմ Վալանթայնի օրը, չէ, մեղայ, երկու անգամ. մէկ մը աղջիկս՝ Այրինը զիս յիշած է, երբ մանկապարտէզն էր ու ինծի իր պզտիկ ձեռքերով գծուած քարտ մը ղրկած. մէկ ալ՝ ուրիշ քաղաք բնակող մատղաշ աղջիկ մը: Օրիորդ մը պէտք էր որ ըսէի:

Հիմա պիտի անցնի ձեր մտքէն, թէ ո՞վ է այն բախտաւոր աղջիկը, որ այսքան տարի ետք դեռ կը յիշուի...

Հազար ինը հարիւր քսան երկուքն էր ու ես քսան երկու տարեկան էի: Արհեստ մը սորվելու համար Հայու մը քով կ՚աշխատէի շաբաթական քառասուն չորս ժամ աշխատանքով ու հինգ տոլար վարձքով: Ինծի հետ կային նաեւ 10–12 Հայեր ալ: Ձմրան արեւոտ օր մը, նամականցրուիչը գործատան հասցէով ու ինծի յանձնելի ծրար մը բերաւ: Բոլորի ներկայութեան, միամտօրէն, բացի: Խաւաքարտէ քառակուսի տուփի մը մէջ, կարմիր սրտի ձեւով ուրիշ տուփ մը՝ լեցուն շաքարեղէնով: Ու տուփին վրայ սիրող քաղցր խօսքեր...

«Մանիշակը կապոյտ է, վարդը կարմիր, շաքարը քաղցր, իսկ դուն՝ այդ բոլորը»: Կը տեսնէք արդէն թէ ոչ արուեստ ունին այս տողերը, ոչ ալ՝ ինքնատիպ են: Երբ քովիններս կարդացին զանոնք ու բացագանչութիւններով կէտադրուած ծիծաղի ջրվէժ մը պայթեցաւ չուրջս, տուփը ձգեցի իրենց, որ ուտեն պարունակութիւնը ու քշուեցայ մէկ կողմ:

Գիչերը, տուն երթալէ առաջ, բոլորէն գաղտնի, վերցուցի խորտակուած տուփին կարմիր կափարիչը ու տարի հետս տուն:

Ձեր ինչո՞ւն պէտք, թէ դեռ կը պահեմ թէ ոչ...

Տարիներ անցան: Մենք երկուքս ալ ամուսնացանք: Բայց ոչ իրարու հետ: Զինք չեմ մոռցած: Կը խորհիմ թէ՝ ոչ ալ ան զիս:

Ու հիմա որ ալ մազերս ճերմկած են, պէտք չէ որ զբաղիմ նման բաներով: Բայց հակառակն է: Հին յիշատակ մը, երգի բեկոր մը, գորովալի խօսք մը, համբոյրի մը համը երազանքի կը մղեն զիս: Մշուշը կը փարատի ու ես ետ՝ հին օրերու մատղաշ տղան կը դառնամ, այն տղան՝ որ համբոյրի մը համէն, ձեռքի

թիւն ընելով՝ անտէր ձգեր եմ այգիս, իմ սեփական այգիս:

Այդ չէ որ տխրութիւն կը պատճառէ ինծի:

Ինչ որ ըրի՝ լաւ ըրի, անկեղծօրէն ըրի, հաւատարիմ մնացի ցեղիս ձայնին:

Ցաւս այն է որ կանո՛ւխ կը հնչէ հրաժեշտի ժամը, այն պահը՝ երբ վերջին գրութիւնս պիտի ըլլայ գրել եւ ըսել.

— Մնաս բարո՛վ, ո՛վ Մեծասքանչ լեզուդ իմ Հայկազանց, դու միայն սիրելի, դու միայն տենչալի, դու միայն ցանկալի, դու միայն ըղձալի, դու միայն գգուելի, լեզուդ իմ պաշտելի ամենայնիւ յամենայնի:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Անկողնոյ մէջ գրուած)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Առաքինութիւնը պատերազմական վիճակ է: Առաքինի ապրելու համար, պէտք է միշտ պայքարինք մենք մեզի հետ:

ԺԱՆ ԺԱԳ ՌՈՒՍՕ

×

Կինը հմայիչ նուագարան մըն է, ճպոտը՝ սէրն է եւ արուեստագէտ նուագածուն ալ՝ այր մարդը:

ՍԹԱՆՏԱԼ

×

Շատ մը կիներ կը սիրահարին բանաստեղծներուն, սակայն շատ քիչեր կրնան ապրիլ անոնց հետ:

ԿՐԱՖ

×

Գեղեցկութիւնը սատանային դիմակն է:

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

մը մտերիմ սեղմումէն կամ ժպիտի մը քաղցրութենէն տակնուվրայ կ՚ըլլար ու ժամերով անքուն կը մնար իր վերմակին տակ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Յ. Գ. — Քանի որ այս յօդուածը սկսայ իմ լաւ բարեկամիս՝ Բ. Թաշեանի յիշատակումով, անով ալ վերջացնեմ: Ան, անգամ մը, ՀԻՆԵՐԷՆ ՆՈՐԵՐՈՒՆ խորագրուած յօդուածի մը մէջ կ՚ըսէր. —

«Հարցնենք, օրինակ, Արամ Հայկազին. — Դուն որ քառասուն այսքան տարիէ ի վեր գրականութիւն կը բանիս, քանի՞ տոլար ստացած ես իբրեւ նուէր, չհաշուելով Անահիտ գրական մրցանակը, որ մրցանակ է, նուէր չէ»:

Պատասխան:

Այո, սիրելի բարեկամ: Անգամ մը, անցեալ տարի, պատահեցաւ այդ բանը: Իբրեւ գրող նուէր մը ստացայ. ու աղուոր նուէր մը: Օհայոյի Մէնսֆիլտ քաղաքէն բժիշկ մը, որուն անունն իսկ չէի լսած, Տոքթ. Յարութիւն Կոնճեան, ինծի Բոյլ Սաֆարի փաճառանիշով շատ աղուոր գրամեքենայ մը նուիրեց. մեքենայ մը, որ ոչ միայն իմ, այլեւ խմբագիրներուն ու գրաշարներուն գործն ալ կը դիւրացնէ ու տպագրական սխալները կը պակսեցնէ մասամբ: Թէ ինչու ես այդ պատուին էի արժանացած եւ ոչ թէ ուրիշ մը, չգիտեմ, բայց կը կասկածիմ որ, ուրիշ բարեկամ մը, Արմենակ Մուրոյեան, որ այդ սիրուն մեքենաները ծախելու գործով կը զբաղի, իր դերն է ունեցած գործին մէջ: Իրողութիւն մը՝ որ բան մը չի պակսեցներ ոչ նուէրին արժէքէն, ոչ ալ նուիրատուին գնահատելի ժեստէն:

ՆՈՅՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Երբ ներս մտած էր, ամբաստանեալին փաստաբանը իր պաշտպանողական խօսքը կը վերջացնէր: Ամէնուն հետաքրքրութիւնը յետին աստիճան գրգռուած էր. դատը երեք ժամէ ի վեր կը տեւէր: Երեք ժամէ ի վեր այս բազմութիւնը կը նայէր որ մարդ մը, անծանօթ մը, թշուառական մը խիստ ապուշ կամ խիստ յաջողակ անձ մը սակաւ առ սակաւ սոսկալի նմանութեան մը բեռին ներքեւ կը ճնշուէր:

Այս մարդը, ինչպէս գիտենք արդէն, թափառական մըն էր: Փիէրոնի արտը ըսուած մօտակայ արտը մտնելով, խնձորենիէ մը հասուն խնձորներով լի ոստ մը կտրած եւ փախչելու ատեն գաշտի մը մէջ բռնուած էր: Ո՞վ էր այս մարդը: Քննութիւն եղած էր, վկաներու վկայութիւնները լսուած էին. ամէնքն ալ միաբերան վկայած էին. դատական բոլոր վիճաբանութիւններէն լոյսեր ժայթքեր էին: Ամբաստանութիւնը կ՚ըսէր. — Իշխանութեան ձեռքը իյնող մարդը ոչ թէ պտուղ գողցող մըն է, այլ աւազակ մը, աքսորման տեղէն փախչող վերապարտ մը, վաղեմի եղեռնագործ մը, խիստ վտանգաւոր չարագործ մը, Ժան Վալժան անուն ապիրատ մը զոր իշխանութիւնը երկար ժամանակէ ի վեր կը փնտռէ, եւ որ ասկէ ութ տարի առաջ Թուլոնի թիարանէն ելլելով ճամբու վրայ գինու զօրութեամբ Փըթի Ժերվէ անուն Սավուայի պատանիի մը տակը գողցաւ, ոճիր մը զոր պատժական օրինագրին 383րդ յօդուածը կը նախատեսէ, եւ որու համար ետքէն պիտի դատենք զինքը երբ նոյնութիւնը ըստ դատաստանական օրինի հաստատուի: Արդի յանցանքը նոր գողութիւն մըն է. վերապարտութիւն մըն է: Դատապարտեցէք զայն նոր յանցանքին համար, ետքէն պիտի դատուի հին յանցանքը:

Ամբաստանեալը այս ամբաստանութիւնը եւ վկաներու միաբերան վկայութիւնը լսելով կը զարմանար: Շարժումներ եւ նշաններ կ՚ընէր, որոնք «ոչ» ըսել կ՚ուզէին, կամ թէ ձեղունը կը նայէր: Դըժուարութեամբ կը խօսէր, շփոթումով կը պատասխանէր, բայց ամբողջ անձը, ոտքէն մինչեւ գլուխը, կ՚ուրանար ամէն բան:

Իր բոլորտիքը կարգաւ շարուած այս ամէն իմացականութեանց առջեւ ապուշի մը կը նմանէր ան, եւ կարծես թէ զինքը գրաւող բազմութեան մէջ օտարական մըն էր: Այլ սակայն կարի սպառնալի ապագայի մը վիճակելու վտանգին մէջն էր. նմանութիւնը ամէն բոպէ կ՚աւելնար, եւ ամբողջ բազմութիւնը իրմէ աւելի անձկութիւն զգալով կը նայէր այն աղէտալի վճիռին, որ հետզհետէ իր վըրայ կը հակէր: Եթէ նոյնութիւնը հաստատուելու ըլլար եւ եթէ Փըթի Ժերվէի դատին վերջն ալ դատապարտութիւն մը ըլլար, թիապարտութենէն զատ մահուան դատապարտուելու հաւանականութիւն մը կ՚ընդնշմարուէր:

Ի՞նչ էր այս մարդը: Ի՞նչ տեսակ էր իր անզգայութիւնը, միթէ տկարութի՞ւն էր թէ վարպետութիւն մը. իրերու վիճակը լաւ կը հասկնա՞ր արդեօք թէ ամենեւին չէր հասկնար: Այս հարցումները երկու դասի կը բաժնէին բազմութիւնը, եւ կարծես նաեւ երդմնաւոր դատաւորները: Այս դատին մէջ թէ երկիւղալի եւ թէ խառնաշփոթ բաներ կային. տրամը ոչ միայն տխուր, այլ նաեւ մութ էր:

Փաստաբանը բաւական յաջողութեամբ պաշտպանած էր դատը այն գաւառական լեզուով որ տարիներով ատենական ճարտասանութիւնը կազմեց, զոր առաջուց բոլոր փաստաբանները կը գործածէին ինչպէս Փարիզի նոյնպէս եւ Ռոմորանթէնի կամ Մոնպրիզոնի մէջ, եւ զոր՝ ա՛լ դասական եղած ըլլալուն համար գրեթէ ատեանին պաշտօնական ատենաբանները կը խօսին, վասնզի իր ծանր հնչիւնովը եւ վսեմ ձեւովը կը յարմարի անոնց. լեզու մը որու մէջ էրիկ մարդը «փեսայ» կ՚անուանուի. կին մը՝ «հարս», Փարիզը՝ «կեդրոն արուեստից եւ քաղաքակրթութեան», «միապետ», դերապատիւ եպիսկոպոս մը՝ «սրբազան քահանայապետութիւն», փաստաբանը՝ «ընկերային վրիժառութեան ճարտասան թարգմանը», դատական վիճաբանութիւնները՝ «այն բարբառը, որ լսուեցաւ», Լուի 14րդի դարը՝ «մեծ դար», թատրոնը՝ «Մելփոնի տաճարը», արքունի գերդաստանը՝ «մեր թագաւորներուն վեհ ցեղը», նուագահանդէս մը՝ «երաժշտական տօնախմբութիւն», գաւառին հրամանատար պարոն զօրապետը՝ «մեծանուն մարտիկ» եւն... կղերանոցի աշակերտները՝ «սիրուն Ղեւտացիներ», օրագիրներու վրայ ձգուած մոլորութիւնները՝ «ստութիւնը որ իր թոյնը այս թերթերուն մէջ կը թափէ» եւայլն, եւայլն կ՚անուանէին:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Եպոյեան յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, Սարգիս Ֆէրմանեանի մահուան առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրէ «Հայ - Բոյժ»ին եւ 20 ֆրանք «Յառաջ»ի 20, Մարսէյլի Առաջնորդարանին եւ 20 Սէն Լուի եկեղեցւոյ, Պ. Գէորգեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արշակ եւ Վարսենիկ Մկրեանի եւ Կակոյեան ընտանիքին, իրենց զաւկին եւ հարսին՝ Մելինէ Կակոյեանի, կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 30 ֆրանք կը յատկացնէ Պրեվանի հիւանդներուն:

Նոյն տխուր առթիւ, մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք Տիկին Լուսինէ Տէր - Վարդանեանէ եւ երեսուն ֆր. Տիկին Ովսաննա Պետրոսեանէ եւ զաւակներէն, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Միքայէլ Պետրոսեանի եւ ընտանիքին Տիկին Արաքսի Պետրոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. Տիկին Նշանեանէ, փոխան ծաղիկի յատկացուելու համար հիւանդներուն:

ԽՆՋՈՅՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 - 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Զուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական ժին, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ խմբին:

Ճաշագին 10 ֆրանք:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

POUR

VENDRE

ACHETER

LOUER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS

Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Հինգշաբթի, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին: Ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Այսօր Տօնն է նաեւ անուանակոչութեան Վազգէնի Առաջնոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից Հայկական բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Ս. պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Լ ԻՈ Ն

Այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) ժամը 20.30ին Հայոց եկեղեցւոյ սրահը, 295 Րիւ Պուալօ:

Դասախօս՝ ՄՕՐԻՍ ԱԹԺԷՐ

Նիւթ.— Հին եւ նոր Հայաստան (Ճամբորդութիւն արեւելեան Թուրքիա եւ Խորհ. Հայաստան), լուսարձակումներով:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ (22 Փետրուար) Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վարդանանց Տօնի առիթով, պատշաճ ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որուն վերջաւորութեան, դպրոցական փոքրիկներու հաղորդութիւն պիտի տրուի:

Այս առթիւ, հաւատացեալ ժողովուրդն ալ փափաքողները կրնան մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Արարարողութեան աւարտումէն ետք, փոքրիկներու կողմէ, պիտի ըլլան, խմբերգ եւ արտասանութիւն, նուիրուած Քաջն Վարդանի եւ իրեն հետ նահատակուող հայ ուխտապահ հերոսներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼՃԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7.45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ ճամբով:

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ'ըլլաք Վիոլներու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22.30ի առենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն եւ Պ. Գ. Պագըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուար 18ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, Ազգ. Տան սրահը, Փետրուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

×

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը, Բեմասիրացին կողմէ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 20 Փետր., Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), ս... վորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Փետրուար 23), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

OFFRE D'EMPLOI

On cherche vendeurs sur marché, ayant permis de conduire, agés de 21 à 27 ans.

MOURADIAN GEORGES

2, Avenue de Rosny

93 — Neuilly-Plaisance

Tél. : 927-57-15

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վահրամ Պասմաճեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակը՝ Ստեփան Քամանջեան, որ 1941ին մեկնած է Հայաստանէն ճակատ: Հայաստանի մէջ ունի իր մայրը՝ Իսկուհի եւ 27 տարեկան աղջիկ մը՝ Աղաւնի: Ունի նաեւ երկու եղբայր՝ Ազատ եւ Ռուբէն: Լուր ունեցողներէն գրել՝ Վահրամ Պասմաճեանի,

85, Rue Longue des Capucins

MARSEILLE (1er)

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր: Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ: Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը»:

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ ՊԻՒՖԷ

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՁԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

1968ի առաջին հաւաքական այցելութիւնը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ Ապրիլ 10ին — ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 25ին

Երթուդարձ օդանաւով 1900 ֆրանք

Արձանագրութեան համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15-18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 46.94.11):

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 145 Ռիւ Պարապան: Հեռաձայն 60.01.11:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 20 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11141 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.141

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Եկեղեցին Հայկական

Եկեղեցին հայկական բարձր
բերդն է հաւատքին
Իմ պապերուն, որ հողէն զայն
քար առ քար հանեցին ...

Սեւ էջ մը եւս Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ ժամանակակից տոմարներուն մէջ : Քիչ անգին տրուած են մանրամասնութիւնները դայթակղեցուցիչ պատմութեան մը, որու հերոսը կը հանդիսանայ դեռ վերջերս օծուած (1966 Նոյեմբեր 3, Էջմիածին) եպիսկոպոս մը :

Մենք չենք սիրեր դայթակղութիւնները, մանաւանդ երբ անոնք գործն են բարձրաստիճան հոգեւորականներու : Բայց չենք ալ բաժներ բարեպաշտ հաւատացեալներու այն կարծիքը թէ «պէտք է ծածկել, պէտք է մեր մէջ պահել, որպէսզի չարատաւորուի Հայոց եկեղեցին» : Լռութիւնը ոսկի չէ միշտ : Դժբախտաբար սաղմնական դայթակղութեան թափել տուած մելանը դեռ չչորցած, կը ծագի պոլսականը : Փորձառութիւնը ցոյց տուաւ թէ երբ ազգ ղեկավարելու կամ ներկայացնելու յաւակնութիւնն ունեցող մարդիկ, ոչ բարոյական գիտակցութիւնն ունին, ոչ ալ ակնածանք հանրային կարծիքին հանդէպ, բանաւոր թէ գրաւոր դատապարտութիւններն ալ բան չեն փոխեր : Բայց հանրային կարծիքին ձի–տին պարտքն է արձագանգ հանդիսանալ ժողովուրդին վրդովումին :

Երբ արմատախիլ ժողովուրդ մը, ցրուած չորս հովերուն, միամտութիւնն ունի իր հոգեւոր ղեկավարներէն սպասելու իր յոյսն ու լոյսը, անոնց տարրական պարտքն է տէր մնալ իրենց կոչումին :

Ո՞ւր կը մնայ անմահ Թէքէեանի «Հաւատքի Բերդը» երբ մէկը ելլէ դարաւոր Ձեռագիրներ աճուրդի հանելու, կամ ուրիշ մը, յիշելով Լոնտոնի տխրահռչակ կարդաթողին «Սիրում եմ մի կնոջ» հաւատոյ հանգանակը, ամերիկեան պանդոկներու մէջ առնէ իր շունչը :

Խօսրով Եպիսկոպոս, նախ Կիլիկեան միաբան, ապա Էջմիածնական, տարաբախտ կաթողիկոսէ մը ստացած է վարդապետական իր աստիճանը, ու եպիսկոպոս ձեռնադրուած է Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ : Այդ առթիւ «Էջմիածին» (Յունուար 1967) կը վկայէ. — «Գեր. Տ. Խոսրով եպիսկոպոսը գտնւում է իր հոգեւոր եւ իմացական ուժերի խասունութեան եւ ծաղկման շրջանում : Սրբազանը հաւատաւոր, պատրաստուած իր կոչման եւ իր պարտականութիւններին նուիրուած հոգեւորական է» : Պարզուեցաւ՝ որ չէ : Եւ այս դայթակղութիւնները վերջ պիտի չունենան եթէ հոգեւորականները չդադրի ըլլալէ պարզապէս ծոյլի փրկարար արհեստ մը, այլ մնայ ինչ որ պէտք է ըլլայ՝ կոչումի ասպարէզ :

Թող խիստ գտնեն մեզ, անոնք որ չատ ներողամիտ ըլլալով բոլոր սքեմաւորներու հանդէպ, այնքան երես տուին մեր կղերին, որ ան դադրեցաւ յարգելէ իր հօտն ու ժողովուրդը :

Մենք բծախնդիր ենք մեր Եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականներու պատուին : Մանաւանդ մեր սերունդը, որ ի՛ր Հողը չունեցաւ իր ոտքին տակ, մե՛ր սերունդը որ սրբութիւններու կարիքն ունի, որոնց կոչումը պէտք է ըլլայ բարոյական դաստիարակը հանդիսանալ ցիրուցան բազմութիւններու ու վառ պահել Լուսաւորչի կանթեղը : Որպէսզի տոկայ Եկեղեցին Հայկական եւ կարենանք միշտ ըսել .— «Եւ գանգերն են բոմբիւն եւ երգն է միշտ՝ յաղթութիւն» :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

ՃՈՆՍԸՆ ՆՈՐ ՈՒԺ ԿԸ ՂՐԿԷ

Մօտ քառասուն քաղաքներ եւ գիւղեր Վիէթքոնկի յարձակման ենթարկուեցան աղջի օր : Բայց այս անգամ թէթի յարձակումներուն ծաւալը չունէին : Սայկոն եւ արուարձանները ամէնէն շատ վնասուած են, մանաւանդ օդակայանը : Արձակուրդի մեկնող Մարինններ չեն կրցած, օդակայանը անգործածելի դարձած ըլլալով :

Հիւէի մասին տրուած բոլոր մանրամասնութիւնները միշտ սարսափ կ'ազդեն : Լը Մոնտ ամէն օր առանձին շրջանակի մէջ կը պատմէ ողբերգութիւնը այս կայսերական ու պատմական քաղաքին, որ ամէնէն սիրունը կը նկատուէր հարաւարեւելեան Ասիոյ : Այսօր միայն դիակ, դաղթական եւ աւերակ ունի :

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ հիւսիսային Վիէթնամը տեղեկացուցած է Ու Թանը, որ տրամադիր է զինուորական գործողութիւններու պակսեցումի մասին խօսելու Ամերիկացիներուն հետ, հաւանական բանակցութեան առթին : ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը համոզուած է — աւելի քան երբեք — որ եթէ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները դադրին, բանակցութիւններ կը սկսին :

Միւս կողմէ Ճոնսըն անակնկալօրէն Հիւսիսային – Քարոլայն գացած է անձամբ ճամբու դնելու համար չորս հազար վայրաշուներ, որոնք Վիէթնամ կ'երթային : Աւելի ետք գացած է Էլթորօ (Քալիֆորնիա), ուրկէ կը մեկնէին 6500 Մարիններ :

× Կոսիգին ճառ մը արտասանած է Մինսքի մէջ, որու ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով ընդունուած է թէ Խորհ. Միութիւնը կ'օգնէ ոչ միայն հիւս. Վիէթնամի այլեւ Ազատագրական Ազգ. Ճակատի (Վիէթքոնկ) :

Անդրադառնալով Միջին Արեւելքի, Կոսիգին շեշտած է թէ Մոսկուա կողմնակից չէ նոր պատերազմի մը եւ կ'ուզէ որ պահպանուի Իսրայէլի գոյութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ քրտական օրաթերթ՝ Ալ Թաախի (Եղբայրութիւն) արտօնութիւն ստացած է լոյս տեսնելու, արաբերէն լեզուով : Միակ անհատական օրաթերթն է որ լոյս կը տեսնէ Իրաքի մէջ :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ձմրան 10րդ Ողիմպիականները վերջ գտան Կիրակի օր, հանդիսաւոր արարողութեամբ, որու ներկայ եղաւ Փոմփիտու, յանուն Հանրապետութեան նախագահին : Այդ առթիւ Ժան–Քլօտ Քիլլի ստացաւ իր երրորդ ոսկի մետալը : Այս Ողիմպիականներուն ընդհանուր դասաւորումին մէջ, առաջին կը հանդիսանայ Նորվեկիա, 14 մետալով : Երկրորդ՝ Խորհ. Միութիւն 13, 3րդ Աւստրիա 11 եւ չորրորդ Ֆրանսա 9 մետալով, որու չորսը՝ ոսկի (երեքը՝ Քիլլի, մէկը՝ Կուաչել) :

ՀԱՐԱՒԻ կառուղիին վրայ ահաւոր արկած մը պատահած է աղջի օր, որու հետեւանքով 8 հոգի մեռած են եղերական պայմաններու մէջ : Ցանցաւոր կառքը՝ Մուսթանկ մը, անբացատրելի պատճառներով շեղած է յանկարծ ու գացած զարնուած հակառակ կողմէն եկող երկու կառքերու : Ու երեք կառքերը կրակ առած են եւ ութ դիակներ մնացած միայն, որոնք անճանաչելի էին : Ի վերջոյ պարզուած է թէ Մուսթանկի մէջ էին, երեք տղայ : Աղջիկներէն են 17 եւ 19 տարեկան Մառիանն եւ Միշէլ Ալեքսանեան (Ալէ տէ Մուլինօ, Իսի) եւ իրենց ընկերուհին :

ԿԷՆՍՊՈՒՐԿԻ խնդիրը չէ վերջացած Խորհ. Միութեան մէջ : Քսանեւչորս խորհրդային գրագէտներ նոր նամակ մը գրած են բողոքելու համար դատավարութեան պայմաններուն դէմ : Հոն կ'ըսուի ի մէջ այլոց .— «Կը թուի թէ դատարանը խրամատներ բացաւ մեր արդարութեան կանոններուն մէջ, ինչ որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ մեզի եւ մեր երկրին բարեկամներուն եւ վերջապէս պատճառաբանութիւններ կուտայ մեր գաղափարական թշնամիներուն, անպատեհ ձեւով ներկայացնելու համար Խորհ. Միութիւնը : Ամօթալի դատավարութիւնները նախապատերազմեան շրջաններուն, երբեք պիտի չջնջուին մեր յիշողութենէն : Մեր վարչաձեւի հաստատումէն յիսուն տարի ետք, պէտք է՞ կրկին անտարբեր վկաներն ըլլանք կեղծաւոր մեթոտներու, անցեալէն վերածնած ...» :

ՊԵՐԼԻՆԻ (Արեւմտեան), Հռոմի, Միլանոյի եւ Լոնտոնի մէջ ցոյցեր եղած են Վիէթնամի պատերազմին դէմ : Արեւմտեան – Պերլինի ցուցարար ուսանողներուն մէջ կը գտնուէր Արտաքին նախարար Վիլի Պրանտի տղան, որ քանի մը ժամ ձերբակալուած է : Լոնտոնի մէջ չորս հարիւր կիներ լուռ ցոյց մը կատարած են Թրաֆալկար Սքուէր, ցուցատախտակներով ուր գրուած էր «Մեծն Բրիտանիոյ կիները կը խնդրեն որ վերջ տրուի Վիէթնամի ջարդին» :

ԽՈՍՐՈՎ ԵՊՍ. ԷՄԻՐԶԷԵԱՆ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՋԸՐԱՂԱՆ ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ

ՁԻՆՔԸ ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ Ի ԴԵՐԵՒ ԵԼԱՆ

ԽՄԲ.— Մարմարա Փետրուար 15ի իր թիւով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Խոսրով Եպիսկ.ի մասին.

Հայց. Եկեղեցիին համար ցաւալի էջ մը փակուեցաւ երէկ, երբ օրերէ ի վեր անյայտ մնալէ, հանրային մտքին մէջ զանազան հարցականներ ստեղծելէ ետք, վերջապէս երեւան ելաւ Խօսրով եպիսկոպոսի գտնուած վայրը :

Ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, թէ Խօսրով եպիսկ. Ուրբաթ օր անակնկալ կերպով անյայտացած էր եւ նկատի ունենալով որ ամուսնալուծեալ կնոջ մը անունն ալ խառնուած էր հարցին, բոլորիս եւ բովանդակ համայնքին մտահոգութիւնը այն էր, որ Խօսրով եպսկ. հոգեկան հիւանդ մը եւ մոլորեալ մը դարձած էր դժբախտաբար եւ անհրաժեշտ էր դիմել կարելի բոլոր միջոցի զինքը տարհամոզելու անհեռատես ու անդարմանելի քայլեր առնելէ եւ իր վերադարձի բոլոր դռները փակելէ առաջ, զինքը դէպի ուղիղ ճամբան առաջնորդելու համար :

Օրեր ամբողջ կատարուած փնտռտուքներէ ետք, վերջապէս երէկ կէսօրին կարելի եղած է գտնել անոնց հետքը ստուգելով որ անոնք կը գտնուէին Պէշիկթաշի Ջըրաղան պանդոկը : Անմիջապէս նոյն վայրը փութացած են Պէյօղլուի Թաղականութեան ատենապետ Պ. Թադէոս Գամէր, որ առաջին իսկ վայրկեանէն ամէն միջոցի դիմած էր գտնելու համար զինքը եւ եպիսկոպոսի ամէնէն մտերիմ բարեկամներէն Տիգրան Գէորգեան, որոնք ժամերով կը խօսին իրեն, համոզելու համար թէ սխալ ընթացքի մէջ կը գտնուի :

Հակառակ այդ բոլորին Խօսրով եպիսկոպոս անդրդուելի կը մնայ եւ կը պատասխանէ թէ ինք այլեւս դրժած է իր ուխտը եւ հետեւաբար անկարելի է իրեն համար վերադարձ մը, դէպի հոգեւոր կեանք :

Ան, իր խօսքերուն կ'աւելցնէ թէ իր որոշումը վերջնական էր եւ այդ պարագան նամակով հաղորդած էր Պատրիարքին :

Արդարեւ, օրերէ ի վեր ծանօթ էր նաեւ մեզի եւ տարածայնուած էր թէ Խօսրով եպիսկոպոս Ուրբաթ օր իր անյայտացման օրն իսկ Պատրիարքարան յանձնած էր երկտող մը որով Պատրիարք Հօր կը տեղեկացնէր թէ ինք այլեւս պիտի չկարենայ շարունակել հոգեւոր իր պարտականութիւնը : Ան այս երկտողը ստորագրած էր իր աշխարհական անունով Անդրանիկ Էմիրզէեան, ինչ որ ցոյց կուտար թէ կանխամտածուած եւ վճռական քայլի մը եւ կացութեան մը առջեւ կը գտնուի Պատրիարք Սրբազանը, որ հակառակ այդ իրողութեան, հայրաբար մինչեւ վերջին պահը, կ'ուզէ բաց դուռ մը ձգել մոլորեալ եպիսկոպոսին առջեւ, իր հոգեկան տագնապներուն եւ խռովեալ վիճակին դարման մը գտնելու մտահոգութեամբ :

Այս պայմաններու տակ Պ. Թադէոս Գամէր եւ Տիգրան Գէորգեան կը բաժնուին պանդոկէն եւ կացութենէ տեղեակ կը պահեն Պատրիարք Հայրը որ իր կարգին կացութիւնը կը հաղորդէ Շահան Եպիսկ. Սվաճեանի եւ կը թելադրէ որպէսզի թէ Պատրիարքարանի անունով եւ թէ իբրեւ Կրօնական Ժողովի ատենապետ եւ օծակից եղբայր անմիջապէս այցելէ Խօսրով եպիսկոպոսին եւ կատարէ անհրաժեշտ թելադրութիւնները եւ եթէ հնարաւոր ըլլայ զինք անմիջապէս Պատրիարքարան առաջնորդէ :

Ժամը 2ի մօտ պանդոկ կը հասնի նաեւ Շահան Սրբազան՝ իր եղբօր հետ եւ հոն կը գտնէ Խօսրով եպիսկոպոսի եղբայր՝ Հայկը որ ի զուր կը սպասէր իր եղբօր վերադարձին :

Այս կացութեան առջեւ Շահան Սրբազան հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ Պատրիարք Հօր հետ եւ կը տեղեկանայ թէ Խօսրով եպիսկոպոս տեսնուած է Հիլթընի մէջ : Շահան Սրբազան անմիջապէս կ'երթայ Հիլթըն, ուր նախ կէս ժամ կ'ունենայ առանձին տեսակցութիւն մը եւ կը ջանայ համոզել զինքը իր առած սխալ քայլէն հրաժարեցնելու համար : Ինչպէս աւելի առաջ, Խօսրով Եպիսկ. Շահան Սրբազանի եւս կը յայտնէ թէ ինք տուած է արդէն իր հրաժարականը եւ աշխարհական դարձած եւ հետեւաբար իրեն համար այլեւս անկարելի է վերադառնալ եկեղեցականութեան :

Շահան Սրբազան մինչեւ ուշ ժամերուն կը մնայ Հիլթըն բայց երբ կը տեսնէ թէ կը գտնուի անկարելիութեան մը դիմաց, կը բաժնուի պանդոկէն եւ ժամը մէկին կը հեռաձայնէ Պատրիարք Հօր որ մինչեւ գիշերուան այդ ժամը բարի լուրի մը կը սպասէր :

Այս կացութեան առջեւ, Կրօնական Ժողովը այս առաւօտ կ'ունենայ բացառիկ նիստ մը եւ որոշ է որ կարգալոյծ պիտի հռչակէ Խօսրով եպիսկոպոսը :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Այս առաւօտ հեռաձայնով խօսեցանք Պատրիարք Հօր հետ, որ զգալապէս յուզուած իր ցաւը յայտնելէ ետք հետեւեալը ըսաւ մեզի .

Նման ցաւալի դէպքերը աղէտներ են, որոնք կրնան պատահիլ թէ եկեղեցիին մէջ եւ թէ կեանքի մէջ : Բոլորիս ու մանաւանդ մեր Եկեղեցիին անցեալ ըլլայ » :

ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ — ԷՐԶՐՈՒՄԻ —

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՄԱՍԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՀԻՄՆՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՎՐԱՅ)

(Թուականը հին տոմարով, որովհետեւ բազմաթիւ փաստաթուղթեր հին տոմարի թուականներով գրուած են)

ԺԱ.

1915էն առաջ Երզնկան կեդրոնատեղին էր 4րդ զօրաբանակին եւ հոն կը նստէր Սասունի եւ 1894–95ի ջարդերու հրամանատարներէն՝ Մարեշալ Զէքի փաշա: 1908ին՝ անոր յաջորդած էր Ապտուլլահ փաշա, որ 1912ին Էտիրնէի ճակատը պարտուեցաւ՝ Պուլկարներէն: 1913ի վերջերը Թուրքիա եկաւ Մարեշալ Լիման Ֆոն Զանտէրսի ղեկավարութեամբ գերման զինուորական առաքելութիւն մը, ութ հարիւր բարձրաստիճան սպաներով վերակազմելու Թրքական բանակը:

Թրքական զինուորական ուժերուն տեղերը եւ անունները փոփոխութեան ենթարկուեցան հետեւեալ կերպով.— Էրզրումի 4րդ զօրաբանակը կոչուեցաւ 3րդ զօրաբանակ: Կեդրոնը եղաւ՝ Երզնկա եւ անոր կապուեցան նոր կազմակերպուած 10րդ Գօլ օրտուն (բանակաթեւը) Սեբաստիոյ մէջ, եւ 11րդ Գօլ օրտուն՝ Խարբերդի մէջ, որուն զօրամասերը բերուեցան Տիարպէքիրէն եւ Վանէն:

Երբ 1914 Հոկտեմբեր 15–28ին ռուսեւ-թուրք պատերազմը սկսաւ, Սեբաստիոյ Գօլ օրտուն (35 հազար զինուոր) շարժած էր Ամասիոյ վրայով Կովկասի ճակատը, նոյնպէս դէպի արեւելք շարժած էր Խարբերդի 11րդ բանակը, որ կազմեց Երզնկայի Գօլ օրտուին աջ թեւը: Այդ ատեն Ռուսիոյ դէմ յարձակման ծրագրին՝ համաձայն չէր եղած 3րդ զօրաբանակի հրամանատար Իսմայիլ Ֆազըլ փաշան նաեւ Լիման Ֆոն Զանտէրս, պատճառաբանելով եղանակի եւ սահմանամերձ վայրերու աշխարհագրական դժուարութիւնները՝ բանակի պարէնաւորման առնչութեամբ: Էնվէր աստիճանազրկեց 3րդ զօրաբանակի հրամանատարը՝ Իսմայիլ Ֆազըլը իր տարակարծութեան համար, եւ ինք ստանձնեց յարձակումի ղեկավարութիւնը գերման զօր. Պրոնսարտ Ֆոն Շէլլէնտորֆի հետ, Դեկտեմբեր 11–24, 1914ին: Երեք շաբթուան ընթացքին՝ Թուրք բանակը պարտուեցաւ Սարը Գամիշի առջեւ:

Թուրք բանակին 125 հազար զինուորներէն 12 հազար զինուոր միայն առանց վիրաւորուելու եւ կօշիկի հաղիւ ողջ հասան Էրզրում, մնացածները սպաննուած կամ սառած էին ցուրտէն:

Պարտուած Էնվէր փախելով վերադարձաւ Կ. Պոլիս, եւ իր պարտութեան պատրուակ ծառայեցուց Հայերը, ըստ նախապէս պատրաստուած ծրագրի, բնաջնջելու զանոնք զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւններու միջոցով:

Ֆօն Զանտէրսի զին. յանձնախումբը՝ պատերազմական ատեանի պիտի յանձնէր Ֆօն Շէլլէնտորֆը, որ հետեւած էր Էնվէրի արկածախնդրական յարձակումին, Կովկասի վրայով Հնդկաստան արշաւելու մեծամտութեամբ: Էնվէր զայն ազատեց դատապարտութենէ:

Կովկասի ճակատին վրայ Էնվէր իրեն փոխանորդ նշանակեց իր դաւընկերներէն Հաֆըզ Հագգը կոչուած զօրավարը, որ ոչիկէ եկած հիւանդութենէն վարակուեցաւ եւ մեռաւ՝ Փետրուար 1915ին: Անոր յաջորդեց Մահմուտ Քեամիլ կոչուած բռնի զօրավար մը, որ ոչինչ կը հասկնար ռազմավարութենէ: Ան այդ պաշտօնին քաղաքական նպատակով անուանուած էր, զինու զօրութեամբ Հայերը բնաջնջելու, համագործակցութեամբ քաղաքային իշխանութեանց, ժանտարմըրիի եւ մասնակցութեամբ Իթթիհատական ղեկավարներու: Մահմուտ Քեամիլ 3րդ զօրաբանակի բանակատեղին հաստատած էր Թորթում, որ 65 մղոն հիւսիս արեւելք է Էրզրումէն:

Հայաստանի Բարձրաւանդակին վրայ՝ Էրզրումը կեդրոնական դիրք ունէր, եւ աւստրիացի Զօր. Հօֆմայսթըր կ՚ըսէր որ, Էրզրում իր աշխարհագրական դիրքով, ռազմապէս կը տիրապետէ կեդրոնէն հեռու 250 քիլոմեթր շառաւիղով շրջանակի մը վրայ:

3րդ զօրաբանակի հրամանատար Մահմուտ Քեամիլ փաշա Էրզրումի մէջ, խորհրդակցութեան կանչած էր հայկական վեց նահանգներու Թուրք կառավարիչները, Մարտի սկիզբը՝ 1915ին, որպէս թէ պարէնաւորման բաժնեչափի մասին խորհրդակցելու, մինչդեռ խորհրդակցութեան գլխաւոր օրակարգն էր՝ Հայերու բնաջնջման ծրագրին կազմակերպումի մանրամասնութիւններու խնդիրը:

×

Գերման գնդ. Շթանկէ եւ հազարապետ Մայէր, 1914ի Նոյեմբերին, իրենց հետ՝ Թուրք հազարապետ եւ Իթթիհատական ղեկավար եւ չէթէապետ Րիզա պէյը եւ Պէհաէտտին Շաքիրը՝ Տրապիզոնէն Րիզէ եւ անկէ դէպի Արտանուշ յառաջացան, չէթէական խումբերով, որպէս թէ Արտահանի վրայով Կարսի կռնակը անցնելու համար: Շթանկէ նկատեց որ Թուրք չէթէները եւ ղեկավարները, ռազմական գործողութիւն կատարելէ աւելի, տեղւոյն խաղաղ ժողովուրդը սպաննելու եւ կողոպտելու գործով զբաղած են եւ ջարդեր կատարած Արտանուշի մէջ: Շթանկէ տեսնելով նաեւ չէթէներու անկարգապահութիւնը՝ ձգեց եւ վերադարձաւ Կ. Պոլիս:

Արտանուշի ջարդէն ետք, Թուրքերը չկրցան աւելի յառաջանալ դէպի Արտահան եւ, ռուսական ուժերու ճնշման տակ, նահանջեցին: Պէհաէտտին Շաքիր եւս վերադարձաւ Կ. Պոլիս, կրկին գալու, այս անգամ Էրզրում, գործակցելու Մահմուտ Քեամիլի հետ Հայերու դէմ ցեղասպանական գործերը սաստկացնելու համար:

ԷՐԶՐՈՒՄ ՆԱՀԱՆԳԻ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

Հայկական պատուիրակութեան հապճեպով կատարած մօտաւոր հաշուեկշռին համաձայն, միջին հաշուով իւրաքանչիւր Հայու (արեան գին) եւ սեփականութեան կորուստը միայն հաշուելով, 1600 տոլարի գումար մը ներկայացուած է (անձ գլուխ), ինչ որ իրականութեան մէջ շատ պակաս է:

Էրզրումի նահանգը ունէր աւելի քան երկու հարիւր հազար հայ բնակիչ, (որ միջին հաշուով կը նշանակէ քառասուն հազար ընտանիք, որուն երեսուն հազարը երեք հարիւր գիւղերու եւ աւաններու մէջ, եւ տասը հազար ընտանիքը եօթը քաղաքներու մէջ):

Գիւղական բնակչութեանց կորուստները՝ տուները, ագարակները, ջրաղացք, անտառ, պարտէզ, կարասի, հագուստ, գոհարեղէն, արջառ, եւ քաղաքներու բնակչութեան խանութները, վաճառատուներ, կալուածները, ապրանքները, մարդկային բոլոր կորուստներն ալ միայն հաշուելով, նաեւ ազգ. սեփականութիւնները, վանք, եկեղեցի, դպրոց, հետեւաբար, ոչ թէ անձ գլուխ 1600 տոլար, այլ միջին հաշուով երկու հազար տոլար հաշուելով, Էրզրումի նահանգին, կլոր հաշուով, 200,000 Հայերուն կորուստը կ՚ըլլայ 400 միլիոն ոսկի տոլար, ինչ որ Փրէս Պիւրոյի հաշիւին կը համապատասխանէ:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը 1920ին, անկախ Հայաստանի փոխ տուած էր 11 միլիոն տոլար որուն համար՝ ամերիկեան հաշուով, տոկոսներով կը պահանջէ 40 միլիոն տոլար. 1967ին, այսինքն՝ քառապատիկը: (Տես. «Նիւ Եորք Թայմզ» Հոկտ. 3, 1967):

Ընդունելով Ամերիկեան կառավարութեան հաշուական ձեւը, այդ պարագային՝ Էրզրում Նահանգի երկու հարիւր հազար Հայերու անձի անհատական սեփականութեանց եւ ազգ. սեփականութեանց գումարը՝ յիսուն տարուան մէջ՝ չորսուկէս անգամը բազմապատկելով, կորուստի գումարը կը հասնի 1.800.000.000 տոլարի, միմիայն Էրզրում Նահանգի Հայերուն համար՝ նահանգին 1915ի սահմաններով: Եւ այդ նուազագոյն հաշիւը իբր հիմ նկատի ունենալով, ամբողջ Թրքահայութեան 1.800.000 ընդհանուր կորուստի փոխարժէքը կը բարձրանայ 18 միլիառ տոլար (ոսկի տոլարի): Այս գումարը ոչ միայն չափազանցուած չէ, այլ ըստ ոմանց միայն կէսն է իրական գումարին:

ԹՈՒՐՔԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՇԻՒ ՊԱՀԵՑ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՈՂՑԱԾ ԿԱՄ ԲՌՆԱԳՐԱՒԱԾ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Յուլիս 25, 1915ին (1331) Թրքական ներքին նախարարութիւնը նահանգային եւ գաւառական կառավարիչներուն հետեւեալ շրջաբերականը ղրկած էր.—

— «Անհրաժեշտութիւն զգացուած է պատրաստել վիճակացոյց-հատոր մը (սթաթիսթիք էսէրի), որուն մէջ ճշգրտօրէն արձանագրուած ըլլան, ծանօթ վայրեր եւ շրջանները փոխադրուող աքսորեալ (հայ) ժողովուրդին թիւը, անոնց թողած անշարժ ստացուածքներուն եւ հողերուն տեսակը, քանակութիւնը եւ արժէքը: Այդ նպատակին համար ներփակ են բաւականաչափ ցուցակներու օրինակներ, որոնք որոշեալ սիւնակներուն մէջ պէտք է նշանակել եւ ղրկել մեզ»:

Առ ի տեղեկութիւն յայտնենք որ Էրզրումի նահանգին մէջ միայն Խոտոր Ջուրի փոքր շրջանին մէջ 1341 տուներուն (կամ 3740 անձ) մանրամասն կորուստին հաշիւը եղած է, 2.061.004 օսմ. ոսկի (որ համազօր է ամերիկեան 10 միլիոն տոլարի մօտաւորապէս): Այդ նուազագոյն թիւով իսկ, Էրզրումի նահանգի 200.000 անձերուն (կամ քառասուն հազար ընտանիքին) կորուստը կ՚ըլլայ 110,360,000 օսմ. ոսկի կամ 485,584,000 ամերիկ. ոսկի տոլար, 1915 Յուլիսին:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն:

— Երբ թուղթ խաղամ, կ՚ըսէ առաջինը, մէկ օր կը շահիմ, միւս օրը կը կորսնցնեմ:

— Խելացի: Ինչո՞ւ օրընդմէջ չես խաղար, կը յարէ երկրորդը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Իզզէթ փաշա հեռագիրը խմբագրելէ ետք զայն Թուրքերէնի թարգմանեց եւ փութաց Ապտիւլ Համիտի քով որպէսզի անոր հաւանութեան ենթարկէ:

Բռնաւորը հաւանութիւն յայտնեց գրուածքին, միայն թէ աւելցուց.

— Գրէ իրեն որ եթէ յաջողի այս գործը գլուխ հանելու եւ մեր փնտռած մարդը գտնելով Պոլիս ղրկելու, բացառիկ շնորհներու պիտի արժանանայ... յետոյ անգամ մըն ալ շեշտէ որ գործը բացարձակապէս գաղտնի պէտք է մնայ եւ պէտք չէ որ եւրոպական թերթերու նիւթ հայթայթէ:

— Շատ աղէկ, վեհափառ տէր:

— Ըսէ նաեւ որ այս մասին որեւէ տեղեկութիւն ունենալուն պէս, հեռագրէ առանց վերջնական ելքի մը սպասելու:

— Շատ աղէկ, վեհափառ տէր:

Իզզէթ փաշա դուրս ելլելու վրայ էր երբ Ապտիւլ Համիտ նշան ըրաւ իրեն որ կենայ եւ աւելցուց.

— Հեռագիրը դուն քու ձեռքովդ ծածկագրէ, մասնաւոր ծածկագրով ու այնպէս ղրկէ:

— Գլխուս վրայ, վեհափառ տէր:

Կէս ժամ ետքը հեռագիրը ճամբայ ելած էր, թէեւ Իզզէթ փաշա բնաւ յոյս չունէր թէ գոհացուցիչ պատասխան մը պիտի ստանար եւ ինքնիրեն կը խնդար, մտքին առջեւ պատկերելով Միւզերիս փաշայի դէմքը՝ հեռագիրը ստացած պահուն:

Եւ սակայն հետեւեալ իրիկուն իսկ Լոնտոնէն ծածկագիր հեռագիր մը կը հասնէր Եըլտըզ սա իմաստով.

« «Շերլոք Հոլմսի առթիւ խուզարկութիւններու ձեռնարկեցինք, ամենայն գաղտնապահութեամբ: Քոնըն Տօյլի վէպերուն հերոսը իրական անձ մըն է որ կ՚ապրի տակաւին: Ատենօք իբրեւ գաղտնի ոստիկան ծառայած է Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ մէջ եւ այժմ գործէ քաշուած՝ Սկովտիոյ մէկ գիւղը կը գտնուի: Իր բուն անունն է եղեր Մաք Լայն:

« Դեսպանատունէն մասնաւոր պաշտօնեայ մը ղրկեցի իրեն մօտ, որպէսզի հետը միասին հոս բերէ: Կը յուսամ որ վաղը կը հասնին եւ կարող կ՚ըլլամ վերջնական տեղեկութիւններ տալ: Ստացած լուրերուս համեմատ՝ Մաք Լայն որեւէ հարստութիւն չունի եւ կառավարութենէն ստացած հանգստեան մէկ համեստ թոշակով կ՚ապրի. հետեւաբար դրամական փայլուն խոստումներով կարելի պիտի ըլլայ զինքը համոզել: Շատ երջանիկ եմ որ բախտը կ՚ունենամ վեհափառ տիրոջս մէկ հրամանը յաջողապէս կատարելու»:

Իզզէթ փաշա խնդոյն հեռագիրը թարգմանելով՝ ներկայացուց Ապտիւլ Համիտի որ շատ գոհ մնաց անոր պարունակութենէն:

Հետեւեալ օր՝ նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէր Մաք Լայնի Լոնտոն հասնիլը եւ դեսպանին հետ բանակցիլն ու համաձայնիլը: Նախկին գաղտնի ոստիկանին առաջարկած պայմանները չափազանց չէին: Մեկնելու համար, իբրեւ բացառիկ գումար մը կը պահանջէր 500 անգլ. ոսկի, յետոյ Պոլիս հասնելէն ետքը, ամսական 150 անգլ. ոսկի, իրեն յանձնուելիք գործը յաջողութեամբ ի գլուխ հանելէն ետքն ալ 2000 ոսկիի բացէն պարգեւ մը: Պայմանագրութիւնը կնքուեցաւ վեց ամսուան համար եւ նոյնիսկ եթէ գործը աւելի շուտ աւարտէր, Մաք Լայն իրաւունք պիտի ունենար իր վեց ամսուան ամբողջ ամսականները ստանալու: Եթէ հարկ ըլլար աւելի երկար մնալ Պոլիս, պայմանագրութիւնը պիտի վերանորոգուէր:

Ինչպէս կը տեսնուի, Ապտիւլ Համիտի մէկ քմահաճոյքին գոհացում տալու համար այս նիւթական պայմանները բնաւ կարեւորութիւն չունէին եւ Լոնտոնի դեսպանը նոյնիսկ պէտք չզգաց նախապէս հաղորդելու Մաք Լայնի առաջարկած պահանջները, այլ ամէն ինչ կարգադրելէ եւ հետը պայմանագրուելէ ետքը, լուրը հաղորդեց եւ խոստացուած 500 անգլ. ոսկին ուղեց:

Վայրկեանապէս ուղուած գումարը հեռագրով ղրկուեցաւ:

Այս ձեռնարկին անակնկալ եւ դիւրին յաջողութիւնը այնքան ուրախացուց Ապտիւլ Համիտը որ գրեթէ բոլորովին մոռցաւ օրերէ ի վեր իր հանգիստը վրդովող տագնապները, եւ ամենայն վստահութեամբ սպասեց Շերլոք Հոլմսի, կամ բուն իսկական անունով, Մաք Լայնի գալուստին, ապահով ըլլալով որ այս անգամ պիտի կրնար ձեռք անցնել հետապնդած անձերը:

Օրերէ ի վեր իր վրայ տիրող ծայրայեղ գրգռութիւնը որ տակնուվրայ դարձուցած էր ամբողջ Եըլտըզի պալատը, յանկարծ տեղի տուաւ զուարթ խաղաղութեան մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(54 – Շար.)

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ. Յովսէփեան, Սրուանձտեանէն եւ Արեգեանէն ետք, եղած է «Սասնայ Ծռեր» ժողովրդական մեծ վէպին երրորդ յայտնաբերողը եւ բանասիրական մեծարժէք նիւթերու հաւաքիչն ու հրատարակիչը :

Միջնադարեան մատենագրութիւն, հնագիտութիւն, արուեստ, պատմութիւն. ահա այն հիմնական ճիւղերը, որոնց շուրջը կեդրոնացած է իր հետազօտական ճարտար միտքը : Միջնադարեան Հայաստանի պատմութենէն կ'առանձնացնէ յատկապէս Ժ. – ԺԵ. դարերու ժամանակաշրջանը, երբ հայկական ուրոյն վերածնունդին հետեւանքով ծայր առնելով կը զարգանայ եւ կը բարգաւաճի մեր մշակոյթը : Միջնադարու իր հետազօտութիւնը կ'սկսի մատենագրութենէն եւ մանաւանդ քիչ ուսումնասիրուած հեղինակներու կեանքէն եւ գրական ստեղծագործութիւններէն : Իր գիտական գործունէութեան երրորդ շրջանէն ի վեր (1897-էն ետք) Յովսէփեան գրա-բանասիրական հետազօտութեան կ'ենթարկէ Մխիթար Սասնեցիի, Խաչատուր Թարգմանիչի, Թովմայ Մեծոփեցիի, Մխիթար Այրիվանեցիի, Յովհաննէս Սեբաստացիի կեանքն ու գրական վաստակը եւ զանոնք կ'արձանագրէ տարբեր ժամանակներու լոյս տեսած (1899, 1914, 1918, 1931) մենագրութիւններու եւ անոնց կից համապատասխան աղբիւրներու եւ գրական յուշարձաններու մէջ : Եթէ յիշեալ հեղինակներուն նուիրած աշխատութիւնները չահեկան են իրենց հմտութեամբ եւ կարգ մը բանասիրական կնճռոտ հարցերու լուծումով, միւս կողմէ տարիներու մեղուաջան աշխատանքի մը պտուղը եղող «Յիշատակարանք ձեռագրաց» աշխատութեան առաջին հատորը (1951ին, երկրորդ հատորը կը մնայ տակաւին անտիպ) իր ընդգրկած Ե. ԺԶ. դարերու ձեռագիրներու յիշատակարաններուն պատմական արժէքաւոր նիւթերով եւ, մանաւանդ, հեղինակին բազմահմուտ ծանօթագրութիւններով՝ հայ բանասիրութեան փառաւոր յուշարձաններէն մէկն է : Բանասիրութիւնը, սակայն, խորահմուտ գիտնականի մեծ կերպարին միայն մէկ դիմագիծը կը բնորոշէ : Ան նոյնքան պատմագէտ է եւ հնագէտ, աւելի եւս՝ արուեստի պատմաբան : Ըլլալով Պետերբուրգի կայսերական հնագիտական ընկերութեան անդամ՝ գիտական նկատառումներով, ինչպէս նաեւ հոգեւոր պաշտօնի բերումով կը շրջի հայրենի երկրին հնավայրերն ու արտասահմանի հայաշատ մշակութային կեդրոնները եւ ամէն տեղ ինքնամոռաց եռանդով մասունք առ մասունք, բեկոր առ բեկոր կը հաւաքէ պատմական, հնագիտական, վիմագրական, մանրանկարչական, ճարտարապետական, քանդակագործական, զարդանկարչական եւ կիրառական մանր արուեստներու վերաբերեալ նիւթեր : Անոնց, ինչպէս նաեւ մատենագրական աղբիւրներու հիման վրայ, տարիներու ընթացքին կը ստեղծուին պատմահնագիտական եւ արուեստաբանական մեծարժէք հետազօտութիւններ, որոնք ամփոփուած են ութ պրակներէ բաղկացած հետեւեալ երեք աշխատութիւններու մէջ. «Խաղբակեանք կամ Պռօշեանք Հայոց պատմութեան մէջ» (1928 – 1942, 1942–43), «Նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ հայ արուեստի եւ մշակոյթի պատմութեան» (1935, 1943, 1944, 1951) եւ «Հաւուց Թառի ամենափրկիչը եւ նոյնանուն յուշարձաններ հայ արուեստի մէջ» (1937) : Առաջինը, որ հեղինակին գլուխ-գործոցը կարելի է համարել եւ կը կրէ «Պատմագիտական ուսումնասիրութիւն» ենթախորագիրը, միայն պատմութիւն չէ նեղ առումով. հեղինակը, ինչպէս ինք ալ կը հաւաստէ, Զաքարեաններու շրջանէն ծագում առած հայ իշխանատուներուն պատմութիւնը առանցք դարձնելով, կը վերարտադրէ ոչ միայն Արեւելեան Հայաստանի աւելի քան հինգ հարիւր տարուան քաղաքական կեանքին պատմութիւնը, այլեւ յատկապէս կը պարզէ երկրին շինարարական, մշակութային, գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն պատկերը՝ իր բոլոր ելեւէջներով, իբրեւ «պատմութեան էութիւն եւ անցաւոր երեւոյթներու մէջ ամենամնայունը» : Եւ ընդհակառակն, երկրորդ եւ երրորդ աշխատութիւններուն մէջ, որոնք նուիրուած են հայ միջնադարեան արուեստին եւ մշակոյթին զանազան երեսներուն (հայկ. տաճարներու նախնական ըմբռնումը, խաչարձաններու ծագումն ու զարգացումը, գերեզմանային կոթողներու հնագիտական իմաստաւորումը, էջմիածնի տաճարին նկարազարդումն ու ծաղկազարդումը, մանրանկարչական տարբեր ոճերու եւ ուղղութիւններու առանձնայատկութիւնները եւայլն), Յովսէփեան հետեւողական կերպով միշտ կուտայ տուեալ յուշարձաններու ծագման ժամանակաշրջանի եւ պատմական դրդապատճառներու մանրամասն պատկերը՝ աղբիւրներու եւ նիւթի բանասիրական ստոյգ ճշգումներով :

Այսպէս, պատմական, բանասիրական, արուեստագիտական տարբեր մեթոտներու եւ քննութիւններու միասնութեամբ, յիշեալ, ինչպէս նաեւ այլ աշխատանքներու մէջ, Գ. Յովսէփեան բազմակողմանի կերպով ցայտուն կը դարձնէ եւ կը պարզաբանէ Արեւելեան Հայաստանի միջնադարեան պատմութեան եւ մշակոյթին առանձին երեսներն ու համապարփակ պատկերը՝ գրեթէ իր բոլոր էական արտայայտութիւններով : Ահա թէ ինչու ան կը նկատուի հայ միջնադարեան արուեստի մեր առաջին իսկական պատմաբանը եւ Հայաստանի նոյն շրջանի պատմութեան արուեստաբանը :

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 10ին, մտքի ու գիտութեան վաւարան Սորպոնի ընդարձակ դահլիճին կամարները պիտի դղրդան կրկին, միջազգային Փոլքլորի փառատօնին, ուր մենք Հայերս, բացառիկ ու փայլուն յիշատակ մը թողած ենք, տարիներ շարունակ, մեր երգերով ու պարերով, ու յաճախ խլած առաջնութեան դափնին :

Վստահ ենք որ պարաղան նոյնը պիտի ըլլայ այս տարի ալ, շնորհիւ «Նաւասարդ» պարախումբին, որուն վստահուած է ներկայացնել հայկական բաժինը :

Կազմուած մեծ մասամբ՝ երկու սեռէ հայ ուսանողներէ եւ համալսարանաւարտներէ, պարախումբը իր ամբողջութեան մէջ կատարեալ ներդաշնակութիւն մը կը կազմէ, ու շնորհիւ իրենց մէջ տիրող համերաշխ ու կարգապահ ոգիին, ու նաեւ իրենց յարատեւ ու յամառ աշխատանքին, խումբը կարճ ժամանակի մէջ, յաջողած է միջազգային առաջնակարգ դիրքի մը հասնիլ : Ապացոյց ան որ անդադար մասնակցութեան հրաւէրներ կը ստանայ, ըլլայ փարիզահայ բարենպաստ միութիւններու, ըլլայ Ֆրանսական փառատօներու կազմակերպիչներու կողմէ, Փարիզի, արուարձաններու կամ գաւառի մէջ, ուր անոնք ամէն տեղ հայ անունին պատիւ բերող յաջողութիւններ կ'արձանագրեն :

Իրենց վերջին ելոյթը ունեցան, Պրիւսէլի հայ գաղութին կազմակերպած տարեկան պարահանդէսին, ուր ականատեսներու վկայութեամբ, ստեղծած են արտակարգ խանդավառութիւն մը Պելճիքահայ գաղութին մէջ :

Փարիզի եւ արուարձաններու Հայերը, ինչպէս միշտ, այս տարի ալ խուռներամ ներկայ պիտի ըլլան անշուշտ, ըմբոշխնելու համար, միջազգային Փոլքլորի գեղարուեստական վայելքի մը զուգընթաց, իրենց ցեղին կենսունակ ու կայտառ պարողներուն եւ շնորհալի պարուհիներուն յայտնաբերած արուեստը, զոր կ'արժէ քաջալերել ու գնահատել :

Կը թուի թէ, այլեւս լոյսի այս հաստատութեան՝ Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին բեմը, տեսակ մը փորձաքար է որուն բովէն պէտք է անցնի որեւէ Փոլքլորիկ խումբ, տարեկան այս փառատօներու ընթացքին, եթէ կը ցանկայ, հանրային կեանքի մէջ վաւերական արժէքի մը հասնիլ :

Ամէն յոյս ունինք որ «Նաւասարդ» պարախումբը իր յաջողութիւններուն վրայ պիտի աւելցնէ ուրեմն նոր յաղթանակ մը եւս :

Մաղթելի է խումբին նորանոր վերելքներ որոնք ոչ միայն հրճուանք կը պատճառեն զիրենք սիրող Ֆրանսահայ գաղութին, այլեւ Հայրենի ժողովուրդին, իրենց քոյրերուն եւ եղբայրներուն, որոնք ջերմութեամբ եւ սիրով կը լեցուին, ամէն անգամ որ օտար երկինքի տակ ծնած իրենց ցեղակիցներուն յաջողութեանց արձագանգը կը հասնի իրենց : Այդ սրտաբեկ արտայայտութիւններուն ականատես եղանք նախանցեալ տարի, երբ մեր այս տղաքն ու աղջիկները Հայրենի բեմերու վրայ իրենց համեստ շնորհները ցուցադրեցին :

Ահա թէ ինչու, կը յուսանք, որ ինչպէս ամէն տարի, Սորպոնի սրահը խուժող հանդիսականներուն մէջ, մեծ թիւ մը պիտի կազմեն Հայերը :

Հոգեկան այս վայելքը ամբողջական պիտի ըլլայ մանաւանդ անոր համար որ, միեւնոյն օրը եւ միաժամանակ տարբեր ժողովուրդներու ընտրեալ պարախումբերըն ալ, ոմանք համբաւի տիրացած «փրօֆէսիօնէլներ», ուրիշներ զուտ իբր սիրողներ, պիտի գան իրենց ազգային ուրոյն ու տոհմիկ պարերով, հանդէսին գեղարուեստական մակարդակը բարձրացնելու, ինչ որ առիթ պիտի ընծայէ, բաղդատական եզր մը որոնելու, մասնակցող խումբերու կատարողական արժէքներուն մէջ :

Յիշատակենք, բացի Հայերէն, մասնակցող միւս ազգութիւններն ալ, որոնց կարգին Ֆրանսա, Պրազիլիա, Սկովտիա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիկա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Ամէն տարի կազմակերպչական այս հսկայ աշխատանքը, որ միայն հաւաքական ուժերով կարելի է իրականացնել, միշտ առանձինն գլուխ կը հանեն — ու ասիկա անընդհատ 22 տարիներէ ի վեր — գաղափարը յղացող երկու մտաւորական քոյրեր, Արաքսի եւ Հայկանուշ Թորոսեան, ի նպաստ Սէնթ – Իլէռ տիւ Թուվէի ուսանողական բուժարանին, որուն գնահատելի նիւթական աջակցութիւն մը կ'ապահովեն ամէն տարի, հանդէսին ամբողջ հասոյթը յատկացնելով այդ նպատակին :

Համալսարանի տեսուչ Պ. Ժան Ռօշի հովանաւորութիւնն ու ներկայութիւնը իր յարգելի տիկնոջ կողքին, գրաւական մը կը կազմէ թէ ձեռնարկը որքան գնահատուած է վերին մարմնին կողմէ, իբրեւ հանրային բարենպատակ գործ :

Շնորհաւորելի են Թորոսեան քոյրերը ու ի մասնաւորի այս տարուան առանձինն կազմակերպիչ Հայկանուշը, որ եթէ անցեալին իր երգով ու գրաւիչ ձայնով հայ բեմերու սիրուած երգչուհին էր, այսօր միջազգային գետնի վրայ նուիրուած է հանրօգուտ գործունէութեան մը, որուն վերջին փաստը պիտի տեսնենք յառաջիկայ Մարտ 10ի Կիրակին :

Գ. Ճ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Արդ, փաստաբանը նախ խնձորի գողութեան ինչ ըլլալը բացատրել սկսած էր. բացատրութիւն զոր գեղեցիկ ոճով տալը դժուար բան է. բայց Պոսիւէն անգամ դամբանական մը ճառելու ատեն ստիպուեցաւ հաւի մը ակնարկել եւ կրցաւ պերճ ոճով մը բացատրել ակնարկութիւնը : Փաստաբանը հաստատած էր թէ ամբաստանեալին խնձոր գողցած ըլլալը իրապէս ապացուցուած չէր :

Իր պաշտպանեալին՝ զոր փաստաբանը իբր անոր պաշտպան՝ Շանմաթիէօ կ'անուանէր իր կարծիքին վրայ հաստատ մըն ալ, պատի վրայէն անցնիլը կամ ոստ մը կոտրելը ոչ ոք տեսած էր :

Ամբաստանեալը բռնուած էր՝ ձեռքը ունենալով այն ոստը (զոր փաստաբանը կամովին «ոստիկ» կը կոչէր), բայց կ'ըսէր թէ գետնէն գտած եւ առած էր զայն : Հակառակը հաստատող ապացոյցը ո՞ւր էր : — Անշուշտ պատուպի գող մը պատի մը վրայէն ելլելով արտը մտած, այդ ոստը կոտրած, գողցած եւ վախէն շփոթելով նետած էր զայն. անշուշտ գող մը կար : Բայց ո՞վ էր ապացուցանողը թէ այդ գողը Շանմաթիէօն էր :

Բան մը միայն : Իր վաղեմի եղեռնագործ մը ըլլալը :

Փաստաբանը կը խոստովանէր թէ դըժբախտաբար անոր այս յատկութիւնը բոլորովին հաստատուած էր. ամբաստանեալը Ֆավըրոլ բնակած էր. հոն յատանութիւն ըրած էր. Շանմաթիէօ անունը կրնար Ժան Մաթիէօյէն առաջ եկած ըլլալ. ասոնց ամէնն ալ իրաւ էր. վերջապէս չորս վկաներ առանց դեղեւումի եւ իրական ճանաչումով կը հաստատէին թէ Շանմաթիէօ թիապարտ Ժան Վալժանն էր. այս տեղեկութեանց եւ վկայութեանց իբր պատասխան փաստաբանը իր պաշտպանեալին ժխտողական պատասխանը յառաջ կը բերէր. պատասխան որ իր հաշիւին կուգար, բայց ենթադրելով, թէ Ժան Վալժան եղեռնագործն է ան, միթէ պէ՞տք էր հետեւցնել թէ խնձորի գողն ալ ան էր. ըլլայ ըլլայ, կասկած մըն էր այդ եւ ոչ թէ ապացոյց մը :

Ստոյգ է որ, ինչպէս փաստաբանն ալ «իր անկեղծութեամբ» կը պարտաւորուէր խոստովանիլ, «պաշտպանողութեան յոռի դրութիւն մը» ընտրած էր : Ամբաստանեալը ամէն բան կ'ուրանար, թէ՛ գողութիւնը եւ թէ վաղեմի եղեռնագործ մը ըլլալը :

Այս վերջին կէտին նկատմամբ խոստովանութիւն մը ընելը անտարակոյս աւելի աղէկ պիտի ըլլար իրեն համար եւ իր դատաւորները ներողամտութեան պիտի տրամադրէր : Փաստաբանը խրատուած էր որ խոստովանի վաղեմի դատապարտեալ մը ըլլալը, բայց ամբաստանեալը յամառութեամբ չէր ուզած հաւանիլ, կարծելով թէ անշուշտ ամէն բան պիտի աղատէ՝ բան մը չխոստովանելով : Իր այս յամառութեամբը կը սխալէր, բայց պէտք չէ՞ր նկատել անոր կարճամտութիւնը :

Այս մարդը յայտնապէս ապուշ մըն էր : Թիարանին մէջ երկարատեւ դժբախտութիւն մը, թիարանէն դուրս ալ երկարատեւ թշուառութիւն մը կրելով, բոլորովին ապուշ դարձած էր, եւայլն եւայլն : Աղէկ չէր պաշտպաներ ինքզինքը, բայց միթէ դատապարտուելու պատճա՞ռ էր այս :

Փաստաբանը Փըթի Ժերվէյի խնդիրը չէր ուզեր, վասնզի ամբաստանութեան մէջ չկար այդ : Փաստաբանը խօսքը կը վերջացնէր՝ աղերսելով դատաւորներուն եւ ատեանին, որ եթէ Ժան Վալժանի ինքնութիւնը յայտնի կ'երեւար իրենց՝ ագօրէն փախչող եւ դատապարտուող յանցաւորներու համար նշանակուած թեթեւ պատիժներ սահմանէ անոր եւ ոչ թէ այն զարհուրելի պատուհասը որու կ'ենթարկուի վերապարտ վաղեմի եղեռնագործ մը :

Ընդհանուր դատախազը պաշտպան փաստաբանին առարկութիւնները հերքելու համար պատասխան տուաւ : Սովորաբար, ինչպէս ամէն ընդհանուր դատախազները, նոյնպէս եւ ան ազդու ձեւով եւ կորովապէս պատասխանեց :

Շնորհաւորեց պաշտպան փաստաբանը իր «ուղղամտութեան» համար, եւ վարպետութեամբ անոր այս ուղղամտութենէն օգուտ քաղեց :

Փաստաբանին ըրած բոլոր զիջումները իբր զէնք ամբաստանեալին դէմ գործածեց : Փաստաբանը կը խոստովանէր կարծեմ թէ ամբաստանեալը Ժան Վալժանն է : Ուստի ընդհանուր դատախազը այս կէտը բռնեց : Ըսել է թէ այդ մարդը Ժան Վալժանն էր : Ամբաստանութեան այս կէտը հաստատուած էր եւ ալ վէճի տակ չէր կրնար իյնալ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ – ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ — Երաժշտական երեկոյթ Salle Pleyel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	23 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մ անրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Ժաք Բէչեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Բէչեան եւ իրենց աղջիկը, Պ. Զինոլեան եւ Տիկինը՝ ծնեալ Բէչեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ԲԷՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 17ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) առաւօտ ժամը 9·30ին Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցին (Փրատօ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Փիէր գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել բարեսիրական կազմակերպութեանց:

Պ. Հայկ Մազմանեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Նախըշքերեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակը Անդրանիկ Պետրոսեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Նախըշքերեան եւ զաւակները (Եգիպտոս), Պ. Սէթ Տապաղեան եւ Օր. Մատլէն Տապաղեան, Այրի Տիկին Արաքսի Հանչէրեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հանչէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեան եւ զաւակները՝ Րաֆֆի եւ Աստղիկ, Տէր եւ Տիկին Ժաք Հանչէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդան Նիկողոսեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Սիրական Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Ռոզ Պասմաճեան եւ զաւակները՝ Օր. Օր. Վարդանոյշ եւ Սիրանոյշ Պասմաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ունանեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Ունանեան եւ զաւակները ու Օր. Էլիզ Ունանեան (Պոլիս), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին, կնքամօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆՈՅՇ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆԻ

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետր. 21), ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախորհրդակցական Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը, իր բոլոր անդամներուն կողմէ խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Սառա Վարդանեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին Վարդան Վարդանեանի մահուան տխուր առիթով երկարատեւ եւ անբուժելի հիւանդութենէ մը ետք:

Հայրենակից Վարդանեանը մասնաճիւղիս լաւագոյն եւ հաւատաւոր անդամներէն մէկն էր, յարգանք իր յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ռօզ Հանըմեան, իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան 23րդ տարեդարձին առթիւ 20 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Հինգշաբթի, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին: Ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Այսօր Տօնն է նաեւ անուանակոչութեան Վազգէնի Առաջնոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից Հայկական բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Ս. պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ (22 Փետրուար) Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վարդանանց Տօնի առիթով, պատշաճ ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որուն վերջաւորութեան, դպրոցական փոքրիկներու հաղորդութիւն պիտի տրուի:

Այս առթիւ, հաւատացեալ ժողովուրդն ալ փափաքողները կրնան մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Արարողութեան աւարտումէն ետք, փոքրիկներու կողմէ, պիտի ըլլան, խմբերգ եւ արտասանութիւն, նուիրուած Քաջն Վարդանի եւ իրեն հետ նահատակուող հայ ուխտապահ հերոսներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց տօնը: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, որ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին առթիւ:

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատարուին Հայրապետական մաղթանք՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով: Իսկ յետ պատարագի՝ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն համօրէն ննջեցելոց մերոց:

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, Հայրապետական մաղթանք 11·20, հոգեհանգիստ 12:

ԽՆՋՈՅՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 – 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Ջուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական ժին, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ համոյթին:

Ճաշագին 10 փրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԽԱՐԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033–0212

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութեամբ)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE — COTILLONS

Մուտք 10 փրանք — Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՄԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 20 Փետր., Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Փետրուար 23), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի (22 Փետրուար), ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի չբացակայիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրանապաններուն եւ Պ. Գ. Պաղըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վահրամ Պասմաճեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակը՝ Ստեփան Քամանջեան, որ 1941ին մեկնած է Հայաստանէն ճակատ: Հայաստանի մէջ ունի իր մայրը՝ Իսկուհի եւ 27 տարեկան աղջիկ մը՝ Աղաւնի: Ունի նաեւ երկու եղբայր՝ Ագատ եւ Ռուբէն: Լուր ունեցողներէն գրել՝ Վահրամ Պասմաճեանի,

85, Rue Longue des Capucins
MARSEILLE (1er)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Լ ԻՈ Ն

Այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) ժամը 20·30ին Հայոց եկեղեցւոյ սրահը, 2[...] Րիւ Պուալօ:

Դասախօս՝ ՄՕՐԻՍ ԱԹԺԷՐ

Նիւթ.— Հին եւ նոր Հայաստան (Ճամբորդութիւն արեւելեան Թուրքի[...] եւ Խորհ. Հայաստան), լուսարձակումներով:

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ — Փետրուար 25ին: Հաւաքոյթ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ ճամբով:

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ'ըլլանք Վիոլներու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի ատենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 3[...] ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 21 FEVRIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

993Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11142 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — Nº 11.142

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Ա.

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին տասնեւհինգ դարէ ի վեր այս եղանակին կը տօնէ յիշատակը Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայիցն եւ Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց, հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծ ճակատամարտին Աւարայրի, ի թուին 451 :

Ղեւոնդ երէց, Յովսէփ կաթողիկոս եւ իրենց հոգեւորական նահատակ ընկերները, Վարդան Մամիկոնեան, իր զինակից նախարարներն ու Աւարայրի պատուոյ դաշտին վրայ դիւցազնօրէն կռուող եւ հերոսի լուսապսակին արժանացող քաջամարտիկ զինուորները խաչն ու աւետարանը պաշտպանելով ընդդէմ զրադաշտական կրօնքին, իրականին մէջ կ'ապահովէին Հայութեան գոյութիւնը, իբրեւ ազգ :

Մեր նախահայրերը դժբախտ ընտրութիւն մըն էին ըրեր իբրեւ հայրենիք՝ հաստատուելով աշխարհագրականօրէն աննպաստ պայմաններ ներկայացնող հողամասի մը վրայ :

Այս հանգամանքն է եղած պատճառը մեր բոլոր դժբախտութեանց, դարերու ընթացքին :

Հայաստան դարձած է կռուախնձոր զինքը հրջապատող աշխարհակալ, հզօր պետութեանց միջեւ եւ չարաչար տուժած միշտ՝ իբրեւ քաւութեան նոխազ :

Այդպէս էր երէկ : Այդպէս է այսօր :

Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն՝ աշխարհագրական թէ քաղաքական, հակառակ իր վրայ ի գործ դրուած ամէն կարգի բարոյական եւ ռազմական ճնշումներուն, Հայութիւնը պահած է իր անհատականութիւնը, իր ինքնուրոյն դիմագիծը, իր կրօնքն ու լեզուն եւ հասած մինչեւ մեր օրերը :

Չորրորդ դարու վերջերը մեր հայրենիքը աքցանի մէջ էր առնուած երկու աշխարհակալ պետութեանց կողմէ : Արեւմուտքէն բիւզանդական կայսրութիւնը, արեւելքէն Սասանեան Պարսկաստանը :

Մէկը քրիստոնեայ, միւսը՝ զրադաշտական :

Երկուքն ալ կը ձգտէին կլլելու Հայաստանը եւ ձուլելու Հայութիւնը :

Բիւզանդիոն ամէն սադրանքի կը դիմէր օրթոտոքս դարձնելու համար իր ազդեցութեան գօտիին տակ ապրող Հայերը, զանոնք իր ամենակուլ հալոցին մէջ լուծելու համար :

Պարսիկները չհանդուրժելով իրենց սահմաններուն վրայ քրիստոնեայ ազգի մը գոյութեան, ամէն ճիգ կը փորձէին իրենց հեթանոսական կրօնքը պարտադրելու համար Հայերուն :

Հարեւան աշխարհակալ զոյգ պետութեանց ձուլման ձգտումները շատ աւելի հեշտուած հանգամանք ստացան 387ին, երբ Պարսից թագաւոր Շապուհ Գ. (383-388) եւ Բիւզանդիոնի կայսր Թէոդոս Մեծ Տիգրոնի մէջ կնքեցին համաձայնագիր մը, որով իրարու միջեւ կը բաժնէին Հայաստանը :

Ժամանակաւորապէս Հայաստան կ'ունենար երկու թագաւոր : Բիւզանդական բաժնին մէջ (Եփրատեան Հայաստան) կը թագաւորէր Արշակունի Արշակ Գ., մայրաքաղաք ունենալով Երզնկան : Պարսկական թագաւորն էր Խոսրով Գ., մայրաքաղաքը՝ Դուին :

Բաժանումը անհաւասար էր : Բիւզանդական Հայաստանը պարսկականին մէկ հինգերորդին չափ էր միայն : Մինչեւ 600 թուականը բիւզանդեւպարսկական սահմանագիծը պիտի կազմէին մէկ կողմէ Կարին (Էրզրում, որ այն ատեն կը կոչուէր Թէոդոսուպոլիս՝ Մեծն Թէոդոսի անունով), միւս կողմէ Մարտիրոպոլիս (ներկայիս Մուֆարղին) :

Բիւզանդիոն տեղի տուած էր Պարսկաստանի : Արեւելքի քրիստոնէութեան միջնաբերդը — Հայաստանը — յանձնուած էր արեւապաշտ Սասանեաններուն :

Երկու տարի ետք, Արշակ Գ. հրաժարեցաւ գահէն եւ արեւմտեան Հայաստան դարձաւ պարզապէս բիւզանդական նահանգ մը :

Արեւելեան Հայաստանի մէջ հայ թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ. երիտասարդ թագաւորի գահազրկումով վերջ գտաւ Արշակունեաց թագաւորութիւնը :

Հայաստան սկսաւ կառավարուիլ Պարսիկ մարզպաններով, որոնք դաժան միջոցներու դիմեցին մազդէական կրօնքը պարտադրելու համար Հայերուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԵՈՒԿՈՍԼԱՒ ՄԻՋԱԴԷՊ

ՊԵԼԿՐԱՏ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՓԱՐԻԶԸ

Կիրակի գիշեր ռումբ մը կը պայթէր Փարիզի Եուկոսլաւ դեսպանատան ակումբին մէջ (Պուլվ. Տէլէսէր), որու հետեւանքով մէկ մեռեալ եւ 17 վիրաւոր կայ : Կիրակի օրերը, հոն կը հաւաքուին գաղթական եուկոսլաւ երիտասարդներ, քանի մը ժամ անցընելու համար : Փարիզի մէջ ներկայիս 15 հազար եուկոսլաւ կայ :

Կը կարծուի թէ ահաբեկչական այս արարքը Ուսթաշիներուն գործն է եւ այդ իսկ պատճառով, Պելկրատի կառավարութիւնը շատ խիստ բողոք մը ներկայացուց ֆրանսական կառավարութեան, որ շատ բարեացակամ է Ուսթաշիներու նկատմամբ : Այս անունով ծանօթ են Խրուաթները, հակահամայնավար ազգայնականներ, որոնց ծրագիրն է՝ անկախ եւ կաթոլիկէ Խրուաթ Պետութիւն մը, անջատուած օրթոտոքս Սերպիայէն : Ասոնց գլուխն էր Պաւելիչ անուն մէկը, որ կը վայելէր Հիթլերի եւ Մուսոլինիի աջակցութիւնը, երբ 1941ին գերմանական զօրքը Եուկոսլաւիա կ'արշաւէր : Այն ատեն «Պօկլաւնիկ»ը (առաջնորդ) դարձած էր եւ զանգուածային ջարդեր կազմակերպած էր : Շատ երկար չէր տեւեր սակայն իրենց իշխանութիւնը եւ բոլոր պատասխանատու Ուսթաշիները զանազան անկիւնները կ'ապաստանէին : 1956ին Պաւելիչ Մատրիտ կը հաստատուէր, ուր կը հիմնէր Խրուաթ ազատագրական շարժումը : Իր մահէն ետք (1959) իր կցորդը՝ Լուպուրիխթ շարժումին գլուխը կ'անցնէր : Մատրիտ, Փարիզ եւ Միւնիխ Ուսթաշիներու կեդրոնատեղիները կը նկատուին եւ այդ քաղաքներուն մէջ գաղտնի պայքարը սուր է իրենց եւ Թիթոյի միջեւ :

Այս ահաբեկչական արարքին առթիւ կը յիշուի նաեւ թէ Թիթոյի ոստիկանութիւնը վերջերս առեւանգած էր իրենց մէկ պետը՝ Կանոնիկոս Տրականովիչ, ինչ որ կրնայ պատճառ նկատուիլ փոխ – վրէժի :

Կանոնիկոսը յանկարծ անհետացած էր անցեալ Սեպտեմբերին Հռոմ կատարած մէկ ճամբորդութեան ընթացքին : Վերջերս մէջտեղ ելած է Եուկոսլաւիա, ուր հրջապատուած ոստիկաններով, մամուլի ասուլիսներ կուտայ եւ կ'ըսէ.— «Տըպաւորուած եմ մարեշալ Թիթոյի մարդասիրական իրագործումներէն» : Բայց 1965ին փաստաբանի մը եւ քահանայի մը յանձնուած նամակի մը երկու օրինակներէն, այլ բաներ կը պարզուին : Հոն կանոնիկոսը կ'ըսէ. — «Ամէն վայրկեան համայնավարներուն կողմէ առեւանգուելու վտանգին տակն եմ եւ ինչ որ ըսեմ կամ գրեմ ասկէ ետք, ոստիկանական ճնշումի տակ կ'ըլլայ» :

Ներկայիս Եուկոսլաւիա պատասխանատու կը նկատէ Ֆրանսական իշխանութիւնները եւ լուսաբանութեանց կը սպասէ :

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԵՑԱՒ

ԺՈՂՈՎԸ ԻՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԷՆ ՈՒ ՇՆՈՐՀՆԵՐԷՆ ՄԵՐԿԱՑԱԾ ՆԿԱՏԵՑ ՆԱԽԿԻՆ ԽՈՍՐՈՎ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

ՁԵԿՈՅՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Կրօնական Ժողովս 15 Փետրուար 1968 Հինգշաբթի օր, կրկին գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ, նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, եւ վերստին մանրամասնօրէն քննեց նախկին Եպիսկոպոս Խոսրով Էմիրզեանի շատ ցաւալի խնդիրը :

Նախ Ժողովս իր ամենապատիւ Ս. նախագահէն տեղեկացաւ թէ գտնուած է հետքը կորուսեալին – Զինքը անել կացութենէ մը ազատելու համար Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր թափած ջանքերը եւ անսահման բարեացակամութիւնը եւ ներողամտութիւնը, ինչպէս նաեւ Կրօն. Ժողովի ատենապետ եւ իր օծակից եղբօր Գեր. Տ. Շահան Ս. Եպիսկոպոսի անձնապէս հանդիպումը ենթակային, խօսակցութիւնը եւ թախանձանքները, վերջապէս՝ կարգ մը շատ պատուական ազգայիններու միջամտութիւնները եւ թելադրութիւնները դժբախտաբար ապարդիւն մնացած են տարհամոզելու համար զինքը, որպէսզի վերադառնայ իր մոլար ճանապարհէն :

Ժողովս ցաւով կարդաց երբեմնի Եպիսկոպոսին 9 Փետրուար 1968 թուակիր, Ս. Պատրիարք Հօր ղրկած ապահովագրեալ նամակը, ուր կ'ըսէր . «Որոշեցի սա վայրկեանէն սկսեալ թողուլ եկեղեցական կարգս եւ դառնալ աշխարհականաց կարգը» եւ ստորագրած էր աշխարհական անունով՝ «Անդրանիկ Էմիրզեան» :

Կրօնական Ժողովս համոզում գոյացուցած ըլլալով որ նախկին Եպիսկոպոսը կորսնցուցած է իր մտքին կրօնական ու բարոյական պայծառութիւնը եւ ինկած է կոյր բնազդական ուժերու ցանցին մէջ, ուրկէ միայն աստուածային հրաշք մը զինքը կրնայ փրկել, եւ սպառած նկատելով իր կողմէ ըլլալիք բոլոր կարելի ճիգերը և միջոցները զինք փրկելու համար, սրտի խոր ճմլումով կը տեղեկացնէ մեր հոգեւորական դասուն, պաշտօնական մարմիններուն եւ համայն հաւատացեալ ժողովուրդին, որ Խոսրով Եպիսկոպոս ուխտադրուժ եղած է իր եկեղեցիին եւ իր ասպարէզին, առնուազն հինգ անգամ անոր հաւատարիմ մնալու ուխտ ընելէն՝ եւ աշխարհիկ կեանքէ հրաժարման խոստում տալէն յետոյ :

Կրօն. Ժողովս պաշտօնապէս կը յայտարարէ, թէ յիշեալ նախկին հոգեւորականը մերկացած է իր բոլոր եկեղեցական իրաւունքներէն եւ շնորհքներէն :

Պատրիարքութեանս իրաւասութեան շրջանակին մէջ պատահած գրեթէ աննախընթաց այս դէպքը կը հաղորդուի Նորին Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց, ի վերջնական տնօրինութիւն :

Աստուած անսասան պահէ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին իր նուիրապետական Աթոռներով, Հոգեւորական Դասով եւ համայն հաւատացեալ ժողովուրդով :

ԴԻՒԱՆ ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎՈՅ
ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ

×

ԽՄԲ.— Այս պաշտօնական զեկոյցէն զատ թուրքերէն թերթերը Ա լա Ֆրանս – Տիմանչ նկարագրութիւններով կը լեցնեն իրենց սիւնակները, սիրային արկածները պատմելով «պատրիարքական փոխանորդ 36ամեայ Տոն Ժուանին» եւ իր «Անահիտին» :

Ամօ՛թ հայ եկեղեցւոյ այս անարժան սպասաւորին, որ նման քայլ մը առնելէ ետք, փոխանակ անկիւն մը քաշուելու լուռ ու մունջ, պանդոկէ պանդոկ կը պտըտի իր սիրուհիին հետ, հրապարակային բնոյթ տալով իր արարքին եւ հարսնիքի հրաւէրներ կարդալով զինքը փարախը առաջնորդել ուզողներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՔՈՅ մէջ, Սեկերս ձախողած ըլլալով, հաւանական է որ թագաւորը պարտաւորուի ընտրութիւններու դիմելու, լուծում մը գտնելու համար տագնապին :

ՌԵՓՈՒՊԼԻՔԻ հրապարակին վրայ, անհաւասարակշիռ մը, ինչպէս կը գրէ Ֆիկառօ, Ժիւլ Պապիկեան ծանրօրէն վիրաւորած է անցորդ կին մը : Հիւանդանոց փոխադրուած, ոչ մէկ բացատրութիւն կրցած է տալ :

ԱՆԳԼԻԱ գոհացուցիչ չի նկատեր «Առեւտրական կարգադրութիւնները» որոնք կը նախատեսուէին Ֆրանքեւգերման խօսակցութիւններով :

« ՊՐԱՒԴԱ» կը գրէ թէ հերձուած մը ծագած է Համայնավար յոյն կուսակցութեան մէջ : Կեդրոնական կոմիտէի մէկ տեղեկագիրը կը հաղորդէ իր գլխաւոր անդամներէն երեքին արտաքսումը :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած է Եանուշ Շփոթանցքի, հեղինակը երգիծական օփերայի մը, որ շատ խիստ է վարչակարգին հանդէպ :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ անմիջական կը նկատուի Ֆրանքոյի յայտարարութիւնը, որու ընթացքին ինք պիտի նշանակէ իր յաջորդը : Այդ առընչութեամբ գումարուած է « Թագաւորութեան Խորհուրդը », որ ամէնէն կարեւոր խորհրդակցական կազմակերպութիւնն է Սպանիոյ մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ առնելէ ետք ամերիկացի այն զբօսաշրջիկներուն դէմ որոնք կ'ուզեն արտասահման երթալ, կը փորձէ միւս կողմէ քաջալերել օտարներու Ամերիկա զբօսաշրջիկութիւնը, որոշ զեղչեր որոշելով օդանաւային սակերու եւ պանդոկներու վրայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Այզընհաուըրի հետ, Վիէթնամի մասին : Նախկին նախագահը զօրավիգ կը կենայ Ճոնսընի :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

Ա.

Բրիտանական կայսրութիւնը հետզհետէ թօթուեց գաղթավայրերը, որոնց տիրանալու համար մեծածախս պատերազմներ մղած էր։ Կ'ըսէին, թէ «բրիտանական դրօշին վրայէն արեւը մայր չի մտներ», իսկ այսօր անգլիական հորիզոնն ալ մշուշապատ է։ Անցեալին հռոմէական կայսրութիւնն ալ ընդարձակ երկիրներ, զանազան ժողովուրդներ կառավարեց։ Կայսրութիւնը հիմնուեցաւ Կարկեդոնի աւերակներուն վրայ, տիրեց ծովուն, տեւեց հինգ դար, որքան ատեն որ Հռոմ պահեց կեդրոնական վարչութիւնը, կազմակերպեց ներքին եւ արտաքին կեանքը, պահպանեց խաղաղութիւնը յարգելով իւրաքանչիւր ժողովուրդի սովորոյթներն ու աւանդութիւնները։ Կայսրութիւնը քայքայուեցաւ ներքին կազմալուծումով եւ արտաքին պատճառով՝ բարբարոսներու արշաւանքով։

Երկարատեւ ճիգով Անգլիա հիմնեց գաղթային կայսրութիւն մը։ Ֆրանսական Յեղափոխութեան եւ կայսրութեան դէմ մղած պատերազմներուն եւ զինակիցներուն ալ տուած օժանդակութեանց Անգլիա ծախսեց հարիւր յիսուն միլիոն ֆրանք, բայց չահեցաւ ֆրանսական, սպանական, հոլանտական գաղթավայրերը, տկարացուց հակառակորդներուն նաւատորմները, ապահովեց ծովերու տիրապետութիւնը։

Ծովերէն ապահով, ցամաքային ճամբաներու գաղթավայրերը պաշտպանելու համար։ Վտանգը հիւսիսէն էր, որովհետեւ ցամաքային ուղիով Ռուսիա կրնար սպառնալ Հնդկաստանի։ Կայսրութեան մտահոգութիւնն եղաւ կանխել վտանգը ամբարտակ պետութիւններ պաշտպանելով։ Մասնակցեցաւ Խրիմի պատերազմին տկարացնելու համար հակառակորդը, պաշտպանելու համար Միջերկրականը։ Երեսփոխան մը Համայնքներու խորհրդարանին մէջ կ'ըսէր, թէ անգլիական նաւատորմին համար ծախսուած է երկու հարիւր յիսուն միլիոն սթերլին, որպէսզի ապահովէ ծովերու տիրապետութիւնը (17 Փետրուար 1852)։

Արեւը մայր կը մտնէ հնդկական կայսրութեան վրայ, նաւատորմը կը հեռանայ Ծայրագոյն Արեւելքէն եւ արաբական երկիրներէն, կը հեռանայ Սուէզէն, որուն տիրապետութեան համար այնքան պայքար մղեց Ֆրանսայի դէմ։ Անգլիական դրամը, որ միջազգային էր, կը թաւալի արագընթաց ոստումներով։ Հելլէն պատմաբանը, Թուկիտիտէս, խօսելով Աթէնքի փոքրիկ կայսրութեան մասին՝ կ'ըսէր. «Մարդկային բոլոր գործերը ճակատագրուած են անկումի»։ Իրմէ առաջ հայրենակից Պոլիբոս Կարկեդոնի հրկիզումին դիմաց Հռոմի ապագայ անկումը կը նախատեսէր։

Ամէն կենսաւոր էակ եւ ամէն ընկերութիւն կը ծնի, կ'աճի եւ կը մահանայ։ Ոչ մէկ անհատ կը խուսափի տիեզերական օրէնքէն։ Ամէն ընկերութիւն տոհմիկ կեանքէ կը բարձրանայ մինչեւ կայսրութիւն, երբեմն յամրօրէն, երբեմն անակընկալ կերպով եւ հետզհետէ կը քայքայուի արտաքին բռնութեամբ վարիչ դասակարգի անհետացումով, զանգուածներու մէջէն ընտրանի մը ունենալու անկարողութեամբ։

Անգլիա դառնութեամբ կը տեսնէ խորհրդային նաւերու ներկայութիւնը Միջերկրականի մէջ դիւանագիտական եւ քաղաքական նշանակալի յաղթութիւն մըն է եւ հաւանական կը գտնէ տեւականութիւնը։ Իրականութիւն մըն է, որուն դէմ ոչինչ կրնան ընել անգլիական եւ ամերիկեան ուժերը, առանց ծանր բարդութեանց։ «Երբ երկու պատերազմիկներ կը տկարանան, երրորդ մը կ'օգտուի»։ Խորհրդային Միութիւնը չահեցաւ «անգլօսաքսոններու երբեմնի ազդեցութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ»։ Զինուորական օժանդակութեան կ'ընկերանայ մասնագէտներու ներկայութիւնը յառաջդիմական երկիրներու մէջ։ Լոնտոնի յոռետես մամուլը կը գրէ. «Փորձառութիւնը կ'ուսուցանէ որ ուսուցիչները կրնան թելադրել աշակերտներուն քաղաքական գաղափարներ ընդարձակ շարժումներ կատարելու պահպանողական վեհապետներու եւ պետերու հանդէպ։ Խորհրդային նաւերու ներկայութիւնը սպառնալիք մըն է միջերկրականեան աւազանի ապահովութեան համար»։

Խորհրդային նաւերը կը սպասեն Սուէզի բացումին՝ Կարմիր Ծովէն անցնելու համար։

Հանրապետական Եմէնի կառավարութիւնը Խորհրդային Միութեան առաջարկած է Ադէնի ծովային եւ օդանաւային խարիսխները, փոխարէն ստանալով զինուորական, տնտեսական օգնութիւններ, Կարմիր Ծովու եւ Հնդկաց Ովկիանոսին մէջ նոր տորմիղի մը ներկայութիւնը, անգլիական տեղատուութեան փոխարէն, աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ ամերիկեան զինակցութեան, որուն պարբերական նիստին մէջ Տին Ռըսք կը յայտարարէր, թէ Եմէնը պիտի ըլլայ ռուս գործունէութեան խարիսխը արաբական թերակղզիին մէջ եւ Ափրիկէի մէջ։ Արդէն օդանաւերով Սովետները կը ռմբակոծեն արքայական կայանները։ Անցնելով դէպի Սէուտական Արաբիա եւ Քուէյթ, խորհրդային ուժեր պիտի ջանան ներքին շարժումներ առաջացնել, արգիլելու համար քարիւղի արտածումները դէպի Եւրոպա։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆԸ

Երեւանի 2750ամեակին առթիւ բազմաթիւ յօդուածներ եւ մենագրութիւններ լոյս կը տեսնեն Հայաստանի մամուլին մէջ՝ Երեւանի մասին։

Ստորեւ յօդուած մը, որ կը ներկայացնէ Երեւանի անցեալը իբրեւ պատմութիւն։

— Բազմադարեան եւ ելեւէջներով հարուստ պատմութիւն ունի Երեւանը։ Հին շրջաններէն ի վեր վայրը եղած է մարդաբնակ։ Այս վայրին մէջ վեց հազար տարի առաջ, ճիշդ Շէնգաւիթի թաղամասին մէջ, կը գտնուէր պղնձի – քարեդարեան բնակավայր – ամրոցը, որուն հետքերը՝ բնակութեան տուներ, գերեզմանատուն, դէպի Հրազդան տանող ջուրի անցքեր, կը նշմարուին մինչեւ այսօր։

Սակայն Երեւանի պատմութիւնը, իբրեւ քաղաք, կը սկսի 8րդ դարուն (Ք. Ա.), երբ Ուրարտուի Արգիշտի Ա. թագաւորը 782ին (Ք. Ա.) այսօրուան Երեւանի հիւսիս – արեւելքը, Արին – Բերդ բլուրին վրայ կը հիմնադրէ Էրեբունի քաղաքը, որ յետագային, հաւանաբար 6րդ դարուն (Ք. Ա.), հայերէն տառադարձութեամբ կոչուած է Երեւան։ Այդ թուականէն հարիւր տարի ետք, այսօրուան քաղաքին հարաւ – արեւմտեան մասին մէջ՝ Կարմիր բլուրի վրայ կը կառուցուի ուրիշ քաղաք մը՝ Թէյշէբայինին, որ սակայն կարճատեւ կեանք մը ունեցաւ (6րդ դարուն սկիզբը, Ք. Ա. կը քանդուի Սկիւթացիներու կողմէ)։ Մինչդեռ Էրեբունի – Երեւանը կը շարունակէ իր գոյութիւնը, 4–3րդ դարերուն (Ք. Ա.) նախկին տեղէն «տեղափոխուելով» դէպի հարաւ – արեւմուտք, դէպի այսօրուան քաղաքին կեդրոնը։

Էրեբունին Ուրարտուի ժամանակաշրջանին կարեւոր բերդ էր, ինչպէս նաեւ պետութեան հիւսիսային շրջանի գլխաւոր կեդրոնն ու մեծագոյն քաղաքը։ Բերդը, իշխանական պալատը, մեհեանները, միջնաբերդին պարիսպը, Աքեմենեաններու շրջանի սիւնազարդ հանդիսասրահը, զանազան որմնանկարները, Ուրարտացի թագաւորներու մակագրութեամբ սալաքարերն ու վահանները, արդուզարդի առարկաները ցոյց կուտան, որ Էրեբունին անուանի քաղաք մըն էր ընդհանրապէս։

Մեր մատենագրութեան մէջ Երեւանը կը յիշատակուի Է. դարուն սկիզբները. մեծ բնակավայր էր եւ ունէր իր բերդը։ Թ. – Ժ. դարերուն երկրին ընդհանուր զարգացման հետ կը յառաջդիմէ նաեւ Երեւանը։ Այդ ժամանակներուն անիկա արդէն կը յիշատակուի իբրեւ «մեծ աւան», «գիւղաքաղաք» կամ «քաղաքագիւղ»։ Սակայն մինչեւ ԺԴ. դարու երկրորդ կէսը Երեւանը երկրին չափանիշով երկրորդական – երրորդական կարգի քաղաք էր։ Զարգացած աւատապետութեան ժամանակաշրջանին՝ Թ.–ԺԳ. դարերուն Արարատեան աշխարհի անուանի քաղաքները, յատկապէս Անին, Դուինը եւ Կարսը դարձած էին երկրին տնտեսական եւ մշակութային կարեւորագոյն կեդրոնները։ Երեւանի եւ միւս փոքրիկ քաղաքներու ազդեցութիւնը կը սահմանափակուէր իրենց գաւառի շրջաններուն մէջ։ ԺԴ. դարու երկրորդ կիսուն, երբ երկրին մէջ կը հաստատուի օտարներու՝ Մոնղոլներու եւ ապա Թուրք – Թաթարներու տիրապետութիւնը, Հայաստանի ծաղկուն քաղաքներու տնտեսական եւ մշակութային կեանքը աստիճանաբար կը մարի, անոնք կը կորսնցնեն իրենց նախկին փառքն ու արժէքը՝ վերածուելով սովորական բնակավայրերու, կամ ալ՝ ընդմիշտ կը չքանան պատմութեան թատերաբեմէն։ Քիչ թէ շատ զարգացում կ'արձանագրեն այն քաղաքները, որոնք դարձած էին օտարներու հաստատած այս կամ այն վարչական կեդրոնները։

Ասոնցմէ մէկն ալ Երեւանն էր, որ ԺԵ. դարու 40ական թուականներէն սկսեալ դարձած էր նախկին Այրարատեան «աշխարհի» մեծ մասը ընդգրկող կուսակալութեան՝ Երեւանի խանութեան կեդրոնը։ Այդ ժամանակէն սկսեալ Երեւանը մեր մատենագիրներու երկերուն մէջ կը յիշատակուի իբրեւ «Այրարատեան աշխարհի մայրաքաղաք», թէեւ Հայաստան չունէր իր պետականութիւնը եւ ենթակայ էր օտարներու ծանր տիրապետութեան։

Երեւան չունեցաւ բախտը բնական ընթացքով զարգանալու, անոր պատմութիւնը լեցուն է աւերումներով, կոտորածներով, մահաբեր հիւանդութիւններով։ Միայն Թուրք – պարսկական տիրապետութեան շրջանին՝ ԺԶ. – ԺԷ. դարերուն քաղաքը աւելի քան 14 անգամ անցած է ձեռքէ – ձեռք եւ ենթարկուած աւերումներու։ Քաղաքին համար առանձնապէս ծանր հետեւանքներ ունեցած են 1604ի Շահ Աբասի նուաճումը, որուն հրամանով Պարսկաստանի խորերը քշուեցան Այրարատեան աշխարհի եւ անոր կեդրոնը հանդիսացող Երեւանի բնակչութեան կարեւոր մասը, 1724ի թրքական աղետաբեր նուաճումը եւ 1679 Յունիսի սկիզբները տեղի ունեցած կործանարար երկրաշարժը, որուն հետեւանքով փլատակներու վերածուեցան բնակելի թաղամասերը, եկեղեցիներն ու մզկիթները, Հրազդանի կամուրջները, իր անառիկութեամբ Արեւելքի մէջ այնքան հռչակ ունեցող բերդն ու անոր պարիսպները, խանին պալատը։ Աւելի քան երեք հարիւր տարի տեւած այդ մռայլ ժամանակաշրջանին Երեւան զրկուեցաւ բարեկարգ քաղաք դառնալու հնարաւորութիւններէն։ Քաղաքը այցելած շատ հեղինակներ զայն կը ներկայացնեն իբրեւ ոչ մեծ, յետամնաց, նեղ, ծուռումուռ փողոցներով, փոշեթաթախ եւ ցեխոտ, կաւակերտ տուներով, տարափոխիկ հիւանդութիւններով լեցուն ասիական գաւառական աւան

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Իր այս լաւ տրամադրութեան առաջին արդիւնքը եղաւ ներում շնորհել Ալի Օսմանի որ Եէնի Մահալլէի ծանօթ դէպքերէն ի վեր պալատին մէջ արգելափակ կը մնար։

Խեղճ երիտասարդը թէեւ Եըլտըզի մէջ որեւէ խոշտանգումի չէր ենթարկուած եւ իրեն ամէն հանգստութիւն ընծայուած էր եւ նոյնիսկ մասնաւոր խնամք տարուած էր կերակուրներու եւ անկողնի համար, այսուհանդերձ շատ մեծ յուսահատութեան մատնուած էր, որովհետեւ իր պատճառաւ հայրն ալ կը տուժէր եւ աչքէ կ'իյնար, ուստի Ապտիւլ Համիտի այս ներումը չափազանց ուրախացուց զինքը եւ սովորական աղօթքներն ու մաղթանքները ընելէ ետքը, Վեհափառ Սուլթանին արեւշատութեանը համար, վերադարձաւ իր պաշտօնին գլուխը, ինչպէս որ հրաման եղած էր։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ ՊՈԼԻՍ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Իզզէթ փաշա, հակառակ Լոնտոնի դեսպանին հեռագիրներուն, տակաւին չէր հաւատար թէ իրօք կարելի եղած էր գործադրել Ապտիւլ Համիտի իրատէն։

— Արդեօք դեսպանը մեր քիթի՞ն կը խնդայ կամ արդեօք ուրիշներ իրեն քիթի՞ն խնդացած են, կը մտածէր ինքնիրեն, բայց եւ այնպէս գոհ էր որ իր Վեհափառ տիրոջ կամքը կատարուած էր եւ անոր զրգռուած վիճակը հանդարտած։

Պահանջուած 500 ոսկին ղրկելէն երկու օր ետքը, հետեւեալ կարճ հեռագիրը հասաւ Եըլտըզի պալատը։

«Մաք Լայն Լոնտոնէն ճամբայ ելաւ դէպի Փարիզ, ուրկէ Արեւելեան ճեպընթացով Պոլիս կը հասնի։ Հաճեցէք զինքը դիմաւորելու համար մէկը ղրկել կայարան»։

Որոշեալ օրը, 1904 Հոկտ. 7, առտուան ժամը ըստ եւրոպական տասնին, վարձու պարզ կառքով մը, Սուլթանին երկրորդ քարտուղար Իզզէթ փաշա, առանց հետեւորդի, Սիրքէճիի կայարանը կը հասնէր ու կառապանին վարձքը վճարելէ եւ կառքը ճամբելէ ետքը, կը մտնէր առաջին եւ երկրորդ ուղեւորներու յատկացուած սպասման սրահը։

Ապտիւլ Համիտի սիրական ու ամենազօր պալատականը այնքա՜ն պարզ ու խոնարհ կերպարանք մը ունէր որ ոչ ոքի ուշադրութիւնը գրաւեց, մանաւանդ որ զինքը ճանչցող մէկը չկար, այդ միջոցին կայարանին մէջ։

Սրահ մտած պահուն՝ դուռը կեցող պաշտօնեային ձեռքի տոմսակը երկնցնելով հարցուց.

— Ե՞րբ կը հասնի արեւելեան ճեպընթացը։

— Ժամը տասնեւկէսին։

Իզզէթ փաշա ժամացոյցը նայելով՝ ինքնիրեն ու բաւական բարձր ձայնով մը ըսաւ.

— Ուրեմն դեռ կէս ժամու չափ ատեն կայ։

— Նոյնիսկ աւելի, պատասխանեց պաշտօնեան կարծելով թէ խօսքը իրեն կ'ուղղուէր, որովհետեւ, աւելցուց, ճեպընթացը քառորդ մը ուշ մնացած է եւ հազիւ տասնումէկին մօտերը պիտի հասնի։

Պալատականը սիկարէթ մը վառեց եւ դէպի պիւֆէն ուղղուեցաւ եւ քոնեաք մը ապսպրելով՝ ի մի ումպ խմեց, յետոյ կարծես ճանչցուելու կամ ուշադրութիւն չգրաւելու համար, անկիւն մը քաշուեցաւ եւ գրպանէն օրաթերթ մը հանելով՝ սկսաւ կարդալ։

Սրահին մէջ բաւական բազմութիւն արդէն հաւաքուած էր, մանաւանդ պանդոկի թարգմաններ եւ միջնորդներ որոնք որսի հոտ առած անգղներու պէս կը սպասէին հոն։

Կային նաեւ մէկ քանի լրտեսներ որոնք եկած էին հասնող ճամբորդները քննելու եւ կասկածելի երեւցող մարդիկը հետապնդելու համար։ Այս լրտեսներէն մին թէեւ ճանչցաւ Իզզէթ փաշան, բայց չհամարձակեցաւ նոյնիսկ քովը մօտենալու փորձ ընել։ Միայն թէ միտքը դրաւ հեռուէն հեռու զայն իր աչքէն չվրիպեցնելու։

Քսան վայրկեանի չափ իր թերթը կարդալէ ետքը, պալատականը զայն ծալեց ու գրպանը դրաւ. յետոյ կրկին մօտենալով պիւֆէին, քոնեաք մը եւս ապսպրեց ու խմեց։

Կառախումբի ժամանումին ատենը մօտեցած էր ու կայարանի քարափին վրայ ոգեւորութիւն մը կը տիրէր։ Բեռնաբարձ կառքերու թաւալումին ձայները կը լսուէին ինչպէս նաեւ բեռնակիրներու եւ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն պոռչտուքը։ Իզզէթ փաշա քարափին վրայ ելաւ եւ ուղղուեցաւ միւս կողմը ուր պիտի կենար կառախումբը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(55 – Շար.)

քաղաք մը ։ Ցիշատակութեան արժանի անոր քիչ թէ շատ նշանաւոր կառոյցները կը սահմանափակուէին բերդով, խանի պալատով, քանի մը եկեղեցիներով եւ նոյնքան մզկիթներով ։ Թուրքերն ու Պարսիկները կը կատարէին բռնութիւններ, կամակայութիւններ եւ նոյնիսկ թալան ։ Չկար օրէնք, կարգ ու կանոն ։ Անսանձնապէս սանձարձակ էին խաները, որոնք օժտուած էին արեւելեան բռնակալներու գրեթէ բոլոր իրաւունքներով, ընդհուպ մինչեւ մահապատիժ սահմանելը ։ Քաղաքը քիչ թէ շատ շօշափելի յառաջդիմութիւն արձանագրած է ԺԹ. դարու առաջին քառորդին ։ Քաղաքին բնակչութեան թիւը այն ժամանակ մօտ 11.500 էր ։ Ծաւալով թէեւ քիչ, սակայն աշխոյժ էր առեւտուրը ։ Արեւելեան Հայաստանը երբ Ռուսաստանի կցուեցաւ, Երեւան ունէր եօթը իջեւան եւ 851 խանութ ու կրպակ ։ Շուկաներուն եւ խանութներուն մէջ կը վաճառուէին թարմ, չորցուած պտուղներ, գինի, բամպակ, հացահատիկներ, բանջարեղէն, տնային գործածութեան իրեր, բանուածքներ, գորգեր, քարաղ եւայլն ։ Քաղաքին տնտեսական կեանքին մէջ կարեւոր դեր կը խաղային նաեւ արհեստները, այգեգործութիւնը եւ բանջարաբուծութիւնը ։ Արհեստաւորները համաձայն իրենց արհեստին կազմած էին համքարութիւններ («եղբայրութիւններ»), որոնք իրենց գործերը կը վարէին սովորութիւններով (ակաթով) ։ Արհեստներուն մէջ առանձնապէս յայտնի էին ոսկերչութիւնը, ներկարարութիւնը, դարբնութիւնը եւն ։ Կային նաեւ ջրաղացներ, ձիթհանքեր, գինկեր եւ տնայնագործական մանրմունր ուրիշ ձեռնարկութիւններ ։

Ռուս – պարսկական երկրորդ պատերազմի ժամանակ (1826 – 1828) Արեւելեան Հայաստանի մեծագոյն մասը կը կցուի Ռուսիոյ ։ 1827 Հոկտեմբեր մէկին ռուս բանակը, օժանդակութեամբ հայ կամաւորներու եւ Երեւանցիներու, կը գրաւէ Երեւանը, որ 1828ին կը դառնայ նախկին Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւններէն կազմուած Հայկական մարզ, իսկ 1840ին՝ Երեւանի գաւառին կեդրոնը ։ Յետագայ վարչական նոր փոփոխութիւններով կը դառնայ Երեւան նահանգի կեդրոնը (1850) ։

Պարսկական լուծէն ազատելէ ետք եւս, մինչեւ 70ական թուականները, նշանակելի յառաջդիմութիւն մը չարձանագրեց քաղաքը ։ 1880ին անոր բնակիչներուն թիւը նոյնիսկ չէր հասներ 15 հազարի ։ 1901ին քաղաքը երկաթուղիով միացուեցաւ Թիֆլիսի, 1908ին՝ Ջուղայի հետ ։ Այնուհետեւ, 1913ին քառասուն աղբիւրներէ ջրմուղով ջուր մատակարարուեցաւ քաղաքին ։

ԺԹ. դարու վերջերը Երեւանի տնտեսական եւ մշակութային զարգացումը բաւական արագ թափով կը կատարուի ։ Յաջորդաբար կը հաստատուէին նոր ձեռնարկութիւններ՝ Թաիրովի – Շուստովի, Սարաջեւի եւ ուրիշներու գինիի – քոնեակի գործարանները, բամպակը զտող ձեռնարկութիւններ, մեքենաներու գործարան, գինկեր, ջրաղացներ, ներկատուներ, պահածոներու գործարաններ եւայլն ։ Սակայն ասոնք, բացառութեամբ Շուստովի գինիի – քոնեակի գործարանին, որ մեծ հռչակ ձեռք ձգած էր իր ընտիր քոնեակներով, փոքր ձեռնարկութիւններ էին՝ հիմնուած ձեռքի աշխատանքի վրայ ։ Ասոնց մէջ Շուստովի գործարանն էր միայն, որ ունէր իր ելեկտրակայանը (1907էն) ։

Քարակերտ շէնքերը քիչ էին ։ ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն բացուեցան նաեւ քանի մը դպրոցներ ։

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

« ԱՊՇԱԾ ԵՒ ԱՊՈՒՇՑԱԾ »

Յօդուածի ձեւով հրատարակութեան տրուած նամակի մը մասին է նորէն խօսքը ։ Բայց այս անգամ Հայաստանի մէկ քաղաքացիին կամ ուսանողին ստորագրութիւնը չի կրեր նամակը, կը կրէ Թուրք բանակին մէջ իր զինուորական ծառայութիւնը կատարած նախկին Թրքահպատակի մը ստորագրութիւնը (*) ։ Թրքական բանակի այս հայ բանակայինը բախտ ունեցած է իր երկու տարին անցընել հայկական հողի վրայ ։ Արարատի ստորոտը ։ Օր մը, երեք ամերիկացի զինուորականներու եւ քանի մը Թուրքերու հետ վեհափառ լերան գագաթը բարձրանալու առիթ մը կը տրուի իրեն ։ Ուխտագնացութեան երկրորդ օրը, 1800 մեթր բարձունքէ մը կը շարունակեն մագլցումը եւ երեկոյեան դէմ, բարենպաստ կէտէ մը կը տեսնեն հրաշքը, «լոյսերի ծով Երեւանը» ։ Ամերիկացիները լուռ կը դիտեն, իսկ միւսները .

« Տաճիկները ապշած եւ ապուշցած, իրարու կը նայէին՝ այս ի՞նչ հրաշք է ըսելով ։ Անշուշտ սպաները գիտէին եւ ըսին, թէ ասիկա Երեւանն է, բայց գրել – կարդալ չգիտցող զինուորները տակաւին ապշած կը նայէին եւ իրենց հայհացքները չէին կրնար բաժնել լոյսերը դէպի երկինք ցոլացնող այդ քաղաքէն » ։

«Այս ի՞նչ հրաշք է» ։ Անշուշտ ։ «Մեզ հայ են ասում », պիտի ըսէր Պարոյր Սեւակ ։ Երկինքն ի վեր լոյս ցայտեցնելու եւ երկինքն ի վեր գմբէթ, կոթող կոթողային ուրիշ կառոյցներ արձակելու խառնուածք մը ունի մեր ժողովուրդը, ու ասիկա, ամէնուն վկայութեամբ, առաւելագոյն չափով մը դրսեւորուած է Լուսաւորչի կանթեղին տակ ։

Առարկայական աշխարհին տրուած պատկերը, ներքին հանդերձանքի մը ցոլացումը կը համարուի ընդհանրապէս եւ անճիշդ չէ հաստատումը ։ Մարդիկ իրենց տունը, քաղաքը, քաղաքակրթութիւնը կը կառուցանեն, կը յարդարեն այդ օրէնքով ։ Հայը կ'ուզէ գեղեցկացընել, ջահավառել իր քաղաքը, երկիրը, կ'անհանդստանայ, առանց աշխարհին եւ ներաշխարհին միջեւ ներդաշնակութիւն մը հաստատելու ։ Այսպէս են աշխարհի բոլոր Թուրքերը, միայն թէ՝ Թուրքը Թուրք է, ուրիշ է իր ներաշխարհը ։ Աւերակի տեսիլք մը կայ անոր հոգիին մէջ, արեան խնջոյքներ սարքելու հեշտանք՝ մը, հրդեհի երազ ։ Ու այն պահուն, երբ ի վիճակի չէ կիրարկել իր խառնուածքին այս երեսը, կը ցուցադրէ միւսը, կը սկսի աշխարհին նայիլ «ապշած եւ ապուշցած » ։

Թուրքերը ապշելու եւ ապուշնալու ուրիշ առիթներ պիտի ունենան անպայման ու ատիկա ամէնէն աւելի կրնայ պատահիլ հոն, ուր սրբապղծօրէն կը շրջագային այսօր ...։

Պ. Ս.

«Ազդակ»

(*) «Յառաջ» , Յունուար 30 «Արարատի գագաթէն Երեւանը տեսայ » ։

ԲԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն ։

— Գիտե՞ս, նշանածէս զատուեցայ, կ'ըսէ առաջինը ։

— Ինչո՞ւ ։ Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցկուտայ երկրորդը ։

— Ինծի հարցուց թէ պարել գիտեմ ։

— Եւ դուն նախատե՞նք նկատեցիր այդ հարցումը ։

— Անշուշտ ։ Հարցումը ըրաւ երբ միասին կը պարէինք ...։

×

Բժիշկը հիւանդին .

— Այսօր ձեզի աւելի լաւ կը տեսնեմ ։ Աւելի դիւրաւ կը հազաք –

Հիւանդը՝ գայրոյթը զսպելով .

— Այո, տոքթոր, որովհետեւ, ամբողջ գիշերը փորձ կ'ընէի ...

×

Հիւսիսային Բեւեռէն վերադարձած մէկը, բարեկամներ ու շրջանակի մը առջեւ խօսելով կ'ըսէ՝ թէ Հիւսիսային Բեւեռի մէջ, որոշ շրջան մը, օրը բազմաթիւ շաբաթներ կը տեւէ ։

Ներկաներէն միամիտին մէկը կը հարցնէ .

— Իրա՞ւ ։ Այն ատեն օրականները քանի՞ էն այնտեղ ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Յունուար 23 – 28ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցան Խորհ. Միութեան պասքէթպոլի «Ա.» խումբի երկրորդ ենթախումբին մրցումները ։

Մրցումներուն մասնակցեցան վեց խումբեր՝ ապահովելու համար առաջին եւ երկրորդ տեղերը, որպէսզի իրաւունք ունենան մասնակցելու եզրափակիչ մրցումներուն ։

Երեւանի « Բուրեւեստնիկ» խումբը առաջին առթիւ մրցած է Մոսկուայի «ըՍպարտակ»ին հետ ։ Խաղը աւարտած է ի նպաստ Հայերուն՝ 72 – 56 ։ Երկրորդ մրցումը ունեցած են Աշխաբադի «Զահմեդի»ին հետ ։ Արդիւնքը նոյնպէս գոհացուցիչ եղած է 72 – 57ով ։ Երկրորդ մրցումը՝ Քիշնեւի «Ինժգորստրոյ»ի դէմ՝ 81 – 67 արդիւնքը տուած է ։

Չորրորդ մրցումին (Լենինկրատի բանակի խումբը) Երեւանցիները թոյլ գտնուած են ։ Մրցումը շահած են Ռուսերը 84 – 77 արդիւնքով ։

Ամէնէն դժուար հանդիպումը վերապահուած էր վերջին մրցումին ։ Երեւանցիները այս անգամ պէտք է մրցէին անպարտելի նկատուած եւ առաջին դիրքի վրայ գտնուող Մոսկուայի «Բուրեւեստնիկ»ի հետ ։ Բարեբախտաբար հայ մարզիկները բացառիկ խաղարկութիւն մը ունեցած են եւ պարտութեան մատնած են Ռուսերը՝ 72 – 66 արդիւնքով ։

Այս յաղթանակով Երեւանի խումբը՝ « Բուրեւեստնիկ» առաջին տեղը գրաւեց Բ. ենթախումբին մէջ ։

Երեւանի խումբը այժմ իրաւունք ունի Փետրուարին Վիլնիւսի եւ Մարտին Ալմա – Աթայի մէջ մասնակցելու եզրափակիչ մրցումներուն ։

Յաղթանակի մը պարագային կ'անցնի «Ա.» խումբին առաջին ենթախումբին ։

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Մոսկուայի մէջ, Համայնավար կուսակցութեան անդամ մը, բարեկամի մը հետ զրուցելով՝ կ'ըսէ .

— Ժամանակին, մեր բոլոր արբանեակներուն, բոլոր Ժողովրդային Հանրապետութիւններուն աչքերը ուղղուած էին դէպի Մոսկուա ...

Բարեկամը կը հարցնէ .

— Իսկ հիմա՞ ...

— Հիմա՝ կարծես թէ շիլ դարձած են բոլորը եւ անոնց մէկ աչքը ուղղուած է դէպի Ռումանիա ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Հօս ընդհանուր դատախազը վարպետութեամբ խօսքը շրջելով ոճրագործութեան սկզբնական աղբիւրները, պատճառները քննեց եւ որոտաց «վիպային հեղինակութեանց դէմ, որոնք այդ ժամանակ նոր կ'երեւային «սատանական հեղինակութիւն» անունով, անուն մը որ «Քոթիտիէն» եւ «Օրիֆլամ» թերթերու բանադատները տուած էին անոնց ։

Շանմաթիէոյին կամ լաւ եւս է ըսել Ժան Վալժանի յանցանքին սկզբնապատճառ համարեց այն ամբարիշտ գրութիւնները, ճշմարտութեան գոյն տալով իր առարկութեանց ։ Այս դիտողութիւններէն ետք սկսաւ նոյնիսկ Ժան Վալժանի վրայ խօսիլ ։

Ի՞նչ էր այս Ժան Վալժանը ։ Նկարագրեց անոր ի՛նչ ըլլալը, ըսելով թէ հրէշ մըն էր ան եւայլն, եւայլն ։ Այս տեսակ նկարագրութեանց օրինակը Թերամէնի պատմութեան մէջ կայ. թէեւ ողբերգութեան օգուտ մը չունի, բայց ամէն օր մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէ ատենական ճարտասանութեան ։ Ունկնդիր հանդիսականները եւ երդմնաւոր դատաւորները «սարսռեցան» ։ Այս նկարագրութիւնը վերջացնելէ ետք, անշուշտ հետեւեալ օրը առաւօտ կուսակալութեան պաշտօնական լրագրին բուռն աւիւն մը ներշնչելու դիտմամբ ատենաբանական շարժում մը ընելով կրկնեց ։

— Ահա այսպիսի թափառական, մուրացիկ, ապրելու միջոց չունեցող եւայլն մարդ մըն է, իր անցեալովը յանցական գործողութեանց սովորող եւ ինչպէս կը հաստատէ Փըթի Ժերվէի նկատմամբ գործած ոճիրը՝ թիարան մնալովը հանդերձ տակաւին անուղղայ անձ մը, գողութեան յանցանքն ըրած միջոցին հասարակաց ճամբուն վրայ, արտին պատէն քանի մը քայլ անդին եւ տակաւին գողօնն ալ ձեռքը բռնած ատեն բռնուող այսպիսի մարդ մը կ'ուրանայ մինչեւ անգամ իր ինքնութիւնը ։ Բայց հարիւրաւոր ապացոյցներէ, զոր չենք ուզեր նորէն յիշել, չորս վկայ ունինք որոնք զինքը կը ճանչնան ։ Մէկն է Ժավէր, ոստիկանութեան տեսուչ արդարասէրն Ժավէր. միւս երեքն ալ իր անուանարկութեան վաղեմի ընկերները, որոնք են Պրըվէ, Շընիտիէօ եւ Քոշփայլ անուն վաղեմի եղեռնագործները ։

Ամբաստանեալը այս միաբերան վկայութիւնները հերքելու համար ի՞նչ կ'ըսէ ։ Կ'ուրանայ. ի՛նչ յամառութիւն, Պ. դատաւորնե՛ր, արդարութիւնը պիտի գործադրէք եւ... եւայլն ։

Մինչդեռ ընդհանուր դատախազը կը խօսէր, ամբաստանեալը բերանաբաց մըտիկ կ'ընէր զարմանալով միանգամայն քիչ մըն ալ հիանալով ։ Յայտնի էր թէ կը զարմանար տեսնելով թէ մարդ մը այդպէս խօսիլ գիտէր ։

Մերթ ընդ մերթ ամբաստանական ատենաբանութեան ամէնէն «ազդու» պարագաներուն մէջ, երբ մանաւանդ ճարտասանութիւնը չկրնալով զսպուիլ՝ նշաւակիչ մակդիրներու գեղումով մը կը յորդի, եւ մրրիկի մը պէս ամբաստանեալը կը պատէ, կը պաշարէ, ամբաստանեալը կամաց մը գլուխը աջ կողմէն ձախ եւ ձախ կողմէն աջ կողմը կ'օրորէր, տրտմալի եւ անբարբառ բողոք, որով դատական բանակռիւները սկսելէն ի վեր կը բաւականանար ան ։ Իր քով գտնուող հանդիսականները քանի մը անգամ անոր մեղմիւ սա խօսքը ըսելը լսեցին .

— Ահա ասանկ կ'ըլլայ Պ. Պալուային չհարցնելը ։

Ընդհանուր դատախազը դատաւորներուն դիտել տուաւ ամբաստանեալին ապուշի դերք մը բռնելը, զոր անշուշտ դիտմամբ բռնած էր, եւ որ այդ մարդուն ոչ թէ կարճամտութիւնը, այլ վարպետութիւնը, խարէութիւնը, արդարութիւնը խաբելու սովորութիւնը կը յայտնէր եւ անոր սոսկալի ապիրատութիւնը բոլորովին երեւան կը հանէր ։

Վերջացուց խօսքը՝ Փըթի Ժերվէի դատն ալ ետքէն տեսնելու թէութիւն ցուցնելով եւ սաստիկ պատիժ մը տրուիլը պահանջելով ։

Այս պատիժը, ինչպէս կը յիշենք, առ այժմ մշտնջենական բանի աշխատութեանց դատապարտուիլ էր ։

Պաշտպան փաստաբանը ոտքի վրայ ելաւ. նախ «պարոն ընդհանուր դատախազը» շնորհաւորեց իր «սքանչելի ատենաբանութեան» համար, յետոյ կարողութեան ներածին չափ հերքողական պատասխան մը տուաւ, բայց կը տկարանար, յայտնի էր թէ բռնելու կէտ չէր մնար ձեռքը ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Հայկ Մազմանեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Նախըշքերեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակը Անդրանիկ Պետրոսեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Ջօհրապ Նախըշքերեան եւ զաւակները (Եգիպտոս), Պ. Սէթ Տապաղեան եւ Օր. Մատլէն Տապաղեան, Այրի Տիկին Արաքսի Հանչէրեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հանչէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեան եւ զաւակները՝ Րաֆֆի եւ Աստղիկ, Տէր եւ Տիկին Ժաք Հանչէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդան Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Շոքոլոզեան եւ զաւակը, Տիկին Քնար Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սիրական Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Ռոզ Պասմաճեան եւ զաւակները՝ Օր. Օր. Վարդանոյշ եւ Սիրանոյշ Պասմաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ունանեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Ունանեան եւ զաւակները ու Օր. Էլիզ Ունանեան (Պոլիս), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին, կնքամօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆՈՅՇ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆԻ

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետր. 21), ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արուսեակ – Անդրանիկ Տէր – Գէորգեան, կը ծանուցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (25 Փետրուար), Մարսէյլ Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԷՐ – ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան եւ զաւակները (Իսի), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տօնիկ եւ զաւակները (Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ), Այրի Տիկին Վարդանեան եւ զաւակները, Անդրանիկ, Մուրատ, Լեւոն իրենց ընտանիքներով խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, դպրաց դասու, սրբազան հօր, Տարօն վարդապետի, եւ բոլոր անոնց որ անձամբ, գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօրեղբօր, հօր եւ խնամիին ԳՐԻԳՈՐ ՏՕՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Անդրանիկի զինուոր) մահուան առթիւ (Մենտիլցի):

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը տօնէ Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը Ռիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը (25 Փետրուար), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, ընկերահամակրական խնճոյքով, գեղարուեստական բաժին տեղւոյս երիտասարդներու եւ Կապ. Խաչի աշակերտներու կողմէ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Ճոխ պիւֆէ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, Հայ Ազգ. Տան սրահը:

Գեղարուեստական յայտագիր:

Պիւֆէ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Հինգշաբթի, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին: Ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Այսօր Տօնն է նաեւ անուանակոչութեան Վազգէնի Առաջնոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից Հայկական բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Ս. պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս:

25 Փետրուար. Կիրակի.— ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ: Սկիզբ Մեծ Պահոց: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ գոց պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:

29 Փետրուար, Հինգշաբթի.— Այսօրուընէ սկսեալ ամէն Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն, ամբողջ Մեծ Պահոց ընթացքին: Միւս օրերն են Մարտի 7, 14, 21, 28 եւ Ապրիլ 4:

× Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Մարտ 3ին, 10ին, 17ին, 24ին եւ 31ին յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն: Այս օրերուն ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին:

×

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի ժամը 10·30ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Սրբոց Վարդանանց տօնի առթիւ: Երգեցողութիւնք կը կատարուին դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Կը կատարուի նաեւ հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առթիւ: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ (22 Փետրուար) Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վարդանանց Տօնի առիթով, պատշաճ ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որուն վերջաւորութեան, դպրոցական փոքրիկներու հաղորդութիւն պիտի տրուի:

Այս առթիւ, հաւատացեալ ժողովուրդն ալ փափաքողները կրնան մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Արարողութեան աւարտումէն ետք, փոքրիկներու կողմէ, պիտի ըլլան, խմբերգ եւ արտասանութիւն, նուիրուած Քաջն Վարդանի եւ իրեն հետ նահատակուող հայ ուխտապահ հերոսներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց տօնը: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, որ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին առթիւ:

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատարուին Հայրապետական մաղթանք՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով: Իսկ յետ պատարագի՝ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն հանգուցեալ ննջեցելոցն մերոց:

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, Հայրապետական մաղթանք 11·20, հոգեհանգիստ 12:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր: Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ: Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը»:

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE COTILLONS

Մուտք 10 ֆրանք Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

ԽՆՋՈՅՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 – 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Զուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական ժին, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ համոյթին:

Ճաշագին 10 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Փետրուար 23), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի (22 Փետրուար), ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները.— Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամարկղներուն եւ Պ. Գ. Պալըճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ, մէկ հոգիինոց (նախընտրաբար ուսանող), օգտուելու պարտէզներու վրայ, լողարան, խոհանոցի կարելիութիւն:

Դիմել Սէֆէրեան,

12, Place d'Anvers, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

CARNAVAL DE BINCHE

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ՕՐ ՄԸ

Ճամբորդութիւն կազմակերպութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն համար:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փետրուար 25ին: Հաւաքուիլ՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 7·45ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիսի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին: դէպի Պինշ, Մօ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Մօպէօժ ճամբով:

Ճաշ ճամբուն ընթացքին:

Ներկայ կ'ըլլանք Վիլըններու եւ Մամզէլներու տողանցքին եւ զանազան խաղերուն:

Վերադարձ ժամը 17ին: Ժամանում Փարիզ ժամը 22·30ի ատենները:

Մասնակցութիւն, ամէն բան մէջը՝ 39 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ մինչեւ Փետրուար 20:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 22 FEVRIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11143 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.143

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Բ.

Տիզրոնի պարսկեւբիւզանդական համաձայնագիրը դարաշրջան մը պիտի բանար Հայոց պատմութեան մէջ :

Ռընէ Կրուսէ իր Հայոց պատմութեան մէջ այդ համաձայնագրին իբրեւ թուական կ'ընդունի 390ը (փոխանակ 387ի) ու կ'ըսէ թէ այդ օրէն կը սկսի Հայաստանի համար անվերջ հալածանքներու շրջան մը :

Պարսիկները կը ստանային առիւծի բաժինը: Կրուսէ առաւելութիւն մը կը նկատէ սակայն հայապահպանման տեսակէտէն : Որովհետեւ եթէ Թէոդոս բիւզանդական կայսրութեան կցած ըլլար Հայաստանի մեծագոյն մասը, հայ քրիստոնէութիւնը ամբողջովին ենթակայ պիտի ըլլար օրթոտոքսներու դաւանական ճնշումին : Եւ այդ ճնշումը ա՛յնքան ուժեղ կրնար ըլլալ, որ Հայաստանեայց եկեղեցին կը կլլանուէր բիւզանդականին կողմէ : Ու ի վերջոյ Հայաստան կը կորսնցնէր իր հայկականութիւնը :

Մինչ մազդէական Պարսկաստան, թէեւ իբրեւ քրիստոնէութեան հակառակորդ, ծանր հալածանքներու կ'ենթարկէր Հայերը, սակայն միւս կողմէ պատճառ կը դառնար, որ անոնք պահպանեն իրենց հոգեկան անկախութիւնը (էջ 166) :

Հայոց պատմութեան ամէնէն դժնդակ օրերն էին: Հայոց նախարարներուն միջեւ չկար միաբանութիւն : Մրցակցութիւնը աւերներ կը գործէր: Ոմանք Բիւզանդիոնի կողմը կը բռնէին, ուրիշներ՝ Պարսկաստանի :

Բարեբախտութիւն մըն էր, որ այդ մռայլ օրերուն Հայաստան ունէր երեք լուսափայլ դէմքեր, որոնք պիտի կերտէին Հայոց Ոսկեդարը, — Վռամշապուհ թագաւոր, Սահակ Պարթեւ հայրապետ եւ Մեսրոպ Մաշտոց :

Պարսից Վռամ Դ. թագաւորը (392 – 414) Խոսրով Գ.ի փոխարէն Հայաստանի թագաւոր կարգած էր անոր եղբայրը՝ Վռամշապուհ, որ քաջալերեց երկու գիտնական հոգեւորականները, որոնք մշակութային անկախութիւն պիտի ապահովէին հայ ազգին :

Մեսրոպ Մաշտոց տքնաջան աշխատանքով պիտի հնարէր Հայոց գիրը: Սահակ Պարթեւ եւ Թարգմանչաց հոյլը անմիջապէս պիտի ձեռնարկէին Աստուածաշունչի թարգմանութեան : Յետագային Կորիւն պիտի գրէր Ս. Մեսրոպի կեանքը, Եզնիկ՝ Եղծ աղանդոցը, Խորենացի Հայոց պատմութիւնը, եւայլն :

Հայաստանեայց եկեղեցին կը ձերբազատուէր ասորերէնի եւ յունարէնի տիրապետութենէն : Միջին դարու այդ խաւարակուռ օրերուն անկախութենէ զրկուած եւ զոյգ թշնամիներու անվերջ հալածանքներուն ենթակայ Հայութիւնը կը ստեղծէր Մեսրոպեան ոսկեղինիկ դասական լեզուն, զայն հասցնելով իր բարձրագոյն աստիճանին : Լեզու՝ որ հիացում կը պատճառէ ցարդ արեւմուտքի գիտնականներուն իր ճոխութեամբ եւ գեղեցկութեամբ :

Քրիստոնէութիւնը խոր արմատ կը ձգէր Հայոց հոգիին մէջ՝ շնորհիւ Սուրբ Գրոց թարգմանութեան եւ եկեղեցական արարողութեանց հայացման :

Սասանեան թագաւորներու հալածանքները աւելի եւս ամրապնդեցին քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ: Հալածանքը տարածանք է, կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը :

Ո՛րքան հալածեցին մեզ մեր թշնամիները մեր կրօնքին ու ազգութեան համար, ա՛յնքան աւելի զօրացաւ մեր մէջ ինքնապաշտպանութեան բնազդը, ա՛յնքան աւելի ուժգին կառչեցանք մեր հաւատքին ու լեզուին, միջին դարէն մինչեւ մեր օրերը :

Քաջն Վարդան Մամիկոնեան եւ ընկերները, Ոսկեդարի ոգիով թրծուած, գիտակցաբար նետուեցան կռուի դաշտը, Պարսից գերակշիռ ուժերուն, փիղերով պաշտպանուած բանակին դէմ եւ իրենց սուրբ արիւնով ներկեցին Աւարայրի դաշտը, յանուն խղճի ազատութեան, յանուն ազգապահպանման :

Հազար երեսուն եւ վեց հերոս նահատակները զէնք ի ձեռին առիւծի պէս կռուելով Յազկերտ Բ.ի սպառազէն զինուորներուն դէմ՝ ո՛չ միայն փրկեցին Հայութեան պատիւը, այլեւ տարին բարոյական յաղթանակ մը թշնամիին դէմ եւ արծարծեցին հայրենասիրութեան կրակը հայորդիներու հոգիին մէջ :

Սասանեան ինքնակալը բարոյապէս պարտուեցաւ : Տեսաւ թէ ի զուր էին Հայերը մազդէական դարձնելու իր ճիգերը : Դադրեցուց հալածանքները կրօնական գետնի վրայ :

Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի Աւարայրի մէջ ինկած սուրը վեր առաւ իր եղբօրորդին՝ Վահան Մամիկոնեան, որ տարիներով հրոսակային կռիւ մղեց Պարսիկներուն դէմ իր զինուորներով, ապաստանած Հայաստանի անառիկ լեռներուն :

Պարսից Վաղարշ թագաւորը պարտաւորուեցաւ 484ին, Աւարայրէն երեսուներեք տարի ետք, դաշնագիր կնքել Նըւարսակի մէջ Վահան Մամիկոնեանի հետ: Հանդիսաւորապէս ճանչցաւ Հայոց կրօնական ազատութեան իրաւունքը : Ցմահ Հայաստանի մարզպան կարգեց զայն : Ինքնավարութիւն շնորհեց Հայաստանի :

Վահան յաղթական մուտք գործեց Մեծ Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Դուին, ժողովուրդի խանդավառ ցոյցերուն մէջ : Յովհան Մանդակունի՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հայրենաշունչ խօսքերով ողջունեց Մամիկոնեան հերոսը, որ շարունակած էր իր հօրեղբօր՝ Կարմիր Վարդանի կէս ձգած գործը եւ յաղթանակով պսակած զայն :

Վարդանանց դիւցազնամարտի արձագանգը Աւարայրէն հասած էր մինչեւ Նըւարսակ :

Հայոց պատմութեան վրայ ոսկեդրուագ նոր էջ մը կ'աւելնար :

Վարդանանց ոգին վառ պիտի մնար դարերով օտար բռնակալներու լուծին ենթակայ Հայերու հոգիին մէջ :

Անթեղուած կրակը բոցեր պիտի արձակէր մեր օրերուն : Նոր հերոսներ պիտի ծնէին նուիրուելու համար հայ ազգի ազատագրութեան : Զէյթուն, Սասուն, Վասպուրական, Տարօն, Եդեսիա, Շապին Գարահիսար, Մուսա Լեռ նախաքայլեր պիտի ըլլային դէպի Սարդարապատ տանող ճամբուն վրայ, որ պիտի յանգէր Հայաստանի անկախութեան :

Դարձեալ Վարդանանց ոգին էր, որ զինեց հայ ժողովուրդի ձեռքը՝ տարերային ընդվզումով մը՝ 1921 Փետրուար 18ին, հայրենի երկրէն դուրս քշելու համար օտար բռնակալը :

Այդ ոգին կենդանի է այսօր ալ մեր հայրենիքին մէջ, ուր երիտասարդութիւնը կը պահանջէ մեր հողերը : Եւ վառ ու կենդանի պիտի մնայ յաւիտեան, մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԵՐՐՈՐԴ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

ՀԻՒԷԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Ֆրանսական հեռատեսիլը ցոյց տուաւ [illegible] Հիւէի աւերակները : Քաղաք մը, որուն անունը մնացած է միայն : Եւ ըսել թէ Հիւէ ծանօթ էր իբրեւ շատ սիրուն ու պատմական գոհար – քաղաք մը: Վնասները մեծ են ամէն կողմ ու Հիւէի քաղաքապետը, տեղեկացուցած է Ամերիկացիներուն, որ հրապարակաւ պիտի գնդակահարել տայ Վիէթքոնկի գերիները: Ասոնց մէջ կայ Հիւէի նախկին ոստիկանապետը, որ Վիէթքոնկի միացած էր պուտտայական ապստամբութեան ատեն, երկու տարի առաջ :

Միւս կողմէ Վիէթքոնկի ճնշումը կը ծանրանայ Սայկոնի շուրջը եւ հոն է որ Ամերիկացիք նոր յարձակումի կը սպասեն : Ամերիկեան տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց համաձայն 15 հազար Վիէթքոնկ կամ հիւսիսային Վիէթնամցի համախմբուած են Սայկոնի շուրջը :

Քէ Սանհ ալ ամէն օր ողբերգական ժամեր կ'ապրի: Մշուշը արգելք եղած է որ պարէնաւորումը ապահովող օդանաւերը կարենան էջք կատարել: Կռիւներն ու ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին ամէն կողմ :

× Բրիտանական հեռատեսիլէն Օլիվըր Թոտ, որ Պի Պի Սի Փարիզի թղթակիցն է, յայտնած է թէ Ու Թան Չորեքշաբթի օր պիտի յայտնէ նախագահ Ճոնսընի, որ հիւսիսային Վիէթնամը հետեւեալ ձեւը կը նախատեսէ բանակցութիւններ սկսելու համար .—

Ա) Ուաշինկթըն պիտի յայտարարէ որ ռմբակոծութիւնները կը դադրեցնէ հիւսիսային Վիէթնամի վրայ,

Բ) Հիւսիսային Վիէթնամը ի պատասխան ռմբակոծութիւններու յանձն պիտի առնէ նախ յարգել զինադուլ մը, ապա երկրորդ հանգրուանով մը՝ քաշել հարաւային Վիէթնամէն զօրքին մէկ փոքր մասը :

Ըստ բրիտանացի լրագրողին, ասոնք այն պատասխաններն են զորս Ու Թան առած է Փարիզի հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ կը նախընտրէ շարունակել իր փորձերը Հասարակաց Շուկային ներս մտնելու համար քան ընդունիլ կիսամիջոցներ : Այդ առընչութեամբ պիտի շարունակէ իր շփումները անոնց հետ որոնք ամուր կողմնակիցներն են իր անդամակցութեան : Այդ պատճառով վարչապետ Ուիլսըն ոչ մէկ գոհացում կը ստանայ Փարիզի ֆրանքեւգերման խօսակցութիւններէն :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ քաղաքական տագնապ մը ծագած է, կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով : Քուէարկութեան տրուած բանաձեւը կը վերաբերէր տուրքերու յաւելումին : Խորհրդարանը 82ի դէմ 84 ձայնով դէմ քուէարկեց: Վարչապետ Փիրսըն որ Ճամայիքա կը գտնուէր որոշեց Օթաուա վերադառնալ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅԻ մէջ Հակամերիկեան նոր ցոյցի մը հետեւանքով 42 հոգի վիրաւորուած են : 36 հոգի ձերբակալուած է : Ցոյցը կազմակերպած էին ծայրայեղ – ձախ ուսանողներ, բողոքելու համար ամերիկեան հիւանդանոցի մը շինութեան դէմ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ծագած տագնապը կրնայ Իրականին մէջ նուազագոյն չարիք մը նըկատել, որ առաջքն առած է աւելի ծանր դէպքերու : Ծանօթ է որ թագաւորը դատապարտած էր ահաբեկչական արարքները, որոնք կը պատրաստուէին յորդանանեան հողին վրայ : Այդ դատապարտութիւնը կը դատապարտուէր սակայն վարչապետին կողմէ : Իրականին մէջ, վարչապետը հրապարակաւ կը հերքէր իր Ներքին նախարարին յայտարարութիւնները — եղած 48 ժամ առաջ — որոնք ուրիշ բան չէին սակայն քան թագաւորին խօսքերուն կրկնութիւնը : Ներքին նախարարը, հաստատելով Հիւսէյնի խօսքերը, կ'ըսէր թէ կառավարութիւնը խստօրէն պիտի պատժէ անոնք որ փոխվրէժի պատրուակներ հայթայթեն թշնամիին : Պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ թագաւորին ու իր ներքին նախարարին յայտարարութիւնները շատ պաղ ընդունելութիւն գտած էին արաբական երկիրներու մէջ : Ֆայսալ դեռ քանի մը օր առաջ յայտարարել տուած էր ձայնասփիւռէն թէ «պաղեստինեան քոմանտոները արաբ ազգին պատիւն ու յոյսն են» : Ներկայիս մթնոլորտը ծանր է Յորդանանի մէջ եւ գրաքննութիւն հաստատուած է :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մարզիկները ցոյցեր կատարած են ֆրանսական դեսպանատան առջեւ բողոքելու համար Քիլլիի երրորդ ոսկի մետալին դէմ: Ծանօթ է որ Կարլ Շրանց երկու «դուռ» փախցուցած էր եւ այդ պատճառով առաջին կը նկատուէր Քիլլի, երկար վէճերէ ետք: Շրանց կ'առարկէր թէ հանդիսատես մը արգելք եղած է իրեն :

ՓԱՐԻԶԻ սակարանին քոմիճները գործադուլի մէջ են :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 4,50 առ հարիւր յաւելում մը կը նախատեսէ պետական պաշտօնեաներուն համար : Աշխատանքի նախարարը կը նախատեսէ նաեւ նուազագոյն ամսականը (ամիկ) 500 ֆրանքի բարձրացնել (ներկայիս 371 ֆր. է): Սմիկի ենթակայ են, այսինքն այդ ամսականէն աւելի չեն ստանար երկու հարիւր հազար բանուոր :

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷ որ վերջերս ամուսնացաւ կարճ մեղրալուսնի մը արտօնութիւն ստացած էր :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ երկրաշարժ մը եղած է առջի օր : 13 հոգի մեռած են եւ 15 ծանր վիրաւոր կայ : Այոս Էֆսթրաթիոս կղզիին տուներուն ութսուն առ հարիւրը քանդուած է: Լեմնոս կղզիին մէջ ալ տուներ փլած են :

ԵՐԳՉՈՒՀԻ Միրէյլ Մաթիէօ որ կառքի արկած մը ունեցաւ առջի օր Կրընոպլէն վերադարձին, աւելի ծանրօրէն վիրաւորուած է քան ինչ որ կը կարծուէր սկիզբը: Քանի մը ամիս անշարժութեան դատապարտուած է, ողնայարը վիրաւորուած ըլլալով :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Քորէայի ձայնասփիւռի զինուորական կայանին համաձայն, Միացեալ Նահանգները վերջնագիր պիտի տան հիւսիսային Քորէայի Փուէպլոյի խնդրին առթիւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ՝ 2 ՄԻԼԻՈՆ 310·000

Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը կը հաղորդէ, թէ 1968 Յունուար 1ի տուեալներով, Հայաստանի բնակչութեան թիւը հասած է 2 միլիոն 310 հազարի :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

Բ.

Տարի մը առաջ Անգլիոյ կառավարութիւնը յայտարարեց , թէ երկրին տնտեսութիւնը չի թոյլատրեր , ազգային եկամուտին եօթը առ հարիւրը յատկացնել զինուորական ծախսերու , ուստի ստիպուած է վերջ տալ երբեմնի գաղթավայրերու պաշտպանութեան :

Անգլիա Հնդկաց Ովկիանոսի պաշտպանութիւնը կը թողու Մ .Նահանգներուն : Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա դժգոհ մընացին : Սինկափուրի վարչապետ Քիւան Իու Լոնտոն փութաց տարհամոզելու Անգլիոյ վարչապետը : Աւստրալիա ուժգնօրէն բողոքեց զինուորական պիւտճէի նուազումին դէմ : «Փոխանակ խնայողութիւնը Սինկափուրի եւ Մալայզիայի համար կատարուած ծախսերէն ընելու , Անգլիա զեղչելու է Եւրոպայի մէջ կատարած ծախսերը » :

Հակառակ Ուաշինկթընի , Սինկափուրի և Աւստրալիոյ պնդումներուն , Աշխատաւորական կառավարութիւնը վճռական քայլով կը հեռանայ Ովկէանէն : Վարչապետ Ուիլսըն յայտարարեց , թէ տնտեսական դժուարութիւնները այնքան ծանր են որ , կարելի չէ գոհացում տալ դժգոհներուն : Անգլիա պէտք ունի խնայողութեան , պէտք ունի դրամագլուխի զարգացնելու համար ճարտարարուեստը , աւելցնելու արտադրութիւնը , աւելցնելու համար արտածումները :

Եւ սակայն Սինկափուրի եւ Մալայզիայի վարիչները կը սպառնան Լոնտոնի դրամատունէն քաշել իրենց դրամագլուխները , շուրջ վեց հարիւր միլիոն ըսթերլին եւ փոխանակել ճափոնական դրամի հետ : Հազիւ թէ Անգլիա հեռանայ Ծայրագոյն Արեւելքէն , Ճափոն կը գըրաւէ հրապարակը , համայնավարները կը քաջալերուին եւ դուրս կը հանեն Անգլիացիները Հոնկ Քոնկէն քանի չորս ժամէն : Ատոր կը սպասէ Չինաստան :

Անգլիա կը քաշուի Հնդկաց Ովկէանոսի երկիրներէն , որոնց անկախութիւն տուաւ եւ խոստացաւ պաշտպանել զանոնք հաւանական յարձակումներու դէմ : Վարչապետը յայտարարեց , թէ տնտեսական անհրաժեշտութիւն մըն է գործողութիւնը :Լոնտոնի անկախ թերթը կ՚արդարացնէ , որովհետեւ «շատ ծանր է այնքան զինուոր պահել , ռազմաթերք հայթայթել , երբ սթերլինը կը կորսընցնէ իր արժէքը , արտածումները նուազած են : Բայց Թողուլ Պարսից ծոցը՝ սըխալ մըն է եւ կրնայ աղէտ մը ըլլալ : Երկու կացութիւնները նման չեն , ինչ որ բարիք մըն է մէկուն համար , անհրաժեշտօրէն բարիք մը չէ միւսին համար» : Իսկ տնտեսական թերթը երկուքն ալ սըխալ կը գտնէ :

Անգլիա Գերմանիոյ մէջ ունի վաթսուն հազար զինուոր : Բանակին տարեկան ծախսն է 180 միլիոն սթերլին : Միջին Արեւելքի մէջ ունի 26.850 զինուոր , ծախսը վաթսուն միլիոն սթերլին : Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ՝ 54 հազար , ծախսըմ 225 միլիոն , Միջերկրականի մէջ կը ծախսէ 67 միլիոն : Ընդհանուր գումարը կը հասնի 567 միլիոն սթերլինի :

Գերմանիոյ մէջ անգլիական բանակին ծախսերը հետզհետէ կ՚աւելնան : Այս տարի մասնագէտներու հաշիւով գումարակի մը ծախսը վեց անգամը աւելի պիտի ըլլայ 1961ի ծախսէն : Կրնայ Սուէզէն անդին գտնուող երկիրներէն հեռանալ , բայց կարելի չէ թողուլ Գերմանիան եւ վտանգել Ատլանտեան Զինակցութիւնը : Անգլիա կ՚առաջարկէ Գերմանիոյ մասնակցիլ ծախսերուն , քանի որ անգլիական զինուորները կը մնան երկրին պաշտպանութեան համար : Գերմանիա կը պատասխանէ . « Կը մնան մեր երկրին մէջ պաշտպանելու համար Եւրոպան եւ Անգլիան» : Գերմանիոյ դրամն ալ վտանգի մէջ է , Գերմանները կը յիշեն անցեալի անկումը :

Անգլիացիները աննշան մեծամասնութեամբ իշխանութիւնը յանձնեցին Աշխատաւորական կուսակցութեան : Պահպանողականը չունի վարդապետութիւն մը , բայց կը ջանայ գործադրել միւսին վարդապետութեան հակառակը : Աշխատաւորականը վարդապետութիւն մը ունի , կը ջանայ խուսափիլ անկէ , որովհետեւ նկատի ունենալու է իրականութիւնը : Կ՚ըսեն , թէ Լենին 1917 Հոկտեմբերին իշխանութեան տիրանալէ ետք տեսաւ , թէ կարելի չէր վարդապետութեան յարմարցնել իրականութիւնը , սկսաւ իր վարդապետութիւնը պատշաճեցնել իրականութեան :

Անգլիոյ վարչապետը նման կացութեան մը առջեւ գտնուեցաւ : Սթերլինի տագնապը արգիլեց Աշխատաւորական ծրագիրը կիրարկելու , Ընկերվարականը դարձաւ վարիչ մը , նոր դրամատիրութիւն մը սկսաւ գործադրել , անգլիական հանդէսի մը խմբագրին համաձայն « Անգլիական Աշխատաւորական կուսակցութիւնը դրամատիրական աշխարհի քաղաքական ամենամեծ ուժերէն մէկն է » : Պահպանողական երեսփոխան մը կ՚ըսէր . « Ուիլսըն կը գործադրէ նոր ընկերվարութիւն մը , անտեսանելի ընկերվարութիւն մը » : Ընկերվարութիւնը միշտ պայքարած է անհատական սեփականութեան դէմ : Անգլիոյ մէջ դանդուածը , 71 առ հարիւրը կը կազմէ եւ ունի միայն հինգ առ հարիւր դրամագլուխ : Ուիլսըն չփոխեց այս կացութիւնը , ոչ ալ փորձեց փոխելու : Ճարտարարուեստի վարիչները սեփականատէր են 28 հազար միլիոն սթերլին արժող բաժնեթուղթերու : Պետութիւնը սեփականատէր է պետականացած ճարտարարուեստներու , այսինքն՝ ազգային հարստութեան 42 առ հարիւրը : Եւ սակայն պարտական է հանրութեան : Տնտեսագէտի մը համաձայն , պետութեան հանրային պարտքը նկատի առնելով պետութեան սեփականութիւնը 14 առ հարիւր կը մնայ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ամէն անգամ երբ այս սիւնակներուն մէջ կը ներկայացնեմ նոր դէմք մը հայ թատրոնի պատմութենէն , անշուշտ կը քրքրեմ հին աղբիւրներ , կը թղթատեմ հին հրատարակութիւններ , անոնցմէ քաղելու համար հայ թատրոնի այս կամ այն գործիչին կեանքին ու թատերական գործունէութեան մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ , անոնց կցելով երբեմն իմ անձնական տպաւորութիւններս :

Ցաճախ աճնապէս ծանօթ եղած չեմ ըլլար«դէմք»ին , որուն տպաւորութիւններս հիմնուած կ՚ըլլան միայն ու միայն պրպտումներուս վրայ :

Բայց այն պարագային երբ «դէմք»ը ծանօթ մըն է եղած ինծի , ապրած եմ անոր մտերմութեանը մէջ եւ մանաւանդ երբ անոր հետ ունեցած եմ նաեւ բեմական գործակցութիւն , այն ժամանակ ատիկա կը դառնայ ինծի համար աւելի սիրելի , աւելի մտերիմ , եւ այդ իսկ պատճառով ալ զինքը ներկայացնելու իմ ձեւս կը ստանայ խանդաղատանքի առաւել շունչ մը :

Լեւոն Երամեան այս վերջին դասակարգին կը պատկանի : Վասնզի այս դմայլելի արուեստագէտը մօտէն ճանչցայ 1926ին , Փարիզի մէջ , ուր եկած էր Հայաստանէն : Տարի մը ամբողջ ան մնաց Փարիզ , տուաւ ներկայացումներ մասնակցութեամբ իր կնոջ՝ տաղանդաւոր դերասանուհի Աստղիկ Երամեանի , ինչպէս նաեւ Փարիզահայ դերասաններու , որոնց կարգին նաեւ այս տողերը ստորագրողը :

Արտակարգօրէն համակրելի , բարեկիրթ , ընկերասէր անձ մըն էր Լեւոն Երամեան : Հաճելի էր իր խօսակցութիւնը , անոր համար մանաւանդ որ ան՝ տէր ընդհանուր լայն զարգացումի մը , ի վիճակի էր բեղուն գաղափարներ արտաբերել գրական ու գեղարուեստական բաղմաթիւ հարցերու վերաբերմամբ :

Լեւոն Երամեան ծնած էր 1892ին , Թիֆլիզի մէջ :

Իր նախնական կրթութիւնը ստացած էր նոյն քաղաքի Ներսիսեան վարժարանին մէջ , որուն լրիւ դասընթացքը աւարտած էր 1909ին :

Թատրոնի սէրը իր մէջ բոյն դրած ու հետզհետէ աճած է տակաւին աշակերտական շրջանէն : 1910ին իբրեւ սկսնակ դերասան կը մասնակցի իր ծննդավայրին « Նոր Տրամա» թատերական կազմակերպութեան ներկայացումներուն , ապա 1913 – 1916 կը մասնակցի դարձեալ Թիֆլիզի Զուբալովի ժողովրդական տան ներկայացումներուն :

Նախ քան ամբողջովին բեմին նուիրուիլը Լեւոն Երամեան անցած է կեանքի բազմազան բովերէն : Ցաճախած է նաեւ Պետերբուրգի հոգեբուժական ինստիտուտը , ապա յաճախած է Թիֆլիզի Պետրաշեւսկիի տնտեսական վարժարանը եւ աւարտած է անոր դասընթացքները : Աշխատած է զանազան հիմնարկութիւններու մէջ իբրեւ հաշուապահ եւ վարած է ուսուցչական պաշտօններ Զանգեզուրի մէջ : Այս արուեստագէտ հոգին լիովին կատարած է նաեւ իր քաղաքացիական պարտականութիւնը , , իբրեւ զինուոր ծառայելով Էրզրումի եւ Սարըղամիշի մէջ :

Անդրկովկասի մէջ խորհրդային կարգերու հաստատումէն ետք է որ Լեւոն Երամեան բոլորովին բեմին կը նուիրուի , խաղալով տարբեր թատրոններու մէջ , բայց , ինչպէս կը գրէ դերասանին կեանքին ու գործին նուիրուած գրքոյկին հեղինակը՝ «... Նրա արտիստական տաղանդը վերջնականապէս ձեւաւորուեց եւ զարգացաւ Բաքուի հայկական թատրոնում , նրա կեանքի վերջին տասնամեակում (1928 – 1938)» :

Բնութիւնը առատաձեռն էր եղած Լեւոն Երամեանի հանդէպ . բարեձեւ մարմին , վայելուչ հասակ , տպաւորիչ աչքեր , սիրուն դէմք եւ մանաւանդ հաճելի ու տպաւորիչ ձայն , այս բոլորը առատօրէն ընծայուած էին իրեն : Ու Լեւոն Երամեան , շնորհիւ բնատուր այս առաւելութիւններուն , ընտրած ու իրեն մասնագիտութիւն էր դարձուցած «սիրահար-հերոս»ի բեմական սեռը :

Դժբախտաբար , այս պարագան բան մը պակսեցուցած էր Լեւոն Երամեանի ըստեղծագործական անսպառ յատկութիւններէն , որովհետեւ ան , բեմին վրայ միշտ սիրուն երեւալու մարմաջէն տարուած փակուեցաւ բեմական միակ սեռի մը նեղ սահմաններուն մէջ ու մնաց անոր գերին:

Հայ բեմերու վրայ եղած են բազմաթիւ այլ դերասաններ որոնց բեմական սեռը եղած է երիտասարդ – սիրահարի տիպարը , եւ սակայն անոնք յաճախ ձեռնարկած են տարբեր սեռի տիպարներու ալ մեկնաբանութեան եւ յաջողութիւն են գըտած : Օրինակ՝ Յովհաննէս Զարիֆեան , «Հին Աստուածներ»ու քնքոյշ Աբեղան երբեմն էր նաեւ նոյն խաղին խստաբարոյ Վանահայրը , կամ «Թայֆուն»ի Տոքթ. Տոկերամօ եւ կամ Պարոնեանի Պաղտասարը ... : Արշաւիր Շահխաթունին , հայ բեմերու լաւագոյն Սէյրանը («Նամուս») եղած է , բայց նաեւ ողբացեալ արուեստագէտը նոյնքան յաջողութեամբ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Հեռուէն յանկարծ սուլիչի հատու ձայն մը լսուեցաւ :

— Կուզայ , գոչեցին ամէն կողմէ :

Բոպէ մը ետքը կրկին սուլում մը , յետոյ անիւներու թաւալումին ու վայրաշարժի փշփշոցին ձայնը եւ ահա երեւցաւ արեւելեան ճեպընթացի երկար վակոններու շարքը , որ ամեհի դազանի մը պէս սողալով ու ոլորուելով կը յառաջանար , սպառնական ձեւով մը :

— Ուշադրութիւն , մէկ կողմ քաշուեցէք , գոչեց կայարանապետը մէկ քանի անհամբերներու որոնք քարափին եզերքին մօտեցած էին :

Բայց կառախումբը արդէն իր ընացքը մեղմացուցած էր ու վեհափառ հանդարտութեամբ մը կը մօտենար կայարան , մինչ վակոններու պատուհաններէն դուրս կ՚երկարէին ուղեւորներու գլուխներ որոնք ծանօթներ ու բարեկամներ կը փընտռէին քարափը կեցող բազմութեան մէջ :

Իզզէթ փաշա որ կանակը երկաթէ սիւներէն մէկուն տուած ու ձեռքը սիկարէթ մը , անտարբեր կերպարանքով կը դիտէր պատուհանէն դուրս երկարող գլուխները , երբոր կառախումբը բոլորովին կանգ առաւ եւ ճամբորդները սկսան վար իջնել , տեղը թողուց եւ եկաւ առաջին կարգի վակոններուն քով :

Այդ վակոններէն մէկուն պատուհանէն գլուխ մը կ՚երեւար , անգլիական քեփիով ծածկուած : Մօրուքն ու պեխերը ամբողջովին ածիլուած , նուրբ քիթով , կարմիր երեսներով ու մոխրագոյն աչքերով մարդ մըն էր : Տարիքը կարելի չէր որոշել , բայց մազերը դիտողը պիտի գուշակէր որ 45էն 50 տարեկան ըլլալու էր , որովհետեւ արդէն բաւական ճերմակ թելեր կ՚երեւային , բայց իր դէմքը բոլորովին երիտասարդ մնացած էր :

Այս մարդը խուզարկու ակնարկով մը չորս կողմը կը նայէր , կարծես ծանօթ մը փնտռելու համար , սակայն ճամբորդները դիմաւորելու եկող բազմութեան մէջ ոչ ոք ուշադրութիւն կը դարձնէր իրեն :

— Մեր սպասած մարդը այս ըլլալու է , խորհեցաւ ինքնիրեն Իզզէթ փաշա :

Նոյն միջոցին պանդոկի թարգման մը մօտեցաւ պատուհանին եւ իր ներկայացուցած պանդոկին անունը տալով , տոմսակ մը երկարեց անոր :

Մարդը ձեռքովը բացասական նշան մը ընելով , բարձր ձայնով ըսաւ թուրքերէն լեզուով .

— Եօք , եօք , խըթէմէզ , պէնիմ էվ վար :

Թրքերէնով ըսուած այս կցկտուր խօսքերը իրենց ազդեցութիւնը ունեցան : Պանդոկի թարգմանը եւ իրեն քով գտնուող ուրիշ մէկ քանի նմանօրինակ միջնորդներ տեսնելով որ անծանօթը թրքերէն կը խօսի , հեռացան քովէն , մտածելով .

— Պոլսեցի օտարական մը ըլլալու է , մեզի համար հաց չկայ այստեղ :

Այն ատեն մարդը պատուհանէն հեռացաւ եւ վայրկեան մը ետքը քարափին վըրայ իջաւ , ձեռքը կաշիէ փոքրիկ պայուսակ մը բռնած :

Իզզէթ փաշա իսկոյն իր քովը գնաց :

— Բարեւ , պարոն Մաք Լայն , բարի եկաք , ըսաւ ֆրանսերէն լեզուով :

Միւսը կասկածոտ նայուածք մը ուղղեց իրեն եւ պատասխանեց .

— Կը ներէք , ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ :

Սուլթանին քարտուղարը առանց խօսք մը ըսելու , անմիջապէս թղթապանակէն մէջէն այցետոմսը հանեց ու անծանօթին ներկայացուց :

Մարդը ակնարկ մը նետեց այցետոմսին վրայ եւ զուարթ դէմքով մը գոչեց .

— Օ՜ , շատ լաւ ուրեմն ... երջանիկ եմ ձեզ ճանչնալու պատիւը ունենալու , այո , նոյնինքն Մաք Լայնն եմ , աւահասիկ իմ քարտս :

Եւ ինքն ալ իր կարգին իր այցետոմսը ներկայացուց փաշային , յետոյ աւելցուց ․

— Եթէ կ՚ուզէք , կրնանք մեկնիլ :

— Բայց նախ պէտք է բեռները առնենք :

— Ահաւասիկ բեռներս , պատասխանեց Անգլիացին , իր ձեռքի փոքրիկ պայուսակը ցոյց տալով :

— Բայց միթէ ուրիշ սնտուկ չունի՞ք :

— Ո՛չ , սնտուկով ճամբորդելու չեմ վարժուած եւ նոյնիսկ այս պայուսակը ծանր բեռ մըն է ինծի համար , բայց ընտելացայ հետս առնել , որովհետեւ չորս օր շարունակ պիտի ուղեւորէի :

Նոյն միջոցին մաքսատան երկու պաշտօնեաներ եկան Անգլիացիին անցագիրը քննելու :

— Գործերնուդ գացէք , գոչեց Իզզէթ փաշա հրամայական շեշտով մը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(56 Շար.)

եւ մեծ արուեստով մեկնարկած է տղեկ, չար, նենգամիտ ու հակակրելի Ֆրանցի («Աւազակներ») տիպարը: Աւելորդ կը նկատեմ այլ օրինակներ եւս տալ, հաստատելու համար այս վարկածը:

Արդէն այս առթիւ ցաւով արտայայտուած են Լեւոն Երամեանի աւագ արուեստակիցները: Վահրամ Փափազեան գրած է. «... Միրուն տղայ էր եւ մարդիկ հաւատացրին նրան (աւելի շատ՝ կանայք), թէ Լեւոնը ծնուած էր սիրահարի ամպլուայի համար, այդ գեղեցիկ կարծիքը սայթաքման վէմ եղաւ Լեւոնի համար եւ նա կառչելով այդ մտապատկերին, չտեսաւ ու չզարգացրեց իր սեփական ներաշխարհի հարստութիւնները, որոնք բարի բնութիւնը չէր զլացել նրա համար ...»:

Իր կարգին դերասանուհի Ժասմէն եւս, գնահատելով հանդերձ Լեւոն Երամեանի բեմական անառարկելի յաջողութիւնները, ափսոսանքով նկատած է թէ՝ «... Անշուշտ, իբրեւ արտիստ ունէր նաեւ թերութիւններ, յաճախ չափից աւելի ձըգտում էր բեմում գեղեցիկ երեւալ, մոռնալով որ դրա կարիքն ամէն տեղ անհրաժեշտ չէր: Տարիների ընթացքում, ի հարկէ, նա կը զգար եւ կը վերացնէր սիրողական ժամանակներից ժառանգած մանկի թերութիւնները, սակայն, ցաւոք սրտի, կրճատուեցին նրա կեանքի տարիները եւ նա հեռացաւ հայ թատրոնից, չաւարտելով իր արուեստի վերջին մենախօսութիւնը ...»:

Այսուհանդերձ, ինչպէս կը վկայէ ժամանակակից մամուլը, Լեւոն Երամեան մնաց Բաքուի «Հայ Տրամա»ի ճանչցուած, ժողովրդականութիւն վայելող դերասանը: Իր անունը Յովհաննէս Աբելեանի եւ դերասանուհի Ժասմէնի անուններէն անմիջապէս ետքը կու գար իբրեւ ամէնէն յայտնի դէմքը Բաքուի հայ թատերական շարժումին: Իր մահէն ետք ալ այդ թատրոնը կոչուեցաւ «Լեւոն Երամեան» թատրոն, ի յարգանս իր յիշատակին:

Լեւոն Երամեանի գլխաւոր դերերը եղած են՝ Սէյրան («Նամուս»), Դաթօ («Դաւաճանութիւն»), Թովմաս («Դատաստան»), Պէպօ (համանուն), Կարըլոս («Աւազակները»), Ֆերտինանտ («Սէր եւ Խարդաւանք»): Նեղնամով («Անմեղ մեղաւորները»), Պլատոն Կրեչէտ (համանուն), Թուխեան («Սպաննուած աղաւնի»), Գորոյեան («Հողմերի քաղաք»):

Այս վերջին դերը՝ Գորոյեան եղած է Լեւոն Երամեանի բեմական կարեւոր յաղթանակներէն մին, տրուած ըլլալով որ «Հողմերի քաղաք»ի հեղինակը իր հերոսին իբր նախատիպար ընտրած է Բաքու քաղաքի շատ սիրելի մէկ անձը, անուանի յեղափոխական Ստեփան Շահումեանը:

Լեւոն Երամեան վաղաժամ մահ մը ունեցաւ: 1938ին երբ դեռ չէր թեւակոխած յիսուն տարեկանը: Ծանօթ չեմ իր մահուան պարագաներուն, բայց կը խորհիմ թէ առիկա արդիւնքը եղաւ այն սպառիչ աշխատանքին զոր վաղամեռիկ արուեստագէտը տարաւ անդուլ եւ անդադար, ի փառս հայ թատրոնին:

Եւ յումպէտս չանցան իր ջանքերը եւ ժողովուրդը վարձահատոյց եղաւ իր յիշատակին հանդէպ, քանի որ այսօր կայ ու կը գործէ «Լեւոն Երամեան» թատրոնը:

Այս քանի մը տողերը թող մխիթարանքի խօսքեր ըլլան իր այրիին՝ տաղանդաւոր դերասանուհի սիրելի Աստղիկին համար, որ այսօր սգաւոր՝ կը շարունակէ ծառայել յոգնած մայրենի բեմին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ ՌՈՒՄԱՆԵՐԷՆ

« Հայ բանաստեղծութեան ծանօթանալը պէտք է պարտադիր ըլլայ իւրաքանչիւր կրթուած մարդու համար ...»

Վ. ԲՐԻՒՍՈՎ

Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան» քերթուածը տեսակ մը ներշնչարան եղած է բազմաթիւ գրագէտներու համար, ինչպէս, օրինակ, Մեծարենց, Սիամանթօ, Թումանեան, Իսահակեան, Վարուժան, Ինդրա, Տէրեան, Զարենց:

Միքայէլ Նալբանդեան Նարեկացիի գործը բնութագրած է իբրեւ «գործ արդար եւ անզուգական», իսկ բենկեանցի պատանին՝ «գրական հսկայ» անուանած է հեղինակը:

Եւ ահա վերջերս Պուքրէշի մէջ լոյս տեսնող ռումէն պարբերականներէն մէկուն մէջ հրատարակուեցաւ Նարեկացիի կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած ուսումնասիրութիւն մը եւ «Մատեան ողբերգութեան» երկէն որոշ հատուածներու թարգմանութիւնը՝ հեղինակութեամբ Վազգէն Ա.ի:

Հայ միջնադարեան գրականութեան ռումաներէն թարգմանութեան նուիրուած ամէնէն ծաւալուն հաւաքածոն լոյս տեսած է 1923ին Պուքրէշի մէջ, «Հայկական քնարերգութենէն» խորագրով (թարգմանիչներ՝ Միրչեայ Գէորգիու եւ Գր. Աւագեան, յառաջաբանը՝ Գր. Զալխուշեան): Հոն ներկայացուած էին նմոյշներ Ներսէս Շնորհալիէ, Յովհաննէս եւ Կոստանդին Երզնկայիներէ, Մկրտիչ Նաղաշէ, Գրիգոր Աղթամարցիէ, Նահապետ Քուչակէ, Երեմիա Քէօմիւրճեանէ, Նաղաշ Յովնաթանէ, Սայաթ-Նովայէ եւ ուրիշներէ:

Սակայն այդ հաւաքածոյէն դուրս մընացած էր Նարեկացին: Այս առումով ալ Վազգէն Ա.ի՝ Նարեկացիէն կատարած ռումաներէն թարգմանութիւնը կարեւոր բաց մը կը գոցէ, ռումանացի գրասէրին ներկայացնելով միջնադարու հայ հանճարեղ բանաստեղծը:

Գր. Նարեկացիի կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած յառաջաբանին մէջ հեղինակը կը ճշդէ Նարեկացիին տեղն ու արժէքը հայ գրականութեան պատմութեան մէջ: Այս առթիւ կը ներկայացնէ մեր պատմութիւնը՝ հինէն մինչեւ Նարեկացի: Ապա հետեւեալ ձեւով կը բնորոշէ անոր արժէքը, « Հայ բովանդակ բանաստեղծութեան մէջ ուղիներ բացած է եւ մէկն է հայ գրական լեզուն ստեղծողներէն», հուսկ ուրեմն կ'անդրադառնայ Նարեկացիի գրական ժառանգութեան եւ, մասնաւորապէս, անոր նշանաւոր «Մատեան ողբերգութեան» երկին:

Կ'եզրափակէ ուսումնասիրութիւնը հետեւեալ միտքով. «Իր արւինլուայ եւ ըղըկտուածսիրտով, սակայն թեւաւոր միտքով եւ լուսաւոր զգացումներով, Գրիգոր Նարեկացի իր աղօթքին մէջ հասաւ բանաստեղծական արուեստի բարձունքին»:

Նարեկացիի աշխարհաբար թարգմանութիւնն անգամ կապուած է լուրջ դըժուարութիւններու հետ: Առհասարակ դժուար եղած է Նարեկացիին յատուկ ներաշխարհին ահեղ պոռթկումները արդի լեզուին վերածելը՝ միեւնոյն ատեն հաւատարիմ մնալով անոր ոգիին եւ շունչին: Թարգմանողը պէտք է լաւապէս գիտնայ երկու լեզուներ՝ գրաբար եւ թարգմանուած լեզուն:

« Հատուածներ Գրիգոր Նարեկացիի ստեղծագործութիւններէն » խորագրին տակ Վազգէն Ա. թարգմանաբար ներկայացուցած է որոշ հատուածներ «Մատեան ողբերգութեան» երկէն: Այդ շարքին նաեւ ժողովրդականութիւն վայլող « Որդի Աստուծոյ...»ն եւ «Ընկալ քաղցրութեամբ ...»ը:

Վազգէն Ա.ի թարգմանութիւններուն մէջ կը զգացուի անոր հմտութիւնը ոչ միայն հայերէն, այլեւ ռումաներէն լեզուին մէջ: Արդարեւ, երբ ընթերցողը նարեկեան գրաբար բնագիրը կը համեմատէ ռումաներէն թարգմանութեան հետ, անվերապահ կերպով կը զգայ, թէ թարգմանիչը հարազատ մնացած է մեծ բանաստեղծին ոգիին եւ ոճին: Արդարեւ, Նարեկացիի պատկերաւոր լեզուն չէ վերածուած բառերու պարզ թարգմանութեան, այլ, ընդհակառակն, կը փայլի իր արուեստի շունչով եւ յուզարանութեամբ: Միեւնոյն ատեն կը համապատասխանէ միջնադարեան ռումանական գրական ոճին, միանգամայն տպաւորիչ է, երաժշտական եւ կշռութաւոր:

Կարելի է յուսալ, որ մօտ ատենէն ռումանացի գրասէրները առիթը կ'ունենան ծանօթանալու Նարեկացիի ամբողջ գործին:

Ս. ԲՈՒԼԱՆՃԵԱՆ

Ս. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԵՒՈՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Լիբանանահայ նկարիչ Լեւոն Ժամկոչեանի ցուցահանդէսին առթիւ, վենետիկ, իտալացի արուեստաբան Տոմենիքօ Քարա կը գրէ ի մէջ այլոց.

Լեւոն Ժամկոչեանի մտային եւ նկարչական յառաջընթացը իր ցայտուն դիմագիծը կը գտնէ ընդծովեայ յուզումնալից խոռոմներու փոխաբերութիւններուն մէջ:

... Ծովային այս տարրին մէջ առաւելութիւն կը ստանան հեռաւոր անորոշ ժամանակներէն թաղուած մնացորդներ գտնելու անհրաժեշտ ձգտումը իբրեւ վերստացում բուսական կեանքին հետ կապ ունեցող զգացումներու եւ երեւակայութեան:

... Երբեմն կը կարծուի, թէ Ժամկոչեան իր նիւթը ներկայացնելու համար կ'օգտագործէ խորունկ եւ աւելորդ փըրփուրներ, այլաբանութիւններ, մինչդեռ վերջաւորութեան յայտնի կը դառնայ ներքին աղնուական ինքնակենսագրութիւն մը՝ դրեթէ զգացական կատարելութեամբ խորհրդանշականին եւ խոկումին միջեւ:

Շատ հաւանօրէն Հայաստանը՝ լեցուն արեւելեան բոյրերով եւ Կովկասի առասպելներով, Սարոյեանի պէս, կ'օժանդակէ իրեն եւս ընկղմելու մտային խոկումներու մէջ:

Սակայն առնք մշակութային հարցեր են, որոնք կը վերաբերին երկար դարերու ընթացքին ցոյց տրուած սիրոյն՝ հանդէպ կորուսած հայրենիքին, եւ երեւան կու գան «Ընդծովեայ Ովասիս»ով:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երաժշտութիւնը՝ համամարդկային լեզուն է:

ԼՈՆԿՖԵԼԼՕ

×

Որեւէ ժամանակ, ազգերու բախտը կախում ունի քսանեւհինգ տարեկանէն վար իր երիտասարդներու գաղափարներէն:

ԿԷՕԹԷ

×

Երիտասարդները կրնան ինքզինքնին իմաստուն նկատել, ինչպէս որ գինովները իքզինքնին բաւական պայծառամիտ կը նկատեն:

ՉԵՍԹԸՐՖԻԼՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ ԾԱ.

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Դատական վիճաբանութեանց վերջ տալու ժամանակը եկած էր: Նախագահը ոտքի վրայ կանգնեցուց ամբաստանեալը եւ ըստ սովորութեան հարցուց անոր.

— Ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ս ինքզինքդ պաշտպանելու համար: Մարդը որ ոտքի վրայ կանգնած էր եւ ստակալի գլխարկ մը կը դարձնէր ձեռքին մէջ, կարծես թէ չլսեց:

Նախագահը կրկնեց նոյն հարցումը:

Այս անգամ մարդը լսեց: Կ'երեւայ թէ հասկցաւ: Արթնցող մարդու մը պէս շարժում մը ըրաւ, աչքերը բոլորտիքը ժուռ ածեց, բազմութեան, գինուորներուն, իր փաստաբանին, դատաւորներուն, ժողովին նայեցաւ, իր նստարանին առջեւ դրուած տախտակամածին եզրին վրայ դրաւ ահագին ձեռքը, անգամ մըն ալ նայեցաւ եւ ուղղակի ընդհանուր դատախազին նայելով յանկարծ սկսաւ խօսիլ: Կարծես ժայթքում մըն էր: Խօսքերը անյարմար, բարկանալի, յախուռն եւ խառնիխուռն կերպով կ'ելլէին բերնէն, եւ լսողը կը կարծէր թէ անոնք համայնապէս դուրս ելլելու համար կ'աճապարէին:

— Ահա ըսելիքս: Փարիզի մէջ, ըսեմ նաեւ, պարոն Պալուի քով սայլագործութիւն ըրած եմ: Տաժանելի արհեստ մըն է այս. սայլագործ մը բարեխիտ վարպետներու քով միշտ բացօթեայ տեղ, գաւիթներու մէջ, հիւղերու տակ կ'աշխատի. բնաւ փակ գործանոցի մէջ չաշխատիր, վասնզի ընդարձակ տեղ պէտք է:

Ձմեռը այնքան ցուրտ կ'ըլլայ, որ գործաւորները տաքնալու համար իրենց թեւերը մէկմէկու կը զարնեն, բայց վարպետները չեն թողուր. կ'ըսեն թէ ժամանակի կորուստ է ան:

Փողոցները սառով ծածկուած ժամանակ ձեռքով երկաթ բռնելը տաժանելի բան մըն է: Ասանկ աշխատող մարդ մը շատ շուտ կը ծերանայ: Ամէնէն երիտասարդը այս արհեստին մէջ ծեր կ'ըլլայ: Երբ քառասուն տարու կ'ըլլայ, ալ ոչինչ կը դառնայ:

Ես յիսուններեք տարու էի. շատ նեղութիններ կը կրէի՝ մանաւանդ բանւորներէն, որոնք չար մարդեր էին: Երբ մարդ երիտասարդութիւնը կը կորսնցնէ, այնինչը անպիտան մարդ, այսինչը՝ ապուշ ծերուկ կ'անուանէ զայն: Ալ օրը երեսուն սու կը վաստկէի կարելի եղածին չափ քիչ վարձք կը տրուէր ինծի: Վարպետները ծերութենէս շահ կը հանէին:

Ես այս վիճակին մէջ էի, աղջիկս ալ գետը լաթ կը լուար: Ան ալ քիչ բան կը վաստկէր: Աղէկ դէշ կ'ապրուէինք: Ան ալ տառապանք կը կրէր. անձրեւին, ձիւնին, բռնաշունչ հովին չնայելով ամբողջ օրը մինչեւ կէս մէջքը կծկուած տաշտին մէջ լաթ կը լուար. ձիւն ալ գալու ըլլար, սախպուած էր լուալ: Կան մարդիկ որոնք շատ ճերմակեղէն չունին եւ որոնք մինչեւ ուշ ատեն կը սպասեն. եթէ չլուալու ըլլար, ալ յաճախորդները կը կորսնցնէր: Տախտակները աղէկ կցուած չեն. ամէն տեղէ ջուր կը կաթի վրան: Միջազգեստները բոլորովին կը թրջուին, տակէն ալ վրայէն ալ: Ջուրը մինչեւ ոսկրին ծուծը կ'անցնի:

Աղջիկս Անֆան Րուժի լուացարանը աշխատեցաւ, ուր ջուրը ծորակներէ կու գայ: Տաշտի մէջ լուալու չի նմանիր այս: Պէտք է ծորակին առջեւ կենալով լուալ, եւ ետեւի կողմը դառնալով աւազանին մէջ նորէն թրջել լաթերը: Տեղը գոց տեղ մը ըլլալով, ցուրտը նուազ զգալի է, բայց եռացող ջուրի շոգի մը կայ որ սարսափելի է եւ մարդու աչքը կը կուրցնէ:

Իրիկուան ժամը եօթնին տուն կը դառնար աղջիկս եւ այնքան յոգնած կ'ըլլար որ շուտ մը կը պառկէր: Էրիկէն ծեծ կ'ուտէր: Վերջապէս մեռաւ: Շատ երջանիկ կեանք մը չանցուցինք: Պարկեշտ աղջիկ մըն էր ան. պարահանդէս չէր երթար, հանդարտ կը կենար: Կը յիշեմ որ բարեկենդանի վերջին օր մը ժամը ութին պառկեցաւ:

Ահաւասիկ վիճակս: Բայց ես ալ ի՛նչ աւանակ եմ որ հարցուցէք կ'ըսեմ: Փարիզ անդունդ մըն է. ո՞վ կը ճանչնայ Եղբայր Շանմաթիէօն: Բայց ըսի թէ Պ. Պալուի քով աշխատած եմ. հարցուցէք անոր: Հիմա չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզէք ինծմէ:

Մարդը լռեց, եւ ոտքի վրայ մնաց:

Շուտ շուտ, բարձր, հաստ, բիրտ եւ կերկերուն ձայնով եւ բարկալի վայրենական միամտութեամբ մը ըսած էր այս բաները:

Անգամ մը խօսքը ընդհատած էր բազմութեան մէջ մէկը բարեւելու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Կրօնիկ Տակլճեան եւ զաւակները՝ Սօնա, Սարգիս եւ Վաղարշ, Քրխեան եւ Ուրբաթեան ընտանիքները եւ ընտանեկան համայն պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին

ԿՐՕՆԻԿ ՏԱԿԼՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Մելինէ Կակոյեանի մահուան առթիւ Պ. Մարտիրոս Աղամեանէ եւ զաւակներէն 50 ֆր., կարիքաւորներու համար, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Որբ. Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Կ. Փափազեանէ եւ Տիկին Նազիկ Փափազեանէ (Գանատա) յիսունական ֆրանք ողբ. Տոքթ. Կիւլպէնկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

×

Որբ. Օգն. Մ. շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք Տիկին Պ. Սիրաքեանէ Պ. Հայկ Գալէնտէրի մահուան քառասունքին առթիւ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամապաններուն եւ Պ. Գ. Պագըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, կիրակի :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը, Բեմադրացին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին Թատերական ներկայացումը Կիրակի, Մարտ 24ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստէ տօնակատարելու Վասպուրականի Ցաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը : Մեծ պատրաստութեամբ : 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 28ին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ — ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ

9 Մարտ — Թատերական ներկայացում

Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux

×

10 Մարտ — Պարահանդէս

Salle des Ambassadeurs

×

7 Ապրիլ. — Երաժշտական երեկոյթ

Salle Pleyel

ԼԻՈՆ

17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ

Bourse du travail

×

23 Մարտ — Թատերական ներկայացում

Mairie du 6ème

×

30 Մարտ — Պարահանդէս

Aéroport de Bron

ՄԱՐՍԷՅԼ

3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ

Opéra de Marseille

Կը մասնակցին.— ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱ[S] երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱ[...] ՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈ[Ս]ԵԱՆ (դաշնակ) :

Orchestre des Concerts Classiques

Direction. — POL MULE :

Concerto pour Piano (Aram Katchatrian)

Concerto pour Piano No 3 (*Beethoven*)

6 Մարտ — Թատերական ներկայացում

Théâtre du Gymnase

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Թատերա[...] խումբին կողմէ.— Արցունքի հովիտ (Ա. Լեւոն Ահարոնեան) :

23 Մարտ — Պարահանդէս

Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Հինգշաբթի, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին : Ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ :

Այսօր Տօնն է նաեւ անուանակոչութեան Վազգէնի Առաջնոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց :

Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից Հայկական բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Ս. պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս :

25 Փետրուար. Կիրակի.— ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ : Սկիզբ Մեծ Պահոց : Այս կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ գոց պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

29 Փետրուար, Հինգշաբթի. — Այսօրուընէ սկսեալ ամէն Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն, ամբողջ Մեծ Պահոց ընթացքին : Միւս օրերն են Մարտի 7, 14, 21, 28 եւ Ապրիլ 4 :

× Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Մարտ 3ին, 10ին, 17ին, 24ին եւ 31ին յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն : Այս օրերուն ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Փալէ տ'իվէրի

սրահներուն մէջ, Փետրուար 25ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ ԺԱՔ ԹԱԹՈՒՆ

երգ Ալիս Ալթունեան

ԽՆՋՈՅՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ :

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 – 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Զուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական ժին, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խմբոյթին :

Ճաշագին 10 ֆրանք :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Առնուվիլլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի ժամը 10.30ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Սրբոց Վարդանանց տօնի առթիւ : Երգեցողութիւնք կը կատարուին դպրոցի աշակերտութեան կողմէ : Կը կատարուի նաեւ հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առթիւ : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ (22 Փետրուար) Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վարդանանց Տօնի առիթով, պատշաճ ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որուն վերջաւորութեան, դպրոցական փոքրիկներու հաղորդութիւն պիտի տրուի :

Այս առթիւ, հաւատացեալ ժողովուրդն ալ փափաքողները կրնան մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան :

Արարարողութեան աւարտումէն ետք, փոքրիկներու կողմէ, պիտի ըլլան, խմբերգ եւ արտասանութիւն, նուիրուած Քաջն Վարդանի եւ իրեն հետ նահատակուող հայ ուխտապահ հերոսներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւնը, կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց տօնը : Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, որ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին առթիւ :

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատարուին Հայրապետական մաղթանք՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով : Իսկ յետ պատարագի՝ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն համօրէն ննջեցելոցն մերոց :

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, Հայրապետական մաղթանք 11.20, հոգեհանգիստ 12 :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը տօնէ Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը Ռիւ Ժէի Սէն Լո[...] սրահը (25 Փետրուար), Կիրակի կէսօր[է] ետք ժամը 3ին, ընկերահամակրակ[ան] խնջոյքով, գեղարուեստական բաժ[ին] տեղւոյս երիտասարդներու եւ Կապ. Խա[-]չի աշակերտներու կողմէ, կը հրաւիր[-]ուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները :

Ձօխ պիւֆէ :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա[-]րանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս Կիրակ[ի] կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, Հայ Ազգ. Տ[ան] սրահը :

Գեղարուեստական յայտագիր :

Պիւֆէ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ[ն] ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիր[է] Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), [...] վորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլ[-]լայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում[-]բի ժողովը Ուրբաթ (Փետրուար 23) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րի[ւ] Պլէօ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր[-]ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի (2[2] Փետրուար), ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահութիւն : Կա[-]րեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր[-]եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րընա[-]ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամ[ը] 20.30ին դպրոցին սրահը : Ներկայ կ'ըլլա[յ] Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկեր[-]ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի[-]տէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (2[5] Փետրուար) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, [...] Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկա[-]յութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 23 FEVRIER 1968
Le Numéro 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11144
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.144

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՃԱՆԿԱՐ ԵՐԿԻՐ ՄԸ

Ֆրանսական մամուլն ու ձայնասփիւռը քանի մը օրէ ի վեր կը խօսին Խրուաթներու եւ անոնց յեղափոխական Ուսթաշի կազմակերպութեան մասին : Պատճառը անցեալ Կիրակի իրիկուն Փարիզի Եուկոսլաւ դեսպանատան կից ակումբին մէջ պայթած ռումբն է, որուն հետեւանքով մէկ մեռեալ եւ քսան վիրաւոր կային, բոլորն ալ Եուկոսլաւ :

Այս եղեռնափորձին հեղինակը կամ հեղինակները չգտնուեցան : Սակայն ոստիկանութիւնը կը կասկածի Ուսթաշիներու վրայ, որոնք Եւրոպայի զանազան երկիրներուն, մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ ունին իրենց գաղտնի կազմակերպութիւնները :

Ուսթաշիներու մասին շատ խօսուեցաւ 1934 Հոկտեմբերին, երբ Եուկոսլաւիոյ Թագաւոր Աղեքսանդր հազիւ ոտք կոխած ֆրանսական հողը, Մարսէյլոյ մէջ մահափորձի ենթարկուեցաւ կազմակերպութեան երիտասարդ մէկ անդամին կողմէ : Եղեռնափորձին զոհ գնաց նաեւ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Լուի Պարթու, որ կառքին մէջ Թագաւորի կողքին էր նստած :

Ուսթաշիներու պետն էր Անթէ Փավելիչ, որ սերտ կապեր հաստատած էր Հիթլէրի եւ Մուսոլինի հետ : Եւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմին, երբ Գերմանները գրաւեցին Եուկոսլաւիան, անկախութիւն շնորհեցին Խրուաթիոյ : Անթէ Փավելիչ հասաւ իր փառքի գագաթնակէտին : Սակայն երկար պիտի չտեւէր խրուաթ ազգայնականներու ուրախութիւնը :

Դաշնակիցներու յաղթանակը վերջ տըւաւ նացիներու եւ ֆաշիստներու սխրագործութեանց : Անոնց պաշտպանեալները փախուստի ճամբան բռնեցին : Փավելիչ ալ ապաստանեցաւ Սպանիա, ուր եւ մեռաւ անփառունակ, շուրջ տասը տարի առաջ :

Խրուաթները տարագրութեան մէջ ունին ուրիշ ազգայնական կազմակերպութիւններ ալ, որոնցմէ մէկուն պետը՝ Պրանքօ Եէլիչ՝ Պերլինի մէջ յայտարարած է թէ իրենք օտար հողի վրայ ո՛չ մէկ եղեռնափորձ կատարելու ծրագիր ունին :

Ամէն պարագայի վստահութեամբ կրնանք արձանագրել, որ Հայկական Հարցէն զատ բազմաթիւ ուրիշ անլոյծ հարցեր կան աշխարհի երեսին :

Խրուաթներու հարցը մէկն է անոնցմէ :

Հին դարերուն Խրուաթիան մաս կը կազմէր հռոմէական կայսրութեան : Խրուաթները այդ հողամասին վրայ հաստատուեցան վեցերորդ դարուն : Ժ. դարուն Տոմիսլաւ տիրեց ամբողջ երկրին եւ հիմը դրաւ արքայական հարստութեան մը, 925ին դառնալով Թագաւոր Խրուաթիոյ : Դաշինք կնքեց Բիւզանդիոնի հետ ընդդէմ Պուլկարներուն եւ իր սահմանները ընդարձակեց Դրավայէն մինչեւ Ադրիական ծով :

Անկախ Խրուաթիոյ վերջին Թագաւորը սպաննուեցաւ 1097ին Հունգարիոյ դէմ պատերազմի ընթացքին : Հունգարիոյ Թագաւորը Քալման 1102ին բարձրացաւ Խրուաթիոյ գահը : Այնուհետեւ ամբողջ ութ հարիւր տարի օտարի տիրապետութեան տակ պիտի մնար երկիրը : Պահ մը Վենետիկցիները պիտի տիրանային Տալմաթիոյ մեծագոյն մասին : 1526ին օսմանեան կայսրութիւնն ու Հունգարացիք իրարու միջեւ պիտի բաժնէին զայն :

1669ին Կարլովիցի դաշնագիրը Թուրքերու ձեռքէն ազատեց Խրուաթիան : Նափոլէոն 1805ին խրուաթեւսլովենեան հողերը միացնելով կազմեց Իլլիրեան նահանգները : 1822ին Խրուաթիա վերստին գտաւ իր նախկին սահմանները եւ Հունգարիոյ հետ իր կապերը վերահաստատուեցան, որոշ ինքնավար վարչաձեւով :

Առաջին աշխարհամարտի վախճանին, աւստրօ-հունգար կայսրութեան քայքայումէն ետք, 1918 Հոկտեմբեր 29-ին Խրուաթ խորհրդարանը երկրին անկախութիւնը հռչակեց եւ միացաւ նորակազմ սերպ - խրուաթ - սլովէն թագաւորութեան, որուն մէջ տիրապետող դերը կը ստանձնէր Սերպիա :

Այս եռացեղեան թագաւորութիւնը 1931 Սեպտեմբերին կ'առնէր Եուկոսլաւիա անունը, զոր կը պահէ մինչեւ այսօր :

Աւստրօ-հունգար կայսրութիւնը խճանկար պետութիւն մըն էր օսմանեան կայսրութեան պէս : Իր մականին տակ միացած էին բազմաթիւ ազգեր, որոնք նոյն լեզուն չէին խօսեր եւ նոյն կրօնքը չունէին :

Եուկոսլաւիա իբրեւ ժառանգորդներէն մէկը հապսպուրկեան կայսրութեան, իր կարգին դարձած է խճանկար երկիր մը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՅՑԵՐԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՎԻԷԹՆԱՄԻ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

Ամէն կողմ, մահ եւ արիւն երկրի մը մէջ որ դժոխք դարձած է : Ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին, Մառինեները, ինչպէս կը նկարագրէ Տօվէլ, կ'իյնան իրարու ետեւէ, մինչ բոլոր երիտասարդները Վիէթքոնկի շարքերը մըտած են :

Մինչ հոն արիւն կը թափի ու Վիէթքոնկ նոր եւ անմիջական յարձակում մը կը յայտարարէ թռուցիկներ, Փարիզի մէջ ալ մեծաքանակ ոստիկանական ուժեր պաշարած էին Քոնքորտի հրապարակը, Զորեքշաբթի իրիկուն, պաշտպանելու համար ամերիկեան դեսպանատունը : Արդարեւ Լատինական Թաղը հաւաքուած էին աւելի քան ութ հազար հոգի բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ : Հիւսիսային Վիէթնամի եւ Վիէթքոնկի զոյգ դրօշները կը ծածանէին Սորպոնի վրայ, քիչ ետք վար առնըւած, կրկին կը բարձրացուէին : Կրակի մը տրուէր Ճոնսընի պատկերին վրայ շինուած մանեքէն մը : Առժամապէս կը փոխուէին փողոցներու եւ վարժարաններու անունները այսպէս Պուլ. Սէն Միշէլը կը դառնար՝ «Հերոսական Վիէթնամի պողոտայ», Սէն Լուի լիսէն՝ «Նկույէն - Վան - Թրօյ» (անունն է Ազգ. ճակատի մէկ ռազմիկին որ հրապարակաւ գնդակահարուեցաւ Սայկոն, հարաւային Վիէթնամի բանակին կողմէ) : Իրիկունն ալ Սիրք տ'Հիվէրի մէջ երեք հազար հոգի ներկայ կ'ըլլային հանրաժողովի մը, կազմակերպուած Վիէթնամի պատերազմին դէմ բողոքելու համար :

× Պերլինի մէջ 150 հազար հոգի ցոյց մը կ'ընէին առջի օրուան հակամերիկեան ցոյցին հակազդելու համար, այս անգամ հակահամայնավար նշանախօսքերով :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՐՔԱՎԱՐԻ ՆԻՍՏԵՐ ԹՈՒՐՔ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Փետրուար 18 թուականով :—

Պիւտճէի վիճաբանութիւնները երէկ ալ շարունակուեցան Ազգ. Ժողովին մէջ, բայց նորէն կռիւ ծագեցաւ եւ ծեծկռտուքը դժուար զսպուեցաւ Ափականներու եւ Հալքեաններու միջեւ : Մանաւանդ գիշերային նիստին ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէր, եւ կիրքերը բոլորովին բորբոքեցան, երբ Ափականները բանաձեւ մը տուին Ազգ. Ժողովին, վիճաբանութիւնները բաւ համարելով : Թիփական Ջէթին Ալթան հեգնական շեշտով մը ըսաւ— Մեծամասնութիւն ունիք, բայց ծանրութիւն չունիք :

Այս խօսքը ամբողջովին ելեկտրականացուց մթնոլորտը, Հալքեաններէն ոմանք ձայնակցեցան Ջէթին Ալթանի, եւ Ափականներու բազմութիւն մը բեմին առջեւ հաւաքուելով խոյացաւ Հալքեաններու վրայ : Կռիւ եւ ծեծկռտուք, հայհոյանք եւ նախատինք իրարու խառնուեցան, երկու հակառակորդ կողմերը կոկորդ կոկորդի եկած էին : Հալքեան երեսփոխան Նազմի Օկուզ եւ Ափական երեսփոխան Քօմէր Էքին իրարու օձիքին կառչած էին եւ զիրար կը նախատէին : Օկուզ բռունցք մը զարկաւ Էքէնի որ փոխադարձել ուզեց, բայց երեսփոխաններ եւ նախարարներ իրենց միջեւ մտան եւ կռուարարները բաժնեցին : Այդ պահուն, Ափական երեսփոխան Մէհմէտ Աթէշօղլու կ'ըսէր Օկուզի. — Պիտի սպաննեմ քեզ : Եւ դառնալով Հալքեան խմբակին, կ'աւելցնէր .— Ձեզի Ինէօնիւն ալ չի կրնար փրկել, Ինէօնիւն ինքզինքն ալ չի կրնար փրկել :

Ուրիշ Ափական երեսփոխան մըն ալ Իհսան Աթաէօվ, պոռաց. — Ջէթին Ալթան բացաւ բերանը, բայց բռունցքը տեսնելուն պէս կծիկը դրաւ :

Երբ կիրքերը հանդարտեցան, Պիւտճէի վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն :

ՄԱՐԴԸ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱԼ ԿԸ ՄՏԱԾԷ...

ՊՈԼՍՈՅ ԿԱՐԳԱԹՈՂԸ ՊԻՏԻ ՊԱՅՔԱՐԻ ... ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Թուրք թերթերուն բերնի ծամոց եղած է կարգաթող Էմիրզեանի պատմութիւնը : Հիւրիէթ, Ագշամ եւ ուրիշներ իրարու հետ կը մրցին նկարներ ու սիրային նկարագրութիւններ հրատարակելով : Մենք տեղ պիտի չտանք այդ խայտառակութիւններուն : Արդէն ցարդ եղածներն ալ շատ շատ էին, մանաւանդ այն խնդրանքները զորս ըրին Պոլսոյ աշխարհական թէ հոգեւորական անձնաւորութիւնները ետ բերելու համար Խոսրով եպիսկոպոսը, կարծես ձեռքէ չփախցնելիք ապրանք էր : Յիշենք միայն թէ մարդը անձնասէր չըլլալով իր կրօնակիցներուն մասին ալ կը մտածէ եւ որոշած է պայքարիլ կուսակրօնութեան դէմ : Այս առընչութեամբ հետեւեալ տեղեկութիւններ կ'առնենք Մարմարայէն :

ԷՄԻՐՁԷԵԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋՈՒԻ

«Ագշամ» եւս այսօր կը զբաղի Էմիրզեանի խնդրով, եւ կ'ըսէ թէ ան հոգեւորականութենէ հրաժարած է եւ կը կենակցի Անահիտ Էրթաշըրըան անուն սիրուհիին հետ :

«Ագշամ» տեսակցութիւն մը ունեցած է Անդրանիկ Էմիրզեանի եղբօր հետ, որ ըսած է.— Ան սքեմը թողուց այլեւս, պիտի ամուսնանայ, կը փափաքի որ զինք հանգիստ ձգեն : Որոշած է պայքարիլ կուսակրօնութեան դէմ, եւ պիտի աշխատի որ այս սխալ օրէնքը բարեփոխուի եւ գոնէ իր յաջորդները հանգիստ ընեն :

«Ագշամ» կ'աւելցնէ թէ Հայոց կրօնական կանոններուն համաձայն քահանաներու համար ամուսնութիւնը պարտաւորիչ է, իսկ վարդապետ եւ եպիսկոպոսներ պարտաւոր են կուսակրօն մնալ, ինչ որ ծանր անիրաւութիւն մըն է, եւ խնդիրը յանգած է մինչեւ Կաթողիկոսին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանատան դէմ մահափորձ մը եղած է առջի օր : Վնասները մեծ չեն, բայց «Թաս» գործակալութեան համար վրդովութիւն մըն է ամերիկեան իշխանութեանց մեղսակցութեամբ :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ բանակը «պատրաստ է հարուածելու ոեւէ մէկը որ թագաւորին վրայ յարձակի» : Միւս կողմէ 70 հազար գաղթականներ հեռացած են Յորդանան գետի շրջանէն, իսրայէլեան ռմբակոծութիւններուն իբրեւ հետեւանք : Ողբերգական վիճակ մը ըստեղծուած է մանաւանդ որովհետեւ հեղեղանման անձրեւները կը տեղան ամբողջ Միջին Արեւելքի վրայ օրերէ ի վեր :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ արտաքսուած է Պի Պի Սի եւ Օպզերվըրի անգլիացի թղթակիցը : Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ .— «Յոյն իշխանութիւնները կը խորհին թէ Պ. Ֆայնըր թղթակցութիւններ կ'ընէր, զուրկ առարկայութենէնէ» :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը Թեհրան պիտի երթայ պաշտօնական այցելութեան Մարտին եւ Շահին հետ բացումը կատարէ Սպահանի երկաթի գործատան, որ շինուեցաւ խորհրդային աջակցութեան շնորհիւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը պատուոյ լեգէոնի ասպետ նշանակեց Ժան - Քլօտ Քիլլի, Մարիէլ Կուաշէլը եւ Անի Ֆամոզը, արժանիքի ազգ. կարգ ալ շընորհեց Իզապէլ Միռի, Կրընոպլի Ովիմպիականներուն առեն իրենց տարած յաղթանակներուն համար դահուկի մրցումներուն :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը՝ Փիրսըն պիտի չհրաժարի, բայց որոշեց վստահութեան քուէ ուզել :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ քանի մը օրէն կը բացուի համայնավար կուսակցութեանց խորհրդակցական ժողովը : Գլխաւոր նիւթերն են՝ Չինաստանի ազգայնամոլութիւնը եւ աշխարհակալութեան անմարդկային երեւոյթը : Ցարդ մասնակցիլ ընդունած են 70 կուսակցութիւններ :

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ տագնապը սուր բնոյթ ունի : Երկրին ամէնէն կարեւոր կուսակցութիւնը՝ ընկերային - քրիստոնեայ «պայթած» է : Այլ խօսքով տարակարծութիւնը խոր է Ֆլաման եւ Ֆրանսախօս հոսանքներուն միջեւ : Ֆրանսախօս թեւին նիստէն ետք, նախագահը յայտարարած է թէ Ուալօն ընկերային - քրիստոնեաները առանձին պիտի ներկայանան ընտրութեանց :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երկրաշարժին հաշուեկշիռն է՝ քսան մեռեալ եւ 15 վիրաւոր : Կացութիւնը ծանր է որովհետեւ նոր ցնցումներու վախ կայ :

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ռումանիոյ մէջ տպագրուած հայ գիրքին հանդիպելու համար պէտք է երթալ անցեալ դարու քառասունական թուականներուն, ճիշդ այն տարիներուն երբ Մոլտավիոյ Հայերը ազգային եւ մշակութային վերածնունդի մը փորձերը կ'ընէին, շարժում մը, որ 1840ին սկսած, նպատակ ունէր բարեկարգութիւն մտցնել Մոլտավիոյ հայ համայնքներու կեանքէն ներս, քաղաքական եւ քաղաքացիական իրաւունքներ ապահովել հայ տարրին եւ դպրոցներու ցանցով մը օժտել Մոլտավիոյ հայ համայնքները :

Մոլտավիոյ Հայերը վերելքի իրենց այս փորձերուն մէջ թանկագին աջակից մը ունեցան : Այդ աջակիցը, ինչպէս յայտնի է, Կէորկէ Ասաքին էր, Մոլտավիոյ մշակութային վերածնունդին մեծ ռահվիրան : Չենք կրնար մոռացութեան տալ աջակցութիւնը, զոր ան չխնայեց Մոլտավիոյ Հայութեան, շնորհիւ բացառիկ դիրքին, զոր կը վայելէր Իշխանապետութեան մէջ: Արդարեւ առաւելապէս իր ջանքերով էր որ Մոլտավիոյ Հայերը տիրացան իրենց ազգային կանոնադրութեան եւ յաջողեցան իրենց կրթական յարկերն ստեղծել՝ իշխանութեանց հսկողութեանն ու պաշտպանութեանը տակ :

Մոլտավիոյ Հայերը Ասաքիի աջակցութիւնը վայելեցին նաեւ ծաղկեցնելու համար իրենց ստեղծած վարժարանները, ինչպէս նաեւ իրենց փորձերը դասագիրքերով օժտելու համար զանոնք :

Անոր աջակցութեամբ էր դարձեալ, որ անոնք Եաշի մէջ 1847ին պիտի ստեղծէին առաջին հայ տպարանը :

Մեր ձեռքն հասած է կոչը, զոր հայ եւ ռումէն լեզուներով 1847 Յունուարին տարածեցին Մոլտավիոյ Հայերը՝ յայտարարելու համար հայ տպարանի մը հիմնադրութիւնը Եաշի մէջ : Այդ կոչը կ'ըսէր․

« Գիտելի է որ Հայոց ազգը բռնակալութիւններէ խալըսելու համար հին ժամանակները օտարանալով հայրենեաց երկրէն, գտաւ Մոլտավիոյ մէջը նոր հայրենիք մը, ժողովրդեան կողմանէ եղբայրական սիրով ընդունելութիւն մը եւ իշխաններուն ալ հոգատար պաշտպանութիւնը, վասնզի իր հեզ բնաւորութիւնը եւ վաճառականութեան ու արհեստներու ունեցած ջանքը հասցուց զինքը այս երկրին ժողովրդեանը մէկ օգտակար մասը ըլլալու » :

Կոչը կը մատնանշէր յետոյ, թէ Հայերը կրթական օճախներ ստեղծեցին, ինչպէս ուրիշ վայրերու (Վենետիկ, Վիէննա, Փատուա, Փարիզ, Մոսկուա, Իզմիր, Պոլիս), նոյնպէս Մոլտավիոյ զանազան քաղաքներու մէջ «Եաշ, Պոթոշան, Ռոման, Փոքշան, Օքնա) եւ կը շարունակէր ․

« Հայերէն ուսումնական գրքերը ուրիշ երկիրներէն բերելու եղած դժուարութիւններուն նայելով, որոնք չեն կրնար ալ ամենայն մասամբ յարմար ըլլալու այս կողմերուն համար, հարկաւոր եղած գրքերուն, ազգին գլխաւորներուն եւ լուսաւորութիւն փափաքողներուն բարեհաճութիւնը ուզեց հայերէն գրերով տպարանի մը հաստատութիւնն ալ, որ եւ բարձր հրամանաւ ծանուցեալ յարգի տէրութեան քարտուղարութիւնը 171 համարով յայտարարութեանը մէջ հաստատուեցաւ Եաշ քաղաքը՝ « Ինսթիթութուլ Ալպինէյ» անուանուած տպարանին մէջը :

« Այս նոր հաստատութեան այսպէս կարգի դրուիլը կը յայտնուի ամէն հայկական գրականութեան եռեւէ ըլլողներուն, որպէսզի կարենան անոր շահը վայելելու, որն որ տէրութեան մօտ ակնածութեանը տակ ըլլալով ազգիս թէ բարոյական ու նիւթական օգուտներ եւ թէ կրթեալ ժողովրդոց առջեւը պարծանք կը բերէ » :

Ակնարկուած տպարանը, որ «Արամեան» անունը պիտի կրէր, իրականին մէջ մէկ բաժանմունքն էր Կէորկէ Ասաքիի համբաւաւոր «Ինսթիթութուլ Ալպինէ»ի, այսինքն, ինչպէս կոչը կ'ըսէր ծանօթութեան մը մէջ, « Հաստատութիւն Մեղուի», « Իբր թէ գործաւէր մեղուն պէսպէս անուշահոտ ծաղիկներէ ժողվեալ հիւթէն բաղկացած մեղրը հոս կը բերէ ու ասկէ աղէն անդին կը տարածուի․ այս նմանաբանութեան մեկնութիւնը ամէն ուշիմ ընթերցողը դիւրաւ կրնայ իմանալ » :

Արդ, այս տպարանին մէջ էր որ լոյս պիտի տեսնէր շուտով 32 էջերէ բաղկացած գրքոյկ մը հետեւեալ տիտղոսաթերթով․ « Բանալի ընթերցանութեան Մեսրոպեան տառից որ է այբբենարան եւ հեգերէն Հայկեան լեզուի · տիպ առաջին, Եաշ յամի Տեառն 1847» :

Գրքոյկին կցուած էր հայ այբուբենը պարունակող առանձին թուղթ մը: Այդ մասին հետեւեալ բացատրութիւնը կու տար գրքոյկը ․

« Շատ գիտուածներէն փորձը տեսնուեցաւ որ տղան գրերը դեռ չի ճանչցած՝ Քերականին եւ հեգերէնին մէկ քանի թերթը եւ կամ կէսը կը պատռէ, այնպէս որ ծնողքը կը ստիպուին մէկ, երկու եւ կամ աւելի ալ Քերականի սակ վճարելու՝ մինչեւ որ տղան գիրերը ճանչնայ : Ուստի այս գրքոյկիս քովը հաստ մագաղաթի կպած զատ թերթի մը վրայ միայն Այբուբենքը թէ բոլորագիր եւ թէ երկաթագիր տպուեցաւ, որպէսզի տղան առաջ անոր վրայ գրերը աղէկ սորվելէն ու ճանչնալէն վերջը՝ սկսի այս գրքոյկիս մէջը ընթերցանութեան ուրիշ պիտանացու կարգը եւ կանոնը սորվելու » :

Գրքոյկին մէջ տեղ գտած էին նաեւ զանազան գիտելիքներու կարգին, ինչ ինչ ծանօթութիւններ հայ ժողովուրդի անցեալին մասին :

« Ջանացինք որ, կ'ըսէր գրքոյկը իր յառաջաբանին մէջ, տղան կարդալու սկսածին պէս սորվի ու հասկնայ իրեն ինչպիսի ազգի, ինչ երկրի եւ որ աւազանին որդին եղածը, որպէսզի չըլլայ թէ անխելք ազգատեաց մարդիկներուն օրինակին հետեւելով՝ ամօթ սեպէ իրեն ինչ ազգէ եղածը օտար ազգաց առջեւը համարձակ խոստովանելու » :

Այբբենարան – հեգերէնին հեղինակը չէ մատնանշուած որեւէ տեղ : Պատճառներ ունինք ենթադրելու, թէ զայն յօրինողը Խաչիկ Գարագաշն եղած է, որ այդ օրերուն Մոլտավիոյ հայ դպրոցներուն տեսչութիւնը կը վարէր եւ մէկն էր Մոլտավիոյ Հայութեան վերելքին լծուած հայ մտաւորականներէն աւելի ճիշդ ամէնէն կարկառունն անոնց : Գրքոյկին լեզուն այն օրերու գործելու սկսող արեւմտահայ աշխարհաբարն է :

Աւելցնենք, որ այս տպարանին մէջ պիտի տպուէր քանի մը տարի ետք, այն է 1850ին, ուրիշ գիրք մը, բաղկացած 172 էջերէ, հետեւեալ տիտղոսաթերթով․ « Աղօթագիրք հոգեշահ խնդրուածոց առ Աստուած ի պէտս Քրիստոսէր ժողովրդեան Արամեան ցեղիս․ Եաշ յամի Տեառն 1850․ տպագրեալ Արամեան տպարանի» : Ինչպէս կ'ըսուէր գրքին յառաջաբանին մէջ՝ ան լոյս կը տեսնէր Կարապետ Խաչիկեանի ծախքով, եւ կոչ կ'ըլլար հայ ունեւորներու՝ ուրիշ գիրքերու մեկենասութիւնն ստանձնել :

Ասաքիի տպարանին հայկական բաժինը հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ քանի տարի միայն տեւած, այն է 1868ին : Պէտք է անցնէր եւս քանի տարի որպէսզի տպագրութեան ալիքը այս ափերը նետէր հայ տպագրութեան ուրիշ մէկ վաստակաւորը, Ղեւոնդ Փափազեան քհնյ․, այն որ Յակոբ Պարոնեանի գործակիցն ու առաջին հրատարակիչն էր եղեր Խորհնէի մէջ, յետոյ տպարան բացած եւ թերթ հրատարակած էր Նեղոսի ափերուն վրայ, 1889ին փոխադրուելու համար Կալաց եւ հոն եւս տպարան հիմնելու եւ հրատարակութիւններ ընելու համար ամբողջ տասնամեակ մը :

Յ․ Ճ․ ՍԻՐՈՒՆԻ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ճակատամարտները կը շահին միայն անոնք՝ որ կը հաւատան յաղթանակին :

ՀԻՆՔԻՆՍԸՆ

×

Աղքատ ու ծոյլ մարդը չի կրնար պատուաւոր ըլլալ :

Ա․ ՓՈՒԱՆՍԵԼՕ

×

Մարդ որքան անխրաւ ըլլայ, այնքան աւելի ջղային եւ խիստ կ'ըլլայ :

ԷՏ․ ԷՐԻՕ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Ուիլսըն իշխանութեան հասնելով կը ծրագրէր՝ աւելցնել մասնագէտներու թիւը, աշխատիլ որ Անգլիա մնան, փոխանակ Ամերիկա մեկնելու : Կազմակերպել անգլիական ճարտարարուեստը ազգային եկամուտը աւելցնելու համար : 1970ին պատրաստ պիտի ըլլար տասը միլիոն աշխատաւորի տեղ, բայց անհրաժեշտ է դարձեալ դրամագլուխ, մէկ ճարտարարուեստէն միւսը կը փոխուի աշխատաւորի եւ դրամագլուխի համեմատութիւնը : Հսկայական գումարներ պէտք են գիտուններ հասցնելու, որակեալ բանուորներ պատրաստելու համար : Տնտեսագէտ Լիզլս տարիներ առաջ կը գրէր․ «Եթէ փոքրիկ անգլիական կղզին կրնայ ապրեցնել քառասունեօթը միլիոն բնակիչ, երկրի մը մէջ, ուր կարող էին ապրելու Եղիսաբէթի օրով միայն հինգ միլիոն հոգի, այդ չի պարտիր իր աշխատաւորներուն, այլ գիտուններուն եւ մասնագէտներուն » :

Նախորդ պատերազմէն ետք Անգլիոյ Ելեւմտական նախարարութիւնը յաջողեցաւ սթերլինի արժէքը բարձրացնել : 1931ին ունեցաւ առաջին անկումը, երկրորդ անկումն ունեցաւ Երկրորդ պատերազմէն ետք 1949 թուին, բայց քանի մը ամիսէն գտաւ հաւասարակշռութիւնը : Անցեալ տարուան տկարութիւնը հետեւանք է ներքին եւ արտաքին պատճառներու : Ծայրագոյն Արեւելքի պատերազմը, ռազմական ծախսերը, Ֆրանսայի ընդդիմութիւնը : Պատերազմը հսկայական ծախսերու պէտք ունի, Ամերիկայի վճարումներու կշիռը կորսուած է հաւասարակշռութիւնը : Ամերիկա կ'ընդդիմանայ ոսկիի արժէքին բարձրացման, ուրկէ պիտի շահին ոսկի մթերք ունեցողները : Առաջարկը կուգայ Ֆրանսացի մասնագէտ Թիւէֆէն եւ ելմտական նախարար Միշէլէն :

1931ին սթերլինի անկումին հետեւեցաւ տոլարի անկումը, այդ ատեն աշխարհի պայմանները տարբեր էին : Տնտեսագէտ մը կը տարակուսի, որ սթերլինը կրնայ գտնել իր նախկին արժէքը՝ եթէ անգլիա մտնէ Հասարակաց Շուկային մէջ : Անգլիացին պարտաւոր է անխուսափելիօրէն փոխել կենցաղի մակարդակը, աւելի աշխատիլ եւ աւելի խնայող ըլլալ : Աշխատանքի տեւողութիւնը նուազեցաւ, օրավարձքերը յաւելումները կրեցին : Անգլիացի տնտեսագէտ մը կը գրէր պատերազմէն ետք․ « Առանց իր ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին Անգլիա դատապարտուած է սնանկանալու : Թոշակները բարձր են, անկարելի է մրցել օ-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Պաշտօնեաները որոնք չէին ճանչնար իրենց հետ այսպէս խիստ կերպով խօսող անձը, տեղի չտուին եւ իրենցմէ մին որ գլխաւորը ըլլալ կը թուէր, չոր ձայնով մը պատասխանեց․

— Էֆէնտի, մենք մեր պարտականութիւնը կը կատարենք եւ պէտք է որ անցագիրը նայինք:

— Գիտէ՞ք որու հետ կը խօսիք, գոչեց պալատականը, Վեհ․ Սուլթանին քարտուղար Իզզէթ փաշան եմ ես․․․

Այս խօսքերը շանթի պէս ինկան երկու պաշտօնեաներու գլխին, որոնք ափ ի բերան մնացած, չէին կրնար նոյնիսկ ներողութիւն խնդրելու համար բառ մը գտնել եւ գետնամած խոնարհութիւններով կը զոհանային:

Մաք Լայն այս տեսարանը կը դիտէր տեսակ մը զուարճութեամբ:

— Կարծեմ անցագիր կը պահանջեն, ըսաւ փաշային, արդէն գրպանս է եւ կրնանք ցոյց տալ:

— Զէ՛, հարկ չկայ, քանի որ ինծի հետ էք, իրաւունք չունին ձեր անցագիրը նայելու:

— Բայց միթէ ըստ երկրին ոստիկանական օրէնքներուն՝ պարտաւոր չե՞ն ամէն հասնող ճամբորդներուն անցագիրը քննելու:

— Այո՛․․․ բայց երբ ինծի պէս պալատական մը կը ներկայանայ, այդ ուղեւորին անցագիրը նայելու ալ պէտք չկայ:

— Եւ սակայն այս պաշտօնեաները ձեզ չէին ճանչնար, ինչպէս կ'երեւայ:

— Զէին ճանչնար, բայց ինքզինքս ճանչցուցի:

— Բայց կարելի է սուտ խօսեցաք, պնդեց Անգլիացին:

Իզզէթ փաշա չպատասխանեց:

Երկուքը միասին հասած էին ելքի դըրան առջեւ, ուր կը գտնուէր մաքսը:

— Կարծեմ պայուսակս պիտի նային, ըսաւ Մաք Լայն, լա՛ւ, թող նային, արդէն մէջը քանի կտոր ճերմակեղէն ունիմ միայն:

Բայց անցագիր հարցնող ոստիկանութեան երկու պաշտօնեաները իրենց քիչ մը առաջ գործած ձախողութիւնը դարմանելու եւ Սուլթանին քարտուղարին աչքը մտնելու համար, վազած եկած էին եւ անմիջապէս մաքսատան պաշտօնեային հասկցուցած թէ այդ ուղեւորին պայուսակը պէտք չէր նայիլ:

— Դուք պէտք չունիք մաքսատունէն անցնելու, ըսաւ Իզզէթ փաշա, կը խնդրեմ ինծի հետեւեցէք:

— Հազիւ ոտքս Պոլիս դրի եւ արդէն առանձնաշնորհեալ արարած մը դարձայ, պատասխանեց Մաք Լայն քմծիծաղով մը, սակայն պիտի նախընտրէի հասարակ մահկանացուի մը պէս մտնել քաղաք, աւելի ճիշդ գաղափար մը կազմելու համար ամէն բանի վրայ:

— Միշտ ժամանակ ունիք ձեր ուսումնասիրութիւնները կատարելու, դիտել տուաւ Իզզէթ փաշա, հիմա ամէնէն կարեւոր բանն է պալատ երթալ ուր անհամբեր ձեզի կը սպասեն:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք:

Դուրսը բակին մէջ, պալատական քարտուղարը կառք մը մտաւ եւ իր քով հրաւիրեց նորեկ հիւրը եւ կառապանին հրամայեց դէպի Պէշիկթաշ քշել կառքը:

Հազիւ թէ ճամբայ ելած էին, Իզզէթ փաշա իր հիւրին սիկարէթ մը հրամցնելով ըսաւ․

— Քիչ մը առաջ, երբ տակաւին վակոնին մէջ էիք, զարմանքով լսեցի որ Թուրքերէն խօսեցաք դուրսը կեցող պանդոկի թարգմաններուն հետ, արդեօք ծանօ՞թ էք մեր լեզուին:

— Այո՛, քիչ մը ծանօթացայ, չորս օրէ ի վեր, պատասխանեց Անգլիացին թեթեւ ժպիտով մը: Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ Թուրքերէն սորվելու համար գիրք մը առի եւ ճամբան բաւական ուսումնասիրեցի, այնպէս որ անհրաժեշտ եղող բաները կրնամ հասկնալ․․․:

Իզզէթ փաշա հիացական ակնարկ մը ուղղեց իր խօսակցին, բայց անիկա արդէն գլուխը անդին դարձուցած, փողոցը կը դիտէր:

— Կարծեմ Պահչէ Գափու կը գտնուինք ու հիմա կամուրջէն անցնելով Ղալաթիա պիտի անցնինք եւ Օրթաքէօյի թրամուէի ճամբէն պիտի երթանք Պէշիկթաշ, այնպէս չէ՞, հարցուց Մաք Լայն:

— Այո՛, պատասխանեց պալատականը կրկին զարմացական ակնարկով մը, ճամբանիս այդ է:

— Բայց կարծեմ Բերայէն ալ կարելի է երթալ, Թաշ Քըշլայի կամ Մաչքայի զորանոցներուն քովէն վար իջնելով․․․

— Այո՛, սակայն ճամբանիս կը հեռանայ:

— Ճշմարիտ է, թէ ճամբան աւելի երկար է եւ մինչեւ Թաքսիմ պիտի ստիպուինք ցից զառիվեր մը ելլել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(57 – Շար․)

ԳԻՏԱԿԱՆ

Երկար ժամանակ աստղագէտները ընդհանրապէս այն տեսակէտը կը պաշտպանէին, թէ երկրագունդին բնական արբանեակը՝ լուսինը բոլորովին պաղ երկնային մարմին մըն է։ Ներկայիս, այս տեսակէտը անհիմն կը նկատուի։ Կը կարծուի, թէ լուսնի վրայ գոյութիւն ունին չողարձակ նիւթեր, իսկ ժամանակակից հրաբխային գործունէութիւնը թոյլ կուտայ ենթադրել, որ անոր ընդերքին մէջ բաւական բարձր ջերմութիւն մը գոյութիւն ունի։

Կորքի քաղաքէն երկու գիտնականներ՝ Վ. Թրոյեքի եւ Վ. Քրոթիկով օգտագործելով նոր եղանակ մը՝ լուսնի ռատիօ չողարձակումներու ուսումնասիրութեան համար, յայտնաբերեցին տաք ճառագայթներու գոյութիւնը։ Այս ուսումնասիրութեան հիման վրայ գիտնականները եզրակացուցին, թէ չողարձակ տարրերու խտութիւնը լուսնի վրայ 6–7 անգամ աւելի մեծ է քան երկրին վրայ։ Եթէ այս ենթադրութիւնը հաստատուի, կը նշանակէ որ լուսնի մակերեսէն մօտաւորապէս 70 մեթր խորութեամբ, ջերմութիւնը պէտք է հասնի մօտ հազար աստիճանի, ինչ որ կարծուածէն աւելի բարձր է։

տարրներուն հետ։ Անարդար է թոշակները միշտ բարձրացնել, որ մեզ սովլ պիտի մատնէ, երբ բանուորը կը չահի 150 առ հարիւր աւելի քան 1915էն՝ անպայման պարտութիւն կը բերէ բոլոր շուկաներուն վրայ դրացի ապրանքներէն»։

Անգլիոյ մէջ սպառումը չատ, խնայողութիւնը՝ նուազ, Աշխատաւորականներ ալ բաշխելու աշխատեցան, քան արտադրելու։

Անգլիա կը փափաքի մտնել Հասարակաց Շուկայի մէջ՝ ընդունելով Հռոմի դաշինքը, սակայն Ֆրանսայինախագահը կը հակառակի, թէեւ Հոլանտա, Պելժիա, Իտալիա համաձայն են։ Գերմանիա համոզուած է, որ անգլիական մասնակցութիւնը կենսական է Համայնքին ապագային համար, որովհետեւ վերջերս անհամաձայնութիւնը կրնայ վտանգել գերման տնտեսութիւնը, դարձեալ զօրաւոր եւ անկախ Եւրոպա մը իրականացնելու համար անհրաժեշտ է Անգլիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մասնակցութիւնը։ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Պրանտ Լոնտոնի մէջ յայտարարեց, թէ «մենք համաձայն ենք Անգլիոյ մուտքին։ Ուիլսըն ճիշդ բսաւ, թէ սոյն որոշումը պատմական է Անգլիոյ համար։ Եւ կ՚աւելցնեմ որ Եւրոպայի համար ալ որոշումը պատմական է»։ Պրանտի համաձայն, Ֆրանսայի ընդդիմութիւնը կը վնասէ թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ Համայնքին։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, («Յառաջ») — Սեբաստացի անմահ հերոս Մուրատի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Փետրուար 11ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, խուռներամ հայրենակիցներու ներկայութեան։

Արարողութեան նախագահեց առաջնորդ Թրթռեան Եպս., որ իր քարոզին բնաբան ընտրեց Պօղոս առաքեալի կեանքըն ու գործը եւ եզրակացուց։ «Առաքեալը յանուն լոյսին պայքարեցաւ խաւարին դէմ, իսկ Մուրատները մաքառեցան ի խնդիր ազատութեան։ Երկու պարագաներուն ալ յաղթանակը նուիրեալներուն եւ հերոսներուն համար էր»։

Յիշատակի ճաշը տեղի ունեցաւ ժամը 13ին։ Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ։

Օրուան բանախօսն էր Վ. Մխիթեք, որ ներկայացնելէ ետք Մուրատի դիմագիծն ու անոր կատարած մեծ գործը մեր իրականութեան մէջ, յայտարարեց, թէ «Մուրատները կը նմանին Ջրվէժներու, որոնք խորտակելով ամէն արգելք՝ կը հոսին մինչեւ իրենց նպատակակէտը»։

Խօսեցան նաեւ Ն. Նիկողոսեան, Կ. Ճանիկեան, Ս. Յարութիւնեան եւ տողերս գրողը, որոնք, իրենց կարգին, պանծացուցին հերոսը։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ տեղի ունեցաւ նուիրահաւաքում մը, որմէ կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ 1500 ֆրանք։

Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը չնորհիւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն, որոնք երգերով, արտասանութիւններով հայեցի չունչ պարգեւեցին ներկաներուն։

Մեծ Հայուն եւ յեղափոխականին նուիրուած յիշատակի օրը նախաձեռնած եւ կազմակերպած էր Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը։

Գեղեցիկ գաղափար մը, որ պսակուեցաւ յաջողութեամբ։

Ա. ԱՐՄԱՂԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ, գրեց գլխաւոր սպայակոյտի գնդապետ՝ Ալեքսանտր Կ. Շնէուր (Թարգմ. Ա. Ամուրեան)։ Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կ. Կոմիտէին։ Ֆրէզնօ, 1967։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կրթական Կեդր. Յանձնախումբը 1968 – 1969 դպրոցական տարեշրջանի համար՝ համալսարանական ուսմանց յատուկ թոշակներու բաշխումին մասին կը ծանուցանէ հետեւեալը, չահագրգռուողներուն ի գիտութիւն։

1. Միութիւնը ներկայիս ունի 137 թոշակընկալ սաներ, որոնցմէ 27ը այս տարի իրենց ընթացքը կ՚աւարտեն։ Ուրեմն, իրենց ուսումը դեռ պիտի չարունակեն 110 հոգի, որոնք կրթաթոշակ պիտի ստանան յառաջիկայ շրջանին եւս, եթէ յաջողութեամբ անցընեն տարեվերջի իրենց քննութիւնները։

2. Նկատի առնելով մեր վարժարաններուն համար լուրջ պատրաստութեան տէր ուսուցիչներ ունենալու անհրաժեշտութիւնը, Կրթ. Յանձնախումբը նպատակայարմար կը գտնէ՝ վերջին քանի մը տարիներուն նման, այս շրջանին եւս, դասնդան ճիւղերու հետեւող վերոյիչեալ 110 ուսանողներուն կատարուելիք վճարումներէն ետք, կրթաթոշակներու մնացեալ գումարը տրամադրել հայ ուսուցիչներու կատարելագործումի ծրագրին եւ սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու։

3. Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ, նախ, արդէն իսկ պաշտօնի վրայ գտնուող հայ ուսուցիչներ, որոնք մասնաւորաբար կը յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ վերահսկիչ մարմիններուն կողմէ։

4. Երկրորդ, համալսարանական ընդհանուր ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման Երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ունենան ի ձեռին, ապա թէ ոչ իրենց դիմումը անպատասխանի պիտի մնայ։

5. Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ պարզ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Եւրոպայի մէջ իրենց դիմումը պիտի կատարեն Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Central pour l'Europe
11, Square Alboni, PARIS (16e)
FRANCE

6. Միութեանս այս Յանձնաժողովները հարկ եղած հարցարանները պիտի ղրկեն թեկնածուներուն, որոնց թղթածրարները տեղական Կրթ. Յանձնախումբերը ուսումնասիրելէ ետք պիտի փոխանցեն Կեդրոն՝ արժանաւոր թեկնածուներու մասին իրենց պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ։

7. Ուրիշ վայրերու թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, ուղղակի պիտի դիմեն Կեդր. Վարչութեան, ստորեւ տրուած հասցէով։

8. Բոլոր թեկնածուները, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եւրոպայէն եւ ուրիշ վայրերէ, իրենց դիմումները վերեւ յիշուած մարմիններուն մօտ պէտք է կատարեն մինչեւ 1 Ապրիլ, 1968։ Այդ թուականէն անմիջապէս ետք անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց տրուած պատասխաններուն եւ ղանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ նկատի պիտի առնուին իրենց խնդրանքները։

9. Միութեան Եւրոպայի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մարմինները թեկնածուներուն թղթածրարները Նիւ Եորք պիտի հասցընեն մինչեւ Մայիս 15 եւ Կեդր. Վարչ. Ժողովի Կրթ. Յանձնախումբը ղանոնք քննելով կրթաթոշակներու բաշխումը պիտի առնուին իրենց խնդրանքները։

10. Ներկայիս իրենց ուսումը չարունակող Հ. Բ. Ը. Միութեան սաները, ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու չրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է մինչեւ Յուլիս 1 հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչութեան։

11. Ըստ Կեդր. Կրթ. Յանձնախումբի որոշման, իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին առանց Կեդրոնի գիտութեան ճիւղ փոխող սաները կը դադրին կրթաթոշակ ստանալէ։

Աւելցնենք նաեւ թէ կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերու ընդհանուր միջինը ութսուն առ հարիւրէն պակաս է։

12. Մասնաւոր հիմնադրամէ մը կրնան օգտուիլ Ամերիկաբնակ պատանիներ եւ պարմանուհիներ, որոնք կը փափաքին արտասահմանի հայ վարժարանի մը մէջ ազգային ուսում ստանալ։ Այսպիսիները կրնան դիմել ուղղակի Կեդր. Վարչութեան։

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ։

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, 16 Փետր. 1968

K. Guiragossian, Executive Director
Armenian General Benevolent Union
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս հաստատական խօսքերը զոր կարծես թէ պատահաբար եւ առանց ինքն ալ գիտնալու կ՚ըսէր, հեծկլտանքի պէս կ՚ելլէին բերնէն, եւ ամէն մէկ խօսքը արտաբերելու ժամանակ փայտ ճեղքող փայտահարի մը պէս չարժում մը կ՚ընէր։ Երբ դադրեցաւ խօսելէ, ունկնդիրները քահ քահ խնդացին։ Մարդը ունկնդիրներուն նայեցաւ, եւ տեսնելով որ կը խընդան եւ չհասկնալով թէ ինչո՞ւ կը խնդան, ինքն ալ սկսաւ խնդալ։

Աղետալի բան մըն էր այս։

Նախագահը որ ուչադիր եւ բարեսէր մարդ մըն էր, խօսիլ սկսելով յիշեցուց «պարոն դատաւորներուն» թէ Պ. Պալու, վաղեմի սայլագործ վարպետը, որու քով Ամբաստանեալը աշխատած ըլլալը յայտնած էր, պարապ տեղը յիշուած էր։ Սնանկացած էր ան եւ կարելի եղած չէ գտնել զինքը. յետոյ դէպի ամբաստանեալը դառնալով սախպեց զայն որ մտիկ ընէ իր ըսելիքին եւ չարունակեց.

— Այնպիսի կացութեան մը մէջ կը գտնուիս, ուր պէտք է խորհիլ։ Ամենածանր կասկածներ կան վրադ, եւ կրնան ամենածանր հետեւութիւններ ունենալ։ Ամբաստանեա՛լ, քու չահուդ համար վերջին անգամ մըն ալ կը հարցնեմ. սա երկու եղելութեանց նկատմամբ յայտնի եւ ստոյգ պատասխան տուր։ Առաջին. Փիէռոնի արտին պատէն անցնելով ծառը կոտրեցի՞ր եւ խնձորները գողցա՞ր, այսինքն պատէ մը անցնելով գողնալու ոճիրը գործեցի՞ր. այո՛ կամ ոչ, պատասխան տուր։ Երկրորդ. Ժան Վալժան անունով ազատագիր վաղեմի թիապարտը դո՞ւն ես թէ ոչ, պատասխան տուր։

Ամբաստանեալը լաւ մը հասկցող եւ տալիք պատասխանը գիտցող յաջողակ մարդու կերպարանքով գլուխը չարժեց։ Բերանը բացաւ, դէպի Նախագահը դարձաւ եւ բսաւ.

— Նա՛խ եւ առաջ...։

Յետոյ գլխարկին նայեցաւ, ձեղունը նայեցաւ եւ լռեց։

— Ամբաստանեա՛լ, կրկնեց ընդհանուր դատախազը խիստ ձայնով մը, ուչադրութիւն ըրէ։ Քեզի հարցուած բաներուն եւ ոչ մէկուն պատասխան տուիր։ Շփոթիլդ քու դատապարտութիւնդ է։ Յայտնի է թէ անունդ Շանմաթիէօ չէ. թէ Ժան Վալժան վաղեմի եղեռնագործն ես դուն ի սկզբան Ժան Մաթիէօ անունը կրելով, որ մօրդ անունն է. թէ Օվէրնեը գացած ես եւ թէ Ֆավըրոլ ծնած եւ հոն յատանողութիւն ըրած ես։ Յայտնի է թէ պատին վրայէն անցնելով Փիէռոնի արտէն հասուն խնձորներ գողցար։ Թող պարոն դատաւորները դատեն։

Ամբաստանեալը ի վերջոյ նստած էր. ուստի նորէն ելաւ յանկարծ երբ ընդհանուր դատախազը լմնցուց խօսքը եւ պոռաց.

— Զարասիրտ մարդ մըն ես դուն։ Ահա ասիկա ըսել կ՚ուզէի, բայց ի սկզբան չկրցայ յիշել որ ըսէի։ Ես բան չգողցայ. ամէն օր ուտեստ ունեցող մարդ մը չեմ։ Այլեւայլէն կուգայի. ճամբայ ելլելէս առաջ տեղատարափ անձրեւ մը եկած եւ դաչտերը բոլորովին դեղին գոյն առած էին. լճակներու ջուրերը կը յորդէին, եւ աւազներու մէջէն ճամբու եզրին վրայ միայն խոտի չիւղեր կ՚ելլէին երբ քալելով կուգայի, կոտրուած եւ գետինը նետուած ոստ մը գտայ որու վրայ խնձոր կար. առի ոստը առանց գիտնալու թէ փորձանք մը պիտի բերէր գլխուս։ Այս պատճառաւ երեք ամիսէ ի վեր բանտարկուած եմ, եւ հոն հոս կը քաչկըռտուիմ։

Յետոյ խօսելու կը հրաւիրուիմ, բայց չեմ կրնար խօսիլ. ինծի դէմ կը խօսուի. պատասխան տուր կ՚ըսուի ինծ։ Ջինուորը որ բարեսիրտ տղայ մըն է՝ արմուկս կը դրդէ եւ կամաց մը կ՚ըսէ.— Պատասխանէ։ Բացատրութիւն տալ չեմ գիտեր. ես ուսումնական չեմ, խեղճ մարդ մըն եմ։ Անիրաւութիւն մըն է իմ այս վիճակս չտեսնել։ Գողութիւն չըրի, գետինը բան մը կար առի։

Ժան Վալժան կ՚ըսէք, Ժան Մաթիէօ կ՚ըսէք։ Այդ անձերը չեմ ճանչնար։ Գիւղացի են ատոնք։ Պ. Պալուին քով աշխատած եմ, որ Օփիթալի Պուլվարը կը բնակէր։ Անունս Շանմաթիէօ է։ Ուր ծնած ըլլալս ըսելով մեծ դէչութիւն կ՚ընէք, վասնզի ես չեմ գիտեր թէ ո՞ւր ծնած եմ։ Ամէն մարդ տուն չունի որ տունի մէջ ծնի։ Երանի թէ ունենայի։ Կարծեմ թէ հայրս, մայրս ճամբաները թափառող անձեր էին, բայց լաւ չեմ գիտեր։ Երբ պզտիկ էի, անունս Պզտիկ էր։ Հիմա անունս Ծերուկ է։ Ահա ասոնք են մկրտութեան անուններս։ Ինչպէս կ՚ուզէք այդպէս հաւատացէք։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պուրթընէն Տէր եւ Տիկին Բարզէն Քէշիշեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տակլեան եւ Քրխեան ընտանիքներուն, Կրոնիկ Տակլեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, 15 «Հայ – Բոյժ»ին (ընտանալ «Յառաջ»էն) եւ 15 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հարէլեան ողբ. Տիկին Գրօնիկ Գարա – Սարգիսեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն տասը ֆր. «Յառաջ»ին :

×

Այրի Տիկին Ա. Իրգրանեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Հայ – Բոյժ»ին Անդրանիկ Տէր – Գէորգեանի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրան – սայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Վ. Վարդանեանի, իր զաւակնե – րուն, թոռներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսինին, հօր եւ մեծ հօր Վարդան Վարդանեանի (Կատ – ման) ցաւալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	275.268.50

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Բամպուքճեան իրենց տան զանձանակի հասոյթը 120 ֆր, Տիկին Բերուզ Եսայեան եւ զաւակը Պ. Կարապետ Եսայեան փոխան ծաղկեպսակի Սարգիս Ֆէրմանեանի մահուան առ – թիւ 100, Պ. Մարկարալեան Յովսէփ Ա – թանասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Մոսկոֆեան ըն – տանիք Սարգիս Ֆէրմանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30, Տէր եւ Տիկին Տիգամխեան Յովսէփ Աթանասեա – նի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 25, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Գալֆաեան Հայկ Գալուստեանի մահուան առթիւ փո – խան ծաղկեպսակի քսան ֆրանք :

Ընդհ. գումար՝ 275,613,50 :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը – նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Արսէն Փափազեանի կը – տակակարար Մարմինէն 10.000 ֆրանք, որ պիտի յատկացուի չորս սանուհիներու տարեթոշակին, յաւերժացնելու համար հանգուցեալին յիշատակը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Փալէ տ'Իվէրի

սրահներուն մէջ, Փետրուար 25ին, ժա – մը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ ԺԱՔ ԹԱԹՈՒՆ

երգ Ալիս Ալթունեան

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրո – նին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նա – խագահութեամբ Տիկ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆը – րանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգա – րիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսի – քա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրա – մապաններուն եւ Պ. Գ. Պաղըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

25 Փետրուար. Կիրակի. — ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ : Սկիզբ Մեծ Պահոց : Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ գոց պատարագ կը մա – տուցուի ժամը 10ին :

29 Փետրուար, Հինգշաբթի. — Այսօրուընէ սկսեալ ամէն Հինգշաբթի ե – րեկոներ ժամը 6.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ու – նենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն, ամ – բողջ Մեծ Պահոց ընթացքին : Միւս օ – րերն են Մարտի 7, 14, 21, 28 եւ Ապրիլ 4 :

× Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Մարտ 3ին, 10ին, 17ին, 24ին եւ 31ին յաւարտ Ս. պատարագի կը կա – տարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն : Այս օրերուն ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ արարո – ղութիւնները տեղի կ'ունենան պատարա – գի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քա – րոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակց. վարչութիւ – նը, կը յայտարարէ թէ այս Կիրա – կի կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօ – րավարաց տօնը : Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցա – նէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, որ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին առթիւ :

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատար – ուին Հայրապետական մաղթանք՝ Ամե – նայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով : Իսկ յետ պատարագի՝ մասնաւոր հոգե – հանգստեան պաշտօն՝ վասն համօրէն նը – ջեցելոցն մերոց :

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, Հայրապետական մաղ – թանք 11.20, հոգեհանգիստ 12:

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծ Պահոց ընթացքին, ամէն Հինգ – շաբթի եւ Շաբաթ երեկոները, երեկոյ – եան ժամը 5ին, տեղի պիտի ունենան, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Պահոց յա – տուկ արարողութիւններ, որոնց ընթաց – քին պիտի տրուին աւուր պատշաճի քա – րոզներ : Իսկ, Կիրակի օրերը, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենան «Ա – րեւագալի ժամերգութիւններ» :

ԽՆՋՈՅՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փա – րիզի մասնաճիւղի կողմէ :

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 – 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Ջուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական ծիր, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ համոյթին :

Ճաշագին 10 ֆրանք :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՑԱՐԳԱՆՔԻ ԵՒ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած, բանաստեղծ

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը (Մեթրօ Քաաէ)

Կը նախագահէ՝ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը խօսի ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ

Հեղինակ՝ Գ. Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Տպ. Վենետիկ), շքեղ տպագրութիւն, 1038 էջ, 150 նկարներով ու քարտէսնե – րով : Ծոխ եւ շահեկան –բովանդակու – թիւն, փափաքողները կրնան դիմել՝ ՓԱՐԻԶ՝ Բալուեան գրատունը, 43, Րիւ Ռիշէ Փարիզ (9), ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Փասքալ, 151 Պուլվ. Միշըլէ, (9):

Գին՝ 75 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմի – տէն կը տօնէ Փետրուարեան Ապստամ – բութեան տարեդարձը Ռիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը (25 Փետրուար), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, ընկերահամակրական խնջոյքով, գեղարուեստական բաժին տեղւոյս երիտասարդներու եւ Կապ. Խա – չի աշակերտներու կողմէ, կը հրաւիր – ուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները :

Ծոխ պիւֆէ :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա – րանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, Հայ Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական յայտագիր :

Պիւֆէ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում – բի ժողովը Ուրբաթ (Փետրուար 23) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րի[ւ] Պլէօ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի – տէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (2[5] Փետրուար) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկա – յութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ[ն] ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), ... վորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլ – լայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րըն[ա]ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը : Ներկայ կ'ըլլ[այ] Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկեր – ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE COTILLONS

Մուտք 10 ֆրանք Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Մի – ութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւ – ղին Թատերական ներկայացումը Կիրա – կի, Մարտ 24ին :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը մէկ հոգինոց (նախընտրաբար ուսանող) օդաւէտ պարտէզներու վրայ, լոգարան խոհանոցի կարելիութիւն :

Դիմել Սէֆէրեան,

12, Place d'Anvers, Paris (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահ – ներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարու – թեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆի :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 24 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11145

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.145

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՃԱՆԿԱՐ ԵՐԿԻՐ ՄԸ

Բ.

Եուկոսլաւիա, զոր Արեւելահայերը կը տառադարձեն իւգոսլաւիա ձեւով, կը նշանակէ հարաւային Սլաւներու երկիր։

Կը բաղկանայ վեց հանրապետութիւն – ներէ եւ կը կոչուի «Եուկոսլաւիոյ դաշ – նակցային ժողովրդական հանրապետու – թիւն»։

Դաշնակցութիւնը կազմող վեց հանրա– պետութիւններն են՝ Սերպիա, Խրուա– թիա, Սլովենիա, Պոսնա – Հերսէկ, Մա – կեդոնիա եւ Գարատաղ։ Տարածութիւնն է 255·804 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւ– նը՝ շուրջ քսան միլիոն։ Մայրաքաղաքն է Պելկրատ, գլխաւոր քաղաքներն են՝ Զաղրէպ (Խրուաթիոյ մայրաքաղաքը), Լուպլիանա (Սլովենիա), Սարայէ – վօ (Պոսնա – Հերսէք), Սկիւպ (Մակեդո– նիա) եւ Րիյեքա (Ֆիումէ)։

1912ի Պալքանեան պատերազմին է, որ Մակեդոնիա բաժնուելով Օսմ. կայսրու – թենէն՝ միացաւ Սերպիոյ։ Գարատաղ անկախ պետութիւն էր՝ մայրաքաղաք ու– նենալով Չէթինեէն եւ 1912 – 13 մաս – նակցած էր Պալքանեան պատերազմին՝ ընդդէմ Թուրքիոյ, Սերպիոյ, Պուլկա – րիոյ եւ Յունաստանի կողքին։ Պոսնա – Հերսէք 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք կցուած էր Աւստրեւհունգարիոյ, ո– րուն մաս կը կազմէին, 1914էն առաջ, Սլովենիա, Խրուաթիա, Սլաւոնիա եւ Տալմացիա։ Բ. աշխարհամարտէն առաջ Իտալիոյ կը պատկանէին Զարայի (Զա – տար) շրջանը, քանի մը կղզիներ, Իստ– րիա եւ Ֆիումէ։

Այսպէս, Եուկոսլաւիա իսկ եւ իսկ կը կազմէ խճանկար երկիր մը։

Բնակչութիւնը կ՚աճի անընդհատ։ 1921ին, 12·545·000 էր։ Վերջին պատե – րազմին կորսնցուց 1·700·000 հոգի։ Հա– կառակ այս մեծ կորուստին, 25 տարուան ընթացքին եօթնուկէս միլիոնի յաւելում ունեցած է։

Վերջին մարդահամարին համաձայն բը– նակչութիւնը կը ներկայացնէր հետեւեալ պատկերը, — 7·419·500 Սերպ, 4·266·000 Խրուաթ, 1·669·500 Սլովէն, 1·298·500 Մակեդոնացի, 556·500 Գարատաղցի, 927·500 Ալպանացի, 556·500 Մաճառ, 182 հազար Թուրք (խառն Պոշնաք), 117·000 Չեխոսլովաք, 60 հազար Ռումանացի, 62 հազար Պուլկար, 60 հազար Գերմանացի (1940էն առաջ կէս միլիոն էին, Հիթլերի օրով եւ պատերազմէն ետք տեղափոխ – ուեցան)։

Քաոսիկը դարուն, երբ ազգայնա – կան ոգին տիրական դեր կը կատարէ աշ– խարհի մէկ ծայրէն միւսը, երբ նոյնիսկ Ասիոյ եւ Ափրիկէի յետամնաց ցեղերն անգամ անկախութեան կը ձգտին, դըժ – ուար է մէկ մարդու, մէկ կուսակցու – թեան կամ մէկ ազգի տիրապետութեան ենթարկել այլազան տարրեր, որոնք չեն պատկանիր նոյն ցեղին ու կրօնքին։

Սերպերու գերակայութեան դէմ պայ – քար սկսան Խրուաթները առաջին օրէն իսկ, երբ կազմուեցաւ Սերպերու, Խըր– ուաթներու եւ Սլովէններու թագաւորու– թիւնը 29 Հոկտեմբեր 1918ին՝ Պալքանեան պատերազմի հերոս Փէթէր Ա. Քարա – ճորճեվիչի մականին տակ։

Իրենց անցեալ պատմութեամբ, կրօն – քով, ազգային աւանդութիւններով, ըն – կերային ու տնտեսական կարգուսարքով եւ լեզուով Խրուաթները կը տարբերէին Սերպերէն։ Այս վերջինները օրթոտոքս են, մինչ Խրուաթները կը պատկանին կա– թոլիկ եկեղեցւոյ։ Սերպերէնը ռուսերէ – նի պէս կը գրուի Կիւրեղեան (սիրիլիք) տառերով, խրուաթերէնը՝ լատինակա – նով։ Պետական լեզուն սերպեւխրուաթե– րէն է։

Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութիւ– նը՝ Ստեֆան Րատիչի ղեկավարութեամբ բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուաւ Պել – կրատի կառավարութեան կեդրոնացման խիստ քաղաքականութեան դէմ։ 1920 Նոյեմբերի ընտրութեանց մէջ լայն մե – ծամասնութիւն շահեցաւ։ Սակայն Րա – տիչ մերժեց մասնակցիլ խորհրդարանի նիստերուն, պահանջելով «տիէթ»ի մը գումարումը Զաղրէպի մէջ, բանակցելու համար կեդրոնի կառավարութեան հետ։ Կուսակցութեան ծայրայեղ տարրերը նոյնիսկ կ՚ուզէին Հանրապետութեան վե– րածել թագաւորութիւնը։

Եուկոսլաւիոյ նոր սահմանադրութիւնը քուէարկուեցաւ 1921 Յունիս 28ին, ա – ռանց խրուաթ երեսփոխաններու մաս – նակցութեան։

Փէթէր Ա.ի մահով, 1921ին գահ բարձ– րացաւ իր որդին Ալեքսանդր Ա., որ ու– ղեց երկաթեայ բազուկով կառավարել եր– կիրը։ Լուծեց Գիւղացիական կուսակցու– թիւնը եւ ձերբակալեց Րատիչը։

1925 Յուլիս 14ին համաձայնութիւն գոյացաւ կեդրոնի կառավարութեան եւ խրուաթ կուսակցութեան միջեւ եւ գիւ – ղացիական մը իբրեւ նախարար մտաւ վարչապետ սերպ Փաշիչի դահլիճին մէջ։

1928 Յունիս 20ին Գարատաղցի երես – փոխան մը խորհրդարանի նիստի ընթաց– քին սպաննեց Րատիչը, եղբօրորդին եւ ուրիշ խրուաթ երեսփոխան մը։

Կացութիւնը ծանրացած էր։ Ալեքսան– դըր թագաւոր 1929 Յունուար 1ին կա – խակայեց Սահմանադրութիւնը եւ մենա– տիրական վարչաձեւ հաստատեց։ Րատի– չի յաջորդեց Մաչէք։

Խրուաթները աւելի սաստկացուցին ի – րենց ընդդիմութիւնը Պելկրատի կառա – վարութեան դէմ։ 1930ին ստեղծեցին Ուսթաշիներու յեղափոխական եւ ազ – գայնական գաղտնի կազմակերպութիւնը, նախագահութեամբ Անթէ Փաւէլիչի։

Ինչպէս լսինք, Ուսթաշիները 1934 Հոկտեմբեր 9ին Մարսիլիոյ մէջ սպաննե– ցին Ալեքսանդր Ա.ը, որուն յաջորդեց իր անչափահաս որդին՝ տասնեմէկ տարե – կան Փէթէր Բ.ը, խնամակալութեամբ իշխան Փաւելի։

Վարչապետ Ստոյատինովիչ (1935 Մա– յիս — 1939 Փետր.) չարունակեց հան – դուցեալ թագաւորին մենատիրական վարչաձեւը։ Խրուաթներն ալ խստացու– ցին իրենց պայքարը։

Երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեա – կին, 1939 Օգոստոս 26ին ստեղծուեցաւ Խրուաթիոյ բանովիճան, լայն ինքնավա – րութեամբ։

Գերմանական գրաւումը 1941ին պիտի փոխէր Եուկոսլաւիոյ դիմագիծը։ Խըր – ուաթիա անկախութիւն պիտի հռչակէր։ Թագաւոր պիտի կարգուէր Սպոլետայի դուքսը, որ սակայն պիտի չունենար գահ բարձրանալու։

1942 – 45 Խրուաթիա պիտի ենթարկը– ւէր Գերմանեւիտալական ազդեցութեան, ի վերջոյ 1945 Նոյեմբերին պիտի կազմէր Եուկոսլաւիոյ դաշնակցային ժողովրը– դական հանրապետութեան վեց հանրա – պետութիւններէն մէկը։

Մարէշալ Թիթոյի անկախ համայնավա– րական վարչաձեւին տակ Եուկոսլաւիա կ՚ապրի խաղաղ շրջան մը։ Գաղափարա – կան տարակարծութիւններ պարբերաբար ներքին ցնցումներ կը պատճառեն, ինչ – պէս Ճիլասի պարագային։

Խրուաթ հայրենասէրները չեն յուսա – հատած։ Տարագրութեան մէջ կը շա – րունակեն իրենց գաղտնի գործունէու – թիւնը, այն հաւատքով, որ պիտի հաս – նին իրենց երազի իրականացման, — ան– կախ Խրուաթիոյ ստեղծումին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հակառակ երեւոյթներուն, Ուրբաթ օր դեռ չէր ծագած սպասուած տագնապը Ամմանի մէջ։ Լիբանանեան մամուլն ալ կը սպասէր վարչապետին հրաժարակա – նին։

Ամէն պարագայի մէջ տարակոյս չկայ որ կառավարութեան մէջ անախորժ մըթ– նոլորտ մը կը տիրէ։

Պէյրութի Ալ Ճարիտայի համար, Յոր– դանանի վարչապետին հրաժարումը կասկած չի վերցներ։ Լիբանանեան թեր– թը կը նախատեսէ նոյնիսկ կազմութիւ – նը, նոր կառավարութեան մը, որու պի– տի նախագահէ պաղեստինեան անձնա – ւորութիւն մը Յորդանանի արեւմտեան ա– փէն։

Ըստ Ալ Ճարիտայի, յաջորդ վարչա – պետը կրնայ ըլլալ խորհրդարանի նախ – կին նախագահ՝ Քասըմ Ռիմաւի կամ Աքրամ Զուայթէր (ներկայիս նախարար)։

Լիբանանեան մամուլին համաձայն այս ձեւով Հիւսէյն կ՚ուզէ հանդարտեցնել Պաղեստինցիները, որոնք զօրավիգ կը կենան ահաբեկչական արարքներու հա – կառակ իսրայէլեան փոխադարձութեանց, ռմբակոծութիւններով գաղթականներու կայաններուն վրայ։

Բայց ներկայ վարչապետը, որ չվարա– նեցաւ հերքելու թագաւորը, բայց ի բաց, այդ ժողովուրդին համակրութիւնը կը վայելէ եւ նոյնիսկ «զօրավար մարդու» համբաւ կը վայելէ Ամմանի մէջ։ Այդ պարագային կարելի չէ մտածել որ Հիւ – սէյն զայն հեռացնէ։

Այս նոյն վարչապետն է — Պահճաթ Թալհունի, որ յայտարարած է յատուկ զեկոյցով մը — «Միտք չունիմ նախա – րարական բարեփոխման ձեռնարկելու»։

Յայտարարած է նաեւ թէ գաղթակա – նաց կայանները պիտի տեղափոխուէին իս– րայէլեան յարձակմանց ենթակայ չըլլա – լու համար։ Վերջապէս կրկին խօսած են Երուսաղէմի մասին։ Պետական նախա – րար Ապտէլ Մոնէյմ Ռիֆայի նախագա – հութեան ներքեւ յորդանանցի երկու հա – րիւր անձնաւորութիւններ ուսումնասի – րած են Ս. Քաղաքին կանոնադրին հարցը եւ իսրայէլեան գրաւումէ զայն փրկելու միջոցները։ Որոշուած է 34 անդամներէ բաղկացած մնայուն կոմիտէ մը կազմել Ծերակոյտի նախագահ Նայէր էլ Միւֆ – թիի նախագահութեան տակ։ Կառավա – րութիւնը պատրաստ է ստիպողական բո– ղոք մը ներկայացնելու Ապահովութեան խորհուրդին, իբրեւ հետեւանք Իսրայէ – լի մերժումին ՄԱԿի բանաձեւերը գոր – ծադրելու, Ս. Վայրերու եւ Երուսաղէմի վերաբերեալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդի գործադիր կոմիտէն, որ հա– մախմբումն է ութսուն երկիրներու 220 ոչ – կաթոլիկէ եկեղեցիներու, յանձնա– րարած է իր քարտուղարին որ Յունաս – տան երթայ, մօտէն քննելու համար քա – ղաքական բանտարկեալներու վիճակը։ Կ՚ըսուի թէ անոնց հանդէպ վերաբերումը գէշ է, Ամնիսթի Ինթըրնէշընըլ կազմա– կերպութիւնը նոյնիսկ չարչարանքներու մասին կը խօսի, իր վերջին տեղեկագրին մէջ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Թուրքիոյ միջեւ յա – րաբերութեանց որոշ մեղմացում կայ։ Արդարեւ երկու կառավարութիւնները ո – րոշած են ներկայացուցիչներ նշանակել առկախ հարցերը ուսումնասիրելու հա – մար, գլխաւորաբար փոքրամասնութեանց հարցերը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած կարգ մը լուրե – րու համաձայն քաղաքական երկու հա – րիւր բանտարկեալներ ծոմ կը պահեն Վլատիմիր բանտին եւ աշխատանքի եր – կու կայաններու մէջ։ Բանտարկեալնե – րը, ի շարս որոնց՝ Եուլի Տանիէլ, կ՚ու – զեն որ քաղաքական բանտարկեալի վար– չակարգ վայելեն եւ ոչ՝ հասարակ ոճրա– գործի։

ՍԱՅԿՈՆԻ ամերիկեան զինուորական կեդրոնը հրահանգ տուած է, իր զին – ուորներուն՝ «եա առէք Հիւէն, ամէն գնով»։ Պատերազմի սկիզբէն ի վեր ա – մէնէն ծանր կորուստները կրած են Ամե– րիկացիք, այս վերջին շաբաթ՝ 543 մեռեալներով։ Հանոյ կը սպառնայ իր կարգին գնդակահարել ամերիկացի գերի– ները, եթէ ինչպէս Սայկոն յայտարարեց Ամերիկացիներու ձեռքը գերի ինկած Հիւսիսային Վիէթնամցիները կամ Վիէթ– քոնկները գնդակահարուին։

ՄՈՐԻՍ ՌՈՍԹԱՆ, անդրանիկ զաւակը Էտմոն Ռոսթանի եւ Ռոզըմոնտ Ժերարի, մեռաւ անցեալ օր 76 տարեկանին։ Բանաս– տեղծ եւ թատերագիր, հաւանաբար մեծ բան չմնայ իր գործէն որ քնարական ոճէ մը դուրս մեծ բան չէր ներկայացներ։ Մօրը մահէն ետք (որու կապուած էր հի– ւանդագին կերպով) քաշուած էր եղբօրը՝ մեծ Ժան Ռոսթանի մօտ, Վիլ տ՚Ավրէ։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Երկուշաբթի, 19 Փետր – ուար, երեկոյեան ժամը 7.30ին, Լիբա – նանեան փաղանգաւորներու Քաղաքական դիւանը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդ – րոնական Կոմիտէն գումարեցին միացեալ ժողով մը Պէյրութի ժողովրդային Տան մէջ։

Յետ խորհրդակցութեան, հրատարակ – ուեցաւ հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

«Փաղանգաւորներու Քաղաքական Դի– ւանը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրո – նական Կոմիտէն, նկատելէ ետք երկու կուսակցութեանց տեսակէտի կատարեալ նոյնութիւնը երկիրը հետաքրքրող հիմ – նական խնդիրներու շուրջ, անգամ մը եւս կը հաստատեն իրենց ամբողջական համաձայնութիւնը եւ երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութիւններուն գործակ – ցելու՝ իրենց հաստատ որոշումը»։

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ, ԵՒ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

«Ընկերվարութիւն եւ գաղթատիրու – թիւն» ընդհանուր խորագրին եւ «Բ. Մի– ջազգայինը եւ Արեւելքը» խորագրին տակ Փիէր Վիտալ – Նաքէ չահեկան յօդուած մը(*) ստորագրած է որ գրախօսական մըն է այդ խորագիրը կրող գիրքին զոր ստո– րագրած են Մատըլէն Ռեպերիու եւ Ժորժ Հաուփթ։

Այս գրախօսականին մէջ, Վիտալ – Նաքէ կը յիշէ նաեւ ազգայնական շար – ժումներ եւ կարգ մը ուրիշ գիրքեր ո – րոնք կ՚անդրադառնան «Դաշնակցական ընկերվարականներու դերին 1908–12ի պարսկական յեղափոխութեան մէջ»։

(*) Լը Մոնտ, Փետրուար 23։

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆՑՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆ

Ա.

— Հայրիկ, չէ՞ որ Հայաստանը Խորհ. Միութեան մէջ է մտնում։ Ինչո՞ւ մեր պատմութեան դասագրքում այդ մասին ոչ մի բառ չկայ ։

— Ի՞նչպէս թէ չկայ ։

— Չկայ, էլի։ Ամբողջ գիրքը կարդացել եմ, ոչ մի բառ չկայ Հայաստանի մասին։ Չե՞ս հաւատում, նայիր։ Միայն մի տեղ է խօսում Հայերի մասին, ահա ։

Եւ աղջիկս բաց արեց «Զրոյցներ ՍՍՀՄ պատմութիւնից» չորրորդ դասարանի դասագրքի 81րդ էջը եւ սկսեց կարդալ.

« Ցարական կառավարութիւնը տարբեր ժողովուրդների միջեւ թշնամութիւն էր բորբոքում ... Մի անգամ Բաքուի փողոցներում չորս օր շարունակ ադրբեջանցիների եւ Հայերի միջեւ արիւնահեղ կռիւներ էին տեղի ունենում ...»։

— Այս է միայն, սրանից բացի, ոչ մի բառ չկայ Հայաստանի մասին, — ասաց աղջիկս ։

Բաւական ուշադիր ծանօթացայ գրքին։ Իրօք, հայ եւ ադրբեջանցի ժողովուրդների երբեմնի թշնամանքը մատուցող այդ պարբերութիւնից բացի, ուրիշ ոչինչ չըկար, եթէ չհաշուենք 128րդ էջում օգտագործուած Անդրկովկաս բառը, այն էլ այսպիսի մատուցմամբ. «... Ցուրտ ձմեռանը մեզ տաքացնում է այն մորթեղէնը, որ տալիս են Միջին Ասիայի ու Անդրկովկասի ոչխարաբոյծները ...»։

Դասագիրքը կազմուած է ոչ թէ հայկական ու Հայաստանի, այլ Ռուսաստանի Ֆեդերացիայի դպրոցների չորրորդ դասարանցիների համար ։ Միանգամայն հասկանալի է, թէ ինչու են այստեղ հիմնականում տեղ գտել ռուս ժողովրդի պատմութեանը վերաբերող զրոյցները ։ Ըստ երեւոյթին գիրքը կազմողները նկատի են ունեցել մեծ մանկավարժ, ռուսական մանկավարժական գիտութեան եւ Ռուսաստանում ժողովրդական դպրոցների հիմնադիր Ուշինսկու «Ռուսական դպրոցները ռուսական դարձնելու անհրաժեշտութեան մասին» նշանաւոր յօդուածը, որտեղ ասուած է.

« Մեր դաստիարակութեան նկատմամբ Արեւմուտքի դաստիարակութեան ամենախիստ, առաւել աչքի ընկնող տարբերութիւնը ամենեւին էլ այն չէ, որ Արեւմուտքում գերադասւում է կլասիկ լեզուներ սովորելը, ինչպէս ոմանք ջանում են հաւատացնել մեզ, այլ այն, որ արեւմուտքի մարդը, ոչ միայն կրթուածը, այլեւ նոյնիսկ կիսակիրթը, միշտ ամենից շատ եւ ամէնից աւելի մօտ է ծանօթ իր հայրենիքին՝ իր հարազատ լեզուին, գրականութեանը, պատմութեանը, աշխարհագրութեանը, վիճակագրութեանը, քաղաքական յարաբերութիւններին, փինանսական դրութեան եւայլն, իսկ ռուս մարդը ամէնից քիչ է ծանօթ հէնց այն բանին, ինչ որ ամէնից աւելի է մօտ նրան՝ իր հայրենիքին եւ այն ամէնին, ինչ վերջինիս է վերաբերում»։(«Մանկավարժական ընտիր երկեր», հատոր 2, էջ 303)։

Շարունակելով իր միտքը, Ուշինսկին գրում է. «Ինչո՞ւ ռուս երեխան պատմութեանը ծանօթանալիս մինչեւ օրս իր աշխատանքն սկսում է ոչ թէ Ռուրիկով, այլ Նաբուգոդոնոսորով, իսկ աշխարհագրութեանը ծանօթանալիս՝ ոչ թէ Կիեւով ու Մոսկուայով, այլ մի ինչ որ Սխոնէյով կամ Վանդիմենեան երկրով ...»։ Անհրաժեշտ է « ... Միւս բոլոր գծերը » յարգելու փոխարէն վերցնել «իր հայրենիքը յարգելու գիծը», նրա համար, «որպէսզի մեր հայրենիքում օտարերկրացի չդառնանք »։

Իրաւացի պահանջ, որ վերաբերում է ոչ միայն ռուսական դպրոցներին ։

Դժբախտաբար այդ լիովին արդարացի սկզբունքով չի առաջնորդուել մեր հանրապետութեան լուսաւորութեան նախարարութիւնը ։ Ռուսաստանի դպրոցների համար կազմած դասագիրքը մեքենականօրէն թարգմանել եւ մատուցել են Հայաստանի դպրոցականներին։

Կարելի էր գրքում տպագրուած զրոյցները տեղայնացնել, աւելի մատչելի դարձնել հայ երեխային՝ պահպանելով խորհրդային հայրենասիրութեան ոգին ։ Այսպէս օրինակ, գրքի ներածութիւնում տպագրուած է « Մեր հայրենիքը ՍՍՀՄն է» զրոյցը ։ Խօսելով այն մասին, որ մեր հայրենիքը շատ մեծ է, «այնքան մեծ, որ նրա լայնարձակ տարածութիւնների վրայ արեգակը համարեա երբեք մայր չի մտնում», որպէս հեռաւորութեան չափանիշ զրոյցում յիշատակւում են Մոսկուան ու Վլադիվոստոկը, Չուկոտկան, Կամչատկան։ Մինչդեռ որպէս հեռաւորութեան չափանիշ, մեր հայրենիքի լայնարձակութեան չափանիշ կարող էին լինել Երեւանն ու Մոսկուան, Երեւանն ու Լենինգրադը, Երեւանն ու Վլադիվոստոկը, Չուկոտկան, Կամչատկան ։ Ոչ միայն կարելի, այլեւ մանկավարժօրէն անհրաժեշտ էր, որ Հայաստանում սովորող երեխան յօդուածում բերուած օրինակները առնէր իր ծննդավայրի հետ կապուած, իր ճանաչած տեղանուններով ։ Նոյն զրոյցում խօսելով այն մասին, որ մեր երկրում շատ ժողովուրդներ են ապրում, գրուած է՝ «Ռուսները, Ուկրաինացիները, Բելոռուսները, Ղազախները եւ միւս ժողովուրդները ստեղծել են իրենց հանրապետութիւնները ։ Այդպիսի 15 հանրապետութիւն կայ »։ Ինչո՞ւ երեխան 4րդ դասարանից չիմանայ, որ Հայաստանն էլ խորհրդային մեծ Միութեան իրաւահաւասար հանրապետութիւններից մէկն է ։

Գրքում կայ մի զրոյց Կըլ – Կում անապատի պեղումների մասին, որտեղ յայտնաբերել են հնագոյն մի քաղաք՝ իր փողոցներով ու թագաւորական պալատներով ։ « Պեղումներ կատարւում են մեր երկրի շատ վայրերում, — ասուած է զրոյցի վերջում, — առանձնապէս հնադարեան Կիեւի, Նովգորոդ, Մոսկուա քաղաքներում, ամենուրեք, որտեղ հնում մարդիկ են ապրել » ։

Իսկ ինչո՞ւ հայ երեխայի դասագրքում այդ ամէնի կողքին չլինի նաեւ Կարմիր Բլուրի եւ Արինբերդի, Սեւանայ լճի ափամերձ բնակավայրերի եւ Մեծամօրի, Անիի, Գառնիի պեղումների մասին։ Ինչո՞ւ չնշել, որ այդ պեղումներից մէկի շնորհիւ պարզուել է 2750ամեայ Երեւանի հիմնադրման տարեթիւը ։

Մի այլ զրոյցում խօսւում է «կեչու կեղեւի փաթաթների»՝ բերեստագրերի մասին։ Լաւ է, թող երեխան իմանայ ։ Բայց ինչո՞ւ չիմանայ նաեւ մեր աշխարհահռչակ մագաղաթների մասին, որոնք շատ աւելի հին են, քան բերեստագրերը։

Երբ դասագրքում զրոյց է տպագրւում բանաւոր ստեղծագործութիւնների մասին, ինչու չխօսուի նաեւ մեր հոյակապ ասքի՝ «Սասունցի Դաւիթ » էպոսի եւ հայ ժողովրդական հրաշալի հէքեաթների մասին ։

Դասագրքի երկրորդ բաժնում զրոյցներ են տպագրուած Ռուսաստանի հեռաւոր անցեալի մասին ։ Այդ զրոյցներից կարելի է իմանալ, թէ ինչպիսին է եղել սլաւոնական գիւղը մինչեւ Կիեւեան պետութեան կազմաւորումը, ինչպէս է ստեղծուել Կիեւեան Ռուսիան, ինչպիսին է եղել նրա մայրաքաղաք Կիեւը, ովքեր են վանական – տարեգիրները, որոնց շնորհիւ մենք իմանում ենք, թէ ինչպէս է կառուցուել Սոֆիայի մայր տաճարը, Կիեւի իշխաններն ինչ արշաւանքներ են ունեցել, ինչպէս է Ռուսիան պայքարել մոնղոլ Թաթարների դէմ, երբ է մղուել Կուլիկովեան ճակատամարտը, մի խօսքով այն ամէնը, ինչ կապուած է ռուս մեծ ժողովուրդի պատմութեան հետ ։

Ոչ մի բառ, ոչ մի խօսք, թէ ինչպիսին է եղել հայ ժողովրդի հեռաւոր անցեալը, ինչպիսին է եղել հայկական գիւղը, երբ է ստեղծուել հայկական պետականութիւնը, ով է Մեսրոպ Մաշտոցը եւ երբ են ստեղծուել հայկական գիրն ու գրականութիւնը, ովքեր են Արշակունիները, Բագրատունիները, ինչպէս է հայ ժողովուրդը մարտնչել օտար զաւթիչների դէմ, երբ է եղել Աւարայրի ճակատամարտը, ինչպէս եւ երբ են կառուցուել Գառնիի հեթանոսական տաճարն ու Գեղարդը, Էջմիածնի մայր եկեղեցին ու Զուարթնոցը, հայ ժողովրդի ազգային հպարտութեան այդ հոյակերտ կոթողները։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ, ԵՐԶՆԿԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

« ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի ՄԷՋ

(Ժբ. եւ վերջ)

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ համալսարանէն երեք Թուրք փրոֆէսէօրներ, իբր աշխատակից Բրիտանական Համայնագիտարանի, տեղեկութիւններ կուտան Երզնկայի, Էրզրումի եւ ընդհանրապէս Թուրքիոյ մասին, եւ չեն դադրիր ստելէ ։

Բրիտանական Համայնագիտարանի 1967ի տպագրութեան 8րդ հատորին մէջ (էջ 692), աշխարհագրութեան Թուրք ուսուցիչներ՝ Նէճաէթ Թունճ Տիլէք, Սըրրի էրինճ էՍ. էՌ. էՆ. Թու եւ էՆ. Թիւրօլ Թիւրմէրթէքին՝ կ'ըսեն, թէ 19րդ դարու կիսուն էրզինկեանը եւ էրզրումը շատ բարգաւաճ քաղաքներ եղած են ճարտարարուեստով, բայց հայկական Բայըթըըները (խռովարարները) ռուսական գրաւման շրջանին, բնակչութիւնը նուազեցուցած են ։

Նենգամիտ թուրք « փրոֆէսէօր »ները թող անգամ մը աչքէ անցընեն իրենց պաշտօնաթերթ «Թագվիմը Վէքայի»ի 1919-1920ի թիւերը տեսնելու իրենց կատարած ցեղասպանութիւնը իրենց յիշած այդ գաւառներուն մէջ ։

Բրիտանական Համայնագիտարանի խմբագրապետը՝ Պ. Ուօրէն Ի. Փրիս կը յայտնէ, թէ ներկայ համայնագիտարանը 36 միլիոն բառ կը պարունակէ, եւ տասը հազար էքսփըրթներ (մասնագէտներ) կ'աշխատակցին անոր եւ 37 հազար յօդուածներ կը պարունակէ ։ Եւ, թէ իրենք բոլոր գրուածները կը քննեն եւ ապա տըպագրութեան կուտան ։ Հապա ինչո՞ւ հըրատարակած են երեք Թուրք փրոֆէսէօրներու գրած սուտերը ։

Հայերը ե՞րբ «րայըթ» ըրին «նուազեցնելու » համար Երզնկայի բնակչութիւնը։ Արդեօք խմբագրապետը եւ իր օգնականները քննեցի՞ն այդ յօդուածը, եւ եթէ քննեցին ու արտօնեցին, աւելի գէշ, որ իրենց անգիտութիւնը ցոյց կուտայ Թուրքիոյ արդի պատմութեան մասին։

Իբր ճշմարտութիւն՝ կուտանք կարգ մը անկողմնակալ փաստեր, թէ Թուրքիոյ այդ շրջաններուն, Հայաստանի վեց նահանգներու, եւ այլ վայրերու Հայերը, որոնց կարգին Էրզրումի Հայերը, ոճրագործ Թուրք կառավարութիւն մը իր կազմած ծրագրով, կանխամտածութեամբ, կիներ, մանուկներ, ծերեր կոտորած է, եւ նոյնիսկ պետութեան ծառայող զինուորները, բանուորները դաւաճանօրէն, մարդկային բոլոր օրէնքներու հակառակ, բնաջնջած է ։

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Ուրեմն, Պ. Մաք Լայն, Պոլիսը կը ճանչնաք արդէն, ես կը կարծէի որ առաջին անգամն է ձեր հոս գալը։

— Ճիշդ է, առաջին անգամն է որ ոտքըս Պոլիս կը դնեմ, բայց այս առտու շոգեկառքին մէջ բաւական ուսումնասիրեցի Պոլսոյ վրայ խօսող ուղեւորական գիրք մը, այնպէս որ քաղաքը բաւական կը ճանչնամ ։

Կառքը կամուրջին վրայէն կ'անցնէր, Մաք Լայն մի առ մի մատնանիշ ըրաւ Սառայ Պուռնուն, Ոսկեղջիւրը, Գատը Գիւղը, Սկիւտարը, Կղզիները, եւայլն... Իզզէթ փաշա, աչքերը խոշոր խոշոր բացած կը նայէր այդ տարօրինակ մարդուն, որ չորս օրուան մէջ, կրցած էր լեզու սորվիլ բաւական եւ մանրամասնօրէն ճանչնալ քաղաք մը ուր տակաւին ոտք դրած չէր։

— Կարծեմ այս անգամ Սուլթանը իր ուզած մարդը գտաւ, կը խորհէր ինքն–իրեն։

Յետոյ, բարձր ձայնով ըսաւ իր խօսակցին.

— Գիտէ՞ք արդեօք, թէ մեր վեհափառ տէրը ի՞նչ ծառայութիւն կը սպասէ ձենէ։

— Ձեր Լոնտոնի դեսպանը այդ մասին որոշ բան մը չըսաւ, գիտեմ միայն թէ Սուլթանը կ'ուզէ օգտուիլ իմ դաղտնի ոստիկանի ճարպիկութենէս ։

— Շատ ճիշդ է. ժամանակէ մը ի վեր կարգ մը խորհրդաւոր ոճիրներ գործուած են Պոլսոյ մէջ որոնց հեղինակները, հակառակ մեր ոստիկանութեան ջանքերուն, մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած ձեռք ձըգել եւ մեր վեհափառ տէրը որ հանրային ապահովութեան համար մեծ հոգածութիւն ունի...

— Աւելի ճիշդը իր անձնական ապահովութեան համար, ընդմիջեց Անգլիացին ամենայն պաղարիւնով։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ պալատականը սրտնեղութեամբ մը, զոր չկրցաւ զսպել։

— Ըսել կ'ուզեմ որ խնդիրը հանրային ապահովութեան վրայ չէ, այլ Սուլթանին անձնական ապահովութեան վրայ եւ հարկ չկայ որ կեղծ ու պատիր խօսքերով զիրար անօգուտ տեղը խաբելու ջանքեր ընենք, որոնք ուրիշ բանի չեն ծառայեր եթէ ոչ մեր տեսնելիք գործը դժուարացնելու։

— Բայց Սուլթանին անձնական ապահովութեան հետ ի՞նչ կապակցութիւն ունին մեր մայրաքաղաքին այս կամ այն կողմը գործուած ոճիրները։

— Կը տեսնեմ որ դժուար պիտի ըլլայ ինձ օգտակարապէս գործ տեսնել, եթէ շարունակէք այդ կերպով վարուիլ։ Պէտք է անկեղծ ըլլաք եթէ կ'ուզէք յաջողիլ։ Արդ, կ'ըսեմ որ խորհրդաւոր ոճիրները ուղղակի եւ սերտօրէն կապ ունին Սուլթանին անձնական ապահովութեան հետ, եթէ այդպէս չըլլային, եթէ այդ մասին ապացոյցներ չունենայիք, երբեք ձեր վեհափառ տէրը պիտի չշահագրգռուէր այդ ոճիրներով եւ ոչ ալ այսքան դաղտնի կերպով պիտի ուզէր զիս իր ծառայութեան մէջ ունենալ։ Այդ ոճիրները ուղղակի կապակցութիւն ունին Ապտիւլ Համիտի անձին հետ եւ հետեւաբար այն անձերը որոնք կը հետապնդէք, սովորական ոճրագործներ չեն, այլ դաւադիրներ, որոնք որոշ քաղաքական նպատակ մը ունին, որովհետեւ կարելի չէ որ այդ դաւադրութեան մասնակցողները ամէնքն ալ Սուլթանին անձնական թշնամիները ըլլան։ Այսպէս ուրեմն ոճիրի խօսքը պէտք չէ ընել։ Ձեր դէմը ունիք քաղաքական դաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ թաքուն նպատակներու հասնելու համար, պէտք զգացած է շարք մը ոճիրներ գործելու, ինչ որ այդ տեսակ պարագաներու մէջ սովորական է։ Եւ որովհետեւ իրենց նպատակը բնականաբար ներկայ կառավարութեան դէմ է, որուն գլուխ ու մարմնացումը Սուլթանն է իր բացարձակ տիրապետութեամբ՝ հետեւաբար Ապտիւլ Համիտ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ բնաջինջ ընելու համար կազմակերպութիւն մը որ իր իշխանութեան կը սպառնայ։ Ահա ճշմարտութիւնը զոր դուք ալ հասկցած էք եւ որ պէտք է բացայայտ կերպով ըսէք եւ ոչ թէ ջանաք ծածկել զայն։

Մաք Լայնի խօսքերը այնքան ճշմարիտ էին որ Իզզէթ փաշա չկրցաւ որեւէ հերքում տալ անոնց։

— Այո՛, կմկմաց, խնդիրը գաղտնի ընկերութեան մը շուրջը կը դառնայ...

— Եթէ այդպէս չըլլար, Սուլթանը հոգն անգամ պիտի չըլլար, պատասխանեց Անգլիացին։

Այս խօսքերուն վրայ պահ մը լռութիւն տիրեց։ Կառքը արագօրէն կ'ընթանար Թօփհանէի մեծ ճամբէն եւ նորեկը ուշադիր կը նայէր իր շուրջը հետաքրքիր եւ խուզարկող նայուածքով մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(58 – Շար.)

Թրքական պաշտօնական ստախօսութիւն մը եւս կուտանք ստորեւ, Էրզրումի եւ այլ քաղաքներու մասին ․ —

«Թուրք կառավարութիւնը Հայոց ջարդի մասին եղած խրողութիւնը վճռապէս կը հերքէ, հետեւեալ կերպով ․— Օսմանեան երկիրներու մէջ ջարդ կատարուած ըլլալու պարագան բացարձակապէս սուտ է․ Էրզրումի, Դերջանի, Ակնի, Սասունի, Պիթլիսի, Մուշի եւ Կիլիկիոյ Հայերը, ոչ մէկ ատեն, ընդհանուր խաղաղութիւնը վրդովող որեւէ քայլ առած չեն, հետեւաբար Օսմանեան պաշտօնատարներու կողմէ որեւէ միջոց ձեռք առնելու հարկ տեսնուած չէ »:

Այս ստախօսութիւնը հրատարակուած է Թրքական ինքնարդարացման գրքին մէջ էջ 239 եւ նոյն ստութեան գերմաներէնը հրատարակուած է Վիէննայի «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսսէ»ի Յունիս 6, 1915, թիւ 1842ի մէջ Նօ․ 10–11ի մէջ:

Ամէնէն անպատկառ սուտ մը դարձեալ, որովհետեւ ականատես գերման հիւպատոսներ, զինուորականներ մանրամասն լուրեր տուած են Հայերու տարագրութեան եւ ջարդերու մասին, Պերլինի կառավարութեան ուղղակի կամ Կ․ Պոլսոյ մէջ իրենց դեսպանատան՝ Թուրքիոյ գինակիցին: Մէկդի դնենք նոյնիսկ Ամերիկեան հիւպատոսներու, միսիոնարներու, գթութեան քոյրերու ականատեսի վկայութիւնները:

Ըստ Թուրք փրոֆէսէօրներու ցավըտուքին «Արմէնիէն (բայըց) բայըց հէտ տէմէճինկ էֆֆէքց, էնտ էմիկրէյշըն մըչ բիտխըտըր փափիւլէյշըն»: Հատ․ 8 էջ 692: Հապա ի՞նչ ըսել որ Էրզրումի նահանգին 217·500 Հայութեան 90 առ հարիւրէն աւելին ջարդի եւ տարագրութեան ենթարկած են: Եւ առանց ամչնալու յանցանքն ալ կը ձգեն զոհերուն վրայ, ու մխմխոնները կը խաբուին այդ սուտերէն, փոխանակ ճիգ մը ընելով, ստուգելու զանոնք:

Գէթ աչքէ անցընէին Ամերիկեան դեսպանին տեղեկագիրները եւ գերման արտաքին նախարարութեան փաստաթուղթերը: Թրքական վայրենութեան չափը գիտնալու համար, հարկ է յիշատակել նաեւ այն վանտալութիւնը, սրբապղծութիւնը, որ գործուած է Թուրքերու կողմէ՝ հայ մեհեաններու, գերեզմաններու վրայ: Ինչպէս Էրզրումի, եւ այլ հայաբնակ քաղաքներու մէջ: Սրբատաշ քարերով եւ տապանաքարերով շինեցին ախոռներ եւ այլ Թրքական շինչէնքեր:

Թուրք կառավարութիւնը եւ խայտառակ Թրքասէրները կը մտածեն որ սուտով, հերքումով, չխոստովանելով, ցեղասպանական իրողութիւնները ծածկուած կը մնան:

Անոնք կը մոռնան սակայն, թէ պատմութիւնը արձանագրած է ամբողջ ճըշմարտութիւնը:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

ԷՐԶՐՈՒՄԸ, որ սիրտն է Ուիլսընեան Հայաստանին եւ անոր կարեւոր քաղաքներէն մին, հռչակաւոր՝ իր եկեղեցիներով, իր գիւղերով եւ իր պատմական եւ աշխարհագրական արժէքով, իր ռազմական դիրքով եւ հաղորդակցութեան միջոցներով՝ այսօր թէեւ իր բնիկները ջարդով պակսած եւ իր գիւղերը աւերուած են, դարձեալ օր մը պիտի շէննան սակայն Հայու քրտինքով: Հոն բերուած Թուրք մուհաճիրները չեն կրնար արմատանալ:

Վերջացնելով, կ՚ըսենք, թէ Էրզրումի նահանգի Հայերուն կորուստը՝ Արեւմըտեան Հայաստանի եւ Թուրքիոյ այլ վայրերու Հայերու ընդհանուր կորուստին մէկ տասներորդն է միայն: Հայուն պահանջը, իր հայրենի հողին եւ նիւթական վնասին եւ թափուած արեան հաշիւը բաց կը մնայ, Հայը կը պայքարի եւ պիտի պայքարի մինչեւ ձեռք բերէ իր իրաւունքը, արդարութիւն եւ ազատութիւն: Կը հաւատանք որ մարդկութիւնը հետզհետէ պիտի ճանչնայ իրաւունքի գերազանցութիւնը բռնութեան եւ բռնաբարումի վրայ, եւ ատոր համար է որ համայն Հայութիւնը կը ձգտի զայն ձեռք բերել:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ո՞ՒՐ...

— * —

Ո՞ւր պիտի ըլլայ ճամբորդիս
Հանգրուանը վերջնական ․
Արմաւենիի՞ մը տակ հարաւի՝
Թէ թմբիի մը տակ Հռենոսի ․
Անապատի՞ մը մէջ արդեօք
Պիտի թաղեն զիս օտարներ,
Եւ կամ արդեօք պիտի հանգչիմ
Աւազի՞ն մէջ ծովու մ՚եզրին ․․․:

Ի՛նչ ալ ըլլայ՝ միեւնոյնն է,
Պիտի պարուրէ զիս հո՛ս թէ հո՛ն
Լայնածիր երկի՛նքն Աստուծոյ:
Եւ իմ վրաս, մութ գիշերին,
Երկինքին վրայ պիտի յածին
— Իբր կանթեղ մեռելի —
Փայլուն աստղերն երկնային ․․․:

ՀԱՅՆՐԻԽ ՀԱՅՆԷ

25 Հոկտ․ 1967

Թարգմ․ նորոգ հանգուցեալ եղբօրս՝ Տիրայրին յիշատակին:

Պ․ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Հ. ՎԱՀԱՆ ԻՆԳԼԻԶԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խորունկ կսկիծով կարդացի «Յառաջ»ի 17 Փետրուար թիւին մէջ վիէննական Մխիթարեան վանահօր Հայր Վահան վրդ․ Ինգլիզեանի վախճանման գոյժը:

Հանգուցեալը իր վերջին նամակներէն մէկուն մէջ կը յայտնէր, որ հայ նորեկ տղու մը Վիէննայի մէջ դպրոց տեղաւորելու գործով տեղէ տեղ դիմումներ կատարած էր եւ յանկարծ ուժասպառ ինկած՝ վանք վերադարձած էր: Հակառակ շատ մը դարմանումներու՝ ծունկերը դողդղալու հիւանդագին վիճակը կը շարունակուէր: Գրած էի իրեն գերմանական դեղեր ղրկելու մասին, բայց պատասխանած էր թէ իր վրայ հոգացող բըժշկապետին վրայ շատ վստահութիւն ունի: Իսկ վերջին բացիկով մը կը տեղեկացնէր թէ հիւանդանոց կը փոխադրուի:

Հայր Ինգլիզեանի հետ մեր ծանօթութիւնը երեսուն տարի առաջ սկսաւ, երբ ան Աբբահայր Հապոզեանի հետ Պերլին եկաւ վանքի հիթլերական գրաւման փորձերուն դէմ դիմումներ կատարելու համար եւ ես ալ Տոքթ․ Պաուլ Ռորբախի հետ Վիէննա գացի Աւստրիայի Հայերն եւս հետապնդումէ փրկելու խնդրով: Ծանօթ է որ 12 – 2 – 1938ին Հիթլեր միացուց Աւստրիան Մեծն Գերմանիոյ եւ Սայս–Ինկուարտի աւստրիական կառավարութեան ներքին գործոց ձեռնարկներէն չէր վրիպած Մխիթարեան վանքին, տպարանին եւ կալուածներուն ձեռք դարնելը: Արագ որոշումով վանքին ներկայացուցիչները այդ օրերուն Պերլին եկան եւ կեդրոնական կառավարութեան եկեղեցական հարցերու վերին հաստատութեան մօտ դիմում կատարեցին հայ եւ գերման միութեան գործակցութեամբ:

Պաշտօնական դիմումին նախապատրաստութեան համար գումարուեցաւ հայկական լայն ժողով մը այն ատենի գաղութային վրչ․ ժողովի նախագահ Պ․ Գեղամ Տէր – Յարութիւնեանի տունին մէջ, որուն մասնակցեցան վարչութեան անդամները, հայ եւ գերման միութեան վարչութիւնը եւ ծանօթ երեւելիներ: Վիէննայի հիւրերը պարզեցին վանքին գրաւման երեւոյթը եւ որոշուեցաւ ամէն գնով արգիլել հիթլերեան այդ ձեռնարկը, որ հակառակ իսկ էր իրենց յայտարարած մշակութային պահպանման ըսկզբունքներուն՝ երբ Հայերը ճանչըւած էին արդէն իբր մշակութապէս հին արեւելեան ազգերէն մէկը:

Իբր այդ ժողովին մասնակցող վարչական անդամներէն մնացող քիչերէն մէկը, կը յիշեմ Հայր Վահան վրդ․ Ինգլիզեանը, որ ամէն ջանք թափելով աշխուժօրէն կը ներկայանար Աբբահօր հետ Տոքթ․ Ռորբախի, Դոկտ․ Արեղեանի, Գեղամ Տէր – Յարութիւնեանի եւ նորոգ հանգուցեալ եղբօրս՝ Դոկտ․ Տիրայր Ֆըրունճեանի առաջնորդութեամբ, որպէսզի վանքին գրաւման արգելքը վերցուէր Պերլինէն տրուելիք կեդրոնական հրամանով մը: Ինչպէս ծանօթ է այս ձեռնարկը յաջողութեամբ վերջացաւ եւ վանքը փրկուեցաւ․ իսկ Բ․ աշխարհամարտին ընթացքին հազարաւոր գաղթականներու համար դարձաւ լուսատու եւ օժանդակ կեդրոն մը՝ ցոյց տալով եղբայրական բարոյական օգնութիւն:

Հայր Վահանի հետ մեր ծանօթութիւնը վերանորոգուեցաւ Հայր Ակինեանի մահէն ետք, երբ կը վարէր «Հանդէս Ամսօրեայ» ի խմբագրութիւնը: Իբր միակ բանասիրական հանդէս, այս թերթին խմբագրութիւնը անհամար հարցումներ կը ստանար գիտնական կաճառներէ եւ աշխատողներէ, որոնց պատասխանելու ծանր բեռը խմբագրին վրան էր: Հայր Վահան գրած է նաեւ շատ մը յօդուածներ հայ բանասիրական նիւթեր գերմանական հանդէսներու մէջ պարզելու համար: Իր ուսումնասիրական գործերը հայ բանասիրական տեսակէտէն մեծ արժէք կը ներկայացնեն եւ խորազննին պրպտումներու արդիւնք են:

Յարգա՛նք ազնիւ բարեկամին յիշատակին եւ գրչի վաստակաւորին, որուն կեանքը զոհաբերութիւն եղաւ իր ազգին եւ հայ բանասիրութեան:

Պ․ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Արեւելեան Պերլինի մէջ, նոր նշանակուած պաշտօնեայ մը կը մօտենայ իր ճիւղի տնօրէնուհիին եւ կ՚ըսէ ․

— Ներողութիւն, Տիկին տնօրէնուհի ․․․

Տնօրէնուհին՝ որ միջին տարիքով ու խոժոռ դէմքով կին մըն է, զայրացած կը գոչէ ․

— Ի՞նչ ըսիր: «Տիկին» տնօրէնուհի՞: Չե՞ս գիտեր որ «ընկերուհի» պէտք է ըսես: «Տիկին» եւ «պարոն» չկան այլեւս: Անգամ մըն ալ այդ սխալը չգործես: Հիմա ըսէ տեսնեմ, ի՞նչ կ՚ուզես:

— Ընկերուհի, եթէ կարելի է, այսօր քիչ մը կանուխ մեկնիմ, որովհետեւ, թատրոն երթալու համար տոմսակ պիտի առնեմ:

— Թատրո՞ն: Ի՞նչ ներկայացում կ՚ուզես տեսնել:

Պաշտօնեան պահ մը կը վարանի, եւ ի վերջոյ կ՚ըսէ ․

— « Քամելիազարդ ․․․ ընկերուհին » ․․․ (Տիկինը):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Իրաւ է որ Օվէրնէ եւ Ֆավըրոլ գացած եմ․ ի՞նչ զարմանալի բան․ միթէ կարելի բան չէ՞ Օվերնէ գացած ըլլալ՝ առանց թիարանը նետուած ըլլալու: Նորէն կ՚ըսեմ թէ ես Շանմաթիէօ տխպարն եմ․ Պարոն Պալուին տունը աշխատած եմ, բնակած եմ: Ձեր գրարանութիւններով ալ գլուխս կը ցաւցնէք: Ինչո՞ւ ամէն մարդ ետեւէս ինկեր է կատաղի մարդերու պէս:

Ընդհանուր դատախազը ոտքի վրայ կանգնած էր․ խօսքը նախագահին ուղղելով ըսաւ․

— Պարոն նախագահ, ամբաստանեալը քանի որ խառն ի խուռն կերպով այլ մեծ վարպետութեամբ մը կ՚ուրանայ ամէն բան, քանի որ այս կերպով վարուելով ապուշ մը ձեւանալ կ՚ուզէ, — թէ իմաց կուտանք իրեն որ պիտի չյաջողի այս նըպատակին հասնելու, — կ՚ուզենք որ հաճիք, հաճի նաեւ ժողովը նորէն ատեանը կոչելու Պրըվէ, Քոշփայլ եւ Շընիտէօ դատապարտեալները, ոստիկանութեան տեսուչ Ժավէրը եւ վերջին անգամ մըն ալ զանոնք հարցափորձելու որպէսզի ամբաստանեալին նոյնիսկ Ժան Վալժան ըլլալը հաստատուի:

— Պարոն ընդհանուր դատախազին գիտել կուտամ, ըսաւ նախագահը, թէ ոստիկանութեան տեսուչ Ժավէր իր պաշտօնին վերաբերող գործի մը համար մօտակայ նահանգի մը գլխաւոր քաղաքը երթալու հարկադրուելով, վկայութիւնը տալէ ետք ատեանին քաղաքէն մեկնեցաւ, պարոն ընդհանուր դատախազին եւ ամբաստանեալը պաշտպանողին հաւանութեամբ հրաման տուինք որ մեկնի:

— Իրաւունք ունիք, պարոն նախագահ, պատասխանեց ընդհանուր փաստաբանը: Քանի որ Պ․ Ժավէր բացակայ է, կարծեմ թէ կը պարտաւորիմ պարոն երդմնաւոր դատաւորներուն յիշեցնել ինչ որ քանի մը ժամ առաջ հոս մեր առջեւ ըսաւ ան: Ժավէր յարգի մարդ մըն էր որ անաչառ եւ անթերի ուղղամտութեամբ պատիւ կը բերէ ստորին այլ կարեւոր պաշտօններու: Ահաւասիկ իր տուած վկայութիւնը․

«Եւ ոչ իսկ հարկաւորութիւն ունիմ այն բարոյական կասկածներուն եւ չօշափելի ապացոյցներուն, որով կը հաստատուի թէ սուտ են ամբաստանեալին ուրացողական պատասխանները: Կատարելապէս կը ճանչնամ զայն: Այս մարդուն անունը Շանմաթիէօ չէ․ Ժան Վալժան անունով խիստ չարասիրտ եւ խիստ ահարկու եղեռնագործ մըն է ան: Երբ իր պատիժին պայմանաժամը լրացաւ, իշխանութիւնը ակամայ արձակեց զայն: Տասնեւինը տարի շղթայակապ աշխատութիւն կրած է որոշ գողութեան մը համար: Հինգ վեց անգամ փախչելու փորձեր ըրած է: Փըթի Ժերվէ եւ Փիէրոն գողութիւններէն զատ, կասկած ունիմ թէ Տ․․․ի առաջնորդ լուսահոգի գերապայծառ եպիսկոպոսին տունէն ալ գողութիւն մը ըրած է: Շատ անգամ տեսած եմ զայն երբ Թուլոնի թիարանը թիապարտներու պահնորդին քով օգնականի պաշտօն կը վարէի: Կը կրկնեմ թէ կատարելապէս կը ճանչնամ զայն»:

Այս ճիշդ վկայութիւնը բազմութեան եւ դատաւորներու վրայ ազդու տպաւորութիւն մը ըրաւ: Ընդհանուր փաստաբանը խօսքը վերջացնելով պնդեց թէ քանի որ Ժավէր բացակայ է, միւս երեք վկաները, այսինքն Պրըվէ, Շընիթէօ եւ Քոշփայլ կրկնեն իրենց վկայութիւնը, եւ մի առ մի հարցաքննուին հրապարակաւ:

Նախագահը նուիրակի մը հրաման տըւաւ եւ վայրկեան մը ետք վկաներուն սենեակին դուռը բացուեցաւ: Նուիրակը զինու զօրութեամբ իրեն օգնելու պատրաստ զինուորի մը հետ ներս բերաւ Պրըվէ դատապարտեալը: Հանդիսականները վարանումի մէջ էին եւ ամէն կուրծքերը կարծես կը բաբխէին, իբր թէ ամէնքն ալ մէկ հոգի ունեցած ըլլային:

Վաղեմի եղեռնագործ Պրըվէ բանտարկեալներու յատուկ սեւ եւ գորշագոյն բաճկոնակ մը հագած էր: Պրըվէ գրեթէ վաթսուն տարեկան անձ մըն էր, գործի մարդու մը դէմքը եւ սրիկայի մը կերպարանքը ունէր:

Առուտուրը եւ սրիկայութիւնը երբեմն կը միանան: Նորանոր յանցանքներով դարձեալ բանտ մտած եւ բանտապահի պէս բան մը եղած էր: Պրըվէ այնպիսի մարդ մըն էր որու համար իր մեծերը կ՚ըսէին թէ կ՚աշխատի օգտակար ըլլալու: Բանտի քահանաները պարտաւորութիւնը կատարելու մասին լաւ վկայութիւն կուտային անոր:

Չմոռնանք ըսելու թէ այս դէպքը վերահաստատութեան ժամանակ տեղի կ՚ունենար:

— Պրըվէ՛, ըսաւ նախագահը, ոճրագործութեան համար դատապարտուած եւ խայտառակուած մարդ մըն ես, հետեւաբար չես կրնար երդում առնել:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ վարչութեան անդամուհիներէն Տիկին Մարի Ֆերմանեանի իր ամուսնոյն

ՍԱՐԳԻՍ ՖԵՐՄԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Տիկին Ազատ Ճենազեանէ տասը ֆր. :

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը տօնէ Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը Ռիւ Ժէկի ՍԷՆ Լուի սրահը (25 Փետրուար), կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, ընկերահամակրական խնջոյքով, գեղարուեստական բաժին տեղւոյս երիտասարդներու եւ Կապ. Խաչի աշակերտներու կողմէ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները :

Ճոխ պիւֆէ :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, Հայ Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական յայտագիր :

Պիւֆէ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Փալէ տ'Իվէրի

սրահներուն մէջ, Փետրուար 25ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ ԺԱՔ ԹԱԹՈՒՆ

երգ. Ալիս Ալթունեան

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ Տիկ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները . — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆըրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դընապաններուն եւ Պ. Գ. Պաղըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (3 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Է. Է.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԿՐԸՆՈԲԼ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ըընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին ակումբին սրահը : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մարտիրոս Ադամեանէ եւ զաւակներէն 50 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մելինէ Կակոյեանի մահուան առիթով :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

25 Փետրուար . Կիրակի. — ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ : Սկիզբ Մեծ Պահոց : Այս կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ զոց պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

29 Փետրուար, Հինգշաբթի. — Այսօրուընէ սկսեալ ամէն Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն, ամբողջ Մեծ Պահոց ընթացքին : Միւս օրերն են Մարտի 7, 14, 21, 28 եւ Ապրիլ 4 :

× Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Մարտ 3ին, 10ին, 17ին, 24ին եւ 31ին յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն : Այս օրերուն ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծ Պահոց ընթացքին, ամէն Հինգշաբթի եւ Շաբաթ երեկոները, երեկոյեան ժամը 5ին, տեղի պիտի ունենան, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Պահոց յատուկ արարողութիւններ, որոնց ընթացքին պիտի տրուին աւուր պատշաճի քարոզներ : Իսկ, Կիրակի օրերը, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենան «Արեւագալի ժամերգութիւններ» :

ԽՆՋՈՅՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ :

24 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18 – 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Զուարթ մթնոլորտ, գեղարուեստական ժին, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ համոյթին :

Ճաշագին 10 փրանք :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆի :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՒ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած, բանաստեղծ

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը (Մեթրօ Քաադէ)

Կը նախագահէ՝ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը խօսի ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ

Հեղինակ՝ Գ. Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Տպ. Վենետիկ), շքեղ տպագրութիւն, 1038 էջ, 150 նկարներով ու քարտէսներով : Ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն, փափաքողները կրնան դիմել՝ ՓԱՐԻԶ՝ Բալուեան գրատունը, 43, Րիւ Ռիշէ Փարիզ (9), ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Փասքալ, 151 Պուլվ. Միշըլէ, (9) :

Գին՝ 75 ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի օր (Փետր. 28) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ [ՎԱՐԺԱՐ...

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ [ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE — COTILLONS

Մուտք 10 փրանք — Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռ. ածայնելով կեդրոնատեղի Հայ Կարմիր Խաչի ELY 67-03

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

CAT

(Club des Anciennes du Tebrotzassère ou des amis du Tebrotzassère)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ — SOIRÉE DANSANTE

Շաբաթ, Մարտ 9, ժամը 19.30էն սկսեալ

SALONS DE L'HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République

Orchestre Anglais LES PSYCHIADELIQUES

Երիտասարդական մթնոլորտ — Հաճելի ժամեր

ENTREE 10 FRS.

Ballet Russe IRMA GRJEBINA

CHANTS DANSES, MUSIQUES A TRAVERS L'U.R.S.S.

40 artistes — 300 costumes

CREATIONS NOUVELLES

NANCY	Théâtre Municipal	24 Février	à 20 h. 45
GRENOBLE	Théâtre Municipal	27 Février	à 20 h. 45
AIX-EN-PROVENCE	Théâtre Municipal	2 Mars	à 21 h.
VALENCE	Théâtre Municipal	4 Mars	à 21 h.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 25 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — 11146 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.146

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Ամերիկահայ գաղութի անցեալին, ներկային ու ապագային մասին մեր գրածները (Յառաջ, 14 Նոյ. 1967, 27–31 Յունուար 1968) որոշ հետաքրքրութիւն առաջ բերած են Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ուր Հայապահպանումը օրակարգի հարց է միշտ: Օրուան անմիջական պահանջը :

Ծանօթ հայրենակից մը, որ 45 տարիէ ի վեր Միացեալ Նահանգները հաստատուած՝ որոշ դիրքի տիրացած է եւ մօտէն կը ճանչնայ հայ գաղութի կեանքը, սրտցաւ տողերով հաղորդակից կը դառնէ մեզ իր մտահոգութեանց, հիմնուած իր փորձառութեան վրայ :

Իր կարծիքով, Ամերիկայի մեր գաղութը տակաւին մէկ – երկու սերունդ կրնայ պահել իր հայկական դիմագիծը՝ անգլիերէնով : Եւ թէ «եկեղեցին ամէնէն քիչ օգտակար եղող ազդակն է ազգապահպանման տեսակէտէն» :

1914ի պատերազմէն առաջ Ամերիկա գացող մեր հայրենակիցները մեծ մասամբ ամուրի գիւղացիներ էին, որոնք անգլիերէն չէին գիտեր, մեծ ճիգ ալ չէին ըներ սորվելու, որովհետեւ իրենց նպատակն էր քիչ մը դրամ շահելէ ետք հայրենիք վերադառնալ եւ ընտանիք կազմել:

Շատեր նոյն գործարանին մէջ կ'աշխատէին, նոյն տան կամ թաղամասին մէջ համախումբ կ'ապրէին: Ունէին իրենց ակումբները, ուր միշտ իրարու կը հանդիպէին : Շատեր կ'անդամակցէին քաղաքական կամ բարեսիրական կազմակերպութեան մը : Յետագային կազմուեցան նաեւ հայրենակցական միութիւններ :

Քաղաքական դժբախտ պայմաններու բերումով նախապատերազմեան այս սերունդը չկրցաւ վերադառնալ հայրենիք եւ տուն – տեղ եղաւ Ամերիկայի մէջ :

Աւելին : Հայաստանի անկախութեան բարձումէն, Կիլիկիոյ պարպումէն, Իզմիրի աղէտէն եւ դաշնակիցներու Թուրքիայէն հեռացումէն ետք Ջարդերէ ու տարագրութենէ վերապրող բեկորներ եւ Մ. Նահանգներու մէջ ազգական ունեցողներ առանց սեղմումներու դացին աւելնալու ամերիկահայ հին գաղութին վրայ:

Ազգապահպանման տեսակէտէն առաւելութիւն մըն էր համախումբ ապրիլը :

Ֆրանսայի մէջ ալ հո՛ն, ուր Հայերը թաղի մը կամ արուարձանի մը մէջ միասին կ'ապրին, երկար ատեն կրնան դիմակալել ուծացման ու ձուլման վտանգին եւ պահել իրենց ազգային դիմագիծը :

Մեծ քաղաքներու մէջ ցիրուցան ապրողները կամ պզտիկ քաղաքներու կամ գիւղերու մէկ անկիւնը նետուած բեկորներն են, որ կորսուելու աւելի շատ հակամէտ են: Մանաւանդ երբ անոնք կ'ամուսնանան օտարներու հետ :

Ձուլման համար նախաքայլ մըն է անուններու փոփոխութիւնը : Ֆրանսայի մէջ շատ քիչեր կը փոխեն իրենց անունը կամ մականունը, կամ երկուքը միաժամանակ, մանաւանդ երբ հպատակութիւն կը ստանան : Օրէնքը թոյլատու է այս մասին :

Ամերիկայի մէջ աւելի ընդհանրացած է դժբախտաբար այս հիւանդութիւնը : Անձնական, առեւտրական շահերն են դրդիչը անուանափոխութեան : Երբեմն ալ՝ «սնոպիզմ»ը եւ ստորադասութեան ըղձացումը: Ապրելով տեղացիներու շրջապատին ու միջավայրին մէջ, այդ միջոցին դիմողները կ'ուզեն ծածկել իրենց ծագումը՝ աւելի յարգ ու պատիւ վայելելու կամ աւելի դիւրութեամբ դրամ վաստկելու հեռանկարով :

Անուն փոխողները եւ հայերէն չաւրվելով տեղական բարբառը մայրենի լեզու դարձնողները մինչեւ ե՞րբ կրնան պահել իրենց Հայութիւնը :

Երբեմն կը հանդիպինք Լեհաստանէն կամ Հունգարիայէն եկող Հայերու, որոնց նախահայրերը դարեր առաջ հաստատուած են այդ երկիրներուն մէջ: Անոնք բառ մը հայերէն չեն գիտեր : Իրենց անունն ու մականունն ալ օտար են, ո՛չ մէկ աղերս ունին հայկականի հետ :

Այս մարդիկ, ոչ մէկ շփում ունին Հայութեան հետ: Միայն թէ կը յիշեն եւ առիթը ներկայանալուն պարծանքով կը յայտնեն թէ ծագումով Հայ են :

Ի՞նչ օգուտ ազգին համար այս տեսակ Հայերէն :

Այս վիճակի՞ն պիտի մատնուին վաղը մեր գաղութները արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ :

Այդքան յոռետես չենք մենք :

Արդարութեան ներկայ դարուն մէջ ազգապահպանման ազդակները աւելի շատ են:

Յիշե՛նք անոնցմէ մէկը.—

Հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ յաճախակի շփումները, որոնք մեծ դեր կրնան կատարել այս մարզին մէջ, պայմանաւ որ քաղաքական կամ գաղափարական գոյն չտրուին անոնց, պառակտելով Հայութիւնը :

Եկեղեցին կարեւոր դեր կատարած է ժամանակին: Վերջին տարիներուն ամերիկահայ գաղութի «երկփեղկում»ն է, որ պատճառ դարձած է կողմերու եկեղեցաշինական մրցակցութեան :

Սակայն այդ մրցակցութենէն շահողները եղած են ո՛չ թէ կուսակցութիւնները, այլ տէրտէրներն ու վարդապետները, կ'ըսէ մեր ամերիկահայ բարեկամը, որ կ'աւելցնէ թէ «դրամը հոսեցաւ եկեղեցական բերելու եւ կերակրելու համար : Դպրոցի մասին մտածող չեղաւ եւ սակայն կային կազմակերպութիւններ, որոնց միակ նպատակը կրթական էր» :

Ազգապահպանման համար կենսական ազդակ էին դպրոցները : Նոր սերունդը անոնց մէջ է, որ պիտի թրծուէր հայկականութեամբ :

Հիմա տակաւին ուշ չէ, ո՛չ մէկ բան ուշ է կեանքի մէջ :

Քալիֆորնիան տուաւ օրինակը, ամէնօրեայ երկու դպրոց բանալով : Պիտի բաւէ կաթիլ մը ջուր ովկէանոսին մէջ : Սակայն այդ կաթիլը կրնայ թթխմորի դեր կատարել :

Ո՞ր օրուան կը սպասեն Ամերիկայի միւս հայաշատ քաղաքները : Մեր հայրենակիցները հարստացած են հիմա եւ կրնան հոգալ բացուելիք դպրոցներու ծախքերը :

Ա՛յս է օրուան պահանջը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԼՊՈՒԼՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Ո՛ւր գաս, իմ լուսնակ, հեզիկ ու հանդարտ
Համասփիւռ լուսովդ ի լեռ, ձոր եւ արտ,
Եւ ի Նախապետս, որ մտօք մոլար
Գիշերաժամիկ ժուռ գամ յԱւարայր,
Ուր քաջ ու անճրման հարք մեր Հայկազունք
Ընկան գետ հըսկայ, կանգնեցան զուարթունք,
Միթէ գա՞ս սփոփել ոսկերաց սրբոց
Զիւնափայլ ամպէդ ոսկեթել ծածկոց,
Թէ ներմակ ճակտիդ թէպէտ եւ պայծառ
Քաջացս արենէն կապե՞ս կարմիր վառ,
Թէ լըռիկ – մընջիկ ապշի՞ս տակաւին,
Թէ ի՞նչպէս ընկաւ Վարդանն ահագին,
Մահու սեւ բստուերն ի սիրտ բըշնամեաց,
Զհոգին ճըգելով յերկին առ Աստուած:
Դու այլ, ո՛վ Տըղմուտ, տրտում ու արիւնոտ,
Որ լալով ոլրիս ի մէջ շամբերուդ :
Եւ հովիկդ, որ գաս ի Մակուայ քարէն
Կամ ի ծեր Մասեաց սըրբազան սարէն :
Դու այլ ինձ նըման դողդող եւ երեր
Թոյլ թեւօք անցնիս սարեր ու ձորեր,
Անտառէ անտառ, տերեւէ տերեւ
Կոծկոծելով գաս ի դաշտիս վերեւ,
Զայս մաշած շընչիս վերջին հառաչանք
Զըգել ի Հայոց սըրտից արձագանգ :

Ո՛հ դու բարեկամ այրած սըրտերու,
Խօսնակ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
Երգէ՛ պըլպուլիկդ, երգէ՛ ի սարէդ,
Զանմահ քաջքն Հայոց երգէ՛ հոգւոյս հետ,
Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
Սըրտիկս, որ ի խաչն էր կիպ, թունդ առաւ,
Ի խաչին թեւէն թըռայ ու հասայ,
Գըտայ զքեզ ի դաշտ քաջին Վարդանայ :
Պըլպո՛ւլ, քեզ համար մեր հարքն ասացին,
Թէ չէ հաւ՝ պըլպուլ մեր Աւարայրին,
Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրազրուցիկ,
Որ զՎարդան ի վարդըն տեսնու կարմրիկ,
Ջըմեռն յանապատ կու գնայ կայ ի լաց,
Գարունն յԱրտազ գայ ի թուփ վարդենեաց,
Երգել ու կանչել յԵղիշէին ձայն
Թէ պատասխանիկ մ'արդեօք տայ Վարդան :
Թէ կիսահոգի պըլպուլիս նըման
Ջէնիկս հասնի ձեզ, որդի՛ք Թորգոմեան,
Որդի՛ք, որոնց հարք քաջք ու առաքինիք
Լըցուցին զդաշտեր, գըրքեր ու գերկինք,
Թէ ի ծով սրտիդ կաթիլ մ'արունիկ
Կայ թէ Հայ աղբիւրըն կամ Պահլաւիկ,
Թէ զփառքն հայրենեաց ձեզ այլ գըրէք փառս,
Հետ Նախապետիս ելէք ի յԱրտազ :

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կաթոլիկէ աշխարհը ընդհանրապէս, Ֆրանսայի Կաթոլիկէ եկեղեցին մասնաւորաբար, մեծ կորուստ մը ունեցան վախճանումովը Նորին Ամենապատուութիւն Կարդինալ ու Փարիզի Արքեպիսկոպոս Փիէռ Վէօյօի, ականաւոր եկեղեցական մը, որ սիրալիր յարաբերութեան մէջ էր Հայրապետական Պատուիրակ՝ Բարձր. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հետ :

Այս մեծ սուգին Փարիզի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին իր մասնակցութիւնը բերաւ. ղրկելով առանձին առանձին, Փարիզի նախկին Արք.ին Նորին Ամենապատուութիւն Կարդինալ Ֆէլթէնի եւ Թեմին Առաքելական Տեղապահին Գերաշնորհ Ֆրօսար Եպս.ի հետեւեալ հեռագիրը .

« Խորապէս ազդուած ականաւոր եկեղեցական Կարդինալ Վէօյօի վախճանման տխուր լուրէն, ձեզի հետ ենք աղօթքներով, կը յայտնենք մեր, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ վարչական մարմիններուն ու ամբողջ Հայ Համայնքին կողմէ, ամէնէն անկեղծ ցաւակցութիւնները :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Փարիզի »

Սրբազան Հայրը Փարիզէն բացակայ ըլլալով, չկրցաւ անձամբ ներկայ ըլլալ եկեղեցական արարողութեան : Իր անունով Սրբազան Հօր փոխանորդը՝ Հոգշ. Տ. Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան, ընկերակցութեամբ եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ Պ. Սեդրակ Քարեանի եւ Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Աղեքսանդր Օհանեանի, ներկայ եղան յուղարկաւորութեան, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, 17 Փետրուար 1968, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ : Սրբազան Հայրը այս առթիւ հետեւեալ պատասխանները ստացաւ :

« Զափազանց ազդուած ձեր մասնակցութենէն մեր վիշտին եւ աղօթքին, ձեզի կը յայտնենք, ինչպէս եկեղեցւոյ վարչական մարմիններուն ու ամբողջ Հայ Համայնքին, մեր եղբայրական եւ յարգալից երախտագիտութիւնը :

Ֆրօսար եւ Բեզերիլ
Եպիսկոպոսներ »

« Շնորհակալ ենք այն սիրալիր ուշադրութեան համար, զոր հաճեցաք ցոյց տալ Նորին Ամենապատուութիւն Կարդինալ Վէօյօի վախճանման առթիւ. Կը խնդրեմ որ ընդունիք մեր երախտագիտական անձնուէր զգացումները: Տէքան եպիսկոպոսէն իմանաք, որ ներկայիս դարմանատուն կը գտնուիք: Կը ներկայացնենք արագ ապաքինումի մեր սրտագին մաղթանքները :

Կարդինալ Ֆէլթէն»

×

Սրբազան Հայրը կը բոլորէ ապաքինման իր շրջանը Փարիզէն մօտաւորապէս հարիւր քիլոմեթր հեռու դարմանատան մը մէջ՝ լաւագոյն պայմաններու մէջ : Իր առողջական վիճակը յարատեւ բարելաւումի մէջ է :

Կը սիրենք յուսալ, որ ի մօտոյ զինք մեր մէջ կ'ունենանք :

ԴԻՒԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԶՕՐԱԿՈՉԻ ԿԸ ԴԻՄԷ
ՍԱՍՏԻԿ ԿՌԻՒՆԵՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ամերիկայի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը որոշեց 48 հազար պահեստի զինուոր կանչել դրօշի տակ, Ապրիլին, ասոնց մէջ կան 4000 մառինն :

Միւս կողմէ, անակնկալ կերպով Սայկոն մեկնած է ամերիկեան սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Ուիլըր ընկերակցութեամբ խումբ մը ռազմագէտ սպաներու :

Տեղւոյն վրայ կացութիւնը միշտ ողբերգական է : Հարաւային Վիէթնամցիք եւ Ամերիկացիք անխնայ կռիւներէ ետք վար առած են Հիւէի վրայ ծածանող հիւսիսային Վիէթնամի դրօշակը, եւ բարձրացուցած հարաւային Վիէթնամի դրօշակը :

Քէ Սանհի վրայ ալ Վիէթքոնկի յարձակումները կը շարունակուին նոյն թափով :

× Միացեալ Նահանգներու եկեղեցիներու խորհուրդը կոչ մը ըրած է որպէսզի Ամերիկացիները դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները :

× Քորէայի դաշնակից ուժերու նախկին հրամանատար Զօր. Քլարք յայտարարած է թէ կողմնակից է հիւլէական զէնքերու գործածութեան «եթէ անհրաժեշտ ըլլայ եւ նկատի չառնելով հանրային կարծիքը» :

—o—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ձախի դաշնակցութիւնը Շաբաթ օր ժամը 11ին հրապարակեց փաստաթուղթ մը ուր պարզուած են Ձախի դաշնակցութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան տեսակէտները ընդհ. քաղաքականութեան մը շուրջ արտաքին թէ ներքին : Դէպքը ինքնին կարեւոր է: 1934էն ի վեր նման բան չէր եղած :

Հայ Քերթողութեան Աստղը

(ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«Ան արաբական նժոյգ մ'է եւ կարապ մ'է միանգամայն». այս խօսքերը Վարուժանն է գրել իր աւագ գրչակցի՝ Սիամանթոյի մասին :

Արաբական նժոյգ, տարերային թափի, ծառացումի, ընդվզումի, անուէթեան խորհրդանիշն է սա :

Տարերային թափով, ծառացումով, ընդվզումով ու անուէթեամբ էին հնչում Սիամանթոյի տողերը, երբ նա իր ժողովրդի տառապանքն էր երգում, երգում հայորդիների վրէժն ու հերոսութիւնը, հողեւարքի եւ յոյսի ջահերը, բաբեկամի առաքած կարմիր լուրերի ցաւըն ու տուայտանքը ․․․ :

Եւ ապա՝ «կարապ մ'է միանգամայն», քնքշութեան ու գեղեցկութեան խորհրդանիշն է սա :

Անասելի քնքշութեամբ, գեղեցկութեան զարմանալի զգացողութեամբ էին հնչում Սիամանթոյի տողերը, երբ նա երգում էր իր «մաքրաթեւ երազը», երկիր հայրենին :

Ընդվզում եւ քնքշանք ․․

Իրականութիւն եւ երազ ․․․

Իրականութեան ու երազի բախման ողբերգութիւնն է Սիամանթոյի ստեղծագործութեան մէջ : Աշխարհի բոլոր մեծ բանաստեղծների ստեղծագործութիւններըն առհասարակ ծնունդ են այդ նոյն բախման :

Բայց Սիամանթոյի պատկերած իրականութիւնը չատ էր ուրիշ, չատ էր մռայլ ու արիւնոտ : Թերեւս աշխարհի ոչ մի բանաստեղծ երբեւէ կանգնած չի եղել այդքան ահաւոր իրականութեան դէմ . մի ամբողջ ժողովրդի ազգային ու սոցիալական ողբերգութիւնն էր դա, մի ամբողջ ժողովրդի լինելու եւ չլինելու ողբերգութիւնը :

Մի սքանչելի բանաստեղծութիւն ունի Սիամանթօն, ուր այդ իրականութեան ու երազի բախումը չատ խոր ու չատ նուրբ է ապրուած :

Եւ մաքրաթեւ երազիս հետ մինակ էի
հովիտներուն մէջ հայրենի,
Քայլերս էին թեթեւ, ինչպէս քայլերը
խարտիշագեղ եղնիկին,
Եւ զուարթութեամբ կը վազէի,
կապոյտէն եւ օբերէն բոլորովին գինով․
Աչքերս ոսկիով եւ յոյսով եւ հոգիս
Աստուածներով լեցուն ․․․

Եւ բանաստեղծը իր խորհրդաւոր սըրընգի ճիչն է կտրում, որպէսզի երգի աղամանդեայ առուակը, առաւօտեայ զեփիւռը, աղբիւրների մեղեդին : Բայց յանկարծ հողում արթնանում են բռնակալի եաթաղանից ընկած մեռեալների յիշատակները, բանաստեղծի չունչը մեռնում է .

Եւ երգիս տեղ՝ շիթ առ շիթ, շիթ առ շիթ
արցունքներս էին, որ ինկան վար ․․․

Արեւմտեան Հայաստանի Ակն քաղաքում էր ծնուել Սիամանթօն : Հայրէնների, սիրային չքնաղ երգերի օրօրան էր Եփրատի ժայռեղէն հովտալանջերին ծըւարած, այգեստանների մէջ կորած այս գիւղաքաղաքը : Չնայած ահաւոր իրականութեանը, երգն ու տաղը միշտ քաղաքի չուրթին է եղել : Մանկուց սիրոյ երգն է մտել բանաստեղծի էութեան մէջ : Եւ այլ պայմաններում Սիամանթօն, հաւանաբար, հայրենի քաղաքի զուարթ հայրէնների աւանդները չարունակէր : Բայց այդ ժամանակ ու այդ պայմաններում նըրան սրի պէս կոփուած տողեր էին պէտք : Եւ Սիամանթօն սիրային ոչ մի տող չգրեց :

Աւետիք Իսահակեանը պատմում է, որ մի աղամ Սիամանթօն իր մօտ սիրային բանաստեղծութիւններ է կարդում եւ տեղըն ու տեղը պատռում, ասելով, որ ինքն իրաւունք չունի ազգային ողբերգութիւնից զատ այլ բաների մասին գրել : Բանաստեղծի բոլոր այլ զգացմունքները, Վարուժանի արտայայտութեամբ, «Հայրենիքի դիակներով էին թմբռուած» : Եւ երգչուհի Մաննիկ Պէրպէրեանին անհունորէն սիրահարուած բանաստեղծը ինքնազոհութեամբ ու ասպետաբար հրաժարւում է սիրոյ երգից, իր ժողովրդի «Ասպետականը» գրելու համար :

Եւ ով գիտէ, թերեւս, գեղուհի մը,
պուրակի մը եզերքէն,
Ոսկի ողկոյզ մը եւ սափորով՝ ումպ մը
գինի մատուցանէ,
Թերեւս հոգիս հասկնայ եւ քրոջ մը պէս
ինծի ժպտի ․․․
Բայց չեմ ուզեր ես երազել,
կանգ մի առներ, երիվար :

Եւ կանգ չառաւ նրա երիվարը . նա անցաւ աւերակուած քաղաքների ու գիւղերի, մոխիրների ու դիակների, սուլթանական Թուրքիայի նիւթած նախճիրների միջով, իր ժողովրդի դաժան ճակատագրի միջով : Նրա ասպետ հեծեալը, որի սուրը կոփածոյ տողն էր, իր երգերով յոյս ու հաւատ, կամք ու կորով ներշնչեց տարաբախտ ժողովրդի զաւակներին : Նա բանաստեղծի արդարութեամբ ծառս եղաւ աշխարհի անարդարութեան դէմ ու թքեց նրա ճակատին : Նա ներշնչուած ու զօրեղ տողեր գրեց, երբ 1905 թուականին Կովկասում եւս բարձրացաւ ռուսական յեղափոխութեան ալիքը : Այդ յեղափոխութեան մէջ նա յոյս ունէր տեսնելու նաեւ իր ժողովրդի ազատագրութիւնը : «Կովկաս» բանաստեղծութեան մէջ նա գրեց .

Ինչ ոսկեղէն դարագլուխ է այս,
եւ շղթաներու ինչ զայրագին փշրտում․
Եւ ապա՝
Զարկ, Կովկաս, աւերակեալ ու
արցունքոտ Հայաստանին աչքերը
քեզի կը նային ․․․
Զարկ, ազատաբեր հարուածիդ շռինգը
Մասիսէն ի Տաւրոս եւ մինչեւ
Հայրենիքին խորերը կը թնդայ ․․․

Ազատութեան, արդարութեան, «Մարմարեղէն յոյսին» երգիչն ու «հսկայաձեւ ռահվիրան» եղաւ նա : Երգեց ցաւն ու տառապանքը, հայրենի տան «ափ մը մոխիր»ն ու անդրշիրիմեան աղաղակները, մահուան տեսիլներն ու Մաշտոցի գիտի փառքը․ երգեց վսեմ արուեստով, զարմանալի ինքնատիպութեամբ, երգեց ինքնամոռաց, ինքնազոհ մի նուիրումով եւ հայ ժողովրդի համար դարձաւ յաւէտ սիրելի անուն :

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆՑՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Գրքի յաջորդ բաժնում տպագրուած զրոյցները պատմում են, թէ ինչպիսին է եղել Ռուսաստանը ճորտատիրական կարգերի օրօք, երբ է Մոսկուան դարձել ռուսական պետութեան մայրաքաղաք, ինչպէս է Մոսկուան միաւորել ռուսական հողերը, ինչպէս է կառուցուել Կրեմլը, ինչպէս է չորս հարիւր տարի առաջ, 1564 թուին, ռուս առաջին տպագրիչ Իվան Ֆէոդորովը տպագրել ռուսական առաջին գիրքը : Պատմւում է, թէ ինչպէս է ապրել ճորտ գիւղացին, ինչպէս են նրանք ապստամբել Ստեփան Ռազինի եւ Պուգաչովի գլխաւորութեամբ, ինչպէս է Ուկրաինիան երեք հարիւր տարի առաջ միաւորուել Ռուսաստանի հետ, ովքեր են Լոմոնոսովն ու Պոլզունովը, Դեկաբրիստները, Չերնիշեւսկին եւ Նեկրասովը :

Այս ամէնը չատ լաւ է : Բայց ինչո՞ւ հայաստանցի դպրոցականը չիմանայ նաեւ թէ երբ են հիմնադրուել Արտաշատն ու Տիգրանակերտը, ինչպիսի է եղել Հայաստանը Տիգրան Մեծի ժամանակ, ինչպէս է կառուցուել Անին, ինչպէս է 1512 թուականին հրատարակուել հայկական առաջին տպագիր գիրքը, ովքեր են Յակոբ Մեղապարտն ու Ոսկան Երեւանցին, թէ ինչպէս եւ ինչի համար են ապստամբել Թոնդրակեցիները, ինչպէս է պարսկական լծի տակ տառապող հայ ժողովուրդը իր ազատութեան յոյսը կապել Ռուսաստանի հետ, եւ 1828 թուականին Արեւելեան Հայաստանը միացել Ռուսաստանին : Ինչո՞ւ Հայաստանցի դպրոցականը չիմանայ, որ դեռեւս 7րդ դարում ունեցել ենք մաքի այնպիսի հսկայ, ինչպիսին Անանիա Շիրակացին է, որ եղել է հանճարեղ Նարեկացի, որ հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակները դարեր չարունակ մարտնչել են հայրենիքի ազատութեան համար, որ Չերնիշեւսկու եւ Նեկրասովի կողքին եղել է Միքայէլ Նալբանդեան, որ դեռ եւս անցեալ դարի 50ական թուականներին ըմբոստ պոռթկումով գոչել է.

— Ազատութիւն, — գոչեցի, —
Թող որոտա՛ իմ գլխին
Փայլակ, կայծակ, հուր, երկաթ,
Թող դաւ դնէ թշնամին,
Ես մինչ ի մահ, կախաղան,
Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
Պիտի գոռամ, պիտ կրկնեմ
Անդադար՝ ազատութի՛ւն :

Կարծում եմ այս բանաստեղծութիւնը երեխայի վրայ աւելի ներգործուն տպաւորութիւն կը թողնի, քան գրքում թարգմանաբար տպագրուածը :

Առաւել մտածել են տալիս դասագրքի այն զրոյցները, որոնք պատմում են, թէ մեր հայրենիքի աշխատաւորները ինչպէս են պայքարել կապիտալիստական կարգերի դէմ : Զրոյցներ կան այն յեղափոխականների մասին, որոնք մարտնչել են ցարիզմը տապալելու համար : Եւ ոչ մի խօսք, հայ յեղափոխականների մասին :

Ինչո՞ւ Հայաստանցի դպրոցականը չիմանայ, որ Պետր Ալեքսեեւի, Իվան Բաբուշկինի, Նիկոլա Բաումանի կողքին եղել են Բոգդան Կնունեանցը, Սուրէն Սպանդարեանը, Ստեփան Շահումեանը՝ «Կովկասի Լենինը», ինչպէս անուանում էին նրան, եղել է լեգենդար Կամօն եւ հայ յեղափոխականների մի ամբողջ բանակ :

Քաղաքացիական պատերազմի մասին զրոյցներից Հայաստանցի 4րդ դասարանցին ինչո՞ւ չիմանայ, որ լենինեան մեծ գործի յաղթանակի համար քաղաքացիական պատերազմի տարիներին հայ ժողովուրդն էլ իր հսկայական աւանդն է ներդրել : Չիմանայ Արեւմտեան ռազմաճակատի գլխաւոր հրամանատար Ալեքսանդր Միասնիկեանի, երկաթեայ դիվիզիայի հրամանատար լեգենդար Գայի (Հայկ Բժշկեան), 12րդ բանակի հրամանատար Գասպար Ոսկանեանի եւ մի չարք անուանի հայ զօրահրամանատարների մասին, որոնք անգերազանցահատելի ծառայութիւններ են մատուցել խորհրդային ժողովրդին եւ որոնց անունները համարձակօրէն կարելի է դնել Ֆրունզէի, Բուդեննու, Եգորովի, Տուխաչեւսկու, Չապայեւի, Կոտովսկու եւ միւս զօրավարների անունների կողքին :

Ինչո՞ւ 4րդ դասարանցին իր դասագրքից չիմանայ Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատման համար մղուած

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Գրպանէն քարտէս մը հանեց եւ սկսաւ զննել զայն, իրենց գտնուած տեղը ճըշդելու համար, յետոյ գրպանէն տետրակ մը հանելով, մատիտով չատ մը ծանօթագրութիւններ գրեց :

Իզզէթ փաշա քիչ մը առաջուան խօսակցութենէն նեղուած, կառքին անկիւնը քաշուած՝ անընդհատ կը ծխէր :

— Այս մարդը, իր այս աղատախօսութեամբը, պիտի չկրնայ մեր մէջ երկար ատեն մնալ, կը մտածէր ինքնիրեն եւ եթէ ինծի հետ խօսածին պէս խօսի նաեւ Սուլթանին, կարծեմ տակաւին գործի չսկսած՝ պիտի ստիպուինք զինքը ճամբու դնել :

Այս մտածումը, չիտակը խօսելու համար, չատ անհաճոյ չէր պալատականին որ իր միւս ընկերակիցներուն պէս, միշտ կասկածոտ ու նախանձոտ աչքով կը դիտէր ուեւէ նոր անձի մը պալատի ծառայութեան մէջ մտնելը : Եւ արդէն իսկ պալատականը սկսած էր վախ զգալ այս մարդէն որուն ուշիմութիւնն ու խելքը զինքը կը զարմացնէին : Եթէ յաջողէր Սուլթանին համակրանքը չահիլ եւ եթէ կարենար իրեն յանձնուած գործը կատարել, ապահովաբար այն ատեն Ապտիւլ Համիտի ամբողջ վստահութիւնը պիտի գրաւէր ու պալատին մէջ ամենազօր դիրքի մը տիրանար, ինչ որ բնաւ նենգաւոր պալատականին գործին չէր գար : Այս պատճառաւ թէ մէկ կողմէ գոհունակութիւն կը զգար Մաք Լայնի խօսքերէն եւ թէ միւս կողմէ ուրախ էր այդ մարդուն գրեթէ կոչտութեան մօտեցող անկեղծութենէն :

Կառքը Պէշիկթաշ հասնելով ուղղուեցաւ դէպի այն զառիվայրը, որ Եըլտըզի պալատը կ'առաջնորդէր օձապտոյտ ճամբով մը :

— Ահաւասիկ մեր վեհափառ Սուլթանին պալատը, ըսաւ Իզզէթ փաշա ցոյց տալով ճերմակ չէնք մը որ վերը, ծառերուն մէջ կը բարձրանար եւ որուն կը մօտենային հետզհետէ :

Անգլիացին իր խուզարկու ակնարկը ուղղեց դէպի ցոյց տրուած կողմը :

— Հիանալի դիրք մը ունի ձեր Սուլթանին պալատը, առանց տեսնուելու ուրիշներէն, գրեթէ ամբողջ մայրաքաղաքը աչքին առջեւն է, հիանալի դիրք արդարեւ կասկածոտ վեհապետի մը համար ․․․ եւ սակայն չէ, աւելցուց, դիմացի կողմը ուրիշ դիրք մը կայ որ կարծես յատկապէս չինուած է Եըլտըզը դիտելու համար ․․․

Եւ Անգլիացին մատնանիշ ըրաւ ասիական եզերքը ու աւելցուց․

— Արդեօք Սկիւտարը չէ՞, դիմացի եզերքը գտնուող գիւղը :

— Այո՛, պատասխանեց պալատականը :

— Իսկ անոր վրայ բարձրացող բլո՞ւրը :

— Չամլըճայի լեռն է, որ անուանի է իր ջուրով :

— Գիտեմ թէ Պոլիս տեսակ տեսակ պատուական ջուրեր ունիք որոնց մէկն ալ կրնայ Չամլըճայինը ըլլալ, սակայն չեմ կարծեր որ ուրիշ բլուր մը ունենաք ա՛յնքան յարմար որքան Չամլըճան, Եըլտըզի դէմ դաւելու իբրեւ կեդրոն ծառայելու համար ․․․ Եըլտըզի Պալատը պարզապէս Չամլըճայի տիրապետութեան ներքեւ է ․․․ ահա ինչ որ կը տեսնեմ :

Այս դիտողութիւնը ընելէ ետքը Մաք Լայն լռեց, մինչ Իզզէթ փաշա անհնարելի սարսուռ մը ունեցաւ : Արդարեւ, անմիջապէս յիշեց թէ պարտիզպան խոմէր այդ կողմերը կը հետապնդէր իրենց փնտռած անձերը եւ թէ Չամլըճայի մէջ, պարտէզի մը տնակին մէջ մեռած գտնուեր էր քանի մը օր առաջ, իր մարմնոյն վրայ կրելով խորհրդաւոր գիրերը :

— Այս մարդը յայտնի կը տեսնուի պիտի յաջողի իր պաշտօնին մէջ, մտածեց պալատականը :

Վերջապէս հասան պալատի մուտքի մեծ դրան առջեւ : Կառքին վարձքը վճարելէ ետքը, երկուքը միասին ուղղուեցան պալատ, մինչ ծառայ մը ետեւնուն կ'երթար ճամբորդին պայուսակը ձեռքը բռնած :

Իզզէթ փաշա Անգլիացին առաջնորդեց յատկապէս անոր համար պատրաստուած յարկաբաժինը, որ կը բաղկանար երեք զարդարուն սենեակներէ․ մին ննջասենեակ, միւսը զարդասենեակ եւ երրորդը աշխատութեան խուց մը : Զարդասենեակին կից կը գտնուէր լոգարան մը իր ամբողջ մասերովը :

— Ձեզ առանձին կը թողում հոս, ըսաւ Իզզէթ փաշա, որպէսզի պահ մը հանգչիք ճամբու յոգնութիւններէն, եթէ երբեք բանի մը պէտք ունենաք, ահաւասիկ ելեկտրական զանգակը ․․․ յատուկ սպասաւոր մը յատկացուած է ձեզի համար որ անգլերէն ալ կը հասկնայ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(59 – Շար․)

պայքարի, հայ ժողովրդի վերածննդի մասին: Ինչո՞ւ չիմանալ, որ խորհրդային իշխանութեան տարիներին Հայաստանը ձեռք է բերել հսկայական նուաճումներ, որ մեր բոլոր գործարաններն ու գործարանները, ելեկտրակայանները ստեղծուել են Խորհրդային իշխանութեան տարիներին, որ ծաղկել են քաղաքներն ու գիւղերը, բացուել են ջրանցքներ՝ կեանք տալով անջրդի հողերին:

Իսկ երբ խօսւում է հայրենական մեծ պատերազմի մասին, ինչո՞ւ մեր դպրոցներում 4րդ դասարանցին չիմանայ, որ մօտ վեց հարիւր հազար հայ ռազմիկներ զինուորագրուել են հայրենիքին, որ հայկական հինգ դիվիզիաներ մասնակցել են մեր հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան համար մղուած հերոսամարտերին, որ 89րդ Թամանեան եռակի շքանշանակիր դիվիզիան Պերլին մտած միակ ազգային դիվիզիան է, որ հայրենական պատերազմում ցուցաբերած սխրանքների համար հայ ժողովրդի եւ Հայաստանում ապրող միւս ազգերի զաւակներից 106ը արժանացել են Խորհ. Միութեան հերոսի կոչման: Ինչո՞ւ նա չիմանայ Խորհ. Միութեան կրկնակի հերոս Նելսոն Ստեփանեանի, կրծքով թշնամու հրակնատը փակած Սուրէն Առաքելեանի եւ Յունան Աւետիսեանի մասին, չիմանայ, որ հայ ժողովուրդը հայրենական պատերազմում ունեցել է աւելի քան վաթսուն զօրավար, այդ թւում Խորհ. Միութեան մարեչալ Յովհաննէս Բաղրամեանը, զրահատանկային զօրքերի մարեչալ Համազասպ Բաբաջանեանը, ծովակալ Յովհաննէս Իսակովը, Խորհ. Միութեան ռազմօդային ստրատեգի պետ, օդանաւային մարեչալ Խուդեակով-Խանփերեանցը:

Զրոյցներից մէկը պատմում է խորհրդային զօրավար Կարբիշեւի մասին, որ ֆաշական գերութեան մէջ բարձր է պահել խորհրդային մարդու արժանապատուութիւնը: Ինչո՞ւ երեխան չիմանայ նաեւ ֆաշական համակենտրոնացման ճամբարում իր գլուխը բարձր պահած զօրավար Քրիստափոր Ալավերդեանի մասին, որին չկարողացաւ ընկճել կեսթափոյական ոչ մի խոշտանգում:

Կարծում եմ մանկավարժօրէն էլ աւելի ճիշդ կը լինէր, եթէ համայնավարութեան կառուցմանը նուիրուած զրոյցներում խօսուէր նաեւ Խորհ. Հայաստանի նուաճումների մասին:

Դասագրքում իրաւացիօրէն ասուած է. «Պատմութիւնն իմանալով միայն մենք կարող ենք հասկանալ, թէ ինչպիսի երկար ու դժուարին ճանապարհ է անցել մեր ժողովուրդը, ինչպէս է նա հասել երջանիկ, ազատ կեանքի, ընկերվարութիւն կառուցել:

Բացարձակ ճշմարտութիւն: Բայց ինչո՞ւ հայ դպրոցականը հէնց 4րդ դասարանից չիմանայ, թէ ինչպիսի երկար ու դժուարին ճանապարհ է անցել հայ ժողովուրդը, և «ինչպէս է հասել երջանիկ, ազատ կեանքի, ընկերվարութիւն կառուցել»:

Դպրոցում դասաւանդուող առարկաներից եւ ոչ մէկը չի կարող այնքան մեծ դեր խաղալ դպրոցականներին հայրենասիրութեան ոգով դաստիարակելու, որքան պատմութիւնը:

« Հայրենասիրութիւնը՝ առանձնացուած հայրենիքների՝ դարերով ու հազարաւոր տարիներով ամրացուած ամենախոր զգացմունքներից մէկն է» (Լենին, երկեր, հ. 28, էջ 227 – 228): Հայրենասիրութիւնը սէրն է դէպի հայրենիքը, դէպի իր ժողովուրդը: Երեխայի բնազդական սիրոյ զգացումը հարազատ տան, հարազատ քաղաքի ու գիւղի նկատմամբ, դպրոցի ազդեցութեամբ աստիճանաբար լայնանալով ու խորանալով, աւելի ու աւելի գիտակցական է դառնում, ընդունելով այն բոլոր գծերը, որ կան խորհրդային հայրենասիրութիւն հասկացողութեան մէջ: Մանկավարժական այս յստակ դրոյթը եւ այն, որ երեխաների մէջ հայրենասիրութիւն դաստիարակելուգործում առաջին եւ հիմնական դերը պատկանում է դպրոցին, Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութեան համապատասխան ընկերներին պէտք է թելադրէր աւելի լրջօրէն մօտենալու «Զրոյցներ ՍՍՀՄ պատմութիւնից» դպրոցական դասագիրքը կազմելու գործին: Չի կարելի ռուս ժողովրդի պատմութեան զրոյցները մեքենականօրէն մատուցել Հայաստանցի երեխաներին:

4րդ դասարանցիներին հնարաւորութիւն տանք համառօտակի ծանօթանալու Հայաստանի պատմութեանը, նրա հերոսական անցեալին, մշակութային գանձերին, նրա ընկերվարական վերածննդին, եղբայրական ժողովուրդների եւ առաջին հերթին ռուս մեծ ժողովրդի օգնութեամբ ձեռք բերած նուաճումներին:

Դա մեծապէս կը նպաստի խորհրդային հայրենասիրութեան դաստիարակութեանը:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԹԵՐԱՅԻՆ ԻՒՂԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի եթերային իւղը իր բարձր որակին համար գնահատուած է մեծապէս եւ կ'օգտագործուի ընդհանրապէս 300 տեսակ հոտաւէտ օծանելիքներու պատրաստութեան մէջ: Կ'օգտագործուի նաեւ բժշկութեան եւ այլ մարզերու մէջ:

Այս արժէքաւոր իւղը կը գրկուի Խորհ. Միութեան հոտաւէտ օծանելիքներ արտադրող գործարանները: Անցեալ տարի, առաջին անգամ ըլլալով, երեք թոն եթերային իւղ ղրկուեցաւ նաեւ ուրիշ երկիրներ:

Հայաստանի մէջ այդ արժէքաւոր հեղուկը կը ստացուի Խորդենի կոչուող բոյսին կանաչ զանգուածէն: Կը պարզուի, որ Արարատեան դաշտի, յատկապէս Հոկտեմբերեանի և Էջմիածնի շրջաններու հողին եւ կլիմային պայմանները բաւական նպաստաւոր են խորդենիի մշակութեան համար:

Խորդենին վերամշակելու համար Հոկտեմբերեանի մէջ կառուցուած է եթերային իւղերու արտադրութեան երկու գործարաններ, որոնք անցեալ տարի վերամշակեցին 14 հազար թոն խորդենի: Ներկայիս նոյն շրջանին մէջ կը շինուի եթերային իւղերու մեծ գործարան մը՝ տարեկան քառասուն հազար թոն արտադրութեամբ:

Նախատեսուած է յաջորդ հնգամեակին (1970 – 1975) Հայաստանի մէջ կառուցանել հոտաւէտ օծանելիքներ արտադրող գործարան մը՝ օգտագործելով հայկական եթերային իւղը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեծ յաջողութիւն գտաւ հայկական երաժշտութեան տասնօրեակը Լեհաստանի մէջ:

Նուագահանդէսներ տեղի ունեցան հետեւեալ քաղաքներու մէջ. Պոզնա, Կալիշ, Գնեզնօ:

ԷՐԷԲՈՒՆԻԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

Ներկայիս աշխատանք կը կատարուի վերանորոգելու համար Էրեբունին, որ 2750 տարուան անցեալ մը ունի, ըլլալով կարեւոր քաղաք մը Ուրարտուի ժամակաշրջանին:

Վերանորոգման աշխատանքները կը ղեկավարէ ճարտարապետական գիտութիւններու Դոկտոր Կ. Յովհաննիսեան:

ՀԵՌԱԽՕՍԻ ՆՈՐ ՑԱՆՑ

Այս տարի Երեւանի մէջ շահագործման պիտի յանձնուի 16 հազար համարով երկու նոր ինքնաշխատ հեռախօսային կայաններ: Տարեվերջին քաղաքի հեռախօսներու թիւը պիտի հասնի 70 հազարի: 1970ին համարներու քանակը պիտի հասնի 92, իսկ 1980ին 280.000ի:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ծերանալ գիտնալը՝ գլուխ գործոցն է իմաստութեան եւ ամէնէն դժուար մասը՝ կեանքի արուեստին:

ԱՄԻԷԼ

×

Փառքի ծուխը՝ ծխամորճի ծուխին չափ ալ չարժեր:

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԵՒ ԿԱԶԸ

«Գրական Թերթ»ի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի երկրաբանական վարչութեան քարիւղի եւ կազի բաժնի պետ՝ Ա. Երեմիչեանի հետ:

Խօսակցութեան նիւթը եղած է Հայաստանի քարիւղն ու կազը: Այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է Ա. Երեմիչեան:

— Մօտ քառասուն տարի առաջ ծանօթ երկրաբան Տիգրան Ջրբաշեան աշխատանքներ կը կատարէ քարիւղ եւ կազ գտնելու մտադրութեամբ: Միայն երկրաբանական շերտերու կառուցուածքները ուսումնասիրելով, երկրաբանը կուգայ այն եզրակացութեան, որ Արարատեան դաշտավայրին եւ Եղեգնաձորի մէջ գոյութիւն ունին քարիւղի պաշարներ:

Մեր երկրաբանները հետազօտութիւններ կատարեցին նախ Կոտայքի, ապա՝ Արարատեան դաշտավայրին մէջ՝ ուր գտնուեցաւ քարիւղի առաջին պաշարը Հայաստանի մէջ:

— Քանի՞ մեթրի վրայ.

— 2700: Բայց հիմա արդէն հասած ենք աւելի մեծ խորութիւններու՝ մօտ չորս հազար մեթրի:

Սակայն դժուար էր աշխատանքները Հայաստանի պայմաններուն մէջ: Հետեւաբար, այժմ, պրպտումներու համար կ'օգտագործուին ելեկտրոնիք սարքեր, որոնց շնորհիւ կը ստուգուի քարիւղի կամ կազի գոյութիւնը եւ պաշարին քանակութիւնը:

Կարելի է վստահ ըսել, որ հեռու չէ այն օրը, երբ Հայաստանի մէջ պիտի ըսկըսին քարիւղի եւ կազի արդիւնահանման աշխատանքները:

Ուրախալին այն է, որ մեծ յոյսեր կը ներշնչեն քարիւղի եւ կազի պաշարներուն մասին մեր ունեցած տուեալները:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԹՈՒՐՔԸ ՄԻՇՏ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Պերլինի գերմանական թերթերը, անշուշտ ոճիր արկածի բաժնին մէջ, կը հաղորդեն, թէ Թուրք բանուոր մը՝ Ահմէտ Կայեա, երեսուն տարեկան, դաշունահարած է Պոլսեցի հայ երիտասարդ մը, 37 տարեկան, Գրիգոր Կարապետ:

Համաձայն թերթերու լրատուութեան, զոհը եւ ոճրագործը բուռն վիճաբանութիւն մը ունեցած են կրօնական խնդրով, որու հետեւանքով Թուրքը դաշունահարած է հայ երիտասարդը:

Ոճիրը գործուած է ուրիշ Թուրք բանուորներու ներկայութեան, որոնք ծածկած են եղելութիւնը:

Ոճրագործը յաջողած է փախչիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ·ՄԸ

Պրըվէ առջեւը նայեցաւ:

— Բայց, կրկնեց նախագահը, նաեւ ըստ օրէնի խայտառակուած մարդու մը սրտին մէջ աստուածային գթութեան շնորհիւ կրնայ պատուոյ եւ արդարասիրութեան զգացում մը մնալ: Ահա այս զգացումին կը դիմեմ այս վճռողական պարագային մէջ: Եթէ այդ զգացումը դեռ պահած ես, ինչպէս որ կը յուսամ, խորհէ՝ ինծի պատասխան մը տալէ առաջ. մէկ կողմէ սա մարդը զիտէ որ մէկ խօսքովդ կրնայ կորսուիլ, միւս կողմէ ալ արդարութիւնը որ մէկ խօսքովդ կըրնայ ճշմարտութիւնը իմանալ: Հանդիսաւոր է այս վայրկեանը, եւ եթէ սխալած ըլլալ կը կարծես, ժամանակ ունիս ըրած վկայութիւնդ ետ առնելու:

— Ամբաստանեա՛լ, ոտքի ելիր: Պրըվէ՛, աղէկ նայէ ամբաստանեալին, յիշողութիւնդ ամփոփէ, եւ խիղճովդ ու հոգիովդ ըսէ մեզի թէ այս մա՞րդն է Ժան Վալժանը որ Թիարանի մէջ քու հին ընկերդ էր, կը պնդե՞ս թէ ան է այս մարդը:

Պրըվէ ամբաստանեալին նայեցաւ, յետոյ դէպի ատեանը դառնալով.

— Այո՛, պարոն նախագահ, ըսաւ: Ամէնէն առաջ ես ճանչցայ զինքը եւ կը պնդեմ թէ այս մարդը Ժան Վալժանն է. 1796ին Թուլոն մտաւ եւ 1815ին ելաւ: Մէկ տարի ետքն ալ ես ելայ: Հիմա ապուշի մը կերպարանքը ունի. ըսել է թէ տարիքը առնելով իրօք տխմար մը եղած է. Թիարանին մէջ ծածկամիտ մարդ մըն էր: Շատ աղէկ կը ճանչնամ զինքը:

— Գնա տեղդ նստէ, ըսաւ նախագահը: Ամբաստանեա՛լ, ոտքի վրայ կեցիր:

Ներս բերուեցաւ նաեւ Շընիտիէօ, որ մշտնջենական դատապարտեալ մըն էր, ինչպէս կ'երեւար իր կարմիր տառակոտէն եւ կանաչ գդակէն: Թուլոնի Թիարանին մէջ կը կրէր իր պատիժը, եւ այս դատին համար մասնաւորապէս բերուած էր: Գրեթէ յիսուն տարու, աշխոյժ, խորշոմոտ, վատ, դուռնատ, անամօթ եւ տենդոտ մարդ մըն էր ան. իր բոլոր անդամները եւ ամբողջ անձը հիւանդային տկարութեան մը պէս բան մը ունէին. նայուածքին մէջն ալ անբաւ զօրութիւն մը կար:

Թիարանի մէջ իր ընկերները Ժը-Նի-Տիէօ (Կ'ուրանամ Աստուածը) մականունը տուած էին անոր:

Նախագահը անոր ալ ուղղեց Պրըվէին ուղղած գրեթէ միեւնոյն խօսքերը: Երբ յիշեցուց անոր թէ իր խայտառակութեան պատճառաւ երդում առնելու իրաւունք չունէր, Շընիտիէօ գլուխը վերցուց եւ համարձակութեամբ բազմութեան նայեցաւ:

Նախագահը հրաւիրեց զինքը որ ուշաբերի, եւ Պրըվէի հարցնելուն պէս անոր ալ հարցուց թէ տակաւին պնդելով կը հաստատէ՞ր ամբաստանեալը ճանչնալը:

Շընիտիէօ քահ քահ խնդաց:

— Է՛հ, եթէ ես ալ չճանչնայի, հապա ո՞վ պիտի ճանչնար: Հինգ տարի միեւնոյն շղթայով կապուեցանք միատեղ: Դէմքդ ինչո՞ւ կը ծռես, ծերուկ:

— Գնա՛ նստէ, ըսաւ նախագահը:

Նուիրակը Քոշփայլն ալ բերաւ: Ան ալ միւսին պէս մշտնջենական դատապարտեալ մըն էր, Թիարանէն եկած եւ Շընիտիէօյին պէս կարմիր հագած էր: Լուրտի կողմերու գիւղացի եւ Պիրէնեան լեռներու կէս-արջ մըն էր: Լերան վրայ հօտերու պահնորդութիւն ըրած, եւ հովուութենէ աւազակութեան դուռը սպրդած էր:

Քոշփայլ եւս ոչ նուազ վայրենի էր, եւ ամբաստանեալէն աւելի ապուշ կ'երեւար: Այն մարդերէն մին էր, որոնք բնութենէ ընտանի անասունի կերպարանքով ծրագրուած, եւ ընկերութեան հրամանաւ թիապարտ ըլլալով կատարելագործուած են:

Նախագահը քանի մը սրտառուչ եւ ծանր խօսքերով ուզեց յուզել զայն, եւ ինչպէս միւս երկուքին՝ նոյնպէս եւ անոր հարցուց թէ առջեւը ոտքի վրայ կեցող մարդը ճանչնալը առանց վարանումի եւ շփոթումի դարձեալ կը հաստատէ՞ր:

— Ժան Վալժանն է ան, ըսաւ Քոշփայլ: Մանաւանդ շատ ուժեղ ըլլալուն համար Ժան լը Քրիք (Ժան Բառնալի) կ'անուանէր:

Հանդիսականները այս երեք մարդերուն անշուշտ անկեղծութեամբ եւ ուղղամտութեամբ տուած մէկ մի հաստատական պատասխանը լսելով փսփսալ սկսան. փսփսուք մը որ հետզհետէ կ'աւելնար եւ աւելի կ'երկարէր ամէն անգամ որ նախապէս տրուած վկայութեան վրայ նոր վկայութիւն մըն ալ կ'աւելնար:

Իսկ ամբաստանեալը տրուած վկայութիւնները մտիկ ըրած էր զարմացողի մը դէմքով որ՝ ըստ ամբաստանութեան, իր պաշտպանողական միջոցն էր:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դէհլիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թադէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Թադէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Աւետիքեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Մանիկեան, Այնեան, Թուֆանեան, Թօքաթլեան, Նիկողոսեան, Թորգոմեան, Հոպճանեան, Մինէճեան, Փանոսեան, Պօտուրեան, Թաթարեան, Պալեան, Նալչաճեան եւ Գասապեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղմօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ
(Կօրգի նորոգիչ)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 21 Փետրուար 1968ին, 39 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 26 Փետրուար, Երկուշաբթի ժամը 16ին, Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, մարմինը պիտի փոխադրուի գիւղին գերեզմանատունը:

Ցաւակցութիւնք տոմարի ստորագրութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԻՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալեքսանեան, Պ. Վարդան Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Ալեքսանեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւակներուն, քոյրերուն եւ թոռնիկներուն

ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

եղերական մահուան առթիւ (զոհ կառքի արկածի):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սիւզմէճեան ընտանիքը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լիոնի Դաւիթ վարդապետ Սահակեանի, Լիոնի եւ Տէսինի ՔՀՆյ. Հայրերուն, Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան երախտագիտական ազնիւ զգացումներու արտայայտութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք բաժնեցին իրենց մեծ վիշտը Արսէն Սիւզմէճեանի մահուան առթիւ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօնը տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուքով Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նախագահութեամբ Տիկ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ:

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները. — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգարիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամարկղներուն եւ Պ. Գ. Պագըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ:

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (3 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Է. Է.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի իրիկուն (Փետր. 26), սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ — ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ

9 Մարտ — Թատերական ներկայացում
Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux

×

10 Մարտ — Պարահանդէս
Salle des Ambassadeurs

×

7 Ապրիլ. — Երաժշտական երեկոյթ
Salle Pleyel

ԼԻՈՆ

17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ
Bourse du travail

×

23 Մարտ — Թատերական ներկայացում
Mairie du 6ème

×

30 Մարտ — Պարահանդէս
Aéroport de Bron

ՄԱՐՍԷՅԼ

3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ
Opéra de Marseille

Կը մասնակցին.— ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏ[ԱՍ] երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կ[...] ՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈ[Ս]ԵԱՆ (դաշնակ):

Orchestre des Concerts Classiques
Direction. — POL MULE:
Concerto pour Piano (Aram Katchatria[n])
Concerto pour Piano No 3 (Beethoven)

6 Մարտ — Թատերական ներկայացում
Théâtre du Gymnase

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատեր[ական] խումբին կողմէ.— Արցունքի հովիտ (Ա[...]ւետիս Ահարոնեան):

23 Մարտ — Պարահանդէս
Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

29 Փետրուար, Հինգշաբթի. — Այսօրուընէ սկսեալ ամէն Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն, ամբողջ Մեծ Պահոց ընթացքին: Միւս օրերն են Մարտի 7, 14, 21, 28 եւ Ապրիլ 4:

× Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն, այսինքն Մարտ 3ին, 10ին, 17ին, 24ին եւ 31ին յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն: Այս օրերուն ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին:

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծ Պահոց ընթացքին, ամէն Հինգշաբթի եւ Շաբաթ երեկոները, երեկոյեան ժամը 5ին, տեղի պիտի ունենան, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Պահոց յատուկ արարողութիւններ, որոնց ընթացքին պիտի տրուին աւուր պատշաճի քարոզներ: Իսկ, Կիրակի օրերը, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենան «Արեւագալի ժամերգութիւններ»:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը, մէկ հոգիինց (Նախընտրաբար ուսանող), օդաւէտ պարտէզներու վրայ, լոգարան, խոհանոցի կարելիութիւն:

Դիմել Սէֆէրեան,
12, Place d'Anvers, Paris (9e)

POUR
VENDRE
ACHETER
LOUER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդ[հ.] ժողովը Չորեքշաբթի օր (Փետր. 28):

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր: Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ: Տեսարաններ Ամերիկայի ճեմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը»:

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)
(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE — COTILLONS

Մուտք 10 փրանք — Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

1968ի առաջին հաւաքական այցելութիւնը
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ Ապրիլ 10ին — ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 25ին
Երթուդարձ օդանաւով 1900 փրանք

Արձանագրութեան համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15–18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, 13, Րիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 46.94.11):

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆի, 145 Րիւ Պարապան: Հեռաձայն 60.01.11:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆի:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 27 FEVRIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — 11147 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.147

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՁԱԽ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏԵՍԱԿԷՏ ԿԸ ՊԱՐԶԵՆ

Ութ ամիս հարկ եղաւ որ Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Ձախի Դաշնակցութիւնը յաջողին հաւաքական յայտարարութեամբ մը պարզել իրենց տեսակէտները : Բուն նպատակն էր հասարակաց քաղաքականութեան մը հիմը ներկայացնել, որ, ի պահանջել հարկին, կրնայ կիրարկուիլ եթէ ընդդիմութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ :

Եթէ կարելի չէ ըսել թէ այս յայտարարութիւնը իսկական ծրագիր մըն է, պէտք է ընդունիլ սակայն թէ երկու կազմութիւնները կրցած են անկեղծութեամբ արտայայտուիլ եւ չեշտել թէ ո՞ւր համաձայն են, եւ՝ ո՞ւր չեն :

Ընդհանուր ձեւով կարելի է ըսել թէ համաձայն են ներքին ճակատի գլխաւոր հարցերուն շուրջ մինչ հիմնական տարակարծութիւններ կը մնան արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

ՆԵՐՔԻՆ ՃԱԿԱՏ.— Հիմնարկութեանց մասին, համայնավար կուսակցութիւնը այլեւս Սիմէ Բուա Նոմ պայման չըներ Սահմանադրութեան փոփոխութիւնը այլ կը գոհանայ կարգ մը բարեփոխումներով, որոնց շուրջ գրեթէ համաձայն է Ձախի Դաշնակցութեան հետ : Երկուքն ալ համաձայն են որ 16րդ յօդուածը (բացարձակ իրաւասութիւններ Հանրապետութեան նախագահին) ջնջուի : Համայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ Հանրապետութեան նախագահը առանձին չկրնայ լուծել Խորհրդարանը, այլ այդ որոշումին համար անհրաժեշտ ըլլայ նախարարապետին ալ համաձայնութիւնը: Ձախը կը խորհի թէ այդ պարտաւորութիւնը կը դժուարացնէ կառավարական ներքին տագնապի մը լուծումը : Երկուքն ալ համաձայն են որ Հանրապետութեան նախագահին պաշտօնին ժամանակաշրջանը հինգ տարի ըլլայ փոխանակ եօթնի : Դէմ են անհատական իշխանութեան եւ կ'ուզեն հաստատել «հարազատ եւ արդիական ժողովրդապետութիւն մը» :

Տնտեսական եւ ընկերային հարցերուն համար, ըսենք թէ Ձախը աւելի խոհեմ է քան համայնավար կուսակցութիւնը : Մինչ այս վերջինը կ'ուզէ ամէն բան ազգայնացնել, Ձախի Դաշնակցութիւնը աւելի սահմանափակ է այդ ուղղութեամբ եւ կը նախընտրէ հանդրուան առ հանդրուան տալ որոշումները : Կ'ուզէ ազգայնացնել գործի դրամատունները, բայց կը խորհի թէ անհատական ձեռնարկը պէտք է մնայ, անոր տալով ազգային շահի համապատասխան հեռանկարներ : Համայնավարը կուսակցութիւնը կը յիշէ թէ այսօր չորս միլիոն բանուոր կայ որ ամիսը վեց հարիւր Ֆրանքէն պակաս կը շահին եւ կը խորհի թէ ոչ մէկ ամսական այդ գումարէն ցած պէտք է ըլլայ :

Երկու կազմութիւններն ալ կը քննադատեն կրթական մասնակարարութիւնը :

Համայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ ընտրութիւններու համար կրկին գործադրուի համեմատականի դրութիւնը :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՃԱԿԱՏ.— Հոս, գրեթէ համաձայնութեան կէտ չկայ : Ձախի Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ որ Եւրոպայի կառուցումը յաջողի, ինչ որ կրնայ դիւրացնել շատ մը ուրիշ հարցերու լուծումը: Համայնավար կուսակցութիւնը կ'ընդդիմանայ ազգայնական կղզիացման եւ միաժամանակ ազգ. «հրաժարումի» : Կը նկատէ որ Ազգ. անկախութիւնը կենսական հիմերէն է դեմոկրատ արտաքին քաղաքականութեան մը : Համայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ 1969ին Ֆրանսա չնորոգէ իր մասնակցութեան պայմանագրութիւնը Ատլանտեան Կազմակերպութեան :

Երկու կազմութիւնները համաձայն են որ Արեւելեան Գերմանիան իրականութիւն մըն է եւ ուրեմն պէտք է բարելաւուին երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնները: Կը ճանչնան Օտէր – Նայս սահմանը, չեն ուզեր որ Գերմանիա հիւլէական զէնք ունենայ, բայց Ձախը կը թելադրէ տնտեսական համագործակցութեան մը հաստատումը երկու Գերմանիաներու միջեւ : Համայնավար Կ. Կոմիտէն կ'ուզէ որ Ֆրանսա ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան :

Վիէթնամի համար երկու կողմերը կ'ուզեն որ ռմբակոծութիւնները դադրին, Ֆրանսա ճանչնայ հիւսիսային Վիէթնամը: Համայնավարները կը խորհին թէ Ազատագրական Ազգ. Ճակատը (Վիէթքոնկ) միակ հարազատ ներկայացուցիչն է հարաւային – Վիէթնամի ժողովուրդին: Ձախի համար Վիէթքոնկը ներկայացուցչական կազմութիւն մըն է: Կը փափաքի որ ասիական հարաւ – արեւելքի լայն շրջան մը չէզոքացուի :

Միջին Արեւելքի համար համայնավարները նախապայման կը նկատեն իսրայէլեան զօրքին քաշուիլը գրաւած հողերէն մինչ Ձախին համար բանակցութեան մը արդիւնքը կրնայ ըլլալ միայն :

Ապազինման համար, երկու կողմերն ալ համաձայն են որ Ֆրանսա պէտք է հրաժարի հիւլէական զինումէն :

Ինչպէս ըսինք եթէ կարելի չէ այս ամբողջը կառավարական ծրագիր նկատել, պէտք է ընդունիլ թէ կարեւոր քայլ մըն է զոր առած են Համայնավար եւ Ձախ, սեւ ճերմակի վրայ դնելով ամէն ինչ որ զիրենք կը միացնէ եւ կը բաժնէ : Անշուշտ շատ բան կը փոխուի երբ մարդ իշխանութեան գլուխ կուգայ, այսինքն պատասխանատու կը դառնայ եւ չկայ քաղաքական հոսանք մը որ կարենայ լիովին գործադրել իր ծրագիրն, ու մանաւանդ իր խոստումները երբ կը դադրի ընդդիմութիւն ըլլալէ եւ ձեռք կ'առնէ իշխանութեան ղեկը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ՈՒ ԹԱՆԻ ՃԱՌԸ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը յուզիչ կոչ մը ըրած է առջի օր որպէսզի պատերազմը դադրի : «Անձկութեան եւ խորշումի զգացում մը կ'ունենայ աշխարհ, ի տես պատերազմին յարատեւ վայրագութեան եւ ծաւալման: Ակնյայտ բան է հանդիսատես ըլլալ անմեղ քաղաքայիններու հոգեվարքին, որոնք չեն գիտեր իսկ թէ բուն հարցը ի՞նչ է : Աւելին՝ զոհերու թիւը, զօրքին մէջ, միշտ կ'աւելնայ : Պատերազմին սոսկումը իրեն հաւասարող միայն մէկ բան ունի՝ իր աւելորդ բնոյթը : Ոչ յաղթանակ կրնայ ըլլալ, ոչ պարտութիւն, միայն աճող տառապանքներ, մեռեալներ եւ օրէ օր աւելի մեծաքանակ քանդումներ : Վիէթնամի վերապրելն իսկ խնդրոյ առարկայ է: Ժամանակը եկած է կեցնելու » :

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սպայակոյտի ընդհ. պետ Զօր. Ուիլըր Սայկոնէն վերադարձին, յայտարարեց Ուաշինկթընի մէջ թէ անմիջական կերպով ութ հարիւր թռան եւ հարիւր հազար զինուոր պէտք է Վիէթնամի համար : Հիւէն ինկած է Ամերիկացիներուն ձեռքը, բայց Պիւռոսի յաղթանակին նմանող յաղթանակ մը կարելի է նկատել Հիւէի վերագրաւումը :

Ներկայիս Զօր. Ուեսթմորլանտ չի գիտեր թէ ուրկէ՞ պիտի գայ յարձակումը, որպէսզի կարենայ դէմ դնել :

Առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկացիք ռմբակոծեցին Հանոյի նաւահանգիստը եւ ձայնասփիւռի կայանները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՊ. ՄԱԿԱՐԻՈՍ հինգ տարուան համար Կիպրոսի նախագահ վերընտրուեցաւ, ձայներու 90 առ հարիւրը ստանալով : Թեկնածու էր նաեւ յոյն յիմարաբոյժ մը :

ՊԵԼԺԻՈՅ Ֆապիոլա թագուհին գործողութեան ենթարկուեցաւ Կիրակի օր : Այս գործողութեան նպատակն էր անհետացնել բոլոր արգելքները որ կը մնան զաւակ ունենալու համար : Ծանօթ է որ Ֆապիոլա, քառասուն տարեկան, երեք անգամ յղի մնացած է եւ միշտ վիժում ունեցած է : Վերջին անգամ աւելի ծանր էր պարագան (արգանդէն դուրս յղութիւն) : 15 օր հիւանդանոց պիտի մնայ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մեծ շուքով կը տօնէ խորհրդային բանակին յիսնամեակը : Կրեմլինի մէջ, Բրեժնեւ Կեդր. Կոմիտէի մէկ յայտարարութիւնը կարդացած է, ուր կը ջատագովուին հայրենիքի պաշտպաններուն պրոլետարական եւ պատերազմական առաքինութիւնները : Պաշտպանութեան նախարարը՝ Կրեչքօ, իր կարգին խօսք առնելով ծանրացած է ամերիկեան յարձակողականութեան վրայ եւ յիշած Պոնի վրէժխնդիր ոգիին վտանգները :

ՀԱՅՑԱՅԻ մեծ բարբունապետը ընդդիմացած է Իսրայէլի նախկին վարչապետ՝ Պէն Կուրիոնի թոռան հարսնիքին սպայի մը հետ, որովհետեւ «ոչ մէկ փաստ ունի թէ աղջիկը հրեայ է»: Արդարեւ ցեղապաշտութեան եւ ցեղային ու կրօնական խտրականութեան դէմ պայքարողներու երկրին մէջ — Իսրայէլի մէջ — միայն կրօնական ամուսնութիւնը արտօնուած է եւ ըստ հրեայ աւանդութեան, հրեայ է ան՝ որ կը ծնի հրեայ մօրմէ : Արդ. Օրդ. Պէն Կուրիոնի մայրը, ծագումով անգլիացի դաւանափոխ եղած է, բայց ոչ մէկ վկայական գտնուած է, որ փաստէ այդ դաւանափոխութիւնը : Կը փնտռեն ... :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ երեք բարձրաստիճան սպաներ կղզիները աքսորուած են :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, Ներքին նախարարը արգիլեց բոլոր ցոյցերը : Արդարեւ ուսանողները ցոյց մը ըրած էին, բողոքելու ամար օդաչուներու հանդէպ դատարանին բարեացակամութեան : Այս օդաչուները կը դատուէին իբրեւ պատասխանատու Յունիսի աղէտին : Որոշուեցաւ կրկին դատել :

ԻԷՌԻ (Վառի նահանգ) Թաղապետական ընտրութիւններուն յաղթական ելան ձախերը իրենց միացեալ ցանկով : Այս ձեւով եւ առաջին անգամ ըլլալով Իէռ համայնավար քաղաքապետ մը ունի :

ՎԱՏԻԿԱՆ հարիւր միլիառ լիրի բաժնեթուղթ ունի (800 միլիոն ֆրանք) Իտալիոյ մէջ, ինչ որ իրեն երեքէն չորս միլիառ լիր տարեկան եկամուտ կ'ապահովէ : Այս լուրը հաղորդեց Ելմտական նախարարը, որպէսզի որոշուի թէ Վատիկան պէտք է՞ տուրք վճարէ թէ ոչ : Եթէ վճարէ, մէկ միլիառ լիր պարտք կ'ունենայ Պետութեան : Ասկէ զատ զեւահալին շէնքերու եւ կալուածներու տէր է :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔ ԿԸ ԾԵԾԷ

Արիւնալի դէպքերը, ծեծը ու խոշտանգումները կը շարունակուին թրք. Ազգ. ժողովին մէջ պետական վիճաբանութիւններու առթիւ ընդդիմադիր Ինէօնիւի եւ վարչապետ Տէմիրէլի եղբայրներէն ետք, մթնոլորտը աւելի կը լարուի ու երեսփոխանները, այսինքն ազգի մը ընտրեալները, կը սկսին իրար ծեծել : Հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն .

ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐԸ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՆ

Թիփական երեսփոխաններու խոշտանգումին շուրջ մանրամասնութիւններ կը տրուին այսօր : Աֆական չղայրդոռուած երեսփոխանները, Համիտ Ֆէնտօղլու, Գասըմ Օնատըմ, Շատի Փէհլիվանօղլու, Աթա Պատուր, Խալէթ Անկը եւ ուրիշներ խոյացան Թիփական շարքերուն վրայ, երբ Ներքին նախարար Ֆարուք Սիւքան կ'ամբաստանէր Թիփը եւ կ'ըսէր թէ ան կը գործէ Մոսկուայէ տրուած հրահանգներու համաձայն, իսկ Չէթին Ալթան կը պոռար իրենց — Դուք էք որ հրաման կը ստանաք Ամերիկայէն :

Այս մթնոլորտին մէջ է որ Աֆական երեսփոխանները սկսան բռունցքի հարուածներ իջեցնել Թիփականներուն, որոնք փոքրաթիւ էին: Թիփական Սատուն Արէնի աչքը բռունցքի հարուածով մը ուռեցաւ, Րիզա Գուաս, Պէհճալ Նէպիօղլու եւ Թարըք Զիյա Էքինճի չարաչար ծեծուեցան, Չէթին Ալթան եւ Եուսուֆ Գօչաք բռունցքի հարուածներէն զատ աքացիներ ալ ստացան, եւ վիրաւորուեցան : Չէթին Ալթան վար ինկաւ Գասըմ Օնատըմի բռունցքի մէկ հարուածով, եւ Աֆականները գետինը կիցերով հարուածեցին զայն, մինչեւ որ կէս մարած վիճակի մէջ դուրս փոխադրուեցաւ: Եուսուֆ Գօչաք ալ արիւնլուայ վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Թիփականներէն ամէնէն լաւ կռուողն էր Ալի Գարճը, որ քանի մը հոգիի բռունցք փակցուց եւ անոնց դէմքը կապուեցաւ: Աֆական Պոհէմ Գըլըճօղլու ուզեց միջամտել, եւ ձեռքէն վիրաւորուեցաւ : Հալքեաններն ալ ըստ բախտի բռունցքներ ստացան :

« ՕԳՆՈՒԹԻ՛Ն, ՄԱՐԴ ԿԸ ՄԵՌՑՆԵՆ »

Արիւնալի կռիւը 15 – 20 վայրկեան տեւեց, եւ Աֆականները անխնայ զարկին եւ աքացեցին Եուսուֆ Գօչաքը, որուն գլուխը պատռած էր : Կ'ըսուի թէ ատրճանակով մը զարկած էին գլխուն, եւ ան գետին փռուած էր: Աֆականները այդ վիճակի մէջ ալ շարունակեցին կիցեր զարնել Գօչաքի գլխուն, կուրծքին եւ փորին, նոյն պահուն Համիտոյի ատրճանակը գետին ինկաւ, եւ Հալքեան երեսփոխանուհի Նէրմին Նէֆթճի պոռաց — Օգնութի՛ն, այստեղ մարդ կը սպաննեն: Համիտօ գետնէն վերցուց զէնքը եւ հեռացաւ, Եուսուֆ Գօչաք գետինը պառկած էր, գլուխը, դէմքը, բաճկոնը, ամէն կողմը արիւններու մէջ :

Դէպքին ականատես եղաւ Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնի օգնական Իսմայիլ Էրքուլօղլու, որ երկու անգամ սրտի տագնապ ունեցաւ, եւ Եուսուֆ Գօչաքի հետ միասին հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Դէպքը ցաւ պատճառեց ամէնուն :

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ

Ա.

Հայ ստեղծագործ միտքը միջնադարուն առաւել մեծ բարձրութեան հասաւ հետեւեալ երկու բնագաւառներուն մէջ. գրքի եւ գրչութեան, ապա ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան: Արուեստի այդ երկու ճիւղերը, միջնադարուն, համադրական էին: Արդարեւ, իւրաքանչիւր կոթողի մը կերտումին համար անհրաժեշտ էր ունենալ զանազան արհեստներու եւ արուեստներու մասնագէտներ:

Գրչական յուշարձանի մը կերտումին համար պէտք էր գրչի, մանրանկարչի եւ դեղարուեստագէտ – կազմարարի մը համագործակցութիւնը: Ճարտարապետական կոթողին գլխաւոր գործիչներն էին, նախագիծը պատրաստողէն զատ, քանդակագործող վարպետները: Այդ երկու բնագաւառներու արուեստագէտներուն տարբերութեան առաջին եւ կարեւոր յատկանիշը նիւթն էր. առաջին բնագաւառի արուեստագէտին նիւթը մագաղաթն ու թուղթն էր, որուն վրայ գոյներու միջոցաւ կ՚արտայայտէր իր մտայղացումները գրչի եւ վրձինի օգնութեամբ. երկրորդ բնագաւառի աշխատողին հիմնական նիւթը ամուր քարն էր, որուն վրայ երկաթէ ու պողպատէ գործիքներով եւ գիծերու, շրջանակներու ու աղեղներու անսահման երանգաւորումներու միջոցաւ, արուեստագէտը կը դրոշմէր իր մտքերն ու գաղափարները:

Նիւթին, գործիքներուն, արտայայտչական բազմաթիւ այլ միջոցներուն տիրապետելու բարդութիւնը, հարկաւ նաեւ անհատական նախասիրութիւնն ու ունակութիւնը, միջնադարուն ծնունդ տուած էին տարբեր արուեստներու եւ արուեստագէտներու, որոնց խմբական ջանքերով ստեղծուած են գրչութեան եւ ճարտարապետութեան մեր հոյակապ յուշարձանները:

Եզակի չեն նաեւ այն դէպքերը, երբ երեւան եկած են անհատներ՝ բազմաթիւ շնորհներով, որոնց յորդառատ մտայղացումներուն իրագործման համար արուեստի մէկ ճիւղին սահմանները կը դառնար անձուկ: Այսպիսիները իրենց հարուստ ներաշխարհը պարպելու համար կը թեւակոխէին արուեստի այլ բնագաւառներու մէջ եւս:

Այսպիսի բազմարուեստ եւ բազմատաղանդ ստեղծագործողներէն է Մոմիկը, որ աշխատած է իբրեւ գրիչ, մանրանկարիչ, քանդակագործ եւ ճարտարապետ:

Մոմիկի կենսագրութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնները պահպանուած են իր կերտած յուշարձաններուն վրայ գրած կամ փորագրած յիշատակարաններուն եւ արձանագրութիւններուն մէջ:

Ծնած է պատմական Վայոց ձոր գաւառի (Եղեգնաձորի շրջան) Վերին Ուղգիւր գիւղը՝ ներկայ Աղաւնաձոր եւ Ռինդ գիւղերուն մէջտեղ: Ծննդեան ստոյգ թուականը յայտնի չէ, թէեւ Վիեննայի մէջ գտնուող ձեռագրի մը մէջ, որ կազմուած է 1283ին, կայ Մոմիկի մանրանկարը եւ յիշատակարանը: Բայց չունի ստոյգ թուական, հետեւաբար կրնայ ետքէն պատրաստուած ըլլալ. ստոյգ թուականը՝ 1292ին Մոմիկի գրած մէկ ձեռագիր աւետարանն է՝ հեղինակին յիշատակարաններով: Նկատի ունենալով վերոյիշեալները՝ պէտք է հաւանական համարել, որ ան ծնած է ԺԳ. դարու 60ական թուականներուն:

Մոմիկի ուսումնառութեան եւ գործունէութեան շրջանը կը զուգադիպի իր ծննդավայրին՝ Վայոց Ձորի պատմութեան մէջ աննախադէպ փայլուն ժամանակաշրջանին: ԺԳ. դարու երկրորդ եւ ԺԴ. դարու առաջին կիսուն այդ գաւառին մէջ հաստատուած էին Օրբելեան եւ Պռօշեան մեծ տոհմերը. այս վերջիններուն տիրոյթին մէջ կը գտնուէր Գլաձորի նշանաւոր համալսարանը, որուն շուրջ կը համախմբուէին օրուան հայ անուանի մտաւորականները եւ ուսումնատենչ երիտասարդութիւնը: Իսկ Օրբելեաններու տիրոյթին մէջ կը ծաղկէր Նորավանքը, ամբողջ Սիւնեաց մետրոպոլիտի կեդրոնը, որ կը գլխաւորէր առաջնակարգ մտաւորական, պատմագիր Ստեփանոս Օրբելեանը: Գլաձորի համալսարանը եւ Նորավանքը Մոմիկի ծննդավայրէն հազիւ 10 – 15 քիլոմեթր հեռու էին: Անշուշտ, ան այդ երկու կարեւոր կեդրոններուն հետ կապուած էր մանկութեան եւ ուսումնառութեան տարիներէն: Եթէ Գլաձորի համալսարանին հետ անոր կապին ապացոյցը միայն նկարչական աշխատութիւններն են, որոնցմով ան կը համարուի Գլաձորի մանրանկարչութեան հիմնադիրը, ապա քանդակագործական եւ ճարտարապետական աշխատանքները, ինչպէս նաեւ հանրային գործունէութիւնը սերտ կերպով կապուած են Օրբելեան տոհմի անդամներուն եւ Նորավանքին հետ: Նշելի փաստ է, որ թաղուած է Նորավանքի մէջ, ուր մենք յայտնաբերեցինք անոր դերեզմանաքար–խաչքարը՝ 1339 թուականով:

Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՁՄՐԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ ՄԸ ԳԱՅԼԵՐՈՒ ՀԵՏ...

«Հայտէ», տղաս, մեծ ճերիչը առ, գնա հնձան տանիքին ձիւնը վար տուր... հրամայեց աղաս քիչ մը կակուղ շեշտով:

Ուրիշ առթիւ իր հրամանները խիստ էին, հատու, կարուկ, նոյնիսկ սպառնական, այս անգամ անոնցմէ տարբեր բան մըն էր, կակուղ պատուէրներ կարծես:

Ինք մեկնեցաւ շուկայ: Ես ներս մտայ, ամրացուցի տրեխներուս կապերը, կարկըտան վերարկուս ուսերուս անցուցի, մեծ ճերիչը ուսիս դուրս ելայ հնձանին ճամբան բռնելու համար:

Դուրսը ձիւնը մարդու մէջքի հասակ ունէր, ճամբաները, ձոր ու արահետներ հարթ – հաւասար դաշտագետինի վերածուած էին: Ճամբաներու եզերքի լայնկեկ թուփերը ամբողջութեամբ ձիւնի տակ ծածկուած, գոսացած ծառերու կմախքներն էին որ ցցուած էին անկէ դուրս:

Հնձանը շատ հեռու չէր տունէն պէտք էր բարձրանայի քաղաքին կոնակը շոյող բլուրը, անկէ իջնէի ձորակը որուն շրթունքին կառչած էր հնձանը: Հեռուն՝ քանդուած հայկական գիւղ մը, աջին չափաւոր տարածութեան մը վրայ Էրանոս աղային «խոնաղը»:

Տունէն դուրս, երբ աչքս նետեցի մեր պատուհանին, տեսայ քրոջս կէս մարմինը կախուած էր հոնկէ մտահոգիչ արտայայտութիւններով: «... Ո՞ւր կ՚երթաս տղայ, խենթեցար ... այս ձիւն – ձմեռով մինչեւ «կէտուկ»ը եյլես կը սառիս, ձիւնին մէջ կը թաղուիս կը մնաս, յետոյ ... յետոյ ... թիզ մը տղայ մինակդ ո՞ւր:

— Աղան հրամայեց, պէտք է երթամ, — ըսի կարուկ, — ու շարունակեցի ճամբաս:

Քանի մը քայլի վրայ դէմս ելաւ մեր դրացի քիւրտ Իպիշը, «ո՞ւր տղայ»: Հնձան կ՚երթամ ըսի, — հաստատուն շեշտով մը:

— Մինա՞կդ, մինա՞կդ, — կրկնեց երկու անգամ խորհրդաւոր կերպով:

— Այո մինակս: Ի՞նչ կայ որ, առաջի՞ն անգամն է որ հնձան կ՚երթամ մինակս, — ըսի առանձին հպարտութեամբ մը: Իպիշը ուսերը թօթվեց ու շարունակեց ճամբան:

Մինչեւ քաղաքին ծայրամասը ուր երթեւեկէ որոշ չափով բացուած էր ճամբան, քալեցի հաստատուն քայլերով, բայց երբ բլուրը բարձրացայ եւ հոնկէ դիտեցի անծայր, հարթ – հաւասար տարածութիւնները անդրադարձայ որ այնքան ալ դիւրին պիտի չըլլար հնձանը հասնիլս:

Յետոյ, քրոջս, քիւրտ Իպիշին մտահոգիչ արտայայտութիւնները թեթեւ վախ մը յառաջացուցին, որուն յստակ բացատրութիւնը դեռ չէի կրնար տալ: Ի՞նչ կար, ի՞նչ կրնար ըլլալ մտահոգիչ տունէն հնձան երթալու ճամբուն վրայ: Առաջին անգա՞մն էր որ կը կտրէի ճամբան ... Օր եղած էր որ, քանի մը անգամ գացած – եկած էի: Ձիւ՞նը... առաջին անգա՞մն էր որ ձիւն կը տեսնէի:

Հեռուն, ձորակի կուշտին, թուփերու նմանող սեւ կէտեր նշմարեցի, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ կը շարժէին անոնք, յանկարծական վախ մը պատեց ամբողջ էութիւնս: Ի՞նչ էին անոնք, այդ շարժող թուփերը: Կանգ առի, աչքերս սրբեցի, լաւ մը դիտեցի: Ոչ, կասկածամտութիւնն էր, երեւակայական տեսիլք էր, շարժում չկար հոն:

Բայց ներսս բոյն դրած վախը չհեռացաւ ինձմէ, այլ, ընդհակառակն քանի քայլերս յառաջացան այնքան աւելցաւ անոր թափը: Այժմ լիովին կ՚անդրադառնայի քրոջս եւ քիւրտ Իպիշին կասկածոտ արտայայտութիւններուն»... ո՞ւր կ՚երթաս ... մինա՞կդ ... խենթեցա՞ր ...

Դէպի թուփերը երկարող ճամբաս փոխեցի եւ փորձեցի քայլերս արագացնել հասնիլ, որքան կարելի է շուտ հնձանը: Իյնալ – ելլելով, երբեմն մինչեւ կիսամասս ձիւնին մէջ թաղուելով վերջապէս հասայ հնձան: Փա՜ռք քեզ Աստուած ...

Ներս մտայ, փայտէ պատրաստ աստիճանը դրի ցուիքին, մեծ դուռը ամր[illegible] փակած տանիք բարձրացայ, վեր քաշելով նաեւ շարժուն աստիճանը: Ճամբուն կէսը կտրած էի, կը մնար միւս կէսն ալ կտրել եւ յաղթական տուն վերադառնալ, կուշտ սրտով ծիծաղելու համար վախկոտ Իպիշին եւ նոյնքան վախկոտ քրոջս վրայ: Ճերիչը ձեռքս երբ զբաղած էր ձիւնը վար թափելով տանիքէն երգ մը [illegible] յանկարծ, շան ոռնոց մը հասաւ ականջիս: Ի՞նչ, ոռնո՞ց ... բնազդօրէն կանգ առի եւ նայուածքս ուղղեցի ականջիս հասնող ոռնոցին կողմը: Օ՜, Աստուածիմ, ինչ, ինչ տեսնեմ, դիմացի բլուրէն դէպի հնձան կ՚իջնէին մէկ – երկու, չորս, հինգ, վեց – եօթը գայլեր սպիտակ ձիւնին վրայ թաւալելէն:

Սարսափը բռնեց ամբողջ էութիւնս, քարացած կանգնած էի տեղս, ճերիչը կարծես կպած էր մատներուս ... Յետոյ թեթեւ սթափում մը, ինչ պէտք էր ընէի այդ գազաններու ճիրաններէն ազատելու համար:

Հնձանին յառաջամասը բարձր էր, հոնկէ վախ չկար, շատ – շատ կրնային շուրջի ցած ցանկապատէն ներս ցատկել: Ետեւի մասը թէեւ որոշ բարձրութիւն ունէր, բայց ծանօթ էի, լսած էի գայլերու ինքնայատուկ խորամանկութիւններու մասին, կրնային հնար մը գտնել ու տանիք բարձրանալ, ահա այն ատեն ար[illegible] խաւարած կ՚ըլլար ...

Կը մտածէի շարժուն աստիճանը դնել եւ Բուխերիկին ծայրամասը բարձրանալ, եթէ յաջողէին այդ բանը ընել:

Կրակէ աչքերով, լայն բացած կլափ[illegible]

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Շատ շնորհակալ եմ ձեր հոգածութենէն, պատասխանեց Մաք Լայն պալատականը ճամբու դնելով, առ այժմ բանի մը պէտք չունիմ, եթէ հարկ ըլլայ զանգակը կը զարնեմ:

Անգլիացիին առաջին գործը եղաւ, երբ առանձին մնաց, հանուիլ ու պաղ ջուրի լոգանք մը ընել. յետոյ, մէկ քանի մարմնամարզական շարժումներ ընելէ ետքը հագուեցաւ եւ սկսաւ ուսումնասիրել Պոլսոյ նկարագրութիւնը ընող անգլերէն նոր հրատարակուած գիրք մը, յաճախ գիրքին մէջ յիշուած անունները փնտռելով իր առջեւ պարզուած քարտէսի մը մէջ:

Կէսօրուան մօտ սպասաւորը ներկայանալով հարցուց հիւրին թէ կ՚ուզէ՞ր ճաշել:

— Անշուշտ, պատասխանեց Մաք Լայն զուարթօրէն:

— Եթէ կը փափաքիք, ձեր ճաշը հոս կը բերենք:

— Շատ աղէկ կ՚ըլլայ:

Քիչ մը ետքը արծաթեայ սպասներով խոշոր սփռէի մը մէջ, ճաշը բերուեցաւ:

Անգլիացին սփռէին մէջ դրուած գինիի շիշը առաւ ու ակնարկ մը նետեց վրան:

— Շաթօ Լաֆիթ, ըսաւ ինքնիրեն, ապահովաբար այստեղ աւելի լաւ կը խնամեն գաղտնի ոստիկանները քան Անգլիոյ մէջ... Ապտիւլ Համիտ գործիս պիտի գայ. այս մարդը իբրեւ ագահ կ՚ամբաստանեն, բայց եւ տեսնեմ որ ճշմարիտ ճէնթլմէնի մը պէս կը մեծարէ իր հիւրերը... իցի՛ւ թէ աւելի կանուխ ճանչցած ըլլայի զինքը... միայն թէ, եթէ կարելի ըլլար ճաշէն առաջ գաւաթ մը ուիսքի խմել...:

Նոյն միջոցին սպասաւորը ներս մտաւ շիշ մը ջուր եւ աման մը սառ բերելով:

— Արդեօք ուիսքի կը գտնուի՞ այստեղ, հարցուց Մաք Լայն, որովհետեւ սովորութիւն ունիմ ճաշէն առաջ գաւաթ մը խմելու:

— Ճիշդ ես ալ կ՚ուզէի հարցնել թէ Այրի՞շ թէ Սքօչ ուիսքի կը գործածէք, ըսաւ սպասաւորը:

— Սքօչ ուիսքի Սոտա փութըրով, պատասխանեց Մաք Լայն, բոլորովին զուարթացած սպասաւորին խօսքերէն:

Վայրկեան մը ետքը արդէն ուիսքիի առաջին գաւաթը պարպած՝ երկրորդին կը սկսէր:

Ճաշէն ետք, երբ բազմոցին վրայ երկնցած իր Հաւանայի սիկառը կը ծխէր հեշտամոլ հանդարտութեամբ մը, դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէ՛ք, ըսաւ Մաք Լայն:

Դուռը բացուեցաւ եւ սեմին վրայ երեւցաւ Իզզէթ փաշա:

— Կը յուսամ որ գոհ մնացիք մեր կերակուրներէն, ըսաւ պալատականը դէպի Անգլիացին մօտենալով, եթէ երբեք դիտողութիւն մը ունիք, յայտնեցէք, որովհետեւ մեր վեհափառ տէրը մասնաւորապէս հրամայած է որ ամէն կերպով հոգ տարուի ձեր հանգստութեան:

— Շատ շնորհակալ եմ իմ մասիս ցոյց տրուած հոգածութենէն, բայց կրնաք վստահ ըլլալ, որ ամէն կերպով գոհ եւ հանգիստ եմ:

Քաղաքավարական խօսքերու այս փոխանակումէն ետքը, Սուլթանին քարտուղարը թիկնաթոռի մը մէջ նստաւ, սիկարէթ մը վառեց եւ լուրջ դէմք մը առնելով ըսաւ.

— Վեհափառ Սուլթանը կը փափաքի այսօր իսկ ձեզ իր ներկայութեանը ընդունելու եւ ժամէ մը պատիւ պիտի ունենամ ձեզ իր մօտ առաջնորդելու, բայց նախ եւ առաջ կ՚ուզեմ ձեզ մանրամասնօրէն բացատրել թէ ինչո՛ւ համար պէտք ունեցանք ձեր փորձառութեան եւ անձնական տաղանդին դիմելու:

— Ամենայն ուշադրութեամբ մտիկ կ՚ընեմ ձեր խօսքերուն:

Իզզէթ փաշա սկսաւ մի առ մի պատմել Գանտիլլիի խորհրդաւոր սպանութիւնը, Եէնի Մահալլէի դէպքերը, պարտիզպան Խօմէրի սպանումը, եղած ապարդիւն խուզարկութիւնները, դիակներուն վրայ տեսնուած գիրերն ու թուանշանները, սուրհանդակ աղաւնիին սուլթանին ձեռքով զարնուիլը ու վզէն թուղթ մը գտնուիլը, վերջապէս բոլոր այն դէպքերը զորս մեր ընթերցողները գիտեն:

Մաք Լայն ամենախորին ուշադրութեամբ հետեւեցաւ այս պատմութեան, ատեն ատեն ծանօթութիւններ գրելով ձեռքը գտնուած փոքրիկ տետրակի մը մէջ:

Պալատականը իր մանրակրկիտ պատմութեան մէջ բան մը չէր ըսած աղաւնիին վիզէն գտնուած փոքրիկ տոմսակին պարունակութեան մասին:

Երբ իր խօսքը աւարտեց՝ Անգլիացին հարցուց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(60 – Շար.)

ներով, աՀարկու ոռնոցներով եկան պա – չարեցին Հնձանը, Հիմա կը մնար սկսե – լիք եղեռնապատումին արարը : Դողը բռնած էր ամբողջ մարմինս ու թանկա – նութիւնս կարծես լիովին մթագնած էր : Այդ բուռն սառնամանիքին, տանիքին վը– րայ, բայց եւ մշուշոտ երկինքին տակ կարծես թէ քրտինքի կայլակներ կ'երկա– րէին ուսերէս դէպի ողնաՀարս, յետոյ պաՀ մը եաք, կարծես թէ կը մսէի : Կ'ուզէի պոռալ կանչել, աղաղակել թէ – րեւս ձայնս Հրաշքով մէկու մը ականջին Հասնէր օգնութեան փութար, բայց, ձայ– նըս կարծես դամուած էր կոկորդիս մէջ, Հոնկէ դուրս գալու միտք չունէր :

Հնձանը պաշարող գայլերը, երբեմն խումբով, երբեմն առանձին տունին չուրջը կը դառնային սարսափազդ, մը – ռլտուքներով իրենց կրակոտ աչքերը միշտ իմ վրայ դամուած : Ըլք կը փըն – տռէին տանիք բարձրանալու, բայց չէին գտնէր :

Անոնցմէ մէկ – երկուքը քանի մը ան – գամ բաւականին Հեռացան, յետոյ վա – զելով յօտեցան, փորձեցին ցատկել տա– նիքը, բայց, կռնակի վրայ ետ ինկան : Հապա սկսան խմբական աշխատանքը : Բոլորը յետոյքնին ինծի դարձուցած, ի– րենց ետեւի ոտքերով սկսան արագ – ա – րագ ձիւնը Հրել պատին տակ :

Աստուած իմ, ի՞նչ կ'ըլլար վիճակս, եթէ յաջողէին ձիւնը կուտակել, ցուի – քին Հաւասարացնել, տանիքին Հասնիլ : Շարժուն ստուերանը բուխերիկին կոթըն– ցոյցի ի Հարկին անոր կատարը բարձրա – նալու Համար : Անոնցմէ մէկը, քանի մը անգամ փորձելէ ետք յաջողեցաւ ցածլիկ ցանկապատէն ներս ցատկել, մեծ դրան մօտենալ, բայց Հոնկէ վախ չկար : Միւսները եռանդով կը շարունակէին ի – րենց ձիւնաՀաւաքի գործը :

Ես ըստ բաւականին ինքզինքս գտած, վախս որոշ չափով փարատած, կը մտա– ծէի ընելիքներուս մասին : Ցոյսն ալ մէջս երթալով կը զօրանար կարծես քանի ժա– մերը կը յառաջանային եւ իմ երկար բա– ցակայութիւնս կրնար կասկածի դուռ բանալ մերիններուն մօտ ու Հաւանաբար զիս փնտռելու ելլէին :

Բայց գայլերու ձիւնաՀաւաքի աշխա – տանքը յառաջ կ'ընթանար յարաճուն թա– փով եւ ինծի Համար վտանգաւոր վիճակ մը կրնար ստեղծուիլ իմ ենթադրածէս աւելի շուտ :

Ինչ ընէի, չուրջս կը նայէի Հնար մը կը փնտռէի, աչքերուս երեւցածին չափ Հորիզոնը կը դիտէի, անօգուտ, մարդ – մարդասանք չկար : Ամէն կողմ ամայի, ամէն կողմ լուռ, ամէն դի Հանդարտ :

Պռայի՞ ... ձայնս կրնայի՞ Հասցնել մինչեւ Էրանոսենց «խոնաղը» ... Ա՛խ, եթէ անոնց գամբռները Հիմա դուրս ձըգ– ուած ըլլային :

Բայց բան մը պէտք է ընէի : Օրը կը յառաջանար մառախլապատ երկնակամա– րէն յայտնի էր որ մութը կամաց – կամաց իր սեւ շղարշը կը տարածէր, եթէ այս – պէս կանգնած մնայի յոյս դնելով զիս փնտռողներուն վրայ թերեւս ուշ ըլլար : Շարժուն ստուերանը տեղաւորեցի բուխ– րիկի երկայնքին ու բարձրացայ անոր կատարը : Օդը այդ պաՀուն տա՞ք էր, պա՞ղ էր չեմ յիշեր, այդպիսի պաՀերուն մարդուս զգայարանքները կը թմրին :

Եւ իրօք, ուժերս ամբողջովին ջլատ – ուած, մարմինս թմրած, քթիս – բերնիս չուրջ սառոյցի պուլպուլայներ կախուած ես ինծմէ դուրս բան մըն էի : Ցուրտէն սառած թռչունի մը պէս բուխերիկի կը – տուրին փակած սկսայ բոլոր ուժովսձայ– նել, աղաղակել, ամայի այդ տարածու – թիւններէն օգնութիւն խնդրել ...

Լալկան, կերկերուն ձայնիս արձագան– գը կը տարածուէր Հեռաւոր բացաստան – ները, կը բախէր Հանդիպակած սարերուն ու ետ կը վերադառնար ինծի տխուր, մե– լամաղձոտ Հնչիւններով :

Օգնութի՛ւն... օգնութի՛ւն, օգնու – թիւն ...

Պէտք է կրկնէի սակայն, պէտք է ա – ւելի բարձրացնէի ձայնիս ալիքներուն թափը, անիկա միակ փրկութեանս յու – սատու բանալին էր, այլապէս, ինչ կըր– նայի ընել : Վարը, գազանները աշխոյժ կերպով գործի լծուած էին, եւ պատին տակ ձիւնը գգալի օրէն վեր բարձրացած էր ...

Թմրած վիճակով յուսաՀատօրէն բաղ – մապատկեցի աղաղակներս միշտ կրկնե – լով նոյն յանկերգը — օգնութի՛ւն, օգ – նութիւն, կեանք մը ազատող չկա՞յ ... :

Հեռուն, Էրանոս աղային «խոնաղ»ին կողմը կարծես թէ շարժուն սեւ կէտեր մը նշմարեցի : Պատրա՞նք թէ իրակա – նութիւն ... Յետոյ տեսայ սեւ կէտերս անյայտացան : Քիչ անց, ճիշդ գայլե – րուն կռնակէն, սարի կատարէն տեսայ Հովի պէս վազքը Էրանոսենց ամեՀի գամ– բռներուն ... Օ՛, փառք քեզ Աստուած :

Փրկուած էի, Հրաշքով փրկուած էի, Հիմա կը մնար դիտել աՀեղ դոտեմարտը զոր տեղի պիտի ունենար իմ ազատա – րար գամբռներուն եւ գայլերու միջեւ :

Գոտեմարտը կատաղի էր, ցնցող, սըր– տապնդիչ ինծի Համար : Գայլերը երկար չդիմացան կռիւի վարժ գամբռներուն ու փախուստի ճամբան բռնեցին խելագար վազքով մը, մինչեւ Էրանոս աղային ծա– ռաներուն Հասնիլը, արդէն անոնք ան – յայտացեր էին ձորերուն մէջ :

Անոնցմէ մէկը սակայն, որ ցած ցան – կապատէն ցատկած եւ Հոն մնացած էր զոՀը դարձաւ իր ընկերներուն, գամբըռ– ները քանի մը վայրկեանի մէջ յօշոտե – ցին ...

Ես կարողութիւն իսկ չունէի տանիքէն վար իջնելու, վախէս ու ցուրտէն իրա – պէս թմրած էի :

Մեռած դիակի մը պէս զիս վար իջե– ցուցին տանիքէն, ձեռքերս ոտքերս շփե– լով քիչ մը տաքցուցին ու զիս առաջնոր– դեցին տուն :

« Տղայ, բախտաւոր ես — ըսաւ անոնց– մէ մէկը, ձայնդ ձունդ չլսեցինք, այս սառնամանիքին ով խնճոյքներ է դուրս ելլել, միայն ներսը չուները իրենք – զի – րենք կ'ուտէին, աջ-ձախ վազվզելով կը մռլտային, Հասկցանք որ մօտակաները կասկածելի բան մը կար ու դուռը բա – ցինք անոնց առջեւը, աՀա քու փրկու – թեանդ բանալին : Յետոյ դատապարտե – ցին Թուրք աղաս որ զիս մինակ այդքան վտանգաւոր փորձութեան կ'ենթարկէ ամմարար :

Անկէ ետք՝ ուղիղ երեք ամիս Հիւանդ պառկեցայ, քանի մը անգամ ալ մաՀ – ուան դուռը գացի եւ ետ վերադարձայ :

Դեռ ապրելիք օրեր ունիմ եղեր ...

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՁԻ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Արաքսի Թորոսեան պատուակալ Բօն – սէռվաբէօռ Սորպոնի Համալսարանի Մա– տենադարանին, վերջերս ստացաւ կրթա– կան նախարարութենէն Շըվալիէ տը լ'Օռ– տռը Նասիօնալ տիւ Մէռիթ շքանշանը, իր բազմաթիւ տարիներու օգտաշատ աշ– խատութեան իբր վարձատրութիւն :

Առաջին անգամ կրթական նախարարը, Ալէն Փէյրըֆիթն է որ կը յայտնէր այս լուրը անձնական նամակով մը Արաքսի Թորոսեանի :

Կնքահայրութիւնը ստանձնած է Ժան Ռօշ, Փարիզի Համալսարանի տեսուչ :

Այս երրորդ շքանշանն է որու կ'արժա – նանայ բազմավաստակ Արաքսի Թորոս – եան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 850ԱՄԵԱԿԸ

Որոշուեցաւ Ցունիսին արժանի շուքով նշել Մխիթար Հերացիի ծննդեան 850ամ– եակը :

Մխիթար Հերացի շատ իրաւամբ կը նկատուի Հայ միջնադարեան բժշկութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը :

Ցոբելեանին առթիւ պիտի կազմակեր – պուին Հրապարակային դասախօսութիւն– ներ, գիտական Համագումար մը, մաս – նակցութեամբ օտար գիտնականներու, եւ այլ ձեռնարկներ :

Երեւանի Մատենադարանը որոշեց այս առթիւ Հրատարակել միջնադարու Հայ բժիշկին աշխատութիւնները՝ Հայերէն, ռուսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով :

Կիրովականի փողոցներէն մէկը այնու– Հետեւ պիտի կոչուի Մխիթար Հերացի :

ՓՈՔՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անուանի մատենագիր – փիլիսոփայ Մաթէոս Ջուղայեցի ապրած է ԺԴ. – ԺԵ. դարերուն եւ եղած է Տաթեւի Հա – մալսարանի ուսուցչապետ Գրիգոր Տա – թեւացիի աշակերտը : 1402ին ուսուցիչ – վարդապետ կարգուած է նոյն Համալսա – րանին մէջ :

Մատթէոս Ջուղայեցի գրած է բազմա– թիւ մատենագրական եւ փիլիսոփայական մեկնողական աշխատութիւններ : Զանա– զան Հարցերու կարգին գրած է նաեւ մարդուն նախատիպին, այսինքն չորքո – տանիէ երկոտանի դառնալու մասին : Այս կապակցութեամբ շատ Հետաքրքրա– կան է անոր Հետեւեալ միտքը :

«Քանի որ կենդանիները չունին բանա– կանութիւն, որպէսզի ստեղծագործեն, ատոր Համար ալ պէտք չունին ձեռքերու : Իսկ մարդը տէր է գիտելիքներու եւ ի – մաստութեան, ստեղծագործելու եւ խօ – սելու ընդունակութեան, որոնք ձեռքի կարիք ունին : Այդ պատճառով ալ ան – Հրաժեշտաբար ան կեցաւ երկու ոտքերու վրայ, իսկ մնացած երկուքը բարձրացը – նելով՝ դարձուց գործիք, մտածողու – թեան եւ ստեղծագործութեան միջոց » :

×

Մատթէոս Ջուղայեցիի ուսուցիչը՝ Գրի– գոր Տաթեւացի միջնադարու Հայ ամէ – նէն վերջին մեծ իմաստունն էր : Հանրա– գէտ տաղանդ մը գիտութիւններու, ար– ուեստագէտ, նկարիչ եւ երաժիշտ : Իր աշխատութիւններուն մէջ ան անդրադար– ձած է այլեւայլ Հարցերու, որոնց շար – քին նաեւ ընկերային խնդիրներու :

« Գիրք քարոզութեան » մէջ այս մա– սին ունի Հետեւեալ առակը.

« Գացին ծառերը իրենց Համար թա – գաւոր օծելու, եւ ըսին ձիթենիին, թէ՝ « Թագաւորէ մեր վրայ » : Եւ ձիթենին ըսաւ. «Չեմ ձգեր իմ պարարտութիւնս, որպէսզի իշխեմ ծառերուն » : Եւ ըսին թզենիին՝ «Թագաւորէ մեր վրայ » : Եւ թզենին ըսաւ . «Չեմ ձգեր իմ քաղցրու – թիւնս, որպէսզի ըլլամ փայտերու իշ – խան » : Եւ ըսին խաղողի որթին՝ «Թա – գաւորէ մեր վրայ » : Եւ ըսաւ խաղողին որթը՝ «Զգելով գինիս եւ ուրախութիւնս՝ փայտերո՞ւն իշխեմ » : Եւ ըսին ծառերը տատասկին՝ «Թագաւորէ մեր վրայ » : Եւ ըսաւ տատասկը. « Թէ օծեցէք զիս թա – գաւոր՝ եկէք ծածկուեցէք Հովանիիս տակ, որպէսզի կրակ չբարձրանայ աշ – խարՀի տատասկէն եւ ուտէ Լիբանանի ծառերը » :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ամուսնութիւնը այնքան գեղեցիկ բան մըն է, որ մարդ պէտք է զայն երազէ ամ– բողջ կեանքի ընթացքին :

ԹԱԼԷՅՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Առաջին վկայութեան տրուած միջո – ցին, մօտակայ գինուորները լսեցին որ ան կը մրմռար : — Լաւ, աՀա վկաներէն մին : Երկրորդ վկայութենէն ետք քիչ մը աւելի բարձր եւ գրեթէ գոՀունակ կեր– պարանքով մը ըսաւ.— Լաւ : Երրորդը տրուեցաւ, պոռաց.— Սքանչելի՛ :

Նախագահը Հարցուց .

— Ամբաստանեա՛լ, աՀա լսեցիր վկա – յութիւնները : Ըսելիք մը ունի՞ս :

Ամբաստանեալը պատասխանեց .

— Սքանչելի է, կ'ըսեմ :

Բազմութեան մէջ շշուկ մը ելաւ եւ մինչեւ դատաւորներուն մէջ ծաւալեցաւ : Յայտնի էր թէ մարդը կորուստի մատ– նուած էր :

— Նուիրականներ, ըսաւ նախագահը, լռեցուցէք բազմութիւնը : Վիճաբանու – թեանց վերջ պիտի տամ :

Նոյն պաՀուն նախագահին քով շար – ժում մը եղաւ : Ձայն մը լսեցաւ, որ կը պոռար .

— Պրըվէ՛, Շընիտիէօ՛, Քոշփա՛յլ այս կողմը նայեցէք :

Այս ձայնը այնքան ողորմագին եւ այն– քան սարսափելի էր որ լսողներուն ա – մէնն ալ աՀաբեկիլ սկսան : Ամէն մարդ նայեցաւ դէպի այն կողմը, ուրկէ ձայնը կուգար : Ատեանին ետեւը կենալու ա – ռանձնաշնորհեալներուն մէջէն մարդ մը ելած ատեանը դատարանէն զատող եւ գրեթէ մէկուկէս կանգուն բարձրութիւն ունեցող դուռը մղած եւ սրաՀին մէջտեղ ոտքի վրայ կեցած էր :

Նախագահը, ընդՀանուր փաստաբանը, Պ. Պամաթապուա, նաեւ քանի չափ ան– ձինք ճանչցան զայն, եւ ամէնքը մէկէն գոչեցին .

— Պ. Մատըլէնն է :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ՇԱՆՄԱԹԻԷՕ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԶԱՐՄԱՆԱՅ

Իրօք Մատըլէնն էր ոտքի վրայ կեցո – ղը : Ատենադպիրին ճրագը անոր դէմքը կը լուսաւորէր : Գլխարկը ձեռքն էր . Հա – գուստն ամենեւին անկարգութիւն մը չունէր . Թիկնոցը մասնաւոր ուշադրու – թեամբ կոճկուած էր : Գունատ էր եւ թե– թեւակի կը դողար : Հիմա բոլորովին ճեր– մակ էին մազերը, մինչդեռ Արաս Հասած ժամանակ տակաւին ալեխառն էին : Մէկ ժամէ ի վեր Հոն էր ան, եւ այս մէկ ժամ– ուան մէջ ճերմկեր էին մազերը :

Ամէն մարդ գլուխը վերցուց : Աննկա– րագրելի էր տպաւորութիւնը : Ունկնդիր– ները պաՀ մը վարանեցան : Ձայնը այն – քան կսկծալի էր, եւ ոտքի վրայ կեցող մարդը այնքան անխռով կ'երեւար որ ի սկզբան չՀասկցուեցաւ թէ ո՞վ էր պոռա– ցողը : Հարցուեցաւ իրարու թէ ո՛վ ար– ձակած էր աղաղակը : Կարելի չէր Հաւա– տալ թէ այդ աՀարկու աղաղակը Հանողը այս Հանդարտ մարդն ըլլայ :

Այս վարանումը քանի մը մանրերկրորդ տեւեց միայն : Մարդը, զոր տակաւին ա – մէնքն ալ նոյն պաՀուն Պ. Մատըլէն կ'անուանէին, առանց ժամանակ տալու նախագահին եւ ընդՀանուր դատախազին որ կարենար խօսք մը ընել, առանց ժա– մանակ տալու գինուորներուն եւ նուիրա– կաններուն որ շարժում մը ընեն, յառա– ջացած էր դէպի Քոշփայլ, Պրըվէ եւ Շը– նիտիէօ անուն վկաները :

— Չէ՞ք ճանչնար զիս, Հարցուց :

Երեքն ալափ ի բերան մնացին, եւ գլուխի շարժումով մը յայտնեցին թէ չէին ճանչնար զայն : Քոշփայլ վախ մը զգալով, Հլութեամբ եւ յարգանօք գին – ուորի մը պէս բարեւ տուաւ : Պ. Մատը– լէն դէպի դատաւորները եւ դէպի ատեա– նը դարձաւ եւ մեղմիկ ըսաւ .

— Պարոն դատաւորներ, ամբաստան – եալը արձակեցէք : Պարոն նախագահ, բռնել տուէք զիս : Ձեր փնտռած մարդը ան չէ, այլ ես եմ : Ժան Վալժանն ես եմ :

Ամէնուն շնչառութիւնը դադրած էր : Ի սկզբան ամէն մարդ զարմանքով կը սարսռէր, այլ Հիմա գերեզմանական լը – ռութիւն մը կը տիրէր չորս կողմ : ՍրաՀին մէջ ամէն մարդ այն կրօնական սար– սափը կը զգար, ուր բազմութիւնը կը գտնուի երբ մեծ բան մը կը տարակուսի :

Սակայն նախագահին դէմքը Համակրու– թեամբ եւ տրտմութեամբ տպաւորուած էր, ընդՀանուր փաստաբանին Հետ ա – րագօրէն ակնարկ մը փոխանակած եւ դա– տաւորներուն աթոռակից խորհրդական – ներուն Հետ քանի մը խօսք ըրած էր ցած ձայնով : Դէպի բազմութիւն դարձաւ եւ Հարցուց այնպիսի եղանակով, որու նը – շանակութիւնը ամէն մարդ Հասկցաւ :

— Բժիշկ մը կա՞յ Հոս :

ԸնդՀանուր դատախազը խօսիլ սկսելով ըսաւ .

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE — COTILLONS

Մուտք 10 ֆրանք — *Ուսանողներու կէս գին*

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

Այրի Տիկին Սրբուհի Փէկմէզեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Փէքմէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իվ Մաղէ, Այրի Տիկին Ծաղկուհի Օտապաշեան եւ զաւակները (Հայաստան), Օր. Օր. Փէկմէզեաններ, Տէր եւ Տիկին Խանասարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Խնամիք՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Պապուխեան եւ զաւակը (Ամերիկա,) ինչպէս նաեւ՝ Էլլէզեան, Հայկազեան, Փափազեան, Տէր-Պօղոսեան եւ բոլոր պարաները ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր՝

ՃԱՆԻԿ ՄԿՐՏԻՉ ՓԷԿՄԷԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 4 Փետր. 1968ին, իր բնակարանին մէջ : Թաղումը կատարուեցաւ՝ 7 Փետրուարին, մարմինը ամփոփուեցաւ՝ Մազարկի գերեզմանատան մէջ : Մարսէյլ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Նուրիձա Խաչատուրեան իր ամուսնոյն Միհրանի հոգեհանգստեան առթիւ (Փետր. 18) 50ական ֆր. կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ի եւ «Յառաջ»ի :

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Հայ-Բոյժ»ի բարգաւաճման համար հետեւեալ նուէրները եղած են բաժանորդներու եւ ընկերներու կողմէ : Իսի լէ Մուլինոյէն՝ Երուանդ Տասնապետեան 100 ֆրանք : Նշան Դարբինեան, Յարութիւն Շիրվանեան, Առաքել Սերոբեան, Տիկին Մարիամ Ղուկասեան 50ական : Գ. Յովսէփեան եւ Տ. Շահինեան 20ական : Յ. Գալուստեան տասը ֆրանք : Սերոբ Խաչատուրեան (Եղօ) 50 եւ Կրօնիկ Տակըլճեանի մահուան առթիւ 40 ֆրանք :

Ֆրէզնոյէն Ստեփան Միքջեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս «Հայ-Բոյժ»ը կը նուիրէ Հերմինէ Զուռնաճեանի եւ Վահրամ Սօֆեանի (Ֆրէզնօ), Մառի Դուրիթեան (Նիւ-Եորք), Տոքթ. Օննիկ Փափազեանի, Կարապետ Սէմիզեանի, Զարուհի Սրապեանի (Մարսէյլ), Ջչօն Զավուշեանի (Լարխաս) եւ Տիկին Արաքսի Ֆէնէրճեանի (Գալաթա), Վ. Քիւփճեանի (Սելանիկ) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Ամպասատէօրի սրահին մէջ կիրակի, Մարտ 3ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens

du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆր. Տէր եւ Տիկին Արշակ Մկրեանէ, իրենց սիրեցեալ աղջկան Տիկին Մելինէ Կակոյեանի (ծնեալ Մկրեան) մահուան տխուր առթիւ :

×

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆրանք Տէր եւ Տիկին Արշակ Մկրեանէ իրենց սիրեցեալ աղջկան Տիկին Մելինէ Կակոյեանի (ծնեալ Մկրեան) մահուան տխուր առթիւ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

29 Փետրուար, Հինգշաբթի. — *Այսօրուընէ սկսեալ ամէն Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն, ամբողջ Մեծ Պահոց ընթացքին : Միւս օրերն են Մարտի 7, 14, 21, 28 եւ Ապրիլ 4 :*

× *Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն,* այսինքն *Մարտ* 3ին, 10ին, 17ին, 24ին եւ 31ին *յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն : Այս օրերուն ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին :*

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծ Պահոց ընթացքին, ամէն Հինգշաբթի եւ Շաբաթ երեկոները, երեկոյեան ժամը 5ին, տեղի պիտի ունենան, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Պահոց յատուկ արարողութիւններ, որոնց ընթացքին պիտի տրուին աւուր պատշաճի քարոզներ : Իսկ, Կիրակի օրերը, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենան «Արեւագալի ժամերգութիւններ» :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ — Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի : Ողբ. Տիկին Էֆթիկ Աբրահամեանի թաղման առիթով, Պ. Պ. Յ. Մարգարեանէ եկեղեցին 10 ֆր., Գ. Փալամուտեանէ ծերանոցին 10, Յ. Մարգարեանէ քսան եւ Վ. Կիրակոսեանէ 10 աղքատախնամին : Ողբ. Ճանիկ Մկրտիչ Փէքմէզեանի թաղման առթիւ, Պ. Պ. Ստեփանեանէն քսան ատաջնորդարանին, Տէր եւ Տիկին Ժան Ակինեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Կիւրճեանէ քսան, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ալեքսանեանէ տասը եկեղեցւոյ պայծառութեան : Ողբ. Տիկ. Սրբուհի Մըսըրլեանի թաղման առթիւ, նախկին «Արմենիա» երգչախումբի անդամներէն 30 ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ
ՊՈՆՏԱԿԱՆ ԱՄԱՍԻՈՅ

Հեղինակ՝ Գ. Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ *(Տպ. Վենետիկ), շքեղ տպագրութիւն,* 1038 *էջ,* 150 *նկարներով ու քարտէսներով : Ծախ եւ չահեկան բովանդակութիւն, փափաքողները կրնան դիմել՝ ՓԱՐԻԶ՝ Բալուեան գրատունը,* 43, Րիւ Ռիշէ Փարիզ (9), ՄԱՐՍԷՅԼ՝ *Փաքալ,* 151 Պուլվ. Միշըլէ, (9) :

Գին՝ 75 ֆրանք

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ԾԱՆՕԹ՝ ՆԿԱՐԻՉ

ՍԻՐՈՒՆ ԱՏԸՆԻ

(ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ)

Նկարչական ցուցահանդէսը կը բացուի Մարտ 15ին, (մինչեւ Ապրիլ 1) :
GALERIE R. DUNCAN
31, Rue de Seine
Paris (6e) — DAN. 99-35

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 21ԻՆ

×

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 28ին, Կիրակի :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին Թատերական ներկայացումը Կիրակի, Մարտ 24ին :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը, Բեմադրութեամբ Բեմասիրացին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Ցաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը : Մեծ պատրաստութեամբ : 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 28ին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵ[Ն]

Ժողովուրդները կ'երգեն փառատօ[ն] տեղի կ'ունենայ այս տարի մեծ շուք[ով] Մարտ 10ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատր[ո]նին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին եւ նա[խա]գահութեամբ ՏԻԿ. ԺԱՆ ՌՕՇԻ :

Կը մասնակցին հետեւեալ երկիրները — Հայաստան, Պրազիլ, Սկովտիա, Ֆ[...] րանսա, Յունաստան, Իսրայէլ, Հունգ[ա]րիա, Լիթուանիա, Լեհաստան, Մեքսի[...] քա, Եուկոսլաւիա, Վիէթնամ :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի գը[...] նապաններուն եւ Պ. Գ. Պազըրճեանի 35 Րիւ տը Թրէվիզ :

Գիներն են, 7, 6, 5, 3 *ֆրանք :*

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի [...] Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, [...] Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկ[ը] Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի օր (Փետր. 28) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Արարատ քաղաքի բնակիչներէն Շահրազեան Աշխէն, որ կ'ապրի Սրանդարեան փողոց թիւ 12, կը փնտռէ իր եղբայրը Խիմոեան Շաթօ Ադաբեկի որը 1940ին մեկնած է ճակատ, եղբօր անունն է Ստեփան, քոյրը՝ Աշխէն եւ մայրը՝ Ալվիզ : Կը խնդրուի իր մասին լուր ունեցողներէն իմացնել՝

Eglise Arménienne de Prado
339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 28 FEVRIER 1968

Le Numéro 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11148 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.148

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՄԻՅԼ ՀԻՒԻՍՄԱՆՍ

(1871 - 1968)

Կիրակի օր, 25 Փետրուար, ձայնասփիւռը հաղորդեց մահը Քամիյլ Հիւիսմանի, Պելժիայի (Ֆլաման) աշխարհահռչակ մեծ մարդուն, որուն անունը սերտօրէն կապուած է ընկերվարական Միջազգայինի եւ Պելժիայի պատմութեան հետ:

Ծնած էր Պիլզէնի մէջ (Լիմպուրկ) 1871ին: Իր ծերութեան մէջ՝ 97 տարեկանին հրաժեշտ կուտայ կեանքին, առանց դադար տալու հանրային գործունէութեան, որուն պիտի նուիրուէր ամբողջ ութ տասնեակ տարիներ:

Չինքը ճանչցանք Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարներուն մէջ, որոնց կը մասնակցէր ամէն անգամ, հաւատարմօրէն, հակառակ իր յառաջացած տարիքին:

Երիցագոյն անդամն էր միշտ համագումարներուն եւ իբրեւ վաստակաւոր, վեթերան ընկերվարական, բոլորին յարգանքն ու մեծարանքը կը վայելէր: Որդիական ակնածանքով կ'ունկնդրուէին իր խօսքերը երիտասարդ պատգամաւորներու կողմէ: Ա՛յնքան մեծ էր իր հեղինակութիւնն ու հմայքը:

Վերջին անգամ կը բացակայէր Սթոքհոլմի 1966 Մայիսի համագումարէն, տկարութեան պատճառաւ, սակայն ղրկած էր իր պատգամը:

Լաւ կը ճանչնար Հայերը: Ու մեր ամէն հանդիպումին կը յիշէր Ռոստոմը, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ մասնակցած էր Ընկերվարական Միջազգայինի Սթոքհոլմի համագումարին եւ իրեն նուիրած հայկական երգ մը, ձայնագրուած ու գեղազարդուած, զոր կը պահէր իբրեւ թանկագին յիշատակ մը:

Իր միւս ընկերվարական մեծանուն հայրենակիցներուն՝ Էմիլ Վանտէրվէլտի եւ Լուի տը Պրուքէրի պէս ինք ալ մեծ համակրանք ունէր Հայութեան եւ անոր դատին հանդէպ ու ջերմ խօսքերով կ'արտայայտէր զայն, ամէն անգամ որ Միջազգայինը բանաձեւ կը քուէարկէր ի նպաստ մեզ:

Երիտասարդ տարիքէն մտած էր ընկերվարական կուսակցութեան շարքերը: ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակներուն Եւրոպայի մէջ ընկերվարական գաղափարականին շուրջ համախմբուած էին բազմաթիւ մտաւորականներ:

Անոնցմէ մէկն էր Քամիյլ Հիւիսմանս, որուն պիտի վիճակուէր խիստ կարեւոր դեր մը՝ նախ Ընկերվարական Միջազգայինի, յետոյ իր հայրենիքին՝ Պելժիայի քաղաքական կեանքին մէջ:

Անխոնջ աշխատող՝ հմուտ էր հինգ լեզուներու, ունէր լայն ընդհանուր զարգացում եւ օժտուած էր վարչական կարողութեամբ: Համեստ էր բնաւորութեամբ:

Պելժիայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կազմուեցաւ 1885ին: Չորս տարի ետք յարեցաւ երկրորդ Միջազգայինին, երբ անոր հիմը դրուեցաւ Փարիզի մէջ 1889 Յուլիս 14ին, Պասթիյլի գրաւման հարիւրամեակին տօնակատարութեան օրը:

Պելժ կուսակցութիւնը շուտով ա՛յնքան զօրացաւ, որ առաջնակարգ դեր ստանձնեց Միջազգայինի մէջ:

Էմիլ Վանտէրվէլտ 1900ին ընտրուեցաւ նախագահ Երկրորդ Միջազգայինի եւ միշտ վերընտրուեցաւ մինչեւ 1923, երբ Համպուրկի համագումարին մէջ, որուն կը մասնակցէր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, լուծուեցաւ անիկա եւ փոխարէն ստեղծուեցաւ Բանուորական Միջազգայինը:

Քամիյլ Հիւիսմանս 1905ին ընտրուեցաւ Երկրորդ Միջազգայինին քարտուղար իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելով ամէն աշխատանք եւ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ 1923:

Երկրորդ աշխարհամարտի ձախորդ օրերուն Բանուորական Միջազգայինի կեդրոնը կը գտնուէր Պրիւսէլ: 1940 Մարտին նախագահ ընտրուած էր Քամիյլ Հիւիսմանս: Նոյն տարուան Մայիսին Գերմանները գրաւեցին Պելժիայի մայրաքաղաքը եւ Կէսթափօն ձեռք անցուց Միջազգայինի բոլոր վաւերաթուղթերը, ընդ որս ցանկը անդամ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն, անոնց հասցէներով:

Այդ գրաւման արդիւնքներէն մէկն ալ այն եղաւ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը 1940ի Օգոստոսին Փարիզի մէջ Կէսթափոյի դատական ատեանին առջեւ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ:

Միջազգայինի նախագահ Հիւիսմանս Լոնտոն ապաստանեցաւ, քարտուղար Ֆրիտրիխ Ատլէր գնաց Նիւ Եորք: Իսկ գործադիր մարմնի միւս անդամները ցրուեցան ի սփիւռս աշխարհի: Քայքայուեցաւ Բանուորական Միջազգայինը, որ 1923ին փոխարինած էր 1889ին հիմնուած Ընկերվարական Բ. Միջազգայինը:

1951 Յուլիսի սկիզբը «Ընկերվարական Միջազգային» անունին տակ վերակազմուեցաւ անիկա Ֆրանքֆուրթի համագումարին մէջ, որուն կը մասնակցէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատգամաւորները:

Մեր ողբացեալ բարեկամը չմասնակցեցաւ նորակազմ Միջազգայինի գործադիր մարմնին, ծանրաբեռնուած ըլլալով իր երկրի քաղաքական վարչական գործերով:

Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ 1910ին՝ իբրեւ Թեկնածու ընկերվարական կուսակցութեան: Այնուհետեւ շարունակ պիտի վերընտրուէր: Միակ մարդն է, որ 55 տարի (1910 - 1965) երեսփոխան է եղած: Ինը տարի ալ վարած է խորհրդարանի նախագահութիւնը՝ 1936 - 1939 եւ 1954 - 1958:

Երկու անգամ կոչուած է կրթական նախարարի պաշտօնին, 1925 - 1927 եւ 1947 - 1949: Վան Աքէրի դահլիճի հրաժարումէն ետք ձախ կառավարութեան վարչապետ դարձաւ կարճ շրջան մը, 1964 Օգոստոսէն 1947 Մարտ:

Իբրեւ Ֆլաման ազգայնական՝ իր երիտասարդ տարիքին, 1890էն սկսեալ բուռն պայքար մղած է Վալոններու դէմ: Յաջողած է Կանտի համալսարանին մէջ Ֆրանսերէնի կողքին ընդունիլ տալ Ֆլամաներէնը:

Աւելի հասուն տարիքին ջերմ պաշտպան եղած է Պելժիայի միասնականութեան: Իր հայրենակիցներու վերջին ցոյցերը ցաւ պատճառած էին իրեն անշուշտ:

Տարիներով քաղաքապետն է եղած Պելժիայի մեծ նաւահանգիստին՝ Անվէրսի, ուր մնայուն բնակութիւն էր հաստատած:

Գաղափարականով ընկերվարական եւ հանրապետական՝ իր երկրին ծառայած է չորս Թագաւորներու օրով (Լէոփոլտ Բ., Ալպէր Ա., Լէոփոլտ Գ. եւ Պոտուէն), բարեկամ էր նաեւ Էլիզապէթ Թագուհիին:

Մօտէն ճանչցած էր Լէնինն ու Տրոցկին, երբ Եւրոպայի մէջ տարագիր էին անոնք եւ ինք Բ. Միջազգայինի ընդհանուր քարտուղարն էր:

Շուրջ տասը տարի առաջ Մոսկուա այցելեց Խրուշչեւի հրաւէրով եւ իր տպաւորութիւններուն հաղորդակից դարձուց մեզ համագումարի դադարի պահուն, առանձին խօսակցութեան ընթացքին:

Բարեկամական կապեր հաստատած էր նոյնիսկ ... Մաօ Ցէ Թունկի հետ:

Իր մահով ընկերվարութիւնը կը կորսնցնէ իր բազմավաստակ վեթերան գործիչը, Պելժիան իր պետական մեծ դէմքը, մարդկութիւնը իր լաւագոյն զաւակներէն մէկը եւ Հայութիւնը ազնիւ բարեկամ մը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՇՏԱ

ԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ 65 ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅ ԵՆ

Համայնավար կուսակցութեանց խորհրդակցական վեհաժողովը բացուեցաւ առջի օր, Փեշտայի մէջ: Ներկայ են 65 կուսակցութիւններու երկու հարիւր պատուիրակները: Մէջն ըլլալով՝ Մարթինիք, Կուատըլուփ, հիւսիսային Իրլանտա: Բացակայ են Չինաստան, Ասիական այլ երկիրներ, Եուկոսլաւիա եւ Քուպա: Այս ժողովին «անատակ որդին» կը մնայ Ռումանիա, որ կը մասնակցի վարանումներէ ետք, բայց ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի ամէն բանի «այո՛» ըսելու: Այսպէս ի յառաջագունէ ճշդած է թէ Ռումանիա պիտի չընդունի մեծամասնութեան որեւէ որոշում այլ ի՛ր կեդրոնական կոմիտէին կը վերապահէ վերջին խօսքը: Ռումանացիք դէմ են որ այս ժողովը յաջորդ ժողովին թուականն ու վայրը որոշէ: Ռումանացիք կը պնդեն որ նման ժողով մը պէտք է համաշխարհային ըլլայ, ընդգրկելով ոչ միայն Չինաստանը եւ միւս բացակաները այլեւ օրինակի համար Իսրայէլի երկու կուսակցութիւնները՝ խորհրդայնամէտ եւ հայրենասիրական: Ռումանացիք կը մերժեն նաեւ դատապարտել, նոյնիսկ վիճարանիլ Չինաստանի ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Ժողովին բացումը կատարեց Քատար, ապա ճշդուեցաւ օրակարգը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը Էպան յայտարարեց թէ Իսրայէլ համաձայն է բանակցելու արաբ Պետութիւններու հետ ՄԱԿի հովանաւորութեան տակ: Այս կէտը զիջում մը կը նկատուի թէլ Աւիվի կողմէ տրուած ըլլալով որ ցարդ Իսրայէլ չէր ուզեր ՄԱԿի որեւէ միջամտութիւն:

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ մէջ ուր կը գտնուի ներկայիս, Անդրէաս Փափանտրէու յայտարարեց թէ գլուխը կ'անցնի յոյն Ազգ. Ազատագրման շարժումին:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ 32 երկիրներ յայտնեցին թէ պիտի չմասնակցին Մեքսիքոյի Ողիմպիականին: Այս որոշումը հետեւանք է Հարաւ-Ափրիկէի մասնակցութեան: Ինչպէս ըսինք Հարաւ-Ափրիկէն միշտ կը գործադրէ ցեղային խտրականութեան քաղաքականութիւն մը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու նախարարական մամուլի քանամեակի ճաշին ընթացքին խստօրէն քննադատած է համայնավար եւ Ձախի դաշնակցութեան համաձայնագիրը, որ «խոստովանութիւնն է թէ ձախի կուսակցութիւնները խաբած են ընտրողները անոնց ծրագրի մասին խօսելով»: Միթերան պիտի պատասխանէ ուրբաթ օր:

ԶՕՐ. ԺԻԱՊ

ԱՍԻՈՅ ՌՈՄԷԼԸ

Բրիտանական Էքոնոմիսթ թերթը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ Հիւսիսային Վիէթնամի մեծ ռազմագէտը. —

Վիէթնամի մէջ սկսաւ ընդհանուր ճակատամարտը, որուն կը սպասուէր բաւական ատենէ ի վեր: Յարձակողականը կը վարէ Հիւսիսային Վիէթնամի մեծ ռազմագէտը՝ զօրավար Ժիապ, որ իր եզակի գահերէցութեամբ եւ մաթեմաթիկական ճշդութիւնով, իր կազմակերպած տեղին եւ արագ խոյանքներով, Վիէթնամի Ռոմէլը կը նկատուի: Անոնք որ հիացան Ռոմէլի ռազմագիտական տաղանդին վրայ, չեն ուրանար նաեւ Հիւսիսային Վիէթնամի բանակներուն վերի հրամանատար Ժիապի արտակարգ կարողութեան: Զայն կը նկատեն մեր դարուն ամէնէն խիզախ եւ արթնամիտ զօրականներէն մէկը, որ գիտէ իր հրամանին տակ խմբուած ուժերը շարժման մէջ դնել կայծակի արագութեամբ եւ չանթահարիչ անակնկալներ յղանալ ու գործադրել: Այս բարեմասնութիւններով, զօրավար Ժիապ ամէնուն կը պարտադրէ իր արժանիքը, իբր զինուորական հնարամտութեան խիկական ախոյեան մը: Ապացոյց այն՝ որ շարթուան մը ընթացքին, յաջողեցաւ բոլորովին նոր եւ ազդու յատկանիշ մը տալ հայդուկային պատերազմին եւ իր վարած խուրաքանչիւր արշաւանքին իր ուրոյն կնիքը դրոշմել:

Կարելի է մեծ նմանութիւն մը տեսնել Զօր. Ժիապի եւ մեր դարուն մէկ տարբեր համբաւին, Ռոմէլի միջեւ: Այս վերջինը, 1944ին, երբ կը պատերազմէր հիւսիս-արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, գիտէր թէ կացութիւնը քաջալերական չէր ապագային համար, եւ իր շահած յաղթանակները պիտի չկրնային զինուորապէս փրկել Գերմանիան: Կը յաջողէր, բայց յուսահատական կռիւ մըն էր իր մղածը:

Այս ճակատագրական նմանութիւնն ալ ակներեւ է Ժիապի եւ Ռոմէլի միջեւ: Անցեալ աշունէն ի վեր, Զօր. Ժիապ ձեռք առած է բանակին ղեկը, եւ մասնագիտօրէն հասցուցած է հայդուկային գունդերը, բայց հողերանական տեսակէտով իր ստանձնած դերը աւելի շատ քաղաքական է, քան թէ զինուորական: Ժիապ յարձակողականի անցաւ ամէնէն յարմար առիթին, անակնկալի բերելու համար Ամերիկան եւ դաշնակից ուժերը, եւ հաշտութեան համար կարելի եղածին չափ նպաստաւոր գետին մը պատրաստելու: Վիէթքոնկի հայդուկներուն այս վերջին յարձակումները եթէ երեք տարի առաջ գործուէին, պատերազմը ապահովաբար վերջ պիտի գտնէր կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, եւ Հարաւային Վիէթնամ ամբողջովին պիտի մտնէր համայնավարներու հակակշռին տակ: Այսօր, այսպիսի հաւանականութիւն մը խնդրոյ առարկայ չէ այլեւս: Ճիշդ է որ Ամերիկացիք դժնդակ կացութեան մը մատնուած են, իրենց դեսպանատունն անգամ մեծ դժուարութեամբ պաշտպանեցին: Հարաւ. Վիէթնամի այլազան քաղաքներուն մէջ Վիէթքոնկի տարրերը թափանցած են, եւ եթէ ամբողջովին արմատախիլ չըլլան, Ամերիկացիները դէմ յանդիման պիտի գան աւելի ծանր բարդութիւններու:

«ԷՔՈՆՈՄԻՍԹ»

ԲԱՑԱՌԻԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԷՄՔ ՄԸ

(Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տխուր օր մը այսօր : Յակոբ Օշականի մահուան 20րդ տարելիցն է :

Ուրախ լուր մը այսօր : Օշականի որդին, Վահէ Օշական, հօրը ձեռագիրներէն երկու տետրակ յանձնեց «Ազդակ»ի խմբագրութեան : Այդ ձեռագիրները կը կազմեն մուտքը « Համապատկեր»ի Զ. հատորին, որ լոյս պիտի տեսնէ այս տարի «Համազգային»ի տպարանէն :

« Համապատկեր »ը իբրեւ յղացում ու իրագործում սովորական ձեռնարկ մը չէր հայ գրականութեան մէջ, աննախընթաց մնաց, ինչպէս աննախընթաց էր Օշական երեւոյթը ու աննախընթաց կը մնայ այսօր :

Մեծ Եղեռնը նախորդող տարիներուն, Օշական եւ իր տարեկիցներէն քանի մը ուրիշ տաղանդաւոր երիտասարդներ, իրենց տեսիլքներէն ու եռանդէն մղուած՝ « Հայաստանեայց գրականութեան » խնդիրը նետեցին հրապարակ, միաժամանակ կռիւ յայտարարելով գրականութինը չահագործող ու չարաշահող բոլոր փղշտացիներուն դէմ, սուտ գալիրներուն դէմ, ներկուած զգացումներ ու ժանեակ ու փրփուր ու լուսին եւ այլ անկեղծ բաներով ասպարէզը ողողած պաշտօնական գրչակներուն դէմ : Հայ ժողովուրդին խեղութիւնը, հարազատ, մաքուր, առողջ ակերու մէջ ցեղին ոգիին հանդիպելու որոնման տենդ մը կը բերէին անոնք, եւ այդ տենդին հաւատարիմ մնաց Օշական մինչեւ վերջ, վիպական, դատողական, բանաստեղծական իր բոլոր ձեռնարկներուն ընթացքին :

« Համապատկեր » շարքին հինգ հատորները լոյս տեսած են արդէն ու մենք խօսած ենք անոնց մասին : Լոյս կը տեսնէ նորը եւ կը խօսինք նաեւ նորին մասին : Մեծանուն գրագէտին մահուան քսանամեակն է այսօր եւ պիտի ուզէինք այս սուղ սիւնակները քանի մը ընդհանուր հաստատումներով լեցնել, կրկնել.

« Երեւոյթ մըն էր Օշական արեւմտահայ գրականութեան մէջ, փոքր ժողովուրդներուն մէջ քիչ անգամ պատահելի իմացական ճառագայթում մը : «Մանկութիւն չունեցաւ » անիկա, երիտասարդութեան՝ ապրեցաւ Թուրքին մղձաւանջը, ու մեռաւ՝ փշապսակը գլխուն : Կեանքէն անցաւ բացառիկ ծնունդներուն ի վերուստ սահմանուած յաւիտենական ճակատագրով : Սեղծեց ու հալածուեցաւ : Իր արուեստին հանդամանքը եղաւ Հայաստանեայց գրականութիւնը : Փնտռեց հայ հոգին : Փնտռեց կեանքը, անդիմակ, անշպար կեանքը, նորը, իրաւը, խորունկը : Հեռու մնաց սովորական չափանիշներէն, ու վեր՝ առօրեայէն ու առօրեայ մարդոց մտահոգութիւններէն : Մտածածը յայտարարեց, տեսիլքները նուաճեց ու զերադասեց ճշմարտութիւնը : Ճշմարիտ արուեստագէտին տիպարն է անիկա մեր մօքին մէջ :

Լայն, համապարփակ միտք մըն էր Օշական, խուզարկու, հեռահայեաց ու բազմերանգ, հսկայ կարողութիւններով օժտուած արտակարգ տաղանդ մը : Մարդկային միտքը, հոգին, խուլ բնազդները չահագրգռող բոլոր հարցերը համադրոյ են ու փառակից իր գրականութեան մէջ : Սուզումը, վերլուծումը, դատումը՝ քով քովի : Այս հանգամանքները բարձունքէ բարձունք առաջնորդեցին զինք, ու իրմով՝ մեր գրականութիւնը : Ընդարձակեց մեր փոքր ածուն, նոր պատուհաններ բացաւ հայ դպրութեան վրայ ու կոտակեց՝ արուեստի նոր տախտակներ :

Կրնանք ըսել թէ դպրոց չտեսաւ Օշական : Այսուհանդերձ, կախարդական անուն մը դարձաւ ուսուցչական ասպարէզին մէջ, խորհրդանշան մը՝ հայ քննադատութեան համար, ու բարձունք մը՝ վիպական կալուածէն ներս » :

Անդրէ Մօրուա իր «Բաց նամակ՝ երիտասարդի մը » անուն գրքոյկին մէջ, հեղինակներ կը յանձնարարէ իր հերոսին, կը պեղէ դարերը ու կը թուէ պայծառանուն բազմաթիւ դէմքեր, բայց կրահելով նամակի խճողումի հետեւանքով անոր ընելիք հաւանական առարկութիւնը, կուտայ եօթը հեղինակի անուն — Հոմերոս, Մոնթէնեը, Շէյքսփիր, Պալզաք, Թոլսթօ, Փրուստ եւ Ալէն :

Եթէ բազմափրազ հայ ընթերցող մը նման պահանջ մը ներկայացնէր մեր գրականութեան առընչութեամբ՝ իրեն տրուելիք եօթը անուններէն մէկը անպայման Օշականը պիտի ըլլար :

Բացառիկներուն մէջ բացառիկ դէմք մըն էր Օշական եւ իր գրականութիւնը ընթերցողին որակը բացայայտող ապահով փորձաքար մը :

Գ. ՍՆԱՊԵԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նախքան Մոմիկի արուեստի գործերուն անցնիլը, կարեւոր կը նկատենք անոր կենսագրութեան մէջ աւելցնել շատ հաւանական ենթադրութիւն մը : Ըսինք, որ Մոմիկ հիմնականին մէջ աշխատած է Նորավանքի մէջ, ուր սկիզբը առաջնորդ էր Ստ. Օրբէլեան պատմագիրը. յայտնի է, որ իշխանազուն պատմագիրը ձեռնադրութիւն ստանալու համար 1285ին մեծ շքախումբով մեկնեցաւ Կիլիկիա, ուր այն ժամանակ կը գտնուէր Հայոց կաթողիկոսարանը : Դէպքերու բերումով, ամբողջ տարի մը Օրբէլեան մնաց հոն : Կ'ենթադրենք, որ Մոմիկ կը գտնուէր Օրբէլեանի շքախումբին մէջ, որովհետեւ կան ձեռագիրներ կիլիկեան ծագումով, որոնց մանրանկարները կը վերագրուին Մոմիկի եւ որոնք, մեր կարծիքով, կրնային կատարուիլ այդ հարկադրական ուշացման տարիներուն :

Այս ենթադրութիւնը հաստատող փաստերէն մէկն ալ այն է, որ Մոմիկ իր գրչագրական եւ նկարչական գործերը կը ստորագրէր ծռող, գծող, գրիչ եւ ճկարիչ կոչումները գործածելով, իսկ քարգործականները՝ վարդպետ (կը նշանակէ ճարտարապետ) : Բայց առիթով մըն ալ կը գործածէ քարտուղար կոչումը, որ անոր արուեստներուն հետ կապ չունի. այդ կոչումը, ըստ երեւոյթին, կը վերաբերի Օրբէլեանի շքախումբին մէջ անոր կատարած պարտականութիւններուն :

Մոմիկի գործերէն մեզի հասած են հետեւեալները .

1. Մանրանկարներ՝ ձեռագիր հաւաքածոյի մը մէջ, որ կազմուած է 1283ին, Կիլիկիոյ Մլէճի վանքին մէջ եւ հիմա կը գտնուի Վիէննա :

2. Գրած եւ մանրանկարներով զարդարած է աւետարան մը 1292ին : Կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը, ձեռագիր՝ 2848 :

3. 1302ին նկարազարդած է պատմագիր Ստ. Օրբէլեանի աւետարանը, որուն գրիչն է Յովհաննէս :

4. Ենթադրաբար, արուեստագիտական համեմատութեան հիման վրայ, Մոմիկին կը վերագրուի Կիլիկիոյ Կեռան թագուհիի աւետարանին մանրանկարները (Մատենադարան, ձեռագիր՝ 6764) եւ ուրիշ աւետարան մը եւս՝ գրուած 1309ին (Մատենադարան, ձեռագիր՝ 3399) :

5. Խաչքար, բարձրարուեստ գործ մը, շինուած Օրբէլեան իշխանուհի Թամթա Խաթուն տիկնոջ պատուէրով : Այս գործը 1308ին Նորավանքէն տեղափոխուած է Էջմիածին՝ կաթողիկոսական պալատը :

6. Խաչքար, որ դրուած է Նորավանքի գաւիթին մէջ, պատմագիր Ստ. Օրբէլեանի յիշատակին :

7. Երեք – չորս խաչքարեր եւս կան Նորավանքի մէջ, որոնք թէեւ Մոմիկի ստորագրութիւնը չեն կրեր, բայց ամենայն հաւանականութեամբ անոր ձեռքի գործն են :

8. Օրբէլեաններու իշխանական տան կեդրոնատեղի Արփա գիւղի գոտորիկ գմբեթաւոր եկեղեցին, որ կառուցուած է Մոմիկի կողմէ 1321ին :

9. Բուրթելաշէն կամ սուրբ Աստուածածին կոչուող եռայարկ եկեղեցին՝ Նորավանքի մէջ, կառուցած – աւարտած է Մոմիկ 1339ին : Մոմիկի գրչագրական եւ մանրանկարչական աշխատանքներուն արժէքը առաջին անգամ 1292ին հաստատած են Յովհաննէս եւ Թադէոս, որոնք պատուիրած էին աւետարան մը : Անոր այդ յիշատակարանին մէջ գրուած գնահատանքը · « ... Մոմիկ անուն բազմիմաստ եւ հանճարեղ յարուեստ գրչի եւ նկարագրութեան » : Իսկ ժամանակակից ուսումնասիրողները արուեստագէտը համարած են Գլաձորի մանրանկարչական դպրոցին հիմնադիրը :

Կեանքին երկրորդ կէսը Մոմիկ նուիրած է քարագործական արուեստին : Իր առաջին գործը չքնաղ խաչքար մըն է կերտուած 1308ին, իսկ Բուրթելաշէն կոչուող Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին աւարտած է իր կեանքին վերջին տարին՝ 1338ին :

Հայ իշխանական մեծ տոհմերը իրենց տիրոյթի սահմաններուն մէջ կը կատարէին բազմազան կառուցումներ եւ ատոր համար կը պահէին շինարարներու մասնաւոր խումբեր, գլխաւոր շինարարճարտարապետ, ինչպէս նաեւ դրան ճարտարապետ, որ ԺԲ. – ԺԳ. դարերուն կը կոչուէր վարդպետ : Օրբէլեան տոհմի դրան ճարտարապետը մինչեւ ԺԳ. դարու վերջը Սիրանես վարդպետն էր, որուն յաջորդած է Մոմիկ : Այդ իսկ պատճառով ալ Մոմիկի գործերը պահպանուած են տոհմի իշխանական կեդրոն Արենի գիւղին եւ հոգեւոր կեդրոնի Նորավանքի մէջ :

Մոմիկի քարակերտ յուշարձանները արուեստի կատարեալ գործեր են : Անոր խաչքարերը իրենց նրբութեամբ եւ մոթիվներու բազմազանութեամբ երբ համեմատուին ուրիշ վարպետներու գործերու պատկերներ : Ճարտարապետական թիւն մը՝ քանդակուած են նաեւ սուրբերու պատկերներ : Ճարտարարապետական գործերէն Արենիի եկեղեցիին գոտորիկ գմբեթաւոր տաճար մըն է, որուն վրայ կը նշմարուի մեծ վարպետին խնամքոտ ձեռքերուն հետքերը : Իսկ Նորավանքի Բուրթելաշէն տաճարը մեր ճարտարապետութեան մէջ հազուագիւտ երկյարկանի կառուցուածք է, որուն գլխուն եղած է սիւնազարդ կլոր սրահ մը, բազ կողմերով գմբէթ : Շինութեան այդ մասը այժմ փլած է, բակին մէջ ինկած սիւնաբեկորներուն վրայ կան իշխաններու եւ սուրբերու բարձրաքանդակներ : Իսկ շէնքին երկու յարկին մուտքերը, լուսամուտները եւ պատերուն ակնառու տեղերը զարդարուած են սքանչելի քանդակներով :

Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երբ կնոջ մը տկարութիւնը ծանօթ է չատերուն, ամէնքը կը դատապարտեն զայն իրենց շրթներով, բայց անոր կը ներեն իրենց սրտով :

ԱԼՖՐԷՏ ՏԸ ՎԻՆԵԻ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Ի՞նչ գրուած էր սուրհանդակ աղաւնիին վզէն գտնուած տոմսին մէջ :

— Այդ բանը վեհափառ Սուլթանը ինք անձամբ պիտի հաղորդէ ձեզ, որովհետեւ թուղթը իր քովն է եւ իրմէ զատ ոչ ոք զայն տեսած ու կարդացած է :

— Կը զարմանամ որ այսքան նշաններէ ետքը տակաւին մինչեւ հիմա չէք կրցած այդ ոճիրներուն հեղինակները ձեռք անցնել :

— Միթէ դուք կը յուսա՞ք դիւրաւ գտնել զանոնք :

— Ջեռքովս գրածի պէս :

Մաք Լայն այնքան վստահօրէն արտասանեց այս բառերը որ Իզզէթ փաշա հիացական նայուածք մը նետեց այս տարօրինակ մարդուն վրայ :

— Ուրեմն, ինչպէս ըսի, որոշեալ ժամուն պիտի գամ ձեզ վեհափառ Սուլթանին քով առաջնորդելու :

— Միշտ ձեր տրամադրութեան տակն եմ :

Պալատականը մեկնեցաւ, առանձին ձգելով Անգլիացին՝ որ սկսաւ ուշի ու շով կարդալ քիչ մը առաջ տետրակին մէջ գրած ծանօթութիւնները :

— Այս ի՜նչ ապուշ դաւադիրներ են, կը մռլտար քթին տակէն. ի՞նչ պէտք ունէին զիակներուն վրայ մէկ–մէկ նշան դնելու, այս ի՜նչ անիմաստ ցուցամոլութիւն է, միթէ երբեք տեսնուա՞ծ է այդպիսի անխոհեմութիւն... եւ յետոյ ընտրած տեղերնին շատ յայտնի համարձակ տեղ մըն է... կ'երեւայ թէ այս մարդիկը իրենց երկրի ոստիկանութեան վրայ բնաւ հաւատք կամ համարում չունին... այս ամէնուն մէջ եթէ վարպետութեամբ եղած գործ մը կայ, այն ալ Եէնի Մահալլէի տունէն իրենց խոյս տալն է... անիկա անբացատրելի կը մնայ կամ մէկ կերպով կը բացատրուի, այսինքն թէ նոյնիսկ գիրենք հալածողներուն մէջ մեղսակից ունինք որոնք դժուարին պարագաներու օգնութեան կը հասնին... եթէ այդ մարդիկը յաջողած են նոյնիսկ Ըլտըզի պալատին մէջ համախոհներ ունենալ, այն ատեն գործս քիչ մը կը դժուարանայ... պէտք չէ որ իմ խօսքերս, ծրագիրներս, շարժումներս որեւէ կերպով այդ մարդոց հաղորդուին... :

Եւ Մաք Լայն նոր սիկառ մը վառելով սկսաւ ժուռ գալ սենեակին մէջ, յետոյ գաւաթ մը ուիսքի պատրաստեց եւ սկսաւ ումպ ումպ խմել :

— Հաւանական է որ ասոնք իրենց մարդիկը ունենան այս պալատին մէջ, շարունակեց ինքնիրեն խորհրդածելով, ու այն ատեն, ինչպէս կ'ըսէի, ոչ միայն իմ գործս կը դժուարանայ, այլ եւ վիճակս վտանգաւոր կը դառնայ... վարպետութեամբ հրամցուած սուրճ մը կամ ըմպելի մը կրնայ զիս մէջտեղէն վերցնել, ասոնք ընդհանրապէս սովորական բաներ են Արեւելքի մէջ... այն ծառան, որ ինծի յատկացուած է ո՞վ կրնայ վստահեցնել որ այդ գաղտնի մարմինին մէկ անդամը չէ. որովհետեւ յայտնի կ'երեւայ թէ գործերնիս ընդարձակ կազմակերպութիւն ունեցող մարմինի մը հետ եւ ոչ թէ տեղական մէկ քանի դաւադիրներու հետ է ... մարդիկը նոյնիսկ օդային թղթակցութիւն մը հաստատած են :

Այս խորհրդածութիւնները ընելով՝ Մաք Լայնի քիչ մը առաջուան զուարթութիւնը տեղի կուտար ծանր մտատանջութիւններու առջեւ : Կրկին քանի մը ումպ ուիսքի խմեց եւ շարունակեց ժուռ գալ սենեակին մէջ :

— Լաւագոյնն է գործը կարելի եղածին չափ շուտ լմնցնել ջանալ ու վերադառնալ տեղս, եզրակացուց :

Յետոյ, գրասեղանին առջեւ անցնելով, հապճեպով նամակ մը գրեց իր կնոջ, իր Պոլիս հասնիլը ծանուցանելու համար : Նախկին գաղտնի ոստիկանը ամուսնացած եւ չորս զաւակներու տէր էր : Նամակը հազիւ թէ աւարտած էր երբ դուռը զարնելով Իզզէթ փաշա կրկին երեւցաւ :

— Եկայ ձեզ նորէն վեհափառութեան քով առաջնորդելու համար, ըսաւ :

— Պատրաստ եմ, կրնանք մեկնիլ :

Պալատականը աչք մը նետեց Անգլիացիին հագուստին վրայ :

— Կը տեսնեմ որ տակաւին բոլորովին պատրաստ չէք, ըսաւ, եւ հագուստնիդ չէք փոխած :

— Հագուստը փոխե՞լ, բայց ի՞նչպէս կ'ուզէք որ փոխեմ քանի որ ուրիշ զգեստ առած չեմ հետս... :

— Վեհափառ Սուլթանին ներկայանալու համար գոնէ սեւ ռետինկոթ հագնիլ անհրաժեշտ է... :

— Ուրեմն յետաձգենք մեր այցելութիւնը մինչեւ որ հատ մը կարենամ ճարել :

— Սակայն Սուլթանը հրամայեց խկոյն ձեզ իր քով առաջնորդեմ... :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(61 – Շար.)

ԳՐՔԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Համաշխարհային մշակոյթի պատմու–թեան կարեւորագոյն բաժիններէն մէ–կուն՝ գիրի պատմութեան նուիրուած է ռումանացի գիտնական Շ. Անդրոնեսքուի «Քաթմոս» խորագիրը կրող աշխատու–թիւնը, որ հրատարակուած է վերջերս Պուքրէշի մէջ: Բազմաթիւ աղբիւրներու ուսումնասիրութեամբ հեղինակը տուեղ–ծած է ուշագրաւ գործ մը, որ, ինչպէս կը յիշատակէ յառաջաբանին հեղինակը՝ Ռումանիոյ ակադեմիայի հնագիտու–թեան հիմնարկութեան տնօրէնը, ա–կադ. Է. Կոնտուրաքի, գրոց պատմու–թեան նուիրուած առաջին համադրական աշխատութիւն է ռումէն իրականութեան մէջ:

Գիրքը կ'ընդգրկէ պատմական ընդար–ձակ ժամանակաշրջան մը՝ մարդկային ընկերութեան արշալոյսէն մինչեւ մեր օ–րերը:

Անդրոնեսքու իր աշխատութեան մէջ առանձին բաժին մը յատկացուցած է հայ գիրին եւ գեղեցած է հայկական այբու–բենին պատկերը: Հեղինակը իր հիա–ցումը կը յայտնէ հայկական տառերուն եւ Մեսրոպ Մաշտոցի մասին, քանի որ «այդ այբուբենը առաջին օրէն իսկ ամ–բողջովին համապատասխանած է հայե–րէն լեզուի հնչիւնային պահանջներուն եւ ուրիշ գիրերու նման, յետագայ ժամա–նակաշրջաններու զարգացման արդիւնք չէ: Մէկ խօսքով՝ ստեղծուած չէ այն–պիսի ձեւով մը, որ յետագային ստանար ուրիշ տարբեր ձեւ մը»: Այնուհետեւ հե–ղինակը կը խօսի հայ գիրերու յօրինման, Մաշտոցի անձին, անոր աշակերտ Կորիւ–նի «Վարք Մաշտոցի» գործին եւ յետա–գային՝ ԺԲ. դարուն, երկու նոր տառեր այբուբենին վրայ աւելցնելու մասին: «Հայկական այբուբենին հնութիւնը պէտք չէ զարմացնէ մեզ, — կը գրէ հե–ղինակը, — քանի որ հայ ժողովուրդը շատ հին է, եւ անոր ներկայութիւնը հին աշխարհի պատմութեան եւ մշակոյթին մէջ յիշատակուած է հին ժամանակներուն իսկ: Բեհեստունի արձանագրութեան մէջ կը յիշուի Արախա հայ վեհապետը, որ թագաւորած է Ք. Ա. 521ին: Հին Ուրար–տուի պետութեան սահմաններուն մէջ ի–րենց պետութեան հիմնադրումը զուրկ չէ նշանակութենէ: Հայերը Բիւզանդացի–ներուն տուած են քանի մը կայր՝ Մորիկ, Բարսեղ, Ա., Կոստանդին, Յով–հաննէս Զմշկիկ, Բարսեղ Բ.: Ծարտա–րապետութեան մէջ հայկական ոճը յայտ–նի է, եւ անոր ազդեցութիւնը կը նշմար–ուի ռումանական Կուրտեա տէ Արճէշի մայր տաճարին, երեք սուրբ հայրերու եւ Դրագոմիրնայի եկեղեցիներու որոշ զարդաքանդակներուն մէջ: Հայերը մեզի տուած են նաեւ իշխան մը՝ Մոլտավիոյ քաջարի Եոն Վոդան (1572–1574):

Հեղինակը անդրադարձած է նաեւ Երե–ւանի Մատենադարանի աշխատակիցներէն Սուրէն Քոլանջեանի՝ հայերէն ձեռա–գիրներուն նուիրուած զեկուցումին, որ վերջինս կատարած է Պուքրէշի մէջ, 1960ին, ռումաներէն լեզուով (Ս. Քո–լանջեան իր զեկուցումէն ետք ընտրուե–ցաւ Ռումանիոյ արեւելագիտութեան ըն–կերութեան թղթակից – անդամ, իսկ ա–նոր զեկուցումը տպագրուեցաւ ընկերու–թեան տարեգիրքին մէջ (ֆրանսերէն):

Ս. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

Փետրուար 15ին Երեւանի մէջ գումար–ուած է Հայաստանի համայնավար կու–սակցութեան Կեդր. Կոմիտէի հերթական լիակատար նիստը, որուն ընթացքին քըն–նութեան առնուած են Հայաստանի դըպ–րոցներու վիճակը ընդհանրապէս եւ ու–սումնական զանազան հարցերը յատկա–պէս:

Զեկուցումը կատարած է Կեդր. Կոմի–տէի քարտուղարը՝ Ռ. Խաչատրեան.

Ստորեւ զեկուցումին հիմնական կէտե–րը.

— Այժմ հանրակրթական դպրոցներու մէջ կ'ուսանին շուրջ 560.000 աշակերտ–ներ, իսկ բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւններու մէջ՝ 90 հազար երիտասարդ:

Տոկոսի տեսակէտով 3 բնկիչներէն մէ–կը կ'ուսանի:

1966 – 1967 ուսումնական տարիին բաց–ուած են քառասուն լրիւ միջնակարգ դըպ–րոցներ, իսկ 89 դպրոցներու մէջ հաս–տատուած են յաւելեալ դասարաններ (9րդ):

Ներկայիս կան 561 լրիւ միջնակարգ դպրոցներ:

Վերջին տարիներուն դպրոցներու մէջ յառաջդիմութիւնը նկատելի կերպով նը–ւազած է, իսկ երկտարեցիութիւնը՝ (դա–սարան կրկնելը) աւելցած: Այս ցաւոտ երեւոյթին պատճառը, համաձայն զեկու–ցաբերին, հետեւեալն է. «Անբաւարար յառաջդիմութիւնը ուսումնական պրոցեսի վատ կազմակերպման հետեւանք է: Լու–սաւորութեան մինիստրութիւնը, նրա կենտրոնական ապարատը, տեղական մարմինները թուլացրել են պահանջկո–տութիւնը, անբաւարար են իրականաց–նում հսկողութիւնը ուսումնական աշխա–տանքի եւ աշակերտների գիտելիքների ո–րակի նկատմամբ»:

Զեկուցաբերը ապա յատկապէս շեշտած է, թէ դպրոցներուն մէջ Հայոց լեզուի դասաւանդութեան մէջ գոյութիւն ունին լուրջ թերութիւններ: «Ցածր է շրջա–նաւարտների զգալի մասի լեզուական կուլտուրան: Անհրաժեշտ է վճռապէս բարելաւել Հայոց լեզուի դասաւանդումը դպրոցում, միշտ յիշել, որ կարելի է անգամ լաւ մասնագէտ լինել, բայց չի կարելի լիարժէք կիրթ մարդ համարուել, առանց լեզուին լաւ տիրապետելու, ա–ռանց բարձր լեզուական կուլտուրայի»:

Հայոց լեզուի դասաւանդութեանց մա–սին խօսելէ անմիջապէս ետք, զեկուցա–բերը արտայայտուած է ռուս լեզուի դա–սաւանդութեան մասին, ըսելով. «Աշա–կերտների ինտերնացիոնալ դաստիարա–կութեան գործում մեծագոյն նշանակու–թիւն ունի Ռուսաց լեզուի եւ ռուս գրա–կանութեան դասաւանդումը դպրոցում: Մեր աշակերտութիւնը, ուսուցիչները խորապէս ըմբռնում են Ռուսաց լեզուի նշանակութիւնը խորհրդային բոլոր ժո–ղովուրդների հաղորդակցութեան գոր–ծում եւ ռուսական մեծ կուլտուրայի դե–րը մեր ժողովուրդի կուլտուրական յա–ռաջընթացքի համար»: Վ.

Դպրոցներուն մէջ ընդհանրապէս եւ մասնաւորապէս գիւղական վարժարան–ներու մէջ տկար է գեղագիտութեան ու–սուցումը: Կրթարաններուն մեծ մասին մէջ չկան մասնագէտ դասատուներ, նը–կարչութեան եւ յատկապէս երաժշտու–թեան դասաւանդումը կարիք ունի հիմ–նական բարեփոխութեան:

Արմատական հարցերէն մէկն է, հա–մաձայն զեկուցաբերին, ուսուցչական նոր кадրերու պատրաստութիւնը: Արդարեւ դասատուներու զգալի պակաս կայ բնա–գիտութեան, ուսողագիտութեան, ռու–սական, ինչպէս նաեւ օտար լեզուներու ճիւղերուն մէջ:

Զեկուցումէն ետք տեղի ունեցած է միտքերու փոխանակում:

×

Գեղարուեստական հարցերու նուիր–ուած ժողովի մը ընթացքին շեշտուեցաւ, թէ Հայաստանի մէջ քիչ են երգչախում–բերը:

Անհրաժեշտ նկատուեցաւ նոր երգչա–խումբերու կազմութիւնը:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Նահանգներ մեկնեցաւ Երեւանի համալսարանի բնագիտութեան – քիմիա–գիտութեան ամպիոնի վարիչը՝ Ակադ. Յովհաննէս Չալթիկեան:

Գիտնականը 2 ամիս պիտի մնայ Ամերի–կա, ուր դասախօսութիւններ պիտի տայ Քոլոմպիայի եւ այլ համալսարաններու մէջ:

×

Հոլանտայի եւ Անգլիոյ մէջ ներկայաց–ուեցան երգահան Է. Յովհաննիսեանի նոր բեմապարը՝ «Դասական փա տը տէօ»:

Ներկայացնողներն են՝ Վ. Գալստեան եւ Ժ. Քալանթարեան, երկուքն ալ Երե–ւանի օփերայէն:

×

Նշուեցաւ դերասան Ղազար Ղազարեա–նի ծննդեան 60ամեակը: Նախաձեռնած է թատերական ներկայացումներ: Եղած է անդրանիկ տնօրէնը Երեւանի ռուսական թատրոնին:

×

Յունուարին Հայաստան ներգաղթե–ցին 114 Հայեր Իրանէն, Իրաքէն եւ Ֆը–րանսայէն: Հաստատուեցան Լենինական, Կիրովական եւ Աբովեան քաղաքներուն մէջ:

×

Հայ գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը նուէր ստացաւ «Մասիս»ի 1862 – 1865ի լիակատար հաւաքածոն:

«Մասիս»ը, որ 1852ին առաջին անգամ լոյս տեսած է Կ. Պոլսոյ մէջ՝ Կարապետ Իւթիւճեանի նախաձեռնութեամբ: Հան–դիսացած է այն ժամանակուան հայկա–կան ամէնէն մեծ թերթը: Թերթին իրենց աշխատակցութիւնը բերած ենԳ. Օտեան, Նահապետ Ռուսինեան, Յ. Պարոնեան, Գր. Զօհրապ, Հրանտ Ասատուր եւ ուրիշ–ներ:

ԲԻԶ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամուհիներ կը զրուցեն:

— Նշանուած ատենս օր մը նշանածիս ըսի, թէ շատ լաւ խոհարարուհի եմ եւ համով կերակուրներ կրնամ պատրաստել՝ նշանածս ալ ըսաւ՝ թէ ինք խստապահանջ չէ եւ ինչ որ գտնէ կ'ուտէ, կ'ըսէ առա–ջինը:

— Իսկ հիմա որ ամուսնացած էք, ի՞նչ կ'ընես: Բաներ մը կը յարմարցնե՞ս, կը հարցնէ երկրորդը:

— Մէկ քանի անգամ փորձեցի, բայց չեղաւ: Հիմա, երբեմն մօրս տունը կը ճաշենք, երբեմն, կեսուրիս տունը եւ յա–ճախ՝ ճաշարանը:

×

Մէկը բարեկամի մը կը հանդիպի եւ կ'ըսէ.

— Շնորհաւորութիւններ: Իմացայ որ մեծ – հայրիկ եղեր ես:

— Այո: Շնորհակալ եմ:

— Էհ, ի՞նչպէս է մեծ հայրիկութիւնը: Գո՞հ ես:

— Անկեղծ ըլլալու համար ըսեմ՝ որ դժգոհ ըլլալու պատճառ չունիմ: Ինծի անհաճոյ թուող միակ բանը այն է, որ մեծ – մայրիկի մը հետ ամուսնացած եմ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Պ. դատաւորներ, այս տարօրինակ եւ անակնկալ դիպուածը, որ ատեանը կը խռովէ, մեզ՝ ինչպէս նաեւ ձեզ այնպիսի զգացում մը կը ներշնչէ զոր բացատրելու պէտք չունինք: Ամէնքդ գէթ յանուանէ կը ճանչնաք Մ...ի քաղաքապետ Պ. Մա–տըլէնը: Եթէ հոս բժիշկ մը կայ, պարոն նախագահին հետ մենք ալ կ'աղաչենք ա–նոր, որ բարեհաճի խնամել Պ. Մատը–լէնը եւ իր բնակարանը տանիլ զայն:

Պ. Մատըլէն չթողուց որ ընդհանուր փաստաբանը խօսքը լմնցնէ: Խիստ հեզ եւ իշխանական ձայնով մը ընդմիջեց զայն: Ահաւասիկ իր արտասանած խօս–քերը, զոր հոս կը նշանակենք ճիշդ այն–պէս ինչպէս որ այս տեսարանի ականա–տեսներէն մին ատեանին գոցուելէն ետք անմիջապէս գրած է եւ ինչ որ տակաւին կը հնչէ աւելի քառասուն տարի առաջ լսողներուն ականջին:

— Շնորհակալ եմ, պարոն ընդհանուր փաստաբան, բայց խենթ չեմ: Հիմա ալ կը տեսնէք: Ամենամեծ վրիպում մը պիտի տայիք. արձակեցէք այս մարդը, պարտք մը կը կատարեմ. ես եմ այդ դժբախտ դատապարտեալը: Հոս միայն ես եմ յայտնապէս ճշմարտութիւնը տեսնողը. ճշմարիտ է ինչ որ կ'ըսեմ ձեզ: Աստուած որ վերն է, կը տեսնէ այս վայրկեանին ըրածս, եւ այս բաւական է: Կրնաք բըռ–նել տալ զիս վասնզի ահա հոս եմ: Սա–կայն ինչ որ կրնայի ընել ըրած էի: Ու–րիշ անուն մը առի որ չյայտնուիմ. հա–րըստացայ, քաղաքապետ եղայ, ուզեցի պարկեշտ մարդու կարգը անցնիլ նորէն: Բայց կ'երեւայ թէ անկարելի բան է այս: Վերջապէս ուրիշ շատ բաներ կան զոր չեմ կրնար ըսել: Ձեզ ուզեր կեանքս պատ–մել ձեզ, օր մը ամէն բան պիտի յայտ–նուի: Գերապատիւ եպիսկոպոսին տունէն գողութիւն ըրի, իրաւ է. Փըթի Ժերվէին ստակը յափշտակեցի, այս ալ իրաւ է: Ո՞վ ըսաւ ձեզ թէ Ժան Վալժան խիստ չարասիրտ թշուառ մըն է, իրաւունք ու–նէր: Յանցանքը զուցէ բոլորովին իմս չէ: Մտիկ ըրէք, պարոն դատաւորներ: Ինծի պէս նուաստ մարդ մը ոչ նախախ–նամութիւնը ամբաստանելու եւ ոչ ալ մարդկային ընկերութիւնը խրատելու ի–րաւունք ունի. բայց գիտել պէտք է որ վնասակար բան մըն է այն անուանարկու–թիւնը ուրկէ ջանք ըրի ազատելու: Թիա–րանն է թիապարտ կազմողը: Եթէ կ'ու–զէք, մի մոռնաք այս խօսքս: Թիարանը նետուելէ առաջ խեղճ գիւղացի մըն էի. խիստ քիչ էր խելքս: Տեսակ մը ապուշ մըն էի. Թիարանը փոխեց զիս: Ապուշ էի, չարասիրտ եղայ. կոճղ էի, խանձող դարձայ: Յետոյ ներողամտութեան եւ բարութեան շնորհիւ ազատեցայ, ինչպէս որ կրնաք հասկնալ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ: Այն երկու ֆրանքնոցը զոր եօթը տարի առաջ Փըթի Ժերվէէն գողցած էի տունս չըմինէի մոխիրին մէջ պիտի գտնէք: Ալ ուրիշ բան մը չունիմ ըսելու: Բռնել տը–ւէք զիս: Աստուա՜ծ իմ, պարոն ընդհա–նուր փաստաբանը գլուխը կը շարժէ. կ'ըսէք թէ Պ. Մատըլէն խենթած է. չէք հաւատար ըսածներուս: Ցաւալի բան է այդ: Գէթ մի դատապարտէք սա մարդը: Բայց ինչո՞ւ չեն ճանչնար զիս: Կ'ու–զէի որ Ժավէր հոս ըլլար: Գէթ ան պի–տի ճանչնար զիս:

Անկարելի բան է ըսել թէ ի՛նչպիսի բա–րեսիրական եւ տրտում մելամաղձու–թեամբ մը կ'արտասանէր այս խօսքը:

Դէպի երեք դատապարտեալները դար–ձաւ.

— Բայց ես կը ճանչնամ քեզի, Պըրվէ, կը յիշե՞ս...

Խօսքը կտրեց, պահ մը դեղեւեցաւ եւ ըսաւ.

— Կը յիշե՞ս այն կերպասէ տամաձեւ փոկերը զոր ունէիր երբ թիարանն էիր:

Պըրվէ զարմանալով սասանիլ զգաց եւ ահաբեկ կերպարանքով անոր նայեցաւ գլխէն մինչեւ ոտքը: Մատըլէն շարու–նակեց.

— Դու, Շընիտիէօ, որ ինքզինքդ Ժը–նի–Տիէօ մականունը կուտայիր, աջ ուսդ բոլորովին այրած է, վասնզի օր մը խա–րոյկով մը կրակարանի մը մէջպառկեցար՝ ջնջելու համար այն երեք Թէ Էֆ Փէ տա–ռերը որոնք տակաւին կ'երեւան ուսիդ վրայ: Պատասխան տուր, ճիշդ չէ՞:

Քոշփայլին դառնալով.

— Քոշփայլ, ըսաւ, ձախ թեւիդ վրայ արմուկիդ կրկնուած տեղը այրած վառօ–դով դրոշմուած թուական մը ունիս որու տառերը կապտագոյն են: Կայսեր Քան նըլելուն թուականն է այդ, այսինքն 1 Մարտ, 1815: Բաց թեւդ:

Քոշփայլ թեղանիքը վերցնելով թեւը բացաւ. ամէնքն ալ բոլորտիքը հաւաք–ուելով իր մերկ թեւը նայեցան: Զինուոր մը ճրագ մը բերաւ. իրօք կար այդ թը–ւականը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիին «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում հայերէն, հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE — COTILLONS

Մուտք 10 ֆրանք — *Ուսանողներու կէս գին*

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փէնքաֆլը Հինգշաբթի իրիկուն կը ներկայացնէ շուետացի կարգ մը արուեստագէտներ, որոնց կարգին Տիկին Անի Կասէր – Լիլժեֆորս, ծանօթ եւ տաղանդաւոր հայ դաշնակահարուհին : Նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի իրիկուն Փավիյօն տը Մարսանի սրահը, 107 Րիւ տը Ռիվոլի) ժամը 20·30ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Միսաք Երանեանէ (Պոլսա Քոլոմպ) քսան ֆրանք իր երէց որդւոյն ժիրայրի, գործատեղիին մէջ քննութեանց նորանոր յաջողութեան առթիւ :

×

Սէն Ժերոմի Ս· Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ ողբ· Տիկին Բաստրմաճեանի մահուան առթիւ : Այրի Տիկին Վարդանոյշ Սէֆէրեան յիսուն ֆրանք, Թորոս Սէֆիլեան, Յակոբ Մէլէմէթճեան, Այրի Տիկին Միհրանեան տասնական, Աբրահամ Մանկասարեան եւ Փանոս Գայաէրլեան հինգական ֆր· կը նուիրեն Թաղիս եկեղեցւոյ : Սեդրակ Սամուէլեան քսան ֆր· Առաջնորդարանին :

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայկական Շաբաթի առթիւ Մարսէյլի մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը, հետեւեալ անձերէ .— Պ· Պ· Արշամ Պապայեան, Արմենակ Գումրուեան, Գառնիկ Տէրոյեան, Արամ Շեխիկեան, Յակոբ Շեխիկեան, Արմէն Թաղոյեան, Մուրատեան, Իվ Գասպարեան, Յակոբեան :

Այս յանձնախումբը իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը կը բերէ բոլոր ձեռնարկներուն համար : Առաջին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները .— Արշամ Պապայեան, Արման Գումրուեան, Ժորժ – Արմէն Թաղոյեան 500ական ֆր· Արմենակ Ենովքեան, Շեմիւ, Պեն Սասոն, Լէյպովիչի, Ժիրօ, Պոքսաեան Միրիճան, Ժոզէֆ Մարաշլեան, Տոքթ· Կիրակոսեան, Տոքթ· Ռեվըլէն, Քլօտ Յակոբեան, Կոստեւա Մահտէսեան, Իվոն Մէսճեան հարիւրական : Կոստեւա Գըրիգորեան 200, Ժոզէֆ Լեւի, Ստեփան Աւագեան, Նուշեհիրլեան 50ական ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ .— Տէր եւ Տիկին Յ· Հարէլեան, ողբ· Տիկին Կրօնիկ Գարասարդիսեանի մահուան առթիւ (Թարաս) փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Արարատ քաղաքի բնակիչներէն Շահբազեան Աշխէն, որ կ'ապրի Սրանդարեան փողոց թիւ 12, կը փնտռէ իր եղբայրը Խիմոեան Շաթօ Ազարեկի, որը 1940ին մեկնած է ճակատ, եղբօր անունն է Ստեփան, քոյրը՝ Աշխէն եւ մայրը՝ Աղիզ : Կը խնդրուի իր մասին լուր ունեցողներէն իմացնել՝

Eglise Arménienne de Prado
339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Այցելու մը 40 ֆրանք կը նուիրէ :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ .— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ· ընդհ· ժողովը Կիրակի (3 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ· Զ· Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Կ· Կ·ի եւ Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Զորեքշաբթի օր (Փետր· 28) :

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4ին, եկեղեցւոյ սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ

Մարտ 29ին եւ 31ին

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — PARIS (6e)
(Métro : Sèvres-Babylone)

L'ARMENIE

VUE PAR

MUTAFIAN

Vernissage :
Le 1er Mars de 17 à 20 h.
Ouvert jusqu'au 23 Mars
de 10 h. 30 à 12 h. et de 15 h. à 19 h.
Sauf Dimanche et Lundi

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

GERMAIN SANCHEZ

Agent Immobilier Agréé

Mandataire en Vente de Fonds de Commerce, Affilée à la Caisse de Garantie

31 bis, Avenue du Maréchal de Lattre de Tassigny à CHARENTON-LE-PONT
Tél. : 368-03-13 et 56-46

VOUS PROPOSE :

Métro CHARENTON-ECOLES : de beaux PAS DE PORTE, avec appartement situation commerciale de tout premier ordre, et de nombreux pas de porte à : ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — SAINT MAURICE — PORTE DE PANTIN (Rue de Paris)

ALIMENTATIONS GENERALES — EPICERIES FINES — CAVES — PAQUETAGE — EPICERIE — BUVETTE — CREMERIE

Fonds de commerce d'ELECTRICITE — ELECTRO-MENAGER
AMEUBLEMENTS D'ENFANTS

Sur très grandes Artères Commerciales :

1) TRES BON MAGASIN DE FLEURS : Boutique, arrière-boutique, cuis. 2 caves, grande réserve, 2 pièces — Bail au 1er Avril 1964.
2) Fonds de PUERICULTURE — VOITURES — LITS JOUETS — AMEUBLEMENT D'ENFANTS.
3) Divers fonds de commerce de PRET A PORTER — CONFECTION — TAILLEUR — COUTURE — LINGERIE.
4) MEUBLES — DECORATION.
5) LINGERIE BONNETERIE — LIBRAIRIE — PAPETERIE — JOURNAUX — BAZAR — COULEURS — JOURNAUX.
6) Un fonds de MAROQUINERIE — VOYAGE — PARAPLUIES, à céder pour raison de santé.
7) A NANCY, un TRES BEAU CINEMA avec possibilité de changement de commerce.
8) A ALFORTVILLE, Rue Véron — PAS DE PORTE : Boutique — Trois pièces — dépendances 300 m2 env.
A ALFORTVILLE — Rue Louis Blanc — Local cimenté 80 m2 avec eau, électricité, téléphone.
A ALFORTVILLE — Fonds de CORDONNERIE, avec très beau logement — poss. chang. commerce.

Nous avons également très beaux STUDIOS — APPARTEMENTS A LOUER et à VENDRE — des PAVILLONS A VENDRE — IMMEUBLES DE RAPPORT — TERRAINS — PRIX très INTERESSANTS.

Possibilité de Longs Crédits — grand choix d'affaires sélectionnées à PARIS et en BANLIEUE.

Prière de prendre rendez-vous pour visiter.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ - ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ

9 Մարտ — Թատերական ներկայացում
Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux

×

10 Մարտ — Պարահանդէս
Salle des Ambassadeurs

×

7 Ապրիլ — Երաժշտական երեկոյթ
Salle Pleyel

ԼԻՈՆ

17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ
Bourse du travail

×

23 Մարտ — Թատերական ներկայացում
Mairie du 6ème

×

30 Մարտ — Պարահանդէս
Aéroport de Bron

ՄԱՐՍԷՅԼ

3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ
Opéra de Marseille
Կը մասնակցին .— ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿՈ... ՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ) :
Orchestre des Concerts Classiques
Direction. — POL MULE :
Concerto pour Piano (Aram Katchatrian)
Concerto pour Piano No 3 (*Beethoven*)

6 Մարտ — Թատերական ներկայացում
Théâtre du Gymnase
Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Թատերախումբին կողմէ .— Արցունքի հովիտ (*Ալեքսիս Ահարոնեան*) :

23 Մարտ — Պարահանդէս
Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 29 FEVRIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11149 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.149

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՐԴԱՐԱՑՆԵԼ

— Հայրի՛կ, ինչո՞ւ մեր պատմութեան դասագրքում Հայաստանի մասին ո՛չ մի բառ չկայ, կը հարցնէ չորրորդ դասարանի աշակերտուհին միամտաբար իր հօր, չէ՞ որ Հայաստանը խորհ. Միութեան մէջ է մտնում :

Ու հայրիկը՝ Արշալոյս Սարոյեան՝ անզօր գոհացուցիչ պատասխան տալու իր աղջկան՝ «մտորումներ»ու մէջ կ՚իյնայ, թուիչք տալով իր հայրենասիրական դեգումներուն եւ արդար դառնութեանց (Յառաջ, 24 եւ 26 Փետր.) :

Ցարերու «իմպերիալիստական» խոտելի վարչաձեւին տակ Հայաստանը ռուսական մեծ կայսրութեան յետամնաց մէկ ծայրագաւառն էր : Այդ շրջանին մեղադրելի չէր այնքան, երբ երեսի վրայ կը ձգուէր, անտես կ՚առնուէր Հայաստանը :

Սակայն ի՞նչպէս արդարացնել Կրեմլինի վերաբերումը հանդէպ մեր մինչեւ երէն, որ այսպէս թէ այնպէս, բայց վերջապէս հաւասարազօր մէկ անդամն է Խորհրդային Միութեան :

Մոսկուայի դիւանագիտական այս բարձր քաղաքականութեան ո՛չ անմեղ ու միամիտ աշակերտուհիին խելքը կը հասնի, ոչ ալ՝ խելահաս եւ Հայոց պատմութեան տեղեակ հայրենասէր հօրը :

Ի վերջոյ մենք ալ ազգ ենք եւ ունինք մեր պատմութիւնը :

«Ռուսաց մե՛ծ ազգը» տակաւին գոյութիւն չունէր աշխարհի երեսին, երբ մեր «փոքր ածուն», թէեւ քանակով քիչ, որակով շա՜տ բարձր էր : Թէեւ ամփոփուած փոքր, սահմանափակ տարածութեան մը վրայ, սակայն «արութեան» մեծ գործեր է կատարած :

Այն շրջանին, երբ այսօրուան Ռուսիոյ անսահման տարածութիւններուն վրայ ապրող մարդիկ տգիտութեան մէջ կը խարխափէին, Հայը քաղաքակիրթ ազգ էր, փառաւոր պատմութիւն եւ մշակոյթ ունէր, սեփական գիր եւ լեզու էր ստեղծած եւ Ոսկեդար կերտած հինգերորդ դարուն :

Ռուսացման քաղաքականութիւն չէ հապա՞ ինչ է Հայաստանի դպրոցներուն պարտադրել «Ռուսաստանի Ֆեդերացիայի դպրոցների չորրորդ դասարանցիների համար» կազմուած դասագիրքը :

Տարակոյս չկայ, որ միւս դասարաններու յատուկ դասագրքերն ալ ռուսերէնէ թարգմանութիւններ են, նոյն ոգիով գրուած :

Ռուս մե՛ծ մանկավարժ Ուշինսկիի վարդապետութիւնն է, որ կը կիրարկեն եղեր Մոսկուայի վարիչները, այն է «ռուսական դպրոցները ռուսական դարձնել» :

Ուրեմն ցարերու «իմպերիալիստական» քաղաքականութի՞ւնն է, որ կը շարունակուի «աշխարհի առաջին ընկերվարական երկրին» մէջ : Ո՞ւր մնաց ազգերու ինքնորոշման եւ ինքնուրոյնութեան լոկ սկզբունքը : Ինչո՞ւ այս շեղումը Լենինի գծած ուղիէն :

Սարոյեան արդար ընդվզումով կը մեղադրէ Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութիւնը, որ «Ռուսաստանի դպրոցների համար կազմած դասագիրքը մեքենականօրէն թարգմանել եւ մատուցել են Հայաստանի դպրոցականներին» :

Համայնավար կուսակցութեան սկզբունքն է վառ պահել «խորհրդային հայրենասիրութիւն»ը Միութեան տասնեւհինգ հանրապետութիւններու այլազան ազգերու հոգիին մէջ :

Կէս դարու փորձառութիւնը ցոյց տուաւ սակայն, որ խորհրդային հայրենասիրութեան պարտադրումը չէ կրցած արգելք հանդիսանալ ազգային հայրենասիրութեան զարգացումին :

Կ՚ապրինք շրջան մը, երբ գոյնզգոյն եւ յետամնաց ցեղերու մէջ անգամ ազգայնական ոգին, տեղական հայրենասիրութիւնը արթնցած է :

Կարելի չէ թիավարել հոսանքն ի վեր :

Ամէն դար իր պահանջն ունի :

Ամէն բանէ առաջ Հայը կ՚ուզէ Հայ մնալ, մանաւանդ իր հայրենիքին մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՇՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Երկուշաբթի օր բացուեցաւ Փեշտայ համայնավար խորհրդաժողովը, որ սկիզբէն իսկ դժուարութիւններու բախեցաւ : Արդարեւ Ռումանիա, ու նաեւ Իտալիոյ կ՚ուզեն որ ժողովը հրապարակային բնոյթ ունենայ եւ նիստերու մանրամասնութիւնները ինչպէս նաեւ պատգամաւորներու ելոյթները լայն արձագանգ գտնեն մամուլին մէջ : Շատ բան կը փոխուի անշուշտ եթէ նիստերը կորսնցնեն իրենց գաղտնի բնոյթը եւ հրապարակուի նաեւ ծանօթ փրոդուքթիւն մը՝ այն, որ Խորհ. Միութիւնը գաղրած է ըլլայ գերիշխան կուսակցութիւնը, որու «ամէն» կ՚ըսեն բոլոր «քոյր» կուսակցութիւնները :

Ապստամբական ոգիին պարագլուխը կը մնայ Ռումանիա, բայց առանձին չէ : Իտալացիք — որոնք արեւմտեան աշխարհի համայնավար կարեւորագոյն կուսակցութիւնը կը ներկայացնեն — սկսած են գլուխ բռնել, չեն ուզեր որ ժողովին պարտադրուի օրակարգ մը ու կը բանաձեւեն իրենց բողոքը, ըսելով . — «Բոլոր ժողովներուն մեզի կը ներկայացուի հիմնական ծրագիր մը, առանց նախապէս մեզի հետ խորհրդակցութեան նստելու : Անշուշտ կը հրաւիրուինք որ խորհրդակցինք, բայց ի վերջոյ գօտի մըն է որ մեզ կը խեղդէ : Ինչ որ պէտք է, նախ ազատ վիճաբանութիւնն է ներկայացուած բոլոր կուսակցութեանց, առանց նախապատրաստուած ծրագրի » :

Ժողովը բացած էր հրաւիրողը՝ Հունգարիոյ կուսակցութեան պարագլուխը Եանոս Քատար : Կ՚առաջարկէ որ իւրաքանչիւր երկրի մէջ կազմուի «հակաշխարհակալ» ճակատ մը, որ համախմբէ բոլոր յառաջդիմականները : «Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն, կ՚ըսէ Քատար, կը գործէ տարբեր պայմաններու մէջ եւ այդ զանազանութիւնը շատ բնական է վասնզի կը պատկերացնէ աշխարհի այսօրուան կացութիւնը : Իրողութիւն է թէեւ որ մեր շարժումը ներկայիս միասնականութեան պակաս ունի, ինչ որ կը տկարացնէ մեր հաւաքական ուժին արդիւնաւորութիւնը եւ աշխարհակալներուն կուտայ խաղեր սարքելու կարելիութիւններ » :

Ընդհանուր մթնոլորտէն կը թուի թէ, երիտասարդական շարժում մը ծագած է, գլխաւորութեամբ Ռումանիոյ, Իտալիոյ եւ հետեւողութեամբ Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի, որ կ՚ուզէ բան մը փոխել : Եթէ Ռուսերը կ՚ուզեն որ խօսուի միայն զիրենք միացնող հարցերու շուրջ, միւսները, ընդհակառակն կ՚ուզեն որ լուսաբանուին այն հարցերուն շուրջ, որոնք զիրենք կը բաժնէ : Ռուսերը կ՚ըսեն շարքերը սեղմենք, յանուն միասնականութեան, ընդդէմ աշխարհակալութեան եւ պատերազմին վտանգին » : Ընդհակառակն, Իտալացիք կը յայտարարեն . — « Մեր կարծիքով, հարցը շարքերը խտացնելու մէջ չէ այլ՝ ընդլայնելու : Հրաւիրենք Թիթօն, չենք կրնար միշտ հեռու պահել : Բանանք մեր «վեհաժողովը» բոլոր հակաշխարհակալ խմբակցութեանց մէջն ըլլալով Ափրիկէի եւ Ասիոյ ոչ-համայնավար կուսակցութիւնները, որոնք կը պայքարին նոյն հեռանկարներուն համար եւ նոյնիսկ եթէ երկրի մը մէջ երկու համայնավար կուսակցութիւն կայ (կ՚ակնարկէ Իսրայէլի) երկուքն ալ հրաւիրենք » :

Իտալական պատուիրակութիւնը, առաջին նիստին արդէն առաջարկած է որ յետաձգայ վիճաբանութեանց առեն, քաղաքականութիւնը գաղափարաբանութենէն զատորոշուի : Իտալացիներուն համար աշխարհակալութեան դէմ պայքարը, Վիէթնամի պատերազմը, Միջին Արեւելքի տագնապը, մէկ բան է եւ չին համայնավարութեան յեղաշրջումի գնահատման ուսումնասիրութիւնը կամ միասնականութեան հարցը, ուրիշ բան է :

Ներկայիս նիստերու մասին կարելի է միայն այն տեղեկութիւններն ունենալ զորս կուտան, թէեւ իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն արտօնութիւն ստացած է իր տեսակէտները պարզելու եթէ յարմար նկատէ :

Այսպէս ամերիկեան համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ ճշդած հետեւեալ կէտերը. — Ա) Ընդհանուր քաղաքականութեան տեսութիւնները պիտի շարունակուին քանի մը օր, նախքան հարցերու խոր քննութիւնը : Բ) Խորհրդակցական ժողովը հաւանաբար դեռ տասը օր տեւէ : Գ) Պէտք է արդիւնաւոր ծրագիր մը գտնէ ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ պայքարելու համար : Դ) 63 անդամներէ բաղկացած քարտուղարութիւն մը հաստատուեցաւ, բաղկացած ներկայ պատուիրակութեանց «երկրորդներէն» : Ե) Համաշխարհային խորհրդաժողովը պիտի գումարուի նոյնիսկ եթէ բոլոր կուսակցութիւնները չընդունին մասնակցիլ : Այդ ժողովը բաց պիտի չըլլայ ոչ-համայնավար յառաջդիմական կուսակցութեանց առջեւ :

Վերջին լուրերու համաձայն Սուսլովի միջամտութիւնը արդիւնք տուած է եւ որոշուած է համաշխարհային խորհրդաժողովը գումարել Մոսկուայի մէջ, 1968ի վերջ կամ 1969ի սկիզբը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԿԱՄՈՒՏԻ յայտարարութեանց պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Երկուշաբթի, Մարտ 4 :

ԿԷՆՍՊՈՒՐԿԻ հարցը դեռ փակուած չէ : Առջի օր «Իզվեստիա» կը հրատարակէր բաց նամակ մը որ կը կրէր ուսանող Սոկոլովի ստորագրութիւնը : Ծանօթ է որ Կէնսպուրկի դատավարութեան առեն շատ յիշուեցաւ այս ուսանողին անունը : Ծագումով ռուս վենեցուելացի ուսանող մըն է որ Դեկտեմբերին ձերբակալուեցաւ Մոսկուա, արտասահմանի ԷՆ ԹԻ ՍԷ կազմակերպութեան ի նպաստ իր տարած գործունէութեան համար : Կէնսպուրկի դատավարութեան առեն Սոկոլով վկայութեան համար բանտէն դուրս հանուած էր բայց նիստերը դռնփակ ըլլալով ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ ըսուեցաւ եւ ինչ փաստուեցաւ հոն : Այս բաց նամակով Սոկոլով կ՚անիծէ ԷՆ ԹԻ ՍԷՆ (արտասահման գործող ռուս գաղթականներու հակահամայնավար կազմակերպութիւն) եւ կը յայտնէ թէ «Կէնսպուրկ, Կալանսքով եւ Տոպրոպոլսկի անուն գրագէտ չի ճանչնար այլ միայն իրենց հայրենիքին դէմ յանցաւորներ » : Կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ նամակը մէկու մը որ ձերբակալուած է եւ խորհրդային ոստիկանութեան ձեռքն է . . . :

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը դժուարութեան մատնուած է այն ամբաստանութիւններուն պատճառաւ որոնց ենթակայ է նախագահ Լիւպքը : Արեւելեան Գերմանիան է որ կրկին կը մեղադրէ արեւմտեան Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահը անցեալին նացիական գործունէութեան համար : Կ՚ըսուի թէ Լիւպքը Հիթլէրի օրով արգելափակման կայաններու սահմանուած հիւղակներու գործատուն մը վարած է : Քիզինկէրի կառավարութիւնը կ՚ուզէ որ առաջքն առնէ հրաժարումի մը որ ծանր տագնապ մը կրնայ ստեղծել երկրին մէջ :

ՊԱՐՍԻԿ ծոցին բրիտանական հաստատութիւնները պիտի մնան 1971ին երբ բրիտանական զօրքը հեռանայ շրջանէն :

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ մեռած քաղաքին մէջ, Հիւէ, աղէտեալները փողոցէ փողոց կը թափառին, ինչպէս կը նկարագրեն մամուլի թղթակիցները : Քաղաքը ութսուն առ հարիւր քանդուած է : Միւս կողմէ Զօր. Ուիլըր ընդունուած է Ճոնսընի կողմէ եւ Սպիտակ Տան մէջ, միասին կը խորհրդակցին զինուորական լուծումներ գտնելու համար Վիէթնամի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Մշակութային Նախարարը 34 տարի է առաջին անգամ ըլլալով Մոսկուա գնաց : Պիտի այցելէ նաեւ զանազան քաղաքներ :

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ (ՓԻԷՐ) ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ Կիրակի առաւօտ Փատուայի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Պետրոս (Փիէր) Պապիկեան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Ողբացեալը ծնած էր Տրապիզոն, շուրջ 71 տարի առաջ : Հայրը՝ Իշխան՝ Վանեցի էր, մայրը՝ Եւդոկիացի : Նախնական կրթութիւնը ստացած էր իր ծննդավայրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ : Յետոյ Վենետիկ երթալով մտած էր Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, որուն ընթացքը աւարտած էր 1915ին :

Տարիներով ուսուցչութեան ուսուցիչ եղած է նոյն դպրոցին մէջ : Փատուայի համալսարանէն վկայուած է իբրեւ ճարտարապետ : Վենետիկի եւ Թրիէսթէի շրջանին մէջ (Ուտինէ) բազմաթիւ հանրային եւ ճարտարապետական ձեռնարկներ իր տաղանդին դրոշմը կը կրեն : Յիշենք նաեւ Մեսթրէ - Վենետիկ կամուրջը եւ Թորվիսկոզան որ ամբողջութեամբ իր ձեռարկերն է :

Առաջին աշխարհամարտի ճակատագրական օրերուն յօդուածներ հրատարակած է իտալական թերթերու մէջ հայկական ջարդերու մասին եւ գործակցած է իտալերէն Արմենիա պարբերաթերթի հրատարակութեան : Լոյս ընծայած է նաեւ իտալերէն գրքոյկ մը Հայկական Հարցի մասին :

Քանի մը տարի առաջ իտալական ընկերութիւնը, որուն գլխաւոր ճարտարապետն էր, մասնաւոր առաքելութեամբ մը զինքը ղրկած էր Հայաստան, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար : Ընկերութիւնը նպատակ ունէր մեր հայրենիքին մէջ արուեստական կերպասի գործարան մը բանալու :

Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Պապիկեանի, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Տիկին Հ. Մութաֆեանի եւ Պօղոսեան ու Տամլամեան ընտանիքներուն :

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան մօտերս լոյս պիտի ընծայէ Փրոֆ. Արամ Ղանալանեանի «Աւանդապատում» ծաւալուն աշխատութիւնը՝ նուիրուած հայ ժողովրդական աւանդութիւններու:

«Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթը աշխատութեան մասին գաղափար մը տալու համար, լոյս ընծայած է հեղինակին այս յօդուածը և նմոյշներ՝ աշխատութեան մէջ տեղ գտած երեք հարիւր աւանդութիւններէն:

Յաջորդով նմոյշներ ժողովրդական աւանդութիւններէն:

×

Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան շատ տարածուած եւ բուն ազգային ստեղծագործութիւններից են աւանդութիւնները: Աւանդութիւններով են շրջում Հայաստանի սարերն ու ձորերը, ժայռերն ու քարերը, դաշտերն ու անտառները: Իւրաքանչիւր լիճ ու գետ, աղբիւր ու առու, բոյս ու կենդանի մեր երկրում ապրում է իր աւանդութեամբ: Աւանդութիւնների մէջ դրոշմուած է Հայաստանի գաւառների, քաղաքների, գիւղերի, բերդերի, կամուրջների, ճանապարհների, վանքերի, խաչքարերի ու գերեզմանների պատմութիւնը: Բազմաթիւ աւանդութիւններ կան մեզանում՝ հիւսուած ժողովրդի կեանքում բախտորոշ դեր խաղացած ազգային հերոսների եւ մշակոյթի գործիչների մասին:

Ժողովրդական աւանդութիւնները ծագել են իրականութիւնն ըմբռնելու գործնական անհրաժեշտութիւնից: Նրանց մէջ դրսեւորուած է հասարակական լայն զանգուածների ձգտումը՝ հասկանալու եւ իմաստաւորելու արտաքին աշխարհի զաղտնիքները: Լինելով աշխարհաճանաչողութեան իւրայատուկ միջոցներ, աւանդութիւնները միաժամանակ նաեւ բանաստեղծական ստեղծագործութիւններ են, բնութեան եւ մարդկային կեանքի երեւոյթների գեղարուեստական ըմբռնման ինքնօրինակ արտայայտութիւններ:

Աւանդութիւններն ընդհանրապէս երեք կարգի են. ստուգաբանական, բացատրական եւ վարքաբանական:

Ստուգաբանական աւանդութիւնների միջոցաւ ժողովուրդը ձգտել է իմաստաւորել իրեն անհասկանալի բառերն ու անուանումները (անձնանուններ, տեղանուններ, առարկայական անուններ), պարզել լեզուի առեղծուածները: Լեզուաբանների համար յաճախ անընդունելի այդ ստուգաբանութիւններից շատերը նշանակալից հետաքրքրութիւն են ներկայացնում բանագէտների, ազգագրագէտների եւ պատմաբանների համար, քանի որ դրանք խորովի բացայայտում են տուեալ առարկայի, անձնաւորութեան երեւոյթի մասին ժողովրդի հասկացողութիւններն ու պատկերացումները:

Բացատրական աւանդութիւնների օգնութեամբ մեկնաբանւում են բնութեան եւ հասարակական կեանքի այլազան երեւոյթների յառաջացման պատճառները, հիմնաւորւում նրանց գոյատեւման հանգամանքները: Բազմաթիւ սերունդների աշխատանքային կենսափորձի վրայ հիմնուած ճշմարտացի շատ բացատրութիւնների հետ, այստեղ յաճախ հանդիպում են եւ այնպիսիք, որոնք արտացոլում են մարդկանց պատկերացումների եւ իմացութիւնների վաղնջական աստիճանները:

Վարքաբանական աւանդութիւնները համապատասխան տեղեկութիւններ են հաղորդում իրական ու ստեղծական զանազան անձանց կեանքից, դրսեւորում ժողովրդի վերաբերմունքը պատմական այս կամ այն գործչի նկատմամբ: Նրանց մէջ խստագոյնս դատապարտւում ու մերկացւում են ժողովրդի թշնամիները, մեծարանքի արժանանում նրա բարօրութեան, ազատութեան համար հոգացող հայրենանուէր գործիչները:

Հայոց աւանդութիւնների միջից գտնում է ինքը՝ հայ ժողովուրդը, իր խոկատիպ նկարագրով, իր աշխարհընկալումով ու հնամենի հաւատալիքներով, հասարակական, քաղաքական կեանքով, բազմահարուստ մշակոյթով, կենցաղով, ազգային հոգեբանութեամբ ու բնաւորութեամբ, ազատ եւ անկախ ապրելու անկոտրում կամքով, ստեղծագործ խոյանքներով եւ լուսաւոր ապագայի վառ հաւատով:

Հայկական աւանդութիւնները աչքի են ընկնում իրենց աշխարհագրական եւ ժամանակագրական լայն ընդգրկումով: Ինչպէս արեւելեան, այնպէս էլ արեւմտեան Հայաստանի տարբեր գաւառների, քաղաքների ու գիւղերի կեանքը պատկերող շատ ստեղծագործութիւնների հետ, նրանց մէջ առկայ են եւ այնպիսի աւանդութիւններ, որոնք նուիրուած են հեռաւոր ու մօտիկ ուրիշ վայրերում ապրող Հայութեանը: Հայկական լեռնաշխարհում ապրած նախադարեան հասարակութեան զոյն արտացոլող աւանդութիւնների կողքին, մենք ունենք այնպիսի ստեղծագործութիւններ, որոնց մէջ արձագանգ են գտել հայ ցեղի կազմաւորման եւ հայկական պետականութեան հիմնադրման շրջանի երեւոյթները: Զգալի թիւ են կազմում Հայկական աւատատիրութեան վաղ եւ ուշ դարաշրջաններին վերաբերող աւանդութիւնները: Աչքի են ընկնում յատկապէս Պարսից շահերի բռնիշխանութեան, արաբական խալիֆայի, Մոնղոլների ու Թաթարների աւերիչ արշաւանքների միջոցին Հայաստանում տիրած ծանր իրադրութեան մասին պատմող ստեղծագործութիւնները: Շատ են այն աւանդութիւնները, որոնք անդրադառնում են Թուրք բարբարոսների տիրապետութիւնը Հայաստանում եւ հայ ժողովրդի մղած երկարամեայ ազատագրական պայքարի դրուագները: Ուշագրաւ աւանդութիւններ կան նաեւ Հայոց պատմութեան նոր եւ նորագոյն շրջանների քաղաքական, ռազմական ու մշակութային կարեւոր իրադարձութիւնների վերաբերեալ:

Ի տարբերութիւն Հայոց հին եւ միջնադարեան մատենագիրների պատմական աշխատութիւնների, որոնք կրում են իրենց վրայ առանձին հեղինակների դասային նկրտումների ու անձնական մխտումների որոշակի կնիքը եւ «Հայոց պատմութիւն» վերնագրի տակ ներկայացնում են գլխաւորապէս Թագաւորական ու իշխանական տների, երկրի աշխարհիկ ու հոգեւոր տէրերի կեանքն ու կենցաղը, հայ ժողովրդական աւանդութիւնների մէջ, իբրեւ աւանդախօսների բազում սերունդների հաւաքական ջանքերի եւ նրանց բազմակողմանի, անաչառ ու ճշմարտացի մօտեցման արդիւնք, մենք գտնում ենք Հայաստանի բնակչութեան հոծ զանգուածների ընդհանրական ձգտումներն ու ակնկալութիւնները, նրանց համազգային հոգեբանութիւնը եւ Հայոց պատմութիւնն իր ամենալայն առումով: Ցատկանշական է, որ այդպիսի արժէք ու նշանակութիւն ձեռք են բերել միայն Հայոց հին ու միջնադարեան այն մատենագիրների աշխատութիւնները, ովքեր, հետեւելով Մովսէս Խորենացու ուսանելի օրինակին, իրենց «Պատմութիւններում» պատշաճ տեղ են յատկացրել ժողովրդական բանահիւսութեան եւ մասնաւորապէս աւանդութիւնների պահպանած թանկարժէք տուեալներին:

Պատահական չէ, որ հայ դասական ամենանշանաւոր հեղինակները՝ Աբովեանն ու Նալբանդեանը, Աղայեանն ու Պռոշեանը, Րաֆֆին ու Մուրացանը, Թումանեանն ու Իսահակեանը իրենց ստեղծագործութիւններում այնքան լայն տեղ են յատկացրել աւանդութիւններին, առիթ բաց չթողնելով իրենց դրական խօսքն ասելու նրանց մասին: Առանձնապէս հետաքրքիր են այս տեսակէտից աւանդութիւններում արտայայտուած բարձր գաղափարների, նրանց ժողովրդային էութեան եւ հայրենաշունչ ոգու վերաբերեալ Աւ. Իսահակեանի յայտնած հետեւեալ մտքերը. «Լեգենդները մի որեւէ ժողովրդի լաւի, ազնիւի, վեհի, գեղեցկի, ցանկութիւնների իրականացումներն են: Մարդկային տենչերը, ձգտումները ատասպելների, լեգենդների մէջ են գտնում բաւարարութիւն, վարձատրութիւն: Ժողովուրդը հաւատում է իր ազգային լեգենդներին, նրանց իրական լինելուն պատմականութեանը: Նրա համար լուսաւորիչը եղել է, հաւատում է Խոր Վիրապին, Տրդատին, Մասիսից բերած քարերին, Նոյեան Տապանին, Եղիշէի գերեզմանին, Սասունցի Դաւթի ջրաղացին... Երբ այլեւս դադարում է հաւատալուց, նա չորանում է, կորցնում է երկրի պօէզիայի զգացումը, նրա նուիրականութիւնը: Երկիրը, հայրենիքը դառնում է նրա համար օտար երկիր, անտարբեր վերաբերմունքով»:

Մեծ է Հայոց ազգային աւանդութիւնների ճանաչողական արժէքը: Ճիշդ է նրանց մէջ բացակայում է ստոյգ ժամանակագրութիւնը, մի պատմական անձնաւորութեան կատարած գործը երբեմն վերագրւում է մէկ ուրիշի, սակայն դրանով նրանք չեն դադարում կարեւոր լուսաբանող կողմնագրիւրներ եւ պատմութիւնը լուսաւորող ճառագայթներ լինելուց, քանի որ նրանց մէջ խորովի դրսեւորուած է առարկայական իրականութիւնը եւ իշխում է պատմութեան տրամաբանութիւնը:

Իբրեւ դարերից եկած եւ դարեր վերապրած ստեղծագործութիւններ, աւանդութիւնները յաճախ աւելի տոկուն են, քան նոյնիսկ գրաւոր աղբիւրները: Շատ բան, որ չի մնացել անգամ որձաքարերի դրոշմուած վիմական արձանագրութիւնների մէջ, կուլ գնալով տարերքին կամ մարդու աւերիչ ձեռքին, պահպանուել է ժողովրդի դիմակայուն յիշողութեան մէջ եւ յարատեւելով հասել է մինչեւ մեր օրերը:

Աններկրայ է նաեւ աւանդութիւնների գեղարուեստական արժէքը: Պարզ ու գունեղ, միաժամանակ գրաւիչ ու հետաքրքրական կարճ բանաւոր մանրապատումներ են դրանք եւ աչքի են ընկնում իրենց անզարդ ոճով, սակաւադէպ, կլոր ու կարճ երկախօսութիւններով, իրականի ու ստեղծականի ներդաշն հիւսուածքով: Աւանդութիւնների գործող անձանց մէջ ժողովուրդը յաջողութեամբ խտացրել է հասարակական տարբեր խաւերի ներկայացուցիչների բնորոշ ու տիպական գծերը, կատարել գեղարուեստական ինքնատիպ ընդհանրացումներ: Աւանդութիւններին առանձնակի հմայք է հաղորդում բնութեան ծոցում ծնուած հասակ առած ժողովրդական աւանդախօսների պատկերաւոր երեւակայութիւնը՝ բնութիւնից մարդուն շնորհուած մեծագոյն պարգեւներից մէկը:

Ա. Ղ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այն ատեն դուք վճռեցէք թէ ի՛նչ պէտք է ընեմ, որովհետեւ ես կարող չեմ այս հանգոյցը լուծել, պատասխանեց Անգլիացին քիչ մը սրտնեղած երեւոյթով մը:

Պալատականը պահ մը մտածեց, յետոյ վճռաբար ըսաւ.

— Լա՛ւ, այդպէս կ'երթանք իր մօտ, քանի որ ուրիշ կերպ կարելի չէ:

— Ուրեմն մեկնինք:

Եւ երկուքը մէկտեղ դուրս ելան սենեակէն:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ՄԱՔ ԼԱՅՆ ԳՈՐԾԻ ԿԸ ՍԿՍԻ

Ապտիւլ Համիտ խիստ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ իր հիւրը, առանց անոր արդուզարդի թերութեան ուշադրութիւն դարձնելու, նոյնիսկ ստիպեց որ նստի, մինչ Իզզէթ փաշա որ թարգմանի պաշտօն կը կատարէր, բարեւ բռնած՝ ոտքի կը կենար:

Մէկ քանի քաղաքավարական խօսքերու փոխանակումէն ետքը, Ապտիւլ Համիտ ըսաւ.

— Կ'ուզէի վստահօրէն գիտնալ թէ իրաւցնէ դո՞ւք էք Քոնըն Տօյլի վէպերուն մէջ յիշուած Շերլոք Հոլմսը:

— Առանց սնափառութեան եւ կեղծիքի կրնամ յայտարարել որ բարեկամս Քոնըն Տօյլ իմ գաղտնի ոստիկանի կեանքէս առած է իր վէպերուն նիւթերը, զանոնք քիչ շատ պաճուճեցնելով վիպասանական ձեւին, պատասխանեց Անգլիացին ամենայն պարզութեամբ: Արդէն, աւելցուց, կարծեմ ձեր Լոնտոնի դեսպանը բուն իսկ Քոնըն Տօյլէն իմացած է իմ գոյութիւնս:

— Ճիշդ է, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ:

— Ուրեմն այս մասին կասկածելու որեւէ պատճառ չունիք:

Այս խօսքերուն փոխանակումէն ետքը, սուլթանը աւելցուց.

— Անշուշտ իմ քարտուղարս մանրամասնօրէն պատմեց ձեզի ժամանակէ մը ի վեր մայրաքաղաքիս մէջ պատահած խորհրդաւոր ոճիրները, որոնց հեղինակները մինչեւ այսօր կարելի չեղաւ ձերբակալել:

— Այո՛, ամէն բան գիտեմ, պատասխանեց Անգլիացին:

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս ոճիրներուն մասին:

— Երկու կարծիք կարելի չէ ունենալ... Կ'երեւայ որ այդ ոճիրները գաղտնի կազմակերպուած ընդարձակ մարմինի մը կողմէ ի գործ դրուած են քաղաքական նպատակով մը եւ այդ նպատակն ալ ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ եթէ ոչ պետութեան ներկայ վարչական ձեւը փոխել եւ հաւանօրէն անոր տեղ ազատական վարչութիւն մը հաստատել:

Այս խօսքերը զորս Ֆրանսերէն լեզուով կ'արտասանէր Մաք Լայն եւ զորս Իզզէթ փաշա Թուրքերէն կը թարգմանէր, շատ անհաճոյ տպաւորութիւն մը ըրին Ապտիւլ Համիտի վրայ, մանաւանդ ազատական վարչութեան ակնարկութիւնը զինքը բոլորովին զրգռեց: Այսուհանդերձ, հզօր ճիգ մը ընելով ինքն իր վրայ, առերեւոյթ հանդարտ մնաց, միայն իր տարօրինակ չրթունքը յուզումէն սկսաւ դողդղալ:

Մաք Լայն, որուն խուզարկու աչքերէն չէր վրիպեր եւ ոչ մէկ բան, ինքնիրեն ըսաւ.

— Կարծեմ իր ամէնէն զգայուն թելին դպայ, բայց գիտեմ որ ըսածս բացարձակ ճշմարտութիւն է:

Ապտիւլ Համիտ շարունակեց.

— Գործուած ոճիրներուն նպատակը կարեւորութիւն չունի եւ այդ մասին պէտք չկայ ենթադրութիւններ ընել... Խնդիրը այն է որ մայրաքաղաքիս մէջ ոճիրներ գործուած են եւ հեղինակները անյայտ կը մնան, մեր ոստիկանութիւնը մինչեւ հիմա կարող չեղաւ զանոնք երեւան հանելու. արդ, դուք կը յուսա՞ք յաջողիլ եւ այդ հեղինակները գտնել:

— Ձեր վեհափառութեան կրնամ որոշ պատասխան մը տալ, երբ աչքիս առջեւ ունենամ սուրհանդակ ազաւնիին վիզէն գտնուած տոմսակը եւ զայն մանրակրկիտ կերպով քննեմ:

— Այդ տոմսակը ահաւասիկ:

Եւ Ապտիւլ Համիտ ձեռքը իր ծոցը տանելով հանեց հոն պահուած փոքրիկ տոմսակ մը եւ զայն տուաւ իր քարտուղարին որ խորին ակնածանքով թուղթը իր վեհափառ տիրոջ ձեռքէն առնելով՝ յանձնեց Մաք Լայնի, որ տոմսին վրայ արագ նայուածք մը նետելէ ետքը, անփոյթ ձեւով մը բաճկոնին գրպանը դրաւ զայն:

— Հիմա որ տոմսակը յանձնեցի, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ, ե՞րբ պիտի կրնաք ձեր վերջնական պատասխանը տալ:

— Այս իրիկուն իսկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(62 — Շար.)

ՓԱԽՈՒՍՏ ՀՆՉԱԿ. ԿՈՒՍ. ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՕՐՏՈՒԷՆ ՍՈԽՈՒՄ

— * —

1905ի Գարունը Ծ. Գարահիսարի Հնչակեան մասնաճիւղի կոմիտէն նամակով մը Օրտուի Հնչ. կոմիտէի կ'իմացնէր քանի մը ընկերներու Ռուսիա փախցնելու անհրաժեշտութիւնը, այս անգամ Օրտուի նաւահանգիստէն, աւելցնելով որ ծախքերը պիտի վճարուի կեդրոնէն, ընկերները Ռուսիա ապահով հասնելէ ետք :

Օրտուի մասնաճիւղի կոմիտէն իր վարչական ժողովի մէջ սոյն առաջարկին դրական որոշում տալով, գրեց Ծ. Գարահիսարի որ կրնան ղրկել ընկերները :

Նոյն ամառը եկան հինգ ընկերներ, որոնց մէջ էր մեր գործիչ «Էֆէնտին» (Արամ Աչըգպաշեան) : Սէֆէրեանները ամարանոց գացած էին, այնտեղ մնացին մեր ընկերները : Տունը Յոյներու թաղին ծայրն էր, ինչպէս կ'ըլլայ յոյն կիներ օր ցորեկով կը նշմարեն անոնց սիկարէթի ծուխը — մուխը եւ կարծելով որ գողեր մտած են տունը, կը սկսին աղմկել … Թորամանեան Տիկին Տուշխու իր տունէն իմանալով յոյն կիներու աղմուկը եւ իրարանցումը, անմիջապէս հեւ ի հեւ կը գնայ Տիկին Քրիս Թանչուտեանի իմացնելու, Տիկին Նոյեմզար Խըտշեան ալ հոն գտնուելով, սոյն երեք ընկերուհիները գինուած մէկ — մէկ փայտերով կը հասնին հոն եւ ահագին աղմուկով մը յարձակելով յոյն կիներու վրայ, զանոնք չուարումի մատնելով ու վախցնելով կը փախցնեն իրենց տուները : Որմէ ետք՝ անմիջապէս ընկերները եւեւի պատուհանէն կողքի Երէցեաններու տունը կ'անցնին, յետոյ գիշերը աւելի ապահով թաղտոց մը …

Կոմիտէն հազճեպ կը ճարէ լող նաւապետ մը, անձ գլուխ հինգ ոսկի վճարելի(?) : Նոյն երեկոյեան ընկերները գիւղացիի հագուստներով եւ մէկ մէկ տոպրակ ուտելիքներով, պատանի Վազրէշ Զօրեան ալ իբր առաջնորդ անոնց ընկերացնելով կը մեկնին դէպի Թալխային ծովեզերքը որոշուած վայրը : Միեւնոյն ատեն երկու ահարեկիչ ընկերներ գինուած կ'երթան նոյն վայրի մօտ տեղ մը :

Ամբողջ գիշերը ի զուր կը սպասեն նշանին որ պիտի տրուէր ծովու բացէն առագաստանաւէն, որ չի գար, առաւօտ գլխիկոր կ'առնեն վերադարձի ճամբան, խառնուելով քաղաք գացող գիւղացիներու : Թարալիս հասնելնուն ճամբան օգնուած կը գտնեն ծխախոտի բէժիի պահակ ոստիկաններէ (գիշերը այդ շրջանին մէջ ծխախոտի մաքսանենգութիւն մը եղած էր) որոնք բոլոր անցորդներուն տոպրակները կը խուզարկէին, մեր ընկերներու տոպրակներն ալ կը խուզարկեն ու կ'անցնին, իսկ Վ. Զօրեան քաղաքացիի հագուստով եւ ուրկէ՞ գալուն որեւէ փաստացի պատասխան մը չկարենալ տալուն կը կասկածին ու կը կեցնեն ապա ոստիկանատուն կ'առաջնորդեն :

Սոյն ձեռնարկին այսպիսի անյաջողութենէ ետքը, երկրորդ սոյնանման փորձ մը ընել այլեւս անխոհեմութիւն համարելով, կոմիտէն մտածեց ուրիշ ճար մը գտնել : Ընկեր Սիփան Պ. Ծգնաւորեան որ ժամանակէ մը ի վեր նաւամատոյցին վրայ փոքր պաշտօն մը կը վարէր եւ այդ առիթով միշտ շփման մէջ կը գտնուէր Փոլիս — քոմիսարի հետ եւ փոքր բարեկամութիւն մըն ալ մշակած, մեր կոմիտէի հաւանութեամբ կը խօսի Փոլիս Մէհմէտ Ալի էֆէնտիի հետ (Կէչէ Քէօյլի) ըսելով, որ քանի մը Համշէն գիւղացիներ կը փափաքին Սոխում գնալ աշխատելու համար իրենց ազգականներուն մօտ, եթէ ոստիկան էֆէնտին արտօնէ .. ոստիկան էֆէնտին կուտայ իր հաւանութիւնը փոխան 120 ոսկիի … : Կոմիտէն փոխատուութիւնով կը ճարէ սոյն գումարը, որոշուած օրը, ցորեկով, նաւահանգիստի հեռաւոր ծովափէն ընկերները եւ Վ. Զօրեանը կը մտնեն առագաստանաւը եւ ծածկուած առագաստներու ետեւ, նաւը կուղղայ նաւամատոյց, ոստիկան էֆէնտին կուտայ արտօնագիրը, որմէ ետք նաւը կը դիմէ բաց ծովը, դէպի Սոխում :

Սոխում ապահով հասնելուն լուրը կոմիտէն ստանալէ ետք, կը գրէ Ծ. Գարահիսարի կոմիտէին, որ ընկերները ողջամբ հասած են Սոխում, յիշեցնելով նաեւ 120 ոսկի ծախքը, որ փոխառութիւնով եղած էր եւ պէտք էր վերադարձնէին, նոյնօրինակ նամակ մըն ալ կեդրոնին եւ խնդրած, որ 120 ոսկին ճամբէ անյապաղ : Կեդր. Կոմիտէն մէկ-երկու խուսափողական նամակներ գրելէ ետք, երրորդ նամակ մըն ալ գրելով կ'ըսէ .— «Այդ տղաքը մեր կուսակցութեան հետ ոչ մի կապ չունին : Մենք կողմնակի մարդոց համար պարտաւոր չենք վճարում ընելու » :

Գաւառական խուլ քաղաքի մը՝ որպիսին էր Օրտու, կուսակցութեան մը հիմը դեռ նոր դրուած, քանի մը նորահաս երիտասարդներէ որոնք հազիւ իրար գտած, կը հաւատային սակայն, որ աւելի բարձր խաւերով օժտուած «ուխտաւորներու»և «նուիրեալներուն» հետ էր իրենց գործը … իսկ այս երկյթը, անհաւատալի, հիասթափուած էինք բոլորս ալ… Սոյն նամակի ընթերցումի տպաւորութեան տակ պահ մը լռութիւնիրելէ ետք, տողերս ստորագրողը կ'առաջարկէ՝ Թոյլ տալ իրեն խմբագրելու այդ նամակին պատասխանը .— Կը մերժուի : Երկրորդ առաջարկ մը.— Գրել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, խնդրել իրենց ծրագիր — կանոնագիրը եւ եթէ յարմար գտնենք՝ կապուինք անոնց .— Կրկին կը մերժուի … Ընկերներու այս վարմունքէն թէեւ դժգոհ, սակայն եւ այնպէս կը լռէ : Երկու շաբաթներ անց կը հրաժարի կոմիտէէն :

Կ'անցնին երկու ամիսներ, ընկերներու դիմումները վերադառնալու կոմիտէին ,ի վերջոյ տեղի կուտայ չվշտացնելու համար ընկերները, կրկին կը վերադառնայ կոմիտէին, նկատի ունենալով մանաւանդ, որ որոշած էր թողուլ ընդմիշտ Թուրքիան եւ մեկնիլ Ռուսաստան :

Բ. ՉԻԼՃԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

Հայկական Բարեկենդանի առթիւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի խնջոյքը տեղի ունեցաւ Փետրուար 24ին, Շաբաթ գիշեր Հայ Մշակոյթի Տան «Թէհլիրեան» սրահին մէջ :

Մասնաճիւղի ատենապետուհի Տիկին Ա. Թաղէոսեան, խնջոյքը բացաւ շնորհակալութեան խօսքերով ներկաներուն որոնք եկած էին քաջալերելու Կապ. Խաչի այս ձեռնարկը :

Օրուան թամատա ընտրուեցաւ ընկեր Պ. Զպուքճեան :

Ներկաները յոտնկայս երգեցին «Յառաջ Նահատակը» :

Սեղաններու շուրջ հաւաքուած հայրենակիցները, հիւրասիրուեցան Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած, ուտեստեղէններով, անուշեղէններով : Ինչպէս միշտ, բացայայտ կերպով կը նշմարուէր, որ բոլոր Կապ. Խաչուհիները, պետակից իրենց կոչումին, ժրաջան աշխատանքի էին լծուած, գոհ ձգելու համար ներկաները, իրենց սիրալիր սպասարկութեամբ :

« Սայաթ Նովա » համոյթը, մեծապէս նպաստեց զուարթ մթնոլորտի մը ստեղծման : Կազմուած՝ մի քանի երիտասարդ — երիտասարդուհիներէ հայկական տարազներով, ցոյց տուին իրենց շնորհքը պարերով, մեներգներով ու հաւաքական նուագով, թառ, կիթառ, եւն .:

Խումբի անդամուհիներէն, Օր. Լիզա Սուրէնեան շնորհալի կերպով պարեց, իսկ Օր. Սիրանոյշ իր անուշ ձայնով մեներգեց :

Նորութիւն մըն էր Պ. Մաժակ Մակարեանի նուագը, Սայաթ Նովայի տարազ հագած, կիթառի վրայ նուագեց մի քանի եղանակներ, երբեմն համեմելով զանոնք հայկական երգերով :

Թամատայի հրաւէրով ներկաներէն ոմանք բերին իրենց մասնակցութիւնը, մեներգով ու արտասանութիւններով, ստեղծելով տաքուկ մթնոլորտ :

Ներկայ էր նաեւ սիրուած երգիչ, Քիւփէլեան, որ իր զգայուն ձայնով մեներգեց քանի մը հայկական կտորներ, խոր տպաւորութիւն թողելով ներկաներուն վրայ :

Խնջոյքին ներկայացուցեալ նաեւ Հեծելանիւ ախոյեան Գէորգ Թէքճիրեանը :

Խրախճանքը զուարթ մթնոլորտի մէջ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր, ու ներկաները մեկնեցան ուրախ տպաւորութեան տակ, շնորհաւորելով Կապոյտ Խաչը իր այս ձեռնարկին համար, մաղթելով որ կրկնուին նման հաւաքոյթներ, խանդավառութեան առիթ ստեղծելու համար հասարակութեան որուն այնքան պէտք ունին բոլորը :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ՓՈՔՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քանի մը տարի առաջ կեդրոնական Ասիոյ մէջ հնագէտները գտան նետի նոր տեսակ մը՝ խոցող ծայրը, երկու թեւի փոխարէն, ունէր երեք թեւ : Այս նետը, որմէ բաւական նմոյշներ գտնուեցան, աւելի ազդու էր, քանի որ անոր բացած վէրքը աւելի մեծ կ'ըլլար եւ մարմնէն դուրս քաշելու պարագային՝ աւելի եւս կը լայնցնէր վէրքը :

Միջնադարեան ստեղծուած նետին այս տեսակը հնագէտներուն համար նկատուեցաւ նորութիւն մը, մասնաւորապէս զէնքի մարզին մէջ արձանագրուած նուաճում մը :

Ասիկա կրնար իսկապէս նորութիւն համարուիլ, եթէ աւելի հին, քան միջնադարը, Ք. Ա. հազարամեակ մը՝ արդէն իսկ կատարուած չըլլար եռաթեւ նետին յայտնագործութիւնը :

Պատմելով Հայոց նահապետ Հայկի վիպասանութիւնը, պատմահայր Մովսէս Խորենացին հայկական սպառազինութեան, լայնալիճ աղեղի եւ անոր եռաթեւեան նետին նկարագրութիւնը կ'ընէ :

Տիտանեան Բէլը եւ կորովաձիգ Հայկը կը ճակատամարտին իրարու դէմ, երկու կողմէն «յաղթանդամ այրեր, սուրին դպելով, տապալելով կը կործանին, եւ մարտը երկու կողմէն ալ կը մնայ անպարտելի» : Բէլը զարհուրած կը փախչի, ըսպասելով, որ դայ եւ հասնի իր ամբողջ զօրքը, որպէսզի նորէն ճակատ ճակատի գան :

« Այս իմանալով, աղեղնաւոր Հայկը յառաջ կը նետուի, մօտենալով (Բէլ) արքային, լիովին պինդ կը ձգէ լայնալիճ աղեղը, կը հարուածէ երեքթեւեան նետը (Բէլի) կուրծքի զրահին, եւ շեշտակի թիկունքէն դուրս գալով՝ նետը գետին կ'իյնայ, եւ այսպէս, հպարտ տիտանեանը կը կործանի զարնուելով եւ կը փչէ հոգին» :

Այս է հին Հայերու եռաթեւեան նետին գեղեցիկ վկայութիւնը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Թշուառ մարդը դէպի ատեանը եւ դէպի դատաւորները դարձաւ այնպիսի ժպիտով մը, զոր տեսնողները երբ կը յիշեն, տակաւին սոսափ կը տրտմին : Յաղթանակի մը, նաեւ յուսահատի մը ժպիտն էր ան :

— Դիտեցէք արդ թէ ես եմ Ժան Վալժանը :

Ատեանին մէջ ալ ոչ դատաւոր, ոչ ամբաստանող, ոչ ալ զինուոր կար. միմիայն անշարժ աչքեր եւ յուզուած սիրտեր կային : Ոչ ոք կը յիշէր ալ թէ անձնիւր ի՛նչ պաշտօն կը վարէր հոն. ընդհանուր փաստաբանը ամբաստանեալը պաշտպանելու ունենալը մոռցեր էր : Աւելի զարմանալին սա էր որ ամենեւին հարցում մը չեղաւ, ամենեւին իշխանութիւն մը միջամտութիւն չըրաւ : Վսեմ տեսարաններու յատկութիւնն է ամէն սիրտերը գրաւել եւ բոլոր ականատեսները հանդիսական ընել : Թուցէ ոչ ոք կը հասկնար ինչ որ կը զգար, անշուշտ ոչ ոք կը խոստովանէր թէ հոն մեծ եւ փղփղուն լոյս մը կը տեսնէր : Ամէնքն ալ ներքին շլացումով մը համակուեցան :

Հոն ամէնուն առջեւ կանգնողն էր Ժան Վալժան, որ իրենց դէմ կ'երեւար : Այս մարդը միայն երեւան ելլելով լուսաւորուած էր այն դատը որ դեռ պահ մը առաջ մթին էր եւ անորոշ : Բացմութիւնը, ալ առանց ուրիշ բացատրութեան պէտք ունենալու, կարծես ելեկտրական յայտնութեամբ մը անմիջապէս մէկ նայուածքով հասկցաւ մարդու մը այս պարզ եւ զարմանալի պատմութիւնը. մարդու մը, որ իր տեղը ուրիշ մը չդատապարտելու համար ինքզինքը կը մատնէր : Մանրամասն պարագաները, վարանումները եւ մանր մունր դիմադրութիւնները մոռցուեցան այս մեծ եւ լուսաւոր եղելութեան առջեւ :

Այս տպաւորութիւնը շուտ մը անցաւ, բայց ներշնչուած միջոցին անդիմադրելի եղաւ :

— Աւելի անհանգստութիւն չեմ ուզեր պատճառել ատեանին, կրկնեց Ժան Վալժան : Ահա կ'երթամ քանի որ չեմ բռնուիր բանտարկուելու համար : Շատ գործեր ունիմ զոր կը պարտաւորիմ կատարել : Պ. ընդհանուր փաստաբանը ո՛վ ըլլալս գիտէ, ո՛ւր երթալս գիտէ. ե՛րբ որ ուզէ կրնայ բռնել տալ զիս :

Դէպի դուռը ուղղուեցաւ դուրս ելլելու համար : Ոչ ոք ձայն հանեց, ոչ ոք թեւը երկնցուց անոր մեկնումը արգիլելու համար : Ամէնքն ալ տեղ բացին որ անցնի : Նոյն պահուն չգիտեմ ի՛նչ երկնային բան մը ունէր որով բազմութիւնները կ'ընկըրկէին եւ մարդու մը առջեւ կարգի կը մտնեն որ անցնի ան : Կամաց կամաց բացաւ դուռը, բայց ստոյգ է թէ երբ դրան քով եկաւ, արդէն բաց էր ան : Հոն ետեւը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Պարոն ընդհանուր փաստաբան, ձեր կամքին հնազանդելու պատրաստ կը սպասեմ : Յետոյ դէպի ատեանը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Դուք ամէնքդ ալ որ հոս էք, անշուշտ ողորմութեան արժանի կը համարիք զիս, այնպէս չէ՞ : Աստուած իմ, երբ միտքս կը բերեմ ինչ որ ըրի հիմա ինքզինքս նախանձելի կը համարիմ : Սակայն աւելի աղէկ կ'ըլլար եթէ չպատահէին այս դէպքերը :

Յետոյ դուրս ելաւ, եւ դուռը ինչպէս որ բացուած էր նոյն կերպով գոցուած էր վասնզի անոնք որ տեսակ մը մեծ գործեր կ'ընեն, միշտ ապահով են թէ բազմութեան մէջ իրենց ծառայող մը կը գտնուի :

Գրեթէ ժամէ մը ետք դատաւորները ամէն ամբաստանութենէ անպարտ կը հրատարակէին Շանմաթիէօ անուն մարդը, որ անմիջապէս արձակուեցաւ. Շանմաթիէօ զարմանալով կ'երթար՝ կարծելով թէ բոլոր մարդիկ խենթ են եւ չհասկնալով թէ ի՞նչ էր այդ տեսիլը :

ԳԼՈՒԽ ԾԳ.

Պ. ՄԱՏԼԷՆ Ի՛ՆՉ ՀԱՅԵԼԻԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԱՅԻ ԻՐ ՄԱԶԵՐԸ

Արեւը կը սկսէր ծագիլ : Ֆանթին գիշերը տենդով, աքնութեամբ, այլ երանաւէտ տեսիլներով անցուցած էր, իսկ առտուն կը քնանար :

Քոյր Սէմփլիս, որ հսկած էր հիւանդին քով, անոր քնացած միջոցին քովէն հեռացեր էր քինքինայի նոր դեղաջուր պատրաստելու համար : Յարգելի քոյրը քանի մը վայրկեանէ ի վեր հիւանդանոցի գործանոցն էր, իր դեղերուն եւ սրուակներուն վրայ ծռած էր եւ խիստ մօտէն կը նայէր, վասնզի վերջալոյսը ամէն առարկաներու վրայ մշուշ մը կը ծաւալէ :

Յանկարծ գլուխը դարձուց եւ թեթեւ աղաղակ մը արձակեց :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

37-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 3 ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ԺԱՄԸ 14,30ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique — Paris (7e) — Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

M. ANDRÉ BASDEVANT

Inspecteur Général au Ministère de la Jeunesse et des Sports

Սկաուտական յայտագիր : Երգեր, պարեր եւ ներկայացումներ Գայլիկներուն եւ Սկաուտներուն կողմէ : Տեսարաններ Ամերիկայի Ճէմպորիէն «Օր մը բանակավայրին մէջ՝ Բանակումի կրակը» :

Թատերական ներկայացում Հայերէն, Հայկական պարեր, եւայլն

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, 3 Մարտ 1968, ժամը 16–24

«Les Ambassadeurs»

3, AVENUE GABRIEL — CHAMPS ELYSEES

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

(Պար՝ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութիւնով)

JACQUES-PAUL HOVNANIAN (Grenoble)

(Կովկասեան եւ հայկական պար եւ երգ)

ELECTION MISS CROIX ROUGE — COTILLONS

Մուտք 10 փրանք — *Ուսանողներու կէս գին*

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղի ELY 67-03

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սահակ Յարութիւնեան, Օր. Ալիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները իրենց անկեղծ շնոր-հակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, անհատ թէ կազմակերպութիւն, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով իրենց վշտակցութիւնը յայտնեցին՝

ՏԻԿ. ԱՐՄԱՒԵՆԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տէր – Մինասեան)

կսկծալի եւ անակնկալ մահուան առթիւ :

Այս առիթով Յարութիւնեան ընտանիքը կը ծանուցանէ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն թէ քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքելեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ. Աւետիսեանի (Անիէռ) :

×

Պ. Էթեմէզեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Արշաւիր Ճամճեանի (Սե-լանիկ) :

×

Օր. Ալիս Օհաննեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Տիգինեանի (Պէյրութ) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Հրանոյշ Գազազեան ու զաւակները՝ Վարդուշ եւ Գէորգ, ինչպէս նաեւ Օր. Արաքսի Գազազեան հարիւր փրանք կը նուիրեն «Հայ – Բոյժ»ի ի յիշատակ իրենց մօրեղբօր՝ խորէն Օտապաշեանի, *որ իր մահկանացուն կնքած է Մեքսիկոյի մէջ Փետր. 15ին :*

ՆՈՒԷՐ

Ֆրէզնոյէն Պ. Սարգիս Պօղոսեան 50 փրանք կը նուիրէ «Հայաստանի» Արաքսիի եւ Տիգրանի յիշատակին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարթա Թէպոյեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թէպոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կուլբաս Թէպոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէպոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Տէր – Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Աւետիքեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ. Կարապետ Թէպոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կէվիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Ճէրանեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Պէնէեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ագնիւ Մակարեան եւ զաւակը, Պ. Գասպար Սիմոնեան եւ զաւակները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հեռագիրով, նամակով, անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, քեռիին, աներհօր, քեռայրին եւ քենեկալին՝

ՕՀԱՆ ԹԷՊՈՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ (67 տարեկան) : Այս տխուր առթիւ իր հարազատները կը նուիրեն 20 փրանք Շ. Միսաքեան սրահին, քսան փրանք Ս. Թէհլիրեան սրահին, 15 փր. «Յառաջ»ի, 15 փր. «Հայաստան» թերթի :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ակումբին մէջ :

Կը խօսի ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, առատ կեր-րուխում, մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆիլօթեքնիք ընկերութեան վարչական խորհուրդը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.45ին, Սորպոն (Ժէնըժիի ամփիթատրոնը) 1 Րիւ Վիքթոր Գուզէն :

Կը խօսի փաստաբան ՏԻՏԻԷ ՕՊՈՒՌ

Նիւթ՝ Ցեղասպանութիւնը, ոճիր մարդ-կութեան դէմ :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (3 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4ին, եկեղեցւոյ սրահը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թատերական ներկայացում, կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան կողմէ, 14 Մայիս, Երեքշաբթի գիշեր, Թէաթր Տէ զ'Ար :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումներ
Մարտ 29ին եւ 31ին

GERMAIN SANCHEZ

Agent Immobilier Agréé

Mandataire en Vente de Fonds de Commerce, Affilée à la Caisse de Garantie

31 bis, Avenue du Maréchal de Lattre de Tassigny à CHARENTON-LE-PONT

Tél. : 368-03-13 et 56-46

VOUS PROPOSE :

Métro CHARENTON-ECOLES : de beaux PAS DE PORTE, avec appartement situation commerciale de tout premier ordre, et de nombreux pas de porte à : ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — SAINT MAURICE — PORTE DE PANTIN (Rue de Paris)

ALIMENTATIONS GENERALES — EPICERIES FINES — CAVES — PAQUETAGE — EPICERIE — BUVETTE — CREMERIE

Fonds de commerce d'ELECTRICITE — ELECTRO-MENAGER AMEUBLEMENTS D'ENFANTS

Sur très grandes Artères Commerciales :

1) TRES BON MAGASIN DE FLEURS :
Boutique, arrière-boutique, cuis. 2 caves, grande réserve, 2 pièces — Bail au 1er Avril 1964.
2) Fonds de PUERICULTURE — VOITURES — LITS JOUETS — AMEUBLEMENT D'ENFANTS.
3) Divers fonds de commerce de PRET A PORTER — CONFECTION — TAILLEUR — COUTURE — LINGERIE.
4) MEUBLES — DECORATION.
5) LINGERIE BONNETERIE — LIBRAIRIE — PAPETERIE — JOURNAUX — BAZAR — COULEURS — JOURNAUX.
6) Un fonds de MAROQUINERIE — VOYAGE — PARAPLUIES, à céder pour raison de santé.
7) A NANCY, un TRES BEAU CINEMA avec possibilité de changement de commerce.
8) A ALFORTVILLE, Rue Véron — PAS DE PORTE : Boutique — Trois pièces — dépendances 300 m2 env.
A ALFORTVILLE — Rue Louis Blanc — Local cimenté 80 m2 avec eau, électricité, téléphone.
A ALFORTVILLE — Fonds de CORDONNERIE, avec très beau logement — poss. chang. commerce.

Nous avons également très beaux STUDIOS — APPARTEMENTS A LOUER et à VENDRE — des PAVILLONS A VENDRE — IMMEUBLES DE RAPPORT — TERRAINS — PRIX très INTERESSANTS.

Possibilité de Longs Crédits — grand choix d'affaires sélectionnées à PARIS et en BANLIEUE.

Prière de prendre rendez-vous pour visiter.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ - ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ Մարտ 3, ժամը 20,30ին OPERA DE MARSEILLE

Երաժշտական Երեկոյթ, մասնակցութեամբ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Orchestre des Concerts Classiques, Direction POL MULE

Concerto pour Piano (Aram Katchatrian) — Fantaisie Hongroise (Liszt) — Gayaneh (Aram Katchatrian)

ՄԱՐՏ 6, ժամը 20,30ին

Թատերական Ներկայացում Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ — ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏ (Ա. Ահարոնեան) Théâre du Gymnase

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՏ 8

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Կը խօսի ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Կը խօսի ՅԱՐ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՄԱՐՏ 9

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ Կը խօսի ՓՐՈՖ. Է. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՄԱՐՏ 11

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ Կը խօսի ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Այս դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան ժամը 20,30ին Hôtel Normandie, Bd. d'Athènes

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)